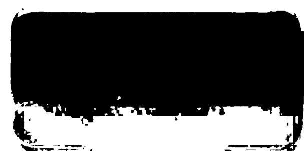

GOSPODARSKI LIST.

IZDAVAN

TROŠKOM HRVATSKO-SLAVONSKOGA GOSPODARSKOGA DRUŽTVA.

TEČAJ DVADESET I PETI.

1877.

UREDNIK

GUSTAV VLAST. VICHODIL.

U ZAGREBU.

KNJIGOTISKARSKI ZAVOD DRAGUTINA ALBRECHTA.

KAZALO.

Broj 1. U Zagrebu 1. siečnja 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Poziv na predplatu.

Pozivljuć na predplatu za godinu 1877, ne možemo se oteti nekomu uznešenomu čuvstvu, koje nas obuzimlje, nekomu ponosu, što ga ćutimo, jer bilježimo ovim brojem: **tečaj dvadeset i peti!**

Dvadeset i pet godina liep je korak u životu družtva, dvadeset i pet godina častna je doba listu, koj je tečajem toga svoga vieka proživio u domovini toliko promiena, toliko bure i huke, da mu se često i o glavi radilo, pa je ipak uza sve te nepogode i borbe ostao kriepak i snažan, da kupi i sabire gradju za gospodarstvenu pouku našemu narodu.

Tko je pričuvao sve tečaje ovoga lista, te ih kad nadje vremena, prolistava, pa gdje koj članak i pročita, uvjerit će se, da se „Gospodarski list" može jur do sada zvati dosta obširnom enciklopedijom svega kolikoga gospodarskoga znanja.

Ovaj enciklopodični značaj diže upravo vriednost našemu listu, budući u nas do sada ne moguće bilo za svaki ogranak gospodarstva izdavati posebni list te se je jednim te istim časopisom imalo zadovoljavati mnogim bar najprečim potrebam.

I sadanje uredničtvo „Gospod. lista" imalo je pred očima istu svrhu i držalo se istoga pravca. Ono je svakomu gospodarstvenomu ogranku posvećivalo više manje pažnje te je gledalo, da nadje u listu i stočar i konjar i vinogradar i ratar i livadar i vrtlar i pčelar i svilar koju tu razložnu pouku i uputu, pri čem je naumice spuštalo s vida toliko prazne i ne izkušane teorije koliko i ne znanstvene prakse ma se one drugdje još tolikim bombastom širile i slavile.

Radujemo se, što nadjosmo u našoj domovini i izvan nje umnih pregalaca, koji ovu zadaću isto tako shvaćaju te nam u to ime obećaše i za buduće godište svoju pomoć.

Ponosito uvrštujemo u red svojih suradnika gg. Fr. Baraća, J. Cermana, Haimerla, E. Jelačića, M. Kučenjaka, N. Kosa, prof. Potočnjaka, dra. B. Šuleka, prof. Šuga, Trummera, Dragutina Stražimira, Miroslava Kramarića, Ivana Jagića, A. Čopa, prof. J. Ubla, Fr. Blažekovića, Drag. Jagića, H. Buriana, savjet. Vučinčića te profesore u prim. Gorici, dopisujuće članove našega družtva gg. Frana Povšé-a i Frana Kuralta i druge. — Uz pomoć ovih poznatih vieštaka i dragih naših prijatelja nadamo se, da će nam list steći i buduće godine puno novih predbrojitelja.

Svi su uvjeti predplati kao i do sada: List stoji s poštom i za domaće **3 for.**, za cielu godinu, a **1 for. 50 novč.** za pol godine. Novci neka se šalju poštanskom naputnicom: Tajničtvu gospodarskoga družtva u kući g. grofa Gjure Jelačića. Da ne bude u odpremi neprilike, valja predplatu što prije obnoviti ili novu prijaviti.

Uredničtvo „Gospod. lista".

Pčelarstvo kao gospodarstvena struka.

Kako pčelarstvo danas kod nas stoji, nemožemo ga nazvati gospodarstvenom strukom, i to s jedinoga toga razloga, što naši pčelari za sada nikakovoga dohodka od svojih pčelaca dokazati ne mogu. Akoprem su sve struke gospodarstva u nas veoma slabo razvite, priznati nam e ipak, da smo u pčelarstvu samo toliko napredovali da smo pčele iz šume u svoje vrtove preselili. U svakoj struci treba, da čovjek narav stvari točno prouči, da može sva ona sredstva uporaviti kako će najveći dobitak postići.

Ako n. pr. hoćemo upitati vola ili svinju, postići ćemo najprije i najmanjim troškom svrhu, ako budemo dotičnu životinju hraniti onakovimi tvarmi koje imadu najviše sastojinah mesa ili sala.

Racionalni gospodar tvrdi, da se svinja mora za 6—8 nedjelja upitati — ako hoćemo, da nam se potrošena hrana izplati. Naš seljak neračuna tako, jer vidimo, da svinju pol godine dapače i godinu hrani, pa je najposlje ipak ne upita.

Koliko on potroši, za to ga malo glava boli, jer to svinja sve po malo pojede — akoprem dva i tri puta toliko potroši koliko bi trebalo, da ju je racionalno pitao. Kako je domaćom životinjom, tako i inim gospodarstvom. Svuda se vidi posljedica neukosti, nehotična razsipnost i uslied toga sirotinja i kukavština kuda okom maknemo. Nu da se vratim pčelarstvu — reći ću — da je u toj struci neznanje najveće. Istina je, da su kod nas obične košnice najviše tomu krive, jer iz jednog komada sastoje te čovjek nigdje u nje zaviriti ne može. Pak ipak ima zemalja, gdje iste košnice rabe, a pčelari svake godine liepu svotu iz svog pčelinjaka crpe. A jedini je tomu razlog — što ovi narav pčela poznadu, te ju podpomažu i na posao potiču, dočim naš seljak roj ogrne i u jesen zaduši — i to mu je α i ω njegovog pčelarskog znanja.

A kako ćemo znanje medju pukom razprostraniti? Jamačno knjigami koje su puku razumljive.

To je doduše logično — ali ipak ne stoji. Još prije 2 mjeseca ja sam isto tako osnovao. Mislio sam napisati knjigu za puk. Već sam si bio gradju razdielio — kako ću seljaka po malo od sadanjih košnica odvrnuti i prinukati, da primi sastavljene (vience) sa negibljivim saćem; onda istom kanio sam mu predočiti čudesa dzierzonske koške. Nu brzo mi poruši osnovu moj učitelj pčelarstva August baron Berlepš. Kako to?

Nisam mogao inače, nego da ga upitam za savjet u mom podhvatu i dobih sliedeći odgovor.

Dragi prijatelju! Da Vi knjigu Vašim zemljakom uručiti kanite, je zaslužno i liepo, ali čuvajte se iluzija i promislite, da se prost čovjek nigdje i nikad knjigom poučiti ne da. Ne vjerujte, ako Vi pčelarenje pokretnim saćem makar kako razgovjetno opišete, i njegovu korist dokažete, da će Vam to vaši seljaci vjerovati. Takovi ljudi mogu se samo primjerom, ustmenim predavanjem i naukom na dotičnih košnicah o boljem osvjedočiti. Ja Vam zato savjetujem, da se Vi u Vašoj knjizi samo na inteligenciju vaše domovine obazirete, da ona uzme racionalno pčelariti da bude seljaku ugledom. U mojoj domovini Turingiji, gdje je seljak možebiti najinteligentniji u svoj Evropi, ostadoše sve knjige bez svakog uspjeha, dok se seljaci nisu na očigled o hasni pčelarenja gibljivim saćem osvjedočili, te sad po svuda tako pčelare itd.

Ovaj savjet moradoh uvažiti tim više, što mi ga dade jedan od prvih pčelara sadanjeg vieka i što je isti u svojoj mladosti mnogo pisao za puk — nu žali bože bez uspjeha — kako sam veli.

Sadanje košnice — veli na drugom mjestu barun Berlepš — u Vašoj domovini ostavite u miru, te učite samo racionalnije postupanje, jer kad se jedanput razprostrani moderno pčelarstvo, one će same po sebi izčeznuti. (List od 23. rujna Monakov). Ova su argumenta nepobitna; kako ćemo dakle u miloj našoj domovini podići pčelarstvo?

Inteligencija treba da kolo vodi. A medju inteligencijom su opet njeki stališi, koji bi morali ponajviše dobrim primjerom prednjačiti, jer najviše medju narodom živu i nauku širiti mogu. Ja mislim svećenstvo i učitelje. Ova gospoda često na vrlo zabitnu mjestu stanuju, gdje njim prikladna družtva ne ima niti druge duševne zabave, koja je inteligentnomu čovjeku toli potrebita kano svagdanji kruh. Koliko bi jim bilo pomoženo, kad bi imali pčelinjak uredjen po novih načelih, gdje bi mogli svoje prazno vrieme svaki dan prebaviti, zadubiv se u čudesa pčelinjeg svieta. Nu ne radi se tu samo o zabavi, nego i o znatnoj koristi. Dokazano je, da pčelarstvo (racionalno) u zlih godinah daje 50 po sto, u sriednjih i dobrih godinah 80 i 100 po sto. U priedjelih gdje se sije heljda, repica i esparseta nosi obično do 100% i više. Dapače neki gospodin u Mariboru polučio je prije njekoliko godinah 163 postotka (prakt. Landw.) a gospodin Huber učitelj u Niederschopfheimu u Niemačkoj crpio je god. 1874. iz jedne koške 100 funt. meda kroz ljeto — a pčelac ostade živ i zdrav i još mu ostavi 20 funti za prezimu.

Obično se računa kod racionalnoga pčelarstva 5—8 forinti prosječnog prihoda — ali to je minimum.

Uzmimo sad koju god drugu struku, koja bi tako plaćala. Slične struke ne ima. Vinograd daje 30 po sto — nu koji posao? a tuča ili mraz uništi sve, više put na mnogo godina. Pčelarstvo koje još tomu samo uzgredno tjeramo, daje nam toliko koristi a mi dopuštamo da se tolike hiljade klg. meda u krasnom cvieću blagoslovljene naše domovine posuše bez ikakove hasne.

Krasna naša trojednica ima po „godišnjiku statističkom 1864“ 1191·90 geografičkih četvornih milja — a u svemu god. 1869 139·199 pčelaca. (Baron Rothschütz Wiener Landwirthschaftliche Ztg. 1772). Dakle na četvornu milju 117 pčelaca. U porinskoj Hessii ima na četvornu milju 1000 pčelaca, od prilike 9 put toliko kao u nas. Nije li ovaj razmjer žalostan ako pomislimo na krasne prediele naše domovine, koji su cielo ljeto gustim sagom medosita cvieća pokriti. Kakovo neizmjerno blago nam pruža tu milostiva mati priroda, za kojim ne bi trebali niti sami se sagibati, jer bi nam ga neutrudivi naši robovi „pčele“ u kuću donesle.

Prenimo se braćo iz tog zlokobnog driemeža, učimo bolje narav, pak ćemo sami naći sredstva da si dohodke podvo- i trostručimo. Ne dajmo da se gotovi med po liepoj našoj domovini na suncu suši, već počmimo pčelariti i to racionalno, da prirodu koliko moguće izcrpimo. Kad budemo imali 1000 košnica na četvornu milju, opazit ćemo čudom, da nam i polja i voćnjaci puno obilnije rodili budu. Razloge takovom pojavu svaki će kojem botanika nije terra ignota lahko raztumačiti moći.

Darvin dobio je od 100 stabljika biele djeteline, po kojih su pčele pasle 2290 klicavih zrna, od drugih 20 a na koje pčele nikako mogle nisu, niti jedno samo zrno.

Isti uspjeh postiže i crvenom deteljinom, 1000 pčelam pristupnih stabljika dade 2700 zrna sjemena, isti pako broj zaslonjenih biljka ne dade niti samo jednoga. Ako i nije svaki naplod nemoguć, ipak ćemo iz gore navedenog uviditi, kako je važan upliv pčela na oplod cvietova, kojim je struk takov, da cvjetni prašak težko do pjestića doprti more, što i jeste upravo samim činom oploda

Mnogi vrtlari običavaju voćke, kad su u najboljem cvietu višeput na dan drmati, da prašak mužkih cvietova u čaške ženskih dopre. Narav sama pripomaže vegetaciji talasanjem zraka, kišom i rosom kod oploda. Samo što su ti naravski uplivi često tako silni, da plodni prah razprše, a kadkad tako slabi, da se samo riedko koji cviet oplodi.

Iz potonjeg uzroka trsio se je Hoinobrenk postići oplod umjetnim načinom, te je razapeo po strni konope, koji su cvietove potresali da laglje plodni prašak izpasti može.

Dokazano je, da u briegovitih pokrajinah, gdje voćke prije rodile nisu, sad svake godine množina voća rodi i da se ta korist samo tomu pripisati ima, što su stanovnici počeli u velike pčele gojiti.

Stvar je sasma jasna, jer ako pogledamo pčelu što na cvietu radi, vidit ćemo, da se uvlači do dna za medom i cvjetnim prahom. Tom prilikom joj se dlakavo tielo više put tako zapraši, da je sva žuta. Ako tako zaprašena zadje u ženski cviet — je li čudo — ako se koji prašak pjestića (ženskog spolnika) primi? Uzmimo, da srednji pčelac do 30.000 djelačica ima i da $^1/_3$ njih pašu polazi. Kod 10 pčelaca iznašalo bi to 100.000. Ako jedna pčela samo 10 puta na dan svoj tovar meda ili praška donese, što je sigurno premalo računano i za svaki tovar 10 cvietića pohodi, to 10.000 pčela 10 milijuna cvietova samo u jedan dan obreda. Dalje neću dokazivati, jer će si svaki čitatelj lahko predstaviti moći — koliko 200 do 300 ili ćak 1000 pčelaca na plodnost bilja djelovati može.

Kao zaključak izračunati ću jošte koliko bi nam domovina više imala prihoda, kad bi imali 1000 pčelaca na četvornu milju.

1000 × 1190 □m. = 1,190.900 × 5 = 5,954.500. Krasnoga li broja samo sa 5 for. po košnici čistog dobitka računano. A 5 for. stoji 20 funti običnog čistog(?) meda (geläuterter Honig). — Ovo sam samo naveo. da uvide čitatelji kako sam malo računao.

5.944.500 for. jeste tolika svota da iznaša $^2/_3$ cielog poreza naše trojeduice.

Trsimo se dakle da taj cilj što prije postignemo, složimo se u guste phalange i stupajmo sigurno napred kličuć; „živio napredak“.*)

Sisak u prosincu 1876.

Eugen Jelačić.

Uredjenje obćinskih pašnjaka.

(Nastavak).

Kakve vrsti trave da si izaberemo.

1) Na plodnu i snažnu tlu po prilici: Lolium perenne, (Poa pratensis, — Festuca ovina, — i svake vrsti deteljine. — Holcus lanatus itd.

2) na glinovitu, hladnu tlu: Lolium perenne, — Agrostis stolonifera, — Poa trivialis; — i svake vrsti deteljine itd.

3) na grezovitoj zemlji i na tresetištu: Agrostis stolonifera, — Holcus lanatus, — Anthoxanthum odoratum — i više vrsti deteljine.

4) Na močvarnoj paši: Festuca fluitans, — Phleum pratense, — Agrostis palustris.

5) na pješčenatu tlu (Sandboden): Festuca ovina — Aira flexuosa; — Agrostis vulgaris, Lotus corniculatus.

6) na jako suhih, kamenitih brdinah: Aira flexuosa, — Poa annua, — Bromus mollis, — nu od djetelinah samo: Trifolium repens, — Medicago falcata, — Trifolium montanum, i Trifolium alpestre.

Akoprem samo takove mjestne obćine, koje imaju velike pašnjake, mogu svakoj vrsti marve posebiti pašnjak odrediti, to ću ipak ovdje navesti koju vrst trave svaka živinče najvoli:

a) Rogata marva:

Lolium perenne, — Anthoxantum odoratum, — Poa pratensis, — Agrostis stolonifera.

b) Konji:

Festuca fluitans, — Lolium perenne, — Agrostis stolonifera, — Phleum pratense, — Medicago falcata.

c) Ovce:

Poa pratensis, — Poa annua, — Poa trivialis, — Festuca ovina.

d) Dojne krave:

Lolium perenne, — Phleum pratense, — Poa pratensis, — Poa trivialis, Agrostis stolonifera itd.

Opazka. U ovom izkazu jesu samo nizke trave (Untergräser) imenovane.

Usjevna obhodnja.

Ista ima se ustanoviti prama prirodi zemljišta, — podnebju, svojstvu tla i gospodarskim odnošajem; jednom riečju prema mjestnim okolnostim.

---

*) Živio i pisac, da nam jošte dugo kiti ovako liepimi razpravicami naš list, koji ga srdačno pozdravlja medju svojimi suradnici. Ur.

Na primjer:

I. Na slabu zemljištu:

1 godinu raž (poslje djubrenja od pasuće marve u toru, i izvrstno rodi po sažganom starom busenu).

2. godinu zob ili ječam (sa podsijanom travom).

3. „ paša.

4. „ paša.

5. „ paša itd.

II. Na sriednjem tlu.

1. godinu kukuruza ili korun (uspieva dobro na osušenom, sažganom grezetištu (Vorboden) žuti korun bolje uspieva na pjeskovitom, nu plav i crljen korun bolje na težem tlu):

2. godinu ječam (sa travom i djeteljinom).

3. godinu paša.

4. godinu paša.

5. godinu paša itd.

III. Na težku al čistu tlu.

1. godina pšenica.

2. godina ječam (sa otavom i djetelinom).

3. godina paša.

4. godina pšša.

5. godina paša itd.

Opazka. Uslied velikog površja i plodovitog tla, može se i više usjevnih godišta uvrstiti.

Uzgoj mlade prasadi.

Ima u Hrvatskoj krajeva, gdje uz primitivni postupak svinjami a navlaš mladom prasadi, ipak te ruke gospodarstvo nosi znameniti dobitak pače gdje što namiruje najglavnije potrebštine, primjerice: porez, odielo itd. Što bi istom bilo, da se u takovih krajevih drže umna pravila za uzgoj prasadi? Ovoj ogromnoj potrebi moglo bi se doskočiti u podružnicah gospodarskoga družtva, da one sastave posebna družtvanca za poboljak u uzgoju svinja, kao što to biva drugdje, po imence u naše braće Slovaka. Tako čitamo u izvrstnom slov. „Obzoru“ da se „spolok hospodarsky pre udolie Nitry“ radi posebnih okolnosti svoga priediela najviše stara, da uputi narod, kako ima postupati mladom prasadi, da mu se svinjogojstvo što bolje izplati. Vriedno je, da iz dotičnoga naputka, što za družtvo u to ime izda, izvadimo nekoliko svuda jednako valjanih ustanova.

Prije svega valja upamtiti, da nemarnost u gojitbi mlade živine nigdje ne ima tako očevidno zlih posliedica kao kod prasadi; neka je krmče u prvoj godini života bud s nedostatka hrane budi zbog prevelike zime zakržljalo: ne će mu toga gubitka više nadomjestiti kasnije ni najbolja njega i hrana. Tko valjano ne pazi odojčeta i mlada praseta ne će od njega nikada uzhraniti prasca il prasice od 4 do 5 centi. Kao u uzgoju ždrebadi tako i kod svinja mogu nam služiti uzorom englezki gospodari. koji se, gojeć mladu prasad, strogo drže sliedećega reda. Prvo jeste: da se prasici i njezinim mladim dnevice izmieni stelja i da je bude dosta, da prasad leži na suhu i mekanu; kad zavlada ciča zima obloži se kotac slamom tako, da ne može unj zima probijati. Odojčad ostavlja se kod matere 3 nedjelje, za kojega se vremena ne hrani ničim van materinjim mliekom; iza trijuh nedjelja umetne se odojčad u posebnu ogradu iz koje može kroz maleni rupu do stare svoje. U svojem hlievu (kotcu, svinjcu) imade prasad uviek u nizkoj kopanjici zobi, koje mogu jesti uviek koliko jih je volja a tada odilaze k materi, da se mlieka nasišu. Iza četvrte nedjelje odieli se odojčad od matere sasvim te joj se podaje zobi i kisela mlieka, s kojega se ima prije sav skorup (kajmak. vrhnje) obrati. Ne škodi ovdje napomenuti, što je ovih dana doniela bečka „Milchzeitung“ da je opasno izlagati kiselo mlieko sunčanim trakovom, jer da s toga nastaje u njem neka otrovna tvar, s koje je jur mnogo svinja oboljelo a i poginulo. U mlieko dobro je umiešati nešto stolarske klije i to se čini do osme nedjelje. Tada se pako ostavlja klije, te se mjesto nje meće u mlieko smrvljeni ječam i kuhani korun. Uz ovakovu dvorbu i hranu diže se prasad kao „iz vode“ te kad se u drugom četvrtgodištu svoga vieka uzme običnom svinjskom hranom hraniti, pomaže se i nabire, da ju je milota gospodaru gledati.

Vinski kom (trop) konjska hrana.

Ne može se reći, da je u nas trop skroz bez koristi, jer neki pale od njega rakiju komovicu, drugi njim začinjaju svinjsku hranu ili ako jim ne rabi ničemu drugomu, tada ga miešaju u miešanac gnoj za gnojenje vinograda. U Njemačkoj i Francezkoj pale odanj u velike spirit, a u Austriji u Brunu ima tvornica Köhlerova, koja pravi od njega razne kvasine i žeste, što različito rabe u vinskoj tehnici itd. Po najnovijem izkustvu vriedi kom još više kao konjska hrana mjesto zobi.

On je pače hraniviji od sáme zobi, što dovoljno dokazuje kemička analyza. Spaliv 1 centu zobi (zrna) dobivamo od nje 30 funti pepela, u kojem će naći kemik $5^{42}/_{100}$ fnt. drasla, $1^{12}/_{100}$ fnt. vapna a $6^{15}/_{100}$ fnt. praničnine, koje treba za rast svakoj životinji navlaš za tvorbu kosti. U 100 funti vinskoga koma ili tropa ima tih istih česti i to od svake nešto više, a navlaš više vapna ako se grožđje nije ruljilo več gnječilo s petljami. Nu trošeć ovako kom, ne smijemo ga konju nikada podavati čista već smiešana sa sječkom i to jednom petinom. Iz ne ruljena koma, (s petljami) valja petlje izabrati te je sasjeći a onda u sječku primiešati pa će tu hranu konji, ma i jeste nešto kisela, radi žderati. Jedino ako je kom spliesnio, ne valja za hranu, već je bolje spaliti ga i raztrusiti po trsju za gnojivo.

Mi mislimo, da će se kom i onako dobro izplatiti kako njim rade naši Zagorci. Oni sieku izgnječeni trop, sieku ga u tanke ploče, suše i mlju. Njegova múka rabi poput posija, a u nuždi primiešava se bome i u ljudski kruh. Kako se vidi iz pomenute analyze, nije ni ta primjesa bez ikakove hranivosti.

Izvještaj
o stanju pokušališta hrv.-slav. gospodarskoga družtva tečajem god. 1876.

Slavna skupštino!

Čast mi je sl. glavnu skupštinu o radu na družtvenom pokušalištu u Liepoj Vesi i o njegovom stanju obavjestiti, kako sliedi:

Povodom ostavke moga štovanoga predšastnika vel. gosp. Mojsije Baltića, mjeseca travnja t. g. pismeno izizražene i po sl. upravljajućem odboru u sjednici od 21. rujna primljene, počastio me slavni upravljajući odbor hrv.-slav. gospodarskoga družtva u istoj sjednici suglasnim zaključkom povjerenjem, da primim nadzor nad pokušalištem gospodarskoga družtva, i da ravnam radnje, koje se na tom pokušalištu i njemu pridodanom ložnjaku izvode.

Ovomu častnomu pozivu odazvao sam se i počam od početka svibnja t. g. vršim dužnosti nadzornika po mogućnosti tjelesnih mojih sila marljivo i pošteno.

Koja je svrha pokušalištu, što i kako se u njem radi, i kako njim upravlja, poznato je i slavnoj skupštini dovoljno iz izvješća prošlih godina u držanih glavnih skupštinah, te zato mimoilazim opetovano razlaganje toga pitanja i ograničujem svoj izvještaj na radnje i uspjehe, postignute na pokušalištu tečajem g. 1876.

Pokusi činjeni su samo na malu i to krumpirom, pasuljem, burakom (Runkelrübe) i Topinam-burom, sljedećim uspjehom:

Vrst rana krumpira ruževca najbolje uspjela; prirodilo ga bo na malom prostoru i ne baš na najboljem tlu petnajst kilo centih, a to je dokazom, da je ova vrst krumpira medju svimi inimi za naše tlo i zemlju najbolje plodonosna, da je najtečnija okusa, da su mu gomoljci zdravi i da poznatoj bolesti, gnjiloći, bar do sada podvržen nije. — Nasad ove vrsti krumpira na daleko i veliko se mora našim gospodarom, imenito Posavcem i Podravcem najbolje preporučiti, gledom takodjer i na onu okolnost, da se takav krumpir na tržištu najviše traži i dobro prodati može.

Vrst krumpira „Gerovac“ zvana nije, valjda radi prevelike vlage, trošak rada naplatila, a ono malo, što je prirodilo, podvrženo je gnjiloći.

Medju ostalim krumpirom mogu se za nasad preporučiti još i ove vrsti:

a) rani krumpir s modrom kožicom;
b) rani krumpir žuti; zatim
c) krumpir rožčić (Kipfel).

Ove tri vrsti pokazuju se prilično plodnimi, dobra su teka i nisu podvržene gnjiloći.

Vrsti nove: Arachin, Delicius Nalcas, Schneeflocke, dobre su, ali za sada još se o njih ne može sud izreći, valja bo dalnje pokuse činiti.

Nadalje posadjene bijahu za pokus na malom prostoru, po prilici od 6 četv. hvati, četiri vrsti blitve, kravske repe. Sve vrsti urodiše obilno, jer jim je ugadjalo ljetošnje vlažno vrieme; gdje koji komad težio je preko 4 klg., a ukupno dobljeno je 6 centih. — S toga neka gospodari obrate i na ovu koristnu biljku svoju pozornost i neka sadjenje te vrsti repe baš na veliko izvadjaju, jer će prirod osobito onim koji drže muzare krave, kao zdrava za blago zimska krma, najbolju korist donieti i trud jim naplatiti.

Krumpirom zvanim „Topinambur“ činjen je takodjer pokus dobrim uspjehom; obrodilo ga, primjernu prostoru nasada, mnogo. Iz zemlje nisu izvadjeni gomoljci, mogu bo u zemlji prezimjeti bez štete.

Ovaj krumpir rabi se najbolje za konjsku hranu, raste veselo i na lošijoj zemlji, radja obilno; gomoljci su mu zdravi. I ova biljka, kao zdrava za blago hrana donosi gospodarom veliku korist i za to zaslužuje nasad toga krumpira osobitu preporuku; tim veću, jer kada se jednom nasadi, može na istom mjestu tri do četiri godine stojati i obilna ploda nositi uz malu radnju i trošak.

Izmedju 15 vrstih novo nabavljenog i za pokus nasadjenog pasulja može se najbolje preporučiti jedna vrst sitna čepanca biela zrnja, koji obilato radja i za gospodski stol dobro se rabiti može, radi dobra teka. Tu vrst izlažem ovdje slavnoj skupštini na ogled.

Od ostalih vrsti, koje su najviše trkljaši, nije nijedna od osobite preporuke vriedne kakvoće i nepremašuje nijedna vriednost naših običnih hrvatskih pasulja.

Od udomljenih jur pasulja ztičem osobitu vriednost što se tiče kakvoće i kolikoće ploda tako zvanog „sabljaša“, koji je trkljaš, zatim bielog „čepanca“ i ljubičastog „trkljaša“. Ove sve tri vrsti služe za gospodski stol i mogu se najbolje na tržištu razpačati u ljetno doba, kada su jim komuške još zelene.

Na oplemenjivanju voćaka, umnoživanju i sadjenju trsova radjeno je u pokušalištu na veliko i dobrim uspjehom, kako to izkaz pod 1) priloženi dokazuje; napominjem samo da je svega skupa posadjeno u ložnjaku trsićah 208300 komada, koji najbolje napredovaše i valjani su korenjaci za presad.

Koliko je pako tečajem god 1876. proizvoda razpačano dokazuje izkaz pod 2), a koliko se do proljeća 1877. razpačati može, vidi se iz izkaza pod 3).

U pokušalištu nasadjene matice trešanja i višanja, radi nepogodna vremena u cvatnji, nerodiše nimalo, nasuprot kruške i jabuke bijahu u mnogih vrstih rodne, najviše voćem stolnim, izvrstne kakvoće.

Trsje nije obrodilo, a mošta dobljeno je ove godine:

dišuće grašice	85	litara
talijanske grašice	3	hktl.
kraljevine	140	litara
šipelja	169	„
žerjavine	42	„
klevanjke sive	14	„
imbrine modre	28	„
rumena traminca	28	„
modre frankovke	169	„
modre skadarke	220	„
smjesi	190	„

Iz ovoga se izkaza vidi, da je talijanska grašica u kolikoći i prirodu sve druge vrsti nadjačala i gledom na

to i gledom na kakvoću vina, zaslužuje ta vrst groždja najveće razgranjenje u nasadu, jer uspieva u našoj zemlji najbolje, daje dobru kapljicu, i obilato radja.

Na pokušalištu nasadjena je talijanska grašica na prostoru od 170 četv. hvati, te je na tom prostoru bolje urodila nego li sve druge vrsti ukupno.

Iz izkustva mogu reći da izvrstno vino davaju: Klevanjka siva, grašica dišuća, i Žerjavina rumena, nu gledom na kolikoću priroda tih vrsti, ima dosta prigovora.

Kao valjane i rodovite prikazuje se sliedeće vrsti: talijanska grašica, modra frankovka, praskava plemenka, bieli šipelj i modra skadarka.

Vinski prirod od godine 1875. prodan bje javnom ličbom, uspjehom, koji izkaz pod 4) prikazuje.

Od svake vrsti lanjskoga vina pridržao sam tri polića u spravi, misleći da ga izložim na obdržavat se imajućoj izložbi. Budući pako izložbe ote ove godine nije bilo moguće obdržavati, s toga mi je čast isto pridržano vino danas ovdje na ogled i kušnju slavnoj skupštini staviti i molim štovanu gospodu skupštinare, da to vino pokušati te o njegovoj valjanosti osvjedočit se izvole.

Toliko o radnjah i pokusih na pokušalištu slavnoj skupštini na znanje stavljajući, prelazim na drugi po mom nazoru znameniti predmet, te molim, da slavna skupština moje predloge uvažiti izvoli.

Svaki gospodar, ljubitelj voćarstva, voljan da u svoj vrt posadi voćke, mora prije svega na to pomisliti, da zasadi plemenke voćke, poznate s obilata i dobra ploda, koje su ne samo za domaću porabu već i za ino koristno razpačanje najbolje. Svrha mu dakle jest: izabrati za nasad u svome vrtu voćke plemenite i razgranjenja vriedne.

Meni bi još u mladosti omiljelo voćarstvo, pa od tada sve do danas gojim ga brižno i tim sam načinom polučio, da dobar izbor sadnica ustanoviti mogu, a u tom izboru može me svaki gospodar nasljedovati i preporuku moju podpunom sjegurnošću prihvatiti.

Da se indi u tom važnom pitanju svrha postigne i da se sadjenje baš plemenitih. od prve dobrote voćaka, u našoj domovini postigne, čast mi je slavnoj skupštini predložiti: da moj niže iztaknuti normalni sortimenat sadnica poprimiti i odobriti, te ustanoviti izvoli, da se taj sortimenat u pokušalištu gosp. družtva usvoji, te u največem broju oplemenjenje divljaka iz toga sortimenta uzdrži. Tim bo načinom doći će rad u pokušalištu na dobar glas, a u domovini razgranit će se nasad izvrstna voća, koje će se lasno u daleki promet staviti moći na korist hrvatskih gospodara.

Voćke, kruške i jabuke dielim u tri dobe ljeta i označujem jih ljetnim, jesenskim i zimskim voćem, da svaki nabavitelj imade povoljan izbor sadnica po dobi ljeta.

U ostalom preporučam svakomu gospodaru, da najviše zasadi zimskoga voća, osobito zimskih krušaka, jerbo jedna valjana kruška, koja nam na stol dodje zrela u prosincu ili siečnju ugodno je blagovanje i vriedi više od naranče; isto to moći je i za jabuke napomenuti.

U taj sortimenat stavio sam za sada 36 vrstih jabuka i isto toliko krušaka, od ostalih pako matica, koje se u pokušalištu goje, moći će se naknadno, kada se njihov plod bolje prokuša, izbor učiniti i vriednost voća u dotičnom katalogu zabilježiti, pa u sortimenat staviti.

Ako li ja nebi u tome sortimentu koju vrst dobra voća ubrojio bio, koju bi gg. skupštinari ubrojenu imati željeli, to molim da se moj sortimenat na toliko izpravi i dotičnom voćkom nadopuni.

Voćke u sortimenat unešene označio sam za sada samo pomologičkim imenom, nu želim svaku pojedinu u glasilu gospodarskoga družtva potanje opisati.

Poželjeti bi bilo, da se svaka voćka stalnim hrvatskim imenom okrsti, nu ipak da se ta imena od pomologičke nomenklature inih jezika nerazlikuju prerazlično.

Tako n. pr. u svih jezicih zovu se njeke dobre zimske jabuke „kalvili“, u pokušalištu pako iste nose ime „rebrače“. Zašto se nebi i kod nas reklo: bieli oli žuti zimski kalvil?

I time svršujem izvještaj, za koj želim, da zadovolji zahtjevom, što ga ovomu našemu zavodu stavljaju gg. članovi i hrvatski narod. *Fr. Barač,* s. r.

Izkaz

najboljega voća sastavljen po F. Baraču.

Trešnje.

Crljena duhovska (rothe frühkirsche). Vinklerova srcolika crna. Krigerova srcolika crna. Crna Draškovička. Crna Daubachova. Vrhovčevka biela. Štrigovka biela. Biela Samoborka. Lucija biela. Velika vojvodkinja (grosse Princessin). Pozna crna (Augustkirsche).

Višnje.

Sladka Amarela. Muškatica. Staklica španjolka. Nati rana. Staklica rana. Hortenzija (Königin Hortensie).

Kruške ljetne.

Zelinska rana. Strfički. Tikvica mala. Trnjulka ljetna (Sommerdorn). Vilimovka (Viliams Christbirn) Milanezka (Mailänder Butterbirn). Kozarica (Stuttgarter Gaishirtel) Magdalenka (Mandelbirne). Bobovka (Salzburger). Epinka (Bel .Epin Dumas). Maslenjača (röm. Schmalzbirne). Bedrica Frauenschenkel).

Jesenske kruške.

Brgamota hilendarska. Dobra sivka (Gute graue). Drvoslika (Holzfärbige Butterbirne). Zlatna medalja (Medaile d' or Herbstsylvester). Biela putrača (Kaiserbirne). Strosmajerova muškateljka — nova kruška. Siva putrača (Isambert). Kolomazka (Colomas Herbstbutterbirn). Kapiamontka (Capiamonts Herbstbutierbirn). Komperreta. (Marija Louisa). Crljena bergamotta. Obliznjača Hardenpont. Bočova tikvica. Angulemka. Napoleonka. Gjeneral Todtleben. Kleržovka.

Zimske kruške.

Neza (Winter-Nelis). Nova pointovka. Grumkovka (Grumkover Butterbirn). Koprčka (Lingels). Slava jodo-

inska (Triumph von Jodvingne). Dilka. Barun Melo. Zefirinka (Zephirin Gregoire). Hardenpontka zimska. Kraljica (Regentin). Nova fulvia. Žrmenka (St. Germain). Aremberžka. Zimska dečanka.

Ljetne jabuke.

Margaretčica. Bieli astrakan. Crljeni astrakan. Ružica iz Vrginije. Ružica česka. Šarlamovski. Mliečnica. Gravenstainski.

Jesenske jabuke.

Crljeni jesenski Kalvil. Car Aleksandro ruski. Kalvil iz Danziga. Kalvil iz sv. Ksavera. Žuti Rikard. Renetta muškatelka. Zimska zlatoparmenka. Strekasti Kalvil.

Zimske jabuke.

Bieli Kalvil. Žuti kalvil. Renetta blenkainiska. Renetta bolničarska. Ananaska biela. Renetta iz Kasela velika. Reneta crljenkasta. Dovntonov peppin. Žuti Bellefler. Renetta Harberstove. Renetta karmelitska. Renetta iz Brede. Renetta orleanska. Renetta iz Ceske. Parkerov peppin. Ribstonov peppin. Renetta iz Kanade. Siva francezka renetta. Renetta iz Bordeauxa. Kratkopetec. Šipuljica. Mandafija. Banica. Sladki Hollard. Mašanska. Srčika.

I. Izvješće

o proizvodih na ložnjaku i u pokušalištu hrv.-slav. gosp. družtva u godini 1876.

I. Ložnjak.

Broj stavni	Broj osnovni	Naziv	Broj godišnjih I	II	III
1	141	Burgundac rani bieli	2804	—	—
2	125	Frankovka modra	3345	2863	—
3	146	Grašica biela dišuća	—	1512	400
4	138	„ „ talijanska	30.326	47.396	13615
5	101	Imbrina modra rana	2642	10.109	1000
6	102	Kraljevina rumena	7955	—	—
7	74	Muškat žuti	1274	200	—
8	72	Skadarka modra	—	1500	—
9	290	Slankamenka	—	50	—
10	200	Šipelj bieli (Mosler)	3393	—	—
11	105	Šumadinka zelena	—	—	50
12	239	Traminac rumeni	7629	13.154	15320
13	23	Zelenika	3008	—	—
14	133	Žerjavina	11.100	—	—
		Ukupno	73.476	76.784	30395

Posadjeno je u godini 1876:

Burgundovca biela rana	5000	kom.
Frankovke modre	10.000	„
Grašice biele talijanske	101.500	„
Imbrine modre rane	13.500	„
Kraljevine rumene	22.200	„
Muškata žutog	5.600	„
Šipelja bielog	7.000	„
Traminca rumenog	14.000	„
Zelenike	5.500	„
Žerjavine rumene	24.000	„
Ukupno	208.300	kom.

9 vrsti krumpira bilo je narastlo i to običnog . . . . 19 ct. 45 fnt.
9 vrstih krumpira dobavljena od grofa Atemsa bilo je . . . . 1 ct. $1^3/_4$ fnt.
4 vrsti repe blitve . . . . 1 ct. 80 fnt.
11 vrsti kukuruza dobljeno po prilici do 3 vagana
Različitih vrsti dinja . . . . 1 ct. 17 fnt.

Valjane vrsti krumpira na ložnjaku su bile i to: izim ruževca Gerovac. žuti tanke kožice, Eureka Hundredfoldfluke. Ostale su manje vrednote.

II. U Pokušalištu.

19 vrsti krumpira bilo je nasadjeno od kojih se dobilo 1520 klgr. — Valjane su vrsti Arahin Delicius, Nalcas, Schneeflocke Ruževac, ove druge su srednje dobrote druge vrsti.

III. Dobljeno vino u g. 1875.

	Dobljeno				prodano			
Graševine dišuće	4	ved.	14	pol.	po 13	for.	20	nvč.
„ taljanske	5	„	27	„	„ 14	„	—	„
Frankovke	2	„	19	„	„ 12	„	—	„
Imbrine modre	2	„	5	„	„ 10	„	—	„
Klevanjke crne	—	„	30	„	„ 12	„	—	„
„ sive	—	„	33	„	„ 20	„	—	„
Kraljevine rumene	4	„	27	„	„ 10	„	50	„
Skadarke	8	„	30	„	„ 5	„	20	„
Smjesi	7	„	2	„	„ 9	„	—	„
Šipelja	3	„	30	„	„ 12	„	—	„
Traminca	—	„	7	„	„ 12	„	—	„
Žerjavine	1	„	38	„	„ 14	„	—	„

Za izložbu vino ostavljeno bezplatno.

IV.

Drobnog pasulja se dobilo 4 litre; od drugih 16 vrsti pasulja dobilo se svake vrsti $^1/_2$ litre i dapače od nekoje više.

V.

Repe blitve gojeno je 5 vrsti od kojih je dobljeno do 6 cnt.

Sve vrsti repe koje su se gojile ovdje na pokušalištu veoma su napredovale.

U Liepoj Vesi 28. studenoga 1876.

Cvilinder.

(Konac sliedi.)

Kynoložko družtvo u Beču.

U Beču ustrojilo se prošloga studenoga kynoložko družtvo t. j. družtvo za proučavanje i poznavanje psa. Družtvo širiti će prirodopisno znanje o psu u najniže slojeve pučanstva spisi, prikupljati će, opisivati, gojiti i prodavati najbolje pse; učit će pasje bolesti i tražiti jim ljekove. Bečani hrle u to družtvo, te mu je broj članova iz Beča i okolice narasao jur na tisuće. U prvoj skupštini toga družtva razpzavljalo se pitanje, je li lajanje psu prirodjeno ili ne? te je odgovoreno da ne, jer divlji psi viju skoro kao vuci al ne laju, a lajanje da je pas istom kao čovječji sluga naučio, hoteć da ga čovjek razumije.

GLASONOŠA.

Razne viesti.

U Zagrebu dne 1. siečnja 1877.

Slaveć godine 1877. „Gospodarski list“ svoj dvadeset i pet godišnji jubilej, nehotice mu je prispodobiti svoje sadanje stanje s onim prije 25 godina. Tada je on bio jedinim listom u domovini, koj se je trudio, da podigne umno gospodarenje u Hrvatskoj te donosio te ruke razprave i pouke; a danas je hvala Bogu sasvim drugčije. Uz njega živi evo već treće godine njegov malen al snažan drug „Seoski gospodar“ koj se bavi izključivo gospodarstvom, iz Varaždina odazivlje mu se „Pučki prijatelj“ u kojem je ugledao sviet jur mnogi ždrav savjet navlaš našim manjim gospodarom, u Zadru svakom je godinom ljepši i bogatiji dalmatinski čestiti mu drug, koj uz talijanske razprave priobćuje i mnogo izvrstnih na liepom jeziku hrvatskom, u Zagrebu ugledaše sviet pučke novine, koje obriču, da će svoje najprostranije stupce puniti gospodarstvenom poukom, a napokon odvažio se i vriedni naš Antun Čop, da izdaje žalibože na njemačkom jeziku tjednik: „Kritik“ koj kani budnim okom pratiti uz pitanja narodno gospodarstvena takodjer privatno gospodarstvena, te nam je i on na neki način drugom u radnji oko materijalnoga napredka. Mi želimo svakomu čestitomu podhvatu puno prijatelja i dobar napredak, a sve to u slavu i boljak dragoj domovini!

Novi utemeljiteljni član. Občina Biškupec pristupila je kao član utemeljiteljni hrv.-slav. gospod. družtvu u Zagrebu. Željeti bi bilo, da se jošte više občina po primjeru ove rodoljubive občine povede.

Lepoglavska kazniona i obrt. Neki je dan zagrebački „Obzor“ donesao člančić o Lepoglavskoj kaznioni, u kojem potvrdjuje sve ono, što je o tom skupocienom potrebbitom zlu u prošloj sjeditbi hrvatskoga sabora rekao zastupnik Antolek: da silan broj ondješnjih uznika zieva s duga časa dangubeć bez posla. „Obzor“ spomenu, da se kani ondje ustrojiti ogromni pčelinjak i radionicu za košnice. Ovo je dobra ideja te bi se moglo ondje zavesti i više te ruke obrta. Mi bismo se usudili svratiti cvdje pozor vis. vlade na predavanje, što ga je ovih dana u austrijskom muzeju u Beču čitao vladin savjetnik profesor Exner „o pletnji košara“. U Parizu i Holandiji, na Rajni i Havelu da je čedna vrba u veliku poštenju, a da hrani i odieva na tisuće obitelji. Najizvrstnije njezine vrsti ištu malko pažnje i njege, pa da se njimi zasade tolike naše močvare i rti eto ti puno gradje za taj obrt. Uz vrbovinu treba razne vezi: Esparte, špan. trstike, piaseve itd. Liepe zadaće našim šumarom, da pokažu svoju praktičnu vriednost. — Iz Bavarske dolazi u Austriju godimice oko 50.000 centi košara. Austrijska je vlada prije dvie godine uvela blizu Krakova dvie učione za pletnju košara, koje već sada nose puno koristi. Po našem mnienju valjalo bi te učione pregledati i proučiti, pa bezodvlačno uznastojati, da se na sada neproduktivnu zemljištu, kojega je kod nas množina, nasade najbolje vrsti vrbe, da ne trebamo iz vana dovažati materijala. Za prvi početak mogli bismo se zadovoljiti prostijimi tvorinami, za kakove imamo gradje jur sada, pa bi se tim ujedno pokušalo, bi li što bilo od takova podhvata?

Obuka u gospodarstvu u pučkoj školi. Grof Coronini c. namjestnik u Primorju sazvao je ovih dana anketno povjerenstvo, da vieća o predlogu školskoga nadzornika Klodića koj ište, da imadu djeca na seoskih školah, pošto su svršila propisane školske godine, jošte posjećati dvogodišnji tečaj, da se uče gospodarstvo. Ovakovi tečaji imali bi biti dvoje ruke: niži i viši. U viših predavalo bi se 14 sati na tjedan, a u nižih 6; viši uveli bi se uz škole sa više učitelja, a niži ondje, gdje je samo jedan učtelj. Povjerenstvo pristalo je sasvim uz predloge Klodićeve te namjestničtvo kani što prije učiniti sve što treba, da ti predlozi ožive. Dakako da će tim nastati učiteljem (osobito ondje gdje je jedan sám pa će mu se nametnuti jošte izvanrednih 6 ura u tom tečaju) nov teret, nu njim će se zato imati dopitati posebna nagrada.

Mjesto podkova konjske cipele. Sjećati će se jošte naši čitatelji, kako je prošle godine ugarski častnik Subović za okladu jašio na svojoj kobili u Pariz te je okladu samo tim dobio, što je kobili, ozlediv si ona nogu, navukao na bolestnu nogu cipelu. Umniji podkovači počeše odmah misliti na promjenu sadanjih konjskih podkova te već sada zbilja navlače u Holandiji i Belgiji a i drugdje mnogi konjari svojim konjem mjesto podkova cipele od kaučuka, koje su za sada doista tri put skuplje od podkova, ali su zato sto puta shodnije, a i dovoljno trajne. Nadamo se od naših boljih trgovaca, da ćemo na skoru medju njihovom robom opaziti i ovu, te ćemo tada moći o njoj obširnije govoriti.

Potreba kokošjih jaja. Danas treba u tvornicah razna bojadisana tkaniva silne množine bjelanca iz kokošjih jaja, da se njim boja uz tkanivo čvršće prilicpi. U tvornicah pražkih primjerice troše na godinu 70 milijuna jaja. Nu kamo žutanjkom? Žutanjci idu stranom u pražke gostione i pekarne a stranom se od njih pravi nova tvorina: „jajačji prašak“ koj dobro nadomiešta frižka jaja a ostaje na suhu mjestu veoma dugo zdrav.

☛ Na družtvenom pokušalištu imade nekoliko stotina prestarjelih ciepova krušaka i jabuka, koje se radi uporabe dotičnih tabla a druge svrhe prodati moraju te njim ciena po komad na 20 novč. obaljena, što se svim, koji bi takve ciepove naručiti željeli, ovim do znanja stavlja.

Uprava pokušališta hrv.-slav. gospod. družtva.

Ovomu broju priložen je izvještaj o radu upravljajućega odbora u god. 1876.

OGLASI.

Natječaj.

Kod uprave hrv.-slav. gospod. družtva izpražnjeno je mjesto gospodarskoga asistenta s kojim je skopčana godišnja plaća od 600 for. a. vr.

Natjecatelji, vješti podpuno hrvatskomu jeziku naročito u pismu želeći ovo mjesto polučiti imadu svoje molbenice obložene izučnom svjedočbom barem srednje gospodarske škole do zadnjega ožujka putem privatnim ili predpostavljenoga poglavarstva, upravljajućemu odboru u Zagrebu priposlati.

Kompetenti koji bi se mogli izkazati jednom ili višegodišnjom praksom osim gore rečenoga uvjeta imadu prednost.

Upravljajući odbor.

Natječaj.

Hrv.-slav. gospodarsko družtvo razpisuje ovim natječaj za popularnu knjižicu o konjarstvu. Najboljemu djelu opredieljena je nagrada od 14 cekina, koji će se uručiti piscu čim bude djelo vještački prosudjeno i vriednim nagrade pronašasto.

Rukopisa neka bude od prilike za 4 štampana arka, te da se pošalje najduže do 1. listopada god. 1877. upravljajućemu odboru gospod. družtva u Zagrebu.

Upravljajući odbor.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva **Vlastimil Vichodil.**

Broj 2. U Zagrebu 15. siečnja 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

O krmi u obće*).

Pošto mi je podieljena čast, da u ovoj skupštini nekoliko rieči progovorim o važnosti dovoljne množine krme u racionalnom gospodarstvu te kako bi se dali kod nas ukloniti uzroci česte nestašice krme; s toga nalaže mi dužnost da riešim ovu zadaću te u kratku razjasnim sliedeće nazore ob upitnom predmetu.

Staro, dovoljno nam poznato načelo u gospodarstvu jeste: gospodar, koj ima mnogo krme, imade i mnogo mlieka, gnoja, žita a naravski i mnogo novaca.

U oči ove istine nije ni čudo, da se od vajkada mnogo govorilo i mnogo pisalo o tom, kako bi si mogao gospodar priskrbiti dovoljnu množinu dobre hrane za svoje blago ako ne ima dovoljnih pašnjaka i livada, u obće kojim pravcem valja mu udariti, da si sijuć krmu svoju stoku od nestašice hrane sačuva te ujedno dohodak svoga gospodarstva poveća.

Lahko je gospodariti ondje, gdje ima u izobilju pašnjaka i dobrih livada, obratno pako malo je teže prohranjivati dovoljan broj stoke tamo gdje paša manjka gdje su livade riedkost. ili ako ih ima, obično su zapuštene.

Budući se ove zadnje okolnosti to jest: malo siena više pojavljuju nego one prve, s toga valja biti svakom gospodaru na oprezu te mu nastaje zadaća, da se za vremena pobrine za potrebitu množinu hrane, da svoje blago kako valja preko zime preživiti može.

Ako potražimo glavne uzroke nestašici krme, naći ćemo prije svega nepovoljne elementarne okolnosti, naročitu dugotrajnu sušu s proljeća, ili pako kišovito vrieme te uslied toga vrlo škodljive poplave, što urod na sjenokošah sasvim uništuju, zatim slabo sijanje raznih vrstih krmnoga bilja te pouzdanje u pašnjake i sjenokoše, napokon ne racionalni postupak kod krmljenja samoga, sastojeći se u tom, da se nepazi kod opredielenja krme za domaću stoku na množinu iste prema potrebi za pojedinu vrst živinčeta, dotično u uzdržavanju prekomjernoga broja stoke prema množini u zalihi se nalazeće hrane.

Što se tiče prvo rečenih elementarnih nepogoda, tu valja pamtiti, da se takove vrlo težko svladati dadu naročito ako poplave često nastaju koje ne samo livade nego i usjeve hametom uništuju.

Nu laglje nam je predusresti nestašici krme u vrieme suše jer možemo napuštati u horu vodu na livade, u obće popravljati je i uredjivati, tako, da nam unatoč nepovoljnu vremenu ipak priličnu množinu hrane za domaću živinu proizvesti mogu.

Žalibože kod nas neuvidjaju jošte gospodari koristi, koja potiče iz racionalno uredjenih livada.

Koliko bi se moglo proizvesti siena na livadah da jim naši gospodari posvećuju onu pažnju i onaj trud kako to čine u drugih zemljah uz manje povoljne klimatične okolnosti?

Prirod livada dao bi se racionalnim postupkom i podvostručiti, čim bi ne samo prirastli i dohodci pojedinim gospodarom nego usavršenjem livada doskočilo bi se tužnoj oskudici krme, uslied koje na više miesta naše stočarstvo napredovati ne može, pače sasvim propada.

S toga neka bude prva briga našemu gospodaru, da se pobrine, kako će si livade natapati a tamo, gdje je potreba, izsušivati. Krčimo dakle na zapuštenih livadah škodljivo šikarje, vlačimo livade, koje su mahovinom zarasle oštrimi branami, priskrbimo im dobrih trava i pridodajmo izcrpljenim sjenokošam potrebitoga gnojiva, priredjujmo, gdje to ide, umjetne livade na blizu potoka i rieka pa onda nije nam treba bojati se, da će nam krme uzmanjkati; ako budemo ovim načinom postupali našimi livadami, izplatiti će se sav naš uložení trud te ćemo

*) Izvadak iz razprave, što ju je družtveni tajnik kao referent o pitanju, kako bi se u nas dalo doskočiti nestašici krme, priredio za prošlu glavnu skupštinu gospod. družtva.

imati u izobilju hrane i dovoljne koristi od našega gospodarstva.

U naše doba napredka, oslobodiv se malo po malo od starih empiričkih i tradicionalnih načina u upravi gospodarstvenoj, posvećuje se ne samo obdjelavanju oranica nego i kulturi livada osobita pomnja.

Po našem mnienju nebi smjele biti livade bez ikakve kulture kako to većinom kod nas a i u drugih zemljah opažamo, pače one zauzimlju velevažno mjesto u racionalnom gospodarstvu, to jest: livadam je svrha, da uz primjeran potrošak glavnica za melioraciju, produkciju bilinske krme povećavaju, što je svakako vrlo važno za svako pojedino gospodarstvo.

Ostavljati livade na milost i nemilost prirodi nebi bilo probitačno, s toga se preporučuje svim umnim gospodarom i posjednikom livada, da od vremena do vremena nadoknadjuju svojoj livadi oduzeta biljevna hraniva uslied eksporta siena i otave; a to se dade najlaglje postići uporabom vode koja je glavnim činbenikom za produkciju organizma te od neizcrpljive koristi po racionalno livadarstvo.

Budući da bi se odviše udaljio od predmeta samoga, htijuć opisivati pojedine načine za popravak livada, s toga držim da će biti dovoljno, ako u kratkom nizu misli iztaknem glavna sredstva štono obično za poboljšanje livada rabe te si podjedno dozvolim u kratkom podati kritiku onih sustava melioracija u livadarstvu, koji su u zadnje doba epoku učinili.

U racionalnom livadarstvu poznata su nam dva glavna sredstva za popravak livada a to jeste oplava livada vodom te odvodjenje iste ili presušivanje livada. Zadnjim načinom tako zvano podcievljivanje, koje su uveli Englezi a za njimi povedoše se druge države naročito Italija, Francezka, Švicarska, Belgija i Austrija, tim se postigava svrha izsušenja livada na kojih se trava radi prevelike mokroće razvijati nemože dotično odvadja se voda iz poplavljenih livada. Navlaživati pako livade moći je na tri načina naime: potopom, naplavom i napojom ili infiltracijom.

Koji način imade prvenstvo i praktičnu vriednost, zavisiti će od lokalnih okolnosti pače jedna voda može služiti za više sustava buduć livada od raznolikoga položaja svim raznim sustavom shodnu uporabu dozvoljuje, u kratko smije se tvrditi, da se za prihvat i izvadjanje ovoga ili onoga sistema na pad vode, zemljište, napokon na vrst i množinu vode potrebiti obzir uzeti imade.

U zadnje doba došla su u racionalnom livadarstvu dva sistema na glas naime Vincentovo i Petersenovo gojenje livada o kojih barem obzirom a na njihovu historičku, te u koliko mi bude moguće i na tehničku vriednost nešto spomenuti moram. Akoprem su nazori o važnosti i rentabilnosti na polju livadarske tehnike raslični, ipak neima dvojbe da si je Vincent ne malih zasluga stekao uvedenjem svoje racionalne metode u tehničkom ustrojstvu, osnovi i uzdržavanju umjetnih livada.

Njegova načela osnivaju se na eksaktnih kalkulacijah na istinitoj znanstvenoj pologi matematike i prirodoslovja, s toga zaslužuju u svakom pogledu priznanje i nasliedovanje.

Po njegovu naputku za gojenje livada, temelji se racionalno livadarstvo na shodnoj uporabi vode obzirom na sadržinu gnojnih ili hranivih čestica, koje da budu u pravom razmjeru naprama oplaviti se imajućoj površini te sadržavati podpuni nadomjestak onih biljnih tvari što se košnjom zemljištu otimlju, budući težko drugim načinom iste nadoknadjivati.

Vincent preporučuje u tu svrhu uporabu svih vrela, potoka, rieka, za podpomaganje bujnomu uzrastu travinâ te naročito naglasuje temeljito odvodjivanje pomoćju jaraka i drainage zatim vriednost i množinu gnojne snage napokon i upliv temperature vode na razvitak organičkoga života.

Ovo bi bila u kratko iztaknuta načela g. Vincenta o racionalnom livadarstvu.

Nu sustav gojenja livada po Petersenu udaljuje se naročito u izvadjanju tehničkih sprava od gore navedonoga te sastoji u tom, da se voda s livade oplavljuje i suši kompliciranim sistemom drainage, uz uporabu naplave i natapanja kod navodnjivanja livada.

Izsušivanje livada po sustavu Petersena biva obratno od onoga kod odvodnjivanja oranica gdje se tako zvane sisače (Saugdraine) smiesom prama najvećem padu vode polažu.

Petersenove sisače polažu se izpod horizontalnih crta dotičnoga tereina, a tako zvane odvodnice izhode s najviših točaka na površini livade te pružajuć za smjerom največega pada, križaju sisače pravokutno prama najniže ležećim mjestom gdje dopiru do svoga odtoka.

Na glavnih vezištih sisača i sakupljača nalaze se oduške ili ventili, koji budué da imadu čunjasti zatvor od glina, reguliranje vode u criepovoj mreži posreduju ujedno pako moći je vodu, iz glavnoga jarka voditi pomoćju sakupljača i drvenih škrinja smještenih nad rečenimi ventili u roneće žliebove štono se nalaze neposredno na obijuh stranah sisača, iz kojih se opet ista na površinu livade razlieva, čim se hranive čestice za natapanje služeće vode podpuno u korist upotrebiti mogu.

Iz ovih u kratkom naznačenih načela tičućih se popravaka livada, moći je pojmiti da način po kojem se livade natapaju poglavito zavisi od raznih fisikalnih i kemičkih sastojina tla. Tako n. pr. biti će probitačno suvišnu mokroću odstraniti polaganjem draina dakle podpunim odtokom vode i izsušenjem livade, nu tamo gdje neima mnogo spodnje vode dovoljno će biti ako se livade po načinu Vincenta vodom naplave, samo ako je dovoljna množina hranive vode na blizu, koja se na mjesto da svoj naplav na takvih mjestih gdje ga netreba nagomila, na livade koristnije odvesti može.

Željeti bi bilo, da se naši domaći gospodari više zanimaju za racionalni popravak svojih sjenokoša, koje bi uz valjanu melioraciju jošte dva i tri puta tolike koristi donašati mogle. Nestašica krme obično je predvjestnik mnogih drugih zala u svakom gospodarstvu.

(Nastavit će se.)

Pogled na svilarstvo.

Piše Nikola Kos.

(Nastavak).

Hvatanje sjemena staničnim načinom po Pasteurovoj metodi razširilo se je po Francezkoj i Italiji u veliko, jer se je obćenito priznalo, kao što smo i iz zaključaka svilarskih kongresa vidili, da je ova metoda po današnjem stanju znanosti svilogojne najuspješnija za zapriečenje raznih bolesti sjemena i buba.

Da članovi V. internacionalnoga svilarskoga kongresa uzmogu pregledati jednu od najvećih fabrika u Italiji, gdje se po Pasteurovoj metodi svilačko sjeme hvata, priredio je upravljajući odbor kongresa dne 16. rujna izlet iz Milana u Brianzu, prekrasnu i plodnu okolicu sjeverno-iztočne Lombardije. Tuj je osnovao g. Susani, generalni tajnik kongresa na svom dobru etablissement pod imenom „Cascina Pasteur" u kojoj se svake godine uhvati preko 20.000 unca sjemena, kojega vriednost dosiže do 200.000 for.

Osim do 200 članova kongresa pregledavao je ovu fabriku s nami i sam čuveni L. Pasteur, koji je trud i nastojanje g. Susanija pohvalio, priznavajuć, kako je sve točno i shodno udešeno i spremljeno za praktičnu provedbu njegove metode.

G. Susani hvata ovdje sjeme i na mase (Massengrainirung) jer smo vidili sijaset na gusto povješanih plajta, na kojih je sjeme uhvaćeno. Doista je vrlo interesantno ovoliku množinu svilačkoga sjemena viditi. Nu još je zanimivije pregledati sjeme i radnje za stanično hvatanje sjemena.

Za izoliranje pojedinih parova svilačkih leptira sašivene su kesice od organtina.

Kad se u te kesice pojedini parovi metnu, tad se iste od ozgo koncem pritegnu i stisnu, te na sasvim tankih konopih po sobi na gusto i na više redova u širinu i u visinu popriek izvjese. Imade po sobah i drvenih okvira s nogami, u kojih upitne kesice poredane vise. Način staničnoga hvatanja sjemena sa kesicami shodan je zato:

1. jer je jeftin,
2. jer je ne moguća izmjena svilaca,
3. jer je zapriečen bieg istih,
3. jer se ne razteplje i ne gubi sjeme,
5. jer svilcem ne ima zaprieke, da se po svom nagonu opetovano oplodjuju i
6. jer je pazka i promatranje pojedinih parova sve do njihove smrti omogućeno.

Spomenuti okviri, na kojih su izviešane kesice sa svilci mogu se osim toga prenositi na promatranje bliže k prozorom, ili na drugo koje svietlije mjesto.

Kad samica u dotičnoj kesici sjeme položi, tad se nakon njezine i samčeve smrti oboje mikroskopički iztražuje, pošto se dotična samica sa samcem zajedno u porculanskoj šalici, sličnoj šalici u kojoj se boja tare, — porculanskim batićem sgnječi.

Od materije, postavše iz zgnječenih svilaca uzme se samo kapljica na komadić stakla, od 1" širine i iste duljine. Ovo staklo sa upitnom subštancijom podmetne se pod mikroskop, kojim se tada iztražuju znakovi, pokazujući se u toj substanciji.

Opaze li se u kojem preparatu pravilno ovalne mrlje smedje boje, to je znak bolesti; ne ima li takovih mrlja smatraju se sgnječeni svilci i njihevo sjeme zdravim.

Za prvu ovakovu pregledbu sgnječenih pojedinih parova svilačkih imade oko 50 mikroskopa. Za dalnju kontrolu imade takodjer više mikroskopa.

Kad se naime obavi prva pregledba pojedinih šalica, tad se iz 10 njih dotična tekućina ili substancija u jednu šalicu prelije. Pronadje li se mikroskopom substancija zdrava, tad se opet njih 10 slije u jednu šalicu (u kojoj po tom imade 100 parova sgnječenih svilaca) te se iztražuje po treći put načinom kao i prvi put iz pojedinih šalica.

Kod prve pregledbe odstranjuju se samo one šalice, u kojih je tekućina pojedinih parova nezdrava, kod druge sve one šalice, u kojih je pomiešana tekućina iz svih 10 sjedinjenih šalica zajedno nezdravom ili sumnjivom pronadje, a kod treće isto tako odstranjuje se sva tekućina, sastojeća se od 100 svilačkih parova, ako se pokaže nepovoljan uspjeh mikroskopičkim iztraživanjem. Sjeme uhvaćeno od svilaca, koji su navedenim iztraživanjem zdravi pronadjeni, smatra se dobrim i zdravim, a ono sjeme, koje se smatra po iztraživanju dotičnih svilaca nezdravim, nestavlja se u promet, već se uništuje.

Razumije se, da su svi poslovi oko priredjivanja stanica, oko iztraživanja svilaca i oko spremanja sjemena tako razdieljeni, da svaki radnik svoju zadaću stalno obavlja. Tuj imade na stotine ruku, al svaka se laća svoga posla takovom hitrinom i redom, da cielokupni posao brže napreduje, nego što sam ja kadar ovdje pisati. Jedni rukuju samo mikroskopi, drugi gnječe svilce, treći jih nose u množini šalica na drvenih u tu svrhu priručno priredjenih taca, providjenih priedjelci za pojedine šalice, četvrti peru komadiće stakla, peti peru šaljice, šesti odmataju kesice sa sjemenom i nanizuju jih po 100 na vrpce itd. Osim toga su pomoćna sredstva shodno uredjena za svaki pojedini postupak. Tuj su različita orudja i aparati za priredjivanje kesica, za gnječenje svilaca, za skidanje sjemena iz stanica, za pranje šalica i stakalca, za kontrolu itd. Pojedine aparate opisivati ne samo da bi bio trudan posao, nego i suvišan na ovom mjestu, a i uporaba pojedinih aparata i postupci s njimi mogu se samo uz praktičnu provedbu točno proučiti.

Ovdje smo vidili napokon i praktične spreme i police (stelaže) za hranjenje buba.

Police su od trske iliti trstike načinjene, a ne od dasaka. To bi mogli naši svilogojci zapamtiti, pa i oni police za hranjenje buba od trske praviti. Svaki priediel police sastoji se od dvijuh ljesica od trske načinjenih. Ove ljesice su u sredini uzduž u slici krova malko povišeno sastavljene, dočim se izvanjske strane spuštaju tako, da je ciela polica sa svake strane malo niža. Table ove mogu se po volji preokretati i skidati sa stelaže.

Upravljajući odbor kongresa priredio nam je jedan dan izlet i na jezero Como. Nije mi zadaća, da ovdje opisujem divotu priedjela oko toga jezera, Tko se je po tom jezeru vozio, znat će, kako je i narav i umjetnost kraj istoga sa svake strane poredala gradove i mjesta, pa krasne vile mnoge historičke znamenitosti, sada vlastničtvo bogatijih posjednika iz Milana, Monte Lecca, Coma i okolice.

Ne ima tuj mjesta, gdje se nebi njegovala bud koja grana svilarske industrije. Osobito su velike svilarske fabrike u Pianelli i Cremiji, Menaggiji, Leccu, u Bellanu i Cornu.

U Bellanu posjetismo veliku svilanu Gavazzijevu.

Po uvjeravanju predsjednika kongresa g. Martelli-Bollogninija i glavnoga tajnika g. Susanija u ovoj svilani odmota i izprede se svake godine svile u vriednosti od 3 milijuna franaka. Za odmatanje i predenje svile imade u ovoj tvornici do 400 kotlova.

Za odmatanje svile uzimlju se u kotao po 2—4 galete s kojih se tanke niti na vretene iliti kolce odmataju. Po tri ovakove niti predu se zatim u jedan konac Izpredena svila šalje se odavde u Como, gdje se tka.

Strojeve u ovoj tvornici kreće para i voda, tekuća iz tik ležećih brdina i pećina reguliranim koritom i po žliebovih. Voda u kotlovih topi se parom i u svakom kotlu podržaje se vrućina kipuće vode u jednakoj temperaturi, koja se naprama potrebi bilo na jedanput ili postupice povisiti i sniziti može.

Ovdje imade aparata i vaga za ustanovljivanje vriednosti surove svile i odnosno galeta.

Pomoćju serimetra i dynamometra iztražuje se jakost i pruživost svilnih niti.

U uvoj tvornici radi preko 1000 radnika.

Posjetismo i grad Como, rodno mjesto obijuh Plinija i fizika Volte. Grad je taj kao naš Zagreb velik, ima bo nješto više od 20.000 stanovnika. Tuj pregledasmo svilarsku industrijalnu školu, kemički i fizikalni kabinet. Vrlo je zanimiva bila izložba svilačkih proizvoda počamši od svilačkoga sjemena do najkrasnijih i najdragocienijih svilnih stvari i baršuna. U spiritu prepariranih svilaca imade iz svake faze razvitka njihova bića. Vrlo je poučna sbirka risanih i bojadisanih u povećanom obliku anatomički razstavljenih pojedinih dielova svilaca i njihovih jaja i zdravih i bolestnih. (Konac sliedi.)

Izkaz

voćaka i trsova, voćnih i trsovih sadnica i drugih raznih nasada nahodećih se koncem mieseca listopada 1876. na pokušalištu hrv.-slav. gospodarskoga družtva.

Naziv	Broj vrstih	Ciepovi										
		stablaši						patuljci				
		1	2	3	4	5	više	1	2	3	4	više
		godišnjih										
		komada										
Jabuke	363	1003	136	1702	662	518	1148	39	106	106	351	58
Kruške	266	133	319	324	42	36	112	350	98	321	49	13
Kajsije	27	15	28	—	—	—	—	23	56	188	1	30
Breskve	40	299	220	108	—	—	83	—	—	—	—	—
Šljive	106	—	52	—	—	—	8	29	192	—	13	154
Trešnje	47	214	61	21	33	8	62	—	67	39	9	—
Višnje	49	—	—	—	—	—	—	13	66	35	14	114
Mušmulje	2	—	—	—	—	—	—	25	40	12	—	9
Tunje	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Maroni	1	10	4	2	—	—	2	—	—	—	—	—
Bademke	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—
		Stablaši neciepljeni										
Orasi	3	80	—	35	—	—	8					
Kesteni pitomi domaći	1	300	200	50	3	—	1					
Šljive bistrice	1	—	—	200	—	—	36					
Oskoruši	1	—	—	—	—	—	1					
Mukinje	1	—	—	—	—	—	2					
Tunje	1	120	—	—	—	—	3					
Murve	2	—	—	—	—	—	120					
		Grmuše.										
Liešnjaci	12	200	—	30	—	—	36					
Malinh	10	120	60	30	—	—	28					
		Divljaci iz košćica										
Jabuke	—	3000	2000	—	1000	—	—					
Kruške	—	5000	—	—	—	—	—					
Kajsije	—	50	—	—	—	—	—					
Breskve	—	1000	—	—	800	—	—					
Šljive bistrice	—	120	—	50	—	—	—					
Trešnje	—	300	—	—	—	—	—					
Bademke	—	500	—	120	—	—	—					
Rašeljke	—	1000	—	—	—	—	—					

Trsovi	Broj vrstih	trsića korienjaka: stolnoga grožđja, godišnjih komada: 1	2	3	više	moštovnog grožđja, godišnjih komada: 1	2	3	više
Stolnoga grožđja I vrsti	32	260	568	660	—	—	—	—	—
„ „ II „	26	293	744	355	—	—	—	—	—
Moštovnoga grožđja	13	—	—	—	—	12920	6300	—	—
Raznih ostalih vrsti	317	—	643	184	1141	—	—	—	—

U Zagrebu 7. studenoga 1876.

M. Baltić.

Izkaz

tečajem godine 1876. iz pokušališta hrv.-slav. gospod. družtva u Liepoj Vesi izdanih proizvoda.

664 jabučnih ciepova	300 šljivovih sadnica
555 kruškovih „	820 šibicah za kalamljenje
164 kajsija „	18 porcija raznoga sjemenja
209 breskovih „	815 fnt. dinja i voća
71 šljivovih „	875 fnt. krumpira
64 trešnjinih „	16 fnt. kuruzova zrnja
36 višnjinih „	39 polića šljivovica
11 mušmulja „	26 „ komovice
12 tunajh sadnica	43 akova 9 polića vina
140 orahovih sadnica	

U Zagrebu 20. studenoga 1876.

M. Baltić.

Izkaz

voćaka na gospodarskom pokušalištu u Liepoj Vesi.

I.

Jabuka I-godišnjih u 28 vrsti (stabala) 1045 kom.
„ od III. do IV. g. u 125 vrsti (stab.) 3194 „
„ od II. do IV. g. u 190 vrsti patuljica 467 „
Ukupno jabuka (stabala) 4239 kom.
Ukupno jabuka (patuljica) 467 kom.

Jabuka za novi nasad matica u 114 vrsti po 5 komada jednogodišnjih.

II.

Kruške. I- do II-god. u 107 vrstih (stabala) 864 kom.
„ I- do II-god. u 125 vrstih (patuljica) 585 kom.
„ za novi nasad matica u 104 vrsti po 5 komada I-godišnjih.

III.

Kajsije. (Mandalice) I- do II-god. u 20 vrsti 310 kom.
„ ljetošnjih okulantah 300 kom.

IV.

Breskve. I- do III-godišnjih u 16 vrstih 584 kom.
„ ljetošnjih okulanta 800 kom.

V.

Šljive (ciepovi) I-do III-god. u 53 vrstih 304 kom.
„ (domaćih bistrice) II- i III-god. 250 kom.
„ „ „ I-godišnje 300 kom.
„ za novi nasad matica u 42 vrstih po 5 kom. I-g.

VI.

Trešnje. I- i II-god. u 21 vrst (stabala) 270 kom.
„ I- i III-god. u 29 vrstih (patuljica) 151 kom.
„ za novi nasad matica u 17 vrstih po 5 k. I-god.

VII.

Višnje. II- i III-god. 20 vrstih (patuljica) 151 kom.
„ za novi nasad matica u 20 vrstih po 5 kom. I-g.

VIII.

Mušmulje I- i II-god. u 2 vrsti 99 kom.

IX.

Orasi I- i II-god. u 3 vrstih 115 kom.

X.

Liešnjake u I. vrsti 250 kom.

XI.

Grožđjic (Ribis u 3 vrstih 200 kom.

XII.

Jabuke divljake II-god. 2500 kom.

XIII.

Posijano bilo u jeseni 1875. i u proljeću 1876.
Sjeme od jabuka 20 fnt.
„ „ krušaka 25 fnt.
„ „ rašeljke (Mahabb) 20 fnt.
„ „ trešanja 20 fnt.

XIV.

Gomolje (krumpir) u 19 vrstih 1.520 klgr.

Trsovi korienjaci.

XV.

Stolnoga grožđja I. vrsti I- i IIgod. u 35 vrst. 2506 k.
„ „ II. vrsti I- i IIgod. u 27 vrst. 1119 k.

XVI.

Moštovnoga grožđja Igod. u 13 vrstih 17.187 kom.
„ „ IIgod. u 8 vrstih 8470 kom.

U Liepoj Vesi 20. listopada 1876.

Vinko Dušanek.

Osvrt na ovogodišnju pčelarsku ljetinu.

Priobćio M. Kučenjak.

Kako će gospodarom u obće godina 1876. ostati u dugoj i nemiloj uspomeni, tako će si ju i hrvatski pčelari upisati medju najlošije. Poprieko se uzima, da za pčelarstvo na 10 godina dolazi jedna izvrstna, dvie dobre, četiri sriednje, a tri lošije godine. Godina 1872. bijaše za hrvatske pčelare dobra godina; zatim sliedjahu jedna sriednja i tri redom loše godine. Ovo jest previše redomice popare, nego da bi moći koga oduševljavati za pčelarstvo. Tko je zadnjih trijuh godina latio se pčelarstva i pčelariti tek počeo, taj je po svoj prilici izgubio i volju do pčelarenja. Kao što god ništa čovjeka više ne obodrava na rad i na uztrajnost u radu, nego postignut dobar uspjeh, tako neuspjeh poništuje svaki čovječji mar i polet. Nu ne valja sdvajati. Ta koliko put dodje pošast na marvu, na svinje, pa vendar zato ne zapušta sviet stočarstva.

Koli silno izdaju često puti vinogradi, pa ipak zato umni vinogradari u gojitbi čokota ne popuštaju. A korun zar ne gnjije mnogo put, pak ga zato sviet ne prestaje saditi. Valja dakle razmišljavati, kako bi moglo pčelarstvo i u loših godina uzdržat se i obastati.

Dvoji znadem način, koji bi tomu poslužio. Prvi jest, da se hrvatski pčelari ostave dosadanjega neumnoga pčelarenja u košnicah zvonu naličnih, pak da uzmu gojiti pčele umno u košnicah sa pokretnim ili gibivim sustavom. Drugo, da ne gledaju toliko na broj pčelaca, koliko više na to, da drže viek samo jake pčelce. Kada tko pita pčelara o stanju njegova pčelarstva, očekiva obično, da će mu se dati za odgovor ogroman broj pčelaca. Nu to nije mjerilo za dobrostanje pčelarstva. Ne odlučuje toliko broj, koliko jakost pčelaca. U dobroj bo godini plaća jak pčelac vrlo dobro, odbacujuć velik dobitak pčelaru; u loših pako godina probave zimu samo jaki pčelci, dočim slabi sploh umiru.

Ovogodišnja ljetina ne mogaše biti medonosna sbog premnoge kiše. Kakova je bila, razabrat će svatko, ako mu reknem, da neki pčelac nije nanosio više od 3—4 neki dapače 1—2 funte meda. Pčelcu pako treba za prezimljenje 15—18 funti. Šta koristi dakle, imade li netko jesenas 50 ili makar 100 ovako slabih pčelaca sa 3, 4 do 5 funti meda, ako mu nijedan od takovih slabića proljeća dočekati ne će? Misli li tko, da će si hranjenjem pčelaca iste sačuvati od smrti, takav računa zlo, jer hraniti pčelce u zimi nije uputno, a jest svakako preskupo.

Pored toga dakle, što je najprobitačnije držati makar i manje pčelaca, ali uviek same jake, još je najuharnije pčelariti u košnicah sa gibivim saćem. I moji pčelci nanosiše ljetos malo meda. Nu ja se nadam, da ću jih ipak prehraniti, pače na proljeće da će mi svi pčelci biti jaki. Tomu se pako mogu nadati jedino poradi toga, što sam u listopadu pčelce spajao. Dva i tri sdružio sam zajedno, čime sam dobio mjesto dvajuh ili trijuh slabih jednoga jakoga pčelca. Valja znati, da čim je više pčela u košnici, tim bolje se one ogrievaju; a čim bolje se ogrievaju i čim toplije jeste u košnici, tim manje troše meda, laglje probave zimu i u ljetu prije se roje.

Spajati pako mogu se pčelci najlaglje i najsigurnije, ako se pčelari pokretnim sustavom, to jest pokretnimi okvirci, na kojih grade pčele saće. U starih hrvatskih koševih jest spajanje u obće tegotno, a uspjeh dvojben, jer takovi su koševi ruci pčelarevoj manje više nepristupni.

Ovo je opet dokaz, koli više vriedi je pčelarenje umno od ne umna; a jeste podjedno poticalo, da se ostavimo staroputine.

Zapisnik,

od 26. listopada 1876. sastavljen u Sv. Ivanu na Zelini, prigodom držanja IV. ovogodišnje sjednice gospodarske podružnice sveto-ivanske.

Prisutni:

Veleč. g. Drag. Stražimir, župnik d.-zelinski kao predsjednik, zatim sliedeća gg. članovi: Fr. Antolković, Gust. Barabaš, R. Zajec, Lav. Vojska, Fr. Kušić, Ivan Cerovski, Iv. Vladislav, A. Mařan, Bernat Neuhaus, D. Taborski, V. Lanović, Stj. Pažić, Stj. Antolković, Stjep. Bocak, V. Brlek, Gj. Pečenko, Martin Farkaš, J. Prevendar, Stj. Kralj i M. Bertak, ujedno perovodja.

I.

G. predsjednik, razloživ svrhu današnjem sastanku, stavi odmah na dnevni red pretresivanje pravila „Predujmione“, što bi se imala osnovati u Sv. Ivanu za obseg ove podružnice. Izvjestiteljem užega odbora bijaše g. R. Zajec, bilježnik sv.-ivanski.

Skupština prihvati malom promjenom izradjenu osnovu pravila, što će se vis. vladi podastrieti odobrenja i potvrde radi, a to vremenom kada bude izgleda, da će se dovoljan broj dionica podpisati, te sigurna nada, da se bude mogla željena predujmiona u život privesti.

Da se to čim moguće skorije postigne, litografirat će se pozivnice, te razaslati na medjutimni podpis dionica, dočim se pokazalo u ovoj sjeditbi učinjenim pokusom, podpisavši nazočni do 80 dionica, da bi se mogao dotjerati podpis na 400 komada (jer se je mnogo dobre volje i pripravnosti pokazalo, bude li samo novčanih sila) te tada ustrojiti predujmiona.

Za trošak, što će biti oko priprave za predujmionu, kao litografiranje pravila, pozivnica itd., zaključeno: da se imade namirivati predbježno iz podružničke blagajne; nu razumije se — da tako izdani novac, imati će predujmiona, kada u život stupi, podružničkoj blagajni povratiti.

II.

Pojedini članovi izvjestiše skupštinu o ljetošnjoj ljetini; iz otih izvještaja proizlazi: da je kukuruza, prema prijašnjim godinam urodilo jedva na polovicu, heljde $^1/_3$ prosa skoro ništ; (te se je bojati, da nećemo imati čim niti piliće hraniti) vinogradi dadoše takodjer jedva trećinu priroda, i to loša i kisela proizvoda, — dočim je repe i kupusa sriednje priraslo.

S bog neprestane kiše, što je počela u zadnjoj trećini ovoga mjeseca padati, nedospievaju gospodari na jesensku sjetvu; a pošto ćemo ljetos malo sijati, to ćemo na godinu i malo žeti.

III.

Pošto je trogodišnja perioda podružničkog častničtva na izmaku, pozva g. predsjednik sakupljene članove, neka si izvole prema pravilom izabrati novo častničtvo za buduće tri godine.

Usljed toga budu izabrana sliedeća p. n. gg.

Predsjednikom: Drag. Stražimiz, žnpnik d.-zelinski; odbornici: Gustav Barabaš, podarhidjahidjakon i župnik moravački, ujedno podpredsjednikom, Antun Mařan, gospoštije pakovačke šumar, Karlo Taborski, gospoštije bisažke upravitelj, Lavoslav Vojska, župnik bisažki i Rajko Zajec, posjednik i bilježnik sveto-ivanski; napokon tajnikom: Matija Bertak, učitelj d.-zelinski.

Pošto od gg. članova ne imadjaše nitko kakovih posebnih predloga, bi ovime zapisnike zaključen i podpisan.

Dragutin Stražimir, predsjednik. *M. Bertak*, tajnik.

Zapisnik

sjednice gospodarski podružnice od 4. listopada t. g. držane u Miholjcu kod veleč. g. Vaclava Belošića. Predsjedao g. Žiga Šugh, podpredsjednik. Prisutnih 15 članova podružnice. Vj. Köröskeny, Ivan Potočnjak, Ivan Kenfl, Josip Lajer, Franjo Heimerl, Antun Trummer, V. Vavra, J. Ubl, Šk. Spitzer, Fr. Reichwein, Janko Herak, D. Fröhlich, D. Fodrocy, M. Geci i Slav. Bujanović.

Pročitan i odobren bje zapisnik od prošle sjednice.

Podpredsjednik g. Ž. Šugh otvori sjednicu kratkim govorom u kojem iztakne glavnu točku današnjega viećanja naime, kako da se porazdiele bikovi nabavljeni družtvenimi sredstvi u svrhu unapredjenja našega stočarstva. Već prošle godine potaknula se je u našoj podružnici misao, da se koncetriraju naše slabašne sile bar na jednu granu gospodarstva, pošto ne može podružnica radi pomanjkanja materijalnih sredstva na sve grane djelotvorno uplivati

Lani zaključismo, da ćemo iz naših prinosaka nabaviti valjana bika, nu ova nakana nam se izjalovi, jer nam toga naša sredstva nedopustiše. Čuvši da imade centr. odbor novaca na razpolaganje za podupiranje podružnica, obratismo se tamo sa molbom, da nam po mogućnosti pomogne kod izvedenja iztaknute nakane. Centr. odbor odazva se zbilja našoj molbi, doznačiv nam svotu od 150 for. a. vr. Ovime nam je omugućeno nabaviti već sada dva do tri bika za pripuštanje.

Odbor obratio se je posredovanjem križevačke podžupanije na obćine, da mu naznače bolje gospodare, kojim bi se bikovi povjeriti mogli. Nu do sada ne dobismo od nikuda odgovora. Podružnica izražuje centr. odboru zahvalnost za pruženu joj pripomoć.

Prisutni načelnik ravenske obćine gosp. Mar-Geci prijavi da on do sada nije od podžupanije u tom pogledu ništa dobio, već izjavlja, da je sam pripravan uzeti bika, uz uvjete, koje će mu podružnica staviti; to isto izjavlja i g. Vaclav Belošić župnik.

Na to zaključi skupština, da se nabava i razdieljenje bikova povjeri odboru. Kod toga pako neka se drži sliedećih načela:

a) Kad bi se više gospodara prijavilo nego što imade bikova za razdieliti, onda će imati onaj prednost, koji je voljan najveću odštetu za bika dati. Dakako uz jednako jamstvo za valjano držanje bika.

b) Kad bi se samo toliko gospodara javilo, koliko je bikova za razdiobu, onda se može dati bik i bez odštete.

c) Onaj, koji će bika primiti imade se obvezati, da će ga valjano hraniti i primjereno rabiti da ne smije više od 50 novč. pripustnine zahtievati, od koje pako mora dati 10 nov. onomu, koj bika neposredno dvori.

d) Skupština opunovlašćuje odbor, da dotične ugovore sklopi.

Predlog g. Vjek. Köröskenija, da se naime podružnica pobrine za popis stoke u pojedinih obćinah ove podžupanije, bude primljen tim dodatkom, da se uz broj rogate marve i pasmina točno opiše. U tu svrhu umoliti će se kr. podžupanija, da taj popis kroz svoje organe obaviti dade.

Pošto se u pojedinih obćina nalaze poveliki komadi neobradjenoga, šikarjem zarasloga zemljišta, te predlaže g. dr. Fröhlich da podružnica, kr. podžupanije na to upozori, da spomenuta prazna zemljišta koristonosno upotrebe, da obćine ne budu zanj badava porez plaćati morale.

Kralj. zem. vlada imala bi u to ime takovim obćinam novac predujmiti. To bi bio način, kojim bi siromašnije obćine do novca došle, te tako mnogoga obćinara od propasti spasile.

Svaki skoro vinogradar u našoj domovini ima posebno nazivoslovje za pojepine trse. S toga predlaže gosp. Antun Trummer, da bi shodno bilo, kad bi se vinogradari višeputah na raznih mjestih sastajali, te od raznih imenah za pojedine vrsti one izabrali, za koje misle, da su najshodnija. Tim načinom izbjeglo bi se mnogim pogrieškam prigodom naručaba.

U ovoj sjednici pristupiše kao članovi gospodarskomu družtvu.

G. Spitzer Sandor obć. sudac i Franjo Reichwein obć. bilježnik iz Rakovca; Janko Herak, obć. bilježnik iz Vrbovca. S toga se slav. upravlj. odbor umoljava, da pomenutoj gospodi družtvene diplome priposlati izvoli.

Na pitanje o uspjehu ovogodišnje ljetine odazivaju se vrlo žalostni odgovori, po kojih se vidi, da će biti malo kruha i vina.

Na to zaključi podpredsjednik sjednicu izrazujuć veleč. g. Vaclavu Belošiću, župniku zahvalnost na gostoljubivom dočeku.

U Križevcih 18. listopada 1876.

Ožegović, tajnik.

GLASONOŠA.

Razne viesti.

U Zagrebu dne 15. siečnja 1877.

Podružnica gospod. družtva u Sisku. Novo ustrojena gospodarska podružnica u Sisku izabrala je jednoglasno svojim predsjednikom g. Josipa Muzlera, podpredsjednikom i predsjednikovim zamjenikom g. vlastelina Pajanovića, a bilježnikom i tajnikom g. Stj. Metikoša. U odbor izabrana su sliedeća gg.: Hladik, nadšumar u Moslavini, Prukner, posjednik u Sisku, Štengl, župnik u Farkašiću, Metikoš, posjednik i obć. bilježnik u Gredi, Tannhofer, providnik u Kutini, Tomazetić, posjednik u Setušu.

U istoj sjednici, u kojoj se je podružnica konštituirala, obrekao je g. župnik Štengl, da će u prvoj budućoj sjednici razpravljati pitanje: „Kako bi se dao naš narod potaknuti na veći napredak u gospodarstvu?“ a g. Gewaj „o koristi uredjenja Save, Kupe, Lonje i Odre“. Ne prošla Vas volja i snaga na rad!

Nepovoljan sud o prošloj glavnoj skupštini gospodarskoga družtva izriče prvi broj zagrebačkoga tjednika „Kritik“ te pozivlje ovaj list, da mu protumači odnošaj medju stvoriti se imajućim viećem za zemaljsku kulturu i gospodarskim družtvom. Evo odgovora na jedno i drugo. Neke opazke o redu predmeta, predloženih glavnoj skupštini na viećanje, dobre su te će je družtvena uprava prvom zgodom bez dvojbe uvažiti; nu uvjerenje „Kritike“, da je naša zemlja toliko propala, da gospodarskomu družtvu ne ima druge zadaće van gledati, da nas bar nešto obrani od gotove propasti, osnovana je na subjektivno pesimističnih nazorih pisca u štovanoj „Kritici“. Da je ono uvjerenje razložno, badava bi bilo tražiti pomoć u gospodarskom družtvu, jer svim onim zlom, što jih pisac izbraja, primjerice: ne izvedenoj, pače ni ne početoj komasaciji, zlim obćilom itd. kriv je narodno-gospodarstveni nazadak Hrvatske i Slavonije, kojega ne može sustaviti ni na bolje okrenuti gospodarsko družtvo, kojemu nije nipošto zadaća, da diže narodno gospodarstvo, već da promiče napredak raznih ogranaka poljodjelstva u najširem znamenovanju. Ne držimo za nuždno razjašnjivati pojam: „narodno gospodarstvo“ prema onomu, što se u nas obćenito razumieva pod izrazom „gospodarstvo“, te je dosta natuknuti, da je medju jednim i drugim golema razlika.

Ovo posljednje glavnom je zadaćom gospodarskomu družtvu, dočim za napredak onoga prvoga može družtvo samo nuzgredice i ne izravno raditi: opominjuć, sjećajuć vis. vladu i sabor u spomenicah i predstavkah na razne nedostatke i potrebe itd.

U kojem će biti odnošaju zem. kulturno vieće prema gospodarskomu družtvu, ne da se u ovaj mah, gdje kulturnoga vieća jošte ni ne ima, sasvim precizno odgovoriti, nu toliko možemo već sada reći, da će kulturno vieće biti svakako jedino organom domaće vlade, dočim gospodarsko družtvo kani oslati ne odvisnim družtvom, idućim za svrhom, koju im njegova po vladi potvrdjena pravila propisuju. „Gospodarsko družtvo“ visoko cieni zajednicu s inimi srodnimi družtvi i organi, i to ne samo domaćimi već i inozemskimi, te se samo po sebi razumije, da će uviek nastojati, da bude u što tjesnijoj svezi s kulturnim viećem, koje će moći, budući preko svojih članova u vječitom, ne posrednom doticaju s narodom, i družtvu i zemlji svojim savjetom i uputom mnogo poslužiti.

Nova knjiga. Upravo je izašao „Statistički ljetopis za g. 1874. kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije“. Knjiga prekrasna, i prekoristna, jer brojevi otvaraju oči više od ikakova tumačenja i dokazivanja. Posegli za njom naši ljudi, da upoznadu bogatsvo i ubožtvo svoje kolievke, ne bi li pomogli ono prvo podići i drugomu nas oteti. Možete ju nabaviti u svakoj knjižari.

Ridak pojav u peradi. Našemu revnomu nadzorniku družtvenoga pokušališta g. Fr. Baraču nasmijala se sreća, da je u svom gospodarstvu doživio izvanredni prirast u vrstih svoje peradi; jer je od domaćega kokota i kokoši biserke (Perlhuhn) dobio dva komada veomo krasnih polutana (bastarda), koji su izloženi u narodnom muzeju, gdje ih mnogi posjetnici radoznalo motre.

Bankino srebro. U današnjoj prepirci zbog banke zanimati će naše čitatelje ako jim kažemo, da ima austrijska narodna banka po svom zadnjem izkazu u svojih podrumih 136 milijuna 594.598 for. vriednosti srebra; a banke, što pod jamstvom toga blaga u svietu kolaju, iznose svotu od 296 milijuna 526.810 for.

U dolnjoj Austriji čine se priprave za komasaciju zemljišta. U oči provedbe stvorenoga zakona, mole vladu gospod. družtva, klubovi i javna glasila, da pričeka provedbom, dok se ne stvori zakon o regulaciji i čišćenju potoka i potočića. Bez ovoga posljednjega da ne će ni od komasacije biti očekivane koristi. Sretne Badenske, koja je izvela jedno i drugo, a u nas je to i za naprednije zemlje pium desiderium!

Snizenje ciena za korenjake. Svim naručiteljem korenjaka stavlja se ovim do ugodnoga znanja, da je podpisani odbor obalio ciene naime trogodišnjim korienjakom na 22 for., dvogod. 20 i jednog. 18 for. za 1000 kom.; osim toga će se razprodavati traminac trogodišnji po 12 for. za 1000 kom.

Upravlj. odbor.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva Vlastimil Vichodil.

Broj 3. U Zagrebu 1. veljače 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Da li se imaju izrezivati pčelci.

Pod ovim naslovom donio je drugi broj „Obzora" po g. Jelačiću pisan članak, koji je proti proljetnom rezu a naročito proti g. Kučenjaku naperen bio. Da nepokvarim ukazavši se noviji napredak i volju prama racionalnomu pčelarstvu jedne i druge, prem mi lično nepoznate gore navedene osobe, kojim bi si imali složno ruke pružiti i raditi na tom kod nas zajalovljenom pčelarskom polju, a da se opet s druge strane pojmovi o proljetnom rezu razbistre, scienim se u prilog same stvari na temelju svog 12godišnjeg izkustva dužnim objektivan sud izreći. Pri tom će se najprije držati izjave g. Jeločića a zatim preporuke u „Danici" g. Kučenjaka.

Što se tiče samog proljetnog reza, može se preporučiti i nepreporučiti. Preporučuje se pako u onom slučaju nepokretnog (demobilnog) saća, gdje je ono usljed mnogoga leženja mladih pčela ne samo pocrnilo, već i takodjer svaka dojduća ležeća se pčela manjom' postaje, dok napokon u posve pocrnjelom saću i maljušnih s tanicah posve male (miniature), kržljave i za posao loše radilice neizlegu. Polag toga je takovo staro 3—4godišnje saće tvrdo kao kost, radi čega matica u takove stanice rado nepostavlja jaja, u njim se nalazeće leglo pčele neogrievaju ne njeguju i u obće onimi oriaškimi koraci nenapreduje, kano u mladjem žutom ili pače bielom saću. Da je tomu tako, neka g. Jelačić pokuša i neka uzme 4 nepokretna jednako jaka, jednakom hranom i plodnom mladom maticom obskrbljena pčelca. Od ova, neka 2 tamo o Josipovu ili malo poslie dotle obreže, dok pčele saće pokriti uzmognu, a ja kriv, ako ova dva obrezana pčelca brže i bolje nenapreduju i ranije se rojili nebudu. od ona dva starim i neobrezanim saćem providjena pčelca. Uzme li se nadalje u obzir, da se po proljetnom podrezivanju i u mladom satnom navodu, u onih bielih pruživih krasnih stanicah, gdjeno se normalno leglo i za rad sposobno razvija, pčelac svoju očekivanu radinost i shodni broj pčela razvije, kojim namah prvu nadošlu mednu nošnju silnom si radnom silom posve izcrpiti može, biti će proljetni rez pod navedenimi okolnostmi uvjek delikatna nu za preporuku vriedna stvar. Osim toga nalazi se u crnom saću u izobilju dušika, koji je radi svojeg hraniva najbolji stan, najljepše leglo i gnjezdo najškodljivijem neprijatelju pčela — metilju, koji obično i najprije starim saćem obskrbljenim pčelcem dosadjuje i u kratko jih razoruje Iole slabi i starim saćem nabdjeveni pčelci, postaju obično žrtvom metilja, premda se i jaki istim saćem obskrbljeni pčelci imaju metiljem dosta boriti osobito pako proljećem, gdje je pčelac obično reduciran, većina doljnjeg saća nepokrivena, kamo metilj dolazi, svoje mreže prepliće, dok napokon i ovom smrtni udarac nezadade. Ako takav pčelac metilju i odoli i to proljećem, to će mu pasti sigurno žrtvom poslie izrojenja, ako se što više neizreže.

Medju ostalim navadja obće poznate navode gosp. Jelačić, što se dakako zatajiti neda, da pčele po proljetnom rezu medju radiličnimi i trutovne stanice sagradjuju i da u ovom izleženi silni trutovi, koji jedino razplodnu svrhu imaju i od znoja radilica se hrane i s tim razvitku pčelca škode. Ali g. Jelačić valjda znade, da i pod ovimi okolnostmi pčele ne više, do 3—4000 trutovnih stanica sagradjuju, gdje se osim ovih još 30—80 tisuća novih radiličnih stanica sagradjuje, t. j. ako prostor ulišta dopušta. Poslje izišlog prvog roja običaju se ovim u stanice se nalazećim, $^3/_4$ nerazvijenim lienčinam (trutovom) nožem glave odsjeći, one se dakle već u kolievci unište i istim njihova buduća šteta preprieči. Pod takovimi ne teoretičnimi već upravo izkustvenimi i praktičnimi razlozi, koje do danas Berlepš, Fogl i drugi opozicionalci rieza u ničem dokazali nisu, mogao je Dzierzon pravom proljetni riez preporučiti, te ga i ja našim pčelarom, i to onim, poput g. Kučenjaka što toplije preporučujem, koji u nepokretnih ulištih staro po sve crno i tim za leglo

nesposobno saće posjeduju; jer ono nešto malo trutovnog saća, koje radilice po proljetnom riezu navode, nedade se niti iz daleka sravniti sa probitci, koji proljetnim riezom izviru. Ako je proljećem u pčelca žuto ili bielo radilično, dakle za razvoj legla i pčelca sposobno saće, bila bi ga griehota i velika šteta proljećem izrezivati, što dakako niti Dzierzon, niti g. Kučenjak a još manje ja igdje iztaknuo i preporučio nisam.

Premda se dakle u toliko na temelju teoretičnom i praktičnom sa g. Jelačićem neslažem, a na proljetni riez sa g. Kučenjakom pristajem i pod ovimi ga okolnostmi preporučujem, moram na žalost opet s druge strane priznati, da se g. Kučenjakom u načinu proljetnog njegovog rieza neslažem, te nisam skupa s g. Jelačićem za to, da se polovica ulištnog saća odzgora sve do dole izreže u toli rano godišnje doba. Taj bi se način preporučio prije onda, kad se je pčelac dotično i presaonica izrojila. Pri tom bi se mogla i druga zaostavša polovica, podrezujuć ju, dotle prikratiti, dok pčele saće pokriti uzmognu. U ostalom bilo bi pod onimi okolnostmi izrojenog pčelca najshodnije, osobito ako je pčelac dosta snažan, i kad su sve mlade pčele stanice ostavile, da se svekoliko saće izreže, a pčele u svoju trnku umetnu. Kao što će svakomu poznato biti, navodi i gradi pčelac mladom maticom u istoj godini izključivo radilično i za obstanak pčelca konvenirajuće stanice. Pod ovimi okolnostmi izrojenog i sa mladom možebit još nerazplodjenom maticom obskrbljenog pčelca, kojega se svekoliko saće izreže, navede takav pčelac najljepše izključivo radilično saće, kojega je prava milota pogledati i koje dojduće godine neprocienjive koristi pčelcu i pčelaru donaša, osobito ako se u istom ljetu do jeseni ciela traka radiličnim saćem pogradi. Pri tako sagradjenom i progradjenom ulištu naravski da je suvišan svaki riez.

Pod ovimi okolnostmi prostih nepokretnih i starim saćem progradjenih naših bilo od loze ili pruća bilo od rogoza ili slame spletenih košnica u kojih je jedino moguće tjerati tako zvano rojno i od puste sreće i slučaja zaviseće pčelarstvo, proteže se preporuke vriedni proljetni rez. Na pokretna ulišta, gdje se posve drugim načinom pčelari, neprotežu se ovi redci.

Prije već što ovoj istini za volju namienjen članak zaključim, moram opreznim učiniti naše pčelarske pisce, koji kane sastavljati novo na stanovištu današnje pčelarske teorije i prakse pčelarsko dielce u jeziku hrvatskom pa ću naskoro biti slobodan obširnije o tom važnom predmetu u ovom listu progovoriti. Premda pčelarska književnost za ovo nekoliko desetina takav ogromno zamašni napredak pokazuje, kojim se slabo koja gospodarstvena grana sravniti može, moram opet sdruge shrane primietiti, da se slabo u kojoj znanosti i umjeću takova vrtoglavost uvukla, kao što upravo u pčelarstvo.

Koji pozorno pčelarsku literaturu prati, opazio je sigurno, koliki se švindl čini na raznih trgovačkih pčelinjacih sa inozemskimi pčelskimi pasminami, ulišti, raznimi nepotrebnimi i nahvaljenimi pčelarskimi spravami itd., kako svaki pojedini pisac pčelarskog djela ovaj ovo, drugi svoga konja hvali, treći kudi itd., da čovjek i sbilja izprva nije pametan, čega da se lati, što da prije poprimi. Pošto je pčelarstvo samo po sebi struka poetična, pisana su obično kako pčelarska djela i novine, tako i razni pčelarski pozivi i reklame i cienici takovim uzvišenim štilom, da se početnik lahko za ovim ili za onim piscem zavede, ovu ili onu si pčelarsku stvar za skup novac dobavi. Ele napokon, kad se je svojih težkih novaca lišio i žepove si početnik prilično na nahvaljene švindlerske stvari izpraznio, dodje napokon vlastitom štetom do pameti. Da dakle i naše domovinsko pčelarstvo sličan švindl nezateče, opreznim činim sve naše buduće pčelarske pisce, da pri sastavljanju hrvatskog pčelarskog dielca jedino takove obće poznate pčelarske istine uvršćuju, koje su svojim mnogogodišnjim razmišljanjem i izkustvom za shodno i dobro pronašli. Takovo skroz naskroz praktično djelce, koje je nepristrano, istinito i kratko pisano, jeste jedino od dra. Živanskia, o kojem je kritika izmedju svih do sad obstojećih pčelarskih diela svoj najpovoljniji sud izrekla. Šteta što to biser djelo o pčelarstvu toli shodnih ilustracija ne ima, kojimi bi se shvatljivost čitatelju znatno olahkotila.

S toga koji pčelarsko djelo sastavlja, nije mu dosta samo, da se nekoliko godina pčelskom literaturom bavi, već da bar 6—10 godina pčelari i to ne samo sa 5—6 već do 40—100 komada, i da zna takodjer od raznovrstnih pčelarskih stvarih i orudja za naše okolnosti prilagoditi i pobrati istinu. Koji pako sve to vlastitom štetom i velikim troškom platio i izkusio nije, neka se čuva sastavljanja pčelarskog djela, koje bi mjesto koristi štete donielo i kod nas štetonosni švindl uvuklo.

Kako proljetni proturiez od g. Jelačića, tako i pčelarsko dielce g. Kučenjaka, koje je obećao troškom družtva sveto-jeronimskoga izdati, potakli su me da o jednom i drugom svoj nepristran sud na javu iznesem i ove redke napišem. Ako ovdje pravo imao nebi, biti će mi milo, ako tko što boljega na javu glede pčelarske knjige iznese; jer se samo tako bistre pojmovi i dokazuje istina.

A. M—š.

„Gospodar“

gospodarski časopis za narod. Izlazi dva puta na mjesec u Osieku.

Nam bi najugodnije bilo, da smijemo sasvim mučati o pojavu toga svoga novoga druga, nu novinarsko nam zvanje nalaže, da ga svakako spomenemo. Mi znamo, da za pojav hrvatskih gospodarskih novina u Osieku ide najveća zasluga onoga muža, na kojega će se možda zbog skroz nerazumljiva jezika, na kakovom je prvi broj toga lista izašao, najviše napadati. Svakako ide hvala g. Burjana za njegovu poštenu volju, da ima slavonsko gospod. družtvo izdavati list na **h r v a t s k o m** jeziku, tim više, što sada i ono s hrvatskim gospod. družtvom dieli zemaljsku subvenciju; nu bilo bi svakako najbolje, da se, ako taj hrvatski list ne može biti bolji od svoga prvoga broja, ne troši uzaludu zemaljski novac. Još je gore, što uz taj listić izilazi njemački prilog. Ta zar je zbilja istinit onaj prigovor, što se je čuo prošle godine u jednoj sjednici saborskoga odbora, da je nekoj gospodi od „bodenkulturverein“ više stalo do niemčarenja nego li do gospodarskoga napredka? Ne bi li „gospodarski list“ mogao zadovoljavati potrebi obajuh naših gospodarskih družtva? Da se slože sve vrstniji gospodarski vještaci sjedinjene kraljevine, mogao bi ovaj jedan list biti i veći i bolji i podpuniji i poučniji — te na veću slavu obim družtvima.

—ć.

Pogled na svilarstvo.

Piše Nikola Kos.

(Konac.)

Tkogod se osvrne na svilarstvo u Italiji, uvjerit će se odmah, da je ova struka narodnoga gospodarstva tamo obsežno razvita, da je napredna i za svekoliko stanovničtvo budi za posjednike, budi za trgovce i obrtnike, budi za radnički stališ vrlo važna.

Korist, koja se tamo iz svilogojstva crpi neprocienjiva je, jer je množini pučanstva malo ne jedini izvor materijalne eksistencije. Nu k tomu doprinose dakako mnogo agrarni, populacionalni i ini gospodarstveni i socijalni odnošaji, kao što sam odmah u uvodu spomenuo.

Većina nepokretnosti i zemalja vlastničtvo je pojedinih bogatih posjednika.

Zemlje obradjuju seljaci i radnici negdje s trećine, negdje s polovine, a negdje jih i u zakupu drže, dočim inače od posjednika u ničem nezavise, jer su u tecivu neodvisni i slobodni.

Budué da je prevelik broj pučanstva živućega obradjivanjem tudjih zemalja, to mu nepreostaje drugo, već se latiti i drugoga zanimanja poglavito poslovanja industrijalnoga.

Zato su pune razne, a naročito svilarske fabrike radnika obojega spola.

Dioba radnje olahkoćuje obstanak radničkomu stališu i pospiešuje razvitak svih grana narodno-gospodarstvenih.

Seljaci uz poljodjelstvo svuda njeguju dudove i hrane bube svilačke, te proizvedene galete prodavaju uz unapred ustanovljene uvjete svojoj vlasteli.

Zato ovi skrbe seljakom za sjeme i ostala sredstva, potrebna za svilogojstvo.

Jedan posjednik ili vlastelin bavi se sa svojimi seljaci i radnici pretežno nabavljanjem i prodajom svilačkih galeta, drugi proizvadjanjem sjemenja, treći predenjem svile, četvrti tkanjem itd.

Radnici i seljaci bave se težimi poljodjelskimi i obtničkimi poslovi, dočim njihove žene i odrasla djeca u fabrikah rade i tako svi članovi obitelji za rad sposobni na uzdržanje svoje svakdanjom zaslužbom doprinose.

Obiteljski odnošaji seljaka i radnika nisu takovi kao u nas, jer tamo neima zadruge.

Svaka obitelj uža živi za sebe i jedna o drugu ne veže se po ničem, van po srodstvu.

Odrasli radnici i radnice dobivaju u tvornicah na dan po 20—50 centesima t. j. 8—20 novč. a. vr. plaće.

U svilarskih tvornicah radi najviše odraslih djevojaka i žena.

Ako sve to promotrimo, pa se obazriemo na naše odnošaje, onda ćemo pojmiti, za što se kod nas još nisu podigle svilarske tvornice ni uzdržale svilane za odmatanje i predenje svile, t. j. tvornice za produkciju surove svile, ma je pred nekoliko godina i proizvadjan u cieloj Hrvatskoj podosta velik kvantitet svilačkih čahurica.

Zadružni gospodarstveni i kućanski odnošaji kakovi su bili do sada priečili su u nas svaki napredak domaće svilačke industrije.

Kod nas se još uvjek osjeća pomanjkanje radničkih sila za sva domaća važnija poduzeća na polju industrije.

A kako i ne bi?

Svaka kuća ima većinom svoga posebnoga kravara, posebnoga volara, konjara, svinjara itd. Zadružni vez veže svakoga pojedinoga člana zadruge na skupne poljodjelske i kućanske poslove, koji se i onako vrlo neracionalno i površno, samo da se nekako živi, obavljaju.

Osim toga ima svekoliko pučanstvo bez razlike razreda i stališa dovoljno zemljištnoga posjeda, jer je donedavnimi uredbami manje više gibivost prometa zemljištnim posjedom zapriečena bila.

Zato je i vriednost poljodjelskih proizvoda u nas vrlo slaba. Nit su ti proizvodi u velikom prometu ni u velikoj cieni.

Nu svi će se ovi odnošaji razkinuti sami od sebe. Nove uredbe, nove potrebe i veći zahtjevi stvorit će do skora odnošaje, u kojih će svaki živući morati misliti svojom glavom, morati raditi svojima rukama, laćajuć se svake vrsti posla i zanimanja samo da si osigura obstanak.

Na to moramo mi već sada pomišljati, pa po mogućnosti tvoriti uvjete što boljim izgledom za budućnost i sebi i svojim potomkom.

Ja znam, da mi ne možemo odmah orijaškim skokom napred skočiti, ali činimo barem ono što činiti možemo.

Ako svilarstvom i ne možemo postići obće blagostanje, ako i ne možemo ovu granu narodnoga gospodarstva radi zaprieka, koje prouzrokuju još postojeći odnošaji, usavršiti onako, kao što je usavršena drugdje, možemo ju ipak njegovati i gojiti u toliko, u koliko nam odnošaji dopuštaju i u koliko to sve veća potreba i materijalna oskudica zahtievala bude.

Ne mojmo se dakle osvrtati odmah prije svega za tvornicami svilarskimi, kao za krovom, dok ne imamo temeljne gradje za kuću, pošto znamo, da se uložena glavnica u takova poduzeća kraj postojećih odnošaja ne bi još koristonosno izplaćala.

Dok bi se u takovih tvornicah težaci plaćali po 70 novč. do 1 for. 20 novč. kao što se kod nas u istinu plaćaju, dok bi se pače težaci i radnici upravo onda, kad jih najviše treba, jedva dobili, ili se u obće ne bi ni po rečenoj cieni dobili, dok se ote tvornice ne bi mogle pogledom na ustroj za brzu i veliku radnju sa inozemnimi tvornicami uzporediti, te dok se proizvodi naših tvornica ne bi moglo pogledom na kvalitet sa inozemnimi proizvodi ote vrsti natjecati, dotle se za naše tvornice, kad bi jih i bilo, ne bi mogle svilačke čahurice bez vlastite štete onako plaćati, kao što se drugdje plaćaju. I onda naravno ne bi se producentom čahurica t. j. svilogojcem ništa pomoglo podignućem svilarskih tvornica.

Budi ovdje nešto navedeno za primjer.

Prošloga proljeća odgojiše nekoje Petrinjke nješto galeta, te mi se potužiše, da jih ne imaju komu prodati. Pišem ja i amo i tamo, samo da dobijemo kupaca za galete. Jedan domaći vlastnik svilane ponudi za svaku funtu

po 40 novč. Al se prijavi jedan strani, koji ponudi za svaku funtu 80 novč. i dodje odmah sam po njih, pa obeća napokon, da je u buduće pripravan platiti svaku funtu po 1 for. i više.

Eto, domaća tvornica ne može galete ni na pol onako plaćati, kao što jih plaća strana tvornica.

Ali su za naše svilogojce još puno bolji izgledi nego što su i kada bili za postići liepu korist za odgojene galete.

Meni naime i g. ravnatelju Velku obećaše nekoji svilari iz Italije i naše Istre ovo:

a) da će našim svilogojcem predbježno bezplatno dati dobro svilačko sjeme, koje je mikroskopičkim iztraživanjem zdravim pronadjeno;

b) da će za svaki kilogram od toga sjemena odgojenih galeta platiti po 2 for. do 2 for. 50 nvč. i

c) da će u horu sami po galete doći ili poslati po njih, te jih svojim troškom i svojom brigom odvesti.

Nemojmo dakle svilogojstva sasvim zapustiti s toga, što se još za sad ne mogu kod nas uzdržati i tvornice, koje bi prekupljivale čahurice za proizvod svile.

Zar bi bilo pametno, da se rad pomanjkanja domaćih tvornica u obće ne bavimo svilogojstvom, premda znamo, da nam se proizvodi ove struke, naime svilačke čahurice i od druguda plaćaju?

Glavno je da si mi što brže i što lakše uzmognemo nabaviti novca, došao ovaj odkuda mu drago.

Budemo li marljivi najprije proizvadjanjem galeta, udomit će se do skora povodom promjene odnošaja i povodom konkurencije, koja će se nedvojbeno podići, malo po malo i industrija svilačka, pa će ista po vremenu domaćemu pučanstvu dvo- i trostruku korist nositi moći.

Uz veći proizvod galeta podizat će se konkurencijom i ciena istih.

Da se pako i samim proizvadjanjem galeta liep novac, priskrbiti može, neka budu dokazom sljedeći nekoji samo statistički podatci:

Kako se vidi iz naredbe c. kr. glavnoga zapovjedničtva kao krajiške zemaljske upravne oblasti u Zagrebu od 25. ožujka 1868. odjel 7 br. 3130. izdane na podčinjene krajiške upravne oblasti, proizvedeno i prodano je galeta u godini 1867. i to: u zagrebačkom generalatu 402 centa 11$^3/_4$ fnt. za 36.730 for. 78 kr. a u temešvarskom generalatu 1473 centa 87 fnt. 23 lota za 157.327 for. 52 novč.

Po godišnjem izviešću c. kr. svilarskoga pokušališta u Gorici za godinu 1869. proizvedeno je u cieloj hrvatsko-slavonskoj krajini svilačkih galeta: u godini 1868. preko 3000 centi, što bi po 1 for. računajuć iznosilo preko 300.000 for. u godini 1869. pako 1400 centih iznosilo je 140.000 for.

Po izviešću obstojavše trgovačke obrtničke komore sisačke proizvedeno je u god. 1870. u samom području iste komore do 300 centih, što se je unovčilo barem sa 27000—30.000 for.

Kad bi se sastavila točna statistika o proizvedenih i prodanih svilačkih čahuricah od nekoliko godina u cieloj Hrvatskoj pokazao bi se rezultat, koj je vriedan pozornosti svakoga, koji važnost svilogojstva, kao nuzgredne privriede, iole priznaje.

Napram tomu sudim po tvrdom uvjerenju, da bi se kod nas u Hrvatskoj, osobito u Krajini, Primorju. Zagorju i po nekojih predjelih Slavonije moglo svilogojstvo ponovito prigrliti. kao zanimanje, koje uz mali trud i trošak u najkraće vrieme uharnu dobit pruža.

Nego tomu valja prokrčiti puteve.

I. Mjesto živica i trnja po poljanah i livadah, a mjesto nekoristnoga drveća kraj cesta valjalo bi što više dudova gojiti. U tom pogledu mogu upravne oblasti djelovati, te osim toga nastojati, da se obćinski dudinjaci podignu, poput vrbika u Posavini; jer bez dudova lišća ne ima bubi žića.

II. Inteligentniji gospodari treba da u tom smjeru budu dobrim primjerom za seljake, pa da se po mogućnosti late i oni dudarstva i bubarstva.

III. Učitelji, svećenici i činovnici, obitavajući medju pukom neka nepropuste prilike, koja god jim se pruži da narod pouče u ovoj struci i teoretično i praktično.

IV. Osobito prosvjetni i gospodarstveni zavodi i družtva neka se i na znanstvenom i literarnom polju češće osvrnu i na ovaj kulturni ogranak.

Veseli me, kao što će svakoga rodoljuba veseliti, da je upravljajući odbor sveto-jeronimskoga družtva u program svoga rada uvrstio i najvažnije grane našega domaćega gospodarstva. Iskrena mu pako hvala na tom, što nije mimoišao svilarstva, naumiv i o njem popularnu pouku za puk izdati.

V. Visoka vlada neka blagoizvoli nastojati:

1) da prije svega na korist, koja se iz svilogojstva crpiti može, upozori pučanstvo putem političkih i obćinskih oblastih te putem gospodarskih družtva, škola i inih zavoda;

2) da se svake godine podporom iz zemaljskih sredstva barem po jedna valjana i praktična osoba izmjenice iz raznih krajevah izašalje na nekoliko nedjelja na teoretičnu i praktičnu nauku na svilarsko pokušalište u Goricu pa i u Italiji.

3) da joj političke oblasti u stanovito doba podnose točna izviešća o svilogojstvu svoga područja i ob uspiehu nastojanja, da se ta struka promakne i unapredi.

4) da se čim prije sastavi i izdade popularna poučna knjižica o svilogojstvu;

5) da osnuje neki zavod ili ured, kojemu bi bila zadaća, da u našoj domovini tim promiče svilarstvo, da posreduje izmedju producenta i kupaca svilačkih proizvoda, da se brine za dobar prolaz galeta, za nabavu sjemena onakovih rasa, kojih se proizvodi najviše traže i najbolje plaćaju, da svilogojcem date upute, ubaviesti itd.

Buduć da je za sada u prvi mah ovu zadaću pripravna preuzeti gospodarstvena bratovština petrinjska sa sudjelovanjem pisca ovih redaka, to visoka vlada neka blagoizvoli podčinjene oblasti na to upozoriti sa naročitom upotom:

a) da se svatko na pomenutu bratovštinu i odnosno na pisca ovih redaka može obratiti u svih poslovih, tičućih se domaćega svilogojstva;

b) da svatko, koji na proljeće želi hraniti bube za vremena naruči svilačko sjeme, koje će uz shodne uvjete predbježno i bezplatno moći dobiti;

c) da je i onim, koji možda imaju sjemena, svakako probitačno nabavit si mikroskopički iztražena sjemena od svilaca plemenitih domaćih žutih originalnih rasa, jer ove sada u dobroj cieni stoje, dočim se jeftinije plaćuju japanske i izmiešane rase.

O krmi u obće.

(Nastavak).

Toga nemiloga gosta lahko se može riešiti onaj gospodar, koj veću pomnju posvećuje livadam te pregleda da uz shodnu uporabu vode njihovu produktivnost poveća.

Nu budući poznato, da se naš seljak vrlo težko iz svoje vlastite iniciative daje na izvadjanje ma kakovih popravaka, s toga bi bilo probitačno, da se u tom poslu uputi te da mu se poda vještačka pomoć od strane u tu svrhu pozvanih strukovnjaka.

Da to bude, valjalo bi s početka namjestiti kod uprave gospodarskoga družtva **kulturnoga** ingenieura kojemu bi bila zadaća da putuje po zemlji te, gdje treba upućuje narod u racionalnom livadarstvu naročito u izvadjanju gore već spomenutih popravaka na livadah, što bi mnogo pripomoglo, da se podigne ovaj važni ogranak gospodarstva, koj bi racionalni sustav težanja čim brže usavršiti mogao.

Osim gore navedenoga nehajstva za popravak livada, vrlo važan je i glavni uzrok pomanjkanju krme uporaba livada za pašu naročito s proljeća, gdje rogata stoka na naravski jošte mokrih livadah, cieli dan planduje ili bolje rekuć gladuje; s toga nije ni čudo, da se takve pogažene livade samo jedan put uz godinu kose, što se iz gospodarstvenoga gledišta nipošto odobravati nesmije te bi se ovaj stari običaj prisilnimi sredstvi odstraniti imao.

Nadalje valja spomenuti i jošte jednu, da se ugnemo oskudici krme veoma važnu činjenicu: sijanje primjerene množine zelene krme, na primjer: proju u poorano struište koja vrlo bujno raste te se i za suhu krmu upotrebljuje zatim ozimnu raž, i repicu koje vrsti žita već u jeseni i u budućem proljeću dobrim uspjehom krmu nadoknadjuju napokon kuruzu i druge poznate krmne biljke što u kratkoj periodi svoga razvitka dovoljne hrane za domaću živinu pružaju.

Kada je sav trud sbog nepovoljna suha vremena bez uspjeha, tada ne preostaje drugo nego sakupljanje raznih surogata ili nadomjestaka naime: slame, lišća od drveća, kukuruzine, pljeve i drugih odpadaka štono rabe kao kisela krma, naročito lišće od buraka, koje se ako se sa sječkom pomieša dobro za hranu potrošiti može. Vrlo dobar nadopunjak hrane jesu nedvojbeno i posije, trop, kolači od repice, lana itd. kojimi se racionalni gospodari naročito mliekari vrlo rado služe.

Vrlo važno je po gospodara, da čim više štedi krmom u vrieme izobilja. Buduć da služinčad nije vična štediti, s toga neće biti sgorega, ako gospodar sam kod opredieljenja krme prigleda da ne dobije govedče na jedan put preveć, a drugi put opet premalo, nego više puta pa na jednake obroke da mu se dade; tako se neće krma bez koristi raztepsti.

Da od shodno uredjenih staja mnogo zavisi, razumije se samo po sebi te bi suvišno bilo pozornost na ovu važnu okolnost svraćati.

Brižljiv gospodar mora već za dobe o tom razmišljati, kako će svoju stoku preko zime prehraniti da nebude na izmaku zime prinužden zbog pomanjkanje hrane na svoju štetu inače valjano blago prodati.

Isto tako treba savjetovati, da se gospodar okani običaja da svoj proračun za krmu tako prištrigne, da se pri njem prevariti mora; ovako ne će izbjeći pogibelji da mu stoka zakržlja, jer svakom živinčetu treba za uzdržavanje njegova organizma stanovite množine hrane te ako mu se ista uzkrati, gladuje tako dugo dok ne oboli te sasvim ne propadne.

Svi gore spomenuti naputci o prištednji krme izjaloviti će se ako njim ne priskoči **točan proračun**, to jest: racionalan gospodar mora unapried proračunati, koliko mu treba krme da uzmogne svoje blago kroz cielu godinu valjano prehraniti.

Nu žalibože izkustvo u tom pogledu uči nas, da se naši gospodari riedko drže pouzdane cifre kod sastavljanja toga proračuna, već se taj važan posao obavlja samo na oko na brzu ruku, čemu je posliedicom, da se s početka krma trati, a na izmaku zime obično se oskudica krme pojavlja.

Sastavljajuć proračun za hranitbu domaće živine, nuždno je prije svega znati, koliko treba stoke držati prema površini posjeda, da se ne poremeti statika tla slabom produkcijom gnoja; zatim nastaje pitanje, koliko treba krme sijati, da svoje blago ne samo preko zime nego i po ljetu valjano prehraniti možemo.

Zavirimo li u vrieme kad se zima približava u staje naših gospodara, naći ćemo jošte uviek taj stari običaj da se svuda kroz zimu više stoke drži nego li se može prama zalihi krme prehraniti. A to je za istinu velika pogreška u svakom gospodarstvu, jer valja na um uzeti da jedan dobro prehranjeni komad s proljeća više vriedi nego li 5 kržljavih, koji se obično trudom i mukom prodaju bez ikekova probitka; a hraniti takvo živinče jošte dalje, tim manje se izplaća jer dok se ono oporavi na mladoj paši, treba mnogo vremena dakle to ne ide bez pridodatka druge krme, koju bi zdravi komad bolje potrošio na veću korist svoga gospodara.

Pitamo li našega gospodara, za što toliko marve drži, to nam obično odgovara, da mu treba mnogo gnoja nu on ne sluti te ga je težko skloniti na to, da prizna gospodarsko načelo, što nas uči: da množina gnoja nije mjerodavna u gospodarstvu već jakost gnoja, koja opet zavisi od kaliteta krme, dotično od dobroga i valjanoga steljiva.

Odatle se jasno vidi, kako valja postupati blagom i krmom kad ova uzmanjka te koliko je treba poznavati vriednost raznoga krmnoga bilja što ee za prehranjenje stoke u gospodarstvu troši. (Nastavit će se.)

Račun

o prihodih i razhodih u blagajni hrvatsko-slavonskoga gospodarskoga družtva za g. 1876.

Predmeti	Prihodi.	Predlog za g. 1876. for.	nvč.
Uprava	Utemeljiteljnih glavnica	975	—
	Povraćenih aktivnih glavnica	252	85
	Kamata od aktivnih glavnica	494	36
	Pravilnih prinesaka od članova } od duga prošlih godina	181	60
	Pravilnih prinesaka od članova } na tekuću godinu	189	—
	Svota ovoga predmeta	2092	81
Poduzeća	Darovah i pripomoćih	6650	—
	Prolaznih i ostavnih (tudjih) novaca	1388	48
	Svota ovoga predmeta	8038	48
Časopisi	Predplata od predbrojitelja } od duga prošle godine	157	40
	Predplata od predbrojitelja } na tekuću godinu	1172	95
	Svota ovoga predmeta	1330	35
Pokušalište	Za ciepove	973	36
	„ trsove	1968	98
	„ voće i groždje	188	90
	„ povrtlje i druge stvari	34	43
	„ svilu	3477	55
	Svota ovoga predmeta	6643	22
	Svotno opetovanje:		
	a) Uprava	2092	81
	b) Poduzeća	8038	48
	c) Časopise	1330	35
	d) Pokušalište	6643	22
	K tomu ostatak gotovosti od prošle godine	66	81
	Ukupni prihodi	18171	67

Razhodi.

Predmeti	Razhodi	for.	nvč.
Uprava	Glavnica na kamate uloženih	1275	—
	Povraćenih pasivnih glavnica	350	—
	Plaća činovnikom i poslužiteljem	2199	96
	Nadarenja	25	—
	Pisarničkih troškova: stanarina	602	90
	Pisarničkih troškova: nabavljenje pokućtva	58	46
	Pisarničkih troškova: pisarskih potrebština	22	65
	Pisarničkih troškova: razsvietljenje	15	28
	Pisarničkih troškova: ogriev	74	05
	Pisarničkih troškova: biljegovina i potrošarina	67	22
	Pisarničkih troškova: razni troškovi	25	17
	Knjige i predplate i novine	269	03
	Predplatah uz povratak ili obračunanje	26	06
	Svota ovoga predmeta	5010	78
Poduzeća	Prolaznih i ostavnih (tudjih) novaca	4390	35
	na gospodarstvene i družtvene svrhe i poduzeća: nabavljanje i popravljanje strojeva i modela	51	82
	na gospodarstvene i družtvene svrhe i poduzeća: nadarenje izložbenika	40	—
	na gospodarstvene i družtvene svrhe i poduzeća: putni troškovi	145	68
	Svota ovoga predmeta	4627	85
Časopisi	Uredničtvo	620	—
	Tiskanje	1615	62
	Poštarina	209	36
	Razni troškovi	167	10
	Svota ovoga predmeta	2612	08

Predmeti	Razhodi.	Predlog za g. 1876. for.	nvč.
Pokušalište	Odplaćivanje pasivnih glavnica	53	17
	Uzdržavanje stanjah i ograda	142	35
	Pokućtvo	53	96
	Porez i pristojbe	27	83
	Plaćanja vrtljarom	1554	92
	Nadnicah težačkih	1292	22
	Za podvoze	135	52
	Nabavljanje i popravljanje gospodarskoga orudja	72	—
	„ sadnicah i sjemena	166	79
	„ trsovah	1718	95
	„ ostalih sredstvah	10	—
	Na svilogojstvo	35	28
	Postotninah vrtljaru	8	18
	Raznih troškova	515	10
	Svota ovoga predmeta	5784	27
	Svotno opetovanje:		
	a) Uprava	5010	78
	b) Poduzeća	4627	85
	c) Časopise	2612	08
	d) Pokušalište	5784	27
	Ukupni razhodi	18034	98
	Sravnivši prihod od	18171	67
	sa razhodi od	18034	98
	Ostaje koncem godine 1876. u gotovosti u družtvenoj blagajni svota od	136	69

U Zagrebu 31. prosinca 1876.

Za upravljajaći odbor hrv.-slav. gospodarskoga družtva:

Predsjednik:

Grof Gjuro Jelačić s. r.

Blagajnik:

Ed. Suhin s. r.

Tajnik:

Gust. Vl. Vichodil s. r.

Popravak livadah.

(Nastavak iz 22. broja prošl. tečaja).

IV. Gnojenje livadah.

77. Svaka gospodarska bilina treba okrepe i hrane, da raste. Isto tako i livadska trava treba izim vode jošte inih oživljućih čestica, te gdje neima oplodne naplave ili proljetne poplave ili naročito privedena potopa, tu ona gine i sahne; livada bude svake godine sve to riedja i pustija, dok i sasvim ne ojalovi, a krma s nje sve to slabija. — Tomu se da, gdje se livada ne može natapati, na put stati jedino gnojenjem.

78. Gospodarstvo zna za mnogo vrsti gnoja, kojim se pomaže poljskomu i livadskomu bilju. Livadam naročito bolje prija gnoj sipki i prhki od krupnoga, a najviše žitko gnojivo, to jest mokrača i ina osoka. Vuhke, zakisle livade, osobito ako su zarasle mahovinom, dobro je posipavati rudnimi gnojivi, primjerice: pepelom, vapnom, sadrom; zatim različitimi odpadci iz tvornica kao: sapunarskom izlužinom, nadalje sadrom, čadjom, tim izvrstnim budilom trave na livadi; zatim sladovnom pljevom (Malzhülse), repnim tropom, pljevom od razna žita, nakvašenom u mokrači; gnojem iz smjetišta, trusom golubinjim ili u obće od peradi, čovječjom izmetinom, krvlju, smrvljenimi rogovi, papci i kostmi; zatim gnojem govedjim, konjskim i svinjskim, te miešancem napravljenim od smeća, putne prašine, blata, dlake i koje čega.

Koje je gnojivo najcjenije, toga se je najprobitačnije držati; svako je za livade dobro pa i ono, u kojem ima polju neprijatnih čestih, primjerice sjemena, raznih trava i drača, pljeve, šušnja (tuška), svinjskoge gnoja itd. Nu nada sve je dobra te djeluje brzo zrela gnojština, koja nije uviek dobra za njivu, jer s nje rado žito polegne, a na livadah čudesa tvori.

79. Ne smijemo zaboraviti ovdje t o r n j e, što Niemci zovu Pferchen a Česi r o u h o, t. j., da se opetovano na livadu natjera i na njoj u toru koju noć ostavi stado ovacah; zatim valja tuj spomenuti i gnojni m u l j. Onaj prvi način za to puno vriedi, što ovce sav svoj gnoj sáme na livadi raztepu te ga u zemlju ugaze, što osobito godi raz-

nim vrstim djeteline. A gnojni mulj prave gospodari u onih krajevih, gdje ne ima stelje te za to stajske podove dnevice vodom izpiru, a svu izapranu masu spuštaju u za to uredjenu jamu, gdje se ona kasnije ugusti.

(Nastavit će se).

Dopis.

U Križevcih 26. siečnja 1877.

Kako je važno pravo i točno nazivlje pojedinih vrsti grożdja, uči nas internacionalna ampelografična komisija, postojeća već od godine 1873; ali je težko svakoj vrsti grožđja utanačiti pravo njezino ime. Kako je poznato, imade svaka vrst mnogo sinonima, kako nam svjedoči i ampelografična komisija u Wieslochu od 1874, koja je za 228 pravih, jednu od druge razlikujućih se vrsti, našla 1500 imena.

Skupštine ampelografične komisije bijahu godine 1874 u Wieslochu, godine 1885 u Colmaru, 1876 u Mariboru, a godine 1877 obdržavati će se u Fiorenci.

Izim toga stvorilo se jo u Piemontezkoj pet ampelografičnih komisija i to u Turinu, Alessandriji, Poviji, Cuncu i Novari, a svih ovih pet komisija radi zajednički.

Ako i mi hoćemo doći do pravoga nazivlja našim poznatim vrstim grožđja, moramo svi u zajednici raditi.

Podpisani imenovan je u Mariboru kod internacionalne ampelografične komisije članom i zastupnikom za Hrvatsku, te se je uvjerio, da je to težak posao, kojega se je komisija primila, da najme izradi pravo nazivoslovje, pa misli, da se sličnim poslom mora i kod nas već započeti.

Radi toga se obraća ovim na sve naše vinogradare, osobito na one, koji se raznimi vrstmi grožđja bave, zatim na sve podružnice gospodarkoga družtva, da stupe u kolo, da i mi za drugimi nezaostanemo, a moći je u tom obziru nešto postići samo onda, ako svi zajedno radili budemo. Ove zadaće ne riešismo za zelenim stolom u sobi, nego po okolicah i krajevih, gdje vino rodi.

Da pravo nazivlje postignemo moramo obići sve vinorodne briežuljke po zemlji, da vidimo i čujemo, pa ono što je najbolje izaberemo i konačno utanačimo. *A. T.*

GLASONOŠA.

Razne viesti.

U Zagrebu dne 1. veljače 1877.

Zapovjedničtvo varaždinske pastuharne podastrlo je ovih dana vis. vladi svoj izvještaj o stanju i broju zemaljskih pastuha u Hrvatskoj i Slavoniji te o njihovom plodu god. 1876 navlaš prema 3 prijašnjima godinama. Po tom izvještaju ima u našoj kraljevini od posljednjih trijuh godina oko 6000 mladih ždriebaca, što su potekli od erarskih pastuha; a ovaj broj izčezava prema broju ždriebadi, kojim su život dali razni zakutni, najgore vrsti pastusi. Zato zapovjedničtvo pastuharne moli, da se pomnoža broj erarnih pastuha kojih ima sada oko 70 pa da se što prije izda zakon o pastuharstvu. Mi ćemo se k ovomu predmetu povratiti u budućem broju, za koj nam je jur u rukama vještačka te ruke razprava.

Sjemenari. Nastade vrieme, gdje se gospodaru nudi sjeme sa svih strana svieta; i najčednijemu vlastelinu i župniku raznesoše u modu došle adresne knjige ime na sve strane svieta te se čudi, opaziv si podpunu adresu od nepoznata trgovca iz Beča, Pešte, Pečuha, Erfurta, Leipziga itd. Gospodar valja, da je na oprezu, pa da naručujuć izabire firmo poštena glasa, a da po mogućnosti daje prednost domaćim trgovcem. S toga se mi ne ustručavamo preporučiti jim domaćega trgovca g. Popovića, tim više, što smo se uvjerili, da je u savezu s najsolidnijimi proizvoditelji i trgovci. Naročito preporučamo njegovo sjeme djeteljine lucerne, za koje klicavost i valjanost g. Popović jamči.

Petroleumu pada ciena na europejskih tržištih. Po izvještajih s posljednjega bečkoga trga pala mu je ciena za bačvu po 10 for. Tomu je ponajviše uzrokom, što se je po većih europejskih gradovih radi skupoće nevaljala petroleja počelo paliti ulje te su petrolejsko svjetiljke u mnogih kuća izmjenili starimi moderatori. Nu i na samom izvozu te robe u Americi da joj je ciena dobrano pala.

Viola Haynaldi. Nadbiskup kaločki poznat je kao jedan od prvih bilinara današnjega vremena te je njemu u čast jedna od najkrasnijih viola dobila znanstveni naziv: „Viola Haynaldi“.

Poziv.

Dne 8. veljače t. g. držat će se prva ovogodišnja sjednica gosp. podružnice sveto-ivanske u Sv. Ivanu Zelini prije podne ob 10 satih u navadnih prostorijah.

Predmeti viećanja biti će:

1) Uzet će se u pretres resolucijo prihvaćene na glavnoj skupštini hrv.-slav. gospod. družtva držanoj dne 30. stud. pr. g. da se uzmogne o njih podastrieti sl. upravljajućemu odboru obrazloženo mnienje.

2) Na što da se upotriebi novac, što no ga dobije gospodarska podružnica u svrhe gospodarstvene od sl. gospod. družtva.

3) Što se izkustvom opazilo: da li je rodovitiji čokot odgojen od grebenice, ili valjnika ili od ključica (korenjaka)?

4) Kako se gnoje vinogradi u našem vinorodnom predielu, pa što se opazilo, koji je način najprobitačniji?

5) Koje su vrsti grožđja gledeć na dobrotu vina u našem kraju najbolje na njihovu rodovitost ili na kolikoću?

6) Koje su opet najbolje gledeć svoje rodovitosti dajuć ipak dobru zdravu kapljicu vinsku?

7) Račun o novčanom imutku gospodarske podružnice za g. 1876.

8) Sakupljanje godišnjih prinosa i

9) Posebni predlozi.

Umoljavaju se p. n, gg. članovi, da prema važnosti predmeta izvole u što većem broju potruditi se na sjednicu i to svakako do 10 sati; pa da izvole po mogućnosti nastojati, da što više seljaka gospodara nagovore, da na istu sjednicu dodju. Bit će dapače svrsi shodno da se o točkah 3, 4, 5 i 6 predbježno i kod kuće sa vinogradari porazgovore.

Sjednica će trajati do 2 sata, zatim će biti banket, kod kojega će se kušati vina, od kojega će imati dobrotu donieti svaki gospodar po dvie do tri boce od najizvrstnijega štono ga ima stara i mlada. Tečajem banketa nastavljati će se gospodarstveni razgovori, a zaključit će se prijateljskom zabavom.

Na dolnjoj Zelini dne 25. siečnja 1877.

Dragutin Stražimir,
predsj. gosp. podružnice sv.-ivanske.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva **Vlastimil Vichodil.**

Broj 4. U Zagrebu 15. veljače 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Naše konjarstvo.

Piše Franjo Blažeković.

Čitajući godišnji izvještaj djelatnosti upravljajućega odbora hrv.-slav. gospodarskoga družtva za god. 1876. priznati nam je njegovo nastojanje u važnoj grani gospodarstva narodnoga t j. konjarstva. Po tom izvještaju može se suditi, da družtvo oko popravljanja te struke svojski radi pa kako se iz natječaja u prvom broju gospodarskoga lista suditi može, gdje je razpisana nagrada za najbolje popularno djelo o konjarstvu, da isto i na budućnost misli, te gleda ukinuti zaprieke, što su sustavljale napredak u tom ogranku narodnoga blaga.

Kani li se temeljito poboljšati ova toli važna nu toli propala struka narodnoga gospodarstva, scienim da bi najprije valjalo nacrtati, koliko se može, sadanje stanje našega konjarstva; pa zato se i sklonuo pisac ovih redaka, da rieši tu važnu zadaću; nu zato neka se ne smatra ovaj malen nacrt kritikom, a niti temeljitom poukom, jer se upravo naše konjarstvo nikomu uzorom predstaviti ne može; već neka bude ova razpravica malenim prineskom za točnije proučenje predmeta, o kojem se mnogo govori, koji mnogi odista poboljšati misli, a ipak ga krivo prosudjuje, o predmetu na kom se toliko i ne umorno popravlja, ali uviek radi, bez ikakova uspjeha i konačna rezultata, o predmetu, pri kojem je gdje koje za boljak opredieljeno sredstvo, upravo klicom budućega uštrba i zaprieke za napredak istoga predmeta.

Nekoliko dobrih članaka i predloga kao za pojedinoga gojitelja tako za konjarstvo u obće pročitao sam tečajem zadnjih trijuh godina u ovom listu, nu o tom sam osvjedočen, da je većina onih, koji su te predloge čitali priznala, da je to sve liepo i dobro, ali da je ipak njihov konj čil, vrstan i dobar i bez takovih naputaka, da jih se to dakle netiče. Prva je i najglavnija pogreška za konjarstvo ta, što svaki gospodar vjeruje u valjanost i nepogrešivost svoga uzgoja, te se svaki od njih drži izvrstnim uzgojiteljem konja, pa u tom svom mnienju ne mari za nikakav napredak. Kako je istom kod našega seoskoga naroda, koj ne čita? On misli, da imademo valjano konjarstvo; ali tomu nijo tako; naše bo je konjarstvo žalibože takovo, da gorje biti ne može. Neka nitko ove moje tvrdnje ne drži pretjeranom, osobito ako ima u staji čila korota ili žerava. Moja je tvrdnja temeljita, ako ne sa gledišta pojedinoga uzgojitelja i konjušnika, ako ne sa gledišta kirijaša, ali na svaki način sa gledišta stroga strukovnjaka koj po sadašnjosti budućnost sudi, koj ne smatra konjarstva izključivim privilegijom pojedinoga ma i veleposjednika — već drži konjarstvo dielom narodnoga imetka. A konjarstva, koje bi tim zahtjevom odgovaralo, takova konjarstva mi ne imamo. Naći ćemo do duše u našoj domovini dosta liepih i zdravih konja, a imademo i nekoliko privatnih ergelja pa medju timi jednu prvoga reda, ne spominjemo niti dobrote niti pogrešaka tih zavoda — ne pitajmo odgovaraju li oni svojoj svrsi, samo pitajmo, jeli to narodno konjarstvo? — ja mislim, da nije težko naći dokaza da se odgovori: nije. Ima li se vriednost uzgoja o tom mjeriti, da smo uzgojili gdje kojega englezkoga čisto-krvca, koj je stekao nagradu na trkalištu? Hoće li gospodar na takovu konju orati, voziti, tegliti? Kakov je konj narodu od veće potrebe, da li onaj, koji 60 časova pod jašiocem skokom trči, te koji u 30 časova 1 milju prevali, ili onaj konj, koji lahko s mjesta voz siéna odveze, ili 25 vagana žita gane. Gojitbom pre. finih pasmina ne diže se sveobća korist konjarstva. Danas se najveći dio veleuzgojitelja drži englezkoga uzora — da si napuni svoje ždriebarnice englezkimi trkači (englische Renner). Englezki je narod danas doista u konjarstvu prvi u Europi te si je svojom marljivošću i strogošću stvorio vlastitu čuvenu pasminu; ali tko je vidio da englezki gospodar trkača pred kola upregne? Samo Englez može držati i hraniti posebnu pasminu za

trkalište, jer on ima za ostale poslove opet na pose druge pasmine; narod koj za teret, za vožnju, za lov, da i za mlinove posebnu pasminu ima, taj si može uštiti luksus jedne plemenite pasmine za trkalište.

Uzorno konjarstvo meklenburžko samo je zato toli izvrstno, što nisu dopustili mjerodavni strukovnjaci da se pomieša domaća pasmina drugom ma još tako plemenitom krvi, već su na to pazili, da jim se konjarstvo tako rukovodi, da odgovara poglavitim zahtjevom naroda i države u Meklenburgu, pa zato imadu samo jednu pasminu, nu ona je savršena u svojoj struci.

Od tuda sliedi, da dokle naši i ugarski veleposjednici, što drže svoje vlastite ždriebarnice, ne odluče one za englezke trkače od drugih za koje praktično pleme dotle od takova konjarenja „pour le plaisir" ne ima za sveobće konjarstvo pomoći, jer ovakovim mješovitim konglomeratom, kakov je danas, ništa se učiniti ne može.

Predjimo sada na stanje konjarstva u narodu. Tvrdim li ja, da je konjarstvo nevaljalo, ne mislim reći, da je uviek tako bilo, ne, ono je bez dvojbe prije nekoliko vremena bolje bilo. Ta i Brühmüller u svom naravoslovju domaće životinje o hrvatskoj pasmini tvrdi, da su hrvatski konji čili, jaki, ustrajni i čvrsti te ne posve maleni pa da mogu mnogo nezgodah pretrpiti.

I ja, sjećajuć se nekadanje ratobornosti staro-hrvatskoga naroda osobito njegova konjaničtva, ne mogu si predstaviti, da su junaci sjedjeli na takvih nakazah, kakove žalibože danas u mnogih krajevih naš narod konji zove; bez dvojbe je dakle naše konjarstvo u svoje vrieme bolje bilo. Za podlogu svomu razglabanju o stanju današnjega konjarstva uzeti ću već višekratno pomenuti izvještaj gospodarskoga družtva, a to u prvom redu grafični oris gosp. dra. Köröskeny-a. Po istom imade u Hrvatskoj i Slavoniji ukupno 142.057 konja, ako sravnimo taj broj prema našim teritorialnim i agrarnim odnošajem to se ne bi nitko potužiti smio da je premalo konja; dá, ja bih želio, da jih je m a n j e a b o l j i h — u mjesto njih, da je više tegleće rogate marve, nu jer baš u konjarstvu ne vriedi toliko kolikoća koliko kakvoća. Pitajmo gosp. dra. Köröskenji-a koliko od ovih 142.000 ima za vojnu službu sposobnih? premda vlastitosti što se u konja ištu, da bude vrstan za vojnu službu, nisu baš tako ogromne i riedke.

Po mom će se mnienju laglje naći konj, koji za vojnu službu valja, nego li takov, koji zadovoljava mnogo stranim zahtjevom gospodarstva. Ne bavim se statistikom po zanatu. nu toliko ipak mogu reći, da sam kao član povjerenstva za novačenje konja, u smislu zakonskoga članka XX. od g. 1873., izmedju 800, velim osam sto konja 25 sposobnih našao, a na drugoj strani izmedju 2000, niti preko 30. Tko toga nevjeruje, neka se upita, a ja ću mu zapisnik dotičnoga povjerenstva, na razpolaganje staviti. — O pastusih za razplod sposobnih neću niti da govorim. U okolici gdje ima više od 1500 konja prijavio se je samo jedan muž iz seljačtva za licenciranje svoga pastuha, pa da nije bilo vlastelinskih pastuha, povjerenstvo bilo bi upravo badava vrieme gubilo. Dakako da ja taj slučaj brojim u najgorje, jer si ne mogu predstaviti, da je još igdje u našoj domovini tako.*) — Na 142.000 konja imademo u varaždinskoj pastuharni 128 pastuha. Razmjer ovih brojeva takav je, da se njim niti kombinovati ne dade; nu i taj material bio bi od velike koristi da se shodno upotriebi.

Tko je imao prilike, postupak prigodom opasanja motriti, morao se ljutiti nad tolikim nemarom i nespretnošću. Seljak dovede malu slabačku kobilu, pod normanskoga gorostasa od 16—17 šaka; kakav se tu plod očekivati može? — na drugom mjestu dovede opet čvrstu jaku, široku kobilu, koju bi pod normanca pustiti morao, te ju pari sa finim pastuhom englezke trkačke pasmine. Eto uzroka da malo kojemu gojitelju ždriebad uspieva.

U godini 1875. bilo je opasano kobila 3557 dakle na jednoga pastuha 30 kobila — sve ostale opasane su privatnimi pastusi; a kakovi su to pastusi? je su li isti sposobni za oplod? — na to nije težko odgovoriti ako se malo razgledamo po njihovu plodu. Taj nedostatak pastuha kriv je, da se od pamtivieka konji naše pasmine medjusobno pare, te se je od tuda zavrgao obiteljski uzgoj u velike: ciela masa stare pasmine već je zato pokvarena, što se konji jedne krvi roče. te tako je s vremenom propala vrst.

K tomu pristupiše još strani, nepraktični uplivi, te nije čudo, da nam je konjarstvo tako daleko dospjelo.

Tko nije prilike imao ako ne proučiti, to barem postupak racionalnoga konjarstva motriti, taj ne može prosuditi, koliko upliva na proizvod i rezultat uzgoja izbor srodne pasmine i plemena prigodom pripusta. — Tu treba što strožije postupati imajuć pred očima budućnost a prije svega znati: što hoćemo? Ja možda i prestrogo sudim; no ja sam si pribavio izkustvo upravo na mjestu, gdje se racionalno goji; zato ne mogoh tuj neuredna postupka zaobaći, znajući njegove posljedice za budućnost. Ako se u ždriebarnici, gdje su ipak uviek srodne pasmine, samo najmanja pogreška učini, moguće je da se ciela pasmina pokvari, tim više može se pokvariti u raztresenu uzgojstvu, gdje se stroga jednoličnost plemena i pasmine niti pomisliti ne dade.

Ima po našoj domovini priediela, gdje sam puk oko stvari svojski nastoji, ondje je vidjeti, neki napredak — ali napredak taj ne ima tolike vriednosti. koliku bi mogao i morao imati; jer uzgoj nije takav. da može postati temeljem zdravomu napredku i uspjehu za budućnost.

U najpovoljnijem je možda stanju konjarstvo u nekih krajevih slavonske podravine, te u varaždinskoj i zagrebačkoj županiji, osobito držim jake i krepke konje oko Varaždina za podlogu racionalna uzgoja sposobnimi, kao što i u nekih mjestih belovarske županije. Nu pustimo u tu okolicu 10 godina podjedno englezke pastuhe, pa onda neka tko sudi kakav će to proizvod biti? Sliedimo izkaz gospodarskoga družtva. U Varaždinu ima 20 englezkih, 55 arapskih, 18 pastuha, lipičkih 9 normanskoga, 6 trabera i 1 erdeljski, — a zašto ne 20 er-

*) Jest bome možda gdje i gore; osobito ovih zadnjih godina, gdje se je povodnja izmienjala strahovitom sušom opazio se očeviđni nazadak u svakom ogranku gospodarstva a osobito u ovom, o kojem razpravljate. Ur.

deljskih i 50 lipičkih, ili normanskih? A kako se ti pastusi porazdieljuju? u Zagorju i bregovitoj Slavoniji, gdje je još po nešto ostanaka naše stare pasmine naći ćemo epglezkih i normanskih pastuha — a u okolici, gdje ima čvrstih i jakih konja drže lipičke i arapske pastuhe ovakovom kombinacijom nije moguće ništa postići.

Naša stara pasmina najsrodnija je erdeljskoj, a ova opet lipičkoj pasmini; povoljni dakle rezultat može se samo onda postići, ako budemo naše konje staroga domaćega plemena pomenutimi pasminami oplemenjivali; upotrebljivanje druge koje pasmine jeste vandalizam. Naši krepki i jaki konji, kakovih ima u Hrvatskoj dolaze svi iz Medjumurja, dakle su ovomu ponešto čistomu plamenu srodni. Poboljšanje ovih konja moguće je samo sa normanskim, lagljim štajerskim, i medjumurskim plemenom. Istina da strukovni uzgojitelji oprezno i nesrodna plemena pare, ali to onda uviek novu pasminu stvara; nu vas puk nije strukovnjak. Najveće hvale vriedan je predlog gospodarskoga družtva da se u pastuharni material razvidi. Tuj i jeste, čini mi se, najveća pogreška koju temeljito popraviti moramo.

Konačno još spominjem predlog za ustroj vlastite ždrebarnice: taj je predlog za cielu stvar toli važan, da ga samo strukovni uzgojitelj ocieniti može U samostalnoj ždrebarnici možemo si takovu pasminu odgojiti, koja našim potrebam prija, što bi opet vremenom i pomoglo, da nam se cielo konjarstvo izjednači te bude sposobno da zadovolji svim potrebam, koje narod i država od konjarstva ište. Zaključujuć ovaj svoj nacrt nisam kanio bockati niti predloge činiti, već sam želio tako stvar predstaviti, kakova mi se kao svjestnu motritelju prikazala. Primi li obćinstvo takove redke povoljno i pobude li isti u krugu gospodara i uzgojitelja dovoljnu pažnju, trsiti ću se, da za poboljak ciele stvari, shodne predloge na ocienn podnesem.

Popravak livadah.

(Nastavak).

IV. Gnojenje livadah.

80. Najzgodnije doba za gnojenje livadah jeste kasna jesen t. j. podzim, kada se daždom sve gnojivo dobro razmoči i u zemlju upije, ništa ne izhlapi jer tada ne ima sunčane žege, a trava, budući okrepljena, s proljeća rano poraste. I zimi dobro je navažati različita gnojiva, osobito gnojštinu; nu s proljeća je opasno gnojiti livade i to čim kasnije tim opasnije, jer se busen mjesto da uzbuja, usuši pače i izgori. Pa neka je takova livada i vlažna, s takova kasna gnojenja nije prva košnja ništa bolja te će ga istom druga košnja osjetiti.

81. Čim se češće livada gnoji, tim bolja krma raste; tu se nije bojati p r e g n o j b e ili da će trava poleći. Nu dobro je mienjati način gnojenja te jedne godine gnojiti pepelom, vapnom, izlužinom, druge osokom i gnojštinom, a treće stajskim gnojem. Treba se obazirati i na vrst zemlje, što prevladava na livadi; je li piesak, glina, ilovača, vapno, sadra a možda i prudj. Pjeskovitoj i vapnenoj livadi treba dati glinene prsti i gnoja što ne užiže, glini i hladnoj ilovači vapna itd. Dobro će učiniti umni gospodar, ako si podieli livadu na više čestih. Odiel, kojemu ne treba gnojenja, premda mu pepel i slična gnojiva uvieke gode, gnoji se vodom; ostali pako komadi svaki bar jedan put u tri godine. — Gnoj raztrusen na podzim po livadi, ima se s proljeća sgrnuti i u kup spremiti te ujedno valja zagladiti konjske i govedje tragove te kolomije.

82. Tužna je istina, da je gnojenje livada u nas stvar ne poznata. Slabo koj gospodar pognoji valjano svoje polje, a za livade mu ne ostaje ništa. Nije čudo, ako se uz ovakov postupak, dobiva tako male krme. Englezi, Francuzi, Talijani i Švajcari ne bi bili toliko bogati koliko jesu i ne bi jim bila gospodarstva tako krasna kako jesu, da nisu već davna uvidjeli ciene dobro i razumno težanih livadah, s kojih dobivaju množinu dobre i zdrave krme. Ondje gospodar ili sin mu gosta, koj želi da mu gospodarstvo vidi, najprije vodi na livadu kano da veli: evo ti mjerila po kojem imaš suditi našu gospodarsku mudrost i naš imetak!

Neka nitko ne misli, da oni ljudi imaju boljega koriena trave ili da jim je zemlja sama po sebi rodovitija i plodnija; oni marljivije gnoje. Ima i u Švajcarskoj drača, trnja i kupinja kao i kod nas, nu oni krče i tamane što ne valja a gnojem vabe iz zemlje bolju travu.

83. Pa ne bi kod nas tako težko bili gnojiti livade. Ima u svakom dvorištu sila smeća, ima trusa i izmeta, ima perja i dlake i kosti, a gnojnica nam se potokom izpod nosa po cestah razlieva. Ne bi ni trebalo otimati gnoj polju, već namjestiti iza štale u zemlju kakav stari čabar ili badanj, da se kupi unj gnojština, a od tuda ju zimi izvažati u kakovom starom buretu na livade, a ljeti polievati njom miešanac; k tomu prikupljati čovječje izmetine iz zahoda (ali bi valjalo imati prije u svakoj kući zahod) pa eto nova vrela krmi.

Svakoga nevjerujućega Tomu pozivljemo, da se sám uvjeri ob istini svega što rekosmo. Komad svoje livade neka polije odmah sada (pišemo u zimi) osokom ili razriedjenom gnojštinom, komad neka pognoji švajcarskim gnojnim muljem, a na kojem drugom ne gnojenom komadu neka komadići od rogovah, papakah i kostih sastavi u tlu znamenke 1877 (pišemo te godine) pa da vidi još budućoga ljeta, valja li livade gojiti kako rekosmo.

Komu su livade močvarne te uslied toga kisele ili na tresetištih i ritovih neka navozi onamo pieska ili ruševine (schut) ili vapnena praha, što ga u svakoj vapnenici u nizku cienu prodavaju (centa stoji obično 10—15 novč.) Vapno krepi bilje, osobito vrsti djeteljine te je trava s takovih livadah pićnija i zdravija, što se vidi i na mlieku i skorupu takovom krmom hranjenih kravah.

Godine 1868. pretvorio je tadanji ravnatelj gospodarskoga zavoda u Križevcih močvaru u livadu poglavito vapnenim prahom kako se dobiva u vapnenicah; kisela je zemlja uslied toga ozdravila te su na njoj uzbujale navlaš djeteljine. Vapnom ne samo, da je utamanio rogoz šaš i sit već je njim i pobudio ugodnu, slatku krmu, da joj se susjedi nisu mogli dosta načuditi, a osobito je mlieko od kravah, što su se tom krmom hranile, bilo

iznad svake hvale izvrstno. Što je sol ljudem i životinji, to je vapno bilju a navlaš djeteljini, koja samo ondje dobro uspieva, gdje ima dosta vapna. (Tko se služi vapnenim prahom, neka uzme na jutro 10—20 centi, te ga svuda jednako raztrusi).

Drljanje i raztrgavanja livadah.

84. Izim umjerene vlage i okrepna gnoja treba bilju zraka i topline, koja je livadi tim koristnijom, čim laglje može cielu bilinu okružiti i do koriena joj doprieti. To prieči ne samo pregusta cjelina te klupka od korienja, već i poglavito mahovina. Ona guši sve bolje trave, razvriežuje se sve šire i dalje te sustavlja rast trave i ubija livadu. Stajska osoka, vapno, pepeo i druga te ruke gnojiva dosta ju more; nu tko će njimi pokriti ciele prostrane livade? pa neka i to bude, težko je sasvim ju utamaniti ondje, gdje je ona skroz mah preotela te svojim debelim kožuhom toliko pokrila površinu livade, da se koscu jur kose hvata, te ćak u sieno dospieva, kvareć dakako svu krmu.

85. Ta se neprilika dade, osobito gdje u tlu prevladava težka, mastna glina, odstraniti jedino drljanjem ili gdje što uspješnije raztrgavanjem (skarifikacijom).

Mi smo lik skarifikatora donieli u prošlom tečaju u kontekstu ove razprave pod br. 67. Tko ne bi imao prošloga tečaja, zanj evo po mogućnosti opisujemo to ratilo. Skarifikator nije ništa već brana (drljača) naperena dugačkimi (po stopu dugimi) poput kose napred zakrenutimi oštrimi zubci. Budući ti zubci dugi, ne može se skarifikator za jednu samo ruču livadom vući već je nasadjen na tri kotača nešto manja od kotačah u pluga, od kojih su dva spreda a jedan straga. Na stražnjoj strani ustubočen je u ratilo drveni dosta visok rog, kojim čovjek upravlja skarifikatorom, da ide jednako, a ne amo tamo. Na veoma zapuštenih i zaraslih livada, uzimlju se mjesto zubaca u skarifikator dugački noževi, koji mahovinu križem na četiri strane razkrajaju.

86. Biti će gospodara, koji će se uplašiti takova popravka livade, misleći, da bi si ovako posjekli i uništili množinu korienja po livadi. Nu tko je vidio livadu iza skarifikovanja, mogao se je na svoje oči uvjeriti, da se na ovaj način stara zarasla livada gotovo pomladjuje; jer raztrgano korienje tjera mlado žilje, s kojega niče bujna mlada trava. Razkrajanje vriedi mnogo osobito ondje, gdje kani gospodar livadu gnojiti gnojštinom; tada bo joj je otvoren put do koriena. To čini istu službu livadi, koju okapanje njivi oranici.

VI. Obnova livade oranjem i novom sjetvom.

87. Na mnogih livadah raste toliko ne valjala drača, da joj ne pomaže nijedan do sada opisanih popravakah pače ni sámo drljanje i porenje, jer korienje trave na svoj livadi ništa ne valja te sva trava ništa ne vriedi. Tu je najbolje prevrnuti livadu te ostaviti, da okrenuta cjelina strune ili ju pokupiti te spaliti, a pepel po livadi raztrusiti. Bujna oštrica, rogoz, šćav, preslica, lopuh, metlica, hvošć, sit i ostali korov neda se inače uništiti van praorav livadu i prirediv ju za težanje raznih plodina imenito okopavina; tada istom valja ju pognojiti i zasijati valjanom pićnom travom.

88. Gdje gdje ne ima na livadi pomenuta drača, ali ne ima ni drugo ništa, već je pusta i gola, a to s nedostatka zraka, potrebitoga da se zemlja prozrači i osnaži bilje. Ta nezgoda pojavlja se u priedielih, gdje trava dosta bujno raste, to jest u primorskih i gorskih krajevih. Ondje siju iza žita 4 do 5 godina krmu te pasu 4 do 5 godina po takovu polju blago. Već treće godine raste manje trave, a četvrte godine uza sve to, što ju blago mokraćom gnoji, oslabi paša tako, da nije druge van preorati zemlju. A ako se to sgadja u priedielih, gdje uspievanju trave pomaže izparivanje blizke vode, što će biti u nas, gdje te ugodbe ne ima? pa mi ipak hoćemo, da nam bude jedna te ista livada bez oranja, bez gnojenja i drugih popravakah do vieka dobrom livadom.

89. Deranje, drljanje i često oranje vriedi puno za livadu već i s toga razloga, što se tim njezina površina zaravnana pa se može umnim težanjem tako udesiti, da ju bude zgodno natapati na različite načine, kako jih ono opisasmo.

90. Nešto ima pri ovakovu pomladjivanju livade neugodna, česa ne smijemo premučati, a to je: da na novo posijana trava prve godine ne rodi skoro nikako, druge malko bolje, a istom treće kako valja. Nu zato takova pitoma krma puno vriedi, jer ne ima u njoj drača ni inih ne hranivih pače zdravlju štetnih travah. Ovako pomladjenu livadu razaznati ćeš u svako doba izmedju svih ostalih samoj prirodi ostavljenih livadah.

VII. Podrov livade.

91. Franceezki gospodar Joux (čitaj Žu) ljutio se videć, koliko mu istom po livadi potrušena gnoja propada ako nadodje nagla i jaka kiša ili poplava, odluči ne mirovati, dok se ne domisli, kako bi toj nevolji doskočio. I hvali se, da nije badava smišljao, jer da je sastavio stroj, kojim će livadu izpod cjeline (busena) podrovati i pognojiti tako, da mu ni mrvica gnoja s livade bez koristi ne izgine. Stroj pano je nalik na naš stare vjere plug, samo što su mu daske kraće i straga zaokružene, da se uzorane brazde ne okrenu već iza pluga legnu kako su i prije ležale. Medju gredeljem i daskami ima mala slažina, u koju se neće sipki gnoj što se tada, tresuć se slažina, kroz malenu ciev pod brazdu trusi.

92. Ovaj stroj istom što je izumljen, a već ga puno hvale, da dobro i shodno radi, a uz to je sasvim jednostavan bez stotine čavalah i vrtakah, kojih se čovjek plaši čim jih ugleda, jer zna, da ga pri ovakvu stroju čeka stotina zamršenih i osobito u nas težkih izpravakah. Česi nazvaše stroj křisitelem a mi bismo nazvali podrovačem ili možda dizalom. (Nastavit će se).

Pet rieči gospodarom u horu.

1. Ne ima za ratara čitanju i nauci zgodnijega vremena od dugih zimskih večeri. Poljski rád počiva, te je i rataru od težka napora odahnuti. Kamo sreće da se tim vremenom posluži za pomnožanje svoga znanja! Tko

jošte ne ima, nabavi si dobrih gospodarskih spisa, kakovih hvala Bogu ima jur i u našoj književnosti.

2. Tko još nije učinio, zaključi račune za prošlu godinu i načini proračun za buduću. Bez knjige ne ima valjana obrtnika ni trgovca, a bome ni ratara, jer mu knjiga bilježnica pokazuje je li i kako je gospodario. Knjiga otvorit će i rataru oči, gdje i za koj ogranak svoga gospodarstva troši koristno a gdje uzaludo ili na štetu, što bi prema tomu valjalo razgraniti a što dokinuti. Neka nas ne plaši malen trud, što ga imamo vodeć točno sve i najmanje račune.

3. Ne budi poljodjelca, da ne zna cieniti gnojštinu. Ona je gotovom priredjenom hranom bilju. Pa ipak vidimo, osobito za ovogodišnje mokre zime oticati ciele potoke gnojštine bez koristi. Sada je doba urediti gnojišta te urediti jame ili nakapnice za osoku, da je ni kap ne propadne. „Od svake kapljice gnojštine zrno pšenice" a ipak svako selo potrati puno milijuna zrnja, a kako je dobra pogača od pšenične mûke?

4. U toj smo se blatnoj zimi do sita uputili, kolika su kazan zle ceste. Koliko se je naših dobrih prijateljah — blaga i konja — izmučilo malo da nije poginula zbog naših turskih putova. A koliko je usjeva zagaženo, jer se je sviet na nje s puta ugibao?

Prioni uz posao: poglavar nalogom, bogatiji novcem, težak rukom, svi složno, riešimo se muke i sramote.

5. Ne budi nikada bez posla. Da imaš služinče, koje ti kvar čini protjerao bi ga; a voćke su ti pune gladnih izjelica — gusjenica — koje će ti obrati s drveća polovinu voća. Nožice u ruke, pa dole s gnjezdi i zapredci!

Teorija i praksa o prelazu k umnomu pčelarstvu i ó proljetnom rezu.

Da smo toliko marljivi pčelari koliko smo ratoborni polemici bilo bi izgleda, da će nam domovina kojom godinom poput Mojsijine „obećane zemlje" proteći medom mliekom. Tija u naše najveće političko glasilo „Obzor" prenesla se živa razpra o nekih do sada podpuno ne riešenih pitanjih umna pčelarstva. Pa kako ja u člancih g. Jelačića priobćenih u „Obzoru" br. 17. br. 21 i 23 vidim po svom teoretičnom znanju i praktičnom izkustvu mnogo kriva i nejasna, izpraviti mi je njegove pogreške u korist i uhar stvari, koja bi mogla liepo dići naše blagostanje.

Najprije ćeme dakle koju o članku „o prelazu umnomu pčelarstvu" a tada „o proljetnom rezu" g. Eugena Jelačića.

I.

Kao što je g. Jelačić sliepo pobrao sve svoje netemeljite i nedovoljno shvaćene navode glede proljetnog reza za onaj iznimni slučaj, gdje je saće crno i za razvoj pčelca nesposobno iz Berlepševoga djela trećega izdanja, tako je dosta površno sabrao gradju za svoj članak „o prelazu umnom pčelarstvu" te medju inimi domaćim našim pčelarom preporučio dovoljno mi poznato tako zvano špekulativno hranenje pčelaca s proljeća. Ovo bi se hranenje imalo sastojati od naravskog hraniva, raztaljenoga meda i nenaravnoga od razmućenih medom žutanjaka i kuhanog kravjeg mlieka. Takove često opasne te svakako samo relativno dobre pokušaje ne bih se usudio poprieko preporučiti i to s mnogih razloga:

a) što je takovo špekulativno hranenje ranim proljećem opasno, budući da može iza ondašnjega obično promienljiva vremena nastati veoma lahko gnjiloća ta najužasnija pčelska bolest, koja često u kratko vrieme razorava pčelinjake ciele koje okolice.

b) što je špekulativno hranjenje, pčelareć u velike, neizvedivo i skupocieno. Ta u Belgiji primjerice gdje mlade teliće jaji hrane, stoji tele za nekoliko nedjelja koliko kod nas srednja domaća muzara;

c) što su slična hraniva uviek samo umjetna a nikada naravna hrana pčelam. Meni se takovo skupocieno hranenje čini kano da bi preporučivali mjesto meda ili medu srodnog sladora hraniti pčelca pečenom piletinom ili kojom drugom skupocienom pečenkom. A da se slabi i oskudni pčelci piletinom prezimiti mogu i prezimljuju, dokazaše nam slavonski, bački i banatski pčelari, čemu sam jednoć i sám očevidcem bio gdje su se u istinu siromašni i hranom oskudni pčelci mesom hraniti. Taj za onda za me kuriozni slučaj dogodio se je kod moga bivšeg susjeda i umirovljenoga šumara g. K . . . njia u T. koji još i danas uspješno i veoma srećno u velike pčelario. Miš se bio uvukao u prostu košnicu, gdje je neznam s kojih razloga, jer mu liečnikom nisam bio, poginuo. Onaj pčelac, medju kojim je ležala malena strvina, oglobao je do kosti meso ostavivši jedino kostur. Premda ovaj ovdje samo primjerice navedeni slučaj poput predloga g. J. glede umjetnog hraniva nikakve praktične vriednosti ne ima, obratio sam se radi znanstvenog razjasnenja stvari prije pet godina na baruna Berlepša u Monakovo upitav ga, kako se s tim slaže njegov u pčelarskih u Eichstädtu izlazećih novinah članak od godine 1851, kojim pobija tvrdnju gosp. Hoffmana u Beču: da se po Slavoniji hrane pčele pečenjem, te kao nepobitni aksion izjavlja, da se u nikojem slučaju nikakovim mesom pčelci hraniti nemogu te, da one nikako i nikada ne će mesa jesti. Premda je već onda bila ciela desna strana Berlepševa tiela od kapi ukočena, dakle nije ni pisati mogao, odgovorio mi je ipak tudjom rukom pismom na kojem se je tek težkom mukom podpisao. Medju inim odgovori mi tuj, da je zahman Hoffmanovu izjavu glede hranenja pečenkom oprovrgavao te da se je i sám, bivši jednoć kod svoga prijatelja u gostih i objedujuć u vrtu pod sjenkom, o tome uvjerio i da će se prvom prilikom o toj stvari u Eichstädterici izjaviti, čega ipak do danas, neznam s kojih razloga, nijo učinio.

d) Premda se dakle mogu pčele i pečenom piletinom hraniti, u kojoj sjegurno ima silnog hraniva, bilo bi ipak lahkoumje preporučivati hraniti pčelce takovom skupocienom hranom.

Da mogu ljudi predvidjati, kakovo će nastati vrieme, moglo bi se špekulativno hranenje hajde do nekle preporučiti jer znatno unapredjuje leglo i rojenje. Nu jer čovjek ne predvidja unapried, da li će zlo ili za pčelce prijatno vrieme nastupiti, nemogu se glede te najveću opreznost iziskivajuće a napokon i pogibeljne stvari složiti sa g. J. a još manje ikomu ju preporučiti. A zašto? Prehranjujuć pčelce ovakovimi prisilnimi umjetarijami, prisiljavamo pčelca, da u za to neprikladno hladno vrieme (kao što je to skoro uvjek slučaj proljećem) roji, tada pčele ogrievajući leglo na svih stranah ulišta, povuku gore na jedan ili dva sata u gomilu, leglo ostane tim nepokriveno te se razhladi, začme gnjiti i predje u najgadniju i najopasniju pčelsku bolest gnjiloću, koja je osobito ako je one opasnije vrsti, u stanju razoriti pčelca i pčelinjak pače i pčelce ciele jedno okolice. Takovim za pčelce pogubnim eksperimentacijam i forsiranjem u špekulativnom hranenju pčela, umjetnim rojevom u ne vrieme itd. podlegao je krasni ovdješnji maksimirski pčelinjak, uvrieživ se unj gadna bolest gnjiloće. To su posliedice kojekakovih prekomjernih umotarija, to je uzrok što pčelinjak u Maksimiru ništa pokazao i nikakovog rezultata kroz toliko godina nosio nije i ja sa svoje strane posve sada odobravam, da je nadbisk. ravnateljstvo posve shodno i umjestno postupalo, razprodav preostale zdrave pčelce, a njihovog timaritelja švicara poslavši i odpravivši od kuda bje došao. Sam Berlepš, koji špekulativno hranenje samo uz najveću opreznost preporuča, kazao je u Eichstädterici, da se do onog vremena nije poznavala u Njemačkoj gnjiloća, dok pčelari nepočeše braniti svoje pčele kojekakovimi umotarijami, dok forsirano neuzeše praviti umjetne rojeve itd. Za bolji pako dokaz neka nam je evo maksimirski do ruba propasti doveden pčelinjak, gdje ja bar u Hrvatskoj o gnjiloći nikada prije ni čuo nisam.

S gledišta dakle toga, prema našem blagom podnebju i za pčelarstvo obilnoj cvjetani, koja od ranog proljeća tija do kasne jeseni pruža pčelam preobilate hrane, bilo bi nesamo skupocieno i pogibeljno, već upravo suvišno tako zvano špekulativno hranenje, kako raznovrstnimi sladkimi tekućinami, tako i inimi pićnimi tvarmi n. pr. brašnom. Premda sam i sám slabe pčelce proljećem medom i sladorom prehranjivao, davao sam uvjek samo toliko hrane da se je pčelac uzdržavati i polagano razvijati mogao. Odatle sliedi, da po gosp. J. iz Berlepševog djela pobrana preporuka glede umjetnog hranenja za nas nikakove vriednosti ne ima; jer sám Berlepš veli o svom djelu, da ga je za siromašne medonosne priedjele pisao.

Da dakle takovimi skupocienimi i dangubnimi poslovi vremena negubimo, preporučio bi prezimiti samo napučene i dostatnom hranom providjene pčelce, kojim je svako hranenje suvišno.

Onda primjećujem g. J. da radilica dok nosilicom postane nepotrebuje 36 već 30 dana; jer od dana snešenog radiličnog jajeta pa sve do podpunog si razvoja pčela iziskuje pri normalnoj toplini 20 dana. Po tom ostaje stanicu ostavivša pčela 10 dana u ulištu neizlietajući za to vrieme nikada van, nego pretvara hranivi sok, hrani i njeguje mlado leglo, asimilira i prenaša se daljnjih stanica na svoje mjesto unešeni sladki sok, pretvara vosak, gradi stanice itd. Kad su za tih 10 dana domaćeg si poslovanja sve činjenice nutarnjih si uda za proizvadjanje voska, hranivog soka i asimuliranja meda postale nesposobne, te su se iztrošile i izgvrčile, kao što je to glasoviti cooton i fiziolog dr. Liebold svojimi fiziologičnimi iztraživanji dokazao na pčelarskoj skupštini u Solnogradu, tada istom, dakle ne 36 već 30 dan od dana snešenog jajeta, postavši nesposobnom obavljati domaće poslove, leti popodne oko jedne ure prvi put van na igru, pri čem si razgleda stan dok napokon oku neizčezne i od toga dana postaje nosilicom, unašajuć prvih danah pelud, a kad se i za taj posao njena uda iztroše, nosilicom meda i inih vodenih čestica, dok napokon od silnog napora smrti nepodlegne.

Premda Berlepš u ulištu drugih osim pčelskih proizvoda netrpi, nemogu se ipak sa preporukom g. J. sprijateljiti, da se za ravnanje pčela gori pod gornjim dielom okvira imaju vošteni početci priliepljivati voskom, već na gusto raztopljenim gumiarabikom; jer se njim osobito u razpostranjenijem pčelarstvu brže, laglje, jeftinije, čvršće i bolje bez vatre daje saće priljepljivati. Tko nevjeruje, neka pokuša.

G. J. preporučuje u istom članku poznate mi sanduke i rojkesu za tresenje rojeva, koje je obećao u ovom listu iz brlepšovog djelo napisati. Premda do stanovite neke mjere znam a i uvjeren sam da sprave i orudja, ako odviše nestoje posao olahkoćuju, moram opet na žalost priznati, da kao g. J. tako i mnogi drugi one osobite u gospodarstvu važne poslovice nerazumije: „bolja je štednja, nego radnja“. Al je bolje držati se jednostavnijega načina o pretresivanju rojeva. U ostalom, tko se plaši pčelskih ubodaca i ima izbaciti suvišna novca, može si nabaviti sanduk ili dosta nepraktičnu rojkesu. Pisac pako ovih redaka, koji kakovih 10 godina rojeve stresa i ove u nepokretne mobilne šestorke prenaša, ne treba niti sanduka niti rojkese, već jednostavne proste košnice, što će mi i ovo uredničtvo, bivši jednoć pri stresanju rojeva prisutno, priznati. Kad se je naime streso roj u košnicu nepokretnu, dakle prostu, i za nekoliko časaka vas u košnicu uvuko, odnese se oprezno prosta košnica s rojem dotičnoj praznoj pokretnoj trnci, pred koju se je već prije širok podebeo papir n. pr. od sladora (Zuckerpapier) prostro na tlo, na koji se košnica s rojem nešto tresne i skoro sav roj opadne. Sad se brže bolje ima uzeti papir s rojem, umetne se u prazno pokretno ulište. nekoliko put papir strese, i. eto ti roja u trnci. Preostale u prostoj košnici pčele stresu se istim načinom na papir i. t. d. To je najjednostavniji, najlaglji i najjeftiniji način bez groša troška. Takove pokušane jednostavnije načine mogo bi g. J. odsele preporučiti.

Nadalje veli g. J. u istom članku, „da je prekomjerno rojenje uzrokom neuspjehu našeg pčelarstva i da kod nas može pomnožiti 100%“ t. j., ako posjedujemo 50 pčelaca, smijemo pustiti isto toliko rojeva mjesto po mom mnienju 200%. Po mom pako znanju i uvjerenju, bilo bi pčelarenje još sjegurnije i racionalnije, kada

bi rojenje i prekomjerno leženje pčela posve zapriečili a mjesto toga dobivali što više meda, što bi naravski pčelac potrošio na leglo. To se pako može izvesti onda poistom, kada kroz nekoliko godinn pčelareć sve prazne pokretne trnke rojevi popunimo ili pako ako nam se med bolje plaća već pčelci dotično rojevi. Ali poleg te racionalne okolnosti nerojenja, omladjujuć jedino svake joseni takove nerojeće pčelce mladimi maticami a svake 3—4 godine crno za leglo nesposobno saće sa bielim i svježim, gdje prem na manji ali svako godišnji sigurni proizvod možemo računati, može se dopustiti i nesjegurniji pustoj sreći izvrženi prosti rojni način u nepokretnih košnicah. Ako se pod okolnostmi naše medom obilne cvjetane rojni i nerojni način zajedno spoje, to će biti još racionalnije. Nerojnim načinom dakle, koji je jedino u pokretnih ulištih izvediv, osjeguravamo svoj prem manji ali sjegurni svakogodišnji dohodak, čuvamo pčelca, da pod najgorjimi i najnesretnijimi okolnostmi već jeseni ili zimi od gladi nepogiblje, dobivamo najljepši i najukusniji proljetni miomirisni cvjetni med, koj se iz saća centrifugalnim strojem ili vrcalom izbacuje itd. — Rojni pako način, osobito dade li se prekomjerno rojiti, pa ako to biva kasno, nije uviek probitačan; ovako bo troši se najizvrstniji proljetni med na prekomjerno leglo, a ostaje nam samo kasnija ljetna i jesenska obično od one proljetne lošija nošnja u kojoj obično ima puno medljike; a ta bude u jeseni poput pera lahka i jedino za žveplo sposobna. Ali, ako iza rojenja, gdje više put jedna presadnica skupa s parojci 7—8—9 i još više rojeva dade nadodje dugotrajna medna pogoda, osobito ako kišice prijaju a jutrom obilna rosa pada, tada se niti iz daleka neda sravniti ogromni dohodak rojnog načina sa nerojnim. Za dokaz neka služi ovaj slučaj:

G. G. bivši poštarom u T., moj susjed i pčelar držeći se rojnoga načina u najstrožijem smislu rieči, imao je prije 10 godina proljećem za presad samo 12 pčelaca. Od otih pčelaca dobio je usljed za rojenje prikladnog proljeća poslje izrojenja skupa s parojci kakovih 120 rojeva. Nakon izrojenja bijaše vrieme nošnji pčelaca u srednju ruku ugodno dakle za razvoj legla najprijatnije, kasnije se ukaza obilna medljika, koja trajaše sve do prvog jesenskog mraza. Posluživ se sumporenjem postigao je rečeni gospodin to, da je ostavio za prezim 20 pčelaca, a za prodani med dobio do 270 fr. a. v. A da dokažem da su se ovim neracionalnim rojnim načinom nekoji ljudi obogatili, i došli do liepog imetka, spominjem pokojnog učitelja Leksa iz Sotina i nekog Medara iz Šarengrada. Pitati će me možebit na to g. J. koliko ima pako takovih sretnih godina, koje iza rojenja medom obiluju? Istina da su riedke takove godine; ali uzmemo li u obzir, da takove nepokretne košnice od loze, rogoza ili slame stoje 30—40 novč. koje si u ostalom može splesti i sam pčelar, da prosti rojni način osim stresanja rojeva skoro nikakove njege a malo posla iziskuje, da pčele iz prostih košnica možemo veoma dobro upotriebiti za dopunjak i pojačanje pčelaca pokretnih ulištah i umjetne rojeve itd. i ako na to nastupe za rojni način zgodne okolnosti. da od otih pod prostim nebom a ne u pčelinjaku stojećih i sa kapom (kaptarom) providjenih košnica daleko veću korist dobiti možemo, koja se niti iz daleka sa dobitkom nerojnog načina sravniti neda to će mi g. J. (neka mi oprosti) priznati, da medju pokretnim ulištem častno mjesto zauzimlje i naša pogrdjena prosta košnica, da se rojni način pod našimi okolnostmi može spojiti sa nerojnim, pri čem dakako uvjek prvo mjesto zauzimlju pokretna i osobitu njegu i posao iziskivajuća pokretna ulišta. Da se pako do neke mjere neda sa prostimi košnicami postupati racionalno, već jedino pokretnim ulištem, tu se vara g. J. osobito ako se nastoji zapriečiti prekomjerno rojenje. Jedino bio bih za to, da se mjesto, što se jeseni pčelci sumporom duše, narkotiziraju bilo dimom od muhomorke (Bofist) ili pako kloroforom. Narkotizirane i na tlo pale omamljene pčele mogu se za sretnije prezimlenje spojiti sa ostalimi pokretnimi ili nepokretnimi za prezimljenje opredieljenim presadnicami. Nebudimo dakle proti našem starom Zvekanu — našoj sredovječnoj košnici nemilosrdni, što je osladjivala kroz toliko stoljeća naša grla. Štujmo ju na svom pčelinjaku poput najsavršenijeg dzierzonovog dvojka od Dathea, te ju s ovom zajedno spajajmo; jer umno postupamo onda, kada od svojih pčela crpimo najveću korist. Nejašimo na drvenom konju, negradimo kula po zraku — nepretjerujmo, te podjimo triezno i umjereno toli hvaljenom sredinom. Samo umjerenošću, razborom i opreznim promišljanjem čitajmo, kušajmo ovu ili onu novu ili kurioznu stvar; jer što je n. pr. za okolnosti podnebjem i cvjetanom različite Njemačke, nije sve za nas. Kao što svaka znanost u svom razvoju ima svoja stanovita razdobja, tako stoji danas i pčelarski napredak u dobi filantropičnoj. Negledajmo u njega stereotipno te ga se nedržmo kao pijan plota. Samo takovim mirnim i razboritim načinom, kojemu će se valjda i g. Jelačić pokloniti, doći ćemo do očekivanog sretnog cilja t. j. do podignuća našeg pčelarstva — velim samo takovim i tim načinom skršiti ćemo smiešne pčelarske posljedke i netemeljitu teoriju.

(Konac sliedi).

Fromage de Brie.

Sir što se u trgovini dobiva pod ovim imenom jeste od najtečnijih, najprobavnijih i najfinijih i najskupljijih, pa se ipak pravi tako lahko i jednostavno, da bi se svakom gospodaru, koj drži nešto veći broj krava, izplatilo praviti ga. Evo pravila tomu poslu: U jutro nadojeno mlieko, pošto smo ga prociedili, pomieša se sa skorupom, što je obran sa sinoćnjega mlieka. Ta se smjesa svruči do 25—28° R. te se metne u nju rasol (Lab). Mlieko ostavi se pokrito dok se sasvim stine. Tada se odluči sir od sirutke običnim načinom t. j. sveudiljno mješajuć massu i hvatajuć sirne čestice. Sabrani sir saspe se tada u tvorila (forme) koja su u većem gospodarstvu obično tolika, da jim je u priemjeru 30 centimetara a u visini koja 4 centimetara. U njih se sir pritište daskom, na koju se natovari nekoliko kila težak kamen. Pošto se je sirutka iz sira izciedila, prekrene se sir u druga tvorila šupljikasta te podstavljena jakim platnom. Iza kako je u toj posudi stajao sir kakova pol sata, premetne se opet u prva tvo-

rila pa se pritište, te se ta operacija opetuje svaki drugi sat cielih 36 sati. Napokon se jošte dva sata pritište sir bez platna, a tada se s obje strane natare solju, što se ponavlja još jednoć nakon 24 sata. Iza tri dana otiru se hljebovi suhom krpom a tada se slažu u posudu medju slamnatu sječku. Ovako spremljen sir meće se na suho mjesto, gdje dozrieva kakovih 6 nedjelja.

GLASONOŠA.

Razne viesti.

U Zagrebu dne 15. veljače 1877.

Ovih dana poleti u sviet iz Varaždina uz „Pučkoga prijatelja" „Hrvatska pčela". Ta je pčela malen listić na pol arka, a ima izilaziti prvi dan svakoga drugoga mjeseca kao samostalan listić i kao prilog „Pučkomu Prijatelju". Da budemo jasniji, recimo ovako: uredničtvo „P. P." kani svake godine izdati 3 malena arka člančića i razpravica na zabavu i pouku pčelarom. Takovu podhvatu ne bi bilo prigovora, jer naša domovina kao da je za pčelarstvo stvorena; a upravo njim malo se tko bavi, što se ima svakako pripisati više neznanju nego li nemaru. Nu budi nam dozvoljeno iskreno reći, da se mi od listića kakav je 1. broj varaždinske hrv. pčele ne nadamo upravo nikakovu napredku u tom zanemarenom ogranku domaćega gospodarstva. Sadržina prvoga broja toga listića obmanuti će čovjeka, tko po broju naslova sudi vriednost spisa; nu komu je ruku dopao sám listić pa vidi da ima tuj u njem na polovici malena arka jedna pjesmica, 3 velimo: tri početa članka, nekoliko oglasa i preporuka itd. taj se i nehotice pita: Kani li ovaj gospodin urednik čitatelja učiti ili dražiti? Tri članka početi u jedan mah, pa priobćiti od svakoga toliko, da iz onoga odlomka ne znaš je li pred tobom rep ili glava i to u listu, što izilazi u razmaku od 8 tjedana — to može biti način bombastičan, nu ne može biti nikako i nikomu koristan. Čudimo se, što se tomu nije i sám urednik dosjetio te žalimo, što ćemo ga tim iskrenim ali pravednim prigovorom možda uvriediti; nu mislimo, da svaki literarni podhvat, namienjen prosvjeti i napredku naroda ima biti tako udešen, da više jezgrovitom i shvatljivom, nego li raznolikom sadržinom uči, napućuje i bodri, a ne da se može o njem reći: estis numerus, atramentum consumere nati!

Meteorologički opažaji po brzojavnih ubavjestih sa svih znamenitijih meteor. postaja izlažu se dnevice nastojanjem g. prof. Stožira na javnom mjestu u Zagrebu. Ovo je nova vrst stečevina današnjega vremena, kojoj se raduje svaki razuman čovjek a nopose gospodar. Za predvidjanje vremena ovo je jedini put, kojim će se s vremenom moći doći do kakove to izvjestnosti — a koliko će to vrieditі po sav praktičan život, napose po poljsko gospodarstvo? Ovo je inštitucija, koja se u prvi mah čini čovjeku neznatnom, ali će za koje vrieme gospodaru vrieditі koliko novčaru burzovne viesti. Zagrebčani mogu se i opet ponositi, što imaju uredbu, kakove ne imaju gdje koji puno veći gradovi u Europi.

Razprave o zakonu proti umjetnu vinu svršile su se u bečkom rajhsratu povoljno po pristaše što veće slobode obrta, tako da je i nadalje zabranjena samo primjesa zdravlju škodljivih ingredijencija, a ne štetnoj fabrikaciji vina ne će se nitko protiviti.

Naredba o zaplieni štetna hraniva i pića izašla je ovih dana u Ugarskoj. Svako pokvareno hranivo: mast, maslo, skorup, sir, múka, kaša itd. mlieko, vino i pivo ima se zaplieniti a zaplieniti može po nalogu kompetentnoga liečnika redarstveno ili ino obćinsko poglavarstvo. Ako je poglavarstvo stvar zaplienilo na svoju ruku, ima ju odmah predložiti liečniku da ju razvidi. Zaplieniti se može i posuda, ako je toliko oderana (n. pr. mjedenice, lonci) da se može u njoj jelo ili piće pokvariti. U glavnom gradu može se zaplieniti stvar vriedna do 20 for. u gradovih do 10 a na selu 5 for.

Knjižtvo.

Upravo izadje u skladištu knjižare Fr. Suppana (Albrechta i Fiedlera) u Zagrebu. I. „Regulacija Save za tiem izsušba i natapanje Posavja u Hrvatskoj i Slavoniji uz osobiti obzir na hrvatsko-slavonsku Krajinu". Pod rukopis tiskano i izdano po naredbi c. kr. glavnoga zapovjedničtva u Zagrebu, k jednu zemaljske upravne oblasti hrvatsko-slavonske vojničke krajine. Zagreb, 1876. U velikoj 8. XVI, 272 strana, sa 6 kartâ.

II. „Kras hrvatske krajine i kako da se spasi, za tiem kraško pitanje uploške". Izdalo c. kr. glavno zapovjedničtvo u Zagrebu k jednu zemaljska upravna oblast hrvatsko-slavonske vojne krajine napisao Josip Vessely, glavni nadzornik državnih imanja i dosl. ravnatelj šumarske akademije.

Oba su djela sastavljena uz neposredni prigled glavara krajiške uprave, preuzvišenoga gospodina generala konjaničtva, baruna Mollinary-a, jednomu je i drugomu predmet velevažan te zanima jako velike krugove. Ta djela ne samo što se temelje na najtočnijih mjestnih opažajih i iztražajih, već su i bogatim gradivom za druga takova pitanja.

Da se naši štioci upoznadu s pravcem i ljepotom ovih djelâ, donieti ćemo, čim nam se u listu prostora nadje, koj samostalniji odlomak iz jedne i druge knjige; a tko je imućniji, ne može tih nekoliko forinti ljepše uložiti, nego li u te dragocjene knjige.

Dopisnica uredničtva.

G. M—šu. Oprostite, što svaki oštrac izgladismo, to nam nalaže pravac i svrha poučnoga lista i štovanje prema našim čitateljem.

G. E. J. Vaš odgovor budući put. Neka se bruse nazori i misli, pa upravo za to hvalimo Vam, što se držite stvari te pišete mirno.

G. C. K. Vaš članak budući put. Molimo opet što stvarna — raisonementa imamo u svih listovih i odviše.

Ovomu broju priložen je zapisnik glavne skupštine i prvi broj „Hrvatske pčele".

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.

Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva **Vlastimil Vichodil.**

Broj 5. U Zagrebu 1. ožujka 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Vinska družtva.

Pokušala su se kod nas ustrojiti vinarska družtva, koja bi prekupovala gotovo vino, te ga izvozila u inozemstvo. Nu ovaj podhvat nije izpunio onih nada, koje su se unj stavljale.

To bi moglo površnomu sudu pribaviti uvjerenje, da u obće vinarska družtva ne mogu biti predmetom spekulacije i koristonosna posla, pa bi dakako ova misao naše vinogradare odvraćala od udruživanja. A to bi bila po našu vinorodnu zemlju velika šteta.

Nije u obće nemoguće ustrajati vinarska družtva, dapače bilo bi koristno i za pojedine učestnike i za promaknuće našega vinogradarstva od velikoga dojma, kad bi se takova družtva samo htjela uvesti u život i razgraniti po čitavoj zemlji.

Uspjeh poduzeća zavisi o sistemu i organizaciji vinarskih družtva, koji u njih vladaju. Da u kratko rečemo: družtva na dionice i družtva, koja se bave prekupovanjem gotova vina neće nikada uspievati. Zašto ne, to je lasno uvidjeti, promatrajući kako kod nas stvari stoje. Dioničari su novčari, koji samo gotovim novcem učestvuju kod poduzeća, pa upravo radi toga niti nemogu, da u svoju upravu uzmu obdjelavanje vinograda, već po naravi novčanoga posla moraju da se bave trgovinom gotove robe.

Naša vinska roba nije pako jošte sposobna za trgovinu, osobito ne za izvoz u inozemstvo, jerbo se kod nas ni s daleka ne tjera racionalno vinogradarstvo; neka bude u zemlji još toliki broj dioničarskih družtva, obradjivanje vinograda ostati će svejednako. Neka nitko nemisli, da će racionalnim pivničarstvom sve urediti. Govorilo se je nešto o gradjenju velikoga podruma u jastrebarskoj okolici, kamo bi se spravljala kupljena vina i tuj podvrgavala strukovnoj manipulaciji. Istina je, pivničarstvo i pivničar umiju od vina, koje se iz vinograda donese u podrum, stvoriti bolju ili lošiju robu, kako već njom postupaju, te je istina i to, da vino u podrumih tako rekuć po drugi put dozrieva. Nu ipak kraj svega toga ostaje glavna stvar, da je produkt sam po sebi dobar, jer iz nevaljana vina neće se nikada fabrikacijom nekmo li manipulacijom u pivnici dati načiniti željena trgovačka roba. S toga se treba povratiti na vinogradarstvo samo.

Na Rajni ima sila božja vinskih trgovaca, koji prekupuju rajnska vina, te jih po cielom svietu razašilju. Svaki njih pojedini posjeduje ogromne i po najboljem sustavu gradjene podrume, gdje kroz više godina priredjuje vino, dokle ga misli staviti u promet. Nu lahak je njemu posao, kada dobije dobar sirovi proizvod, to jest vino iz umno gojenih vinograda, kojimi se po volji dade u podrumu postupati. To isto biva kod bližjih nam velikih vinskih trgovaca. Oni po svih stranah pokupuju vino, pa ga u svojih podrumih čuvaju, dok posve dozrieli. Imade u njihovih podrumih množtvo takodjer naših hrvatskih sriemskih i dalmatinskih vina; ali neka tko sa onimi trgovci konkurira! Nije dakle ni čudo, što naš domaći proizvod ne može u velikoj mjeri putovati u inozemstvo i što se ne može pod skuplju cienu unovčiti. Na taj način niti si mogu pomoći vinarska dioničarska družtva, koja trguju domaćim vinom, niti posjednici naših vinograda, koji za jeftin novac svoje vino moraju prodavati.

Trebalo bi dakle, da se ponajprije podigne racionalno vinogradarstvo. U tu svrhu neka posjednici vinograda stanovitoga okoliša medju sobom sklapaju vinarska družtva, koja neće prekupovati svačije vino, nego svoj vlastiti proizvod priredjivati za prodaju, a što je najglavnije, koji će već kod obradjivanja vinograda silami svoje udružbe djelovati.

Takva družtva mogla bi vinograde pojedinih svojih učestnika obnavljati, te jih saditi prema kakvoći tla i njegova položaja, uzgajati u redovih, rezati nizko ili visoko i kako to umno vinogradarstvo već sa sobom donosi. Kod

berbe imenito pazilo bi se pomno na sortiranje grožđja. I tek onda, kada bi znao, kakav si produkt dobio, mogao bi lasno prema tomu udesiti pivničarstvo. *C. K.*

Načela za sijanje travnika.

Svaki misleći gradjanin naše hrvatske domovine uvidja, poznavajuć okolnosti i odnošaje zemlje i naroda, koli je nuždno stočarstvo za boljak i blagostanje našega naroda. Nu gdje nam je podloga za obstanak urednoga stočarstva, koje se kao takovo dobro i sigurno izplaćuje? gdje su nam bujne livade, pašnjaci, u obće travnici, koji nam svake godine nuždnu množinu, potrebnu kakvoću i hranivost, skopčanu do nekoga minima, sa sigurnim, stalnim proizvodom takove krme pružaju? Da šutim o navodnjivanju suhih i mršavih, ob odvodjivanju močvarnih i kiselih, ili u kasnom ljetu poplavi izvrženih livadah, pašnjaka i travnika. O tom je toliko puta već u gospodarskomu listu i drugih dielih govoreno, žalibože dosada bez vidljivoga uspjeha; reći ću koju samo o probitku i načinu umjetnih livada i pašnika, koje bi htjeli zasijati na dosada u kulturi stajavših ili šikarom zaraslih poljanah Takovih pustih poljana i šikara imamo dosta u našoj domovini, pogledjimo samo naše obćinske zemlje, tako zvane, „obćinske pašnjake“, koji u istinu nisu ništa drugo nego šikara ili gole ledine.

Nepojmim zašto obćine diele te pašnjake svojim obćinarom, na svaki kuće broj, ovoliko ili onoliko, kada ti isti njezini obćinari u istinu ne mogu niti ono zemlje, što sada imadu, sve, niti dobro obradjivati, ponajviše s razloga manjka radnih sila. Tako si tumačim $^1/_3$ ugara a $^2/_3$ do skrajnosti primitivno obradjene njive. Naš narod ne ima premalo zemljišta, da mu obćina još dieli, nego imade odviše. Na malom komadu uživao bi veći i sigurniji dohodak, razmjerno s manje posla, jer bi više gnojio i bolje obradjivao. Zar ne bi mjestimice prema okolnostim mogli obćinski gospodarski činovnici, isto tako kano sada već obstojeći šumarski, koristno i uspiešno dielovati? To bi bila najprikladnija uzorna gospodarstva, davajuć obćinam najveću korist, a narodu gospodarsku obuku, praktičnu školu života. Ostavljam to muževom, koji imadu dovoljno vještine i volje, svoj upliv na odlučnom mjestu koristno upotriebiti, — a navlastito vremenu, koje će nam donieti vještije, savjestnije i voljnije obćinske načelnike i gospodarske činovnike, nego li jih, s riedkom iznimkom, imamo sada.

Prelazim na moju zadaću.

Imade zemalja, gdje polje pooremo, pozubimo, da brzo opet pozeleni, a ostaviv ga koje vrieme, dobili bi silu trave, dakako veoma loše trave, ponajviše korova. U našoj domovini je zrak suh, te neprija toliko rastu trave.*) Kod nas su te poljane jedino nizkoga položaja, kotline, dolovi, šumske čistine, gdje imade vlage i dovoljno zraka, na obalah potoka i rieka itd. To su naravski položaji za bujne livade, te jih čovjek, upotrebiv svoj um, desnicu i glavnicu, može na veoma jeftini način obratiti u sigurno vrelo bogatstva, tim više, što su takovi položaji ponajviše izvrženi poplavi, a uman gospodar može si taj razuzdani elemenat obratiti u krotkoga prijatelja koji će mu pomagati njegovu stoku, n j e g o v o b l a g o, čim obilnije hraniti.

Ali takovi položaji su razmierno riedki i obično lokalisirani, većom stranom naginju kod nas njive, livade, pašnjaci suhim, ne toliko položaja radi, jer u istinu vode imamo u našoj domovini dosta, naročito nerazdieljenih oborina (Niederschläge), navlastito kiša. U jesen i proljeće imademo odviše kiše, ljetom pako pripekne sunce silnim žarom, kiše ne vidimo kadkada 6—8 nedjelja, tako da nam svaka vegetacija, osobito pako travnici, prepustimo li jih naravi, posve izgore. Toga suhoga zraka radi jest u nas teže i umjetnije pretvoriti njivu u dobru livadu ili pašnjak, gustim i zubnim busenom, nego uzdržavati dobru vegetaciju žitarica ili djetelišta.

Svuda, na gori, briežuljku i nizini neće uman gospodar prepustiti naravi samoj, da mu sije travnike pomoćju vjetra i ptica, donašajuć najraznovrstnije sjemenje na naše polje, iz kojega kasnije niču koristne i loše, dapače otrovne biljke, nego će nas svaki prema specialnomu položaju dotičnoga zemljišta i od toga odvisećoj vlagi, prema njegovom fizikalnom, manje kemičkom svojstvu, vlastitoj gospodarskoj potrebi i uporabi krme, zasijati travnik čistim sjemenom ili prikladnom obranom smjesom siemenja, obradiv prije zemljište, kako to trave u obće zahtjevaju.

Predstavimo si domaće travine — graminee u obće, pak ćemo lahko pojmiti, zašto trava njezinim nježnim korienjem mora imati prhlo, rahlo zemljište, hoćemo li, da uzmogne bujno potjerati, čim prije se ojačati i prikriti zemlju te se tako odvinuti od one dobe, u kojoj je, budući njezina najviše izvrgnuta opasnostim suše, insektom i parasitom — a to je kano kod svih organizma: biline, životinje i čovjeka „nježna mladost“. Sjetimo se repice ili olaja, Brassica napus oleïfera, deteljine i ljekarice, Trifolium pratensis i Medicago sativa. Zar ne obdjelavamo polje na svaki mogući način, zar ga negnojimo običnim gnojem, ne prikrivamo li jih gornjom štitećom kulturom (Deckfrucht, Ueberfrucht), koseć jih, kada su se mlade biljke deteljine i ljekarice donjekle razvile i ojačile? što više! posipavamo jih guanom, razriedjenom gnojnicom ili chilisalpetrom ($NaNO_3$), da pospješimo njihovu vegetaciju i tako primjerice otmemo repicu škodljivomu buhaču. Čim je težja zemlja, kano ilovača, glina, tim si moramo zapamtiti, da medju svakim oranjem moramo počekati, da se zemlja slegne, a ono organičnih čestica, što ih imade možda u sebi od posljednje žetve i gnojiva raztvori i strune.

Prigovoriti će mi tkogod: niti je potrebno sijanje, još manje toli skrupulozno obradjivanje zemljišta u tu svrhu. Gledajmo naše livade, kako se bez svake čovječje pomoći same trave na njima svake godine množe i pomladjuju, stranom iz rhizoma podzemnih stablika, stranom iz sjemena.

Taj prigovor nevriedi već s toga, što smo u ono doba, kada su naše livade postale, imali drugo podnebje, i to za stalno vlažno i umjerenije. Nismo mi od vieka

*) U kojoj mislite domovini? Op. ur.

imali tako akutno kontimentalno podnebje, prema pasu, razmierno strogu zimu i veoma suha ljeta. Stare livade pako imadu mnogo crnice — humusa. postavšega iz lagano strunulih organičkih bilinskih čestica, specijalno korienja, koje poslje svake godišnje minule vegetacije u zemlji zaostane. Jer livadu ne oremo kano polje, dakle tu zemlju s korenjem ne izlažemo suncu, dosljedno većem uplivu temperature i zraka, s toga te organičke čestice lagano trunu. Pravilno nestrune nikada toliko u jednoj godini, koliko livada producira, i tako se svake godine humus pomnožaje. Naše stare livade imadu često 6" debeli gornji sloj humusa; pravilno imade u dolinah, u niže ležećih livadah, gdje je niža temperatura više humusa, nego na suhih livadah.

Humus su prijašnji glasoviti gospodari, kano Thaer „otac njemačkoga gospodarstva" smatrali directe glavnom da jedinom bilinskom hranom, dok nije Liebig oborio theoriju humusa i postavio mineralnu theoriju, pokazav kako palma na afrikanskoj pustari, jela (Liebig' Fichte) čestoputa na švajcarskih alpah, veselo uspieva bez mrvice humusa, iz kamena, odnosno pieska. Kemično dieluju humus samo u toliko, što se prigodom oxydacije organičkih čestica tvori (NH_3) amoniak ili čipavac, nu ovaj se tvori u manjini, niti je s ovoga vriela znamenit, niti nuždan, zemlja a po njoj biline absorbiraju NH_3 upravo iz zraka. Glavni je produkt (CO_2)*), ugljična kiselina, raztvarajuć još ne raztvorene mineralne čestice zemlje i otvarajuć na taj način novo vrelo bilinskoga hraniva.

Humus ili crnica upliva glavno fizikalno na zemlju, dočim težku ilovaču i glinu rahli, a pieskulju spaja; uslied svoje crne boje privlači intensivnije sunčane trake i s toga topli zemlju; absorbira iz zraka i vode glavne hranive čestice biljke i veže jih na tlo, osobito NH_3 i KOH (Kali), najvažnije mineralne hrane trave. Najvažniji je humus radi velike kapilarnosti vode, jer on je u stanju na 100 voluma 190% vode primiti i uzdržati, možemo ga prispodobiti spužvom, kada ju nakvasimo, kano što ona polako izgubi vlagu, tako još nerazmierno duže treba humus. da se osuši, što više on se pod busenom ne može nikada sasvim osušiti. — To jedino svojstvo humusa jest neprocienjiva glavnica naših starih livada, a to svojstvo, odnosno faktora toga stvojstva, nastojimo mi umjetno postići.

U svrhu obradjivanja zemljišta za travnike moramo na svaki način u jesen njivu duboko poorati, da dobro izmrzne i da više zimske vlage usiše, koja će joj biti reservom za sušno ljetno doba. Proljetom čim ranije pooremo izmrzlu rahlu zemlju nješto pliće, nego jesenas i pustimo ju da se slegne, kano kod raži. Bojimo li se pako suše, to laganu, toplu zemlju n. pr. pjeskovitu, nesmijeno u proljeće nikako orati, nego mjesto da oremo, ćemo taki na dobru izmrzlu zemlju sijati, pozubiti laganom zubačom (drvenom) i povaljati oštrim, kanelliranim valjkom.

Ako igdje, to nam je valjak neobhodno nuždan pri sjetvi sitnog sjemenja, kano što su sve trave, djetelja, repe itd. Povaljav polje ne samo da pritisnemo vlažno tlo k siemenu i tako postignemo intensivniju diffusiju i brže klicanje, nego u obće smanjimo volumen pora gornjega sloja, te sada buduć manje, laglje uzimaju pomoćju kapilarne snage vlagu onim dolnjim, dublje ležećim, većim porom. Na taj način će sjeme u slučaju suše poslje sietve imati uvjek vlagu od dolnjih slojeva zemlje i biti će u prvoj periodi svoga mladoga, nježnoga života osjegurano.

Najzgodnije vrieme sjetvi ćemo opaziti u prirodi samoj. Videć, da se divlji ili naravni pašnik istoga položaja, kao što je naš, gdje kanimo sijati, počimlje zeleniti, tada je najzgodnije vrieme sjetvi. Odtale sliedi, da ćemo na južnom i zapadnom položaju ranije. sjevernom i istočnom kasnije sijati. Svaka ranija sjetva jest izložena miševom, pticam, jakim ili uztrajnim kišam, koji i onako plitko zasijano sieme izplave na površinu i odplave. Kasna sjetva jest više izvržena suši, jer kasno obavljeno obradjivanje zemlje podvostruči izhlapljivanje zemlje. Iz istoga razloga ćemo u laganu pjeskovitu tlu prije sijati, nego u težem ili humosnom. Najkasnije doba sjetve jest koncem travnja. Najkasnije se dadu manjim risikom sijati Lolium perenne, Phleum pratense, Poa fertilis (serotina), i sirak te mohar. (Konac sliedi).

*) Je li to molekularna teorija (H_2CO_3) (K_3O)? što slušate u Beču —.

Teorija i praksa o prelazu k umnomu pčelarstvu i o proljetnom rezu.

(Konac).

Još mi je koju reći o riezi, osvrćuć se napose na članak g. J. u Obzoru br. 21 i 23.

Premda do danas već 12 godina u većih dimensijah pčelarim, bivši ujedno članom i povjerenikom pčelarskih zadruga u Brnu i Beču, prigovara mi g. J. u svom članku „da nepoznajem svaku i najmanju vlastitost pčela, da predsude skršio nisam, da mi se magli pred očima itd." a opet na drugom mjestu, da mi je uz sve moje napore „nejasna narav pčela". Ovako može govoriti i pisati nepčelar, koji je istom počeo učiti apistički abc, koji rekoh pročitavši inače divno ali dobro neshvaćeno i valjano nerekapitulirano Brlepšovo djelo i nekoje članke iz Eichenstädterice od 1876. uzapinje se u zračne prostorije, gradeći tamo u svojoj bujnoj mašti netemeljite aksiome.

Da su mi neke, mogao bi reći još mnoge stvari, u pčelskom životu nepoznate, priznajem i sám n. pr. ne znam mnoge stvari što radilice izvan trnke čine, primjerice koliko puta na dan jedna nosilica na nošnju izletava itd.; ali da glede proljetnog rieza u slučaju crnog za leglo i obstanak pčelca nesposobnog saća pravo imam, vidili smo iz prijašnjeg mog glede te stvari u ovom cienjenom listu pisanog članka te ćemo se iz ove razpravice nanovo uvjeriti.

Kad sam proljetni riez u onom slučaju 3—4godišnjeg crnog i za leglo nesposobnog saća preporučivao, u kojem ga i g. Kučenjak, Dzierzon i svaki drugi umjestno brane i preporučuju, nisam nigdje ni slovca napomenuo, da so ima rezati zdravo žuto ili pače bielo radilično saće, što je g. J. pregledao.

Ja ne znam slučaja, da su pčelci kod nas ikada

s proljetnog rieza poginuli kao što gosp. J. iz Berlepšovog djela od g. 1850. jedan slučaj iz Česke prepisuje. Pa i to znam, da kad je ono prije nekoliko godina 22. svibnja strahoviti mraz cielu cvjetanu s proljeća uništio te je pri tom bila smrznuta zemlja, da su za onda izključivo nerezani pčelci, koji su tako rekuć bili za rojenje spremni, mal ne svi poginuli. U jutro istog dana, pregledajuć pčelce, bila je skoro polovica pčela na dnu daske smrnuta, a preostale u košnici na pol ukočene i nedavši nikakova glasa od sebe polumrtve. Pošto sam poznatim načinom raztopljenim medom i toplinom na daski ukočene i smrznute i one u trnki doveo životu, otišao sam do podrezanih pčelinjaka i pčelaca mojih susjeda, te sam našao, da one baš u ničem nisu bile gorje. Proti elementarnim nepogodam neda se vojevati. Da hiljade pčela skupa s maticom radi proljetnog rieza trpiti i poginuti mogu, to nestoji.

Nadalje veli gosp. J. „Dvanaest godina pčelariti uz tolika učila, pak neiznaći pametnijega postupka s negibivim saćem, te primiti način svojih seljačkih zemljaka itd. to bogme nije velik napredak".

Vidjeti je, da je gosp. J. mlad pčelar, jer bi inače mirnije pisao, te ne bi argumenata, kojim kani utuć protivnike, potezao li od tuda, što brani ono, što je i u seljaka pametna vidio. A da ga uputim, da krivo govori, evo mu pred oči dva slučaja.

a) U ovomjestno gosp. pokušalište dopravljena su željeznicom u pokretnih uliština i to u jednom šestorku 4 pčelca, u kojih se je veći dio saća 15dnevnom vožnjom skrhao, uslied toga razsipao se preko saća i mrtvih pčela med, i nevjerujem, da je u svakoj trnci moglo biti do 4000 živih pčela. Spraviv saće u red i očistiv trnku od mrtvih pčela itd. razvijahu se pčelci prema toj okolnosti, nu gledeć na ružno vrieme u travnju i svibnju mogu reći, da su uspievali upravo krasno, što sam pripisivao jedino zdravu saću i zdravim mladicam. Medju njima stajahu medju inimi i dva osobito napučena medom obskrbljena i crnim saćem i zdravom mladom jednogodišnjom maticom providjena nepokretna ulišta. Premda su ona 4 pčelca na 15dnevnom putu veći dio pčela, saća i meda izgubila i premda su tek 15. travnja lanjske godine amo u Zagreb dospjela, mogu reći a i ovo uredničtvo potvrditi, da su ti jadni i kukavni pčelci ona dva u svem dobra jedino crnim za leglo nesposobnim saćem providjena pčelca prestigli, davši istog ljeta još po jedan i dva roja, dočim su ona dva dobra pčelca dala jedva jedan roj.

b) Ako se za ravnanje pčela opredieljeni satni početci sa crnog satja priliepe na daščice ili okvire, opaziti ćemo, da pčele takovoga saća netrpe, da ga svojimi klieštícami posve okrenu, i mjesto da bi po pčelarovoj želji u okvire pravilno gradile, grade u nakrst preko svih okvira.

Nisu li oba ova navedena slučaja očitim dokazom da se crno saće ima izrezivati?

Što pako gosp. J. mjesto rieza preporučuje podmetanje vienaca i sandučaka, pobija se sam očito niti ne znajuć, da pčelac proljećem, ljeti i ma u koje doba godine gradi pod starom ili lanjskom maticom kao po riezu, tako i u podmetnute sanduke ili vience medju radiličnim i trutovno saće. Po kojoj je dakle to teoriji?

„Da pčelci rezani i rojeći se kroz 45 godina nedonašaju nikakove koristi" toga nerazumijem.

Kriva je takodjer množitba g. J. veleć, da se na 1 četvornoj stopi trutovnog saća „izleže do 15.000 trutova". Teorija i izkustvo nas pako uči, da pčelac u jednom ljetu samo jedan krat u trutovne stanice snaša jaja, i to pred rojenje na 30—36 dana. Odakle dakle na 1 četv. palac saća toliko trutova? Iznimka u tom može nastupiti neslućeno od pčelca zlo vrieme i obilna medljika, koja s rojenjem učini kratak račun. U tom slučaju poubija pčelac ono malo izleženih trutova, zatim navali na leglo, koje, ako se u njem još zanj hranivih čestica nalazi, izsrče leglo iz stanice, povade i jednostavno bace kroz prozor ulišta van. Ako u prvom navedenom slučaju zlog vriemena opet na novo za rojenje prijatno vrieme nastupi, nagomila matica na novo opet u te stanice jaja koje radilice ogrievaju i do podpunog razvoja hrane. Pod nijednim ovim slučajem nerazvija se u jednom ljetu i u jednoj četvornoj stopi po g. J. 15.000 trutova.

Najveći pako nesmisao što ga je g. J. u „Obzoru" proti meni uztvrditi mogao, sastoji se u sliedećem navodu, kojeg radi svoje zanimivosti i kurioziteta od rieči do rieči saobćiti moram.

„A. M—š. pripovieda, da je izriezivao (što ja pako kazao i nigdje naveo nisam, već sam reko, da se nakon izišlog prvog roja u stanice nerazvijenim trutovom moraju podsjeći glave) mužko leglo po prvom rojenju, ali nerazna, da su pčele na istom mjestu sagradile mužko saće, da su na to potrošile 10 funtih meda itd." Ako racionalni pčelar, (kojim se sigurno drži, gosp. J.) pa još k tomu literat i kritik još niti toga nerazumije, što će inače najtrivijalniji pčelar znati, da pčelac nakon izašlog prvog roja, pa ma mu se i trutovno saće izrezalo nikada i u nikojem slučaju trutovno saće ne sagradjuje, to mu se mora priznati, da mu se glede te meni bar posve nove teorije mora dati testimonium pauperitatis. U ostalom možebit misli i drži gospodin J., da sa prvim rojem ide mlada matica a da stara ostaje u trnci? Pod tim bi slučajem moglo se i može nakon izrezanog trutovnog saća na isto mjesto opet sagraditi trutovne stanice inače pako ne.

Da proljetni riez preduzet pri nepokretnih košnicah može biti štetan i koristan, uvjerit ćemo se namah.

a) Štetan je proljetni riez (osobito ako se previše zakvači i okrnji saće), kada na to neprestano zlo i hladno vrieme nastupi pri čem naravski niti neobrezanim pčelcem nije najbolje.

b) Pošto se pri nepokretnih košnicah jedino rojni način daje izvesti i očekivane donieti koristi, štetan je u svakom slučaju onda neriez, ako na neko vrieme pred rojenjem nastupi, obilna medljika. U tom slučaju mjesto da matica pčelca za rojenje pripravljajuć i pčele umnažajuć napunjuje prazne za to priredjene

stanice jaji. unašaju radilice svojim osobito na pobiranje u svojoj naravi duboko usadjenim nagonom med u košnicu, gdje sve prazne za buduće leglo opredieljene stanice napune medom, u tom slučaju žive trutove (ako jih ima) raztjeraju, a nezriele iz stanica pobacaju i tim svakom rojenju učine konac. To su razlozi što se baš u obilnih medonosnih godinah pčelci slabo ili dapače nikako neroje. Rezani pako pčelci, ne imajući mjesta radi izsječenih stanica grade od unešenog i u sebi u vosak pretvorenog meda najljepše za leglo sposobne stanice u koje rado i brzo matica postavi jaja i tim omogućuje buduće rojenje. To je takodjer dovoljan razlog zašto se u medopunih godina rezani pčelci roje a nerezani težko ili nikako, te je to razlog bio napokon, što se kroz tri godine moji nerezani pčelci nerojiše, a rezani moji i susjedni sve u petnaest. (Konac sliedi.)

Zadnja o riezi u pčelarstvu.

Svaki se racionalni pčelar trsi ponajviše, da postigne sliedeće:

a) Da preprieči pčelam gradnju saća, kojoj treba najmanje deseterostruka množina meda. Ako med samo 25 novč. stoji a vosak 70 imamo 3 for. 50 novč. prama 70 novč. Dakle izgubimo kod svakog funta sagradjena voska u izrezanom pčelcu 1 for. novč.

b) da preprieči svako pomnažanje trutova, izreže gdje godj ga nadje mužko saće i nadoknadi ga ženskim, jer znade — da trutovi neživu od zraka. Gosp. A. Mš. odsieca trutovom glave — tim je doduše postigao, da ovi dalje meda trošiti neće, ali mora i priznati, da su oni, dok su do svoje glave došli množinu meda potrošili. Pa kad pčele trupla pobacaju, eto ti opet matice, da zapljuje prazne stanice. Ako se pako trutovne satine izrežu, sagradit će pčele iznova mužki vosak, na koji opet deseterostruko množina meda ode. Isti gospodin sam priznaje, da pčele 3 do 4000 mužkih stanica sagrade — ako prem toga zna biti puno više. Trut treba za svoj razvitak 24 dana, dakle ih se može u 3 mjeseca rojenja izleći najmanje 12.000. Gdje stoji 4000 mužkih stanica moglo bi stajati 6500 ženski, a buduć da radilica za svoj razvitak netreba više od 21 dana, izleglo bi se u isto vrieme do 26.000 pčela ili drugimi riečmi, krasni med od 5 funti. Je li dakle umno izrezavanjem varati sebe sama?

c) Netrpi, da bi i najmanja šupljina u pčelcu osobito s proljeća ostala, jer se u šuplju prostoru gubi toplina, koja je leglu toli potrebita. A uprav u tom rezači ponajviše greše, a osobito g. M. K.., izrezav polovicu svega saća. Gospodin A. Mš. sám nije tim načinom sporazuman, pak ipak je bio tako dobar, opisati me u „Obzoru“ kao neznalicu. Mene to niti najmanje uvriedilo nije, jer sam odmah iz onoga članka uvidio da moj častni protivnik članka u „Danici“ proučio nije. A ono što gosp. A. M—š. preporučuje, ja nesmatram r e z a n j e m, jer jaki pčelac po Josipovu već daleko razastrto leglo ima, a ima već i prilično mladih pčela — jer matica već o sviećnici, ako je puk dobro spravljen, jaja nese. Ovakov pčelac zato o Josipovu skoro već sve saće prilično pokriva, dakle neće se puno izrezati — nego jedino rubovi na prst dva o b r e z a t i (zustutzen). A ovo borme nije niti Dzierzonovo izrezavanje na $^3/_5$, niti g. M. K. na $^1/_2$ nego rezuckanje koje puno nehasni, a niti neškodi.

Što se patuljastih pčela tiče, moram opaziti — da one neproizlaze iz tiesnih stanica, jer gdje se obična pčela razviti nemože, tuj nemože niti debela matica jaja na dnu priliepiti. Patuljice nastaju s nedovoljne topline i hrane. U dzierzonskoj košnici lahko je proizvesti patuljke, ako koju sat udaljimo iz gnjezda tako, da ju pčele dovoljno obsiedati i hraniti neuzmognu. Da barun Berlepš nije praktično dokazao škodljivosti riezi, vara se g. A. M—š. te ga upozorujem, da čita od strane 411 do 416, gdje je više komparativnih pokusa od baruna B. i grofa Stoša točno opisano. Ja ne znam hoće li nami na isti način gosp. M. K. i A. Mš. ikada protivno dokazati?

Nadalje moram g. A. M—ša. upozoriti, da ono, što on i g. M. K. na mjesto izrezavanja $^1/_2$ saća preporučuje nikako od hasne biti nemože. Gosp. A. Mš. hoće pčelca — koji je roj dao — psetvoriti u roj t. j. da si sasma od početka saće gradi. Znamo, da u pčelcu, kad roj ode, malo pčela ostane, zašto pčelac prve dane iza rojenja samo slabo izlieta. — Ove su pčele zabavljene ponajviše njegom mladog legla, kojega je izrojivša se matica množinu ostavila. Treći, četvrti dan ostavi mlada matica svoju stanicu, naplodi se možebiti već drugi, treći dan — te može već deseti dan po rojenju plodna jaja nesti. Što bi dakle bilo od pčelca, da se sve saća leglo puno izvadi, i pčele prisile, da iznova grade? Ništa! Ono malo pčela sačinjavalo bi kukavni puk, a izvadjeno leglo propalo bi ako dotični pčelar ne ima dzierzonskih košnica, gdje bi ga do razvitka uložiti mogao. Za pčelara bez gibivog saća je taj savjet dakle bez svake vriednosti. Ali se onakovi puci — kad je čovjek već pri izrezanju, lahko preseliti mogu u Dzierzonske košnice, i to odmah po rojenju. Saće se ureže liepo u okvire i metne u praznu košku, a pčele se jednostavno primetnu. Naravno, da se košnica onda metne na mjesto prvašnjeg pčelca.

Što gosp. A. M—š. veli, da se saće izreže, kad su sve stanice prazne, to se nebi inače postići moglo, van izrezavajuć kroz tri tjedna sve novosagradjene matičine stanice, dok bi sve leglo izašlo, a to je borme u koški takvoj skoro nemoguć posao. A kad legla više u koški neima, izvaditi sve saće, bio bi samo kvar, jer onda pčele više negrade, te bi se kao stradalice (Hungerschwarm) izselile.

Velečastnom g. M. Kučenjaku moram reći, da me nije baš u svem razumio. Ja sam uztvrdio, da naš seljak iz knjige neće naučiti pčelarenja gibljivim saćem, jer naš seljak čitati nezna. A sam veleč. g. veli u „Danici“: „Ponajprije treba da umno pčelare sva gospoda kao učeniji i obrazovaniji diel naroda. Od ovih će tek vidjeti i učiti seljak. On iz daleka motri, kako ti šljivik u redove sadiš, kako detelju siješ, livadu natapaš i grmlje krčiš;

a kad je vidio i rukama reć bi pipao tvoju korist, onda istom ide sijat detelju itd.

Nije li to dokaz najbolji — da gospodin M. K. isto misli o pučkoj literaturi kao i barun Berlepš — a i ja sirota?

Da družtvo sv. Mohora čudesa tvoriti može, ne čudim se, jer u Kranjskoj malo koga ima, koji čitati nebi znao, a u nas — triput jao! malo koji to umije. Ondje će zato knjiga imati nekakov — a kod nas nikakov uspjeh.

O iztjerivanju pčela ja nikad niti pisnuo nisam, niti o tom, kako ćemo odmah na mobilno pčelarstvo preskočiti. Samo sam rekao, da ima laglji, shodniji i sjegurniji prelazni način, nego je rezanje. O tom neka izvole p. n. gospoda pročitati moj članak u „Obzoru“: „Prelaz k umnom pčelarenju“ i drugi u „Gosp. listu“: „Može li se zvonolikimi košnicami racionalno pčelariti?“ pak nek mi onda reknu, bi li se tko po mom naputku o vruću kašu opekao.

Što je Dzierzon imao sa Bismarkom, mene nije briga, ali zato nedopuštam, da sam mu ja u značaj (poštenje) dirao. Ako sam rekao, da on nešto dosliedno tvrdi, što sam nevjeruje, to borme nije uvrieda. Ovo je u njeg pogrieška — kao što se je n. pr. J. Caesar pred grmljavinom zavukao pod postelju — pak ipak ostao veliki muž, Petar veliki bojao je prieći drveni most itd. Moje plandovanje po tudjoj literaturi ima svoj razlog u tom, što mi domaća apistička literatura (Horvat) nije dovoljna, a „Čebelu“ i „Bučelarček“ sam preskočio, jer nisam htio učiti od djece — nego od njihova učitelja u Eichstädtu. *Eugen Jelačić.*

Potreba kulturnoga mjernika za Hrvatsku i Slavoniju.

Gospodarstvo bilo je od vazda te ostaje na vieke polugom eksistencije onih država, koje mogu jedino sa njegovim razvitkom obstojati, rasti i napredovati, dočim u nepovoljnih okolnostih po gospodarstvo ili zanemarivanjem istoga propadaju države, izčezavaju narodi, što su se prije liepo razvijali, imajući nekoč važnu misiju u kulturnom razvitku čovječanstva.

U zadnje doba pripoznale su skoro sve države na kontinentu naročito Francezka, Englezka i Italija, da u valjanom gospodarstvu mora izpunjivati kulturno-tehnička struka jedino od najvažnijih miesta.

Usljed toga valja i nam obratiti pozornost svim novim reformam na ovom polju napredka, naročito treba nam razmišljati o koristonosnoj uporabi domaćih voda i shodnih potrebah melioracija zemljišta, budu ovo zamjenito djelovanje tehnike sa praktičnim gospodarstvom naročito odvodnjivanje ili navodnjivanje kulturi podvrženih zemljišta, stoji u uzkom savezu sa produkcijom krme, promicanjem stočarstva, na kojem zadnjem opet počima trajni dohodak od uredjenoga gospodarstva.

*) Izvadak iz predstavke što ju je vis. kralj. zem. vladi podastro upravlj. odbor hrv.-slav. gosp. družtva.

Ako pratimo pomno razvitak kulturno-tehničke struke u gospodarstvu u susjednih nam pokrajinah, naročito u Štajerskoj, Austriji, Moravskoj itd. tu moramo nehotice priznati, da su ove zemlje uslied organizacije kulturne tehnike vrlo znameniti napredak polučili u svih granah narodnoga gospodarstva.

Jasno je dakle, da i mi moramo pomišljati na oživotvorenje ili uvedenje kultuno-tehničke struke u domaće gospodarstvo a to tim više jer smo u gospodarstvu zaostali; zatim od valjanih melioracija zavisi uspjeh u gospodarstvu imenito ondje, gdje ne ima dovoljnih radničkih sila te se racionalno livadarstvo uz pomanjkanje vještaka u izvadjanju potrebitih popravaka unatoč drugim povoljnim okolnostim nikako udomiti ne može.

Iz ovih nekoliko razloga za organizaciju kulturne tehnike sliedi, da će imati ova struka gospodarstvena kod nas zadaću, da postupice uvadja gospodarstvene strojeve, upućuje narod o shodnih melioracija u poljodjelstvu imenito livadarstvu, napokon regulira gospodarstveno-pravne odnošaje u zemlji te nas upoznaje sa narodno-gospodarstvenom važnosti shodne uporabe zemlje i vode za kulturu gospodarstvenoga bilja; u obće da nam odkrije sredstva kojima bi se produktivna snaga hrvatskoga tla jošte znatnije povećati i temelj boljemu blagostanju položiti mogao.

Da to bude, treba nam ogledati se za izkusnimi kulturnimi mjernici, što bi mogli preuzeti na se gore navedenu zadaću, da u praksi izvadjaju te rukovode kulturne radnje, zatim da sudjeluju kao savjetujući organ visokoj vladi i kr. podžupanijam u svih, u hydrotehničku gospodarstvenu struku zasjecajućih pitanjih napokon koji bi imali zadaću upućivati narod na što revniji rad na ovom jošte nepoznatom polju gospodarstvenoga pokreta u našoj domovini.

Prama tomu obćenito naznačenomu djelokrugu moglo bi se službovanje kulturnoga mjernika razlikovati naime: u obavljanje zvaničnih i privatnih poslova.

Službeno djelovanje dotično odnošaj kulturnoga mjernika prama vis. kr. zemaljskoj vladi i kr. podžupanijam imalo bi sliedeći obseg:

a) Sastavljanje kulturno-tehničkih referata za vis. kralj. zemaljsku vladu i kr. podžupanije.

b) Izradjivanje kulturnih osnova što zasiecaju u zemaljsku melioraciju te se pomoćju zemaljske subvencije izvadjaju.

c) Zastupanje vis. kr. zem. vlade i drugih političkih oblasti kod razprava tičućih se izvedenja takvih projekta.

d) Regulovanje potoka u interesu gospodarstvene industrije.

e) Sakupljanje kulturno-tehničkoga materiala za domaću gospodarsku statistiku.

f) Sudjelovanje kod izvadjanja komasacija, arondovanja zemljišta itd.

g) Napokon imao bi kulturni mjernik dužnost podastirati izvješća vis. kralj. zem. vladi te činiti shodne predloge za poboljšanje domaćega gospodarstva.

Privatno djelovanje dotično odnošaj prama gospodarskomu družtvu i drugim privatnim osobam bilo bi sliedeće:

a) Primati kulturnno-tehničke radnje od obćina, gospodarskih podružnica, ili privatnih osoba te na njihovu želju putem gospodarskoga družtva strukovna mienja podnašati.

b) Sastavljati kulturne osnove za privatnu melioraciju zemlje.

c) Upućivati domaće gospodare o izvadjanju valjanih popravaka zemljišta naročito o reguliranju potoka i drugih voda o arondiranju i komasaciji posjeda.

d) držati predavanja naročito o racionalnom livadarstvu i shodnoj uporabi gospodarstvenih strojeva.

Odatle moći se je uvjeriti o dovoljno razgranjenom djelokrugu kulturnoga mjernika, te ujedno o potrebi takve institucije za razvoj i napredak domaćega gospodarstva.

Što se tiče pako osposobljenja za takvo u prvo vrieme sa velikimi potežkoćami skopčano zvanje, scieni upravljajući odbor da djelatnost kulturnoga mjernika ako bi imala biti od koristi po domaće gospodarstvo, zahtieva temeljitu naobrazbu i praktično izkustvo u tehničkoj struci, jer će biti kulturni mjernik prije svega pozvan da onu prazninu, što no se jošte kod nas medju tehničkom i gospodarstvenom znanosti nalazi, svrsi shodno izpuni.

Natjecatelji za takvo mjesto morali bi izkazati, da su svršili tekniku, pa da su jur i praktično izvježbani u reguliranju potoka, u izvadjanju drainage, da imadu obćeniti pojam o gospodarstvu, naročito o poljodjelstvu i gospodarstvenom strojarstvu.

Iz gore navedenoga moći je lahko shvatiti potrebu, da se namjesti kulturni mjernik kod uprave družtvene, jer se nužda takvih vještaka i kod nas dan na dan što više osjeća te pomanjkanje iste sijaset zaprieka stavlja našim gospodarom, da jim gospodarstvo napredovati ne može.

Kulturni mjernik stupiti će u savez sa inimi gospodari ciele domovine, on će si moći steći mnogo izkustva te upoznati mane što se u našem gospodarstvu na ovom polju djelatnosti pokazuju, a to će sve doći prilog ne samò pojedincem nego i cieloj zemlji, koja će se u svom kulturnom razvoju više usavršiti; s toga se od strane upravljajućega odbora namještaj kulturnoga mjernika što toplije vis. kr. zem. vladi ovim preporučuje.

U Zagrebu 25. veljače 1877.

Za upravljajući odbor hrv.-slav. gosp. družtva:

Grof Gjuro Jelačić, predsjednik. *Gust. Vlast. Vichodil*, tajnik.

GLASONOŠA.

Razne viesti.

Zemaljsko kulturno vieće.

Svjetli ban imenovao je sliedeće kralj. zemaljsko-kulturne viećnike na tri godine:

1. Za kr. podžupaniju zagrebačku: A. Jakića, predsjednika trg.-obrt. komore u Zagrebu, Gjuru grofa Jelačića, c. k. podmaršala i veleposjednika, predsjednika hrv.-slav. gospod. družtva u Novih dvorih, Mirosl. grofa Kulmera, veleposjednika u Šestinah, Kolomana Mikšića, vlastelina kod sv. Helene, Drag. Stražimira, župnika na Zelini i Gust. Vlast. Vichodila, tajnika hrv.-slav. gospod. družtva u Zagrebu.

2. Za podžupaniju delničku: Antu Brosiga, nadšumara vlastelinstva čabarskoga u Čabru, Matu Delača, obć. načelnika u Skradu, Mirosl. Heldricha, nadšumara vlastelinstva brodskoga kneza Thurn-Taksisa u Lokvah, J. Pleteša, obć. načelnika u Delnicah i Stjep. Švrljugu, posjednika na Fužini.

3. Za podžupaniju karlovačku: J. Brückla, predstojn. dohodarstvene komore dobara kneza Thurn-Taksisa u Karlovcu, Vlad. Bunjevca, vlastel. u Jaškovu, dra. Antuna Jordana, odvjetnika i vlastelina u Karlovcu, Arthura grofa Nugenta, veleposjednika u Bosiljevu, Em. Vranicanija Dobrinovića, vlastelina u Severinu i Matu Sladovića, vlastelina u Modrušpotoku.

4. Za podžupaniju jastrebarsku: J. Kamenara, vlast. u Krašiću, dra. Danila Medakovića, vlast. u Pisarovini, Gjuru Novaka, svećenika i posjednika u Dvorjancih, Stjep. Senečića, upravitelja dobara u Jastrebarskoj, Drag. Sroku, posj. u Kupincu i dra. Al. Vancaša, vlastelina u Zagrebu.

5. Za kr. podžupaniju sisačku: Ant. Čopa, posjed. u dolnjem Lukavcu, Fr. Ferića, vlast. u Obedu, Stjep. Josipovića, župana plem. obćine turopoljske u Kurilovcu, Miju Očića, župnika u Kravarskom i Gjuru Pajanovića, vlastelina u Topolovcu.

6. Za kr. podžupaniju krap.-topličku: N. Kiepacha, vlastelina u Krapini, baruna Žigu Ottenfelsa, veleposjednika u Hrvatskoj, Radoslava Rubidu, vlastelina u Kamenovcu, Ferdu Sladovića, vlastelina u vel. Erpenji, Konrada Šnapa, župnika u Malom Taboru i Mavru Vinkovića, vlast. u Mal. Erpenji.

7. Za kr. podžupaniju zlatarsku: P. Horvata vlastelina u Budindolu, Kašimira Jelačića, vlastelina u Zlataru, Tita Ožegovića, vlastelina u Breznici, J. Ranera, posjednika u Belcu i Rikarda grofa Sermage-a, veleposj. u Oroslavju.

8. Za kr. podžupaniju varaždinsku: Marka grofa Bombelesa, veleposjednika u Opeki, Dragutina Kiša, vlastelina u Šaldvcu, Ladislava Kukuljevića, vlastelina u Ivancu, Drag. Pusta, načelnika grada Varaždina, baruna Gjuru Raucha, veleposjednika u Martiancu i Janka Vukovića, župnika u Vinici.

9. Za kr. podžupaniju koprivničku: baruna Ferd. Inkeya, veleposjednika u Rasinji, Antuna Jančarića, posjednika i obć. načelnika u Drnju, Ivana Matuncija, ekonoma u Novom gradu i Josipa Šavora, podarcidjakona u Vel. Bukovcu.

10. Za kr. podžupaniju križevačku: Eduarda Bujanovića, vlastelina u Brezani, Dragutina Fröhlicha posjednika u sv. Petru, Marcela Kiepacha, vlastelina u Križevcih, baruna Ljudevita Ožegovića, veleposjednika u Gušćerovcu i Žigu Šugha, vlast. u Preseki.

11. Za kr. podžupaniju belovarsku: Stjep. Gjurgjevića, posjednika u Pitomači, Franju Ledvinka, posjednika u Sredicah, Virgila Malina, nadšumara imovne občine gjurgjevačke u Belovaru, Josipa Maršića, župnika u Grubišnompolju, i Eduarda Nöthiga, ekonoma u Gjurgjevcu.

12. Za kr. podžupaniju pakračku: Vilima Geržēlija, upravitelja vlastelinstva u Daruvaru, Tanasiju Markovića, posjednika u Pakracu, Sam. Müllera, posjed. u Pakracu, Ljudevita Šteina, ravnatelja vlastelinstva u Pakracu, i N. Švajcara. župnika u Pakracu.

13. Za kr. podžupaniju požežku: V. Cermana, kr. šumara u Kutjevu, J. Kraljevića, župnika u Kutjevu, Svetozara Kuševića, vlastelina u Blatskom, Miroslava Špuna-Strižića, posjednika u Požegi i Iv. Veseloga, upravitelja vlastelinstva u Pleternici.

14. Za kr. podžupaniju virovitičku: Drag. Blažekovića, posjednika i obć. načelnika u Virovitici, Al. Jankovića, voćinsko-bribirskoga vlastelina u Cabuni, M. Justusa, ekonoma u Žlebinah, Hinka Koppa, upravitelja virovitičkoga vlastelinstva u Virovitici, Antuna Levanića, ekonoma u Slatini i Otta Rokrobra, pivničara virovit. vlastelinstva u Slatini.

15. Za kralj. podžupaniju djakovačku: Fr. Barlovića, posjednika u Djakovu, Jos. Erneya, upravitelja vlastelinstva u Našicah, Mirka Horvata, posjednika Djakovu, grofa Pavla Pejačevića, veleposj. u Podgoraču, i V. Račkoga, nadšumara u Djakovu.

16. Za kralj. podžupaniju osiečku: Adolfa Danhelovskoga, šumarnika vlastelinstva valpovačkoga i dolnjo-miholjačkoga u dolnjem Miholjcu, Karla Mihajlovića, vlastelina u Osieku, Vasilja Muačevića, upravitelja vlastelinstva u Dalju, Adolfa grofa Pejačevića, veleposjed. u Osieku i Ivana Spanbauera, kulturnoga mjernika u Osieku.

17. Za kr. podžupaniju vukovarsku: Pavla Arsenovića, posjednika i predsjednika vinarskoga družtva u Iloku, Franju Doležala, upravitelja vlastelinstva u Neštinu, Germana Joanovića, arhimandrita u Beočinu, Iv. Sedelya, računovodju štedionice u Vukovaru, Franju Reša, ekonoma u Vukovaru, i Todora Stanića posjednika u Vukovaru.

18. Za kr. podžupaniju rumsku: Stjepana Janča, posjednika u Rumi, Stjepana Šimunovića, posjednika u Kamenici, Ernesta Spillera, posjednika u Rumi i S. Stojčevića, igumana manastira u Kuveždinu.

† **Grof Miroslav Kulmer.** Istom otvoreno zemaljsko kulturno vieće, naše družtvo a navlaš upravljajući mu odbor, pa i cielu zemlju stiže težki udarac smrću grofa Miroslava Kulmera. On je bio jedan od onih hrvatskih velikaša, koj je uviek ponosito priznavao, da je Hrvat, pa je s toga uviek po svojoj najboljoj sviesti podupirao svako domoljubno nastojanje. Od kako je u glavnoj skupštini izabran u upravljajući odbor gospodarskoga družtva, pribivao je malo ne svakoj odborskoj sjednici te učestvovao u svih koracih, što ih je upravljajući odbor činio, da promakne napredak družtva i razvoj domaćega gospodarstva. Pokoj mu plemenitoj duši i blaga mu spomen!

Podružnica gospodarskoga družtva ustrojila se u Belovaru, te jur i započela svoj rad izabrav si predsjednikom g. velikoga župana Ljudevita viteza Raiznera, a tajnikom g. Aleksandra Muhu. Za sada ima 26 članova, no gdje se je za stvar zauzeo muž revan i obziran kao što je gospodin veliki župan Raizner, tuj ima izgleda, da će se taj broj što skorije znamenito podići.

G. Popović zagrebački trgovac ima u zalihi svake ruke sjemenja, te nam je drago što možemo i opet potvrditi, bez običajnoga danas švindla, da nam ga dosadanji naručitelji radi solidne robe upravo hvale. Postigav g. Popović u tom ogranku trgovine, obćenito priznanje, osokolio se i na veće podhvate, te je gotov primiti svaku naručbu u gospodarstvo zasiecajućih stvari: umjetna gnojiva, gospodarskih strojeva, vinskog čistila itd.

Tvornica gnječenoga kvasca u Hrvatskoj. U prvi mah ne bi čovjek vjerovao, koliki novac ide za gnječeni kvasac iz Hrvatske. G. Dummreicher, vlastelin u Marofu kod Zaprešića, uredio je uza svoju tvornicu špirita ujedno tvornicu kvasca (Pressgerbeu), te nam je drago, što je taj domaći proizvod takav, da se može natjecati s prvom te ruke inozemskom robom. Vrli zagrebački pekar g. Zeininger služi se jedino tim kvascem, pa ga i prodaje, a nam je dužnost sjetiti naše gospodare i gospodarice toga, da ne valja slati novca u inozemstvo.

Poziv.

Dne 5. ožujka t. g. biti će glavna skupština gospod. podružnice jastrebarske i to u 10 sati prije podne u prostorijah narodne čitaoniče jastrebarske.

Predmeti viećanja:

1. Objava dopisah slavnoga upravljajućega odbora hrv.-slav. gospod. družtva u Zagrebu.
2. Da se odluči, kako bi se koristnije uložila svota od 120 for. priposlana od slavnog gospodarskoga družtva u svrhu gospodarstvenu.
3. Pregled računah za g. 1876.
4. Sakupljanje godišnjih prinosa i to za prošlu i tekuću godinu.
5. Posebni predlozi.

U tu sjednicu pozivljem najuljudnije gg. članove; ujedno pako molim, da kao prijatelji naroda u što većem broju prisustvovati izvole.

Jastrebarsko 19. veljače 1877.

Dragutin Jaugcer,
predsj. gosp. podružnice.

Dopisnica uredničtva.

G. F. B. u Č. kod V. G. Molimo za oproštenje. Vaš poziv u skupštinu bio se zametnuo negdje u štampariji, a danas je već kasno.

G. St. V. u B. P. Poslužit ćemo se i postarati se za ubaviest.

G. Š. V. u K. Odgovor u budućem listu. Danas ne ima prostora.

Gospodarsko družtvo prima kao obično ponude za dostavu reznika. Nudioci neka se izvole prijaviti u pisari hrv.-slav. gosp. družtva do 15. o. m.

(Postaja za proizvod sjemena u St. Petru kod Gradca. Vlastničtvo grofa H. Attemsa), priposlala nam je cienik sjemenja, koje doma proizvedeno sjemenje što najtoplije za naručbu preporučiti možemo. Cienici šalju se na zahtiev badava. U zavod primaju se učenici.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva **Vlastimil Vichodil.**

Broj 6. U Zagrebu 15. ožujka 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

O krmi u obće.

(Nastavak i konac iz br. 4.)

Glavna je dakle zadaća racionalnom gospodaru, da svoju krmu točno iztraži, da pojedine vrsti krme razdieli, razvaže i odmjeri, jer samo tim postupkom može prama množini stoke proračunati, koliko će opredieliti pojedinoj glavi, da mu bude zdrava i valjano hranjena.

Sastavljajuć proračun krme, valja prije svega razlikovati krmu što uzdržava od krme što pomaže.

Ako nam je nakana uzdržavati živinče, negledeć na to, da li isto što radi ili hasan donosi, takvomu živinčetu treba sasvim drugi obrok opredieliti, nego li stoci, koja cieli dan radi ili proizvodi mlieko, vunu, meso itd.

U prvom slučaju biti će dovoljno dnevice 7 klg. siena u drugom pako najmanje 12 klg. ili jednake krme što bi vriednost siena nadomjestiti mogla.

Hranjenje mora se ravnati po suhoj sastojini (Trockensubstanz) i po primjernom razmjeru hraniva, imenito proteinata i saharata na prama težini tiela. Samo uz ono načelo moći je postignuti uspjeh u krmljenju dakako obzirom jošte na vrst, viek i pleme živinčeta.

S toga je bila glavna zadaća umnih gospodara od vajkada, pronaći kvalitativnu množinu krme, a ovo empirično iztraživanje dovelo nas je do praktičnoga pravila naime: da potreba krme zavisi te stoji u razmjeru sa težinom tiela živinčeta tako da po prilici množina siena ili jednake krme za 50 kilogr. žive težine 1·75 klg. — 2·3 klg. iznosi.

Ujedno tražili su gospodari za krmivo razmjer različitoga uspieha gledeć na svrhu hranenja stoke te su odavle nastale tablice, označujuće tako zvanu vriednotu siena (Heuwerthtabellenzahlen) što su se do današnje dobe u praksi uzdržale.

Nu ovaj zlatni viek minuo je kao proljetni mraz. Tablice o vriednosti siena imadu dan danas historičku vriednost te se mogu samo u „Seoskom gospodaru" preporučivati — nam je nadošlo vrieme, gdje ne pita više racionalni gospodar za vriednosti siena, nego on hoće znati: koliko mu treba za stoku proteinata, koliko uglovodana, koja množina ima u krmivu mastnih tvari, napokon u kakvom razmjeru ima krmivo miešati, da na temelju kemije i physiologije ustanovljenu kvalitetu dotično razmjer gore navedenih tvari u krmnom bilju dokuči.

Agrikulturnom kemiku i gospodaru Grouven-u pripada glavna zasluga za ustanovak norma za racionalno hranenje domaće životinje; Grouven bio je prvi, koj je ovu stečevinu znanosti uveo u gospodarsku praksu; njegove norme učinile su u stočarstvu novu epoku.

Jezgra nauke Grouvenove o hranivih normah osniva se na 2 zasadah, što sadržavaju, onu physiologičnu istinu, da su potrebita za hranenje životinje 4 hraniva naime: proteinat, saharat, mast i nekoje mineralne soli.

Ove tvari mora dobivati živinče sjedinjene, jer uzmanjka li samo jedna, biti će hranenje nepodpuno te će od takve krme živinče s vremenom poginuti.

Druga pako zasada glasi: svakoj vrsti životinje treba imati ovih hraniva u drugom razmjeru težine, a taj razmjer mienja se opet po vieku, težini tiela i po svrsi porabe živinčeta tako, da se za svaki pojedini slučaj hranenja posebna množina od ovih tvari za potrošak ustanoviti mora.

Nu i Grouvenove norme oslanjale su se o nestalnoj podlozi. Glavne mane ovih norma pokazale su se u tome, što se one ne obziru na individualnost životinje te podučavaju gospodare, da kod uzgoja polažu težište na hranive tvari, dotično na njihovu kvalitetu i razmjer miešanja.

U zadnje doba stekli su si mnogo zasluga za usavršenje nauka o hranenju domaće životinje Pettenkofer,

Voit, Bischoff, Henneberg, Hohmann, Gohren i Wolf potaknuv reviziju gore navedenih zasada. Usljed toga dao bi se temelj nauci o krmljenju naznačiti sliedećimi riečmi:

a) obskrbimo našu domaću živinu potrebitom množinom hraniva u onom razmjerju hranivih čestí, koj je za probavu najshodniji da se relativno najveći efekt kod hranenja postigne. (Ovaj razmjer bio bi za krave muzare 1 : 5—6 za konje 1 : 6—7 za junad 1 : 5 za volove postojana krma 1 : 10 za tovljenje i : 6—8 za ovce 1 : 7—8 za tovljenje 1 : 4—5 za svinje 1 : 4—5 preko 6 mjeseca 1 : 5—6).

b) Kod hranenja nije treba uvažavati vode ni množinu mineralnih tvari.

c) Razni proteinati po svojoj kemičkoj konstituciji imadu za krmljenje jednaku vriednost; oni su budi cjelovito budi polovinom probavljivi što zavisi od voluminosnoga ili koncentriranoga hraniva.

d) Uglovodane moći je uzeti da su podpuno probavljivi jer se neprobavljivi dio ekvivalentnom množinom vlaknine (cellulose) nadomješćuje.

Primjera radi neće biti suvišno ako spomenem nekoje glavne norme za hranenje domaće životinje, što su se već u gospodarstvu shodnimi pokazale. naime za krave muzare: na 1000 fnt. ili 560 klg. životne težine računa se 12—16 klg. suševine u kojoj mora biti 1·1 klg, do 1·6 klg. proteinata 6·8 do 7·8 klg. uglovodana da se već gore navedeni razmjer postigne.

Za tegleću stoku preporučuje Grouven dnevice za 1000 fnt. ili 560 klg. životne težine 30 fnt. ili 16·8 klg. suševine 3·1 fnt. ili 1·68 klg. 0·75 fnt. masti ili 0·35 klg. uglovodana 14 fnt. ili 7·84 klg. dakle u razmjerju 1 : 5.

Za radeće konje 7—9 ct. težine do 32 fnt. ili 17—92 klg. suševine dnevice 10 fnt. ili 5·6 klg. siena 6 fnt. ili 3·3 klg. siečke 7—10 fnt. zobi ili 3·9—5·6 klg. napokon za godinu 8 fnt. ili 4·48 klg. soli.

Stelje troši se obično za 1 tegl. vola 7 fnt. lli 3·9 klg. za konja 5 fnt. ili 2·8 klg.

Za ovce 60 fnt. živ. težine 2 fnt. ili 1·12 klg. suhovine 0·2 fnt. proteina 0·04 fnt. masti i 1·0 fnt. uglovodana 1 : 5_2.

Za svinje za pleme 100 fnt. ili 56 klg. živ. težine 4·5 fnt. suhovine 0·5 fnt. proteinata 2·6 fnt. uglovodana 0·13 fnt. masti da 1 : 5—7 za tovljenje 150 fnt. živ. težine 5·0 fnt. suhovine 0·8 fnt. prot. 2·9 fnt. uglovodana razmjer 1 : 4·6.

Imajući pred očima gore naznačene norme lahko je moći gospodaru pomoći Grouvenove ljestvice za reduciranje naći razmjerje hraniva, dotično izračunati množinu krme što treba da svoje blago valjano prehrani.

Buduć da se naši gospodari ne mogu ni povesti za ovim naputkom, jer im manjkaju budi rečene tablice ili potanki náputak za izračunavanje krme, s toga ne preosteje ništa drugo za našega seljaka nego držati se barem onih brojeva što no po prilici naznačuju kolikoću hrane, koju trebe dnevice stoci polagati naime:

Jakoj kravi 20 fnt. ili 11 kilog. siena, 10 fnt. ili 5·6 klg. sriednjoj, 16 fnt. ili 8·9 klg. siena, 10 fnt. 5·6 klg. slame; jakomu volu 20 fnt. 11 klg. siena, 10 fnt. 5·6 klg. slame; srednjemu 15 fnt. siena, 10 fnt. slame; jakomu konju 10 fnt. ili 5·6 klg. siena, 14 fnt. ili 7·8 klg. zobi i 8 fnt. 4·4 klg. slame; 50 klg. dobroga siena sa livade vriedi po prilici toliko, koliko 45 klg. siena od djeteljine, 225 klg. zelene krme. 115 klg. slame od jarine, 125 klg. kukuruzovine 100 klg. od heljdovine 75 klg.; pljeve 150 klg. slame od ozimina.

Odatle se vidi, da nije način krmljenja tako jednostavan, kako si to mnogi naši gospodari predstavljaju. te da valjano racionalno krmljenje stoji u tiesnom savezu sa prištednjom ili manjkom potrebite krme za domaće blago. Kod nas imade žalibože jošte malo gospodara. koji bi na to mislili, da po gore navedenom načelu svoju stoku hranom obskrbljuju. Ovo je znatna mana našega gospodarstva i ujedno uzrok nestašici krme koju nam priroda manje uzkraćuje nego mi sami skrivljujemo.

Valjan i razborit gospodar imati će uviek dovoljno hrane da svoju stoku racionalno u staji prehrani; on će nastojati, ako ne ima livada, da popravi svoje pašnjake ili druga zemljišta opredieli produkciji hranivoga bilja, bez kojega se u gospodarstvu napredak nikako pomisliti ne može.

Kakvu pomnju posvećuju Englezi sijanju travina, poznati ćemo, ako zavirimo u njihovo poljodjelstvo pa sliedimo nit koja se kroz mienu usjeva provlači; usjevni rad u Englezkoj zaslužuje i kod nas u poljodjelstvu svestrano uvaženje i nasliedovanje.

Razmotrimo li mienu usjeva na nekojih važnijih točkah englezke zemlje te ako uvažimo jošte statističke podatke o produkciji gospodarstvenoga bilja u ovoj državi najpraktičnijih gospodara. naći ćemo, da ide sadašnje englezko gospodarstvo smjerom i to ne bez razloga, na produkciju mesa, što englezko poljodjelstvo neobično karakterisuje.

Odavle razjasnjuje se nam težnja englezkoga gospodara za pomnožanjem krme i trave, za razširenjem paše: naproti tomu umanjivanje produkcije žita.

Primjera radi neće biti suvišno ako spomenem samo nekoje obhodnje, koje bi nam mogle predočiti pravac sadašnjega englezkoga poljodielstva naime: u Lynehanu Oxfordshire glinasto tlo. 1) okopavine, 2) pšenica, 3) sočivo, 4) ječam sa travom, 5) trava, 6) pšenica, ili Alremas Hays, Staffordshire u čistoj ilovači 1) repa 2) ječam 3) trava 4) trava 5) pšenica 6) ječam, ili u Holmstonu u lahkoj ilovači 1) zob, 2) okopavine, 3) pšenica, 4) trava 5) trava.

Glavnu množinu zelene krme proizvode djetelišta i travnici.

Množina potrebitoga sjemenja različita je tako kao što i miešanje raznih vrsti krmnoga bilja. Tako na primjer upotrebljuju u Woburnu Abbey kod Bedforda na sriednjoj glini sliedeće smjese: Mr. Scot Skirving glasoviti škotski ekonom drži sliedeću smjesu za najbolju 5·6 klg. crljene deteljine 1·6 klg biele deteljine 64 dkg. žute deteljine 21 litra pahovke englezke 21 litra pahovke taljanske ili pro 4046 četv. metara zemljišta, 29 litra Lolium pereme 1 klg. Daktilis glomerata, 1 klg. Phleum pratense

4 klg. biele deteljine 1 klg. crljene djeteline ili u okolici Dillington 7·8 klg. crljene deteljine 2·2 klg. žute (Medicago lupulina) 1·6 klg. bastardke 14 litra pahovke ili ljuljice (Lolium perenne).

Iz ovih podataka vidi se jasno, koje mjesto zauzimlje valjana obhodnja u poljodjelstvu te na što nam treba paziti kod uredjenja naših gospodarstva, da dovoljnu množinu krme prigospodarimo, da izbjegnemo nestašici krme, koja se kod nas veoma često opetuje pa domaće blago nemilice svake godine decimira. Da bi i komasacija zemljišta mnogo dopriniela za usavršenje poljodjelstva razumije se samo po sebi te bi suvišno bilo potanko i ovo sredstvo razglabati.

Slavna skupštino! u kratkom nizu misli pokušao sam obrazložiti sve važne momente, što su glavnim uzrokom pomanjkanju krme u našem gospodarstvu te sam ujedno u koliko mi je moguće bilo upozorio slavnu skupštinu na nekoja važnija sredstva, kojimi bi se ove zlo zapriečiti dalo kao što i pravac, kojim bi poći morali da se ove zaprieke u produciranju krme čas po čas odstrane te produkcija krme na racionalan temelj razvitka postavi.

Jezgra moje kratke razprave mogla bi dakle sadržavati sliedeće resolucije, koje slavnoj skupštini na uvaženje i prihvat preporučam:

1. Racionalno livadarstvo stoji u harmoničkom savezu sa racionalnim stočarstvom; s toga je dužnost gospodarskoga družtva djelovati, da kod nas livadarstvo što brže uznapreduje te se usavrši. No buduć da gospodarsko družtvo ne ima novčanih sredstva, s toga bi bilo željeti da visoka kr. zemaljska vlada u to ime opredieli iz autonomnoga budgeta subvenciju na uzdržavanje kulturnoga mjernika, koj bi imao zadaću upućivati narod u racionalnom livadarstvu.

2. Gospodarske podružnice imale bi dužnost nagovarati domaće gospodare, da što više siju razna krmiva naročito deteljinu, ljekaricu, smjesu trave itd. da imadu dovoljne krme, da mogu uzgajati valjanu stoku te uzdržavati zemljišta u prirodnoj plodovitosti.

3. Da uzmogne gospodar svoju stoku valjano prehraniti, treba mu hranu ocieniti obzirom na kolikoću i kakvoću; on mora nastojati, da se družina točno drži proračuna, jer čuvanje i štednja krme glavni su činbenici racionalnoga krmljenja.

4. Racionalan gospodar imade nastojati, da kod organizacije svoga posjeda uvede svrsi shodnu obhodnju, koja bi mu mogla pružati garanciju za dovoljnu produkciju krmnoga bilja.

5. Da može narod u obće u gospodarstvu napredovati, bilo bi željeti, da se kod nas komasacija zemljišta čim brže provede, česa radi gospodarsko družtvo na vis. kr. zemaljsku vladu predstavku podnieti imade.

Timo zaključujem mojih nekoliko rieči o krmi u obće pa o krmljenju napose uz želju, da bi ova kratka razpravica dobro došla svim domaćim gospodarom, kojim je do toga stalo da svoje gospodarstvo, naročito stočarstvo, što bolje podignu te tako, često pojavljujućoj se nestašici krme izbjegnuti uzmognu.

Gustav Vichodil.

Načela za sijanje travnika.

(Konac).

U obće se veli „čim više tim bolje“ valja posijati travnoga siemena, ali znamo kako se češemo za uhom, kada nam poslenici vrieću za vriećom trevnoga siemena iz hambara odnašaju, težkom mukom ljetos na dobrih livada nabranoga ili za skupe novce iz daleka dobavljenoga siemena. Livadu valja gusto, pašnjak još gušće zasijati, ali ne treba prekoračiti mjere do ekstrema, jer ne samo, da si sjetva, dosljedno žetvu skupocienom činimo nego nam mlada odveć bujna trava počne lahko trunuti i usljed toga gubi krmnu vriednost.

Kupovno sieme je najčešće izmiešano s drugimi ne shodnimi vrstmi, pieskom, kamenčići, starim, mrtvim siemenom itd. S toga moramo prije sietve točno iztraživati sieme i prama njegovoj kakvoći će se mienjati množina siemena za usiev. Dr. Langenthal navadja 8 klg. 40 dk. (15 fnt.) dovoljnom, ali ujedno minimalnom množinom siemena za smiesu trava sa djetelinom za 1 prusko jutro = 2553□m. (1 Hekt. = 10.000□m.; 1 katastr. jutro = 5755□m. 1 Hekt. = $1 \cdot {}^{73}/_{100}$ jut). Sijanje travnoga siemena preporučuje se, ako imamo pri ruci, sijačom makinom na široko, nu dobro se sije i rukom. Olahkotiti ćemo si ručno sijanje znatno, pomiešav medju sieme dobre trinje (narodni izraz za odpalo cvieće od livadnih trava, što obično na sienjacih ostaje). Tim ćemo bolje moći razdieliti sieme, a može biti koje sieme od trinja još i nikne. Tko bi pako samimi trinjami sijao, ostao bi kratkih rukava.

Glede izbora vrsti trava obazrieti ćemo se na položaj i svojstvo tla, pak sravniv divlju vegetaciju u istih okolnostih, možemo mirnom dušom biti uvjereni, da će divlja vegetacija, prenešena u svojih dobrih zastupnicih u kulturu, kud i kamo bolje i sigurnije uspievati. Izabrav najbolje trave divlje flore pojedinih okolica, pomiešati ćemo jih u povoljnom razmiesu i posijati.

Za pašnjake budi nam pravilom uvjek polovicu svega siemena za dobro a vapneno tlo uzeti djeteline, i to: obične, divlje, crvene djeteljine — trifolium pratensis, žuta ljekarica — medicago lupulina i biele djeteljine — Trifolium repens. Čim bolja zemlja, tim više crvene djeteljine, čim lošija, ali dosta vlažna, možda u dolnjem tlu dapače mokra, tim više žute, a čim više suha pjeskovita zemlja, tim više biele djeteljine. Ne ima li zemlja dovoljno vapna, tada nam nije hasna sijati djetelinu, nego ćemo u tom slučaju drugu polovicu siemena nadoknaditi običnim, tako zvanim englezkim ljuljem, Lolium perense.

Za livade valja isto, u svem manje siemena; u onih okolnostih, gdje pašnjake sijemo sa lolium perenne, sijemo livade mekaoim (taljanskim) ljuljem, lolium stelicim, buduć da je vegetacija daleko energičnija, nego u Njemačkoj, malo ne maksimalna, predpostavljajuć dobro i zdravo sieme. *A. Russi.*

Teorija i praksa o prelazu k umnomu pčelarstvu i o proljetnom rezu.

(Svršetak).

Glede medljike ili medene rose napomenuti mi je, da je glasovitim cootom i fiziolog dr. Leuckart nekada dokazivao i vjerovao, da se medljika nalazeća se ne lišću nekojega drveća izključivo proizvadja promjenom temperature, da ušenci nisu producenti, već jedino konsumenti medene rose itd. Od kako se pako motreći pčelari uvjeriše, pokušavši takovo medeno bilje prenašati nenaravno sa topline na hladna mjesta n. pr. pivnicu, da se tim načinom iz lišća ne znoji nikakav sladak sok, — dakle nikakva medljika, — od kako je dokazao prije 5 godina u Eichstädterici neki gospodin toli jasno, da su ušenci jedini i izključivi producenti medljike što se na lišću nekojega bilja ukazuje, od to doba razbijene su sve moguće dvojbe o medenoj rosi, čemu danas već sigurno i dr. Leuckart vjeruje i za stalno drži, da su ušenci proizvoditelji i tvorci medene rose, naravski osim one, koja se sadržaje u kaležih cvieća. Tomu neka služi dokazom moje vlastito izkustvo prije 5 godina sbivše se o Antunovu (13. lipnja), koje mi služi uviek najboljim dokazom.

Kao obično tako i u ono vrieme bijaše dan krasan i baš sposoban za rojenje, pčelci bijahu skoro svi gotovi, samo da se izroje i dobih zbilja onaj dan tri krasna roja prvenca, dočim se dalnje rojenje posve zaprieči uslied ukazavše se obilne medljike. Medljika pako ukaza se osobito na lišću šljiva u tolikoj mjeri. da je med za rose s lišća kapao a poslje 14 dana se posve ukiselio. Prije pako već što se ona u toj mjeri ukaza, i to dan dva prije opazih na dolnjem kraju lišća i na gornjih krajevih mladica za pčelare radostne i koristne, a za voćare i ine gospodare žalostne i bilje uništujuće producente medljike — ušence, koji su jedino vabilo mravaca, i kojim zahman neki podmiću, da bi oni škodili mladim voćkam. Nije trajalo niti nekoliko ura, a već sam ovdje ondje razabirao ušence, kako se očevidno umnažaju, dok se preko noći za do dva dana neumnožiše toliko skoro nevjerojatno, da su gamzili ne samo po lišću, granju i deblih okolo stojećeg drvlja na milijune i milijune, već su dapače njimi vrvili plotovi ili ograde. Odatle je valjada i ona naša narodna „da u dobrih godinah med na plotu raste“. Dok sam nekada još malim nemirnjakom bio, rado bih olizavao takovo medljikasto lišće; sad mi se pako najbolja prilika sdesi, da po svojoj mogućnosti bez s'tnozora i strogog fiziologičko-cootomičnog znanja razvidim stvar, ima li onaj gospodin iz Biele crkve (Pruske) pravo, da se medljika nepretvara promjenom temperature, niti da bi ušenci bili samo konzumenti, već naproti jedini producenti medljike. Otidjoh s tom namjerom pod šljivu na kojoj bijaše ušenca do zla boga, te opazih kako 8—9 satih prije podne u žarkoj svjetlosti izmedju granja pružajućih se sunčanih traka titraju i s gora sa šljive doli padaju sipke biserne rosice. Da se bolje uvjerim o toj poslje oko 10 do 12 sati trajavšoj rosi, da li je ona sladka, podmetnem papir pod poveću grančicu na kojoj silesija bijaše ušenaca, te se na papiru sakupljenoj rosi olizavši ju uvjerih, da je to ona medena rosa, za koju drže prosti ljudi, da pada s neba. Kad se o tom uvjerih, odtrgnem grančicu punu ušenaca, te razmotrivši jih, opazih na njihovih otvorih (stigma) radnice maljušne kapljice, koje su periodično izštrcivale. To izštrcivanje biva svaku od prilike 3—4 sekundu i to biva svaki put, kad se začmu gibati. Prizor taj može se običnije i laglje pokušati na većih ušencih, što se skoro svake godine na oplemenjenih pitomih ružah ukazuju.

Premda se pojavljahu ušenci i nadalje skoro svake dojduće godine, ali dakako za moga pčelarenja nikada u toj mjeri, opazio sam, da ušenci, hraneć se sokom lišća i najnježnijih mladica nisu bili nikada na gornjoj strani nešto nižega starijeg lišća na kojoj je bila medljika, već obratno na doljnjoj strani nježnog i mladog lišća i stabalaca, gdje nije bilo medljike, te koje se obično nakon izsisavanja sgvrči, požuti a na posljedak spane. Izštrcavajući indi ušenci od sebe ovaj nasladki sok, koj se poslie u pčelskom mednom želudcu pretvori u pravi, uviek pako od cvietnog lošiji med, pada posve dosljedno uviek samo na gornju stranu pod ušenci stojećega lišća. Zato baš tamo i na onoj naopakoj strani lišća, gdjeno se ušenci nalaze, nenalazimo medljike, već obratno na gornjem kraju starijeg lišća izpod ušenca. Uzme li se ogromi razplod ušenaca u obzir, gdjeno u jednom satu, dà jednom časku ušenac ušenca, generacija generaciju razplodjuje u bezbrojnom množtvu, dok napokon zanj neprijazno suho doba ovaj silni razplod umanjivati ne stane, ušenci sve to manji postaju i izčeznu. Pri tom narastu nekim većim ušencem poput mravaca krilca, pa se tada sdruže spolno i nesu za prezimovinu i buduću generaciju sposobna jajašca.

Ovo me uvjerenje podkriepljuje, da su ušenci jedini proizvodioci na lišću nekojega bilja ukazivajuće se medljike, te ne mogu ino van na onaj članak u „Obzoru“ odgovoriti, da pravo ne ima, sve da Berlepš još i sada tvrdi, da je promjena vremena, a ne ušenci razlogom medljike. O mojoj tvrdnji stoji u ostalom svakomu prosto uvjeriti se dojdućega ljeta i to: na šljivi, mladih ciepovih od jabuka, krušaka itd.

Premda sam pčelario talijanskim pčelcem, dobavivši ga od pčelarskoga zavoda u Roveredu (Švicarska, kanton Graubünden) ne mogu na onaj članak u „Obzoru“ ništa izvjestnoga odgovoriti, premda sam toga pčelca tri godine dobro uzdržao i kroz ljeto više put med mu oduzimao. Premda se kroz one tri godine ostali moji pčelci izvanredno rojiše, ostao je talijanski pčelac istina uvjek medopun, živahan i vanredno marljiv, ali se nikad za to vrieme rojio nije. S toga jer mi izkustvo glede talijanskoga za sad bar malo vriedi, ne mogu s toga niti valjana suda o tom pčelcu izreći, da li naime on toliko hvale zaslužuje ili ne. Ali, da su taljanke usljed svoje nikakove volje za rojenje, prije od naših sposobne za nerojni dakle tako zvani racionalni način timarenja, da su one ljepše i kroće od naših i da je s estetičnog gledišta bar meni jedan taljanski pčelac miliji od deset domaćih, mogu već unapred reći. U ostalom ako Bog da i sreća junačka uvjeriti ćemo se i o toj za sad još na vrbi stojećoj svirali poslie 3

godine u gospodarskom pokušalištu, do kojeg vremena naše inteligentne pčelare umoljavamo i živo preporučujemo, da svoje pčelinjake sa što više dobrih pčelaca provide i doniekle mobiliziraju. Onda ćemo, rekoh, ne samo u stanju biti svoj nepristrani i na izkustvu osnivajući se sud izreći, već ćemo se takodjer potruditi tu pasminu što većma umnožati, uz obaljenu neznatnu cienu našim pčelarom prodavati a marljivije pčelare nagradjivati najljepšimi eksemplari ove pasmine. Bila dakle ova pasmina onako vrstna kao što ju Dzierzon preporučuje a Berlepš ne preporučuje, držimo se naše domaće medarice sve dotle, dok po našoj volji i po racionalnih stanovištih naš pčelinjak umnožili i uredili nismo. Uzbude li to, tada si možemo lahko ma iz Taljanske koju vrstnu razplodjenu taljansku maticu nabaviti i potalijančiti svoj pčelinjak. Dok pako nismo do toga dospjeli, čuvajmo se uvadjanja nove pasmine kao groma, koja mnogo meda trati i osobito ako se forcirano tjera uništuje vas pčelinjak. Toliko o talijanskoj pčeli s kojom još nismo podpunoma na čistu i kojom se još niti prvaci pčelarski složili nisu.

Pošto pako „Obzorovu" piscu „moja praksa ništa nevriedi" i da svojim člankom u ovom listu i „Obzoru" bar njemu ništa glede proljetnoga rieza dokazao nisam" usudjujem se usljed toga na g. pisca „Obzora" staviti sliedeći ponizni upit.

1. Pošto po njem pojedinosti pčela nepoznajem, što se dakako niti nehvastam, neka mi kaže koliko put je u stanju na dan izlitati nosilica, i tim meda unieti?

2. Što će da čini od crna i za leglo nesposobna saća u proljeće?

3. Po kojoj teoriji ležu pčele na jednom četvornom palcu u jednom ljetu 15.000 trutova?

4. Po kojoj teoriji i praksi može pčelac graditi na istom mjestu, pošto je prvi roj izašao, ako mu se satje izreže, opet trutovno saće?

5. Koji mu proturazlozi predstoje da ušenci nisu proizvoditelji medene rose, već brza promjena temperature?

6. Da li mu je u istinu poznato, i da li se je uvjerio, da su talijanske pčele nahvaljene i da se je Dzierzon obogatio trgujuć njimi; da li u obće isti za trgovinu ima taljanskih pčelaca?

7. Što ga na to dovadja, da može uztvrditi, da je Dzierzon teoretik a ne praktik i da ga u tom svaki srednji pčelar nadmašuje.

8. Što se sbiva s pčelcem živeć u divljem stanju u šumi ostavljenim prostoj božjoj prirodi, dakle sam sebi ako kroz 4—5 godina medju crnim saćem prebiva?

Ova sva pitanja molio bi da g. pisac „Obzora" i pčelar izradi i u ovom listu objelodani.

A. M—š.

Naputak za kulturnoga mjernika hrv.-slav. gospodarskoga družtva.

(Dopunjak k predstavci gospod. družtva.)

§. 1. Kulturnomu je mjerniku hrv.-slav. gospodarskoga družtva dužnost, da preuzimlje kulturno-tehničke radnje budi od obćina ili privatnih osoba u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji.

a) Zadaća mu je da sastavlja osnove za melioraciju domaćega posjeda te je podnaša upravljajućemu odboru na odobrenje.

b) Da upućuje domaće gospodare o valjanih popravcih zemlje naročito u odvodnjivanju i navodnjivanju livada, u drenaži zemljišta, u reguliranju potoka kao što u arondiranju i komasaciji razcjepkanoga posjeda.

b) Da drži strukovna predavanja o kulturno-tehničkoj struci naročito o intenzivnoj produkciji krme i racionalnom livadarstvu, napokon da

d) upoznaje gospodare s probitkom i shodnom uporabom gospodarstvenih strojeva.

§. 2. Tko u Hrvatskoj i Slavoniji želi ili traži savjeta od kulturnoga mjernika za izvadjanje dotično rukovodjenje tehničkih radnja koje god vrsti, može se obratiti pismeno na upravljajući odbor hrv.-slav. gospodarskoga družtva u Zagrebu.

§. 3. Prijave primaju se redovno kako stignu u pisari gospodarskoga družtva te se bilježe pošto budu ekshibirane u posebnu knjigu bilježnicu.

U dopisu mora biti naznačeno:

a) Ime, pridjevak, značaj, obitavalište prijavljenika kao što datum prijave.

b) Kratak naznačaj radnje koju želi dotičnik proizvesti razmjer zemljišta napokon

c) očitovanje, da se prijavitelj obvezuje trošak za poslovanje mjernika pa u tu svrhu ustanovljenoj tarifi namiriti.

§. 4. Kulturno-tehničke radnje imadu se obavljati redomice kako su bile upravlj. odboru prijavljene.

Preinaka ove ustanove dozvoljuje se samo onda, ako u mjestu, gdje mjernik upravo posluje obavljajuć radnju za melioraciju, jošte drugi posjednici u taj isti čas žele takve radnje preduzeti.

U tom slučaju dužan je kulturni mjernik o tom upravljajući odbor izvjestiti, dotične radnje što više pospješiti da se predbilježeni poslovi redom i u opredieljeno vrieme izvesti mogu.

§. 5. Osnove za tehničke radnje kao što i troškovnik za takove poslove imade kulturni mjernik prije početka istih sastaviti te nje upravljajućemu odboru uvida radi predložiti.

Ako su rečeni operati privatni, odlučuje glede izvedenja istih upravljajući odbor, ako su službeni dotično jesu li takva poduzeća subvencionirana od strane visoke zemaljske vlade, imade se odobrenje istih od slavnoiste izhoditi.

§. 6. Stranka imadu pravo zahtievati od kulturnoga mjernika:

a) da njim sastavlja osnove i troškovnike za tehničke melioracije;

b) da rukovodi te izvadja takve popravke;

c) da njim ide na ruku kod nabave gospodarskih strojeva zatim kod arondiranja i komasacije zemljišta.

§. 7. Prama tomu imadu stranke nositi sliedeći trošak:

Nagradu za putni trošak dotično miljarinu kako ju dobivaju javni zemaljski činovnici, zatim honorar u ime dnevnica, što ne smije nadmašiti svotu od 2 for. 50 nvč. na dan.

Preuzme li obćina ili vlastnik urediti se imajućih objekta odpremu kulturnoga mjernika vlastitom prilikom, tada nije obvezan nagraditi mu putnoga troška, jedino dužan mu je honorar u ime dnevnica izplatiti.

§. 8. Izvadjanje melioracija na susjednih zemljištih raznih vlastnika u jednako vrieme moći je tako udesiti, da se dotične stranke obvežu iz zajedničkih sredstva kulturnoga mjernika uzdržavati.

§. 9. Kulturni mjernik odgovoran je za točno provedenje njemu povjerenih tehničkih radnja.

§. 10. Domicil kulturnoga mjernika biti će Zagreb; svoju odsutnost obvezan je upravljajućemu odboru prije odlazka iz Zagreba za svaki slučaj prijaviti.

§. 11. Kulturni je mjernik dužan ondje, gdje melioracije rukovodi, od vremena do vremena pozvati gospodare na sastanak, da njih upućuje o probitku izvedenih radnja te nje potiče na nove te ruke radnje u svoj važnoj grani gospodarstva.

§. 12. Kulturni mjernik stojeći u službi gospodarskoga družtva mora se podvrći svim disciplinarnim propisom i uredbam upravljajućega odbora što no postoje za ostale činovnike gospodarskoga družtva; on ima svoje prazno vrieme upotrebiti jedino na korist gospodarskoga družtva: naime da radi u družtvenoj pisarni zajednički sa družtvenim tajnikom, te podnaša svoje mienje o predmetih njemu od strane upravlj. odbora za izradjenje opredieljenih.

§. 13. Kulturno-tehničke radnje izvan Hrvatske i Slavonije smije kulturni mjernik jedino uz dozvolu upravljajućega odbora preuzimati.

§. 14. Na svršetku svake godine podnaša kulturni mjernik izvještaj o svom godišnjem rádu, u koj ima uvrstiti sve pod njegovim nadzorom ili rukovodstvom obavljone radnje, zatim držana predavanja, napokon jednu razpravu o valjanih melioracijah, što bi se kod nas uvesti mogle, upravljajućemu odboru na odobrenje, koj rečeno izvješće opet glavnoj skupštini na znanje stavlja.

U Zagrebu 1. sienja 1877.

Grof Gjuro Jelačić, predsjednik. *Gust. Vlast. Vichodil*, tajnik.

Dopis.

Iz Klosterneuburga.

U „Gosp. listu" govorilo se je već mnogo o philoxeri, o tom neprijaznom gostu, koji se je prije nekoliko godina iz Amerike i Francezke u naše krajeve došuljao. U Klesterneuburgu počinila je philloxera ogromne štete, poharala vinograde do temelja. Vinograd klosterneuburžkoga zavoda, koj nam je već iz opisa u ovom listu poznat, te koji bje 8 jutara velik, postao je žrtvom trsovog ušenca a šnjim veliki kompleks susjednih vinograda. Divni taj vinski brieg, koj je bio uzorom ne samo zavodu, već i nasladom bečkomu okolišu i dalekim strancem, pretvorio se doskora u polje za magjarski duhan kocenjak. Da budemo jasniji, posijan bje taj vinograd pokusa radi duhanom, ne bi li se sadržajem nikotina philloxera uništiti dala. Nu ovaj pokus kao i onaj sumpornim čipavcem, kostikovodikom, sumporno ugljičnom kiselinom i mnogimi drugimi sredstvi ne uspie zakrčiti daljega životarenja philloxeri. Philloxera žive još i danas, te se u vinogradih okoliša klosterneuburžkoga svakim danom dalje razgranjuje. Vinogradari u Klosterneuburgu i susjedi, reć bi privikli su već na philloxeru, te se nadaju, da će philloxere same po sebi nestati, ili barma, da će se čokot poput amerikanskoga na nju priučiti. Da su u toj nadi na krivom putu, priznat će svaki, koj pozna žilavu narav toga ušenca; jer trsov ušenac sam po sebi izginuti neće, ne ima sredstva da se zatare, a naša mu loza nikada priviknuti neće.

U toj misli je sretniji baron Babo. Praksa i pokusi ga osvjedočiše, da je amerikanska loza „vitis labrusca" svakako uztrajnija, te će prije odoljeti philloxeri, nego li ikoja loza „vitis vinifere" evropskih vrsti. Pa čujmo što je Babo nakanio. Amerikanski vinogradari, koji se u velike bave vinogradarstvom, nemogoše takodjer naći sredstva od philloxere, nu obradova jih osvjedočenje, da se je loza na philloxoru privikla, te jim čokoće tako bujno raste, napreduje i plodi kano i prije dok ušencu znali nisu. Na taj risico odluči Babo zavodski vinograd obnoviti, te će ga već u proljeće početi nasadjivati i to amerikanskimi korienjaci, koji su po svoj prilici već naručeni, a imaju biti puni philloxere.*) Korienje „vitis labruscae" odolieva ušencu, a gornji dio loze oplemenit će domaćimi vrstmi i tako misli urediti čitav vinograd i time barma donekle uspieti. Pokaže li se taj Babov pokus uspiešnim, tada će prestati ona bojazan, koja nam grozi pojavom trsovog ušenca u naših krajevih.

Izvolite gospodine uredniče ove početne redke uvrstiti u Vaš list, a kad bude Babovo poduzeće započelo, hit će prilike, da Vam o ovom predmetu što zanimivijega doglasim. *C. K.*

Zapisnik

od 8. veljače 1877., sastavljen u Sv. Ivanu na Zelini, prigodom držanja I. ovogodišnje sjednice gospodarske podružnice sv.-ivanske.

Prisutni:

Veleč. gosp. Drag. Stražimir, kao predsjednik, zatim sliedeća gg. članovi: Koloman pl. Mikšić, Tito pl. Ožegović, Gustav Barabaš, Gjuro Popović, Antun Mařan, J. Konopa, Ivo Obad, Fr. Bingula, Karlo Taborski, Stjepan Guštek, Ivan Cerovski, Bernard Neuhaus, Val. Lanović, Fr. Antolković, Lav. Vojska, J. Antolković, Iv. Maletić, Gj. Vugrinčić, Iv. Vladislav, Fr. Kušić, Mir. Kramarić,

*) Mi mislimo, da je gospodin dopisnik predaleko pošao krivo shvativ g. Babo-a, koj se je valjda izrazio da će naručiti te korienjake „auf die Gefahr hin" da ima u njih philloxere, a ne da će upravo tražiti one, koji su puni ušenca. Ured.

Lj. Raizner, kr. kot. pristav, te kao gostovi: gg. Ernest Janda, kr. kot. sudac, Edm. Bradna, obć. bilježnik, Vj. Cerovski, miestni učitelj, Stj. Varjačić, liekarnik, do 10 seljaka gospodara, pak napokon Matija Bertak, podružn. tajnik.

I.

Predsjednik pozdravi sastanak shodnim govorom, te pošto je danas gospod. podružnica sveto-ivanska slavila i 25godišnjicu svoga neprekinutoga obstojanja, upotrebi tu sgodu, da spomene radostnim srcem, kako nam je gospodarstvo u tom razdoblju napredovalo, a to se opaža u tom: što gospodari nasadjuju svoje vinograde plemenitimi vrstmi vinske loze; mjesto prijašnjih vinskih klietih sagradiše liepe posvodjene pivnice; vinsko posudje splohom imadu okovano željeznimi obrući, pa ljepše i bolje voze nego prije; prionuše uz čistoću lagava i sortiranje pri berbi, koju većinom kasno drže.

U ratarstvu prihvatiše shodnija ratila, seljaci naime prionuše uz bolje plugove, nabavivši si željezne lakše plugove i shodnije brane; splohomice imadu željezna kola, dočim su prije 25 godina većinom bosice imali; više se pazi na obradjivanje polja; siju se krmive trave, navlastito detelja, čemu prije ni traga nebijaše.

I kuće ljepše grade i criepom pokrivaju, čega se prije u svoj okolici nije vidjevalo.

Čini se, gospodo, reče nadalje predsjednik, koji pazljivim okom neprati položaj naš, kao da naš narod tečajem ovih 25 godina, što naša podružnica obstoji, nije napredovao; — ali osvrnemo li se duhom, kako je ovuda izgledalo prije 25 godina, pa sravnimo sa sadašnjošću, to ćemo morati priznati, da je napred koračio, i to ne samo u gospodarstvu, nego u obće u uljudjenju i naobrazbi. Čini se doduše, da je materijalno t. j. u imućtvu ili bogatstvu nazadovao; nu uzmemo li duševnu vriednost napredka, nebi ni to tvrditi mogli, dapače da nije velikih tereta, što rekao bih sav trud i godišnju privredu izcrpljuju, to nam se nebi ni to pričinjalo, jer napredak je toli očevidan.

Jedino se čini kao da se u stočarstvu ne može napred, te se i zbilja u tom mnogo zaostalo; premda imade u ovom priedjelu liepih volova, ali krave se zapuštaju, te se domaća svakakva smies od raznih plešina neplemeni, i broj marve svakom godinom pada. Isto se tako ne može nikakov napredak u konjarstvu i krmadarstvu opaziti, zato će biti poglavita zadaća i briga ove podružnice, na koliko to u njezinih silah stoji, da i tu granu narodnoga gospodarstva napred pomakne, a to možemo u nastajućem novom četvrtstoljeću tim lašnje izvesti, pošto je i vis. vlada novčanimi podporami djelovanje gospodarskih podružnica počela podupirati. Pak nam je tomu radostno jamstvo i nazočnost p. n. gg. vlastela, koja evo danas preko svoga običaja u većem broju ukrasuju naš sastanak, te pouzdanu gojimo nadu, da će u tom radu za napredak gospodarstva uz nas trajno uztrajati, te nas svojim mnogo prokušanim izkustvom u svemu podupirati — samo dao Bože! uztrajali svi skupa u uzajamnom sporazumku i radu, pa nam je osigurano — preporodjenje podružnice i napredak prema iztaknutom cilju."

Kada je po prilici ovako presjednik svoj govor dovršio, stavi na dnevni red čitanje zapisnika od posliednje sjednice, koji bje odobren opazkom, da se ostaje pri zaključku, da se osnuje predujmiona, te da se neprestano iztaknuti cilj pred očima uzdrži, i svaka zgoda uhvati, da se što prije do izvedenja dodje.

III.

Uzimlju se u pretres resolucije prihvaćene na glavnoj skupštini hrv.-slav. gospod. družtva, držanoj 30. studena pr. g., da se uzmogne o njih podnieti sl. upravljajućemu odboru obrazloženo mnienje.

Prva točka tih resolucija, što govori o paši na privatnom ili obćinskom zemljištu prima se posvema do znanja; jer doista za sada jošte nebi odgovaralo našim odnošajem, da se paša posve zabrani.

Drugom točkom resolucija postiglo bi se: da premnoga mladež nedangubi i neuči se lienčarenju, da marljivije školu polazi, pak je zato u ovoj sjednici i prihvaćena. Jedino je, što su članovi sjednice opazili, da će se ova resolucija u praksi težko provesti, nebude li na to silila obć. poglavarstva, i u tom je pomagale podžupanijske oblasti.

Da bi se točka treća resolucije provela, što govori o ogradi obćinskih i privatnih pašnjaka, na to za sada nemožemo — žalibože — niti misliti, pošto jošte nedoživismo, da bi seljačka dvorišta onako ogradjena bila, kako to zakon propisuje, da bi ogradjena imala biti. Šta više, ta niti isti ciepilnjaci (školski vrtovi) a niti školska dvorišta nisu ogradjena onako, kako bi bit morala, da neuku seljaku barem njegova škola u tom za ogled služi.

Trebalo bi dakle — kod razdioba zadruga na to svom strogosti paziti, da svaki dionik dobije svoje vlastito dvorište, pak da si je onda pod moraš valjano ogradi, da nebudu zdanja pojedinih dionika po negdašnjem zadružnom dvorištu tako razbacana, da ako — kako gosp. Tito pl. Ožegović spomenù — kokoš iz svojega kurnjaka prhne, padne na dvorište ćak trećeg ili četvrtog gospodara.

Ovako tiesno natrpana zdanja raznih gospodara povod su svakakvim svadjam, radi kojih se pune županijske, a borme i lepoglavska uza.

Nastojat nam je dakle ponajprije, da prisilimo — na koliko se neda dobrim na to nagovoriti, — naš puk, da si ogradi, kako valja, svoja dvorišta, a za tim neka dodju na red pašnjaci i ostala zemljišta.

I u tom, kao i u svem što je dobro i liepo, neka prednjače puku patriotična vlastela, župnička pak i školska dvorišta, kao i ine javne sgrade i ograde.

Točke 4 i 5 pomenutih resolucija prihvaćaju se u svoj cielosti.

Dočim se na točku 6 sa svih strana dodavalo, da poljari nemogu uspješno radi toga djelovati, što se počinitelji kvarova nekazne hitro ili u kratkom roku iza počinite štete. Istina je — doduše — ako prekršaj spadne pred kompetenciju obćinskoga poglavarstva, onda jošte nekako ide s tom kaznom; ali prekorači li prekršaj kompetenciu obćinskoga poglavarstva, te dodje prema svojoj kvalifikaciji pred kotarski

sud, podžupaniju i. t. d., onda jao i pomagaj! jer predugom procedurom dodje obično do toga, da nestane objekta ili nije dovoljnih dokaza; s toga se radja prezir i poteptavanje zakonâ, sumnjičenje proti poglavarstvom — tobož da pristrano rade — što vrlo štetno djeluje na ćudorednost pučanstva, — a i mnogo zaostavlja bodri i živahni duh, kojim bi se morala obuhvaćati svaka struka gospodarstva, a taj je jedini kadar izbaviti nas iz propasti te privesti k blagostanju. (Nastavit će se).

GLASONOŠA.

Razne viesti.

Zagreb, 15. ožujka 1877.

Prisilno osjeguravanje od vatre. Vis. zem. vlada potražila je od svih podžupanija, a ove od občina mnienje, bi li shodno bilo uvesti občenito prisilno osjeguravanje od vatre pod upravom zemaljskih oblasti i uz jamstvo zemlje, da se pridrži u zemlji onaj silni novac, što ga u ime osjeguravajućih premija iz Hrvatske i Slavonije povlače razna te ruke družtva? Koliko nam je poznato, izjavilo se više občina proti takovoj uredbi. Nama se čini, da bi za današnje naše stanje mnogo shodniji bio predlog g. Ćopa, da se preko podružnica gospod. družtva što više naših gospodara osjegura kod „Slavije“ koje ne valja zamieniti s propalom „Slovenijom“ u Ljubljani. Kad nam prostor dopusti, vratiti ćemo se tomu predlogu g. A. Ćopa.

Predlog u korist voćarstvu. Strane novine spominju kao kuriozum predlog g. Krančevića, predsjednika gospodarskoga družtva u Pančevu, da se pančevački magistrat umoli, neka bi odredio, da se u njegovu području ne smije nijedan mladić vienčati, koj nije bar 5 plemenitih voćaka iz ondješnjega gospodarskoga cjepilnjaka kupio ili se s 2 for. a. v. odkupio; od ovih novaca stvorio bi se tada fond, iz kojega bi se siromašnijim žiteljem plemenite voćke nabavljale te jim se badava dielile. Poglavarstvo Pančevačko ovoj se molbi s velike česti odazvalo. — Zbilja je istina, da se gdje koja dobra naredba ne dade izvesti, već drakonskim sredstvom. G. Krančević ne može se medjutim pohvaliti, da mu je predlog skroz originalan; ta naši su župnici u križevačkoj županiji nešto podobna činili jur prije 25 godina, no poslje jih je oblast opomenula, da dužnost posaditi ili uciepiti nekoliko voćaka ne stoji napisana ni u gradjanskom ni u crkovnom zakoniku!

Abdovina korov na oranicah kako da se utamani? Piše nam prijatelj iz Kule u Slavoniji:

Opazio sam, da su zemlje u ovoj okolici. ne baš loše, no ipak ne takove kakove bi morale biti uz toliki timar pučanstva, a tomu je uzrok, što, mogao bi reći, da za cielo ima 50—100 jutara zemlje zarasle tako zvanom „Abdovinom“ (Attich, wilder Holler, Sambucus ebulus).

Ja sam napućivao marljive gospodare, da nastoje taj škodljivi korov iztriebiti. Rekoše mi medjutim dobri gospodari, da su upotriebili sve načine, da tu nemau iztriebe, pokušajuć vatrom, krčeć na 1—2 stope dubljine izkopeše ga, ali sve zahman, nakon godinu dana to bujnije izrastao taj korov. Pošto meni sredstvo poznato nije kojim bi se mogla uništiti ova ljuljka, premda sam se upitao na više miesta, uvidiv pako, da bi narod toga zla se rado lišiti, što u razgovoru s dobrimi gospodari i opaziv, da bi željeli znati način kojim bi si zemljišta očistili, s toga sam naumio prošnju na slavni upravlj. odbor gospod. družtva upraviti i moliti, da bi priobćio način i sredstvo, bilo u glasilu svom ili privatno, kojim bi se moglo puku pomoći izkorjeniti tu štetonosnu bilinu.“

Na to odgovaramo: Proti abdovini, koja se obično razprostranjuje na plodovitom više vlažnom tlu ili na kamenitoj ilovaći ne imade drugoga sredstva radi duboka i puna životne snage korienja, van izkopavanje (naime s proljeća kad se rečeni korov u punom soku nalazio) koj bi se posao više puta u kratkih periodah opetovati imao, zatim na vlažnih zemljištih moraju se napraviti vodne brazde za odtakanje suvišne vode, napokon preporučuje se za oranice, na kojih se abdovina pojavi, duboko oranje prije zime, da se korenje toga nemiloga gosta čim više uništiti i atmosferi izvrgnuti može.

Krčiti dakle abdovinu s pramaljeća, preorati na ugaru ležeće tlo na jesen, napokon uporaba shodne gospodarstvene obhodnje biti će najprobitačnije sredstvo za uništenje rečenoga korova, što iz izkustva svim gospodarom preporučiti možemo. Ako iz preostala korienja opet ponikne korov, valja ga ne umorno sjeći ili, ako je medju inim usjevom, odrezavati dakako prije nego udari u sjeme.

Upit našim ampelografom. Piše nam veoma ugledan gospodin evo ovo: „U vinogradu mojem u P. imam nekoliko panjeva vinove loze, kojoj sam se tamo u zavićaju bezuspiešno trudio saznati ime, a nisam joj niti u ono knjigah, što jih imam o vinogradarstvu, niti u opisih raznih loznjaka mogao naići na podpuno s njom se sudarajuću vrst.

Panj nije baš jako bujnoga rasta; loza mu nepostigne niti debljine niti duljine, što ju ima kadarka ili biela ranina, ali grožđje mu je osobito tečno i sladko i bude, iza cvieta odmah, jagode (bobe) crvenije još nego u Izabelle, ili Zierfandlera, ili traminca ili kraljevine, kada te vrsti podpuno dozriju; poslje pak gube jagode, čim više dozrievaju, tamno rumenilo i postaju sve jasnije i jasnije ter kada podpuno dozriju, žute su više nego biele ili zelene boje, žute se onako kao prezrela biela ranina iii lipovača dobrih godina.

Ova postepeno iz rumenila se razvijajuća žuta boja u zreloga grožđja čini mi se osobitost te moje loze vinove; jer imade istina na nekojih vrstih, što sam nalazio opisane u knjigah i u katalozih, kojim su jagode odmah iza cvieta takodjer rumene, ali i zrele ostaju takodjer rumene, ili budu šarovite, to jest, dielom crvene, a dielom biele; u moje pak loze izgubi se podpuno u zrelih jagodah rumenilo. Tako šarovitih jagodah ima, koliko se sjećam, u neke vrsti francezkoga Chasselas-a (plemenka, Gutedel). Opet ine vrsti rumenoga grožđja, kao Izabela, Zierfandler, dinka, kraljevina, porumene tek u stadiju zrelosti, nezrele uviek su zelene boje, a dinka loših godina porumeni tek samo slabo.

Kako rekoh, zalud sam se trudio u zavičaju svojem saznati ime te vrsti vinove loze, koje i tamo u nas u P. ima veoma malo, jer će nečini baš izdašna i obilna na rodu; jer grozdovah ponese panj riedko više od 5—6, a i oni su, kao takodjer i — okrugle inače i ništa nezbite — jagode srednje samo veličine. Nije dakle vrst ta prikladna, da se razplodjuje vina radi, plaćajuć ona samo slabo; ali ju cienim i čuvam od zatora jedino radi gore naznačenoga osobitoga svojstva njezina u boji i što joj je grožđje osobito ljubko za zobanje, premda nije ništa muskirano. (Konac sliedi.)

Dopisnica uredničtva.

G. E. J. u S. Premda nam se je ovo nekoliko tjedana list malo ne pretvorio u trnku, neka se ipak čuje i vaša; ali danas nije moglo biti.

G. J. V. u K. Ono što napisasmo o gavezu kavkazkom jur predlane, trube i danas englezki listovi. Možete si naručiti presada toga krmiva u Attemsovoj postaji kod Gradca, što ju u prošlom broju spomenusmo. 100 biljčica stajati će vas oko 6 forinti.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva Vlastimil Vichodil.

Broj 7. U Zagrebu 1. travnja 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Predstavka upravljajućega odbora

gospodarskoga družtva, da vis. vlada izvoli predložiti saboru zakon za uredjenje ribarstva.

Ribarstvo ne pruža više one koristi kao prije nekoliko decenija; s toga moramo se i mi potužiti na dan ob dan manji dohodak i nepovoljni uspjeh u ovoj grani gospodarstvenoj. Razmotrimo li pobliže sadašnje stanje ribolova u pojedinih krajevih naše zemlje, uvjeriti ćemo se, da ću u tom ogranku opaziti mjesto napredovanja, nazadak, koj nam propast ribarstva proriče, ako mu svoju pomoć uzkratimo.

Uzroci ovih nepovoljština u razvitku ribarstva jesu većim dielom svuda te i kod nas jednake naravi, kulminirajuć u tom, što je napredak kulture u drugih granah gospodarstva premašio znatno ribarstvo, te se na njegov uštrb okoristio, zatim što nije imalo ribarstvo potrebite zaštite kod izvršivanja drugih vodnih prava i kod neracionalnoga postupka u ribarenju, napokon tražiti nam je iste u bezobzirnoj plienitbi riba u svih riekah od strane dotičnih zakonitih ili nezakonitih ovlašćenika.

Da se dakle sve zaprieke koje razvitku ribarstva na putu stoje uklone, treba prije svega valjana zakona za zaštitu i promicanje ribarstva, bez kojega težko će se ova grana usavršiti moći tako, da bi zemlji od koristi biti mogla.

Premda u našem zakonodavstvu nekoje ustanove na zaštitu ribarstva već postoje, ipak nisu iste dovoljne, da se uz nje ribarstvo razvijati može, s razloga što ne odgovaraju sadašnjim težnjam i duhu vremena, zatim stoje u protuslovju sa drugimi novimi zakoni i nutarnjim ustrojstvom sadašnje uprave zemlje, čim se njihova vriednost znatno osujetila; a pošto su se ove naredbe na zaštitu ribolova preživile to jest budući se više takvih ustanova razlikuje od sadašnje naravi i uvjeta života riba kako ih danas prirodoslovje poznaje, s toga počiva glavna mana takvih naredaba u tom, što su došle u zaboravnost te su bezuspješnima ostale po naše domaće ribarstvo.

Uvidjevši dakle druge države takvu bezzakonitost pogledom na izvršivanje ribolovnih prava, počele su razmišljati o stvaranju novih zakona za promicanje ribarstva, koji bi odgovarali zahtjevom znanosti te uz koje bi ovu granu pospodarstvenu od propadanja občuvati i prama sadašnjim narodno-gospodarstvenim potrebam shodno podignuti mogle.

Zanimivo je, ako se malko obazremo u prošle dobe razvoja ribarstva te uzsliedimo put, koji se kroz zakonodarstvo u ovoj struci gospodarstvenoj provlači.

Akoprem ne ima ovdje mjesta razglabljivati razne odnošaje i okolnosti, uz koje se ribarstvo u drugih državah podiglo, neće ipak biti suvišno ako u kratko nekoje važne momente ribarskoga prava u onih zemljah naznačimo, koje su u toj grani gospodarstvenoj najveće savršenosti postigle.

Najveću pozornost zaslužuje nedvojbeno englezko te ruke zakonarstvo.

Englezki narod odlikuje se i na tom polju djelatnosti onom praktičnom hrabrosti, koja ga u pogledu na uvadjanje veoma koristnih reforma u svih strukah narodnoga gospodarstva liepo karakterizira. Englezka država pobrinula se već od prijašnjih vremena i to najshodnijim načinom, da uvede „vrstnu organizaciju“ i praktične uredbe u svoje domaće ribogojstvo, ona pruža svojim zakonarstvom zaštitu proti trovanju voda gdje ima riba, ona se brine svojski za čuvanje mriežnih miesta, ona pregleda, te se osvjedočuje putem svojih organa da bude odstranjeno sve što bi na škodu ribarstvu bilo. Ujedno pako kontroluje sve ovlašćenike ribolova i dotične korporacije u izvršivanju njihovih prava i dužnosti Nije dakle čudo, ako se ribarstvo uz takve okolnosti pod okriljem valjanoga zakonarstva liepo razvija i napreduje na stazi koja ga voditi može do žudjene savršenosti.

Izmedju važnijih zakona o ribolovu u Englezkoj treba spomenuti parlamentov akt od god. 1828. tičući se pojedinih grana ribogojstva, zatim akt o Treed ribarstvu od g. 1857., napokon zakon o ribarstvu od g. 1866., uz koji zadnji ribarstvo liepo se razvilo i sjajnih uspieha doživilo.

Po ovom zadnjem zakonu bješe ustanovljeni povjerenici, koji dobu godišnjega i tjednoga čuvanja riba dotičnim intresentom ribolova točno opredieljuju. Tuj su ujedno za svaku vodu sve ustanove glede izvršivanja prava ribolova, glede veličine mreža, obsega lukanja mrežnih, napokon glede raznih za ribolov potrebitih sprava.

Nadalje izabran je u svakom distriktu kotarski odbor (District boad) kojemu je dužnost voditi upravu ribarstva u svojem području, te na temelju svojih zaključaka shodno odrediti što bi ribarstvu na uhar biti moglo.

Naročito njemu pripada: preinaka komisionalno ustanovljenih godišnjih čuvališta, koja ne smiju biti prekratka, zatim izdavanje propisa za podignuće raznih vodnih sprava. postavljanje mreža, zatvaranje ustavaka kod vodovoda, napokon je ovlašćen sve zaprieke koje bi prolaz riba u riečkom koritu priečile, odstraniti, na vodopadih ribje stege prirediti u obće sva sredstva poprimiti koja bi se valjanima pokazala da voda ribami oživi.

Svoje predloge podastire kotarski odbor za ribogojstvo neposredno ministarstvu, te se obnaroduju iste ujedno u javnom organu dotičnoga okružja.

U Francezkoj preuzeta je organizacija ribarstva već g. 1793. Tamo su brodonosne i splavne struge i rieke vlastničtvom države, s toga se ribolov od strane države iznajmljuje dotično koncesionira te prinaša državi znatnoga probitka.

Naročito pako bijaše ribolov uredjen te na čvršći temelj postavljeno ribogojstvo zakonom od god. 1829. i poslie izdatima zakonima u god. 1865. i 1868. posve nadopunjen.

U Švicarskoj postoje razni zakoni za pojedine kantone.

U zadnje vrieme god. 1870. izdalo je veliko vieće kantona St. Gallen zakon o ribolovu, koji sadržava vrlo važne ustanove glede čuvanja riba, zabranjenih sredstva, napokon prodaje i kupovanja riba.

U koliko je rečeno vieće shvatilo znamenitost ribarenja, moći je razviditi iz sliedećih ustanova, kojima se prekršaj ovoga zakona naznačuje: novčane globe prema okolnostim od 5 do 100 franaka ili zatvorom u tamnicu, oduzeće najamnine ili patenta za ribolov, napokon konfiskacija nedozvoljenoga orudja.

U Niemačkoj obratile su pojedine države osobitu pažnju stvaranju shodnih zakona o ribolovu te je u svakom pogledu zanimiv historički razvitak ovoga važnoga zakonarstva pobliže saznati.

Po obćem zemaljskom pravu u Ruskoj spada ribolov u javnih potocih medju regalije. Na ribolov imade pravo samo onaj državljanin, kojemu isto naročito podieljeno bijaše.

Zakonom od 2. ožujka g. 1850, bje u pruskoj državi pravo ribolova u tekućih riekah odkupljeno.

Specialni red o ribolovu imade pokrajina poznanjska od g. 1845. i pomoranska od g. 1859. i državno okružje Stralsund od g. 1865.

Za nadzor namješteni su u pojedinih državnih kotarih kr. činovnici nadribari i prigledači, koji paze, da se zakon o ribolovu točno vrši.

U vanjskih pokrajinah započelo je put krčiti udruživanje, te se tamo ribarske zadruge pod okriljem političkih oblastih i bez posebnih zakona povoljno razvijaju.

Osobitu pažnju zaslužuje zakonska osnova o ribolovu od g. 1872. za prusku državu, koja sliedeće glavne važnije ustanove sadržaje:

povlastice ili pravo na ribolov, koje je skopčano sa vlastničtvom zemljišta, te bje vršeno od pojedinih članova obćine, spada pod političku obćinu,

postojeće povlasti na uporabu raznih sprava za ribolov mogu se uz odštetu odstraniti ili sasvim ukinuti, naime, ako bi to bilo u javnom interesu ili u interesu pojedinih ribarskih korporacija probitačno. Obćine smiju vaditi korist od ribolova svojimi ribari te nije dozvoljeno, da se ribolov pojedinim obćinam prepusti.

Doba na koju se sklapljaju zakupni ugovori, traje obično 12 godina. Dalje sadržaje rečena osnova ustanove tičuće se upotrebe hvatala, mjera i težine riba izpod koje ne smiju se ribe loviti, dnevnoga i godišnjega čuvanja riba, napokon red po kojem se imadu ravnati ribari, da se svakojake smetnje zaprieče i javni promet ne prekida.

Naročito bje kod sastavljenja toga zakona obzir uzet na tako zvane revire za razplod riba (Bachschonrevier) ili prikladna mjesta za plodjenje plemenitih riba i razvitak mladoga legla, kao što na revire za čuvanje riba u obće (Fischschonreviere) u kojih se hvatanje riba kakve god vrsti zabranjuje, te takva zabrana posebnimi znaci označuje; ujedno se strogo zabranjuje kositba rogoza i siti, izvadjanje pieska, mulja itd. i to regulativom u tu svrhu napose ustanovljenim za pojedine priedjele od političkih oblasti.

Vürtemberžki zakon o ribolovu od 27. studenoga g. 1865. imade osim gore naznačenih glavnih ustanova jošte obširnije propise o pravnih odnošajih vlastnika obala, tako je po ovom zakonu dozvoljen ribolov i osim vodnoga korita, kad voda izadje u susjedne priedjele te iste poplavi, nu ipak uz naknadu za počinjenu štetu na vlastničtvu, te ako se voda natrag u svoje korito povuče, smiju vlastnici zemljišta preostale ribe si osvojiti nu podnipošto napraviti sprave, kojima bi se povratak ribam zakrčio.

Ponajviše prigleda se, da bi se pojedinci koji imadu pravo na ribolov udružili, u svrhu medjusobnog izvršivanja ribolova, te se kod izdavanja u zakup pazi, da se razkomadanje zakupnih kotara zaprieči i time uz sjedinjenje manjih kotara u veće žudjena svrha bolje postignuti može.

U Austriji postoje već od prijašnjih vremena štatuti za ribolov i to za pojedine pokrajine, koji mogu imati za nas samo historičku vriednost, služeć domaćim zakonodavcem za kažiput u izradjivanju temeljitih zakona o ribolovu.

(Nastavit će se.)

Zapisnik

od 8. veljače 1877., sastavljen u Sv. Ivanu na Zelini, prigodom držanja I. ovogodišnje sjednice gospodarske podružnice sv.-ivanske.

(Nastavak).

IV.

Nakon ovako pretresenih resolucija, dodje na red pitanje:

Na što da se upotriebi novac, štono ga dobije gospodarska podružnica od sl. gospodarskoga družta u svrhe gospodarstvene?

O tom predmetu ponajprije uze rieč predsjednik, koji, razviv svoje nazore, dokazà, kako nam je najpreča nužda, da se nešto učini za podizanje stočarstva, koje silno pada, s toga preporuči, da u tom poslu podjemo putem, kako je početak učinila gospod. podružnica križevačka; pa da sigurnijim putem podjemo, potraži on savjet u g. L. Šugha, gospodarskog upravitelja na gospodarsko-šumarskom učilištu u Križevcih, te dobiv odgovor za ravnanje ga najprije pročita. Ovo vrlo poučno pismo — pošto može poslužiti za ravnanje svim gospodarskim podružnicam — priznalo se za nuždno, da se javnosti preda, — s toga se ovamo od rieči do rieči stavlja:

„Na Vaš cienjeni list čestim se Vami priobćiti svoje ne mjerodavno mnienje kako sliedi:

Svakako je potrebito, da si naše podružnice iztaknu stanoviti cilj, koji valja konsekventno i sistematično sliediti. Naše podružnice većinom driemaju, a one, koje hvale vriednu iznimku čine, rade bez saveza s drugimi na svoje ruku bez osnove, pa tako ostaje svaki napor bez uspjeha, a najljepše i najkoristnije ideje utonu u zaboravnost. Radnja bez sistema, nije radnja nikakova. Sila tekuće vode postaje tek onda koristnom, kada se napelja na mlinsko kolo; mali potočići preslabi su, da je okreću, ali kada se jih više u jedan žlieb napusti, tada mogu ogromni odpor svladati. To isto valja i za naše družtvo. I nama valja pokrenuti težkim kolom, štono se zove „gospodarski napredak“. Zadaća nam je tim teža, što imade kod nas malo žive vode i potočića, pa se i ovi raztiču po širokom svietu, ili radi pomanjkanja pritoka posve presahnu. S toga valja da ih sakupimo i napeljamo na naše kolo, pa će biti, ako Bog dâ, brašna i hljeba.

Kako razabirem iz Vašega velecienjenoga lista, nakanila je Vaša podružnica istim putem s križevačkom, pa sam s veseljem opazio, da i druge podružnice od Križevčana potaknutu ideju prihvaćaju. Osobita važnost stočarstva uvidja se sve to više i više. Najbolji je dokaz tomu, da još prije dvie godine nije mogao naš gospodarski zavod bičiće, što jih je za razplod odgojio, nikako prodati, dočim bi se ove godine moglo bar petnaest glava prodati, da bi jih samo bilo. Željezo valja kovati, dok je vruće, pa zato ne smiju i naše podružnice dopustiti, da opet ohladi jednom pobudjena volja za napredkom u stočarstvu. Mi doduše ne smijemo zaboraviti i na druge grane gospodarstva, ali nevalja, da one male novčane sile, koje nam na razpolaganje stoje, odviše razdielimo, već treba, da jih koncentriramo tamo, gdje su najnuždnije, i gdje se možemo što skorijemu uspjehu nadati. A to je svakako u stočarstvu; ono je ne samo podlogom cielomu gospodarstvu, već su nam i kod njega postignuti povoljni rezultati sveudilj pred očima, pa tako nas potiču na sve veće te veće napredovanje. Budi nam dakle geslom: razpoložive novčane sile upotrebiti ćemo prije svega na oplemenjenje naše marve, i to složno, sistematično po cieloj domovini. Da pako tomu načelu zadovoljimo, treba prije svega, da se upoznamo s materialom, kojega već u domovini imademo — nije svaka pasmina za svaku okolicu, pa bi mogli uvadjanjem neprikladnih pasmina našemu stočarstvu više naškoditi nego li koristiti. Zato valja, da se točno pregleda naša marva, pa da se uglavi:

1) Imade li i gdje? marve, koja bi se mogla racionalnijim načinom timarenja oplemeniti, bez da bi se morala križati drugom plemenitom pasminom.

2) Gdje bi valjalo križanjem pasminu oplemeniti, i kakovi bi bikovi za to najprikladniji bili?

3) U kojih okolicah marva skroz ništa nevalja, te kojom pasminom bi se imala zamieniti?

4) Koje su zaprieke valjanomu stočarstvu?

Prema tomu valjalo bi osnovu za cielu zemlju sastaviti i konsekventno ju izvadjati. Na to pako je pozvan centralni odbor (odnosno vieće za zemaljsku kulturu) uz pripomoć zemaljske vlade i sudjelovanje gospodarskih podružnica.

Glavna zadaća poslie gori navedenih izvidjenja biti će svakako, da se pobrinemo odkuda ćemo dobivati prikladnu marvu za razplod (osobiti bikove) k tomu opet vode sliedeći putevi:

1. Nabava originalne marve iz inozemstva, i prodaja iste gospodarom uz obaljenu cienu (putem licitacije).

2. Uzgoja marve u zemaljskih pepinierah i prodaju kako pod točkom 1.

3. Subvencija gospodara, koji marvu za razplod uzgajaju.

Prvi put vidi mi se najskuplji i u mnogom obziru najnesigurniji. Što se pepiniera tiče, to bi se takove mogle spojiti sa gospodarsvi ratarnica, nu to svakako nebi bilo dovoljno, s toga bi valjalo osobitu pozornost na treći od navedenih puteva svratiti.

Iz navedenoga možete, velečastni gospodine, zaključiti, da Vam na Vaše pitanje, tičuće se pasmine bikova, koje bi za Vašu okolicu nabaviti imali, samo obćenitim odgovorom služiti mogu. Prije dok se za stanovitu pasminu odlučite, treba sve mjestne okolnosti (koje meni dakako poznate nisu) temeljito proučiti.

Što se tiče uvieta, pod kojimi naša podružnica bikove dieli, to su ovi u gospodarskom listu naznačeni. Gledeć pako na vrieme kako dugo imade dostalac bika držati, to je dakako o tom odvisno, kako dugo je bik za razplod sposoban, o čemu imade povjerenstvo podružnice odlučiti.

Turopoljska pasmina krmadi sa Yorkshirskom križana je vrlo dobra, što izkustvo na gospodarskom zavodu potvrdjuje. Nu dakako trebaju bolje pasmine i bolju krmu i bolje staje. Gdje se ovi uvjeti izpuniti ne mogu, tamo

je bolje, da ostanemo pri starom; od krmadi, koja je privikla na zimu i na zimsko gladovanje, imademo bar kakvu takvu korist, dočim bi uz takovo timarenje bolje pasmine zaglavile."

Skupština, saslušav velikom pazljivošću čitano pismo, i priznav temeljitost načela razvitih po g. Ž. Šughu, nije uza sve to mogla odustati od želje, da se u tom odmah nešto ne učini, i nezaključi, navlastito: da se čim prije nekoliko bikova nabavi, pošto je velika oskudica u čitavom priedjelu valjanih bikova.

Usljed želje ovako očitovane, — nastavi predsjednik, da misli: da će bit svrsi shodno. razvije li način, kako u tom postupa kranjsko gospodarsko družtvo, te koje pasmine tamo timare i nagradjuju prema okolnostim svojih predjela, te opiše četiri osobite dobrote pasmine marhe po „Živinoreji" dr. J. Bleiweisa ovako:

1) Marijinodvorska. Ova pasmina zadovoljna je slabijom krmom, brzo raste, krave su od svih najbolje muzare, tečnoga su mesa, ali za teg zaostaju od muricodolskih. Ova pasmina valja za križanje plešina rumene i bielkaste boje.

2) Muricodolska. Treba sladku dobru krmu, nešto su slabije muzare od Marijinodvorskih, ali za teg su dobre i izvrstne. Valja za križanje sa blagom sive boje.

3) Pincgavska nije prebirna u krmi, vrlo se dobro i lahko dade utoviti, muzare nisu takve kao što su prve, ali imadu mastnije mlieko. Za teg su sriednje vlastitosti. Valja za plemenitbu plešina crvene boje.

4. Belanska (Möllthaler-Race) je istih svojstva kao i pincgavska. Ima je na Koruškoj, u Štajeru i Kraskoj, a Koruška joj je domovina.

Ove četiri pasmine razprostranjuje i nagradjuje c. k. kmetijska družba kranjska. Naši priedjeli ovuda uprav su brdoviti, ne bi li i mi od ovih pasmina, prihvatili prema našim pasminam rumene, sive ili crvene boje.

Na što prihvate poznavaoci ovih pasmina, presv. g. Kol. Mikšić i Drag. Taborski providnik gospoštije bisažke, da bi pasmine ove posve prikladne bile za naše priedjele, trebalo bi samo ustanoviti, koja od ovih pasmina bi se imala razplodjivati u kojoj okolici naše gospodarske podružnice, prema kravam. koje su inače dovoljno jake za oplemenitbu omladine. Po tom se vještaci složiše tako: da bi valjalo za razplod rabiti za okolice: vugrovačku, kašinsku i moravačku bikove pasmine balanske ili pincgavske, za priedjele dolnja i gornja Zelina i Bisag marijinodvorske, ili muricodolske, a Bedenica i Hrašćina trebala bi belanske pasmine. U Bisagu se pri gospoštiji jur timari pasmina marijinodvorska, a u Paukovcu se uvadja pincgavska pasmina.

Nakon poduže i temeljito vodjene razprave be zaključeno. da se imade sav novac, što ga primi gospod. podružnica u svrhe gospodarstvene obratiti za nabavu četiri bika; i to 2 od pasmine belanske ili pincgavske, jedan marijinodvorske, a jedan od muricodolske. Razumieva se, ne bi li bilo dovoljnih novčanih sredstva za sva četiri, da se dotle toliko njih nabavi, koliko bude dosežno, a potle drugi.

Ovaj put uzeti će bika na hranu:

1) presv. g. Kol. pl. Mikšić jednoga marijinodvorske pasmine, i to s podpunom odštetom gospod. podružnici t. j. poslje čim postane nerabljiv, prodat će se na korist družtva,

2) veleč. g. Lav. Vojska jednoga, pasmine muricodolske,

3) jedan belanske pasmine opredieljen je za prediel kašina-vugrovački; ne bi li ga nitko u tom priedjelu mogao ili bolje hotio držati, onda će ga dobiti gosp. Fran Bingula, posjednik u Paukovcu: napokon

4) veleč. g. August Barabaš dobiva jednoga belanske ili pincgavske pasmine za prediel moravečki uz polovicu odštete. Budu li novčana sredstva dostatna, da se toliko komada nabavi.

Uvjeti pako pod kojimi će se ti bikovi davati, ustanovljuju se:

a) dostalac imade bika valjano hraniti i timariti, te za njega jamčiti u toliko, da unesreći li se bik njegovom krivnjom, da ga imade gospod. podružnici odštetiti.

b) Bik se imade pripuštati tekar kad je navršio pol drugu godinu i to prve godine 20 do 25 kravam, kada navrši 2 godine može mu se pripustiti 30—35 krava, a poslje do 50 krava, i to samo jedan put na dan, a nikada se ne smije pripustiti dva puta. Pripustiti se smije samo u dvorištu, u zaklonjenu mjestu.

c) Prijavi li se više gospodara, koji hoće preuzeti bika, tada se imade onomu dati, koji će najviše jamstva pružati za dobro timarenje i dati najveću odštetu za bika.

d) Dokle je bik za razplod sposoban, dotle se ima rabiti najviše 5—6 godina. Nakon toga vremena je bik vlastitost dostalca, ali za to mora

e) pripuštat dati bika samo uz pristojbu za pripustninu 50 novč. od kojih mora dati 10 novč. onomu, koji bika dvori,

f) da bika s kravami na pašu ne izgoni, već da ga ili u staji hrani, ili s drugim blagom dade pasti,

g) da će voditi zapisnik o biku, u koji će točno upisivati kakve su pasmine, i koliko su godišnje krave i telice pripuštene. Isto tako ubilježiti dan, mjesec i godinu pripusta.

Takovi se zapisnici moraju tad koncem svakog ljeta podnašati predsjedniku gospod. podružnice.

Razumieva se, da će se pod ovimi uvjeti davati na timarenje bičići samo izpod poldruge godine. Biki pako jur zreli za razplod, dati će se uz neku odštetu ili povratak neke svote, kad se bik proda, što će opredieliti imenovani u tu svrhu odbor.

U odbor, koji će se s primatelji bikova ugovor sklapati, kao i bikove kupovati, izabrana su p. n. gg. Kol. pl. Mikšić, Drag. Taborski i D. Stražimir.

Preostane li što novaca od kupovanja bikova, takovi će se upotriebiti za nagradjivanje onih, koji odgoje najljepšu marhu od domaće pasmine.

Osnovu pravila za nagradjivanje marve, sastavio je predsjednik. Ova će se osnova obnarodovati, čim bude izgleda, da će biti sredstva za nagradjivanje marve.

Isto se tako rieč povede, da treba nešto učiniti i za oplemenitbu krmadi. Tu se za sada uz naše jadne okolnosti neda drugo učiniti, nego bude li nešto novaca, to će se nastojati, da se križanjem pasmine turopoljske sa našom domaćom oplemeni okolišna prasad.

U tu svrhu razpisat će se nagrade za najljepše bicke (neraste) pasmine turopoljske i prasice domaće.

(Konac sliedi).

Odgovor na neka pitanja iz pčelarstva gospodinu A. Matošu.

Gosp. Matošu svidilo se je navaliti na moj članak „Prelaz umnomu pčelarenju“ jer vidi neku pogibelj, koju inače racionalni pčelari vidjeti ne običaju, budué da sigurno znadu, kad se u njihovoj okolici „glavna paša“ (Haupttraaht) počimlje i svršuje. Ja mu evo odvraćam.

Na *a*) špekulativno se hrani mjesec dana prije početka dobre paše ili rojenja — a ne kako on veli „u rano proljeće“ da obširni pojam ove izreke na ne uprav korektan način izcrpiti može. Gnjiloća koje se gosp. Matoš boji, je samo fantom njegove glave, jer se pčele „spekulativnim hranenjem“ ne smiju siliti na prerani zamet legla — nego na veće pomnožanje mjeseca travnja, koji jeste ono vrieme, kada se svaki pčelac po tro i četverostruči. Ako bi polovicom travnja nastala smrzavica, to bi bila izvanredna nesreća, koja ne bi prebirala hranjene od nehranjenih pčelaca. Inače hladno vrieme dok toplomjer nad 0 stoji, ne može prisiliti jake pčelce da se stisnu u grozd.

Na *b*) da je špekulativno hranenje u velike ne izvedivo i dragocieno, je opet ne istinita tvrdnja, jer g. Matoš uz svu svoju teoriju ne zna, da je svaki „Handelsbienenstand“ koji 500 i 1000 pčelaca ima, špekulativno hrani. Najbolje mi godi prispodoba belgijskih telaca sa pčelci.

G. Matoš imao bi pravo ako misli, da pčelac na dan treba toliko jaja kao tele, ali da bi znao, da nije potrebito više od 1 žutanjka na 8 obroka meda, 1 litar mlieka na 15 pčelaca, ili drugimi riečmi, najviše $1^1/_2$ klg. meda sa 4 žutanjka, ili 2 litre mlieka sa 1 klg. sladora jednomu pčelcu za cio mjesec, jamačno bi si bolje promislio takova šta napisati.

Ako tim hranenjem samo $^1/_2$ klg. pčela (5000) više proizvedemo, to će svakomu biti jasno, da će nam se u svibnju trošak deseterostruko naplatiti — neračunjajuć koliko će biti bolji roj.

Na *c*) Najmanje promišljeno jest, što je napomenuo pileću pečenku, te ja uprav ne znam, bili se gosp. piscu smijao ili ga žalio. Tim opet mieša dva posve različita pojma, naime — „hranenje za nuždu“ sa „špekulativnim.“ Iz toga vidim, da gosp. pisac nikad špekulativno hranio nije — a jer je vidio ili čuo, da pčele meso jedu, (kad jih skrajna nužda pritisne), bio je tako jovijalan, da me podraži pilećom pečenkom, ali tako duboko u teoriju i praksu ipak zaronio nije — da bi znao — da meso pčele u proljeće niti ne gledaju ako iole druge hrane imadu.

Miš, kojeg je g. pisac vidio oglodanog — pao je od pčelinjih žalaca, a ono što više o njem govori jeste valjda napisano, da se vidi — kako je on mogao velikog pčelara baruna Berlepša dovesti u nepriliku.

d) Nadbiskupski pčelinjak mogao je propasti od hranenja, ako je pčelar rabio nevaljali med, jer mi je poznato, da je i Dzierzon izgubio 300 pčelaca, koje je poljskim kupljenim medom hranio

Ja sam u mom članku upozorio pčelare na tu pogibelj, što je g. Matoš sigurno i čitao, pak ipak je tako „nobel“, da zlobno sumnjiči moju nauku.

Što g. Matoš o „forciranju hranenjem i umjetnih rojevih govori, probudi u meni sumnju, da ne zna što su umjetni rojevi, ili mieša i muti hotomice pojmove.

Berlepš je preporučio „špekulativno hranenje“ židkim čistim medom počam od prvoga travnja, a o „opreznosti“, je valjda g. M. živahno sanjao. Jedina bi pogibelj bila, ako koji pčelar ne bi znao, kad je 1. travanj te bi možebiti već 1. siečnja počeo „špekulativno hraniti“. Berlepš još veli o hranenju: „Dass die speculative Fütterung Volksvermehrung und frühzeitiges Schwärmen hervorbringt, und dass sie dem Anfänger, dem an möglichst frühem Schwärmen Alles gelegen sein muss, zu empfehlen ist, bezweifelt meines Wissens Niemand, Žalibože on nije znao za izkustvo g. Matoša. Što je u Eichstädterici pisao o razlozih gnjiloće, nije sa špekulativnim hranenjem u nikakovom doticaju, jer bi si protuslovio, a to borme običaj bar. Berlepša nije.

Za čisti med i žutanjke je Berlepš uvjek bio, a mliekom se onda još hranilo nije, bar na sadanji način.

O forciranju umjetnih rojeva ja nikad govorio nisam niti hoću, jer ne želim više nego 100% razmnožanja. Kako je to gosp. A. Matošu u pero došlo, ne znam, jer ovamo ne spada, ali to je već njegov običaj tako, ne ostati kod stvari, izvraćati, pvotusloviti si itd.

Meni kod hranenja lebdi pred očima, da imam početkom svibnja jake pčelce i što ranije rojeve. Silni pčelci i jaki rani rojevi su deviza svakog racionalnog pčelara.

Da radilica 30, a i 36. dan izleta, ima pravo gosp. M. i ja — ili prof. Liebold i Berlepš, jer će pčele u jakom puku, gdje puno posla imadu, prije se izcrpiti nego u slabom.

Što se priljepljivanja početaka tiče, i opet se gosp. M. ne slaže sa mnom. Da se gumiarabikom najbrže liepi, čini mi se jako čudnovato, jer sam bar. Rothschütz veli — da treba 24—48 sati dok se osuši. Medjutim, gosp. M. mora znati, jer je isto sigurno u svom „razprostranjenom“ pčelarstvu izkusio. Ja mu samo to velim, da ja u jedan sat 100 okvira priredim, koji se odmah rabiti mogu, dočim njegovi bar jedan dan trebaju i još sobu sa stolovi, gdje mirno stojati mogu, dok se osuše.

Da je rojkesa „dosta nepraktična“, može samo čovjek reći, koji ju nikad rabio nije. I ja sam se s početka čudio, zašto ju Berlepš toli hvali, nu kad mi je jednoć

roj sjeo na nepristupno mjesto, sjetim se „rojkese“ te ju od stare vrieće brže napravim. Od onda ja svaki roj kojega sa zemlje dokučiti ne mogu, ogrnem „rojkesom“ te ću uviek reći: „živio seljak Jakob Šulc, koji ju je iznašao“.

Sanduk, koji g. M. smeta, ne stoji ništa više nego i slamna koška. A da je istom jednostavnije stresti roj na papir, pa onda istom u košku, na to mogu samo stresti rameni, pa reći: „De gustibus non est disputandum“. Meni bar se čini jednostavnije ogrnuti roj u „sanduk ili rojkesu“ pak odmah stresti u trnku.

Što se ubodaca tiče, nepišem ja za g. M. nego za početnike, koji ne mogu odmah s početka biti takovi Špartanci kao on.

Najedanput „12godišnji praktik“ samo 10 godina rojeve stresa. — Meni je to pravo kad racionalni pčelar veli, da pčele same sebi ostavljene veću hasnu nose od onih, što se racionalno drže. Na taj način je skrajna ludost preporučati umno pčelarstvo. Da je g. Matoš o tom osvjedočen, ne mogu vjerovati, jer bi ga morao držati za jednog od onih pčelara, o kojih veli bar. Berlepš „da se u mobilnu trnku, ne razumiju, zato hvale ne mobilne.“

Kod pomnažanja za samo 100% ću ostati, jer ako se više pomnožava, moraju mati i djeca ostati kukavice. Lane n. pr. mi se 2 slamnate koške rojile po dva put; prvi roj bijaše dobar, a matere i paroje moradoh u jesen spojiti sve u jedan puk. Da je bila izvrstna godina, uspiela bi sva tri — ali — ali — ja se ne uzdam u ono što je nesigurno. Drugi — koji su se samo jedanput rojili, (rojevi i matere) imali su po 28—40 fnt. — a one sve 4 kukavice skupa 21 fnt. Istina je što g. Matoš veli o obilnoj paši u cieloj našoj domovini, ali se je samo prevario, tvrdeć, da ta paša do kasne jeseni svuda traje.

Za priedjele gdje se heljda sije, je to istina — ali gdje godj ne ima heljde ili pustara sa jesenskom resuljom (Erica), tu ne ima obilate paše van do velike gospojine. (O primorju ne govorim). Kod mene svršetkom srpnja ne napreduju pčelci često niti za jedan lot, te je potrebito prepriečiti leglo — ako ne ću, da mi se još mnogo meda do Miholja potroši. Tako stoji u istinu s jesenskom pašom, a to i je glavni razlog „špekulativnog hranenja“ jer hoću što većim brojem pčela obilatu pašu svibnja, lipnja i srpnja izcrpiti.

Znajući g. Matoš, da sam ja Berlepšianac, i da ja iz „Berlepševog djela sve samo sliepo pobirem“ zna da ću valjda ostati kao i moj učitelj štovatelj zvonolikih košnica. To je g. M—š. mogao uviditi i iz mog članka „Prelaz umnom pčelarenju“ i „Može li se zvonolikimi košnicami racionalno pčelariti“ — pak ipak mi prigovara da sve staro uništiti kanim. Razlog je tomu, što sam prosvjedovao proti absolutno škodljivom rezanju, pa jer boljih dokaza ne ima, moraju i ovakovi poslužiti. Da mi u buduće nebi opet tkogod spočitavao mržnju prama zvonolikoj kožnici, izjavljujem još jedanput — da ja proti istim košnicam ništa ne imam, da se u njih takodjer donjekle „racionalno“ pčelariti dade, ali da osudjujem „rezanje“ i „sumporenje“ kao ne racionalno.

Što sam ovdje na dva tri redka rekao, to je sadržaj mojih 6—7 članaka u „Gosp. listu“ i „Obzoru“.

Najposlje prelazi g. Matoš na stil prodike. Hm! „Zvekan“ je za me vrlo odiozno ime, a i „drveni konj“ — nu nek se ne boji prebrižni g. Matoš — da će meni meni tko osim njega doviknuti. „Timeo Danaos et dona ferentes“.

Ja sam sebi već izabrao prije više godina system, kojim sam nakanio pčelariti. Ovaj system je odobren od baruna Berlepša i isti mi je pisao 9. kolovoza 1876. medju ostalim: In Ihnen sehe ich eine aufgehende Junkergrösse für Ihr Vaterland, deren dasselbe sehr bedarf.

A na drugom mjestu, gdje sam mu znatnu preinaku njegove ležeće trnke predložio! „Mich speziell über die Bruten auszulassen, halte ich für unnöthig, da ja Alles, was Sie schreiben gut und praktisch ist.“

U listu od 3. rujna 1876.: „Ihr werther Brief von 20. August hat mich sehr erfreut, denn ich sehe aufs Neue das Erstehen eines Biennenmeisters etc.

Dalje: Ueberhaupt fordere ich Sie auf, sich als Mittarbeiter an der Biennen-Zeitung zu betheiligen etc.

Mnogi će ove citate držati za hvastanje, nu kako god bilo — ja sam samo htio pokazati, kako Berlepš o meni sudi a kako g. Matoš.

Da gosp. M. ne misli, da sam ja tu njegove argumente poprimio, prilažem slavnom uredničtvu oba napomenuta lista molbom, da dotične navode, ako bi tko htio, uviditi dade — i da mi poslie listove dobrohotno povratiti izvoli.

Što g. M. o raznom podnebju i cvjetani umije, je malo pa ništa, te je samo jeka rieči veleč. g. M. K.

Cvjetana naša jeste kao i njemačka jer što se pčelarstva tiče sasma jednaka, jer sve biljke koje našim pčelam obilnu pašu pružaju, rastu i tamo za 8—14 dana kasnije.

„Ne temeljitu teoriju“ bi dobro bilo, da g. Matoš skrši, jer samo „ne temeljita teorija“ mu je kriva — da mu je ne temeljita i praksa.

Iz svega što je g. M. pisao, vidimo, da se samnom uprav u ničem složio nije, ali se on ne slaže ni sa veleč. g. M. K. za kojeg je u oganj zaletio — a niti sa ikojim od svih pčelara koje sam naveo. On će zato oprostiti — ako ja u buduće njegove napadaje ignorirao budem, jer ja nekanim kao on kovati novu teoriju — kad već gotovu imam.

Novi je svakako način dokaza, da član i povjerenik pčelarske zadruge mora biti i nepogriešiv pčelar.

Ima dosta članova pjevačkih n. pr. družtva koji ne znadu bolje pjevati nego gavran, pa ipak je družtvo šalje iz raznih razloga k sastankom i k sjednicam. Od podmetanja negovorim ja nego dr. Dzierzon — a ja samo preporučujem „nametanje škrinjica“ ili „vienaca“ (Aufsätze“ ne „Untersätze“).

Dakle nam pčelci 4—5 godina neće dati nikakove hasne osim etc. tako stoji u „Obzoru“ a 45 je slagarska pogreška kako ih ima do 10 u onom članku.

Ostalo je sve vrlo slabi dokaz za protivno, jer se g. A. M. drži samo svoje praktične nepogrešivosti — a

svi veliki pčelari njemu ne vriede za Hrvatsku ništa. Naposljed upozorujem samo čitatelja na 3. pitanje stavljeno mi po g. M. gdje govori o „1□ palcu“ — dočim je u mojem članku „Obzor“ br. 23. napisano „1□ stopu“. Zato će g. A. Matoš oprostiti, ako ja u buduće njegove napadaje ignorovao budem, jer je proti mom značaju, da se prepirem samo zato, da bude prepirke u svietu.

Eugen Jelačić.

Dodatak uredničtva. Mi smo priobćili i ovaj odgovor g. J., kojega uvjeravamo, da mu odgovor samo u ovom obliku odgovara trieznomu smjeru našega lista te samo u ovom obliku može čitatelja zanimati i poučiti. Zato se uzdamo u njegovu uvidjavnost, da se ne će ljutiti, što smo mu odgovor nožem razbora i umjerenosti oklaštrili. Stvarni članci od njega dobro su nam došli, a prepirci budi ovim konac.

Neke bolesti vina.

Piše dr. Drag. Čech.

Zgadja se, da se gdje koje crveno ili bielo vino, dospjeo na zrak, uzmuti i pocrni. Kasnije se u takovu vinu slegne na dno crn, gust talog, a vino se opet razjasni nu gubi dobar diel svoga prijašnjega lica. Da vino pocrni, to se jur davna pripisuje tomu, što ima u takovu vinu željeza. Željeza ima u vinu najprije kao željeznata kisa (iztražujuć našlo se do sada u 60 raznih vina samo željeznata kisa oxydula) pa buduć samo od željezna kisa — eisenoxyda — trieslovinom postaje crn nerazlučiv plučak, zato se može tvrditi, da vino s toga pocrnjuje, što se u vinu nalazeći se željeznati kis pretvara u željezni kis te od njega slučiv se sa trieslovinom postaje poznata crna smjesa.

Da je tomu tako, neda se dvojiti, ako se kemički iztraži onaj talog, što se skuplja na dnu takova vina.

Nu može se sgoditi, da se nadje i drugih uzroka, s kojih crni vino, u kojem ima jednako mnogo željeza koliko i trieslovine. U vinu može biti više ili manje vinske jabučne ili ocatne kiseline pa i drugih kisova. Pa buduć da jednaka množina razne kiseline raznom silom prieči razvitak onoga crnoga taloga u vinu, primjerice, vinska kiselina sustavlja razvitak taloga neizmjerno više nego li ocatna kiselina, s toga je jasno, da može upravo kiselina, osobito vinska i jabučna, uzdržavati vino da se ne muti i ne crni.

Ako se kaliom ili vapnom kemičkom raztvorbom uzme vinu koj diel vinske ili jabučne kiseline, može pocrniti vino, koje do sada na zraku nije mienjalo lica.

Isto tako neka se pomnoža u vinu trieslovina, primjerice, ako ju je vino izvuklo iz lagva, gdje je u drvetu jošte bilo triesla, može se pojaviti na vinu ista bolest istom sada, premda je u vinu jur prije bilo i triesla i željeza. Nu i tuj će tomu procesu trebati tim više trieslovine čim je u vinu više budi koje kiseline. Neka stvar ponešto razjasni i sliedeći pokušaj.

Raztopini od četrunasta željezna kisa i raznih množina vinske kiseline dodavalo se malo po malo raztopljene trieslovine, pa je tako taj slučak postajao sve to crniji. Razmjer, u kojem je to bivalo, pokazati će u gramih sliedeća skrižaljka:

U raztopu od 40 kub. cm. bilo je:

željeza	vinske kisel.	a trebalo je trieslovine
0·002	0·00	0·005
0·006	0·10	0·036
0·006	0·20	0·048
0·006	0·30	0·066
0·006	0·40	0·072

Na ovom se opažaju osniva ona obćenita vjera mnogih vinara, da se jajačjom lupinom dade pronaći da li je vino valjano i ne kvareno. U pokvarenu vinu da lupina pocrni a u čistu da će ostati bielom kako je i bila. Naravski da će jajačja korica pocrniti, jer će vapno u jajačjoj kori neutralizovati kiselinu, što je u vinu bila, pa će tada, ako vino nije imalo više kiseline, i ono samo pocrniti.

Ja sam medjutim ovo samo uzput ovdje spomenuo, a ne kao da i ja taj opažaj preporučam kakovim vinskim kušalom.

Kako ćemo takovu vinsku bolest liečiti?

Dodav vinu vinske kiseline pa ga očistiv mjehurinom (hausenblase) klijom ili pulverinom. Ovako će izaći iz vina trieslovni i željezni kis pa i trieslovina sama, bez koje ne bi bilo moglo vino pocrniti.

Ako se bielo vino zamagli ili crveno zabliedi.

Poznato je, da će bielo vino na zraku požutjeti ili se zamagliti a iz crvena vina, da se, uzev mu razne ne slučive ekstraktivne čestice, ujedno s njimi uzimlje iz njega crno mastilo, s kojega je crno bilo pa mu ostaju samo ine ruse čestice, s kojih dobiva ne više crno lice već ruso.

Ako se je vino uzmaglilo, valja ga uzmiešati (nebi li bilo bolje ono naše: šibati ga brezovimi metlami? Ur.) čistiti bjelancem ili usipati sumporovine.

Da crno vino lice mienja, pače s licem i ukus, to se je zgodilo jur mnogo puta: vino bilo u podrumu više godina crno i tečno, a čim se je izvadilo na zrak ne stalo mu za 1 do 2 dana i lica i ukusa.

Motreć, kako biva onaj prvi proces kad se bielo vino magli i onaj drugi, kad crno vino bliedi, vidi se, da jedan i drugi nastaje iz jednakih uzroka, pa bi zato imao od jedne i druge bolesti pomoći isti liek. Nu onomu je prvomu bez dvojbe najuspješniji liek sumporovina (schwefelige Säure). Nu poznato je, da ta kiselina razorava crveninu u crvenu vinu, ne će li dakle ona u mutnu crvenu vinu prije svega razoriti njegovu crveninu, a tada istom možda djelovati na ostale njegove česti? Pokušaji su ipak za izvjestno dokazali, da sumporovina djeluje najprije na one čestice, što su na zraku postale ne slučivimi te je raztvara, a vinu lica da ne mienja. Dakako, da se ne smije metati u vino više sumporovine nego li je treba za raztvorbu onih čestica. Dakako da je čudnovato, što ista sumporovina, kojom se inače uzimlje vinu crvenina, ovdje upravo tomu služi, da crvenu vinu lice spasi.

Pripomenak uredničtva. Hvala gospodinu doktoru na njegovih liepih crticah, ali ovoj posljednjoj trebalo bi svakako više preciznosti. Veli se: „dakako, da

se ne smije metati u vino više sumporovine nego li je treba"; ali to je upravo ona glavna mana svakoga sumporenja, što je i vještaku tako težko pogoditi pravu mjeru, te se iole plašljiviji čovjek voli okaniti liečenja sumporom, nego li si nakopati na vrat opasnost, da će si vino mjesto da popravi izkvariti. Bili bismo veoma obvezani gospod. doktoru, da nastavi pisati ovakove znanstvene, nu ipak skroz praktične naputke.

GLASONOŠA.

Razne viesti.

Zagreb, 1. travnja 1877.

Imenovanje. Preuzvišeni g. ban izvolio je imenovati g. Josipa Prugovečkoga, koj je na sveučilištu u Lipskom slušao više struka narodnoga gospodarstva i višega ratarstva izvanrednim privremenim učiteljem na gospodarsko-šumarskom učilištu u Križevcu.

Vježbenikom kod hrvatsko-slavonskoga gospodarskoga družtva u Zagrebu izabrao je upravljajući odbor istoga družtva g. Nikolu Anastazova, Bugarina rodom iz Sofije, koj je svršio viši gospodarski tečaj u Križevcu te slušao više gospodarstvo u Proskavi u Šlezkoj.

Podružnica gosp. družtva u Požegi. Znamo za izvjestno, da će za koj dan u život stupiti podružnica našega gospodarskoga družtva. Ovo će biti u Slavoniji treća podružnica našega družtva, te se je nadati, da će, urediv ostale najnuždnije potrebe javnoga života, narod naš dizati na svih krajevih zemlje te po materijalni boljak naš najkoristnije inštitucije.

Kulturnoga mjernika, kažu „Nar. Novine", da će gospodarsko družtvo sva je prilika dobiti. Ovim će korakom zemaljska vlada pogoditi pravu potrebu družtva i sve naše zemlje; dao Bog odvažila se nanj što prije, jer „bis dat qui cito dat".

G. Mihalj Činžek, kovač u Rugvici, izumio je nov način podkivanja te je svoj izum predložio na ocjenu gosp. prof. Ublu u Križevcu, koj taj izum drži toliko valjanim, da će o njem u „Gosp. listu" napose progovoriti a mi ćemo donieti lik ovako podkovana kopita.

Predlog g. Čopa o primanju agencija „Slavije" sa strane gospod. podružnica čitamo, da je podružnica Belovarska bezuvjetno zabacila. Spomenuv mi onu crticu u posljednjem broju ovoga lista o istom predlogu, ne kanismo podnipošto reći svoje posljednje kao što ne htjedosmo reći ni to, da se protivimo osnutku domaćega zavoda za osjeguravanje. Rekosmo samo toliko, da nismo za prisilno osjeguravanje u svaku ruku, a čim nam tiesan prostor našega lista dopusti, donieti ćemo o tom predmetu obsežnu i temeljitu razpravu.

Domaći stari muškat. Velezaslužni naš tvorničar i vinar g. Franjo vitez Pokorny stavio je ovih dana u trgovinu svoj čisti hrvatski muškat te ga prodaje veliku butelju po 90 novč. Mi možemo o toj izvrstnoj kapljici reći: „probatum est!" Tko je imao zgode kušati prve ruke europejska vina, navlaš štajerski najbolji muškat, koj je stekao dopadnost na nekih carskih dvorovih, priznati će, ako ga ne vodi strast i sliepo štovanje svega tudjega, da se Pokornov muškat može brojiti u prva desertna vina. Dakako da se ta roba ne pije iz vrčeva ni starodavnih dobrodošlica, jer onda dakako da s tolikoga alkohola mora zaboljeti glava, već više poput lieka i plemenite okrepe. Preporučamo našim boljim gostionikom ne samo u Zagrebu već u ostalih mjestih domovine, da si nabave te izvrstne, domaće kapljice.

Gradnja družtvene kuće. Ovih dana uzeti će se u konačni pretres specijalna osnova kuće, što ju kani podići hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo u Zagrebu u Gundulićevoj ulici, da mu bude stanom i ujedno zgradom za permanentnu izložbu domaćih gospodarskih proizvoda Nacrt osnovao je g. Klein a specijalni troškovnik sastavio je graditelj g. Bartušek. Ako Bog dade da se svladaju još neke težkoće, koje sustavljaju taj liep i koristan podhvat, stajati će već za godinu dana u glavnom gradu zemlje liepa javna zgrada na diku zemlji, gradu i družtvu.

Anketno povjerenstvo sastati će se na poziv gosp. družtva odmah iza uskrsnih blagdana, da vieća kakovimi bi se sredstvi dotičnom naredbami dalo na put stati patvaranju slavonske šljivovice, koju su stali u velike izvoditi bezdušni špekulanti u toliko, da su tomu na tako dobru glasu stojećemu proizvodu svu cienu pokvarili.

G. Nikola Kos, bilježnik gradski u Petrinji, stekao je svojimi članci „o svilarstvu", što jih bje zimus priobćio u našem listu, toliko priznanje, da mu je visoko vojno zapovjedničtvo u Zagrebu kao upravna krajiška oblast napose izrazila svoje zadovoljstvo. Zbilja su oni članci zavriedili, da se opetovano čitaju pa smo i mi s više strana dobili izjavu odobravanja ondje izraženih nazora. Hvala mu još jedan put i od nas!

Upit našim ampelografom. (Konac). Usudjujem se dakle zamoliti Vas najučtivije gospodine uredniče, da mi izvolite u pomoć priteći u neznanju mojem, u kojem se nalazim. Vi ćete to moći lahko pomoćju ampelografičkih djela, koja Vam tamo pri gospodarskom družtvu stoje sigurno u obilju na razpoložbu; a uvjeren sam takodjer, da bi i gosp. Trummer, ako možda rečenoj mojoj lozi ne bi bilo podpuno adekvatne vrsti opisane u spomenutih djelih ampelografičkih, drage volje se htio koji časak zabaviti tim mojim, makar možda samo i bezposlenim pitanjem, da mu ga stavite, budi u „Gospodarskom listu," budi pismeno samo ili takodjer tek i ustmeno, kada se tomu udesi zgoda.

Priznajem u ostalom sa svom pripravnošću, da opis moj nije ni iz daleka opis secundum leges artis, jer se neusudjujem, kako mi je ovako po kruhu živiti daleko od zavičaja, niti tek diletantom vinogradarskim se nazvati. Zato nisam ni pokušao da opišem, kako bi inače valjalo oblik i uzrast panja i loze, ter oblik i boju lišća itd., nego navraćam samo pozornost Vašu, kao i pokušališta družtvenoga, ter naročito takodjer i g. Trummera na ovu moju vrst vinove loze. Gospodin će Trummer, kada zaredi po vinogradih domovine naše, kao što mu je bez dvojbe namjera po glasu dopisa njegova u 3. broju ovogodišnjega „Gosp. lista", navratiti se sretnom po nas vinogradare zavičaja mojega sgodom valjda i u P., pak ga za slučaj taj molim što mogu najtoplije, da pogleda tu lozu moju i opredieli joj budi obstojeće već, budi novo ime. Pripravan sam u ostalom, ako bi to primjernim držali, i družtvenomu pokušalištu i gospodinu Trummeru poslati šibah te moje loze, da se prama blagomu proizvolenju izvede pokus s njim."

Pogadjate, da će to biti svakako vrst plemenke „chasselas" a da se točno sazna koje je vrsti, trebati će da se učini ovo posljednje. Mi ćem g. Trummera, ako mu se izpuni želja, da dodje i do Vas, priobćiti Vaše cienjeno ime i mjesto, gdje je vinograd. Ured.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva **Vlastimil Vichodil.**

GOSPODARSKI LIST.
Organ hrv.-slav. gospodarskoga družtva.

Broj 8. U Zagrebu 15. travnja 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Činžekova podkova.

U zemljah, gdje konji i teret tegle i zemlju težaju te se i za trk drže, uvidjeli su već davna, da je mnogo stalo do podkove, hoće li konj sjegurnije i laglje stupati, pa su zato nukali kovače, da podkivanju posvete što više pomnje i nauka. I zbilja došlo se je već dotle, da nije svaki kovač više podkovačem, već ima podkovač učiti podkivanje u posebnih te ruke zavodih, podvrći se izpitu, pa tada istom, pošto je dobio za svoj zanat povelju, može se njim baviti.

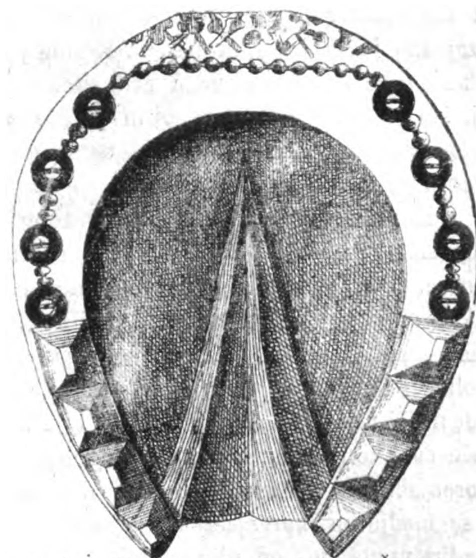
U nas nije jošte dotle došlo, bolji gospodari tuže se na zle i ne spretne kovače, koji jim u skupu cienu

kvare kopita valjanoj marvi. Nu ima i u Hrvatskoj bistrije glave kovača, koji stadoše misliti, ne bi li se i u tom dalo napredovati, a medju nje uvrštujemo čestitoga Cinžeka, kovača u Rugvici. Evo likova podkove, što ju je on sastavio. Ona se razlikuje od obične tim, što se ne pribija već vrtci pričvršćuje. G. prof. Ubl iztiče ovu prednost jer da se vrtci ne kvari toliko rog pa ga i ne treba kod svake promjene podkove rezati i strugati. Mjesto obične kvake spreda izpod kopita odsječena je podkova koso, a tim nastala plošica izrezuckana je, da prieči sklizanje podkove. Tim se štiti navlastito hrbat kopita.

Mjesto stražnjih kvačica ima na Činžekovoj podkovi na kraju svakoga kraka po tri švarka, koji nisu šiljati već odsječeni, a odsjeci su jim izrezuckani, da se podkova laglje i sjegurnije hvata.

Medjutim stvar je tako jednostavna, da uz lik ne treba opisa, pa će motreć lik moći svaki kovač razabrati, kakovom ima podkova izaći. Mi se ne upuštamo u po-

tanju razpravu o većoj ili manjoj shodnosti Činžekova izuma, kao što se nije ni g. prof. Ubl u svom dopisu na uredničtvo upustio, pa ćemo se radovati, ako nam koj strukovnjak o njem svoj sud napiše.

Zapisnik

od 8. veljače 1877., sastavljen u Sv. Ivanu na Zelini, prigodom državanja I. ovogodišnje sjednice gospodarske podružnice sv.-ivanske.

(Konac).

V.

Pitanje: Što se izkustvom opazilo, da li je rodovitiji čokot odgojen od grebenice, ili od valjnika ili od ključice? zaželi predsjednik, da se temeljitije razpravlja, te dobro shvati, s toga pozva prisutne seljake, medju kojima bijaše i dobrih vinogradara, da oni ponajprije kažu svoje nazore, te obrazlože što su tečajem vinogradarenja izkusili. Na što izraziše prisutni seljaci, da su valjnici rodovitiji od trsova odgojenih od korenjaka; zatim da su i grebenice rodovite, nu ne zanijekaše rodovitosti ni mladim vinogradom, odgojenim od korenjaka ili ključice. Iz podulje se razprave opazilo, da kao što naši gospodari u obće, tako napose i naši vinogradari ne paze dostatno na razvoj i uspieh ovog ili onog načina bud težitbe, bud sadbe, ili na način razplodjivanja i ogoje koje rastline, s toga da malo što znadu temeljita kazati; u čem se vidi i pričinja dobro, to se objeručke prihvaća, a ne mari se tomu dalje pitati za uzrok.

Da se ipak ponešto temeljitije navedeno pitanje rieši, preuze napokon rieč g. predsjednik, te izkustvom tako umnih vinogradara kao i svojim poučen progovori:

„Izkustvom se je do sada opazilo i potvrdilo, da mladi čokot od valjnika odmah prve godine bujno raste poput stara krepka čokota, te da često radja ljepše i podpunije razvite grozdove nego stari trs. Ali druge godine takav čokot nerodi, dočim opet treće godine rodi, te mu bujna rodovitost traje šest godina, razlikujući se znatno i licem i rodovitošću od drugih, poslje pako mu se rodovitost s ostalim čokoćem u vinogradu izjednačuje. Uzrok je tolikoj razlici obilje hrane, koju mladi čokot dobiva i od svoje matere, budući je sa starim čokotom u savezu i zajedno ju crpi svojim žiljem. Razlog pako, zašto takav čokot poslje šeste godine u rodovitosti popušta, biti će taj, što je staru čokotu s kojim je bio spojen kao s materom struhlo i odumrlo žilje, te se mora mladi čokot hraniti samo svojim korienjem.

Naproti tomu se opaža, da usadjeni korenjaci prvo ljeto slabo tjeraju, dapače tek treće godine nešto grožđja donose, pa tečajem godina, da jim rodovitost raste. S ovoga dakle gledišta imadu valjnici prednost, budući ima od njih odmah roda. Dokazano je dapače, da uz jednake okolnosti i svojstva tla valjnici bujnije tjeraju, te su i rodovitiji, nego trsovi odgojeni od ključica ili korenjaka. Pače se i to opazilo, da kadšto odgojen čokot od ključice (korenjaka) ne će nipošto roditi, dok se ne povali. Ako li se medjutim korenjaci u racionalno dobro priredjenu zemlju usade, to od njih odgojeno čokoće svakako i u istinu bolje napreduje tečajem godina nego od valjnika, kojim se tako duboko i na široko ne prorahluje tlo, u koje se sade.

Svakako je vrlo obljubljeno razplodjivanje čokota povaljivanjem. Vinogradari hoće da su opazili, da je vinograd tako gojen dugovječan, da je rodovitiji, s toga povaljivanje prihvatiše i najumniji vinogradari. U obće se s tih razloga vinogradi navlastito povaljivanjem brižno pomladjuju; jer se u obće opazilo da mladi čokot većinom bujnije tjera i da je rodovitiji.

S razloga tih i naši vinogradari od vajkada rabe taj način pomladjivanja starih vinograda najboljim uspiehom. Prigovaraju samo, da vino od mlada čokota nije onako jako, da se rado ne bistri, te da nije onako stalno kao od stara čokota. Nešto će bit u tom istine, ali se tomu lahko dade pomoći dobrim baratanjem vinom.

S istih ovih razloga i na Rajni i drugih na glasu vinorodnih predielih vinogradari osobito rado razplodjuju čokot povaljivanjem jur ogojenog čokoća od korenjaka ili ključica, te neprestano pomladjuju vinograde, da je mladim čokoćem u bujnosti i rodovitosti uzdrže.

Zato se mora povaljivanje što toplije svim našim vinogradarom preporučiti za pomladjivanje starog čokoća. Trebalo bi samo nastojati, da se povaljivajući trsove pazi na red, da se uzmognu trsovi jednom u redove svesti. Da se pako imadu novi vinogradi nasadjivati korenjaci, rarumieva se po tom po sebi.

Grebenice. Što se grebenica tiče, priznati se mora, da se i od njih dade valjan i plodovit čokot odgojiti, te pomladjivati vinograd i uzdržavati u rodovitosti. Ali taj način nije toli obljubljen kao prvašnji, jer se neda toli tako trajan i čvrst čokot odgojiti od grebenice, budući mu se preplitko usadjuje rozga, s toga ne može svoje žilje dovoljno puštati u dubinu, te se uvriežiti, pa pošto mu je žilje blizu površja mekote, to lahko pozebe. Usljed toga može se grebeničanje preporučiti samo u zaklonjenih i zimskoj pomržnji nepodvrženih mjestih.

Medjutim za umnažanje ploda može se svakomu kod nas preporučiti grebeničanje, navlastito ako se u trećoj godini izkapaju, pa rabe kao korenjaci za presad vinogradu. Grebenice rode obilno dobrim sočnim grožđjem dvie godine uzastopce, treće godine nerode, te se zato iste godine odrežu od matere, te ili ostave na mjestu gdje su usadjene, ili se izvade te se presade, gdje treba.

Plodovitost i uharnost grebenica omjeriše naši stari hrvatski vinogradari ovako: svaki valjan grebeničar privriedi vedro vina na dan, t. j. on će ti posaditi toliko grebenica, da će ti uroditi na njih grožđje za puno vedro vina. — S toga je vriedan grebeničar svoje plaće· Ali da se to sbude, svetuju grebeničari, da moraju zalijati grebenice obilno a najmanje jednim polićem dobra vina — inače vele, neće da rode — razumieva se dakako, da se to činiti mora preko njihova suha grla, — da bude uspjeha.

Vriedno je tuj pripomenuti, da imade kadšto tanke mekote zemljišta i vinogradskih, te su s podnicom bud tvrde stiene (pečine) ili inače nepropustljive, da se čokoće neda inače ni uzdržati, nego neprestanim grebeničanjem. Imade i drugih kad što nepovoljnih okolnostih u spodnici, da se nemože drugo, nego da na plitko bude usadjen čokot, a to se postizava grebeničanjem.

Iz svega se toga razabrati mogu i ustanoviti pravila

a) Mladi vinograd zamići i nasadjuj vazda n dobro rajolanu zemlju zdravimi korenjaci; u nuždi i rešnjaci čine istu službu.
b) Stari čokot, dobre li je vrsti — pomladjuj brižno povaljivanjem, kako to poučava knjiga „Vinogradarstvo od Stražimira".
c) Hoćeš li još i obilnija ploda, ili treba ti gdje gdje popuniti po koju plješ u vinogradu, ili hoćeš li si za presad odgojiti jake korenjake, ili gdje to okolnosti zahtievaju, tada rabi i grebeničanje.

Uz to pamti: najtrajniji se čokot odgaja od korienjaka, zatim sliedi valjnik, treće mjesto zauzima grebenica, kao od nužde. Osim ako se rabi potlam za presad kao korienjak.

VI.

Na pitanje: koje su vrsti groždja, gledeć na dobrotu vina u našem kraju najbolje, negledeć na njihovu rodovitost ili kolikoću? bijahu prisutni članovi raznoga mnienja.

Seljak Fr. Vizec tvrdijaše, da u Bunjaku najbolju kapljicu daje žuta biel (gelber Heunisch) a bunjačka su vina na glasu i vrlo oslastna, tečna i ponešto mirisna, te je prodaju vinogradari uviek za 2—4 for. skuplje od drugih; g. Barabaš pako u okolici moravečkoj, da najbolje vino daje kraljevina. Istoga mnienja za okolicu vugrovačku bijaše i g. Vugrinčić, dočim pako gosp. Ožegović uvjeravaše, da okolo Huma najbolje vino daje „moslavac". G. pako Stražimir konstatova, da nam najbolje vino daje „graševina", koja se osim toga u promjeru desetgodišnjem i rodovitošću svojom, ako jih ne nadmašuje a to sasma izjednačuje s domaćimi vrstmi.

VII.

O pitanju: koje su vrsti opet najbolje gledeć svoje rodovitosti, dajuć ipak dobru i zdravu kapljicu vinsku? izjaviše se članovi, da najobilnije radja lipovina, koja se navlastito jošte i tim odlikuje, što i u najmršavijoj godini ne izdaje, te nikada ni nepuzne, što prisutni seljaci vinogradari Vizec i Bičanić i ostali jednoglasno potvrdiše, s toga se njoj u tom obziru nemože nijedna druga vrst uzporediti. Zato vriedi, da se što više goji; jer premda po nazoru svih daje slabo vino, ali pitko, osobito prikladno za miešanje, da se dobra stolna vina proizvedu. Za lipovinom dolazi debela žuta zelenika, nu ta ipak često izdaje, i kasno je vino od nje zrelo.

VIII.

Prema dnevnomu redu položi g. predsjednik, koji ujedno vodi i blagajničke poslove, račun za prošlu godinu, koj bi u najboljem redu pronadjen i posvema odobren.

Pri toj prilici spomenu gosp. predsjednik, kako je predbrojio za 10 župa, što spadaju u obseg ove podružnice, 20 primjeraka „Seoskog gospodara" — dakle za svaku župu po dva.

Skupština uze i ovaj izvještaj g. predsjednika s odobrenjem na znanje, te odluči, da učitelji imadu, svaki u svojoj župi, medju puk dieliti taj list, pošto je za svaku školu već po nekoliko primjeraka toga lista predplaćeno iz obćinskih blagajna.

IX.

Dolaze na dnevni red posebni predlozi gg. članova, te predložiše:
a) G. predsjednik čita dopis glavnoga agenta osiguravajućeg družtva „Slavija" u Pragu, — g. A. Čopa, kojim poziva podružnicu, da stupi k tomu družtvu kao posrednik, te joj zaoto nudi koristi prema štatutom toga družtva.

Pošto je većina gg. članova osigurana kod drugih sličnih družtva, drugim pako družtvo „Slavija" nije dovoljno poznato, to se je odustalo — za sada — od svakoga zaključka na dopis g. A Čopa, odnosno o predlogu g. predlagatelja.
b) G. Iv. Cerovski spominje, da je opazio na voćkah gusjeničkih gnjezda, te predlaže neka se učine shodni koraci od strani podružnice na utamanenje tih škodljivih kukaca.

Poznati će se obć. poglavarstva, da nezaborave za dobe pozvati područno si žiteljstvo na utamanenje tih gusjeničkih gniezda.
c) G. Miroslav Kramarić želi, da se točno označi obseg ove podružnice, da se nedogodi pometnja. pošto su neki priedjeli, koji su od postanka š njom bili sdruženi, iz obsega ove podružnice podpali pod podžupaniju zlatarsku, gdje se je takodjer ustrojila podružnica.

Tomu se umah zadovolji i spominje, da obseg ove podružnice sačinjavaju sliedeće župe: 1. Cerje, 2. Vugrovac, 3. Kašina, 4. Moravče, 5. Dolnja Zelina, 6. Sv. Ivan-Zelina, 7. Rakovac, 8. Bisag, 9. Bedenica, 10. Hum (Sv. Martin) i Hrašćina.

X.

Kao novi članovi gospodarskog družtva odnosno i ove podružnice najaviše se sliedeća gospoda, te i podpisaše pristupnice: B. Leitgebel, vlastelin u Pakovcu, Ivan Obad, blagajnik obć. Sv. Ivan-Zelina. Ljudevit Raizner, kr. kot. pristav u Sv. Ivanu. Matija Bertak, učitelj na dol, Zelini. J. Konopa, gostionik na dol. Zelini. Gjuro Vugrinčić, providnik gospoštije vugrovačke. Gjuro Popović, učitelj u Vugrovcu. Što se do ugodnoga znanja stavlja sl. upravljajućemu odboru, da jih uvrsti u broj članova gospodarskoga družtva, te jim povelje izda.

XI.

Svoje prinose uplatiše:
a) Svi novi članovi za tekuću godinu za gosp. družtvo i podružnicu po 2 for., zatim
b) Kol. Mikšić, vlastelin po 2 for. za g. 1874., 1875. i 1876. — ukupno 6 for., Drag. Taborski za g. 1877. 5 for. sa „G. listom", Fran Bingula za g. 1876. i 1877. 10 for. sa „G. listom", Gustav Barabaš za g. 1877. 2 for. Valent. Lanovič za 1876. 2 for., Ivan Vladislav za 1877. 5 for. sa „G. l.", Ivan Maletić za 1877. 5 for. sa „G. l.", Tito Ožegović za 1876. i 1877. 3 for., Stj. Valdec za g. 1877. 4 for. Ivan Cerovski za g. 1877. 5 for. sa „G. l.".

XI.

Na poziv g. predsjednika donesoše sliedeća gg. od svojih najizvrstnijih vina k sjednici na kušanje:

1. Stražimir 4 vrsti sladke graševine od g. 1868., 1873., 1874. i 1875.

2. Gospoštija Pakovec posla rensku graševinu od g. 1875. sladku graševinu od 1873. i 1875., burgundsko od 1875. i m. beržko od 1872.

3. Lav. Vojska sladku graševinu od 1875. i 1876.

4. Gospoštija bisažka: muškat 1874. traminsko 1874. i 1875., te sladku graševinu 1875. i 1877.

5. Drenovački vlastelin: bielo od 1876.

6. Popović, učitelj, crno i bielo 1876.

7. Lanović, seljak, bielo 1875. i 1876.

8. Gustav Barabaš, bielo moravečko 1875., sladku graševinu 1874., te graševinu pomiešanu s domaćom bielinom 1871.

9. Maletić graševinu 1875. i 1876.

Ova su vina pri banketu prisutna gospoda kušala, te poradi osobita mirisa i ljubkosti bude priznano prvo mjesto renskoj graševini od god. 1875. gospoštije pakovačke.

Muškat i traminac gospoštije bisažke imade liepu budućnost radi svoga mirisa i liepa lica.

Graševina Stražimirova od 1868. i 1873. gotovo je buteljsko vino.

Barabaševa graševina od 1874. nešto je prejaka, a ta jakost absorbira joj miris.

U obće vina graševinska štono je izložiše gg. Vojska, Maletić i Stražimir, te gospoštije pakovačka i bisažka, imadu liepu budućnost; dobrom manipulacijom usavršit će se, da budu ljubka i fina mirisa.

Prigovor je svim tim vinom: što ga je još premalo za izvoz, pa što jim još manjka posve racionalne manipulacije; nu pošto su jur obsežne prostorije od liepa ležaja posadjene izvrstnimi timi vrstmi vinove loze, to je liepe nade, da se tim stavio temelj budućem imućtvu ovog priedjela, što će ga crpiti iz prodaje vrstne kapljice.

I vina od običnih domaćih vrsti, kao što je Lanovićevo od čiste imbrine, zatim bielo g. Drenovačkoga vlastelina, i bielo od g. 1876. g. Popovića pružaju nam sliku dobrih stolnih vina, a bielo moravečko g. Barabaša spada već medju izvrstnija stolna vina.

Mnogo — dakako — još treba učiti, mnogo treba kušati i mučiti se, dok se dovinemo, kako da što izvrstnija proizvedemo vina. Materijala, Bogu hvala, imademo jur dovoljno, ali još nedostaje znanja, prilike i ponešto mara.

Sjednica bude zaključena ob $^1/_4$3 uz svestrano zadovoljstvo i obće medjusobno prijateljsko rukovanje, zatim započe banket, na kojem učestvovaše 27 osoba, na kojem budu uz veseli razgovor kušana donešena vina, i o njih izrečen sud, kako je gori naznačeno.

Drag. Stražimir,
predjednik.

M. Bertak,
tajnik.

Predstavka upravljajućega odbora

gospodarskoga družtva, da vis. vlada izvoli predložiti saboru zakon za uredjenje ribarstva.

(Nastavak).

Znatni broj takvih koristonosnih ustanova naći ćemo u sborniku, sadržavajućem stara vlastelinska prava.

U načelu priznavaju sve takve pravne knjige ribolov za obćinsko ili vlastelinsko pravo, te se njihove ustanove protežu najviše na nekoje važnije momente prava ribarenja ili spominju način, kojim se ribolov u ovoj ili onaj okolici vršiti imade.

Državno zakonarstvo počelo je u Austriji tek u 17. vieku ribarstvo uredjivati, akoprem nekoji štatuti o ribolovu još u dalje nazad zasižu n. p. u gornjoj Austriji izdao je car Maksimilijan već u god. 1499. red za ribolov koj se do sada u gradskom archivu u Lincu čuva; zatim Ferdinand I. 1537., Rudolf II. 1583. koji osim praktične vriednote mnoge važne ustanove tičuće se unapredjenja ribarstva sadržavaju, što da je dokazom o ondašnjem znatnom razvitku ove grane gospodarstvene.

Za sada ostoje u Austriji u pojedinih pokrajina razni odnošaji pogledom na vršenje prava o ribolovu. Tu imade država svoje pravo na ribolov naročito u javnih riekah, ribnjacih, ovdje opet spada isto pravo pod autonomiju obćina, tamo na vlastelinstva tako, da je kadkada ribarstvo samostalno realno pravo i tim predmetom posebne uknjižbe, ili pako biva skopčano isto sa drugom nepokretninom kao prodajno ukorenjeno zanatno pravo, koje se pod ovim pravnim naslovom u knjige unešeno nalazi.

Medju specialnimi zakoni o ribolovnom pravu austrijskom i izvršivanju ribolova zaslužuju sliedeći štatuti spomenu:

Patent carice Marije Terezije od 21. ožujka god. 1771., koj imade nekoje nove ustanove glede prodaje i hvatanja riba zatim veličine mrežnih oka, napokon uznemirivanja ribnoga ploda, polaganja metnice i udica itd.

U dolnjoj Austriji bješe izdani štatuti o ribolovu god. 1679., 1789., napokon u svibnju g. 1823. u Solnogradskoj imali su u tom pogledu najveći upliv nadbiskupi od kojih se nekoliko štatuta imenice o ribarenju u ribnjacih uzdržalo n. pr. kardinal Matija Lang god. 1519., Mareno Sittiens 1617.

U zadnje vrieme uredila je država sama ribolov i to naredbom od 13. veljače 1856. doskočivši time škodljivom načinu, kojim su se vode putem zakupa na kratko doba komadale.

U Českoj i Moravskoj služili su za polugu, zemaljski štatut Ferdinanda II. od 19. svibnja 1627., kao što Maksimilijana g. 1564., i kralja Vladislava od god. 1500., koje naredbe ribarstvo proti odšteti i objesti u zaštitu uzimlju.

Osim terezijanskih i josefinskih zakona u kojih bje diomice i na ribarstvo obzir uzet, važan je za razvitak ribarstva redarstveni red za struge od 10. veljače god. 1854. po kojem treba medjutim za podignuće svakojakih ribarskih sprava, što prouzročuju pogibelj ribar-

barstvu tražiti dozvolu od zemaljske oblasti itd. zatim naredba od 27. lipnja god. 1849., kojom su sva prava na ribarstvo na tudjem zemljištu ukinuta.

U Galiciji postoji za zaštitu ribarstva štatut za ribolov od g. 1346., zatim štatut od god. 1457. i 1507. Ovaj zadnji od kralja Sigismunda II. i prvašnji od kralja Kazimira, kojima se mnoga zloporaba ribolova odstranila, te kojima se i podloženomu pučanstvu ribarenje dozvoljuje.

U ostalih zemljah Austro-Ugarske je ribarstvo budi vlastničtvo obćina. privatnih osoba, većih vlastela, i države koje su za njegovu zaštitu u svoje vrieme izdavale naredbe nalazeće se u dotičnih zemaljskih redovih. Tako u Tirolskoj od g. 1833. i 1853., u Koruškoj god. 1577. u Štajerskoj patenti od g. 1641., 1673., 1699., 1737. i 1771 koji su se većinom zaboravili te je željeti, da se ove za napredak ribarstva izdate naredbe valjanimi zakoni nadopune te se tako isto od dalnjega nazadovanja i propadanja sačuva.

Hrvatsko-ugarski zakoni smatraju ribarstvo kao posebno pravo koje se spominje jur u zakonih kralja Kolomana (I—16) u Tripartitumu (I. 87. §. 2) i u kraljevskih poveljah i darovnicah.

Na temelju rečenoga Tripartituma bio je ribolov ograničen u toliko, što je pripadao samo vastniku zemljišta, u kojem je bio ribnjak ili kojim je potok ili rieka tekla.

Ako je rieka svoje korito ostavila, te si učinila novo, to je pridržao pravo ribolova onaj, kojemu je isto i prije padalo makar se novo korito izlejalo na tudjem zemljištu.

Ova gore navedena pravna ustanova, da ribolov pripada vlastniku zemljišta sliedi i iz kašnijih zakona (1574 : 2783; 1647 : 60).

Dali je pravo ribolova pripadalo samo plemićem ili vlasteli to neustanovljuju nigdje stariji zakoni pače ne ima ni spomena o ribolovu u 18 čl. 5 dekreta kralja Vladislava II. kao ni u čl. 22. 1729. u kojih se normira pravo drva, a ipak se na oba ova članka poziva toli ugarski koli hrvatski urbarium od godine 1767. i 1780. koji naročito kažu: da Lov Pticz y Rib Lovina vu ribnih vodah y Potokih szamoga Goszpona je y zato vszem kmetom kaj najosstresse prepovidasze“ (VI. §. 3).

Samo banatski urbarium priznaje kmetom pravo ribolova u onih močvarah koje su jim bile doznačena u svrhu urbarsku za drvariju i uživanje trstike.

Ovo stanovište terezijanskih urbara pridržaje i urbarski zakon od godine 1836 §. 8 čl. VI.

Poljski zakon od g. 1840. zabranjuje u §. 33 (čl. IX) hvatati ribe, piškore, pijavice u tudjih tekućih, stojećih vodah i kanalih te ustanovljuje kazan za taj prestupak.

Carski patent konačno od 2. ožujka 1853. smatra ribarenje gospoštijskim pravom te si pridržaje u §. 34. uredjenje istoga.

U novije doba podnešena je u hrvatskom saboru po g. M. Hrvatu i drugovih osnova, po kojoj bi se pravo regalno ribolova imalo bez odštete ukinuti i ribarenje imalo bi pripasti obćinam u brodivih riekah pa pravo ribarenja na moru regulirati posebnim zakonom (§§. 14. 16).

Odatle se može razabrati, u kakvom se stanju nalazi ribogojstvo u pojedinih državah naročito u susjednih nam pokrajinah i kod nas, ujedno moći je izvidjeti koje mjere treba da poprimljemo da se ovoj gospodarstvenoj struci čvršći temelj postavi.

No budué je izvedenje gore naznačenih reforma u ribarstvu domaćem skopčano sa velikimi potežkoćami, s toga valja da se prije svega valjanim statutom koj bi odgovarao duhu vremena i znanosti pripravlja put na kojem bi valjalo poći, da se čim brže k žudjenomu cilju dodje.

U tom pogledu bilo bi koristno, da se u novom statutu naznači pravac budućemu jošte podpunijemu zakonu o ribolovu dakle pravo ribolova obzirom na vlastelinstva i obćine uredi, te da zemlja što njoj po pravu ide, budi neposredno ili ako bi to interes ribarenja zahtievao, uz odkup na se preuzme, te po primjeru drugih država na pojedine korporacije u zakup dade razdielivši ribolov na shodna područja, u kojih bi se racionalno njegovati mogao.

Uzevši dakle u pretres zakonsku osnovu o ribolovu što ju je sastavilo povjerenstvo sastojeće se iz odaslanika županija baranjske, bačke, šomodjke i virovitičke, zatim proučiv zakonsku osnovu za uredjenje ribarenja, što ju sastavilo gospodarsko družtvo u Osieku napakon ako sravniv oba dva operata medjusobno uzporedimo iste sa današnjimi načeli racionalnoga ribarenja, moramo priznati, da ni prvi ni drugi izradak nebi mogao odgovarat svrsi, koja se ovim štatutom za uredjenje ribarenja postić namjerava.

Prvi statut bje sastavljen jedino za uredjenje ribolova na Dravi te mu manjkaju naravno sve ove ustanove i uvjeti na koje se valja obazreti, ako se taj štatut imade protegnuti i na ostale potoke. rieke i ribnjake u Hrvatskoj Slavoniji s toga bi jošte mnogo nadopunjujućih ustanova u rečeni štatut uvrstiti trebalo.

Nu gospodarsko družtvo u Osieku zauzelo je kod sastavljenja svoga štatuta stanovište više manje urbarsko. Odredbe odnoseće se na uredjenje i odkup regalnoga prava ostavlja budućemu zemaljskomu zakonodavstvu premda naglašuje imperativnu želju u §. 3. dotičnoga sastavka da imade pravo ribolova ostati u izključivom posjedu bivših vlastnika, bez da navodi shodne ustanove, kojima bi se ovo regalno pravo ribarenja urediti imalo. Veliku korist zajednice kod izvršivanja ribolova spominje rečeni štatut u §. 4; o zajednici samoj, kao što o načinu vršenja zajedničkoga ribolova, ništa se u statutu ne uvadja dakle o zadružnom životu niti ne spominje.

Ostale ustanove što no ih sadržaje rečena zakonska osnova o ribolovu naročito one glede zaštite ribarstva vrlo su u tiesni čamac stegnute što bi moglo biti na uštrb zakonu, koj mora biti jasan i točan jer se njim temeljite reforme u domaćem ribarstvu izvesti kani.

Da bude dakle štatut o ribolovu čim savršeniji usudjuje se upravljajući odbor predložiti svoj sastavak o ribolovu koj se oslanja na najnovijih podatcih urbarskoga zakonarstva drugih naprednih država uz prilagodjenje

našim okolnostim vis. kr. zemaljskoj vladi na blagonaklo uvaženje, te si dozvoljuje popratiti ovaj izvadak sliedećim obrazloženjem:

S razloga što je ribarstvo ne samo u Dravi nego i u drugih tekućih vodah vrlo važni faktor narodnoga gospodarstva, biti će od koristi da se predležeći štatut na sve domaće vode proteže da se ribolov na svih mjestih i u svijuh voda domaćih racionalno urediti može.

Predležeći štatut o ribolovu imati će svrhu: služiti medjutim kao regulator kod vršenja i zaštite ribarstva dok se novi zakon o ribarstvu u život ne uvede. Akoprem je dalnje uredjenje i odkup ribarskih prava predmet budućega zakonodavstva, ipak se u smislu predležećega štatuta dozvoljuje u interesu ribarstva, u koliko je moguće već za sada urediti ribolov i tako organizirati, da bude odgovarao današnjim zahtjevom naprednoga vieka. Obćine ili privatne osobe smiju izvršivati ribarenje same ili po napose postavljenih ribarih. Ovaj način ribarenja postoji svuda. Tako je na primjer u zakonskoj osnovi o ribolovu u kraljevini Virtemberžkoj uveden mnogogodišnji zakup te izključen način, da se pojedinim ribarom ili članom obćine ribolov prepusti jer se time kako je poznato interes pojedinaca radi drugih suvlastnika na ribolovu bezobzirnom plienitbom riba podupire, što se obzirom na razvitak ovoga ogranka dozvoliti ne smije.

Glede zakupa navadja §. 8 pruskoga zakona o ribolovu od godine 1874. sličnu ustanovu uz razlog što se može zakupom samo u tom slučaju polučiti svrha, ako se zakupnik osigura, da je njemu moći za razvitak ribarstva u iznajmljenom području uloženi trud, dotično glavnicu na svoju korist ukamatiti.

(Konac sliedi).

Zapisnik

od 14. ožujka 1877. vodjen u sjednici odbora gospod. podružnice za hrv. primorje na Rieci pod predsjedanjem presvjetlog g. vel. župana Al. pl. Fodrocy-a.

Prisutni:

Al. pl. Fodrocy, predsjednik, Mil. pl. Kukuljević, podr. tajnik, Nikola Srića, Jakob Čičigoj, Mate Mažurauić, Juraj Mikulčić, odbornici.

Čl. I. Ponajprije čita se zapisnik skupštine gospod. podružnice od 7. rujna 1876.

S obzirom na čl. III. pozivlje se g. tajnik podružnice da po mogućnosti što prije osnovu za ribarenje sastavi u svrhu da se ista u sazvat se imajuć podružničkoj skupštini u drugoj polovici mjeseca travnja u pretres uzeti uzmogne.

Čl. II. Čita se imenik članovah gosp. podružnice. Iz ovoga imenika brišu se njeki od njih iz Rieke odselili a drugi nikada u skupštinu ne dolaze niti svoje prinose ne plaćaju.

Uzimlje se na znanje time da se za g. 1877. prama tomu imenik članovah sastaviti imade.

Čl. III. Čita se dopis gosp. podružnice od 1. veljače 1877. br. 44 upravljen na kr. podžupaniju riečku u pogledu mnienja glede razvoja voćarstva.

Čl. IV. Čita se dopis predsjednika gosp. podružnice pod br. 1. 1877. upravljen na upravljajući odbor hrv. slav. gospod. družtva u Zagrebu u predmetu uredjenja obć. pašnjaka u Hrvatskoj i Slavoniji.

Uzimlje se na znanje.

Čl. V. Čita se dopis predsjednika podružnice od 27. listopada 1876. upravljen na odbor gospodarskoga družtva u Zagrebu u pogledu ustroja župnih supodružnica.

Na ovo odgovara upravljajući odbor hrv.-slav. gosp. družtva pod 1. siečnja 1877. br. 647 sliedeće: da prihvaća mnienje i da uvažuje priposlana pravila glede ustroja župnih supodružnica i da pristaje na to, da bi se u području ove gospod. podružnice nekoliko supodružnica ustrojilo, nu da on u ostalom mnije, da su za unapredjenje gospodarstva dostatne gospod. podružnice i gosp. družtvo u Zagrebu.

Zaključuje se da odbor uvaživ razloge po predsjedsjedniku glede ustroja supodružnica razložene budućoj skupštini gospod. podružnice opet taj predlog glede ustroja supodružnica stavi, te da se ista zatim na upravljajući odbor gospod. družtva u Zagrebu obrati, da se kod svih podružnica supodružnice ustroje, podjedno da se na sve podružnice isto mnienje iztakne i iste upozore na korist ustroja župnih supodružnica.

Čl. VI. Dopis upravljajućega odbora gospod. družtva od 14. veljače t. g. br. 103 (br. 4—1877.) kojim gosp. podružnici preporučava dopis g. A. Čopa glede postavljenja povjerenika za osjegurajuču banku „Slaviju“.

Zaključeno je obratiti se na g. A. Čopa da pobližje uvjete gtede osjeguranja priobći, kad to stigne, da se to priobći g. odborniku Nikoli Srići koj će odboru u tom pogledu svoje mnienje izraziti.

Čl. VII. Viećanje na koj način i u koju svrhu da se upotriebi svota od 120 for. štono je priposlana po gospod. družtvu u ime razredjenja nagrada gospodarom.

Odbornik prof. Jakob Čičigoj mnije da se u hrvatskom primorju najvećma pučanstvo vinogradarstvom bavi, te da s toga predlaže da se ova svota u ime nagradah vrstnim i marljivim vinogradarom porazdieli.

Tajnik Milutin Kukuljević mnije, da bi se prije svega imali iztražiti uzroci iz kojih trsovi u Primorju tako boluju, da većim dielom vinova loza veoma malo vina daje.

Predsjednik Fodrocy izjavlja, da je ta bolest trsova obće u čitavoj Hrvatskoj, a ne samo ovdje nego i u Francezkoj.

Prof. J. Čičigoj odgovara na to, da je on iz izkustva opazio, da su trsovi u Primorju bolestni onda kada je bila blaga zima; čim je strožija zima, tim su trsovi zdraviji; zemlja kada se smrzne uništi one crvove koji trsove uništuju.

Napokon opaženo je da čim se trsje niže sadi t. j. kad su brajde trsja veoma nizke, da se na lozah nizkoga riza manje bolestih opaža.

Zaključeno je ovo priobćiti svim obćinam te ih na to upozoriti i umoliti, da vinogradare o tom ubavjeste a ujedno da ih upute i da kod kopanja na to gledaju da li je bila oštra ili blaga zima i ako je bila blaga zima

to imadu trsove sumporom posuti čim će ih od bolesti spasiti; zatim da što moguće nizke brajde grade. Glede vrstih groždja koje u Primorju najbolje rodi i dobro vino daje. U Primorju najviše ima sliedećih vrstih:

1) Slavina. Ova je sitna srednja i debela, zove se odtuda, što ima istu boju kano slavulj dok zori, a kada dozrije sasma je crna.

Ovo grožđje sadi se u Kostreni, u kojoj je poznato najbolje crno vino.

2. Teran sitno crno grožđje.

3. Crnina je isto tako jako crna; srednje jest grožđje nabito i vrlo sladko i veoma tvrdu koru imade.

4. Plavac. Ovaj u Primorju najrodniji, nu veliki plavac daje slabo vino.

Srednji i mali plavac daje izvrstno grožđje i izvrstno vino.

5. Kosovina ili golubina, ove ima jako malo u Primorju, nu daje dobro vino, zrije najprije te se za Primorje preporuča.

Bielo.

1. Žumić, sriednje žute i mehke jagode, vrlo ukusan grozd, je sriedan i nabit vrlo sličan tal. graševini.

2. Vrbić ima manje grozdove od Žumića, medju velikimi jagodami ima sitnih.

Okruglaste jagode na kratkoj petlji.

3. Žlahtina slična plemenki (Gutedel) sladko vino daje.

4. Ruža, to je ono grožđje koje u Hrvatskoj kozjak zovu, ima crna i biela, nu nepreporuča se.

5. Volovina (Ochsenauge) velike jagode tvrde i ukusno grožđje za jesti.

6. Kačadebić ima krupnije jagode od Vrbića, jako je vodan (okrugle žutkaste jagode) srednje veličine daje velike rozgve.

7. Bjelina, veoma sladko vino i dobro; od ove pravi se vodica kano i od Vrbića.

Od ovih vrstih grožđja preporučaju se sve a najviše od crnoga slavina i kosovine, a od bieloga preporučuju se sve osim žlahtine i ruže; najviše preporuča se vrbić, žumići, kačadebić i bjelinai

Zatim se preporučuju bieli i crni muškat, koji se u Primorju manje sadi. Od stranih vrsti grožđja jest biela malvasija, ova daje izvrstno bielo vino, dobro rodi i nije izvržena nepogodam vremena.

Ona se veoma preporuča da se u Primorju udomi. U svrhu da se nagrada može razdieliti, zaključuje se dakle preporučiti skupštini, da se u jeseni drži izložba vina, sočiva (krumpira) i voća u Kraljevici; te da se najboljim gospodarom primjerna nagrada podieli. Od nagrade ide polovica za vino, četvrtina za sočivo a četvrtina za voćarstvo.

Čl. VIII. Buduća skupština ima se držati u Senju, gdje će privremeni predsjednik i tajnik pogledom na svoje službeno zapriečenje položiti čast. Predložiti se ima da se predsjednikom izabere presv. gosp. senjski biskup dr. Juraj Posilović. Uz ovoga imadu se na predlog tajnika Kukuljevića izabrati dva podpredsjednika i to iz područja podžupanije riečke, prvi podpredsjednik vodio bi poslove administrativne a na sjedištu njegovom imao bi biti i tajnik i odbor bi se ondje imao sastojati gdjeno g. podpredsjednik svoje sjedište imade. Skupštine podružnice imati će se izmjenice držati u Senju, Novom, Kraljevici i Bakru.

Dodatak. Predlog o župnih podružnicah. Družtvo gospodarsko akoprem preko 30 godina obstoji, nije moglo ipak poradi svog ustrojstva doprieti svojim djelovenjem i poučavanjem do seljaka.

Glavne skupštine tog družtva polaze samo imućniji gospodari i to u malenu broju.

Podružnice stvorene za veliki obseg imadu u svojih skupštinah takodjer samo imućnije gospodare; seljak ne ide rado medju gospodu, jedno iz čednosti, drugo što se tamo vieća o stvarih njemu ne razumljivim načinom, — treće što u takvih sjednicah čuje mnogo rieči, a nevidi stvarne poduke.

Ako se dakle hoće, da gospodarsko družtvo, blagotvorno djeluje na seljačtvo, valja naći novo sredstvo privlačenja, valja ići s ustrojstvom gospodarskog družtva do samog seljačtva kad se ono neće približiti dosadanjoj uredbi.

Prigodom intronisacije biskupa senjskoga za administratora modruške biskupije u Novom izreče kanonik senjski gosp. Sokolić u razgovoru o tom predmetu jednu pomisao o supodružnicah, koje bi se u svakoj župi baš radi seljačtva ustrojiti imale.

Na poziv moj razvio je isti gospodin kanonik o tom predlogu svoju pomisao obširnije u prilogu.

Taj predlog o ustrojenju župnih supodružnica čini mi se da je ono dosele nedokučeno sredstvo: povući seljačtvo u krug gospodarskoga družtva, i da će ako se pojedini razumniji gospodari dotične župe, župnici i učitelji za samu stvar zauzmu, biti od velikog zamašaja ne samo za razvitak gospodarskoga družtva, već i za djelovanje istoga pomoćju gospodarskom listu priključenog „Seoskog gospodara."

Da se te župne supodružnice gospodarskog družtva ustrojiti mogu, valja pravila hrv.-slav. gospod. družtva shodno promieniti u sliedećem smieru.

1. Svaka podružnica vlastna je u svom području ustrojiti župne supodružnice.

2. Za prvu godinu ustrojstvo župnih supodružnica imenuje predsjednika, tajnika i odbor od 6 lica supodružnicam dotična podružnica, u sporazumku sa političkom oblašću.

3. Druge godine izabire si odbor sastojeći iz predsjednika, tajnika i 5 odbornika sama župna supodružnica iz svoje sredine. Članovi toga odbora moraju biti zajedno i članovi gospodarskoga družtva.

4. Članovi župne supodružnice ne moraju biti redoviti članovi gospodarskoga družtva, te ako nisu članovi gospod. družtva, imadu u skupštinah samo pravo predlagati i svoje predloge obrazložiti, na koliko se time

opredieljeni red viećanja nesmućuje ali ne imaju pravo odlučnog glasa; ovo pripada samo članom gospodarskog družtva.

5. Župne supodružnice sastati će se redovito svake nedjelje poslie večernice na dogovor, a izvanredno polag potrebe. Zapisnik se vodi samo o stvorenih zaključcih, te se podnaša na odobrenje i dalnje shodno uredovanje področnici. U tih sastancih bira se po jedan zastupnik za skupštinu podružnice, te se odlučuje većinom glasova prisutnih redovitih članova gospodarskog družtva.

7. Župne supodružnice imadu pravo dopisivati jedino sa dotičnim obćinskim poglavarstvom u silnih slučajevih, a redovito imadu obćenje jedino sa dotičnom podružnicom.

8. Gospodarsko družtvo ima prema toj novoj uredbi sastojati se iz redovitih i neredovitih članova.

Članovi redoviti plaćaju na godinu 3 for. — te su zajedno članovi dotične podružnice i župne supodružnice u obsegu koje redovito stanuju. Od tog prinosa ide jedna trećina u blagajnu gospodarskog družtva, druga u blagajnu podružnice, treća u blagajnu župne supodružnice, koju posljednju rukovodi predsjednik supodružnice.

Članovi ne redoviti plaćaju na godinu 1 for. u blagajnu dotične župne supodružnice.

9. Članovi redoviti upisuju se kod podružnica ili kod središnjeg odbora gospodarskoga družtva, a ne redoviti kod župnih supodružnica.

Supodružnice priobćuju imenik svojih članova u dva primjerka početkom svake godine dotičnoj podružnici, od kojih se jedan podnaša osrednjem odboru, a podružnice priobćuju isto tako imenik redovitih članova svog područja osrednjem odboru.

Ovako bi se od prilike mogle urediti župne supodružnice, i pošto je predmet silne naravi, jer bez ustroja župnih supodružnica biva svako djelovanje podružnica barem po sadanjem izkustvu bezuspješno, to se preporuča ovaj predlog veleslavnomu osriednjem odboru na uvaženje sa molbom, da povodom toga, ako taj predlog usvoji, glede promjene družtvenih pravila shodan predlog bližnjoj glavnoj skupštini hrv.-slav. gospodarskomu družtvu podnieti izvoli.

A. pl. Fodrocy.

GLASONOŠA.

Razne viesti.

Zagreb, 15. travnja 1877.

Osmrtnica. Jedan od najzaslužnijih, najumnijih i najpraktičnijih gospodara današnjega vieka Franjo vitez Horsky umro je prošloga petka 6. o. m. u Bychovu kod Kolina. Slavni pokojnik bio je jur puno godina počastnim članom hrvatsko-slavonskoga gospodarskoga družtva, kojemu služi na ne malenu čast, što bje slavni pokojnik ovo odlikovanje radostno primio. Doživio je liepi viek od 73 godine, nu on se je njim i valjano poslužio na svoju slavu i na korist čovječanstvu. Prvi europejski gospodari, što su se bili sastali na svietskoj izložbi u Beču g. 1873. držahu za dostojno in corpore obaći cielo njegovo gospodarstvo, pa su s udivljenjem priznali, da je Horskyevo djelo dostojno bilo njegova glasa i imena. I od nas mu uzklik: Pokoj Ti i slavna spomen plemeniti slovjenski pregaoče!

Novimi utemeljitelji gospodarskoga družtva postaše barun Bartol Smaić i g. veletržac Vaso Kotur.

Važna odredba zemaljske vlade. Dopisom od 27. ožujka obaviešta vis. zem. vlada upravljajući odbor gospod. družtva, da će svake godine prema potrebi u važnih zgodah uza svoga izaslanika delegirati po jednoga člana gospodarskoga družtva. „da razvide stanje gospodarskih zavoda u zemlji ter prema potrebi shodne predloge zemaljskoj vladi podnašaju.“

Kvarenje gospodarstvenoga sjemena. Poslao nam je prijatelj iz Fužine primjerak sjemena „agrostis stolonifera“ (fioringras) što ga je dobavio od nekojega poznatijega sjemenara (ne znamo je li hrvatskoga?) Mi iztražismo sjeme i nadjosmo skoro samu pljevu. Dobro će biti, ako naš prijatelj potraži novac natrag, a mi mu se jošte nudimo, da ćemo objaviti svietu ime dotične tvrdke, koja je tomu kriva.

Gospodarska podružnica belovarska moli upravlj. odbor gospod. družtva, da nastoji sklonuti visoku vladu, neka bi onamo poslala g. Alberta Štrigu, da jošte ovoga proljeća uzme ondješnji narod napućivati na umniji rad u vinogradu. Liepa želja, ali ovoga proljeća ne može se jošte izpuniti.

Ratarnice u Osieku i Požegi. Drago nam je, što je uvažena u ovom listu potaknuta misao, da se ustroje u Slavoniji dvie ratarnice, naime u Osieku i Požegi. Konferencija pod predsjedanjem samoga svietloga bana pristala je uz ovu misao. a sada je do obajuh gradova, da dokažu, koliko su gotovi pomoći vladi u dobroj nakani. Ilok da će dobiti vinarsku školu.

Kesten (Castanea vesca) u vapnenjači. Glasoviti franeezki botanik Al. Decandolle upitao je jednoga od prvih danas živućih biljara, nadbiskupa kaločkoga Haynalda, uspieva li kesten na vapnenjači? Ovaj se obratio na ugarske biljare s molbom, da mu kažu svoje mnienje. U slovačkom „Obzoru“ priobćuje dr. Gustav Zechenter prinosak za razjašnenje toga predmeta, te piše i ovo: „Za moga dužega boravka u Hrvatskoj, posjetio sam i Radoboj ne daleko od grada Krapine. Tuj sam vidio mnogo veoma bujnih i zdravih kestenika na lapornu škrilju (Mergl-Schiefer) kojemu je glavnom sastojinom vapno. Povrh toga mjesta raste kesten u vapnenoj zemlji druge tvorbe (formacije) t. j u vapnenjaku Liasovom, pa i obilato rodi, o čem se može svatko uvjeriti.“ Čudimo se, što to treba istom pripoviedati, ta i u zagrebačkoj okolici ima na lapornu tlu sila najljepših kestenika.

Poziv

na podružničku sjednicu što će se držati dne 18. travnja t. g. u prostorijah kr. podžupanije u Koprivnici.

Dnevni red:

1. Je li pasmina krmadi što se nalaze u obsegu podružnice prikladna za tovljenje i koj bi se način tovljenja mogao preporučiti.

2. Čim bi se dao ovdešnji seljak privoliti da većom pomnjom prione uz vrtljarstvo?

3. Što da se čini sa podporom od 120 for. dopitanom od središnje uprave gosp družtva.

4. Sabiranje godišnjih prinesaka od članova.

Na Bukovcu dne 1. travnja 1877.

J. Šavor,
kr. zem. kult. viećnik
i predsjednik podr.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva **Vlastimil Vichodil.**

Broj 9. U Zagrebu 1. svibnja 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Kako ćemo podići naše konjarstvo?

Piše Fr. Blažeković.

U četvrtom broju ovoga lista crtajući crnu sliku sveobćega konjarstva naše domovine, stavi mi uredničtvo primjetbu, koja svjedoči da nisam stvar pretjeravao, pače da stvari sa najgorje strane niti ne poznam. Dosta me je neugodno dirnulo saznav, da konjarstvo još gorje biti može nego što ga ja poznajem; no drugom stranom iskrenost uredničtva toga lista, koji se ipak kano odličan faktor na tom polju u našoj domovini smatrati mora, svjedoči, da ono mane našega narodnoga gospodarstva ne taji, već ju tim više iztražuje i na vidjelo iznosi. Poznavanje mane jeste prvim i najvažnijim korakom, da se ona temeljito izcieli. Nazadak u te ruke gospodarstvu, scienim da sam dosta jasno svakomu, koj se za konjarstvo zanima, točno opisao, a sada ću pokušati opisati način kako bi se cielokupno konjarstvo do racionalnoga napredka dovesti dalo.

Štetni uzroci, s kojih u nas konjarstvo propada ili u napredovanju zapinje, mnogobrojni su, pa bi se nekoji od njih dali odstraniti, neki promieniti, a opet nekoje može samo ustrajan rad i veća naobraženost našega puka izliečiti.

Poglaviti uvjet za napredak stvari jeste, da se probudi zanimanje za stvar, jer pokraj svih nagrada i pohvala za valjan uzgoj manjkaju puku svojstva i iskrena volja za napredak. Najjasniji dokaz za ovu tvrdnju je taj, što jošte danas ima okolica, gdje se pod nikakvu cienu ne može ustanoviti pastuharska postaja. Za materijalni interes neima boljega sredstva od zakonskoga članka XX. od 1873. za stavbu konja u slučaju mobilizacije; samo se tomu članku jošte toliko prigovoriti mora, što se potreba konja za vojsku putem novačenja samo u slučaju mobilizacije nabavlja; a zašto se nebi i ona množina konja, što ju u vrieme mira konaničtvo treba? Zašto se dopušta medju narod i vojnu upravu pristup špekulantom, te se tako hasna, koju je zaslužio uzgojitelj za svoga konja, predaje trgovcu. Normalna ciena za konjaničku službu sposobna konja može se uzeti od 150, 200 i do 250 fr.; iz izkustva znamo, da je sajmovna ciena srednje ruke konju, koji nije uzplodjen iz stalne poznate pasmine u obće manja, dakle bi ciena koju vlada za unovačena konja plaća, maksimalno nadkrililа cienu, koju čovjek na sajmu postići može. Ne samo da bi se tako i materijalno uzgojitelju pomoglo, već bi se posve zakrčio put trgovcem da se na štetu narodu i državi bogate, a po trgovinu ne bi u obće nastala nikakova znatna šteta.

Ono što se je prigovaralo tomu zakonu u svoje vrieme od njeke strane veleuzgojitelja, ne ima nikakova temelja; jer ako i jest neugodno da se njekoliko konja iz ždrebarnice uzme, to je upravo opet drugom stranom za sveobće konjarstvo spasonosno, ako se uzgojitelju na malu otvori put, da svoj uzgoj hasnovito unovči. Toliko o tom, da se pobudi interes naroda za pravilno gojenje. Jošte bi nadalje dobro mogle poslužiti dalje ustanove zakonskoga članka XX. U smislu istoga članka prosti su od unovačenja samo oni pastuhi, koji su od za to opredieljena povjerenstva za uzgoj sposobnimi pronadjeni, kao što su i sve od ovakovih pastuha opasane kobile proste; svi ostali pastuhi, koji za razplod sposobni nisu, imadu se izkopiti. Neznam s koje se strane greši da li od naroda t. j. odozdo ili od dotičnih oblasti, nu toliko znadem, da sam kao član takova povjerenstva nekoliko pastuha licencirao, te da je strog nalog izdan, sve ostale pastuhe koji za razplod sposobni nisu, izrezati, pa ipak ove nakaze od pastuha kobile i danas opasuju, te tako uzgoj kvare.

Strogi nalog zemaljske vlade: da se svaki nesposoban seljački materijal uništi, prisilio bi našega muža, ako hoće da mu se kobila svaku godinu ždrebi, od takova pastuha ju dati opasati, koji ako napredku ne pomaže, barem ga ne kvari, te bi se tako na jedan put po mome

mnienju najvažnijoj i toj najopasnijoj mani doskočilo. — Prisiljen tako puk neposredno napredovati, mogo bi se lahko do toga dovesti, da i pravilno svoj materijal pari, — a to po mom mnienju na sliedeći jednostavan način, koj sam tako rekuć sam sebi namislio i kojim se ma nitko zanj ni ne znao u okolici, služim na korist okolice i pučanstva moga djelokruga. Ravnateljstvo ždrebarnice, koju nadzirem, pripušta stanoviti broj kobila za opasanje pod pastuhe ždrebarnice; puk upoznav hasnu, koja mu s toga postupka nastaje, uporabljuje ju obilato, te se služi dobrotom vlastelinstva, a ja svaku kobilu koju muž daje opasati, pregledam da li je zdrava, te joj ujedno njezin organični sustav prosudim i onomu pastuhu opredielim, za kog ju najsposobnijom držim, a vlastnika ni ne pitam, da li mu je ovaj postupak po volji. Svaki, koji se podvrgne, dobije sigurno povoljni uzgoj, te sam tako na ovaj način dotle dospio, da su svi plodovi, koji od vlastelinskih pastuha proizlaze, reko bi izvrstni, u koliko je to po sustavu kobila moguće, a oni koji iz pastuha državne postaje proizlaze bormê veoma su loši. Uzrok zašto su loši jest: što se tako konji pare, da nije moguće povoljni proizvod dobiti, a već i u pretečnom članku sam to razjasnio.

Ovaj moj postupak mogao bi se i za ostali narod uporabiti, dakako da ne ima svagdje vlastela da dozvoljuju svoje pastuhe i narodu, pa ne ima svagdje ni živinara, koji pripust nadzire. Nu da se svi nesposobni pastuhi odstrane, da se svi sposobni ovlaste ili licenciraju, zar nebi u svakom selu mogli naći jednoga ili dva razumnija muža, kojim bi se moglo raztumačiti, kako se imaju konji družiti, i koji su jedan prema drugomu za oplod sposobni? ne bi li se moglo opredieliti, da svaki koji svoju kobilu opasati hoće, prije dotičnoga povjerenika upita: kojim pastuhom imao bi to učiniti, da dobije dobar plod? Ove mjestne povjerenike ili povjerenstva, ako već nisu gospodari strukovnjaci, moglo bi se podučiti, a konačno ne bi li tu zadaću mogao primiti podžupanijski veterinar? Njegovi poslovi nisu toliki, da ne bi mogao i toga obaviti; a zadaća, koju bi vršio, možda je najvažnija od svih njegovih dužnosti. Bio sada način ma kakav, to je stvar zakonodavstva, no neobhodno je potrebito da se pripust i opasivanje kobile po vještoj ruci rukovodi, a ne da se ostavi nerazumnomu vlastniku.

Svratimo sada pogled na najglavniju podlogu konjarstva, na materijal naših pastuharna. Što o našoj pastuharni u Varaždinu držim, već sam u pretečnom članku spomenuo, te je ovdje suvišno opetovati, nu opet priznajem, da niti materijalne sile naše zemlje podnose, a niti je moralno moguće cieli pastuharni materijal na jedan put odstraniti; ali bi se na svaki način mogao bar ovaj postojeći postupice boljim zamieniti. Ne mogu upravo reći, da ovaj materijal ne valja što se tiče pojedinih eksemplara, već da po svojoj pasmini pastusi nisu takovi, da našim okolnostim odgovaraju, a uslied toga dakako ne možemo niti imati dobra uspieha.

Najglavniji uvjet za valjano sveobće konjarstvo jest jednakost pasmine; postigne li se to, tada do vieka više domaća pasmina izginuti ne će, jer će sama po sebi ploditi devoljni uzgojni i pastuharni materijal.

Proučimo dakle točno: koja pasmina prvo najbolje našim potreboćam, koje s konjarstva želimo namiriti, odgovara, a drugo koja je našoj domaćoj pasmini najsrodnija, da se sa istom uspješno uzgajati može. O ovoj točki ne usudjujem se ovaj mah rieči duljiti, jer je to pitanje, na koje sám jedan ma još toliki vještak ni odgovoriti ne može. Pa budući riešenje toga pitanja veoma važno za svu budućnost cieloga konjarstva, to je bez dvojbe zadaća strukovnoga povjerenstva, da ga ono rieši.

Što se moga osobnoga mnienja tiče, scienim, da su za rečenu svrhu pasmina lipicka i erdeljska najsposobnije.

Način ovakov jednaki pastuharni materijal nabaviti, bio bi najjednostavniji: da se nova državna ždrebarnica ustanovi; no taj predlog činiti znači ne misliti na vrieme, kada su se obstojeće državne ždrebarnice ustanovljivale; onda je bilo toga materijala u laglju cienu. Podpuna uzorna ždrebarnica na mjestu stajala bi danas od prilike tri sto tisuća forintih. — Ne znam, bi li takovu ogromnu svotu naš zemaljski budget mogao pregorjeti. Tražimo dakle drugi koji način, ogledajmo se medju domaćimi veleposjednici i veleuzgojitelji, kakove ovi plešine uzgajaju i da li iste našim zahtjevom odgovaraju, ne bi li se dalo da slučajno nadjemo takovu uzornu ždrebarnicu, koje bi se nekim načinom dala na državnu ždrebarnicu uzvisiti bez ikakova troška, da možda jošte na veliku korist dotičnoga vlastnika?

Uzmimo slučaj, da se ravnateljstvo takove uzorne ždrebarnice ili vlastnik odluči, da si stavi prvom zadaćom, kako će uzorne i izvrstne pastuhe za uzgojni materijal gojiti, i to iz one pasmine, koju dotično povjerenstvo za naše okolnosti sposobnom pronadje. Ovakova jedna ili najviše dvie pasmine morale bi dakako za uviek stalne ostati. Pastuhe, što će izaći iz te ždrebarnice, preuzela bi državna uprava u ugovorenu cienu u svoje vlastničtvo i to moglo bi bivati od prilike ovako: vlastnik ždrebarnice morao bi se obvezati svake godine opredieljeni broj posve zdravih i savršenih pastuha zemlji uz opredieljenu cienu prepustiti, koje pastuhe prije strukovno povjerenstvo sposobnimi proglasiti imade. Koliko mi je poznato kupuje svake godine zemaljska vlada njekoliko pastuha za cienu od 800 for. te ih traži po cieloj zemlji; — dobre pastuhe je težko naći, jer se riedko goje, zato što se riedko za kupovanje traže. Svaki gojitelj, ako svoj uzgoj u četvrtoj godini za 800 do 1000 for. proda, rado će se obvezati svake godine 3—5 ili 10 takovih pastuha odgojiti, te će se trsiti, da si sigurna i dobra kupca uzdrži, a zemaljska uprava opet mogla bi svoj pastuharni materijal u promaku od nekoliko godina bez toliko ogromne žrtve posebne ždrebarnice izjednačiti i kasnije uviek jednaki materijal nabavljati. Ako uza sve to za 10—15 do 20 godina nebude povoljna rezultata u našemu konjarstvu, onda svaka moguća kombinacija vara.

(Nastavit će se.)

Predstavka upravljajućega odbora

gospodarskoga družtva, da vis. vlada izvoli predložiti saboru zakon za uredjenje ribarstva.

(Svršetak).

Komadanje ribjih voda valja zaprieciti zakonom, buduć se dadu veći reviri uz znatniju korist upravljati nego manji, ujedno pako treba naznačiti granicu u kojoj će se razdieljeni komadi vode složiti, napokon je neobhodno potrebno da se političke upravne oblasti ovlaste da potrebite mjere poprimlju, ako se ovlašćenici za izvršivanje ribolova medju sobom nebi mogli sporazumjeti.

Prepušćanje iznajmljenih ribjih voda na podzakupnike vrlo je štetonosno po razvitak ribarstva, s toga se ovaj način ribarenja zakonitim putem izključiti mora te se imade paziti od strane upravne oblasti i na družtva, što bi ribolov inače nego po zajedničkom ribaru vršiti hotjela.

Buduć novi zakon dotično statut o ribolovu na već postojeće zakupne ugovore protivno djelovati ne može s toga se barem na buduće ugovore osvrtati mora da njihove ustanove ne bi stojale u protuslovju sa predležećim statutom.

Što se tiče ribarskoga prava i izvršivanje istoga u domaćih vodah, poznato je da je takvo pod raznimi naslovi u gruntovnicah uknjiženo ili se pako od vlastnika poriečja bez ikakvoga naslova do sada vršilo, s toga valja da se isto čim brže uredi.

Da li je ribarsko pravo u Hrvatskoj i Slavoniji u javnih knjiga unešeno pod posebnom uložkom kao samostalno realno pravo, nije točno poznato, nu zato se znade da se obično ribarsko pravo kao sa posjedom spojeno pravo u gruntovnicah nalazi.

U interesu ribarstva biti će od prieke nužde, da se u tom pogledu ribolov točno revidira, dotično da si zemlja što njoj po pravu ide osvoji, napokon sve zaprieke odstrani koje bi razvitku ribarstva nelegalnim izvršivanjem prava ribolova priečiti mogle. Iz životoslovja riba poznato je da treba ribam za življenje i razplod dovoljnoga prostora pa s toga je štetonosno iste u vrieme putovanja uznemirivati ili ih na njihovom putu priečiti da ne bi mogle svom prirodnom nagonu zadovoljivati.

Ove zaprieke sastoje se obično od hvatala za ribolov ili se podižu u vodi takve sprave koje su potrebne za uporabu vode u svrhe gospodarstvene i industrijalne s toga je imperativni upliv zakona u tom pogledu sasvim opravdan pa u svih sličnih statutih o ribolovu primljen.

Hvatala kakve god vrsti ne smiju se upotrebljivati nego tu valja propisati veličinu lukanja. Ova ustanova postoji u bernskom statutu za ribolov u Švicarskoj, gdje je jošte napose za hvatanje soma širina mrežnih lukanja na 6 cm. opredieljena.

Isto tako valja zabraniti sredstva kojima bi se ribe sasvim uništile i izkorenile o čem svjedoče pomanjkanja, riba u Savi uslied uporabe dinamita itd.

Za napredak ribarstva od osobite su vriednosti čuvališta.

Čuvališta razlikuju se na tako zvana čuvališta ribjega mriesta (Laichreviere) zatim na čuvališta riba (Fischschonreviere).

Zadnje nalaze se na ušću rieka dotično gdje se iste u more izlievaju, s toga se samo na prvu vrst čuvališta kod nas potrebiti obzir uzeti mora.

S razloga što je u vrieme mriestenja potrebno mira mladomu leglu i ribam, valja sve poslove koji bi ribe uznemirivati mogli obustaviti na takvih mjestih; premda bi trebalo čuvališta ondje izabrati, gdje ne bi bile prikraćene druge privatne osobe u svojih pravih, biti će probitačno iste jednako razdieliti da nebi pojedini ovlašćenici ribolova stradali.

Doba mriestenja mora se ustanoviti od 15. travnja do 15. srpnja zatim od 15. rujna do 31. prosinca, jer se u ovoj naše domaće ribe najviše mrieste naime: šarani Ciprinus carpio u lipnju i srpnju, som Lilurus glanis u lipnju i srpnju, štuka Esox lucius u svibnju, bielice Alburnus u svibnju, linjak Tinka vulgaris u kolovozu, karas Carassius vulgaris u srpnju, kesega Lenciscus vulgaris u travnju i svibnju, ostriš Perea fluviatilis u ožujku i travnju, pastrva Frutta fario u rujnu, listopadu, studenu i prosincu.

U propustih, koji su načinjeni za slobodan prolaz riba selica valja zabraniti svaku vrst ribolova, buduć se ribe kad putuju nad i izpod takovih sprava sakupljaju.

Kad voda izadje izvan svoga običnoga korita, nesmiju se nastaviti niti mreže niti pregrade, na kojih se nastavljaju bubnjevi i koši za hvatanje riba.

Da je umjetno razplodjivanje i uzdržavanje riba za razplod od velike koristi po ribarstvo, stoji izvan svake dvojbe, s toga je pravično putem zakona takva poduzeća podupirati, jer se tim načinom ribe umnožavaju i vode, gdje riba ne ima, sa mladim naraštajem obskrbiti mogu.

U ribnje vode mora se zabraniti metati tvorničarske odpadke ili druge škodljive tvari; istina je doduše, da za sada u tom pogledu pogibelj jošte ne prieti, nu ipak se je nadati, da će se kod nas industrija s vremenom razgraniti; s toga neće biti s gorega pače vrlo probitačno ako se ovaj štetonosni upliv na ribarstvo već s početka ukloni.

Da je voda što no sadržaje raztvorbine gnjilih organičkih tvarih ubitačna po ribe i druge organisme, dovoljno je poznato te se ne smije dozvoliti, da se lan ili konoplje u ribnjih voda moče.

Strogu kazan zaslužuje tko u vrieme godišnje branitbe ribe lovi ili kod ribolova učestvuje ili pomaže, tko mreže sa takvimi oči upotrebljuje, koje su zabranjene ili ribe na prekoračenju ribnih staja i priečka suzdržava. Naročito obćinska poglavarstva obvezana su da takav neovlašteni ribolov strogo nadziru i kazne.

Hvatanje mladih nedoraslih riba vrlo je štetonosno po ribarstvo, jer se tim neovlaštenim postupkom ribarenja mladi naraštaj posve uništuje.

S razloga što se velika množina nedoraslih riba na javnih trzih prodaje, biti će radi izvršivanja kontrole nad trgovinom sa ribami probitačno, da se u ribarskom redu točno označe mjere izpod kojih vlastnici riba takvu za trgovinu nesposobnu robu prodavati nebi smjoli.

Tako na primjer: ne bi se smjeli loviti raci, ako ne imadu 10 cm. u tjelesnoj mjeri bez repa.

Obzirom na ribolov sam i organe, što no se bave ribolovom preporučuje se da samo vlastnici ribolova smiju pismenom dozvolom ovlastiti druge ribare i privatne osobe da mogu ribe loviti, koju povlasticu dotičnim nadzornikom ribolova pokazati moraju.

Občinsko poglavarstvo imalo bi dužnost voditi nadzor nad ribolovom u svojem području; nu ono će najbolje zadovoljiti moći svojoj dužnosti ako to čini putem u tu svrhu izabranih povjerenstva ili nadzornika. Želiti bi bilo da se dvie ili više občina spoji te jednoga zajedničkoga ribara dotično nadzornika na svoj trošak uzdržavaju.

Poznato je, da se u ribjih vodah, što su razkomadane dotično razdieljene na mnogo dielova, a svaki takav komad prepušten drugomu vlastniku za ribolov, vrlo težko ribarenje racionalno tjerati dade.

To je jedino moći postići putem udruživanja, zadruge imale bi svrhu da takve malene razciepkane revire u jedinstvenu cielost spoje pa dotične ovlašćenike ribolova u jednu moćnu korporaciju združe, koja će u zajednici bolje upravljati i korist vaditi od ribolova.

Zadruga brinuti će se za uzdržavanje i umnožavanje riba naročito rukovoditi nadzor nad ribolovom u svom području.

Takve institucije bile bi vrlo probitačne za napredak ribarstva, s toga bi mogle upravne oblasti već za sada nastojati da se ribarske zadruge kod nas čim brže udome.

Razumije se, da se osniva djelovanje zadruga na valjanih pravilih; s toga će biti probitačno ako se nekoje obće ustanove u statutu za ribolov prama okolnostim potrebitimi ustanovami nadopune.

Tako bi na primjer član zadruge, koj podupira novcem njezinu svrhu, imao pravo zahtievati dividendu prama njegovom prinesku ili čestoputa dogadja se da pojedini članovi zadruge iz osobnih obzira sustavljaju takve koristne institucije, što bi se zapriečiti moglo ustanovom, da se članovi zadruge barem na 2 godine u odgovornost prama zadrugi stave.

Buduć kod nas u Hrvatskoj i Slavoniji osim nekojih naredaba zakon o porabi voda nepostoji, s toga će biti na mjestu, ako se već u ovom statutu odnošaj ribara prama drugim osobam obzirom na uporabu vode u glavnom označi, te ribje pravo bolje osigura.

Naročito imade se paziti, da se za porabu voda potrebite sprave tako izvedu, da bude imala voda u svom koritu slobodan odtok pa da se nečine nikakve potežkoće ovlaštenikom ribolova uporabom vode za industrijalne i gospodarstvene podhvate: zatim imadu se štititi ovlaštenici ribolova od pogibelji, što bi se mogla iznenada pojaviti izsušenjem vodnoga korita i drugom preinakom ili odvadjanjem vode bezobzirce na ribe što se u njoj nalaze.

Takve ustanove nalaze se u saksonskom i virtenberžkom i drugih statutih o ribolovu te se i za naše okolnosti probitačnima čine.

Napokon valja spomenuti da je od nužde, da statut o ribolovu sadržaje točno sve propise tičuće se odmjerivanja naknada i kazna za prekršaje, kojih se izvršivanje u djelokrug političkih oblasti odkazati mora.

Uvaživ dakle pomnjivo sve okolnosti, razne uplive na razvitak domaćega ribarstva, scieni upravljajući odbor, da je dovoljno obrazložio svoju osnovu o ribolovu, koja bi mogla medjutim dok se zakon o ribolovu u život ne uvede, osigurati bolji napredak ribarstvu te krčiti put k savršenosti u ovom važnom ogranku gospodarstva.

Sve gore naznačene ustanove, koje se mogu s vremenom jošte popuniti, biti će dovoljne da se ribarstvo unapredi i njegova korist uz racionalni postupak u ribolovu bolje uvaži i upozna.

Komu su poznati odnošaji našega domaćega ribolova, taj mora dopustiti da imade ribarstvo u Hrvatskoj i Slavoniji sve uslove k povoljnom razvitku. Istina je doduše da se u zadnje doba uz neracionalni postupak u ribolovu množina riba znatno umanjila, no unatoč tomu imade jošte i sada toliko riba u domaćih vodah da bi se uz racionalni postupak broj riba ne samo uzdržati nego i umjetnim razplodom pomnožati mogao.

Preporučujuć gore navedeni statut o ribolovu vis. kr. zemaljskoj vladi na blagonaklono uvaženje, nada se upravljajući odbor čvrsto, da će ona čim brže za nadopunjenje ovoga statuta sastaviti dati osnovu zakona po kojoj bi se regalno pravo ribolova svuda gdje takvo obstoji ukinuti i ribarenje državi, dotično zemlji i občinam pripasti imalo, jer naše domaće ribarstvo moći će samo pod tim uvjetom usavršiti, ako mu neuzkratimo potrebitu zakonitu zaštitu, bez koje mu je težko napredovati, ako mu priskrbimo temelj na kojem će se moći razvijati i procvasti, ako mu osiguramo uslove što no ih zahtieva danas racionalno ribogojstvo, te da će i ova, ma nuzgredna grana gospodarstva pružati domaćim ribarom obilatu korist i zemlji donašati znatni probitak.

U Zagrebu 1. siečnja 1877.

Za upravljajući odbor hrv.-slav. gospodarskoga družtva.

Gust. Vl. Vichodil,
tajnik.

Može li se našom slamnatom ili u obće zvonolikom koškom racionalno pčelariti?

Bez premišljanja možemo reći da! — Uzmimo n. pr. Lünneburžku pustaru (Lünneburger Haide) koja proizvadja više meda u razmjerju nego ikoja pokrajina Evrope. Ondje je svaki stanovnik vješt pčelarstvu, dapače polovica skoro izključivo od pčelarstva živi. Pčelarstvo ovog priedjela datira se od davno prošlih vremena, te je tako napredovalo, da se čuditi moramo, kako je moguće da ovi pustaraši zvonolikom slamnatom koškom toliko meda proizvesti mogu. A najznačajnije je to, da se ondje svake godine do 300.000 pčelaca sumporom ubija.

Lünneburžka pčela ima tu vlastitost, da se do šest put roji, što racionalnom pčelaru smetati mora. Prvi uvjet u racionalnom pčelarstvu jest, „jaki puci“, jer kukavica niti za se dost ne priskrbi. Lünneburžac zato prvi roj metne za sebce u košku, drugi i treći dobije opet skupa jednu a 4, 5 i 6 spoji se sa majkom, koja je na-

ravno tolikim rojenjem oslabila. Ova tri pčelca su jaka dosta, da mogu na bogatoj paši množtvo meda nagomilati. Ali naravno je i to, da kad pčelar same jake pčelce ima i ovi se svako ljeto potrostruče, da bi za desetak godina pčele iz pomanjkanja paše od gladi poginuti mogli. Što preostaje dakle drugo, nego sumpor. Svuda čujemo jeremiade: To je barbarstvo! to je nezahvalnost — ubiti nedužnu životinju, koja toliko hasne donaša

Ja sam neprijatelj sumporenju i svuda i uviek ću proti tomu postupku vojevati, ali ne radi toga, što je barbarstvo, nego zato, što si naš pčelar na taj način sam kvar pravi. On od svojih pčelaca poduši polovicu, te tako neubije samo dotične pukove, nego najmanje i toliko rojeva. Drugo bi bilo, da ne može više pukova držati.

Najveću su graju digli racionalni pčelari najnovijeg vremena, t. j. oni, koji gibljivim saćem pčelare. Njihova je lozinka „dušiti pčele je barbarstvo". A ako progledamo dobro njihov postupak, tad ćemo se osvjedočiti, da oni doduše neduše pčele, ali je zato na mnoge načine muče i ubijaju.

Jedna od glavnih dogma jeste: da u pčelcu nesmije biti trutova. Zato racionalni pčelar mora izrezati u gnjezdu vas mužki vosak i nadomjestiti ga ženskim. Ako ženskog voska nema, ne preostaje mu drugo. nego trutom, kad su jim već stanice posvodjene, britkim nožem odrezati glave, te siromašne pčele onda same mrtve trupine izvuku i bace kroz leto.

Kad i to ne učini, te trutovi iz stanica izidju, metne na leto krletku, gdje se ovi polove, zatim je ili milosrdno skupa sa zatvorom u vrijuću vodu turi ili pusti da od glada poginu. Ali to nije sumpor — to je racionalno.

Kad mu se koja matica čini premalo plodnom, tad ju nježno izvadi za krilca i sasma ravnodušno ubije, stisnuv ju prsti. Ili, da bezmatičnjak radje primi novu maticu, staru na kretci razmrska, da pčele po mirisu misle, da je prvašnja.

Mogao bi još mnogo načina umorstva u racionalnom pčelarstvu navesti, ali neću, jer nebi došao niti na trećem arku do „racionalnog pčelarstva u zvonolikih koškah."

„Anima industriae est lucrum" ili naški mi gledamo i težimo samo za dobitkom.

Mi smo ljudi, pa zašto ne bi i govorili medju sobom, kako ćutimo?

Da me svatko podpuno razumije, opisati ću u kratko cielu saisonu pčelarenja slamnatimi koškami.

1. Kad pčele prvi put u proljeće kane izlietati, što obično već biva, kad toplomjer + 12—15 R. pokazuje, odignuti ćemo svaku košku, dasku omesti ili zamieniti drugom i u smetu gledati, nalazi li se medju mrtvimi možebiti matica. Ako nadjemo maticu mrtvu, moramo pčele ili izvaditi i s drugim pčelcem sjediniti, ili pčele drugog pčelca, koji maticu ima, u bezmatičnu preseliti. Ovo biva vrlo jednostavno i lahko. U tu svrhu se raztopi jedan dio salitra u jednakom dielu vode i u toj tekućini namoči toliko pamuka (u nuždi i čiste kudelje), koliko ova dobro promočiti može. Ovaj se pamuk metne na toplo mjesto, da se podpuno izsuši.

Onda se uzme železno rešeto (Drahtreuter) i poklobuči na stol. Zatim se uzme komad napomenutog pamuka, medju dlani napravi krugla velika kao orah, zapali šibicom, metne na tanjur i šnjim pod rešeto podmakne. Sad se brzo jedan od dotičnih pčelaca postavi na rešeto i ovo tako naokolo pokrije ponjavom, da dim u rešetu i košnici ostane. Kad je to učinjeno, udari se višeput šakom po koški, da se pčele iz kupa razbježe i tako bolje obmame (onesvieste.) Za 4—5 minuta leže pčele zamrle na rešetu. Zatim se stresu onesviešćene pčele na stol i brže drugim pčelcem isto tako učini.

Pčele onoga pčelca, gdje je matica, treba pretražiti, je li medju njimi matica, ako je kanimo u košnicu bezmatičnjaka preseliti. Ako pako pčele želimo spojiti u koški gdje je matica, onda to nije potrebno, nego se oba puka perom polahko ometu u košnicu, da medju saće popadaju. Zatim se položi daska na ždrelo, košnica okrene i postavi na svoje mjesto.

Ovaj posao je puno prije izveden nego izpripoviedan. Spajanje se more poduzeti, kad su sve pčele doma, dakle u jutro ili pod večer. Ako je jutro ili večer hladna, može se i koj topliji dan dočekati, jer se pčele već uz 6 stup R. ukoče i zamru. Sve doma biti moraju, jer bi inače obmamljene, kad se iz svoje nesviesti za $^1/_4$ ili $^1/_2$ probude, vraćajuće se radi inoga mirisa za tudje smatrale i poklale.

Košnicu praznu od pčela možemo ili izprazniti ili sa saćem spraviti, da možemo u svibnju roj u nju ogrnuti, koj će sigurno puno meda nanositi. Ako ju kanimo spraviti, dobro će biti, ako ju postavimo opet na rešeto i u tanjur metnemo komadić gorućeg sumpora, da se crvi noćnih leptira, ako jih u saću ima, poduše. Kad je i to učinjeno, postavi se na dasku i tako omaže ilovačom, da nigdje ništa u nju nemože.

2. Kad je minule, druga polovica ožujka, izreže se vrhu svoda svake koške okrugla škulja 3—6 cmt. u promjeru. Pčelah se ne treba bojati, jer neće van, kad se dva tri dima kroz riez u košku puhnu. Naravno je, da ova škulja skroz prorezana biti mora i da se od izrezane slame očisti. To je sve lahko uz goreću lulu ili cigaru. Škulja se začepi prikladnim čepom od drveta, koji dobro pristati mora. Spomenuta škulja na koški veoma je nuždna za valjano pčelarenje iz sliedećih razloga:

Znano je, da samo rani i jaki roj uspjeti može. Da pako pčelac ojača, treba mu hrane i vode. Hrana, čim više sadržaje dušika, tim će više matica nesti. Zato racionalni pčelari miešaju u med žutanjke od jaja ili je hrane svježim sladkim mliekom. (Na litru kuhanog mlieka $^1/_2$ klgr.) Ovo mlieko ne smije biti nipošto obrano, a ne smije se dati pčelcem, koji nemaju meda.

Kao posude za hranu su najbolje ljekarske boce od 6 uncia. Četiri diela meda i jedan diel čiste vode se u loncu na slaboj vatri stope samo na toliko, da se obe tvari dobro smiešaju, onda se naliju u napomenute boce. Boce se zavežu čvrsto jakim, gustim i čistim platnom i ture vratom u izranu jamu, da boca sa vodom na periferiu jame sjedne. Da zrak oko vrata boce neizlazi iz koške, što bi leglu vrlo škodilo, omaže se ova na okolo

ilovačom. Pčele će odmah na mokro platno i med nositi. Matica će već drugi dan nesenje potrostručiti, i za kratko vrieme biti će koška kao nagnjetena pčelami.

Tko još bolje za svoje pčele i za sebe misli, nek za svaku bocu dobro razmuti u gore pomenuti med i vodu po 1—2 žutanjka. Ovakova će bočica trajati 8 dana i više. Mlaka se ova hrana smije samo dati pčelam, ako je liep i sunčan dan da izlietati mogu, jer topao med na izlet potiče, te bi u zlo vrieme mnoge poginule.

Mliekom hraniti pčele, savjetujem samo vještakom, da ne bi bilo kvara, pa krivnja pala na mene.

Upozorujem svakoga, i to ne mogu dosta preporučiti, da se za hranenje nipošto ne uzimlje dućanski med, jer su se već mnogi pčelari na taj način riešili svijuh pčelaca. Dzierzon je na taj način prije 30 godina otrovao svojih 300 pčelaca. Osim toga preporučujem, da se boce kod svakog punjenja temeljito operu.

3. Kad se vidi, da pčele marljivo na pašu lete (od prilike koncem travnja), tad se slabije koške zamiene za mjesto sa najjačima. Ovaj se posao obavlja najbolje od 10—12 sati kad pčele kano biesne lete, te niti neopažaju, da u tudje koške zalaze. Tim će slabiji puci brzo ojačati; a jaki gubitka neosjete, jer svaki dan mlade pčele na hiljade stanica ostavljaju. Da će se pčele poklati, ne treba se bojati, jer pčela u poslu samo onog napada, koji joj smeta. Pa da se to i dogodi u malom broju, racionalni pčelar na takove malenkosti ne smije gledati, kako sam to gore obširno napomenuo. Jedini cilj, želja i ideal je njemu samo — „landesübliche Münzen“ ili da si strasti zadovolji.

4. Sad je vrieme da skinemo boce, a na mjesto njih postavimo škrinjice, koje sačinjavaju kocku od 20 do 30 cm. duljine, širine i visine. Daska, koja na jamu dodje, mora imati jamu isto toliku, ili još veću, da škrinjica bolje sjedne. Zatim se škrinjica, gdje je spojena košnicom, dobro omaže i zgodno učvrsti, da se ne more lahko srušiti. Gorńja daska (poklopac) mora biti za snimiti, ali tako pristajati, da ne ima režaka. Zato je dobro poklopac kvačicami pričvrstiti na škrinju. U ovu škrinjicu nanositi će pčele sam čisti med bez cvietnog praška, a matica neće u njoj legla nagomilati. Ovu škrinju će jaki pčelac 3—4 put u dobroj godini napuniti. Kad je puna meda, proćeraju se pčele iz škrinjice dalje, što se najbolje polučuje tim, ako u poklopcu ima jamica sa čepom, te se dim unutra puhati može. Zatim se škrinjica odigne, odnese ako je moguće u taman podrum, gdje je samo jedan prozor otvoren. Sad se otvori poklopac sasvim i pčele će skoro kroz prozor odlećeti. Kad ne ima pčela više, tad se saće izreže i škrinjica opet na košku postavi kano prije.

Ako tko ne ima sgodne pivnice, može i sobu upotrebiti za taj posao, samo upozorujem, da bude što tamnija.

Dolnja daska škrinjice ne treba da bude probijena čavli, te onda ostane na koški ležeć, kad se škrinja skine. Ako se škrinja tako priredi, može se na nju poklobučiti n. pr. staklena zdela, koju će pčele izgraditi i napuniti najljepšim djevičanskim medom. Liepo izgradjene zdjele su zaista veselje za svakog, koji je vidi. Takov med se može za dvo i trostruku cienu ljubiteljem prodati. U tu svrhu mora pčelar imati sasma bielog, praznog saća. Saće dobije, ako škrinjicu odigne, dok pčele još meda unj nanosile nisu.

Ja proizvadjam najradje šesto- ili osmerostrane zviezde, jer su puno ljepše od paralelnog saća. Postupam ovako: Na arak papira povučem 6—8 crta u križ, kako već zdjelu sa šest ili osam trakova imati želim. Zdjelu sad položim na arak tako, da njeno središte do periferije dna dospije, onda izmjerim promjer ždriela i prepoloviv ga, znam, kako šatina gore i dolje dugačka biti mora. Visinu uzmem za 1—$1^1/_2$ cmt. nižju, a trbuh zdjele od prilike. Najprije si zatim izrežem šablonu od papira, i kad ova u zdjelu pristaje, izrezujem po njoj satine. Kad su satine izrezane, postavim zdjelu u posudu vrućom vodom, da se samo iz vana smoči. Kad je već dosta vruća, što najprije postignem, ako ju skoro do ruba u vodu turim, tad ju položim kao prije na izkrižani arak papira, te brže po crtah pritisnem. Naravno da saće malo veće rezati moram, nego je šablona, jer pritisnuv ga o toplu zdelu mladi se vosak odmah topi, te bi mogla satina u sredini biti prekratka. Zaboravio sam napomenuti, da satine prama sredini koso zarezane biti moraju, da se u jednoj točki sastati mogu.

Kad je zdjela tako izgradjena, satine su 1—$1^1/_2$ cm. nižje nego rub zdele, a to radi toga, da pčele, kad se zdela na dasku poklobuči, izpod saća prolaziti mogu i da scće na dasku nepriliepe. Ako uzorkos tomu saće priliepe, tad se mora prije nego li se zdiela skine, provući medju zdielom i daskom tanka žica, (n. pr. od tambure) da se od daske odreže. Kad je odrezana, podmetnu se 2—3 šibice pod rub zdjele, da pčele, ako bi iz prerezanog voska med curio, isti poližu. Ovako se zdiela samo 10 minuta ostaviti smije, jer bi pčele inače i gornje stanice otvorile i med u košku nositi počele. Pčele se odstrane iz zdjele na isti način, kako iz škrinje u sobi ili podrumu.

Ove zdiele preporučujem osobito onoj gospodi pčelarom, koji svojoj gospoji supruzi ili komu drugomu veselje prouzročiti kane, jer sam osviedočen, da će svaka gospodarica rado takovom zdielom svoj stol uriesiti.

(Konac sliedi).

Pokvareno vino ne da se zdravim popraviti.

Prošle godine mnogo se vina našim seljakom u kletih pokvarilo, pa to osobito onim, koji su nabrali i spravili boljega, sladjega vina. Nije ni čudo te je taj pojav lahko protumačiti. Bolje vino nabiru većinom oni, koji kasnije trgaju grožďje, a jeseni god. 1875. vrlo je naglo zahladilo te po tom i nastala u kleti tako nizka temperatura, da kasnije ubrana šira nije skoro ništa vrela. Buduće ljeto iza toga (1876) imalo je u toplini tako naglih skokova kao riedko koje, a svim promienam vremena izloženo je vino u drvenih razizemnih kletih skoro toliko koliko da se drži pod vedrim nebom. Ovako ne dozrelo vino, a još k tomu nepretočeno dakle na droždju

ležeće brzo se pokvari te se u prvom stadiju uzmuti. a ako se desorganizaciji za dobe na put ne stane, stane se vući ili kako negdje naš narod govori: presti:

Uzmućenu ćeš vinu pomoći najprije ako vrgneš unj vapnena sumporana (sadre) na hektolitar po koj dekagramm ili da ga očistiš kaolinom, kojega možeš naručiti u svakoj boljoj trgovini iz Klosterneuburga. Ostala čistila kao: pulverin, krv, galerta, jaja s mliekom djeluju samo u onom vinu, u kojem ima dosta kiseline.*)

U drugom slučaju valja vino ulijati u badanj ili čabar te ga opetovano šibati brezovom metlom. Sasvim pako naopako rade oni, koji pokvareno vino lieče dobrim zdravim vinom. Ako se pokvarenu vinu prilije toliko zdrava, neće se ono ništa popraviti, već će se i ovo pokvariti, te ćeš ovako od vedra pokvarena i vedra dobra vina imati dva vedra caparike. Dokazano je, da je dovoljno jedno vedro zla vina, da pokvari pet vedara dobra. Negledeć na ono, što malo prije rekosmo, jošte je u obće najprobitačnije popravljati uzavrelo vino istom izprešanim tropom; onako bo se staro vino preporadja, dospjev na tropu u novo vrienje. Dakako da je ovakav popravak moguć jedino u jeseni.

Radikalan preservativni liek od skvarenja jeste: valjan postupak u berbi i za burnoga vrienja te dobar podrum. Koliko kleti, toliko jasnih glasno vičućih dokaza: da naš mužek nekani čuvati vina duže od Jurjeva!

---

*) Ne će škoditi i opet pripomenuti, da ova čistila djeluju ako ima u vinu barem $0{,}8^{00}/_{00}$ kiseline. Tko je ne može sam izmjeriti, a želi čistiti veću množinu vina pošalji ga prije bočicu kojemu kemiku, da ne trošiš novac za čistilo i vrieme na čišćenje, a badava. Tko se hoće uputiti u iztraživanje kiseline neka si nabavi „acetometer“ s uputom od H. Kappelera jun. u Beču. Pis.

Zapisnik

sjednice gospodarske podružnice veliko-goričke držane pod predsjedničtvom pogl. g. Ferića dne 22. veljača 1877. u Velikoj Gorici, kojoj prisustvovahu p. n. gg. članovi: dr. Dražić, Šajer i Kaan providnici veleposjeda Želin-Čiče, Folnegović, Očić, Kolarić, župnici, Suk, Gjurković kao novi članovi vlastelini, Seitz, liekarnik, Benković, Galić, Opat, učitelji, Leder, posjednik — Caganlć, Debić, Haraminčić, Kocijan i Vranić seljaci, kao gosti gg. Lovrić i Terihaj, a bilježio tajnik Batić.

I.

Gospodin predsjednik radostno pozdravlja gospodu članove u malo većem broju sakupljene te otvara sjednicu.

II.

Poslje pročitanog odobrenog zapisnika posliednje sjednice, čita tajnik na podružnicu prispele dopise slavnog upravljajućeg odbora i to najprije br. 796 resolucije najme glavne skupštine hrv.-slav. gospodarskog družtva, koje je podružnica u svoj cielosti prisvojila i odobrila s tom preporukom, da se uznastoji izhoditi zabrana da seljaci proljećem po livada nepasu.

III.

Na dopis slavnog upravljajućeg odbora br. 103 kojim ovoj podružnici preporuča osjegurajuću banku „Slaviju“ u Pragu, zaključeno je da se neka tajnik podružnički glede pobližje ubavjesti u tom predmetu obrati na glavnog zastupnika „Slavije“ pogl. g. A. Čopa; a članovom bude ista banka što toplije preporučena. Izbor pako povjerenika za osjeguravanje bude do daljnih ubavjesti odgodjen.

IV.

Na pitanja u dopisu br. 120 na ovu podružnicu stavljena i 1. kakova vrst svinja nalazi se u području podružnice i u kakvoj množini. 2. Je li ova vrst prikladna za tovljenje i koju težinu može dostići. 3. Koji način tovljenja se najbolje izplaćuje? odgovara se na 1. U okolici ovoj goji se turopoljska vrst svinja i to u velikoj množini, kao što tvrde neki članovi oko 10.000 komada. Neki goje takodjer rasu Sufolk nu na malom. Na 2. Turopoljska vrst svinja jest vrlo prikladna za tovljenje jer navadno udebljena važe 3—5 centi a starija uz pomno gojenje može dostići težinu i preko 5—6 a izvanredno i do 7 centi. Na 3. Turopoljska svinja najvoli pašu dotično žirenje, a Sufolki gojenje u kotcu.

V.

U smislu zaključka stvorenog u sjednici gospodarske ove podružniae državnoj dne 16. studena 1876. točka 2. nabavljena su 4 željezna lahka pluga — s razloga što u okolici ovoj seljaci još drvenimi plugovi oru te da se medju seljake podieljenimi željeznimi plugovi drugi na nabavu istih potaknu — i tri košnice izpravljenog Berlepšovog sustava, koji su žriebanjem medju članove podieljeni pa su pluge dobili seljaci Caganić, Haraminčić, Kocijan i Perović, a košnice gg. Galić, Opat i Očić.

VI.

Gosp. Lovrić tumači sustav, praktičnost i uporabu dobavljenih i u točki 5 spomenutih košnica za koji trud votirana mu je svesrdna zahvalnost.

VII.

Za pregledanje računa umoljena su gg. Suk, Galić i Opat, koji su račun odobrili i pronašli, da se u podružničkoj blagajni nalazi samo 11 for. 91 novč. čemu je uzrok nehajno uplaćivanje prinosaka.

VIII.

Gospoda: predsjednik pl. Ferić, podpredsjednik Očić, blagajnik Seitz i tajnik Batić i odbor, poslie izminuća trogodišnjeg njihovog službovanja u smislu §. 25 družtvenih pravila polažu svoje časti; pa budu uz priznanje za njihov trud svi na novo izabrani i sa opetovanim živili pozdravljeni i potvrdjeni.

IX.

Pošto bi g. dr. Dražić u ime ciele podružnice g. predsjedniku na izboru za podpredsjednika gospodarskoga družtva čestitao, a to isto i ostali članovi posebice učinili bude sjednica uz burni živio zaključena.

U Vel. Gorici 22. veljače 1877.

Fr. pl. Ferić, predjednik. *Fr. Batić*, tajnik.

Zapisnik

sjednice zlatarske gospodarske podružnice od 1. ožujka 1877. (Izvadak.)

Uslied cienjenoga dopisa slavnoga upravljajućega odbora od 7. veljače o. g. br. 120 opaženo je, da se ovdje obćenito svinje na pašu tjeraju, a onda u jesen u žiru nešto potuste, ako ga imade, poslie pako pitaju se jošte kukuruzom; ako pako ne imade žira, onda ih hrane u jesen korunom i tikvami, a za tom hranom dodje opet kukuruz.

Ovdje je pasmina obična „pasulji“ zvana, ali je vrlo s turopoljskom pomiešana; jer su često turopoljci ovdje u gospoštijskih šuma svoje svinje žirili, ali podpisani sadašnji predsjednik imade sriemsku s turopoljskom pomiešanu; pak je jednom jedne dobe svinje od te pasmine i svinjca od domaće pasmine u jedan kotac metnuo, ono je imalo 320 fnt. a ovo 197 fnt. kada su najedanput bila zaklana; evo kakova razlika! s toga naumismo držati onu pasminu.

5. Pobrani su i uručeni blagajniku dru. Stj. Mihinića prinosi i za povelju za g. Ivana Kirholca za biljeg 50 novč.

6. Gospodin barun Gjuro Rukavina odrekao se predsjedničtva, ter bude mjesto njega predsjednikom izabran Kazimir Jelačić.

Kod sv. Ane pod Loborom 2. ožujka 1877.

Kazimir Jelačić, predsjednik. *Janko Borovečki*, tajnik.

GLASONOŠA.

Razne viesti.

Zagreb, 1. svibnja 1877.

Vrieme. Mraz i pozeba. Mrzlo vrieme, što bje zavladalo drugom polovicom travnja i silan mraz u jutro 22. o. m., nije učinio toliko štete koliko smo se bojali. U nižih šumah postradao je hrast. U voćnjacih propadoše orasi i gdje što trešnje i višnje. Kajsije i breskve bijahu jur odcvale, no oboje ovo plemenito voće ove je godine pokazalo vrlo malo cvieta. Šljive ne postradaše skoro ništa, nu oboję opazismo u Zagrebu i okolici, i one se bijahu proljetos nakitile dosta riedkim cvietom. Jabuke stranom odcvaše a stranom cvatu jošte veoma bujno. Vinogradi postradaše oni, gdje ima ranijih vrsti osobito u nizinah. Usjevi dobro kažu; pšenica i raž nešto je pozebla, ali će se bez dvojbe oporaviti. I na djeteljini opazismo, da je iza 22. bila dobrano opurena — a kako i ne bi kad je živa bila ono jutro pala na — 4° R.?

Tuča pala je dne 14. travnja u okolici zagrebačkoj počam od Sljemena prama Sv. Šimunu, Slanovcu i Kraljevom vrhu. Sklaštrila je voćke i obalila nešto mlada pupolja u vinogradih.

Molba podružnice belovarske da joj vlada šalje g. Alberta Štrigu za obuku naroda u vinogradarsvu, potakla je naše domaće listove na razne primjetbe, od kojih nas ona u „Obzoru“ nuka, da o toj stvari jošte koju reknemo. Priznaje se ondje, da je gosp. Štriga vještak, i da bi zbilja valjalo pokušati, bi li se dale izvesti osnove, o kojih on puno govori i obećaje, da bi po njih pritekli u zemlji milijuni, nu ne zna „Obzor“ kako će Štriga svojim prokušanim naukom dospjeti do seljaka, kako će učiniti, da narod prihvati Štrigine misli i njegov postupak. Mi na to odgovaramo: Štriga je zbilja postigao, čega u Hrvatskoj ne postiže do njega nitko: da je vedro kraljevinskoga vina prodao za 200 for. Štriga je pred povjerenstvom gospodarskoga družtva prije kojih 10 godina dokazao, da je po hrvatskom odgoju i uz hrvatsku riez bez kolja i žice uredio komad trsja, koje je obilato rodilo pa ipak nije poleglo, Štriga poznaje našu lozu bolje nego riedko tko u Hrvatskoj, Štriga pozna naš narod i običaje mu; Štrigi bi dakle po našem sudu valjalo ostaviti, da u dogovoru s podružnicom, koja ga zove, ustanovi način, kako će pokazati racionalan a uz to praktičan rád narodu. Gosp. Štriga obećaje, da će se već iza jedne godine pokazati, valja li mu posao — a on zanj ne traži nikakove nagrade, dok se ne vidi uspjeh, s toga mislimo, da ne bi valjalo pustiti s vida zamisli podružnice belovarske, jer stvar svakako vriedi, da se pokuša.

Petar Zoričić.

Jedan od najdomoljubnijih Hrvata, od najradinijih muževa, od najboljih otaca, od najiskrenijih i najpouzdanijih prijatelja usnu za uviek dne 26. o. m. u Zagrebu. Potar Zoričić, profesor na kr. vel. realci bio takav muž, te s toga nije čudo, što za njim tuguje izim njegove obitelji i rodbine jošte množina prijatelja svakoga reda i zvanja. Bila je pokojniku 61 godina. Gospodarsko družtvo gubi u njem svoga staroga člana i mnogogodišnjega revnoga odbornika. Od g. 1862. pa sve do god. 1875. bio je on i družtvenim tajnikom te urednikom ovoga lista. U ono burno doba, gdje je u težkih političkih borbah vas narod bi reći na gospodarsko družtvo zaboravio, naš je Zoričić svaki sat, što mu je preostajao od njegovih prvih zvaničnih dužnosti, posvećivao ovomu družtvu, radeć to u njegovoj pisari to na pokušalištu i ložnjaku. Premda od najveće česti samoukom, dovinuo se pokojnik mravljom marljivosti do tolikoga stepena obćenita izobraženja, da mu nijedno polje ljudskoga mara i znanja nije bilo ne poznato, pače da je napisao više upravo valjanih knjiga što za školu što za narod. Spominjemo ovdje od svih ostalih njegovu „čitanku“, koja je ugledala sviet u samom početku našega narodnjega preporoda te bi zaslužila, da bude velikim dielom i danas upravo uzorom pučke knjige. Pokojnik bolovao je neprestance skoro tri godine, te premda je bolest dnevice sve jače mah preotimala, nije on do zadnjega časa prestao praviti osnove, kako će čim ozdravi, tim marljivije raditi; do zadnjega časa svoga poštenoga života nije prestao budnom pozornosti pratiti sav javni život našega naroda a navlaš ga zanimao i radovao svaki ugodan pojav u životu našega družtva, koje mu bje upravo srcu priraslo. Tim nas više boli gubitak blagoga pokojnika te mu iz dna tužna srca uzdišemo: Pokoj ti duši vriedni druže naš, a sveta nam bila tvoja uspomena!

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva Vlastimil Vichodil.

Broj 10. U Zagrebu 15. svibnja 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Gospodarski muzej.

Već koje dvie godine provlači se kroz sva viećanja upravljajućega odbora hrvatsko-slavonskoga gospodarskoga družtva poput crvene niti prema silam toga družtva dosta težka i dosta ogromna nakana: da gospodarsko družtvo podigne svojoj upravi nuždan stan, a uz to i dostojnu zgradu, u kojoj bi ono moglo pokazivati domaćemu i stranomu svietu plodove svoga djelovanja te ujedno smiestiti predmete služeće njegovim članovom bilo na pouku bilo na medjusobno upoznavanje i po tom na zajednički napredak svim domaćim gospodarom.

Plemenitoj ovoj nakani upravljajućega odbora uviek se stavljala na put ona stara neprilika čovjeka gospodara: bojazan, da ne će djelo zapeti o nedostatku potrebita novca. Tu nepriliku valjalo je prije svega po što po to, koliko se moglo svladati, a kako drugčije već kucajuć na vrata domoljubnih obćina i posebnih imućnijih rodoljuba? Gdje koja se vrata otvorila: oko 20 čestitih hrvatskih obćina i više darežljivih domoljuba odazvalo se molbi odborovoj, te se upisalo u družtvene utemeljitelje navlaš u to ime, da svojim utemeljiteljnim darom pomognu ostvariti ovu plemenitu zamisao. Sravniv opetovano stanje svoje blagajne sa svimi troškovi zamišljena podhvata, osmjeli se odbor, te se uteče zemaljskoj vladi, ne bi li ona namakla gospodarskomu družtvu toliku svotu kolike mu jošte treba, ma i u ime zajma, koj bi se mogao uz povoljne uvjete za kakovih desetak godina obaliti. Svjetli ban udostoji se deputaciju družtva, koja mu je stvar preporučila, veoma milostivo primiti i obeća joj svaku moguću pomoć. I tim mislimo, da je dospjela stvar u onaj konačni stadij, gdje se smije reći: „Želja nam je izpunjena; još koj mjesec pa ćemo stupiti u liepe makar čedne dvorove, kojim ćemo na pročelju smjeti urezati slova: „Gospodarskomu napredku trojedne kraljevine!“

Na ovaj članak napisasmo: „Gospodarski muzej“, a naša kuća ima to i biti. Da vidimo kako. — U njoj ima se nastaniti najprije družtveni ured t. j. stan tajniku, kulturnom inžiniru, gospod. kem. laboratoriju, knjižnici, redakciji i poslužitelju. Sada plaća družtvo za svoj ured godimice 600 for. stanarine te već ova stavka predstavlja glavnicu od 10.000 for.

U družtvenoj zgradi ima nadalje biti prostora za sveudiljnu izložbu gospodarskih plodina i industrijalnih proizvoda. Čemu to? Ako je toga ikada trebalo, treba danas; jer kako će proizvoditelj saznati za kupca a kako ovaj za proizvoditelja? Zar oglasi u novinah? Ovi danas, hvala obćenitoj vrtoglavici, izgubiše velikim dielom svaku vriednost. Sviet je gorkim izkustvom naučio, da ima bar polovicu hvale, kojom se u oglasih stvar preporučuje, odbiti, ako hoće, da se ljuto neprevari i novac baci za ne valjalu robu.

S toga baš najsolidniji proizvoditelji vole svojim proizvodom ma kojim načinom tražiti kupca samo ne novinskim oglasom. Permanentna pod okom družtvenih vještaka uredjivana izložba izigrati će sve obmame i varke. Tuj će kupac na svoje oči vidjeti traženu robu, saznati će za ime proizvoditelja, obavjestiti će se, koliko može te ruke plodine i u koju cienu i pod kojimi uvjeti dobiti itd.

Još više vriediti će izložba industrijalnih proizvoda za gospodare. Ovdje u prvu ruku spominjemo ratila i gospodarske strojeve. Neka se nitko ne smieši, čujuć rieč „stroj“; badava, danas valja inače gospodariti nego li prije kakovih 50 godina. Tko želi svojima prsima obustaviti kolo vremena, ono će ga smrviti i preko njegove lješine odkotrljati se dalje svojim tekom. Uvidjaju to danas svi naši umniji gospodari, nu sám jedan ne smaže novca, da nabavi više skupih strojeva, a družtva ne može sastaviti, jer oni drugi nevjerovani Tome, ne vjeruju, da će stroj sbilja izplaćati zanj potrošenu glavnicu. Nu kad se stroj u našem domu izloži, kad se pred našim domaćimi gospodari, koji poznadu i naše tlo i naše nebo i naše ruke, prokuša i odobri, obratiti će se mnogi nevjero-

vani Toma te sastaviti zadrugu, da nabave potrebite strojeve, kojimi će se ciela dotična zadruga moći poslužiti. Tako su radili u Njemačkoj, tako u Francezkoj, tako u naprednih zemljah naše carevine, a gospodarstvo je stalo napredovati orijaškim korakom te se diglo do visine, na koju ga mi jedva i pogledom svojim sliedimo.

Takova permanentna izložba mogla bi liepo poslužiti i napredku naše industrije. Već sada ima u nas obrtnika, koji će ti načiniti ratilo solidnije i valjanije nego li ga dobivaš iz prvih hvaljenih stranih tvornica; nu valja, da ga naputiš i da te shvati, što i kako želiš? Ne ima, osobito u ovo oskudno vrieme, svaki obrtnik sredstva, da češće skoči u dalji sviet pa da vidi, što se je drugdje dobra i praktična izumilo — nu kad bude mogao bez velika troška kod kuće vidjeti novih izuma što u njegov obrt zasiecaju, gledati će, da sám zasluži novac, koj mu tudjinac izpred nosa otimlje za djelo, kakovomu je i sám dorasao.

Nu čemu da duljimo? ta o koristi takova podhvata uvjeriti će se svatko, tko bude ma koj čas samo o njem razmišljao. Ali upravo na takovu uredbu nije ni pomisliti, dok ne ima za nju zgodna i prikladna prostora.

Napokon ima se u družtvenoj zgradi, ako ne godimice, bar češće držati zemaljska izložba gospodarskih plodina. Sada je već obćenito priznano, da zemaljske izložbe po ozbiljan napredak više vriede od carevinskih i svjetskih; ovdje se razvija puno više luksusa i mnogo se više troši, a ne mogu se svejedno pojedini izložci valjano proučiti, dočim se u onih u prvi mah jasnije opažava i napredak i nazadak i vrstnoća i kukavština. Nami je godina 1864. izložbom zagrebačkom silno oči otvorila, te moradosmo hoćeš nećeš priznati, da nismo ni onim, što nam je najveće bogatstvo vinom naime toliko bogati koliko mišljasmo: priznasmo, da se nije našemu vinu koju godinu prije prigovaralo od same zlobe te počesmo racionalnije raditi i u vinogradu i u pivnici, a danas nam napredak priznavaju i najkompetentniji sudci.

Dakle i izložbe nam više puta treba; nu kamo š njom? Treba zgrade, treba je krvavo; a tko će ju podići ako ne družtvo, koje si je stavilo zadaćom: širiti gospodarski napredak u našoj domovini? S toga nam godi srcu, što ćemo se moći nastaniti pod svojim krovom, samo, dao Bog, bilo to što prije.

Kako se može privesti zrak do koriena voćke?

Svatko zna, da voćki okapanje koristi; nu mnogi ne zna razloga, za što okopana voćka ljepše raste i obće bujnije uspieva, te za to i vidimo često, da ne umni voćar oko okopana stabla nabaca zemlju, misleći, da je voćki pomogao, tim, što ju je okopao a ne pita za što ju je okopao? Ta okapa se za to, da se gornje, travom i dračem zaraslo tlo oslobodi toga debeloga gunja, preko kojega ne može disati, u kojem se drže razne voćki štetne bube, kroz koje ne mogu ogrievati koriena blagi sunčani traci, bez kojih ne ima na svietu života ni životinji ni bilju. Dakle prorahlivanje tla jeste ono, što voćku snaži i oživljuje. Ali svatko vidi, da se tim prorahljivanjem ne čini sve, što voćki treba. Ovako bo se privodi zrak samo u one slojeve zemlje što leže tik izpod gornjega tla, a onamo gdje su najvažnije žilice koriena, one, koje sišu iz zemlje najveć hraniva te ga podavaju voćki, onamo uz ovakovo obično okapanje voćke zrak nikako ne dospieva. A tuj u dubljini upravo trebalo bi zemlji najviše oduška i ogrieva. Nije druge, nu gledati, kako ćemo doprti i dotle, da i tuj svojim marom pomognemo prirodi, pa su naprednjaci dobrom srećom i to jur pokušali, a poslužila jim u gospodarstvu mnogo puta jur pohvaljena drenaža ili podcievljivanje.

Ne davna priobćio je svoje pokušaje o tom praktičan šlezki strukovnjak Franjo Bilek u „Vereinsblattu der oesterreichisch-schlesischen Landwirthe“ koji vriede, da s njimi upoznamo svoje čitatelje.

U voćnjaku gospodarskoga učilišta u Ober-Hermsdorfu posadili su isto vrieme nekoliko posve jednakih i iste vrsti visokih voćaka: jabuka, krušaka, triešanja i šljiva polovicu na običan način o polovicu tako, da su jim do samoga dolnjega žilja u korienu doveli zrak drenažom. To načiniše tako: Izkopaše obićnu 1·3 metra u premjeru široku i 1·2 metra duboku jamu. Dno jame pokriše 2·5 centimetara visoko sriednje veličine kamenjem. Na to kamenje položiše koso tri zemljene cievi tako, da su se spodnjim otvorom sastajale u sriedini a gornji okrajci virijahu kakovih 10 centimetara iznad oboda jame.

Učvrstiv tako cjevi, nametaše na kamenje i oko cievi zemlje toliko visoko, da je jama ostala samo tako duboka, kako se obično voćka sadi. Tada postaviše u jamu voćku i zasuše nju i cjevi zemljom kako se obično sadi voćka. Cjevi ostaše vireć iznad zemlje te tako otvoriše zraku pristup ćak pod korien voćke do i pod onaj sloj zemlje, što je dospio pod korien voćke na hrpu kamenja. Ovako je dopirao u duboko dno izpod voćke i oko voćke sa tri strane i zrak i toplina.

Da ste vidjeli, kako je to voćki godilo!

Koliko treba svakom drvetu topline ako hoćemo da uspieva, to je već davna poznato, pa su s toga već nekadanji vrtlari, kako bi pospješili da se korien presadjene voćke što prije zariesi, sve moguće činili, da donj što više topline privedu.

Na pomenutom voćnjaku voćke, kojim je ovako umjetno zrak podavan, primili su se 8 dana prije od onih drugih pa su i uzrasle 14 dana prije od njih.

Već iz daleka mogli su se razpoznati ovako posadjeni cjepovi od onih drugih.

Mladice što su jih potjerali prve godine, bijahu godinu zatim veoma jake te su se pupovi s prijašnje godine zavrgli u gotovo puplje za cviet i za mladice, drvo dozrelo je podpuno, dočim je u onih drugih ciepova, kojim nisu doveli zraka, drvo ostalo nedozrelo te je u zimi i prezeblo.

Za ljetne žege i suše vidjelo se na drveću posadjenom bez posebne uredbe za privodjenje zraka, da mu manjka vlage te je s toga požutjelo i uvenulo, a prestalo

podpuno tjerati u vis dočim su one voćke, kojim su bili uložili cjevi, bujno rasle te ostale svježe i zelene.

Mjerilo se i toplinu, što je bila u tlu, pa se pokazalo da je u umjetno sadjenih voćaka u zemlji bila temperatura uviek skoro jednaka; ljeti nije pala izpod 11° Cel. a nije poskočila iznad 17·6° Cel. Po tom mogli bismo u mnogih okolicah, gdje se sada zbog ne zgodna položaja ne sadi van gdje koje prosto voće, što laglje odolieva nestašici topline, ako se prihvati ovaj umjetni način sadjenja, početi saditi ma i najplemenitije voće te po tom otvoriti si novo do sada ne poznato vrelo dobitku i privriedi.

U bregovitih priedjelih, gdje kasno voće nedozrieva ili, ako i dozrije, ne ima pravoga ukusa i mirisa, mogli bismo dovodeć drenažom toplinu u unutarnjost zemlje, pomoći prirodi, da može ondje uspievati svako i najkasnije plemenito voće.

Dakako da sve ovo vriedi kad se sade ili presadjuju mladi ciepovi, u starijih voćnjacih ne bi se tomu dalo inače pomoći van načinom poznatoga Daniela Hoyinbrenka, koj je prije kakovih 20 godina bio u okolici zagrebačkoj te pokazivao našim gospodarom svoju novu riez. Nu njegov se način težko u velike izvodi.

Po njegovu imao bi se cieli voćnjak podkopati za kakav 1 metar do 1·50 metra te položiti u zemlju ciela mreža cievi vodoravno ili razito ležećih, iz kojih bi virile iznad tla s njimi okomice spojene cjevi poput malenih dimnjaka, da sišu zrak i dovode u unutarnjost zemlje.

Najveća bi korist s takova podcievljivanja za to bila, što bi na voćkah drvo sjegurnije i prije dozrievalo, a po tom bi one manje stradale s pozebi te bi jalovih godina u voćarstvu ili sasvim nestalo ili bi se barem umanjile, a voćarstvo dobilo bi cienu, kakove do sada nije imalo niti je itko slutio, da bi se do nje moglo podići.

Ovako bi se znatno olahkotilo i gnojenje voćaka, jer ne bi trebalo ništa van u one okome cjevi (dimnjačiće ili mogli bismo reći zračnjake) ulijati u vrieme najvećega razvitka (u mjesecih srpnju i kolovozu) razriedjena shodna gnojiva, po čem bi i plod bio tim ljepši i sočniji te bi se i puplje jače i bolje pretvaralo u cvjetne pupove, što bi opet učinilo, da bude buduće godine više ploda.

Sva ova načela i svi ovi prokušani rezultati valjaju isto toliko koliko za voćnjak i za vrtao s povrtljem. Kušalo se 45 centimetara duboko izpod površine položiti u leju (gredu) u vrtu gdje je bio posadjen presad (kupus, salata, karviol itd.) dva reda po 8 centimetara debelih cievi, što su u razmaku na 1·50 metra imale okomce osovljene cjevi pa je presad na takovih ne gnojenih gredah bolje uspjeo nego li na drugih gnojenih, gdje nije bilo ovakvih cievi, pače karviol, salata i krastavci dospieli su na ovakovih gredah gotovih 14 dana prije nego li na ostalih gnojenih lejah.

Nigdje u cielome gospodarstvu ne odlučuje za nekoliko dana raniji plod po dobitak toliko koliko na vrtu. Ta 14 dana raniji krastavci vriede 300% više od kasnijih ma oni i ljepši bili, što jasno dokazuje da bi se ovakova drenaža u vrtu liepo izplatila. Ovdje navedeni rezultati tako su jasni, da jih ne treba istom preporučati, te smo s toga uvjereni da će je naši vrtlari prihvatiti. Nitko ne budi u brigi za cjevi — načiniti će ti jih svaki bolji lončar ili ciglar.

Može li se našom slamnatom ili u obće zvonolikom koškom racionalno pčelariti?

(Svršetak).

5. U Svibnju počimlje rojenje i traje cieli lipanj, srpanj i do kolovoza, kano n. pr. 1876. bar kod mene. Za rojenje je glavno pravilo: „Velikom roju veliku, malom malu košku.“

Ako dva roja skupa sjednu (osobito, ako je jedan paroj), veselite se, jer će vam ovaj roj više napraviti hasne u jednoj koški, nego da je svaki svoju dobio. Ako vidite, da je roj svoju košku do daske skoro izgradio, a vi brže škrinju na jamu. Ako traje još paša (ovo velim osobito za one krajeve, 'gdje se sije jako helda), biti će i škrinja puna jedanput, a može biti i dva put. Jak roj uz obilnu pašu može za jedan dan 5—6 a prije malo dana čitao sam i 10—15 kilogr. meda nanositi. Zato metnite škrinjicu radje 8 dana ranije, nego i samo jedan sat prekasno na košku.

Paroje nemojte zasebice metati u koške, da svaki za se gospodari, nego je samo ogrnite pojedince, onda je vatom obmamite, uklonite sve do jedne matice i strpajte oba u jednu košku.

Kako roj sjedne, treba ga nadkriti, da sunce unj neupire, jer će inače pobjeći. Kad se umiri, ogrne se odmah i kad su se pčele u koški dobro sakupile, najdulje sat dva kasnije, odnese se u pčelinjak i metne na mjesto starog pčelca (svoje matere), a ovaj na koje udaljenije mjesto. Ovo se čini radi toga, da sve stare pčele u roj dodju, te ga tako ojačaju. Stari roj tako izgubi doduše puno pčela, ali množtvo legla medjutim ostavi stanice, te je za osam dana opet jak. Dobro je, ako se starom pčelcu u poznatoj već boci dade vode, samo se mora špužvom vrat začepiti i preko nje platno svezati. Uz to se postigne još, da se stari pčelac ne roji tako lahko više, što od koristi bilo nebi, jer bi odveć oslabio, a roj ne bi bio od vriednosti.

U obće nek svaki pčelar gleda, da ima makar i malo, ali samo jake pukove. Za to je jedan roj od pčelca dovoljno umnožanje.

Ako odmah prve dane nastane zlo vrieme i pčele izletati nemogu, moraju se rojevi hraniti, kako je gore opisano.

6) Ako ima slabih pčelaca u jesen, tad se po dva spoje na isti način kako sam proljetno spajanje opisao, samo se jedna matica ukloni. Slabe pčelce prezimiti nije probitačno, jer pojedu puno meda bez da kakovu hasnu sliedeće ljeto dadu. Zato bi dobro bilo, da pčelar nikad neuzimi pčelca, koji nema u slamnatoj koški svega skupa bar 12 klgr.

O Miholju se sva leta zatvore na toliko, da samo jedna — najviše dvie pčele izlaziti mogu.

O uzimljenju sam govorio već prije, i nadam se, da me je svaki dovoljno razumio.

Ovo je najbolji način racionalnog pčelarstva zvonolikimi košnicami. Pčela nije potrebno ubijati nikada radi meda, jer nam škrinjica svaki put napunjena dade 7—8 klgr. meda, i to prekrasnog djevičanskog meda (Jungfernhonig). Ako uzmemo, da gadni dućanski med plaćamo po klgr. 70—80 novčića, to moremo ovaj izvrstni proizvod najmanje pod istu cienu računati. Dakle je jedna škrinjica vriedna 4 for. 90 novč. Dakako ovaj med se nesmije židovu prodati, koji zakuplja kod seljaka, nego solidnom trgovcu, koji dobru robu scieniti znade.

Jedna škrinja dade 4 for. 90 novč. koji su zaista liepe kamate za pčelca, koji ne vriedi više nego 6 for. u najboljem stanju. A kad Bog da dobru godinu, pa se škrinjica 2—3 put izprazni, koliki je dobitak onda. Dakako, da ima i godina, gdje u škrinjicu ništa nedodje, ali te su riedke, pa moramo uvidjati i računati koliko nam je pčelarstvo postotaka nosilo drugih godina, prama ostalim strukam. Koja nosi najmanje 30 — a u boljih godina 60—100 do 160 postotaka?

Niti samo jedna! Gospodari su obično zadovoljni, kad im imanje nosi pet po sto. A ima množtvo vlastele, koji bi, kad bi se naučili temeljito pčelariti, i kad bi kod sijanja svojih polja na pčele obzir uzeli — od pčelarstva veću hasnu imali, nego od svog gospodarstva. Istina je, da bi trebalo malo glavu trti, a što je poglavito, zabaciti predsudu, da je pčelarstvo igrarija. Pčelarstvo je danas gospodarska struka, koja se svakom drugom takmiti može do njekog stupnja. Nu za onog, koji nekani dobro proučiti pčelinju narav, ostati će uviek igrarija, i taj će uvjek govoriti: „pčelarstvo neda hasne, pčelarstvo se neizplaća itd.“ jer će svojom slabom glavicom sve prije kriviti, nego sebe. Ja ovo velim iz sobstvenoga osviedočenja. „Dzierzonove kištre nevaljadu, toliko mi je pčelcev pozeblo, a toliko od metuljev propalo“. Što bi pčelar na to drugo mogao reći, van izsmijati ignoranciju.

Ako bi tko prigovorio, da se ovim načinom u slamnatih košnica saće neobnavlja, te da pčelac po malo propasti mora, odgovoriti ću mu. „Saće je najmanje 5, dapače i 8 godina dobro za leglo, ali da budem kao racionalni pčelar siguran svom uspjehu, obmamiti ću sve pčelce 5 godina stare u jesen i sjediniti sa slabimi pčelci.“

Ako koji pčelac pred zimu ne ima bar 8 klgr. meda, podaje mu se med u boci već u jesen, da ga u stanice spravi, što je puno bolje, nego po zimi hraniti. Medjutim, nije potriebno biti odveć opreznim, jer se pčele i kroz cielu zimu tako hraniti mogu, kad baš niti kapi meda u stanicah ne imaju. Samo se nesmije kod podavanja štropotati i pčele u svom miru buniti. Za jesensko i zimsko hranjenje nemieša se voda u med.

Eugen Jelačić.

Predlog, da se probudi u narodu interes i ljubav za gospodarski napredak.

Čim koga više boli, tim više govori o zdravlju: tako i u nas čim smo dnevice siromašniji, tim se više govori o načinih kako da si popravimo materijalno stanje. Gospodarsko družtvo dobiva češće takovih predloga, a od njih evo jednoga od praktičnijih i laglje izvedivih, a predložio ga g. Šnideršić odvjet. perovodja u Koprivnici. Motivaciju ovoga predloga čitati će št. čitatelji drugdje.

Da se naše seljačtvo privabi na pristup u gospodarsko družtvo, te racionalnije gospodariti počme i tako oslobodi od materialne propasti, uzimam si čast, slavnomu družtvu podastrieti sliedeći predlog i umoliti, da se isti u glavnoj skupštini u pretresivanje uzme.

I. Gospodarske podružnice neka se tako preustroje, da članovi mjesto godišnjih prinosa otvore svojim podružnicam bilo ograničeni bilo neograničeni kredit na svoje nekretnine, na temelju kog bi si podružnice mogle nabaviti znatne glavnice i istimi nesamo svoje članove čuvati od neproduktivnoga trošenja prihoda njihovoga, nego im i nabavljati sredstva za pospješenje i usavršenje proizvodnje, dakle bi podružnice nabavljenom si glavnicom:

a) izplaćivale bez povriedjenja svojih vlastitih interesa preteretne dugove svojih članova i davale im novčanu pomoć u produktivne svrhe uz ustanovljenu pristojbu.

b) One bi nabavljale dobra i prokušana ratila i gospodarstvene strojeve, te ih svojim članovom davale na porabu uz proračunanu uporabninu.

c) One bi nabavljale u potriebitoj i naručenoj kolikoći svojim članovom valjano sjemenje i davale im isto uz proračunanu pristojbu.

d) One bi nabavljale za svoj obseg na korist svojih članova dobre pasmine blaga i ove s hodnim načinom razširivale.

e) One bi za shodna gospodarstvena poduzeća na korist svojih članova pružale potrebite glavnice.

f) One bi u svom obsegu ustrojile gospodarske i pučke čitaonice, u kojih bi članovi uz neznatnu pristojbu mogli čitati poučne knjige i časopise, i razpravljati o gospodarstvu.

II. Da si gospodarske podružnice pribave svoje vlastite glavnice i svoje dugove odplate, te si godimice imovinu množe, i tako ne samo svakoga člana nego i glavničara izvan pogibelji stave, imale bi one od ulaganoga na korist svojih članova novca brati nieke postotke kao čisti prihod, koj bi se kao čista imovina gospodarske podružnice bilježio.

III. Gospodarske podružnice zadržale bi svoj dosadanji djelokrug i stojale bi u gospodarskom poslovanju svom pod nadzorom centralnoga gospodarskoga družtva u Zagrebu, a glede uprave svoje imovine pod nadzorom kr. zem. vlade.

IV. Centralno gospodarsko družtvo u Zagrebu bio bi savjetujući i upućivajući organ, koj bi za uspješno dielovanje uživao sam sav prihod od dosadanje imovine svoje, a osim toga i doznačenu državnu podporu.

Ferdo Šnidaršić,
odvj. perovodja.

Izvadak

iz sjedničnih zapisnika upravljajućega odbora gospodarskoga družtva tečajem godine 1877.

Novo izabrani upravljajući odbor za buduće trogodište konstituirao se je u prvoj sjednici poslie glavne skupštine u sliedeće pododbore:

Pododbor za poljodjelstvo predstojnik: Franjo pl. Ferić, članovi pododbora: Janušić, Torbar, Barač i Petar Zoričić.

Pododbor za stočarstvo: predstojnik Ignat Egersdorfer, članovi pododbora: Torbar, Čordašić, Suhin.

Pododbor za voćarstvo i vinogradarstvo, Predstojnik: grof Miroslav Kulmer, članovi: Franjo Barač, Fr. vitez Pokorny i Ed. Suhin.

Pododbor za ribarstvo, pčelarstvo i svilarstvo. Predstojnik: Franjo Barač, članovi: Janušić, Zoričić i dr. Vidrić.

Pododbor za narodno gospodarstvo. Predstojnik: dr. Lorković, članovi: dr. Vidrić, Zoričić, Jakčin.

Pododbor za šumarstvo. Predstojnik grof Miroslav Kulmer, članovi: Čordašić, Torbar i Egersdorfer.

Važniji su zaključci upravljajućega odbora sliedeći:

Da se gospodarska ratila sistema Horskoga prepuštena radi pokusa veleč. g. Stražimiru imadu njemu odkazati i u koliko je moguće Horskyjev plug u više eksemplara a od pouzdane tvornice naručiti a tada prvobitni original drugom racionalnom gospodaru u shodnu uporabu pokusa radi prepustiti.

Dalje odluči odbor obratiti se predstavkom na vis. kr. zem. vladu, da upozori političke oblasti na zanemareno stanje školskih i obćinskih vrtova, da izvole nastojati da se isti u što bolji red stave. Da se uzmogne upoznati a tada razgrantti najbolje gospodarsko bilje odluči odbor nabaviti najnovijega gospodarskoga bilja radi aklimatizacije u ovdješnjih priedjelih te se u to ime obrati na c. kr. aklimat. družtvo u Berlinu.

Odbor pozivlje družtvenoga vrtljara da sastavi gospodarsku osnovu za družtveno pokušalište, koju poslje odobrenja uz nekoje preinake prihvati te za izvedenje opredieli. Podjedno odobrava odbor osnovu za uredjenje pčelinjaka na družtvenom pokušalištu.

Za nabavu potrebitoga sjemenja za družtveno pokušalište doznači odbor iznos od 10 for., te snizi cienu prestarjelim voćkam, što suvišnoga prostora zauzimlju, od 30 na 20 novč. po komadu.

Za promicanje konjarstva ustanovi odbor da se imade razpisati natječaj za popularnu knjižicu o konjarstvu te u to ime opredieli 14 cekina kao nagradu najvrstnom piscu.

U svrhu promicanja domaćega vinogradarstva zaključi odbor po predlogu tajnika podastrti predstavku na vis. kr. zemaljsku vladu, da se u zemlji barem jedna vinogradarska škola podigne te tim potrebi valjanih vincelira što jošte u zemlji manjkaju, zadovolji.

Obzirom na žalostno stanje u zemlji nalazećih se sušionica za voće, odluči odbor, da se imade jošte tečajem godine na pokušalištu sagraditi uzorna sušnica za voće te opredieli u to ime 360 for. koj je iznos preostao od od subvencije za svrhu narodnogospodarstvene u g. 1876.

S razloga što se u zadnje doba mnogo domaćih gospodara obratilo na gospodarsko družtvo, tražeći savjeta obzirom na iztraživanje raznih bolesti trsja, škodljivih buba, kvarenja sjemenja, plodovitosti zemljišta odluči odbor umoliti vis. kr. zem. vladu, da se na križevačkom gospodarskom zavodu ustroji agrikulturno pokušalište, koje bi moglo bolje zadovoljivati gore navedenim svrham te biti od koristi po domaće gospodarstvo u iztraživanju raznih upliva i izvadjanju pokusa zasjecajućih u sve grane domaćega gospodarstva.

Buduć da je minuo rok za provizorno službovanje družtvenoga vrtlara, zaključi odbor imenovati ga definitivno uz godišnju plaću od 800 for., stan u naravi, te mu dozvoli 10% od novčanoga iznosa za prodane voćke i trsje što nadmašuje svotu od 600 for.

S razloga što je družtveno pokušalište za produkciju raznih vrsti divljih voćaka premaleno, opredieli odbor po predlogu nadzornika, da bi se za sijanje sjemena na družtvenem ložnjaku izlučila jedna tabla, na kojoj bi se potrebite podloge za ciepove proizvadjati mogle.

U oči nove organizacije družtvenoga pokušališta odpusti odbor suvišno pomoćno osoblje kod toga objekta naime jednoga podvrtljara i jednoga podvrtlarića te zaključi, da se isti vježbenici, koji na svoj trošak vrtljarstvo uče, izmieniti imadu.

Pošto svake godine središnja uprava gospodarskoga družtva mnogo novaca troši na nabavu gnoja za družtveno pokušalište, odluči odbor obratiti se na gradsko poglavarstvo s molbom, da prepusti gospodarskomu družtvu gnojive odpadke štono se po ulicah gornjega grada Zagreba sakupljaju, kojemu se zahtjevu slavno zastupstvo blagonaklono odazvalo te odredilo, da se taj materijal na rečeni objekt izvaža.

Zatim podupre upravljajući odbor predstavku hrv. ped. književnoga sbora glede dielenja nagrada za najbolje uredjene školske vrtove te nju vis. kralj. zem. vladi što toplije na izvedenje preporuči.

U svrhu usavršenja kulturno-tehničke struke u zemlji obrati se upravljajući odbor predstavkom na vis. kr. zemaljsku vladu, da ustanovi kod središnje uprave gospodarskoga družtva mjesto kulturnoga ingenieura. Ujedno naznači upravljajući odbor u svojem naputku odnošaj takvoga organa naprama vis. kralj. zemaljskoj vladi i drugim privatnim osobam, koje bi od njega savjet izkati hotjele.

Dalje odluči odbor zadovoljiti molbi nekolikih obćina i školskih vieća, te njim pokloni plemenite ciepove za sadjenje u školske vrtove.

Dalje odluči odbor popuniti mjesto asistenta kod središnje uprave za koje izabere gosp. Nikolu Anastazova slušatelja na gospod. zavodu u Proskavi.

Obzirom na aklimatizaciju stranih rastlina za krmu obratio se je upravljajući odbor na prof. Haberlanta radi „Soje hispide“ i na Ottona Šulca u London radi „Simphitum sempervirum“, koje bilje na družtvenom pokušalištu radi pokusa posadjeno bijaše.

Nadalje odstupi jedan komad kod arondiranja pokušalište preostaloga zemljišta pokraj ceste vodeće u Smrok za razširenje iste bezplatno gradskomu zastupstvu, sl. i kr. grada Zagreba obzirom na to, što je grad isto tako gradilište za gospodarski muzej gospodarskomu družtvu darovao.

Za kompletiranje sbirka domaćih proizvoda odluči odbor popuniti sbirku raznih vrsti sjemenja gospodarskoga bilja te se obrati na pouzdane trgovce sjemenare da od sjemenja što ga imadu nekoliko proba poklone gospod. družtva u gore navedenu svrhu.

Upravljajući odbor odazvao se je želji glavne skupštine od g. 1875. da izhodi kod vis. kralj. zem. vlade zajam od 30.000 for. uz amortizaciju na 32 godine u ime gradnje izložbene kuće, budući je odlučio, da se tečajem godine ista zidati započeti imade.

U deputaciju k svietlomu banu bijaše izabran pruzv. g. grof Gjuro Jelačić, Andrija Jakčin, Eduard Suhin, Ig. Egersdorfer i G. Vl. Vichodil. Odaslanstvo imalo je zadaću predati svietlomu banu memorandum o gore navedenom podhvatu gospod. družtva koj bi bio na korist domaćemu gospodarstvu.

Na poziv vis. kralj. zem. vlade sazove upravljajući odbor povjerenstvo na dan 19. travnja da prouči pitanje o kvarenju domaće šljivovice te pronadje sredstva kojima bi se ono zlo, što se dan na dan što više razprostranuje na uštrb eksportu ove robe, zapriečiti dalo.

Povjerenstvo pretresav potanko predloženo pitanje, imenice konstatira sve do sada poznate načine imitiranja šljivovice te prihvati sliedeće resolucije ob upitnom predmetu:

1) Da se zabrani te na put stave izvozu pokvarene šljivovice izvan granica kraljevine Hrvatske i Slavonije biti će od prieke nužde, da vis. kr. zem. vlada blagonaklono odrediti izvoli, da bude dotično posudje u kojom se šljivovica u trgovinu stavi i to ili lagve ili boce providjeno točnim podpisom prodavooca i naznakom vrsti robe da li je naravna ili umjetna šljivovica.

2. Političke oblasti imale bi nastojati da se producenti dotično trgovci šljivovicom stave pod strogi nadzor redarstva te konsumentom pruža podpuna zadovoljština u slučajevih prevare. Strogoj kazni imadu se podvrći oni koji se te ruke bezdušnim poslom bave.

Sumnjiva šljivovica imade se po vještacih iztraživati te, ako se prevara konstatira, dotičnikom uz konfiskaciju šljivovice stroga kazan odmjeriti.

3. Da se strogo zabrani uporaba esencijah za kvarenje šljivovice imenice: bademnoga i lovorvišnjevoga ulja i nitrobenzola itd. kao što i kućarenje takvimi surogati.

4. U interesu domaćih gospodara biti će probitačno, da vis. kr. zem. vlada povjeri strukovnjakom jošte dalnje iztraživanje u tom pogledu, naime: da se na temelju znanosti ustanovi pravi karakter šljivovice zatim pronadju nadopunjujući znakovi imitirane robe, ujedno pako opredieli primjerenu nagradu onomu, komu bi sretno za rukom pošlo iznaći što jednostavniji postupak kod poznavanja imitirane šljivovice, da se na toj znanstvenoj polugi naputak redarstvenim organom sastaviti može.

5. Trgovačko-obrtničke komore u Hrvatskoj i Slavoniji imale bi dužnost obavjestiti putem okružnica osim izvanjskih sve domaće producente i konsumente o gore navedenih zaključcih uz preporuku proizvoda valjane robe za domaća i izvanjska trgovišta.

Osim gore navedenih važnih zaključaka odazvao se je upravljajući odbor željam domaćih političkih upravnih oblasti, obćinskih poglavarstva i drugim privatnim osobam te njim išao na ruku svojim strukovnim savjetom u pitanjih zasjecajućih u sve grane narodnoga gospodarstva. Naročito nije uzkratio svoga mienja trgov.-obrt. komori u Zagrebu glede ustrojenje zavoda za tovljenje svinja itd. te je sve predloge gospodarskih podružnica u koliko iste za shodne pronašao naime podružnice belovarske o zavedenju institucije putujućih učitelja za struku vinogradarsku svjestno uvažio i što najtopljije vis. kralj. zem. vladi preporučio.

Jedna o bobu.

Tužio mi se prijatelj Dalmatinac, da mu je zagrebački trg za živež gotovo pust. Da mi dokaže naše siromaštvo, reče: ta ne imate ni boba na trgu. Zbilja kano da nam se je želudac pogospodčio, polakomismo se za koje čim, za što naši starci nisu ni pitali, zaboravismo na mnogu zdravu hranu, koju su oni puno cienili, a nam je tobože preprosta. Da je bob (Vicia faba; Puffbohne) jelo dobro i zdravo, neka govori kemička analiza: ima u njem od 100 dielova 35 do 38 dielova škroba a jedva 15 dielova vode dočim ima u koruna u 100 dielova 75 dielova vode i neznatno škroba. Niemci mnogo drže do boba, a siju ga ili bolje sade najveć medju korun tako da medju dva grmića koruna stoji po grmić boba. Sadi se s korunom ili nešto malo kasnije, nu tada valja, okapajuć korun prvi put, paziti, da malene biljčice boba ne ozledimo; kod druge kopi, okopa se bob kao i drugo te ruke sočivo (primjerice grašak).

Bob zelen vriedi za varivo kao i grašak pa je i tečniji mužkarcem kojim ne prijaju sladke stvari; poluzreli bob vare u Njemačkoj s mrkvom (i ovo je povrtlje, koje se u nas premalo cieni, a kako bi joj godilo naše posavsko crno, duboko tlo?) te je to jedna od najveć cienjenih težačkih hrana. Suhi bob varen i nešto zamašten u slast je djeci te bi mnogo pričuvati mnogu koricu hljeba.

U gospodarstvu puno vriedi bob za pitanje svinja budi varen budi samljen u brašno. Od njega je meso i tušta veoma dobra; vriedi koliko kukuruz. Pače i slame ne ide u taman, jer ako nije prezrela, jede ju svako blažče. Sadite dakle bob, jošte je vremena!

Vlastitost konjskoga gnoja.

Obični naši gospodari znadu iz izkustva, da je konjski gnoj veoma oštar i topal, nu neznaju da njegova svojstva pa s toga i nerade š njim kako valja. Jedna od prvih vlastitosti konjskoga gnoja, jeste obilje dušika, što ga u njem ima; toga plina ima u konjskom gnoju jošte jedan put toliko koliko u govedjoj balegi. Iz kemije znamo,

da dobar rast svake zrnate plodine ovisi poglavito od dušika, te po tom konjski gnoj veoma dobro djeluje na uspievanje zrna. Nu da bude konjski gnoj tako valjan, valja njim obzirno postupati, te zato budi i o tom rečeno ovdje nekoliko rieči. Konjski gnoj, ležeć sám u kupu, brzo uzavre te se upali pa to i jest uzrokom, zašto vrtlari u klila meću sám konjski gnoj. Odavrev naglo takav gnoj, bude od njega suh prah, u kojem je slabo gnojne snage. S toga mudar gospodar ne meće samoga konjskoga gnoja u jedan kup, već ga mieša s govedjim ili svaki sloj konjskoga gnoja pokriva zemljom, da ga ona zaštiti od sunčane pripeke, od pristupa zraka, po čem mu se suzdržava prenaglo vrienje.

O popravku livadah.

VIII. Livadu popravlja dobrota i množina livadskoga bilja.

93. Ono je izvrstna livada, s koje se dobiva godimice dobra, zdrava i pićna krma, pa i ta da se kosi više putah ili u obće da je bude što više.

Dobrota krme s livade umnaža se tamaneć škodljive, ne valjale trave, a razplodjujuć i gojeć zdrave i tečne; a množina se krme postizava sguštavajuć spodnju, nizku travu i sijuć onu visoko se uzpinjuću t. j. gornju travu. Tko se stara, da popravlja livadu u ovu oboju ruku, taj može reći, da ju zbilja goji i podiže.

94. Da možemo livadu podpuno popraviti i usavršiti neobhodno je nuždno, da poznamo livadsko bilje t. j. da razaznajemo škodljivo, nevaljalo od onoga sriednje vriednosti i od dobroga. Da u tu svrhu poslužimo, navodimo ovdje poimence sve poznatije livadsko bilje te veoma žalimo, što ga ne možemo ovdje predočiti u likovih. A izbrajamo te biline na tri jezika, da bude svatko sjegurniji naručujuć koju od njih, da mu je neće sjemenar ili trgovac drugom zamieniti.

95. Otrovne biline jesu:

Bun, bunika, Bilsenkraut, Hyosciamus niger.

Trubelika, divlji peršun, Schierling, Conium maculatum.

Tatula, smrdac, Stechapfel, Stramonium.

Konjski mozak, koprnjak, Pferdesamenkraut, phellandrium agraticum.

Šumska krabilica, Kälberkropf, Chaerophyllum silvestre.

Čemerika, kihavica, Niesewurze, Veratrum.

Ljulj-vrat, vrtoglavić, Taumellolch, Lolium temulent.

Loćika, Salat, Lactuca virosa.

Napršnjak, Fingerhut, Digitalis purpurea et lutea.

Mrazova sestrica, Herbstzeitlose, Colchycum autumnale.

Kačje mlieko, Wolfsmilch, Euphorbia.

Žabnjak, Hahnenfuss, Ranunculus acris.

Nevesin, Tollkirsche, Atropa belladona.

Ovčje runo, Windröschen, Anemone.

Hrenak, Eppich, Sium latifolium.

96. Nevaljale prazne trave.

Krasuljak, Kuhblume oder Dotterblume, Caltha palustris.

Vučja stupa, Bärenklaue, Heracleum sphondylium.

Divlji češnjak, Knoblauch, Callium vineale.

Podbjel, Lepušac, Huflattig, Tusiclago farfara.

Drozubka, konopljuša, Wasserhanfkraut, Eupathorium cannabinum.

Zečji trn, Hanhechel, Ononis spinosa.

Ždralinjak, Storchschnabel, Geranium.

Kolienac, Flocksblume, Lychnis flosculi.

Žalfija, kadulja, Wiesensalbei, Salvia pratensis.

Vilina kosa, predence, grinta, mačak, Flachsseide, Cuscuta europea.

(Nastavit će se.)

Dopis.

Iz belovarske županije, 15. travnja.

U podžupanijskoj skupštini obdržavanoj dne 7. veljače, bje uslied predloga vel. župana g. Rajznera zaključeno oživotvoriti gosp. podružnicu za istu podžupaniju, te je namah privremeni odbor izabran, koj da pozove sve prijatelje napredka i gospodarstva, da se na dan 15. ožujka u 11 satih prije podne potrude u podž. dvoranu k konštituiranju podružnice.

U istinu na taj dan buduć je bila i žup. skupština, sastao se poveći broj gradjanah belovarskih i izvanjskih gospodarah, te je za predsjednika podružnice izabran i nadalje vel. župan g. Rajzner, a za tajnika podž. perovodni vježbenik g. Muha kao i upravljajući odbor.

Prvo pitanje potaknu sam predsjednik — te nakon potanjeg razlaganja stavi na dnevni red pitanje: kako da se vinogradarstvo u ovoj podžupaniji podigne, koje je za sada dosta primitivno — a moglo bi biti liepim i izdašnim, pače u njekojih predjelih i glavnim dohodkom žiteljstvu, da vinograde valjano obdielava, plemenitije i bolje uspievajuće vrsti čokota radi — a napokon da istom onda grožđje bere, kada dozrije. Zatim kada je već i dobru kapljicu izprešao, da ju u kakovo god posudje ne metne.

Nakon podulje debate bude zaključeno na predlog predsjednikov — umoliti vis. vladu, da ovog proljeća pošalje na nekoliko tjedanah poznatog vinogradara g. Štrigu ili koga drugoga, da pregleda ovdašnje vinograde, da poduči žiteljstvo, kako da ih obradjuje i koje vrsti čokota da sadi.

Taj zaključak proiztekao je iz rodoljubivog srdca ali dvojimo da će plodom uroditi, jer taj trošak izaslanika mogla bi jedino blagajna podružnice nositi — a ne vis. vlada, koja se jedva sklonula kulturnog mjernika*) kod gospod. družtva postaviti i naplaćati — neimajuć u sadanjih financijalnih odnošajih dovoljnih novčanih sriedstvah.

Nakon toga potaknuto je pitanje o slabom stanju stočarstva — napose da za razplod neima valjanih dapače skoro nikakovih bikovah — buduć vlastelinstvo ovdje takove nedrži a obćine kao i pojedinci nisu se zato brinuli.

*) Opaz. ured. Jošte nije predmet taj meritorno riešen.

Nu to pitanje bje odredjeno za drugu skupštinu, pošto zahtieva svestrano proučenje i promozganje. Tajnik družtva g. Muha pročita zatim dopis g. Čopa iz Zagreba, koj u ime osjegurajuće banke Slavije nudja podružnici 15% dohodka od svote — koja bi bila uplaćena posredovanjem podružnice.

Tu se takodjer potaknu živahna debata, te je zaključeno agenturu neprimiti, dočim takovih dosta u podžupaniji imade, a nijedno družtvo ne preporučiti, dočim svagdje više manje manjka solidni posao. Već jedino ako bi se u našoj domovini kod vis. vlade ili pod nadzorom iste osjegurateljna banka oživotvorila, te onda zakonom svatko primorao svoju kuću, zgrade i proizvode proti svakoj elementarnoj šteti osigurati. Time se svrši ta skupština.

Da li bi se to sveobće osjeguranje praktično provesti dalo — košto i smjera vis. vlada — zaista škakljivo je pitanje — te ćemo o njem već progovoriti, za da se i izvanjski glasovi čuju, te tako važno pitanje svestrano pretrese i razbistri.

Hvale vriedno je nastojanje vel. župana g. Rajznera kao i tajnika Muhe, da su stvorili gosp. podružnicu, ali trieba sada i raditi, da podružnica nebude samo na papiru — već da rad i plod iste svatko uvidjeti može, te da se gospodarstvo, koje je upravo u ovoj razvojačenoj krajini zaostalo — podigne.

U buduće pako molili bismo g. tajnika Muhu, da u javnih glasilih unapried priobći predmete skupštine, koji će se razpravljati — da si svatko prije o tom promisliti — te onda svoju reći može.

J. Laksar.

GLASONOŠA.

Razne viesti.

Zagreb, 15. svibnja 1877.

Nj. ces. kr. Visost Nadvojvoda Albrecht izvolio je milostivo odrediti, da uprava njegova dobra Belje u Slavoniji ima primiti slušatelje križevačkoga gospodarskoga učilišta kad dodju onamo, da motre rezultate umno uredjena gospodarstva, i da bude istim slušeteljem na ruku, da jim bude izlet što ugodniji i poučniji. Bila je dobra misao ravnateljstva istoga zavoda, da zaište tu dozvolu od prejasnoga Nadvojvode, čija su imanja na veoma dobru glasu s uzorne uprave i napredna gospodarstva. Nadamo se, da će koj od gospode profesora, vrativ se s poučna putovanja, izkazati našemu listu ljubav i čast, da nam opiše rezultate toga posjeta.

Ljetina. Dobismo iz Pakraca o stanju usjevah sliedeći izvještaj:

1. Zimski usjevi stoje u cielom području pakračke podžupanije dobro, i jošt do danas nisu stradali.

2. Usjevi su kod raži riedki, ali su zdravi i snažni. Što su riedki, ima se pripisati prevelikoj vlagi.

3. Sve su livade bile gotovo preko ciele zime potopljene, nu izgled je dobroj kositbi. Miševa i krtina nije opaziti.

4. Djetelina je veoma liepa i zdrava, ali se malo sije. Krmno bilje slabo se ovdje produkuje.

5. Vinogradom i voćnjakom naškodili su jako noćni mrazovi, — pupoljci od lozah jesu mjestimice dana 4. i 5. t. m. ozebli, na cvjetnim pupovima nije ništa opaziti. Zecevi, kojih vrlo malo ima, nisu nikakva kvara voćarstvu nanieli, isto tako niti druga škodljiva zvjerad.

7. Ljetni usjevi, koji u ovoj okolici kroz kukuruz glavnu hranu narodu pružaju, i koji redovno budu zasijani do 24. travnja, nisu jošt niti do danas zasijani. U ovom priedjelu $^2/_3$ oranica budu kukuruzom zasijani, a ove godine radi silnih kiša nije niti $^1/_{10}$. Djetelinu i inu krmu narod malo razprostire.

8. Zob za sad izgleda dobro, nu bojati se je rapidne promiene toplote, tada može sva ljetina propasti.

Iz Čepina pišu nam: Jošte ovih danah bilo je oko 4000 jutara zasijana polja u Dravsko-Dunavskoj ravnini vodom zaplavljeno, te je na njoj sva ozimina uništena. — Proljetos bolovala je stoka s bedrenice te je na samoj gospoštiji Čepinskoj skapalo od 500 glava njih 260.

Iz Velike Gorice javlja vam prijatelj, da je medju svinjami stala biesniti neka vrst groznice: živinčetu da nateče vrat pa ga za koj dan bolest i uguši.

Iz okolice zagrebačke javlja nam se, da zimski usjevi liepo stoje; sjetva kukuruza zakasnila je zbog vjekovite kiše. Narod, da se je sijuć debeli tako zvani hrvatski kukuruz prošle godine izplatio, jer mu nije dozrio i s toga se u kukuružnjacih pokvario, al on još neće da se opameti te i sada da sije istu uzit kasna kukuruza. — S mraza šteta je tako ne znatna, da o njoj nije vriedno ni govoriti.

O mrazovih od 22. i 23. travnja čitamo u izvještaju g. Hlubeka iz dolnje Štajerske, da je ondje puno štete: navlaš niža trsja i plemenitije vrsti, da su za ljetos na dvie trećine uništene.

Koliko inače razabiremo iz privatnih viesti, možemo reći, da šteta s mraza nije ni iz daleka tolika, kolika je bila prošle godine. U Zagrebu i okolici uvjerismo se, da se je razvile toliko, koliko u to doba prošle godine.

Dr. Veljkov, profesor kemije na kr. sveučilištu u Zagrebu, pristupio je gospodarskomu družtvu kao redoviti član. Veselimo se, što je naše družtvo steklo tako umna i vješta člana.

Izpravak. U predzadnjem broju ovoga lista u odgovoru g. E. Jelačića podkrale se dvie slagarske pogreške u njemačkih sastavcih, gdje mjesto Imker stoji krivo Junker i mjesto Beuten „Bruten".

Poziv

Dne 24. o. m. držati će gospodarska podružnica vel.-gorička u navadnih prostorijah u Vel. Gorici, sjednicu u koju se p. n. gg. pozivlju.

Predmeti viećanja biti će:

1. O ustrojstvu gospodarskih supodružnica u svakoj župi.

2. Kako da se u nas vinogradarstvo uredi, da polučimo po primjeru Francezke jednoličnost proizvoda.

3. Kako da se kod nas razprostrani gojenje šljive i u kojih priedielih?

4. Gdje bi se mogao proizvadjati med, sir, maslac, meso i vuna za izvoz?

5. Čitat će se izvješća o stanju usjeva, vinograda, šuma i plodonosnog drveća, da li i u koliko jim je zima ili mraz naškodio? za koja se izvješća gg. izvjestitelji umoljavaju, da jih sobom u sjednicu donesu.

6. Sabiranje prinosa.

7. Predlozi gg. članova.

U Novom Čiću, 9. svibnja 1877.

Fr. pl. Ferić, predsjednik. *Fr. Batić*, tajnik.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva **Vlastimil Vichodil.**

Broj 11. U Zagrebu 1. lipnja 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Ocjena Činžekove podkove.

U broju 8. „Gosp. lista“, našao sam izum čestitoga kovača Činžeka iz Rugvice, a budué da uredničtvo ovoga lista o stvari sud strukovnjački očekuje, te do sada se još nitko u potanju razpravu o istoj podkovi upustio nije, pokušati ću iztraživati, što je na tom izumu dobro a što možda loše.

Sasvim je naravan zahtiev, da bude svaka stvar za koju hoćemo, da nam rabi, takova da svrsi odgovara. Novi izum ne ima za to vriednosti jer je nov, već jer je probitačan. Ovo pravilo vriedi dakako i u ovom slučaju. Konje podkivati t. j. kopito konjsko obteretiti strojem, da isto štiti, jeste takav posao, koji je sam u sebi protunaravan, nu dočim su okolnosti u kojih konj živi takove, da on kopito obično prije iztroši nego li mu ga narav opet nadoknadi, to se ovo kopito, da se posve neiztroši, a konj posao raditi može, željezom štiti. Kad smo već prisiljeni konju nogu tudjom tvarju zaodievati, to nam je pri tom najglavnija zadaća, da ju tako zaodjenemo, kako nećemo naravi u njezinih organičnih funkcijah priečiti, ili joj možda škoditi. Pita se dakle, koja je podkova naravi kopita prikladnija: stara obična ili Činžekova? sravnimo li ote, tada će sud bez dvojbe izaći na uštrb Činžekovoj. Za lahak, sjeguran hod konja ište se osim podpuno zdravoga gornjega diela noge neobhodno pruživost kopita; ovo je tako rekuć najvažniji diel mehanizma u hodu. Kopito je već po naravi tako ustrojeno da se s njegove pruživosti gubi težina tjelesnoga pritiska, što nastaje uslied svakoga stupaja noge, te tako ostalomu mehanizmu noge neškodi. S toga ne odgovara svrsi ona podkova, koja ovu toli potrebitu pruživost kopita sustavlja — a Činžekova podkova upravo ovu pruživost kopita od svih do sada poznatih podkova osim turske najviše susteže. Preobširno bi bilo ovdje cieli ustroj kopita tumačiti; samo toliko moram reći, da se isto iz raznih kosti i hrskavica u temelju sastoji, koje su tako medjusobno spojene da se kod svakoga koraka raztegnu i opet sastave; a kako se ove kosti pružaju tako i kopito. Najveéma nastaje ova pruživost iznutra s viličine kosti a izvana s vilice. Vilica je u kopitu najuzvišeniji organ, dakle on se najprije dotiče zemlje te tako udarac, što ga korak prouzročuje, dalje saobćava dok se isti o kompliciranom oporstvu kopita ne izgubi; ako je dakle podkova tako ustrojena da prieči doticaj vilice sa zemljom, onda se udarac koraka cieloj nogi saobćava, te se silom toga udarca konačno noga pokvari, a konj ošepa. Na Činžekovoj podkovi ima mjesto stražnjih kvačica na oba kraja podkove po tri žvaka; ovi žvakovi nemogu kao kvaka (Stolle) u zemlju, jer su jedan od drugoga preveć udaljeni te zauzimlju preveć prostora i ne mogu u cielom obsegu u zemlju tako prodrti, da se vilica dotakne zemlje, dočim kvaka obične podkove u zemlju prodire, te neprieči vilici da se utakne u zemlju pa tako udarac koraka oslabi, akoprem ne mislimo tim reći da kvaka na podkovi ima kakovu veliku važnost, njom bo se lahko konj ožulji a inače može škoditi kako jur rekosmo; nu ipak ona ne škodi toliko, ako se prekomjerno ne rabi, koliko pomenuta mana Činžekove podkove. Da se dakle ista podkova rabiti može, morao bi ju Činžek sa te strane preinačiti.

Gledajmo dalje „mjesto obične kvake spreda odsječena je podkova koso a tim nastala pločica izrezuckana, da prieči sklizanje“. — Što je već opisana promjena škodljiva, to je opet ova hasnovita; kvaka bo spreda ili grabac meće se u podkovu težkih konja za teret da se podkova tako brzo ne iztroši i kopitu hrbat čuva; no usljed pomenute kvake dobije kopito nenaravni položaj, t. j. ako je ista kvaka visoka a zadnje kvake nizke, tada se težina tiela podieljuje nerazmjerno, i to jeste zločesti upliv kvake na kopito. Osim toga rado se konj istom kvakom ogazi. — Izum Činžekov u toj struci bez dvojbe je neke vriednosti, samo bi morao hrbat podkove tako

biti izrezuckan, da se zimi i u blatu luknje ne mogu zatrpati, a konj se zato poskliznuti.

Mnienju g. prof. Ubla ne mogu pristupiti, što daje vrtkom prednost pred dobrimi čavli; ja si ne mogu boljega i sigurnijega načina predstaviti podkovu na kopito pričvrstiti, od dobrih englezkih čavala. I gospodinu profesoru biti će poznato, da se tkanina kopitna oklopa sastoji od rožnatih elastičnih žica popreko i uzduž; mikroskopične male četverokutne luknje, što nastaju iz tako izpletenih žicah, izpunjene su drhtuljom (galerte). Teorija pribijanja podkove jeste ta: čavao prodre kroz oplat, i tim razkida ponajviše one žičice poprieko dočim one uzduž kvari. Elastičan i drhtaljan (galertiger) oklop razširi se i čim čavao nepomično sjedi, opet se oko njega stisne, dakle se u oklopu nikakova tkanina ne gubi, a kopito se istina kvari, ali ne toliko koliko bi se vrtci kvarilo.

Vrtci ovi prije svega razorili bi obje žice i to popriečne i uzdužne, nadalje izvrtale bi jamu, u kojoj sjede te razorile bi se luknjice u kojih se nalazi drhtalina mnogo većma nego li čavlom, budući takov vrtak prvo deblji a drugo okrugao dočim je čavao tanak i plosnat te si kroz tkaninu puno laglje nadje prostora ne deruć iste tkanine. Kopito, koje bi se vrtci podkivalo, bilo bi iza višekratnoga podkivanja izkvareno te puno okruglih dubokih lukanja, koje ne bi mogle tako lahko zacieliti, konačno bi nastala odlupina oklopa (Hohle Wand*). Što se rezanja i struganja kopita tiče to opet ne mogu biti istoga mnienja sa gosp. prof. Ublom; rog bo se ne reže i ne struže za to što se nova podkova opetovano pribija, već za to što je usljed toga da ga je podkova štitila prerasao te je prevelik; dakle se u takovom slučaju na svaki način rezati mora, a ne mislim da bi ikoji kovač rog rezao koji nije prevelik, tu dakle vrtci nikakova upliva ne imaju, jer se veliko i izraslo kopito na svaki način rezati mora i to opet za to: da vilica iznad oklopa izaći može te svoju već rečenu funkciju vršiti. Činžekova podkova takova kakova je sada ne ima nikakove prednosti pred običnom podkovom sa kvakami (Stohleneisen), da niti toliko ne vriedi, a vrstnoći podkove bez kvaka (Pantofeleisen) upravo se niti prispodobiti ne može.

Franjo Blažeković,
kr. podž. živinar.

*) Podkivati vrtci počeo je već grof Sandor u Pešti i nekoji uzgojitelji u Englezkoj, ponajviše u Londonu ali bez uspieha. Op. pisca.

O popravku livadah.

VIII. Livadu popravlja dobrota i množina livadskoga bilja.

(Nastavak).

Kresta, Hahnenkamm, Rhinantus crista galli.
Lopuh, Klette, Aretium lappa.
Metlica, meta, Münze, Mentha.
Krlj, Gänsedistel, Sonchus pallustris.
Oštrica, Riedgras, Carex acuta, vulpina itd.
Potočnica, Vergissmeinnicht, Myosotis pallustris.
Kositerka, Cinkrut, Zinnkraut, Equisetum palustre.
Ivanska ruža, Woucherblume, Chrysanthemum.
Kalmus, Kalmus, Acorus calamus.
Sitina, Simse, Juncus conglomeratus, effusus itd.
Brulice, Binsen, Scirpus palustris, cespitosus itd.
Vjetrogon, Wollgras, Eriophorum polystachion.
Surućica, Johannswedel, Spirea ulmaria.
Rogoz, Sumpfschilf, Arundo palustris.
Vratić, Rainfarren, Tanacetum vulgare.
Ušivac, Lausekraut, Pedicularis palustris.
Manji volovod, Hanfwürger, Orobanche major.

97. Bilje sriednje vriednosti.

a. Trave.

Ljeskavica, Glanzgras, Phalaris arundinacea.
Vlasnjača, Rispengras, Poa annua.
Zona, Perlgras, Melica nutans.
Treslica, Zittergras. Brica media.
Vonjavka, Ruchgras, Anthoxanthum odoratum.

b. Deteljine.

Deteljina crvenkasta, röthlicher Klee, Trifolium rubens.
Deteljina glinožuta, hellgelber Klee, Fr. ochroleum.
Deteljina briežna, Bergklee, Tr. montanum.
Ljekarica švedska, Schwedische Luzerne, medicago falcata.

Sve su ove deteljine doista tečne no ne izdašne.

c. Zelja.

Zviezdice, Sternblume, Stellaria.
Kostret, Wiesenhaarstrang, Pencedanum silans.
Trputac, Wegerich, Plantago media.
Udovica, Krätzblume, Scabiosa arvensis.
Divlja mrkva, Wilde Möhre, Daucus carotta.
Vidac, Augentrost, Euphrasia.
Jaglac, Schlüsselblume, Primula.
Čestoslavica, Ehrenpreis, Veronica.
Skočac, Knabenkraut, Orchis.
Zvončić, Glockenblume, Campanula.

98. Dobro, pićno bilje.

a) Trave.

Mačjak, Lieschgras (Thimoteigras) Phleum pratense.
Livadski ječam, Wiesengerste, Hordeum pratense.
Ozima ljuljica, Wiesenloch (engl. Raygras) Lolium perenne.
Talijanska ljujica, pahovka, ital. Raygras, Lolium italicum.
Klubčasta oštrica, Knaulgras, Dactilis glomerata.
Kostreba, Schwingel, Festuca (ima je mnogo vrsti).
Vlasnjača, Rispengras, Poa pratensis.
Obična vlasnjača, gemeines Rispengras, Poa trivialis.
Sierak livadski, Honiggras, Holcus lanatus.
Prosenica, Schmiele, Aira (ima je mnogo vrsti.)
Repak, Fuchsschwanz, Alopecorus pratensis.
Krestac, Kammgras, Cynosurus cristatus.
Zobenica, Wiesenhafer, Avena pratensis.
Ovsar veliki, französ. Raygras, Avena elatior.
Ovsar žuti, Goldhafer, Avena flavescens.
Pirika, Quecke, Triticum repens.

Troskot, rosulja, Windhalm, Agrostis stalonifera.
Stoklasica velika, Riesentrespe, Bromus giganteus.
Šara travica, Perlglas, Melica cilista (malo iznaša).

b. Deteljine i zelja.

Bedrenac, Pimpinelle, Pimpinella magna.
Zminji korien, Hirschzunge, Polygonum bistota.
Grahorka, Wiesenplatterbse, Lathyrus pratensis.
Žuta sitna detelja, Hopfenklee, Medicago lupulina.
Sirotica, Gänseblümchen, Bellis perennis.
Deteljka, Mittlerer Klee, Trifolium medium.
Deteljina livadska, Wiesenklee, Trifolium pratense.
Deteljina poljska, Weissklee, Trifolium agrarium.
Deteljina puzavka, Goldklee, Trifolium repens.
Deteljina švedska, Bastardklee, Trifolium hybridum.
Trputac šiljati, Wegerich (spitzblättrig) Plantago lanceolata.
Kumin, Kümmel, Carum carvi.
Kozja brada, Bocksbart, Tragopogon pratense.
Kozjačica, Süssklee, Astragallus glyciphyllos.
Maslačak, mliečnjak, Löwenzahn, Leontodon teraxacum.
Komovica, Schottenklee, Lothus corniculatus.
Grahorka, Espersette, Hedysarum onobrychis.
Grahorica, Wicke, vicia sativa i druge vrsti.
Obična talijanska lucerna, Luzerne, Medicago sativa.
Kunji rep, jezičac, Achillea millefolium.

99. Tko se poda na popravak livada, valja mu najprije izčupati škodljive i otrovne biljke, što se može učiniti da se izkopaju ili gdje ih ima mnogo, da se uzore sva livada; na to se posije dobra trava te se na vlažnijih mjestih sama bez primjese koje žitarice podrlja, u suhih pako mjestih zadrlja se sa zoblju ili kojom drugom jarinom, da bude mlada istom nikla travica zaštićena u hladu od sunčane pripeke, dok ojača te se nešto pridigne. Nigdje se u tu svrhu ne uzimlje sama jedna trava, već se miešaju razne trave: i one što visoko rastu i nizke i one, u kojih je jača stabljika i one, u kojih je list bujniji. Nu obćenito se može reći, da imaju na dobrih livadah prevladavati stabljičaste biljke t. j. prave t r a v e, pri čem se naslieduje priroda, koja je samorodne livade te ruke biljem najveć nakitila; zato valjani livadari uzimlju za sijanje novih livadah tri četvrtine t r a v a h (Graminea, Gräser) a jednu četvrtinu k o r i e n j a č a h t. j. deteljine i podobna bilja. Na jutro livade uzimlje se oskudno računjajuć 25 funti (oko 14 kgm). sjemena, sriednje 30 funti (oko 17 kgm.) obilato 50 funti (blizu 30 kgm).

Evo izkaza travah najprije za suha a tada za umjereno vlažna zemljišta.

a. T r a v e p r i k l a d n e z a s u h e l i v a d e:

Sve vrsti deteljine, klubčasta oštrica, vlasulja (poljska i livadska) prosenica, repak, krestac. ovasica ili ovsar livadski i poljski, pirika, stoklasica velika (ovsik, riesentrespe, bromus) zlatno koljeno (vonjavka, ruchgras) nu ove valja uzeti malo, bedrenac, trputac, žuta sitna deteljina, sirotica, kumin, grahorka, grašica i grahorica, kunji rep ili jezičac.

b. T r a v e k o j i m g o d i v l a ž n o t l o.

Mačjak, poljska i livadska deteljina, kostreba, vlasulja, prosenica, repak, troskot (agrostis stalonifera, fioringras) stoklasica, šarena travica, modra i gladka. (Može se primiešati i onoga gornjega sjemena, osobito svih vrstih deteljine, nu one će na vlažnu tlu za koju godinu izginuti).

Sjemena možemo dobaviti na više načina. Prvi najlaglji i najkraći, nu ne uviek najsjegurniji je, da ga kupimo u trgovca sjemenara; drugi da sabiremo trinu (tirke, trenke) od dobra, pićna siena, treći da kupimo sjeme sa zrelih dobrih trava, a četvrti nešto teži i polaganiji jeste način: da si uredimo sjemenište za travu i deteljine. Nije pako ni to toliko težko, kako bi tko u prvu ruku mislio.

Na najljepšem komadu livade valja sijati izbrojene vrsti trava i deteljina te jih ostaviti, da udare u sjeme i dozriju. One će doista zemlju dobrano iztrošiti i oslabiti, jer stvarajuć biljka sjeme i dozrievajuć, troši najviše snage iz tla, na kojem raste. nu to se dade nadoknaditi gnojeć obilatije takove komade, što će svakako manje stajati od sjemena, koje je upravo u naše doba u cieni silno poskočilo.

Dvie vrsti trave dadu se dobro razploditi i bez sjemena: pirika i prosenica. Ondje gdje je ima mnogo (a ima je na mnogoj i mnogoj zemlji toliko, da gospodaru zadaje trista jadah) valja ju izvaditi s korienom, razdieliti ga u više komada te razasaditi livadom. Ove se trave brzo uvriežuju i plode bez ikakve posebne njege i pažnje, a svako je blago rado jede i dobro mu prijaju. Napose pirikom dadu se struge i priekopi dobro učvrstiti, a valja joj puno i stabljika i korien te ju osobito krave troše pod sladki med. Njezin korien prodaje se u ljekarnah za uvarak (thee) a krave od njega dobro doje te jim je osobito skorup (vrhnje, kajmak) veoma sladak i mastan. Nu valja pamtiti, da taj korien valja prije nego li se podaje dobro oprati.

IX. Paša na livadah.

Onaj travnik dobro rodi
Po kom brav i stoka hodi.
Gospod. poslovica.

101. I razumnom pašom dadu se livade popraviti i oplemeniti. nu pri tom valja uviek paziti na v r i e m e, d o b u g o d i š t a, t l o i v r s t s t o k e. Dakako da je gnoja radi najbolje krmiti stoku u hlievu ili staji, ali joj je ipak potrebito, da se često na zraku sprodje a još joj najviše prija umjerena paša uz krmu u štali.

U ostalom po samu je livadu bolje ako se po njoj pasu ovce nego li da ju pase ina stoka, premda je s j e s e n i k a d n i j e m o k r o dobro natjerati na livadu i nju pa i konje. Nu ako nam je pred očima jedino boljak livade a ne da nam se blago nahrani, tada zaslužuju svakako prednost ovce.

102. Livada ne plodna, pusta, kojoj kanimo pomoći, razdieli se u tu svrhu na nekoliko poteza, od kojih se svake godine redom drugi valjano opase. Ovce, pasuć se redom na opredieljenom komadu, gnoje trusom i mokračom

livadu. Nu nevalja stada sveudilj držati na potezu opredieljenom za popravak, već treba, pošto je dobrano oglodan, odkloniti stado drugamo na pašu, dok ovaj ozeleni, a tada ga opet nanj napustiti tako, da se stado na opredieljen potez povrati u godini tri do četiri puta. Iza svake paše ozeleniti će popašen potez tim bujnije, te će u kasnu jesen biti na njem, ako nebude godina presuha, dosta paše i ostalomu blagu.

103. Tim, što gospodar diel svoje livade žrtvuje ovčijoj paši, neštetuje ništa, jer ću mu ono, što bi s njega nakosio krme, nadoknati tučne ovce, a dokazano je i to, da tri poteza ovako popravljene livade više krme nose, nego li četiri druga poteza.

Može se na livadah kadšto pasti i s proljeća, nu to ima bivati veoma oprezno, obzirom na vrieme, na stoku i na tlo. Ako je vlažno, ne smije se pustiti stado na livadu, stranom da ne oboli, stranom da se livada ne zagazi i ne spleše; isto takova šteta nastaje s proljeća ma i suhim livadam, jer ovčja mokrača i trus pali korien poput žeravke, ako iza paše nastane suho proljeće i ljeto bez daždovah.

I to škodi sienu, ako se pase ćak do poslje Gjurgjeva dne. Stoga je ipak najbolje, da se s proljeća na livadah ne pase, budući od tuda za svaki slučaj veoma ne znatna korist.

105. U podzim ili kasnu jesen ne škodi paša ni jednoj livadi osobito za suha, liepa vremena. Što konji i stoka zagaze, to se da s proljeća izravnati, a dobitak je s mokrače i pogani svakako znamenit. Pa ako je jesenska paša svakoj livadi koristna, tim više vriedi onim, što su gospodaru iz ruke, te jih stoga ili ne može nikako gnojiti ili s prevelikim troškom.

(Nastavit će se.)

Pčelarska zadruga.

Pčelarstvo, ta zanimiva ali žalibože kod nas zanemarena, poetična gospodarstvena grana, počela se od neko doba i u nas spominjati te se je u javnih glasilih izjavila obćenita želja hrvatskih pčelara, da bi se imalo u svrhu što življeg promicanja i što skorijeg podignuća palog pčelarstva našeg oživotvoriti **hrvatsko pčelarsko družtvo**, ili zadruga, koja bi dokazanom silnom moći asociacije ili udruživanja dovela domovinsko pčelarstvo naše sa štapa prosjačkoga uz bok drugim u tom naprednim zemljam. Uznešeni tom sasvim opravdanom idejom, s druge pako strane nepoznavajuć podpuno naših odnošaja i zahtjeva, što jih ište takovo družtvo, prigovorilo se, prem ne zlobnom nakanom lanjske godine u „Primorcu“ ća i našem gospodarskom družtvu, da nekim načinom postupa prama ovoj gospodarskoj grani t. j. prama pčelarstvu maćuhinski.

Nu premda je gospodarsko družtvo već odavna znalo ocieniti silnu moć i potrebu slična promicala pčelarstva, premda je ono bilo uvjereno o moralnoj i materijalnoj važnosti ove grane, koja vriedi da se njom bavi svaki naobražen čovjek, a osobito svećenik i uzgojitelj mile naše hrvatske mladeži, nisu mu ipak kraj najbolje, vazda pripravne volje dopuštale okolnosti, odazvati se obćenitoj želji pčelarskoga družtva, dok nije izvelo svih priprava i garancija, koje se hoće takovom dobro uredjenom družtvu i njegovim budućim članovom.

Pošto je pako ono glavni preduvjet pčelarskoga družtva donekle oživotvorilo, podigavši u svom pokušalištu uzoran pčelinjak za pokuse, demonstrativne i buduće družtvene svrhe, a rodoljubiva vlada naša podigla u lepoglavskoj kaznioni pčelarnicu, gdje će se osim praktična rada oko pčelarenja praviti točno po pčelarskih propisih slamnate i drvene, pokretne i nepokretne košnice, pčelarske sprave itd., moći će se istom sada pristupiti konačnomu ostvarenju liepe ideje t. j. sada će se istom moći sastati za posao zanimajući se muževi te, složiv se u privremeni odbor, uraditi, da se što prije uredi te ruke zadruga.

Tim bi dakle prestalo svako dalnje zanovetanje i prikor, gospodarsko družtvo da nije učinilo, što se je dalo pod našimi okolnostmi učiniti. Ne ima dvojbe, da će i vlada svoje učiniti tim više, što je ona prva puno učinila u Lepoglavi, gdje je tim za uznike našla sveudiljna posla a razvitku i napredku pčelarstva u Hrvatskoj udarila sjeguran temelj. Uzmimo uznika, bavećega se pčelarstvom i gotavljanjem raznovrstnog pčelarskog orudja, kroz godine i godine svoga tamnovanja. Ne će li ga oplemeniti ta poetična i plemenita gospodarstvena grana? — Povrativ se kući, nastaviti će on svoje ugodno zanimanje, koje će mu davati liepe kamate a uz to ga i zabavljati. Ljeti pčelareć, a zimi praveć za se i za druge košnice, biti će zabavljen neprestano i težko da će i misliti na nekadanje zle svoje navade. Pčelari hrvatski kao članovi pčelarskog družtva dobivati će od svake vrtoglavosti proste, vrstne i svrsi shodne košnice uz cienu, po koju jih sigurno nedobivaju od nijednoga posebnika ili posjednika trgovačkog pčelinjaka, pa ma da mu je posao još tako obsežan i prometan. Uvidja bo svaki lahko, da se pojedinac posebnik, ma bio još bog zna kako novčan, nemože natjecati sa uzničkom jeftinom radnom silom, stojeć ona državu na dan 30—40 novčića a posebnika 1 stotinjak i više.

Pa upravo usljed ote jeftine radne sile i materijala, koji će vlada namicati u velike, pomoći će se i sama država, promičuć proizvode pčelarnice ne samo u domovini i tuzemstvu, već i u inozemstvu i dolazeć u prometni savez sa raznimi pčelarskimi družtvi i pčelari. Razumieva se samo po sebi, da se svi proizvodi pčelarnice moraju izvesti što bolje i solidnije; jer samo jedinim tim putem jamčimo za dobar glas naših proizvoda, koji imaju doći u promet svjetski.

Mi bar od od svoje strane ne možemo da našoj vladi nečestitamo na toj uzvišenoj ideji, od koje po naših nazorih bolje nije mogla zamisliti. Ujedno se nadamo da će na pčelarnicu namjestiti vriedna, radina i savjestna čovjeka, koji zna i umije teoriju i praksu, te današnji pčelarski napredak i raznovrstne njegove odnošaje valjano i blagotvorno prilagoditi zahtjevom, koji se sa višeg mjesta očekuju. Tuj dakle nije samo dosta vrstan teo-

retično i praktično, naobražen i izkusan pčelar, nego i okretni zanatnik, koji je okretan i vješt kako stolarskomu u pčelarstvo zasjecajućemu poslu, tako pletenju slame ili rogoza. U tom bi zahtievali osobitu opreznost i pazku.

Pošto su tako prevaljene najveće potežkoće a donekle i zadovoljeno najbitnijim uvjetom pčelarske zajednice ili družtva, nepreostaje nam drugo, nego objeručke se prigrliti u prijateljsko kolo pčelarskoga družtva i nastojat sjedinjenimi silami uzdići iz starog šlendriana ovu zanemarenu granu, kako bi morala stojati prema pčelarstvu prijajućem hrvatskom podneblju i obilnoj te razsipnoj pčelarskoj cvjetani našoj. Nijedan pčelar i prijatelj pčela, nijedan izobražen čovjek, kojemu je iole stalo do razvitka našeg gospodarstva nebi smio iz toga kola izostati. Tim bo će mnogi groš, koji sada uz loše ili nikako pčelarenje ostaje bezkoristan, ostati u žepu pa će se ujedno stati paziti na razplod važnoga gospodarstvenoga bilja, i nastojati, da izvrstni domaći pčelski proizvodi meda i voska ne putuju u necienu u inozemstvo, već da se ili dobro prodaju ili doma ostaju te se potroše na stolu hrvatskom.

Darvin dokazuje na 21 biljka deteljine oko kojih pčele lietale te se sustavljale nisu, da nije na nijednoj bilo zaplodjena ili za klijanje sposobna zrnašca dočim obratno isto toliko biljka iste vrsti, na kojih su pčele bile, dadoše samo plodno zrnje — Wood pako kaže i pripovieda na drugom mjestu: „Voćke i raznovrstno grmlje, što su ga na kamatijskih otocih europejski naseljenici (koloniste) zasadili te je divno uspievalo ne urodi poleg svakogodišnje obilate cvatnje nikakovim plodom. Istom kad sam im ja priposlao nekoliko pčelaca naših, urodiše već budućeg ljeta obilato.“

Pitat će nas opet možebit tkogod: čemu pčelarsko družtvo i koje koristi pruža ono svojim članovom?

1. Toj naivnosti i na to pitanje odgovarajuć poznato je svakomu, da na očigled naše pčelarstvo pada. A zašto? Nekoji vele radi manjkava i neshodna načina, kojim se hoće pčelariti. Premda je to sasma opravdano a i nam dovoljno poznato, da jeseni osumporenjem stotine pčelaca kod nas s nesmiljena postupka pogiblju i da jur ubitačni rojni način a osobito izbor naših neshodnih košnica dovadja pčelu i pčelarstvo do ruba propasti, rekli bi da je osim toga glavni razlog padanju pčelarstva kupac obično židov i ako slučajno nije, obično je gorji od njega; jer vara pčelara u kupnji pčelskih proizvoda na cieni i vagi. Tko je jeseni imao priliku motriti takav interesantni prizor, hvata ga groza i ako je još k tomu pčelar, zahvaliti će se na skoro na svom pčelarstvu. Da se dakle u načelu doskoči tomu glavnomu zlu našega pčelarskoga razvitka, imati će pčelarsko družtvo jednu od najglavnijih zadaća svojih: utanačiti ugovor s kojom solidnom trgovačkom kućom, koja će proizvove članova prekupljevati uz razmjernu kurentnu cienu. Tim će se stati na put zahrdjaloj kod nas vrtoglavosti pri prodaji pčelskih proizvoda i prokrčiti put pčelarstvenom razvitku.

2. Za duševnu naobrazbu svojih članova postarat će se družtvo valjanimi zdravimi načeli nadahnutim pčelarskim djelcem i svojim svakog mjeseca izlazećim družtvenim glasilom. U ovom listu razgovarat će se družtvo sa svojimi članovi, polagati račune o svom djelovanju, poučavati odabranimi članci, te davati savjete o ovoj ili onoj stvari. Pčelarsku knjigu i glasilo dobivati će članovi badava. Pošto je domaća naša pčelarska književnost oskudna, starat će se družtvo za sbirku valjanih pčelarskih spisa u tudjih jezicih pisanih, koje će uz garanciju povratka posudjivati članovom.

3. Radi blagotvornog natjecanja spojit će se sa svakom glavnom a osobito putujućom pčelarskom skupštinom izložba pčelarskih proizvoda, ulišta, sprava itd. Sve ove stvari ocienjivat će u svom listu te će i nagradjivati po mogućnosti marljivije pčelare.

4. U svoje vrieme slati će ono svoga putujućega učitelja, koji će na pčelinjacih ubavieščivati i držati pčelarom predavanja o racionalnom pčelarenju, davati savjete itd.

5. Na družtvenom pčelinjaku držati će se pokusi raznimi pčelskimi pasminami, te pronadje li koju vrstnom, preporučiti će ju svojim članovom, umnožiti ju i davati svojim članovom uz malu odštetu. Osobiti revni pčelari i siromašniji dobivati će takve i badava.

6. Ulišta i pčelarske sprave dobiva član uz cienu, koja je na svakom drugom mjestu dvostruka i još više. Osim toga dobivati će sve te stvari pošteno i dobro te će biti bar uvjeren, da družtvo pod sienkom obmane ne traži dobitka, već da ide stazom solidnosti za boljkom svojih članova.

7. Budué će se ustanoviti stalna jednaka širina družtvenog ulišta, koju će morati svi članovi poprimiti i uvesti na svojih pčelinjacih, primati će uprava uz primjernu cienu od svojih članova medno u okvirih sagradjeno saće. To će činiti s toga, da u nepredvidjenih slučajevih gdjeno zle godine polag sveg znanja, umotarenja i pčelarske vještine i najbolje uredjene pčelinjake uništiti mogu, bar u toliko članovom pomogne, da si pčelce prezime i od gladi sačuvaju. U tom slučaju djeluje jednaka mjera ulišta osobito blagotvorno. Pružajući indi družtvo ovu neprocienjenu blagodat članovom svojim, neće jadnik pčelar u toj neprilici morati tražiti i platiti skupim novcem kojekakov pokvaren med i pogubne surogate, koje su sumljivi a i podavanje spojeno je uviek s trudom i teretom pčelara, nego će medopuno saće jednostavno nabaviti od svog družtva i jeseni ono postaviti u ulišta svojih oskudnih pčelaca. Upravo radi tih eventualnostih visoko cienimo jednakost ulištne mjere.

8. Glavna pako svrha tomu družtvu biti će širenje valjanih pokretnih ulišta i shodna načina u timarenju, po čem se jedino može očekivati svakogodišnja sigurna dobit.

Označivši ovako u glavnih crtah smier i blagodati pčelarske zajednice, koje uživa član za 2 for. godišnjega prineska u družtvenu blagajnu, nadamo se, da će svi pčelari naše domovine, svi prijatelji pčela i gospodarstva i svi oni faktori kojim je Bog dao više od drugih, stupiti u kolo pčelarske zajednice i podpomagati uzdizati družtvene cieli kako tvorom, tako i novcem. Jer samo tim jedinim putem i načinom, kojim su drugi napredni narodi pošli, moći će nam mila hrvatska domovina izcrpljujuć sve svoje blago i gospodarstveno bogatstvo zadovoljiti da-

našnjim sve to više rastućim potrebam i postati velikom, snažnom i bogatom.

Nadamo se ujedno da se naša namjera neće osujetiti, već da će svaki komu iole okolnosti dopuštaju pružiti nam bratimsku ruku, stupiti u naše kolo i ulagati svoje sile, žrtvice i trud po mogućnosti na žrtvenik uzajamne hrvatske sloge i uzdignuće našega pčelarstva. Dao bog urodile naše namjere dobrim plodom.

Ovaj članak napisasmo samo zato. da svaki budući član već unapred znade, što je pčelarska zajednica, koje blagodati ona pruža svojim članovom i od kolike je važnosti za pčelarstveni razvitak. Budu li uz to vješte, poštene radne sile u samoj pčelarskoj upravi, kojimi će stvar plemenita biti idealom a ne koristonosnim poslom ili pukim slavohljepjem, možemo već unapred nadati se sigurnim posljedkom. Udešujuć ovako polagano ali sigurno sve priprave pčelarskoj zajednici, nadamo se krepkoj uzajamnoj podpori svih na to pozvanih faktora, da će poslje proglašena poziva našega, kojeg ćemo naskoro na pose dati štampati, stupiti u naše kolo i postati članom pčelarskoga družtva.

Ujedno umoljavamo sva uredničtva naša političkih i strukovnih glasila, da ovaj članak u svoje listove preštampaju.

U Zagrebu 19. svibnja 1877. *A. Matoš.*

Izvještaj o stanju ljetine.

1. Iz podružnice sveto-ivanske do 15. svibnja.

Zimski usjevi u obće na visočinah stoje dobro; u nizinah stradaše usjevi od mokrine, previša vlaga jim naškodila, s toga su plješivi i riedki, navlastito je postradao zimski ječam te u njem prebujao korov. Nu na visočinah je ječam, raž i pšenica dobra, raž je nešto priredka, ali usjevi su tada zdravi, te obećaju obilna dobra ploda.

Livade dat će po svoj prilici dovoljno krme, zasada se još nemože ništa reći, trave su doduše još redke, al pošto su dovoljno vlažne livade, to može gusta trava za kakvih 14 dana probujati i narasti, da će je imati što vući. Zimi su češće i to većinom sve livade poplavljene ležeće medju brežuljci, voda seš njih nakon nekoliko dana ociedila, ostavivši plodonosni namulj na njima. Medjutim livade ležeće većma po ravninah mogle su nešto postradati od poplavah, pošto se voda dugo na njima ležeća nije još ni sada ociedila. Od kakve gamadi ne ima nikakve štete.

Deteljina stoji dobro na njivah nepodvrženih odvišnoj vlagi, u ostalom ju seljaci još premalo siju, o druge vrsti krmnom bilju neda se još ništa reći, tek se počima sijati.

Vinogradi nepostradaše, gdje što samo od mraza u nizkih položajih, kažu obilje zametaka grozdovnih — al sve je to još na vrbi svirala. Šljivah će jedva gdje što biti za liek, nešto je jabukah i krušakah osobito pozne vrsti sačuvalo se od mrazovah. Trešanjah imade već više. Gusjenice obrstiše tamo mjestimice voćke, gdje se gusjenična gnjezda neutamaniše. Zimus, jer nebijaše hude zime i sniega ne trajna, nečuje se da bi zecevi oštetili voćke, kako bje lanjske zime.

Neki su počeli sijati zob već oko 15—20. ožujka, ječam oko 14. travnja i krumpir oko 9. travnja — kako je nestalno vrieme dopustilo, rani usjevi od kišovita vremena požutješe, sad se vidjeva da se ponešto oporavljaju. Kukuruz se počeo sijati tekar od 1. svibnja — te se sada dne 15—16. svibnja najbolje sije — pa će sjetva po svoj prilici potrajati do 22. svibnja — jer ljudi zaostaše, a tegleće marve ima malo. Umni gospodari posijaše odavna jur djetelju, seljaci je siju malo — nešto dakako — ali to je premalo. Ine krme neposijaše ni napredni još gospodari — seljaci pako je ni nesiju. Razmjer ozimine prema jarini uzeti se može kao 1 prema 5. Za četiri petine sije se više jarine navlastito kukuruza, boba, krumpira, helde, proje itd. nego ozimine.

Još se slabo što dade reći o stališu jarih usjevah, — zemlje su odviše težke, gvecave, mnogo se napiše vode, te s toga je umekoćenje iste vrlo težko, zato nebude li osobito povoljna vremena, to bi jari usjevi zahiriti mogli, navlastito kukuruz po ravninah strunuti ili požutjeti. Kiše je svakako previše, nad površinom se zemlja oškrljutila a pod čvrstom je korom blato.

2. Iz podžupanije delničke do 15. svibnja.

Zimski usjevi stoje ove godine prilično dobro.

Da nestoje vrlo dobro, uzrok je rano nastavša zima, koja čvrsto obukorenenje zaprieči. a poslie proljetni mrazovi, koji prem ljetos neznatni ipak ponješto uzdržaše razvijanje istih — da i u tako priličnom stanju usjevi ozimni stoje, razlog je ponajglavniji, što nebje prikopna zima, već ležaše skoro neprekidno snieg.

Usjevi su dovoljno gusti i zdravi; nikoja vrst nije stradala.

Livade pokazuju srednju kositbu. Miši i krtci neznatno je oštetiše. Prieko zime nisu nastradale ozebom, jer biahu neprekidno sniegom pokrite. Najveći diel livadah nejma najnuždnije vlage, jer leže najviše po briegovih i strmini, na mršavom i pjeskovitom zemljištu. O poplavah na sjenokošah, u strogom smislu rieči, nemože se govoriti, jedino ima se opaziti, da nekoje livade, tako zvane luke, ležeće uz malu vodu u Lokvah postradaše uslied većega više danah trajućega dažda, i pošto množinu tada dotičuće vode nemogaše naglo probavljati tamo nalazeći se ponor, nadignu se voda i zali livade blizu ponora, u popriečnom prostoru 8 do 10°, nu pošto se voda nedrži jer propada i izlieva se u ponor, te pošto niti trava malo narasla nebiaše, neprouzročiše nikakove štete.

Imade livadah takodjer uz rieke i potoke, najme uz „Kupus“ i „Dobru“ kao i „Fužinarku“ nu ljetos nigdje nebiahu poplavljene, dotično zalite i to riedko kada biva, jer po svom položaju samo dugotrajno padanje kiše i uslied tog narastuće vode, bile bi zalite, nu voda iz njih brzo se izlije u svoja naravna korita.

Deteljina, pošto nebiaše proljetnih mrazovah pokazuje dobru kositbu, dočim druge vrsti krmnoga bilja se u ovostranom području u vrlo neznatnoj količini proizvadja.

Vinogradah ovdje neima. Što se tiče voćnjakah i šljivikah, kojih imade jedino kako je gore rečeno u mjestih

uz „Kupu“ „Čabranku“ zatim ponješto u obćini Vrbovskoj i mjestu Kom. Moravice, nije ovim zima naškodila, niti im lisća gamad oštetila. Mrazovi pako biahu maleni, i jer zadesiše voćke u cvietanju, naškodiše istim u toliko, što dozorenim i skroz otvorenim cviet uništiše; jedino ondje, gdje pupci sasvim otvoreni nebiahu, nije to liko naškodio mraz. Plemenitim voćkam od kojih imade u mjestih nuz „Kupu“ i u mjestu Plešce ponješto tako zvanih „Taffetäpfel“ bilo gore. — S toga prema sadanjemu stanju voćakah u obće očekiva se slab prirod, — zecevi neučiniše štete.

Sijanje ljetine u nižjih predjelih obćine Brod, Čabar, Vrbovsko, dielom Skrad i mjestu Plešcih, u mjestih najme ležećih uz „Kupu“, „Čabranku“ i „Dobru“ započe u drugoj polovici mjeseca travnja, dočim u visoko ležećih mjestih istih obćinah, zatim u mjestih obćinah Prezid, Gerovo, (osim Plešce) Delnice, Mrkopalj, Lokve, Fužine i Ravnagora jer visoko ležećih sijanje ljetinje poče oko konca travnja te početkom t. mj. dapače se opaziti ima, da ovo gdje gdje niti sada gotovo nije, s razloga, što dulje držaše zima a po tom mrzlo i kišovito vrieme.

Sijanje ljetnih usjevah u mjestih uz Čabranku i Dobru, jeste nješto u većem razmjerju napram zimskim usjevom, dočim u mjestih uz „Kupu“ obćine Brod jeste u manjem razmjerju.

Proljetni usjevi, pošto kako rečeno kasno toli u dolnjih koli i gornjih obćinah usijani, u dolnjih tekar niču, dočim u obćinah gornjega predjela neniknuše, i dapače nisu jošte usijani; nemože se s toga predvidjeti uspjeh istih, nu na temelju crpljenoga izkustva tvrditi se dade glede istih sliedeće:

Mjesta uz „Kupu“, „Čabranku“ i „Dobru“ proizvadjaju priličnu nu u obće ipak nedovoljnu kolikoću jednih i drugih, to jest zimskih i ljetnih usjevah, dočim gornja mjesta istih, kao i sva mjesta obćinah Delnice, Mrkopalj, Lokve, Fužine, Ravnagora, Prezid i Gerovo (osim Plešce) u kojih samo nješto proljetnih usjevah ima i to: pšenice i jačmena zatim koruna i zelja i to slabo uspieva, neproduciraju niti jednu desetinu žita napram svojoj potriebi.

Poziv.

Došao je evo čas da se odlučimo na čim živahnije sudjelovanje kod buduće svjetske izložbe u Parizu g. 1878.

Doduše svaki od nas živo ćuti nepogodnosti ovih ozbiljnih vremena, nepogodnosti potencirane ratom, koj se u blizini našoj vodi i bitno upliva na narodno-gospodarstvene odnošaje naše domovine, nu isto tako osvaja svakoga misao, da Hrvatska s onim šta može, s onim, šta ima za izložiti, mora da sudjeluje kod te svjetske izložbe, to zahtieva ne samo narodni ponos, to zahtieva takodjer interes domovine.

Pariz je stecište cieloga svieta tu će se sastati svi mjerodavniji faktori Cosmosa, a sve obuhvaća isto nastojanje, ista briga, a ta je pronaći dobru prodju svojim proizvodom i tražiti jeftina vrela za namirenje svojih potrebština. Svaka zemlja importira a svaka exportira.

Po logičnom mišljenju bogatija jest dakako ona zemlja, kojoj vriednost izvoza nadmašuje vriednost uvoza. Nastojat nam je dakle, da i naša domovina čim više izvaža, a tu svrhu možemo najprije polučiti prvo, upoznanjem onih proizvoda koje bi drugi narodi u nas tražili, zatim oplemenjenjem istih i konačno traženjem najpovoljnijih prodajnih kanala.

Izložbe su svjetsko tržište, na kojemu možeš najlaglje kupca naći, ako ti proizvod odgovara dvojako, kakvoćom i cienom.

Toliko uvidjavnosti ima danas svaki narodni gospodar, svaki trgovac i svaki obrtnik, da Hrvatska po svom geografičkom položaju, po svojoj kulturi može danas samo sliedećimi proizvodi na tudjem pazaru prodrieti, a to su: vino, šljiva, brašno, koža, kukuruz i drvo.

Nastojmo dakle da nam bude domovina kod svake svjetske izložbe najbolje u ovih proizvodih zastupana, trud naš naplatit će se svakako, ako i ne u prvo vrieme tako intenzivno, kao što bi želja naša bila.

Pozivljemo ovim sve gospodare koji proizvadjaju veće kvantitete jednovrstnog vina, da izlože; neka ih neplaši misao, da Francezka sama posjeduje dovoljno vina, mi ne izlažemo za onu povorku sjevernih državljana, koji se ne vežu na zemlju, već na princip gospodarstveni: dobro i jeftino.

Drugi proizvod naše zemlje, našu šljivu valja kod svake sgode na vidik iznieti.

Neima povoljnijeg podnebja za razvitak šljivogojstva do Hrvatskoga, malo koja zemlja može se dičiti, da joj šljiva ima miris i tek kao što ima hrvatska, da joj posjeduje proizvod iste, šljivovica, svojstva hrvatske šljivovice.

Sama Amerika poteže velike kvantitete šljiva i šljivovice iz naše zemlje. Godine 1876. izvezene su u Ameriku jedino suhih šljiva 39.042 bačve, a taj konsum ponarasao bi jošte većma, da se u nas pojavi veća produkcija. Trsimo se dakle da nam bude taj proizvod izvorom veće zemaljske proizvodnje. Dalje nam treba spomenuti naš kukuruz, kojim možemo smjelo na svjetsko tržište stupiti.

Konačno pozivljemo trgovce drvi, posjedatelje parnih pila i razne tvorničare da osvjetlaju opet lice Hrvatske na tom idustrijskom polju, tim više što nam je osobitom drvu Francezka sigurni kupac a neima u Europi zemlje, koja se može takovim bogatstvom šuma, takovim množtvom surovina drva dičiti kao Hrvatska. Zato dovikujemo našim gospodarom trgovcem i obrtnikom iz puna grla, izložite! korist ćemo svakako crpit, trud nam neće jalov biti! Prijave neka se čine na trgovačko-obrtničku komoru u Zagrebu do 12. lipnja t. g.; u istih ima se naznačiti ime izložitelja, predmet, ciena i kolikoća, dodatkom, da se želi izložiti posebice ili u kollektivnoj izložbi.

Izložbeno povjerenstvo dostavit će zatim svakomu učestniku prijavni arak, kojeg ima izložitelj bezodvlačno povjerenstvu izpunjen vratiti. Povjerenstvo pako dati će izložiteljem sva potrebna razjašnjenja.

Dodajemo, da je po odluki francezkog izložbenog povjerenstva prostor u izložbi bezplatan, isto tako ima po zaključku centralnoga povjerenstva u Budapešti trošak transporta izložaka država nositi.

Napried dakle na polje industrijske borbe, nije dovoljno, da znademo braniti dom junačkom mišicom od navale neprijateljske, valja nam takodjer boriti se na polju kulture, na polju narodnoga blagostanja da stečemo poleg dičnog imena junaka i ime naprednoga, radinoga naroda!

U Zagrebu 26. svibnja 1877.

Zagrebačko povjerenstvo za svjetsku izložbu godine 1878. u Parizu.

GLASONOŠA.

Razne viesti.

Zagreb, 1. lipnja 1877.

Odlikovanje. Gosp. Franjo Barač posjednik, upravljatelj pokušališta gospod. družtva, odlikovan je na bečkoj izložbi peradi poveljom za zasluge u uzgoju plemenite peradi, što je proizveo krasne polutane od obične kokoši i biserke.

Odlikovanje g. Pokornoga. U povelji, kojom gosp. Fr. vit. Pokornomu s izložbe u Filadelfiji izraženo priznanje za izložene likere, navodi se u ime porote razlog: „Za iz-

vrstan način u proizvodnji voćne priekapnine, u kojoj ima velika množina ne izkvarenih bitnih, naravnih sastojina voća, od kojega je gotovljena."

Nauka o tlu i gnojitbi jeste naslov veoma važnoj i temeljito napisanoj knjizi od gosp. Žige Šugh-a, profesora na gospodarskom učilištu u Križevcih. O toj knjizi doniet ćemo obširniju ocienu možda već u budućem broju.

G. Alberto Štriga poslan je jur po zaključku upravlj. odbora gospod. družtva u Belovar, da počme ondje poučna predavanja o vinogradarstvu. 1. lipnja sastati će se u tu svrhu članovi podružnice u Belovaru, a 6. u Gjurgjevcu.

Putujući učitelj. Na upit gospodarskoga družtva izjavio se g. Trummer učitelj u Križevcih, da je gotov zaputiti se u vrieme praznika u naznačiti mu se imajuće okolice, da napućuje narod, kako ima vinograde saditi i obradjivati. Imenito da misli predavati:

1. O uvjetih potrebitih za nasadjivanje novoga vinograda. (Položaj, mekota, zdravica, priprava tla).
2. Ustanovljenju obstojećih vrsti trsja u dotičnih okolicah i izboru vrsti za umnažanje, uz preporuku novih, mjestnim okolnostim primjerenih.
3. Kako se trsje umnaža. Ustanovljenje redova i razmak istih. Kako se loza sadi.
4. Kako se stari vinogradi pomladjuju. Mane i koristi pomladjivanja.
5. Kako se vinogradi režu u obće. Različiti načini rezitbe.
6. Kako se pripravlja gnoj i kako se gnoji trsje.
7. Što se u vinogradih radi ljeti.
8. O kolenju vinograda.
9. O berbi.
10. Kako se pripravljaju i u čistoći drže lagvi.
11. Kako valja postupati kod berbe u obće.
12. Kako se postupa mirisavimi vini.
13. O vrienju, pretakanju i bistrenju vina.
14. Različito postupanje bielimi i crnimi vini kod berbe i vrienja.

Poziv

Druga ovogodišnja skupština gospodarske podružnice belovarske urečena je po zaključku odbora na dan 6. lipnja t. g. u Gjurgjevcu u prostorijah ondješnje narodne čitaonice na koju se gg. članovi najuljudnije pozivlju.

Na dnevnom redu jesu sliedeći predmeti:

1. Čitanje zapisnika prve skupštine.
2. Čitanje i pretresivanje prispjelih dopisa.
3. Riešenje pitanja: da li bi shodno bilo za ovu podružnicu ustrojenje supodružnica u pojedinih županijah?
4. Predlog odbora: da podružnica nastoji interese uzajamno-osjeguravajuće banke „Slavije" razprostirati.
5. Koja vrst stoke je za naše priedjele nejprikladnija i kako da se u nas uvede?
6. Pošto središnja uprava u Zagrebu želi svake godine izdavati godišnje razprave ili razmatranja zasiecajuća u najvažnije grane našega gospodarstva, to će se u tu svrhu razpravljati:
   a) Kako da se u nas vinogradarstvò uredi, da polučimo po primjeru Francezke jednoličnost proizvoda?
   b) Kako da se kod nas najviše razprostrani gojenje šljiva i u kojih priedjelih?
   c) Gdje bi se moglo proizvadjati: med, sir, maslac meso, vuna za izvoz?
7. Pojedini predlozi članova.

Za odbor gospodarske podružnice
u Belovaru 22. svibnja 1877.

Reizner, predsjednik. *A. Muha*, tajnik.

Oglas dražbe.

Kojim „hrv.-slav. gospodarsko družtvo" u Zagrebu na javno znanje stavlja, da će na svom u dolnjem gradu na iztočnom kraju novoga sajmišta u Zagrebu ležećem gradilištu 2 kata visoku družtvenu izložbenu kuću sa 2 izložbena pavilona putem slobodne konkurencije graditi, s toga je odlučilo ovim dražbu na 4. lipnja t. g. uz sliedeće uvjete razpisati:

1. Sve gradjevne radnje sa potrebitom dovožnjom materijala jesu prelimirane:

A. Zidarske i radničke radnje, kamenarsko djelo, cementni liev, kovačke radnje, limarski i lončarski posao sa specijalnom potrebštinom na	32474 for.	37 novč.
B. Tesarsko djelo na	5015 „	14 „
C. Stolarsko, bravarsko, ličilačko djelo i staklarske radnje	9134 „	50 „
Ukupno za gradnju izložbene glavne kuće i dvajuh pavilona ka što za ogradu	46624 for.	01 novč.

2. Gradjevna osnova, zatim sumarni prelimirani troškovnik, kao što obćeniti i specijalni gradjevni uvjeti izloženi su počamši od dana ovoga razpisa u uredovnih prostorijah hrv.-slav. gospodarskoga družtva Stara kazalištna ulica br. 165, razi zemlje od 9 satih prije podne za dobe uredovanja, do dana licitacije na uvid i prepis.

3. Ova gore navedena radnja licitirati će se po smislu ustanova sub A. B. C. dražbenim redom, te će se prepustiti na izvedenje dostalcu dražbe. Onaj dražac, koji bi preuzeo cielokupnu gradnju uz jednaku ponudu imade prednost.

4. Gradnja ne može se prepustiti i izplatiti dostalcu dražbe po jediničnoj cieni, nego po iznosu paušalnom, s toga se obvezuje dostalac prije sklopljenja gradjevnog ugovora očitovati, da predmet gradje u svih njegovih dielih, kao što uvjete iste podpuno poznade.

5. K dražbi pripušća se bez zaprieke svaki poduzetnik, koji će se izkazati kvalifikacijom, da može valjane i pravne ugovore utanačiti i propisanu sigurnost preuzeti za izvedenje primljenih radnja.

6. Tko želi za drugoga licitirati mora predložiti prije početka licitacije punovlast, te je obvezan svaki za se ili kao što punomoćnik za punomoćitelja 5% žaobinu fiškalne ciene prije početka dražbe gradjevnoj komisiji položiti, budi u gotovosti, budi u državnih papirih uz dnevni kurs ili u blagajničkih doznakah, dotično uložnicah ovdješnjih novčanih zavoda.

7. Ustmena dražba započeti će 4. lipnja 1877. u 10 sati prije podne u prostorijah hrv.-slav. gospodarskoga družtva, te će se svršiti u 12 sati.

Tom sgodom primaju se i pismene ponude, ako su providjene sa biljegom od 50 novč. i potrebitom 5% žaobinom, te sadržavaju očitovanje, da je oferentu točno poznat predmet gradnje i gradjevni uvjeti, kao što predstojeći oglas dražbe, te se obvezuje gore navedenim ustanovam podpuno zadovoljiti. Takve ponude moraju biti dobro zapečaćene te nje treba predati, dok ustmena dražba započme t. j. prije 10 sati jutrom dne 4. lipnja t. g. za upis u uručbeni zapisnik hrv.-slav. gospodarskoga družtva.

8. Kada se zapisnik o ustmenoj dražbi zaključi i podpiše neće gradjevno povjerenstvo dalnje ponude uvaživati, te će proći na otvaranje prispjelih pismenih ponuda za da se i takove uvažiti uzmognu.

U Zagrebu, 18. svibnja 1877.

Za upravljajući odbor hrv.-slav. gospod. družtva:

Grof Gjuro Jelačić s. r., predsjednik. **Gust. Vlast. Vichodil** s. r., tajnik.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva **Vlastimil Vichodil**.

GOSPODARSKI LIST.
Organ hrv.-slav. gospodarskoga družtva

Broj 12. U Zagrebu 15. lipnja 1877. God. XXV.

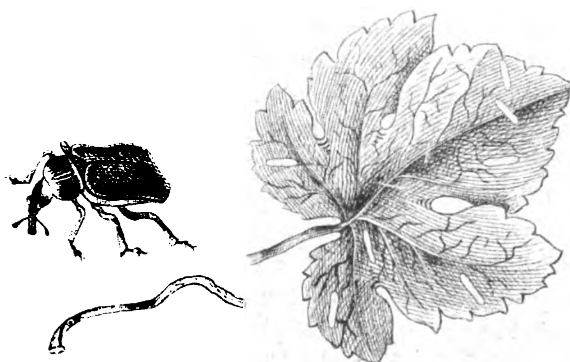
Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Trsni pipač (Rhynchites betuleti.)

Ovih dana primili smo od velečastnog gosp. župnika Očić-a primjerak škodljive bube, što je proljetos u okolici pokupskoj mnogo štete počinila; s toga neće biti s gorega ako u kratku nekoliko rieči ob ovom neprijatelju trsja spomenemo.

Trsni pipač spada u vrst kljunjaka, te je liepe zelenkasto-ociljaste boje. Najmilija su mu boravišta lipa, topola, bukva, javor i voćke; samo kad kada obljubi i trsje te mu više puta mnogo štete nanosi.

Svoje leglo pripravlja pomoćju mladih listića, koje liepo poput cigare savija, kljunom jih provrta te polaže u napravljenu luknjicu po jedno jajašce od prilike jedan milimetar dugačko, biele boje. Tako radeć množi zamotke

čak do mjeseca srpnja, u koje vrieme savršuje leglo, iz kojega se kada isto opadne na zemlju, poslie nekoliko dana ličinke izlegu.

Razvitak i usavršenje takvoga zamotka traje obično šest nedjelja, u kojem se roku ličinka podpuno razviti može.

Ličinka imade svjetlu, rogatu u sredini smedje-žutu glavu, a ne ima noga, te joj je posebnim obilježjem fina, prozračna linija uzduž hrbta, kao što i grbasta glava, koju savija poda se te se njom napred potiskuje, i u tom se sastoji njezino micanje s mjesta. Methamorphosa ličinke obavlja se u zemlji, gdje se ista u malenoj škulji u žutu crveno žutimi čekinjami obrastlu kukuljicu pretvara.

U mjesecu kolovozu izadje mladi zareznik na vidjelo, te se odputi odmah na drveće, da mu lišće ogrize, od kojega naročito listno zelenilo za svoju hranu upotrebljuje.

Osim toga odrezuje svojim rilcem pojedine grančice, u kojih male luknjice vrta te jim tako potrebiti sok oduzimlje, da konačno poginuti moraju. Razumije se samo po sebi, da je kvar, što ga zareznik u vinogradih čini tim veći, čim je mladje na pola razvito pupolje napao, što opet stoji u savezu sa pojedinimi vrstmi i rezitbom čokota.

Valjano sredstvo, što bi se moglo preporučiti proti tomu nametniku, jeste pobiranje kukaca, tim načinom da se budi neposredno rukom iz trsja odstrane ili pako kucanjem na trs stresu na podloženi papir ili platno te se napokon u boci uništе.

Najbolje moći je nametniku u trag ući za hladnih dana, kada sasvim mirno na lišću ili granah sjedi, ili se

pako polagano šeće neimajući volje odletiti. Ovako se on lahko hvata.

Manje vriednosti i uspjeha imade pobiranje zamotaka, jer se ne može unapred znati, u koliko će njegovo leglo u budućoj godini za vinograd opasnošću zaprietiti. U obće težko je obraniti se tomu nametniku, budući on iz jednoga mjesta na drugo polietava te više puta razgranjene vinorodne priedjele napada.

Na svršetku valja spomenuti, da treba gore navedenoga zareznika razlikovati od groždjevnoga zavijača (Tortrix uvana), koj spada u rod leptira žutobiele boje sa crnim orubom na krilih, kojega ličinka sok jagoda sisa te iste finimi končići zapreda. —*l*.

Konačna promišljanja o krasu.*)

Temeljeć na tih razjašnjajih, što je sve u naših kraških zemljah u prilog i neprilog našoj velikoj stvari učinjeno ili propušteno, sudim, da imam svoje prigovore i priedloge nadopuniti još nekimi za sav kras valjajućimi premišljanji.

Rekao sam već prije a posebice govoreć o austrijskom primorju, da je stvaranje u posebničko vlastničtvo prešlih, drvećem zasadjenih livada ili travnika, gdje ima slučimice po koji okružak oranice, u svaku ruku najbolji način zaplodjivanja krasa; da se najlakše, najsigurnije i najbrže obavlja, te da sâm narod taj način uz najveću zahvalnost prihvaća; dočim podizanje i održavanje sáme šume neizmjerno mnogo stoji, na goleme upravne tegobe nailazi i samomu je narodu zazorno.

Žalibože, ne uzimlju javni organi te istine na um onoliko, koliko bi morali. Tom činjenicom, što je na krasu bila negda sáma šuma, što je kras i sad najprikladniji za to, da na njem raste grič i šuma, a najpače posve nespretnom uporabom sjevero-austrijskoga mjerila pri prosudjivanju ovih posve drugačijih krajeva — povode se ta gospoda često i idu samo za tiem, da bude sve šuma, a tomu smjeru eno najčudnijega dokaza u netom sankcionoranom dalmatinskom zakonu o razdiobi obćinskih šuma.

Premda sam po zvanju šumski gospodar i već s toga prijatelj šumi, moram ipak odriešito jurišati na to kratkovido i štetno prevršivanje.

Jer tomu bar nema prigovora, da bi trebalo sve deblje mekote, kojih omjerice na krasu vrlo malo ima, pa i najmanji okružak pretvoriti u polje i livadu; jer to je ipak istina, da je zagajivanje mekotna tla, gdje je i onako najveći dio zemlje po naravi absolutnim šumskim tlom, narodno-gospodarski nesmisao. A prizna li se to, onda nema druge već da se prihvati preporučeno upriličivanje, drvećem zasadjenih livada i malih poljicâ, jer tomu valjanih mekota ima na absolutnom onom šumištu samo mjestimice po koji komad i okružak.

Čim bi se dakle sav kras načinom, što sam ga ja preporučio, pretvorio najpače u kitnjaste travnike i polja, bilo bi za ciele šume i drveća toliko, da bi se narod mogao drvariti, i da bi se timi nasadi sve ono postiglo, što se od zagajivanja u prilog podnebju i nadobnosti primorja zahtieva. Kad bi se nasuprot te goleti posvema zagajile, to bi dakako imali neizmjernih šumâ, iz kojih ne bismo mogli pravu korist vaditi, a kamo li one silne troškove nadoknadjivati, o kojih bismo šume stvorili — samo kad bi ih sbilja stvoriti mogli!

I sbilja ja držim, da nikako nije moći sve te krajeve zagajiti, ne samo s toga, što bi trošak bio prevelik, već i s toga, što bi naišli na opreku naroda, koju bi bilo tiem teže savladati, što bi od pravnoga osjećanja poliegala.

Ta krašanin, gdje mu se na volju ostavi, ne će da podiže absolutne šume, već svagdje, čim takov pašnik postane njegovom posebničkom svojinom, uzme na njem podizati i travu i drveće i udešavati mala poljica, a sve to često uz najveći napor. Baš ta okolnost dokazuje nam, da je to pravi kažiput svemu onomu, što bi se najsjegurnije i najlakše izvoditi imalo; a taj kažiput imali bi faktori državne moći prihvatiti i njega se držati.

Takovu preinačenu zaplodjivanju krasa — uvjetom je pako — odbivši iznimke —, da se obćinska zemlja porazdieli na pojedine obćinare. Jerbo zajednički uživajuć obćinsko dobro, ma i bilo ono najbolje udešeno, može se samo drvarenjem i pašom neka korist iz tog posjeda vaditi. Spomenutim iznimkam bilo bi mjesta na neprekidnom golom stienju, gdje se ništa drugo ne bi moglo uzgojiti van sama gora, i na visočinah, gdje ni podnebje livadam nije u prilog. Ali uz to, da te goleti i visočine ostanu obćinskim dobrom, pristao bi samo onda, kad bi takvi priedjeli veliki i sglobiti bili, da se može naplatiti onaj golemi trošak za upravu i nadzor, bez kojih se probitačno zajedničko uživanje ni pomisliti ne može.

Takovom preinačenom zaplodbom krasa postigao bi se dobitak i jamstvo uspjeha, kojih se obćenitim zagajivanjem nikada ne bi mogli dokopati.

Takovo obćenito zagajivanje ne bi se moglo drugačije udesiti, nego posredovanjem državno-šumskog redarstva, kao što biva na austr. primorju. Ali sam ja prije već spomenuo, da šumskom redarstvu u toj pokrajini, gdje je ipak kras malo blažiji, po mjeri dosadašnjega uspjeha — a tomu ne možeš uzkratiti priznavanja — ne treba ni više ni manje, van 12 slovom dvanaest punih stoljeća, da se postigne smjer t. j. posvemašnja zagajitba svih krajiških strana. A to samo u tom nevjerojatnom slučaju, kad se ne bi više nijedna sadašnja šuma pretvorila u pustoš!!!

Treba li tuj još drugih razloga?

Možda će mi tko prigovoriti: da to ništa drugo ne dokazuje, već da državno šumsko redarstvo ima golemo više da radi.

Istina je, i sâm sudim, da svakako više raditi treba. Ali da se ta radnja umnoža toliko, te da se udesi ogromno, gotovo tvorničarsko proizvadjanje, kako bi se mogao obaviti taj zadatak uz kraći, prijatniji rok, to ne mogu nikako ni pomisliti.

Odkuda ćeš primjerice namaknuti tolike znanjem, snagom i pregnućem odlične sposobnike za javne organe,

*) Na ogled iz velevažnoga, zanimivoga djela: „Kras hrvatske krajine i kako da se spasi, za tiem kraško pitanje uploške."

a samo od takvih nadat se je napredku i mogo ih treba, da 12—24 puta više urade, nego li je u austrijskom primorju uradjeno?!? A kako će država i zemlja savladati zazor naroda, koji je već danas neugodan, i koji će se, ako se zagajišta uzmu širiti geometrijskim razmjerom, možda u očitu opopreku izvrnuti?!

Da samo zagajimo ono, što bi po narodno-gospodarskom nepobitnom umovanju moralo ostati obćinskom šumom, da samo pretvorimo sadašnju prvobitnu svačijinu u posebničku ili dobro uredjenu obćinsku svojinu, te da udesimo sve medjutimne mjere, treba nam neizmjerna množina upravne i tehnične vieštine, koju kamo sreće kad bi namaći mogla država i zemlja; a uplošna zagajitba morala bi — po mojem osvjedočaju — ne s jedne, već s čitava niza nemogućnostî bezuvjetice zapeti.

Isto, čini mi se, valja za drugo, pravoj kulturi vodeće zajedničko uživanje.

U kratko, ako na um uzmemo neizmjerni napor uprave i javnoga skrbničtva, štono ga svako probitačno uživanje zajedničkoga dobra zahtieva; pomislimo li, koliko je puti i trošak i napor skrbnički zaludan, to moramo spoznati, da je predaja obćinskih zemalja u posebničke ruke najodličitije sredstvo i najbliži smjer zaplodjivanja krasa, pa da bi se toga sredstva samo za neko vrieme, a trajno samo u spomenuta dva slučaja okaniti smjeli.

A kako bi zaplodjivanje krasa omjerice posve jednostavnim izašlo — u koliko se to javnoga brigovanja tiče — kad bi se na to ime predale obćinske zemlje posebnikom u imovinu! Trebalo bi samo jedan za svaki put zakonodavno odlučiti, i upravnim putem izvesti razdiobu, a svu drugu brigu prepustiti vlastnikom, koji će sami najbolje oko svoje koristi nastojati; a država bi imala jedino paziti na one priedjele, koji bi se iznimice morali proglasiti branjenicom!

Ali ni od toga najboljeg načina zaplodjivanja nemojmo se nadati, da ćemo postignuti smjer za koji desetak godina.

Jerbo prietvorba tolike pustoši u težatnicu, pa bilo samo u kitnjast travnik, zahtieva toli ogroman potrošak radine snage, da će tomu trebati mnogi desetak godina tim više, što će krašanin obavljati taj posao samo uzgredice uz drugi posao i bez ičije prave pomoći.

Ne trebamo se prepadati neuklonive polaganosti takova zaplodjivanja (s kojom trajanje posvemašnjega zagajivanja ni uzporediti ne možemo) tiem manje, što podpuna zaplodba krasa zahtieva i bitnu preinaku seljačkoga gospodarstva te dakako mjesto paše krmljenje blaga u staji. Takove se korjenite reforme gospodarstva ne dadu stvoriti u jedan mah i u ljudî, koji su siromašni i neuki, te s toga nije baš s gorega, da zaplodjivanje krasa prebrzo ne napreduje.

Pošto će dakle taj podhvat ucjelice, te redovito i pri svakoj obćini, dapače i pri svakom pojedincu samo malo po malo napredovati, to će dakako biti i prielaznih stadija i postupna izvadjanja.

A s tom polaganošću neka se s prijatelje i javni mogućnici tiem više, što će još dugo trebati, dok se izvodioci dovinu tolike praktične vještine, koja nam čitijam može za valjan uspjeh.

Jer da ne govorimo o zakonodavnih radnjah, toliko su ne vješti ti izvodioci, da ne umiju udesiti ni valjanu diobenu osnovu, a čovjek ne bi to ni vjerovao, da na svjetskoj izložbi god. 1873. ne izložiše takovih glupo izvedenih parcelacija, kojim su se svi vještaci čudom čudili.*)

I sbilja se mora država najprečom brigom brinuti, da se dotjera što većma takva vještina i da se u tu vještinu uputi osoblje, komu će se moći izvedba razdiobe bez brige povjeriti.

Treba dakle tiem prvim uvjetom uspjeha započeti; pa onda vještinu svojih organa pokušati, udešujuć mali niz pokušaja, te dotjerujuć vještinu do hitrine, a onda istom radnju u toliko razgranati, u koliko to dopusti broj i vrstnoća organâ.

Tako izučenim specialnim vještakom imala bi se podieliti ona samostalnost, pored koje ne bi mogli neznalice i ljudi iduci za osobnom korišću uticati u njihovu radnju i uz koju bi se oni mogli podhvatiti podpune odgovornosti za svoj rad i nerad: u kratko trebalo bi ih u smjer uredbe zemaljskoga vlastničtva ustrojiti poput tako zvanih razgodnih povjerenstvâ u Njemačkoj.

Ljudski shvaćenimi i srećno izvedenimi diobami utrt će se sve to više put i drugim operacijam, jer dočim se pogrešnim postupanjem umnožavaju potežkoće, turne očevidan i srećan uspjeh i prostoga čovjeka na utrenik i potakne ga na mar; jer prostaku, kao i neprostaku valja ona: „exempla trahunt“, kano da bi naški rekao:

Gdje junaka oči vide,
Za njim svatko napried ide.

Još mi je dvie naredbe iztaknuti, koje se tiču zaplodjivanja krasa, i to: da se udesi umno namicanje brsta i u koliko da se za zaplodjenje pustoši ne plaća porez.

Na krasu je takvo svojstvo tla, mal ne sve ljeto ne pada kiša a velika je oskudica vode, te tako po livadah usahne trava i druga posijana krma ne uspieva, dočim je grič i drveće po pustoši gotovo sama bjelogorica, kojoj se lišćem te pupoljci i tanahnimi izboji hrani domaće blago, osobito sitna stoka a vriedi posve ili gotovo toliko, koliko i trava — brst je dakle na krasu od vajkada blagu krma; još u doba klasičnoga Rima služio je tomu u velike. I dan današnji žive omjerice silna stoka naših krašana više o brstu nego li o drugoj krmi; s toga i imadu krašani najviše ovaca i koza, koje najradje brste goru. Čitavim nizom stoljeća navikla dapače kraška stoka na brst te mu voli i brsteć bolje napreduje, nego li blago drugih zemalja, koje je više naviklo na travu i na drugu poljsku krmu.

Žalibože ne hrani se stoka brstom u staji, već se jednostavno goni u brst; a to je baš uzrokom, što je kras tako ogolio. I drugčije postupa se s brstom najprvobitnijim načinom.

*) O tieh nespretnih razdiobah govori obširnije odsječni savjetnik Karlo Peyer u knjizi sastavljenoj po nalogu c. kr. ministerija za poljodjelstvo: usglobljivanje posjeda, regulacija obćinskih zemalja i dr. u Beču 1873.

Pošto zaplodjivanje krasa bezuvjetice zahtieva, da se paša i brst posvema zabrane, ili bar da se ograniče, te pošto s druge strane krašanin ne može dobro stati, ako nema dosta blaga, to nema druge, već da se brst tako udesi, kako će to u prilog biti naumljenomu zaplodjivanju. U svu sreću dâ se to upriličiti takvim načinom, da brsta bude mnogo više, nego što ga je blago dobivalo dosadašnjim surovim, substanciju uništujućim načinom.

Tomu je najglavnije sredstvo, da se udese pravi brstici. Kad se malo uznapreduje zagajivanjem, onda će i šumskomu gospodarstvu takvi brstici dobro doći, jer na mnogih mjestih ne će se moći samom prodajom gore onoliki prihod dobivati, kakov bi imao biti prema troškovom podizanja i održavanja gajeva.

Pošto ta stvar mnogo vriedi i u knjizi nije podpuno razložena, to sam ja postupanje s brstici i s brstom svojski proučio te ću ono, što sam pronašao, prema potrebam na krasu u 37. poglavju razložiti.

(Nastavit će se.)

Izvješće

o sastanku gospodara prigodom skupštine gospodarske podružnice za kr. podžupaniju belovarsku u Gjurgjevcu i uvod putujućega učitelja za vinogradarstvo A. Štrige.

Valjana pučka škola, oplemenjujuć srce mladeži ne samo u pravcu moralnom, nego i pripravljajuć mladi naraštaj za budući život, uciepljujuć mu ljubav i interes prama stališu, kojemu se posvetiti kani, vrlo je probitačno sredstvo za promicanje gospodarstva.

Nu elementarne nauke obzirom na razgranjenu struku gospodarstvenu, ma se i takve već u pučkoj školi njeguju, nisu dovoljne za buduću strukovnu naobrazbu našega gospodara; zato jih treba s vremenom popuniti, razširiti i izpraviti dobrom obrazujućom naukom, i to je uzrok, da su se kao dalnje valjano sredstvo za promicanje gospodarstva dobrimi pokazali nastavni tečaji, koji imadu u pučkoj školi odraslu mladež dalje obrazovati te nju pripravljati za buduće zanimanje, da stupivši u život podpuno svojoj zadaći zadovoljiti može.

Ovaj drugi stupac u koristonosnom podučavanju mladeži premda od znatne blagodati ipak nije jošte zadnja stupica na visokoj ljestvi štono ju trebamo, da si možemo skinuti plod sa zelenoga drveta gospodarske prosvjete; ne od manjega zamašaja jeste institucija, koju su u zadnje doba svi za gospodarstveni napredak zauzeti narodi poprimili, to jest uredba putujućih učitelja.

Dan danas mora se priznati uspjeh što su ga pojedine napredne zemlje u tom smieru praktične nauke u racionalnom gospodarstvu postigle.

Putujuće učitelje smatrati će svaki prijatelj gospodarskoga napredka vrlo važnim faktorom pače glavnim poticalom na polju zemaljske kulture, jer oni imadu zadaću da podučavaju narod popularnim načinom o racionalnom načinu gospodarenja, da ga oslobode od prestarjelih navada te ga upozore na bolji postupak u racionalnom, izdašnijem gospodarstvu, u obće da rade ne samo riečju nego i činom za napredak gospodarstveni te krče put gospodarstvenoj prosvjeti na sve slojeve pučanstva. Njima se povjerava zadaća, da se osvjedoče o manah gospodarstva i o potrebah seljaka; do njih je stalo da svojim mudrim savjetom odpomognu zlu i zapriekam, što uslied neznanstva prieče razvitak gospodarstveni; od njih mnogo zavisi da se i prosti narod sklone na bolji i racionalni postupak u svom gospodarstvu, da prione uz valjaniji način odbradjivanja zemlje.

Imajući dakle probitak ove važne inštitucije na umu, s radošću pozdravila je visoka zemaljska vlada želju za takvimi organi, koji bi imali širiti gospodarski napredak u miloj nam domovini te se blagonaklono odazvala prošnji upravljajućega odbora imenovav g. A. Štrigu putujućim učiteljem za vinogradarstvo, kojemu treba kod nas jošte mnogo popravaka, da se usavrši te na racionalnu basu napredka dovede.

Budać meni podieljena zadaća, da službeno prisustvujem kod prvoga takvoga sastanka, što ga je bila gospodarska podružnica u tu svrhu naime za uvod prvoga putujućega učitelja u osobi g. Alberta Štrige priredila u Gjurgjevcu, čast mi je vis, kr. zem. vladi ob ovom prvom uspjehu izviestiti sliedeće:

Da na urečenu skupštinu gospodarske podružnice u shodno vrieme što sigurnije stignem, zaputih se dne 5. lipnja večernim vlakom u Koprivnicu, gdje prenoćih te krenuh drugi dan ranim jutrom putem Gjurgjevca na mjesto sastanka.

Vozeći se jošte u blagom hladu pod mirnimi trakovi pojavljajućega se sunca i nasladjujuć se svježim zefirom nosećim miomiris cvatućih žitarica, kucalo mi srce od veselja videći oko sebe blagoslovljene njive, nakićene obilatim klasjem, bujnimi travami i plemenitim drvećem tako da nije bilo moći opaziti mjesta o kojem bi se moglo kazati, da neobradjeno počiva, nego svuda na okolo mogao si motriti tragove marljivoga rada i mara ondješnjega žiteljstva.

Krasota bilo je gledati pokraj puta stojeće ozimine naročito: ponosno talasa se tu raž, što će ljetos naplatiti trud gospodara; nu i pšenica dobro je razvita te se i zimski ječam bujno oklasio, ne manje i na ljetini naročito kuruzi na kojoj plodini oko marljivoga gospodara uz zadovoljstvo s veseljem počiva.

U takvom motrenju liepe prirode minulo je brzo inače dosta dugo putovanje u Gjurgjevcu.

Došavši na mjesto sastanka, uzvrvilo je već sve od sakupljajućih se skupštinara imenice članova gospodarske podružnice te je barjak na čitaonici označivao „dobro došao“ svim gospodarom, kojim su poslovi dopustili, da svom prisutnošću onaj dan što svečanije proslave te se ujedno potrebitim znanjem što više okoriste.

Budući skupštinarom do toga stalo, da se ovim danom na kojem je g. Štriga prvo predavanje držati imao, što više okoriste, bje odlučeno držati skupština, pod vedrim nebom, u koju svrhu odputi se čitava povorka mlado i staro, svećenik i učitelj, seljak i vlastelin a na čelu njoj presvietli g. veliki župan kao predsjednik podružnice zatim

načelnik gjurgjevačke obćine kao vodja ekskursije, činovničtvo kr. podžupanije napokon znatni broj pučanstva svih razreda u najbliže ležeće vinograde, da se tu u slobodnoj prirodi pod liepim nebom posavjetuje o na dnevnom redu stojećih pitanjih, zasjecajućih u najvažnije grane domaćega gospodarstva.

Ciel ekskursije bila je vinograd c. kr. majora i posjednika g. Tresića. Liepi ovaj posjed leži na veoma prijatnom brežuljku u romantičnoj okolici na obronku visočini, na kojoj se diže ukusna vila sa plemićkim tornjem. Bujna je to vinska loza, koja tu sudeć po njezinom razvitku vrlo dobro uspjeva te dobru i jaku kapljicu vinca godimice vlastniku vinograda donaša.

S ovoga vrhunca gledati u dalnje njive, žitne poljane i vinograde naokolo ležeće liepe podravine prava je slast, te se mora motritetj čudom začuditi, videći oko sebe dobro obradjena zemljišta. Svuda kamo ti pogled segne, možeš opaziti tragove radinoga i marljivoga puka, koj svaki komad zemlje ma i suha pieska pretvara u produktivno tlo, što mu ma i pomanje nu ipak njegov trud nagradjuje.

Pozdraviv nas prijazni domaćina te odpočinuvši malko uslied trudnog i vrućeg puta, pripravismo se na skupštinu, koju otvori liepim govorom predsjednik podružnice presv. g. veliki župan F. Kaizner iztaknuv važnu svrhu toga sastanka po razvitak podravačkog gospodarstva.

Nakon pročitanoga zapisnika zadnje sjednice, stane skupština pretresivati na dnevni red stavljena pitanja o stočarstvu i vinogradarstvu te prihvati sliedeće zaključke:

Obzirom na to, da je glavni uvjet valjanomu razvitku stočarstva dovoljna množina dobre, zdrave krme, koje na mnogih mjestih manjka zbog razgranjujućih se močvara, što bi se dakle izsušiti te za pašnjake ili livade upotrebiti mogle, nu buduć ovo tehničko i gospodarsko uredjenje takvih priedjela nije moći povjeriti nikomu van kulturnomu mjerniku koj bi pod jedno upućivao narod na racionalno livadarstvo te izvodio na takvom inundiranom terenu shodnu drainažu, biti će dužnost podružnice, da putem središnjega odbora moli visoku kr. zem. vladu za namještenje kulturnoga mjernika kod središnje uprave gospodarskoga družtva, koj bi se onda uputio u ovdješnje priedjele, da takva bez kulture ležeća tla razvidi te uz sudjelovanje žiteljstva shodne mjere za melioraciju istih poprimi.

Uvaživši nadalje od kolike bi potrebe bilo da se rogata stoka oplemenjivanjem poboljša te ovamo i dobre pasmine čiste krvi uvedu, imade se putem središnjega odbora umoliti visoka kr. zemaljska vlada, da iz subvencije za narodno gospodarstvo nabavi i za kr. podžupaniju belovarsku nekoliko vrstnih bikova za razplod, koje bi valjalo podieliti manje imućnim obćinam da ih za oplemenjenje svoje stoke shodno upotrebiti mogu.

Imajući na umu škodljivu pašu s pramaljeća na livadah, biti će dužnost podružnice preko svojih članova a imenice putem okružnice nastojati, da odvrati pučanstvo od ove stare po napredak stočarstva ubitačne navade ujedno pako moliti kr. podžupaniju da putem naredbenim po mogućnosti na odstranjenje toga zla djelovati izvoli te strogo kazni one, koji bi propise naredbe zlorabiti ili izvedenju istih zaprieke na put staviti hotjeli napokon obzirom na kratak termin, što je opredieljen putujućemu učitelju, zaključi skupština, da se podastre središnjemu odboru predstavka radi produljenja roka za pověno putovanje barem na 14 dana, kako bi mogao putujući učitelj sve vinorodne priedjele kr. podžupanije posjetiti.

Svršiv sjednicu krenusmo u zahladak, gdje nas je očekivala ugodna i srdačna, prijateljska zabava.

Da je bilo družtvo uz svirku glasbe vrlo animirano, dokazale su mnogobrojne zdravice, koje bijahu praćene pucanjem mužara što su ravnoj podravini raznašali glas, da je u njoj za brižne hrvatske vlade oživila jedna veoma potrebita i krasna uredba.

Iza te pause odmora i okrepe odputismo se u vinograd, gdje počme g. A. Štriga podučavati pučanstvo te pokazivati na trsju valjan način uzgoja vinske loze; predavanje trajalo je do kasne večeri te su ga naročito seljaci veoma pozorno slušali obećavajuć, da će u buduće svoje vinograde, koliko je moguće, po njegovom naputku uzgajati.

Nauka g. A. Štrige o racionalnom vinogradarstvu jeste više praktične naravi, osnivajući se ponajviše na izkustvu i dovoljnom poznavanju života trsja; ona se i slaže sa teoretičkimi znanstvenimi načeli današnjega vinogojstva.

Njegov način pouke vrlo je jednostavan, predavanje lahko shvatljivo, tumačenje i dokazivanje vrlo induktivno te prama naobrazbi puka modificirano kao što okolnostim prilagodjeno, što nam pruža jamstvo, da će taj njegov rad dobrim plodom po narod uroditi.

Osim toga metodičnoga i praktičnoga postupka u poučavanju, karakterizira g. Štrigu dobra volja za stvar i intezivni interes za svoje zvanje pa i njegovo žarko rodoljublje doprinaša k tomu, da ga svi rado slušaju te u njega savjeta traže.

Dokazom tomu jeste, da nije bilo razpravam konca ni kraja. Izvjestitelj imao je priliku odgovarati sam na mnoga pitanja zasjecajuća u sve grane odgoja čokota te se mogao osvjedočiti, da se narod za ovu struku vrlo zanima.

Samo sumračje hladne večeri moglo je prekinuti prijateljski taj razgovor o umnom vinogradarstvu.

Zahvalivši se na srdačnom dočeku, sjedosmo na kola te krenusmo putem u Pitomaču, gdje prenoćiv drugi dan ranom zorom nastavismo dalnji naš rád u pitomačkih vinogradih imenice na posjedu g. Brenera i g. Gjorgjevića, gdje smo imali priliku vidjeti uzorno trsje, što može biti primjerom umnim i naprednim vinogradarom ciele podravine.

Što se tiče ogoja trsja, može se reći, da su ondješnji vinogradari dovoljno napredovali u tom pogledu te zbilja nekoji poprimili valjani način uzgoja, koj podravačkim okolnostim tla, podnebja i položaja sasvim dolikuje.

Za polugu rezitbe služi njim nizki glavogoj sa reznici poput francezke te vrsti ogoje; jedino moglo bi se primjetiti, da trs prenizko drže te preveć reznika ostav-

ljaju bez obzira na snagu tla i na razredbu kao što stavljanje istih na panju, zatim slabo očišćuju suvišne bzike kojih sijaset na svakom čokotu životari te bi se u mjesecu lipnju ovi parasiti izčupati imali.

Da je ova ogoja probitačna, pokazuje obilati plod liepih i bujnih trsića. Čudom smo se začudili opaziv da je ondješnim vinogradarom poznato prikraćivanje vršaka i uštipavanje rodkinja.

Ovaj zadnji postupak vrlo je probitačan po razvitak i plodovitost trsja jer time se izbjegne povali mladicah od vjetrova i bura zatim osipavanju kod cvatnje napokon se tim sredstvom kvaliteta i kvantiteta grožđja umnožava, s toga ovaj postupak i nasliedovanje zaslužuje.

Od znamenitijih vrsti vinove loze valja mi bilježiti taljansku i rajnsku graševinu, kraljevinu rumenu, dinku, kadarku, traminca, burgundac; osim ovih imade mnogo plavčine i šiprine, pelesa što bi se izkrčiti te boljim plodom zamieniti moglo.

Dobro obradjeni vinograd i na skoro čisti nasad vidjeli smo kod g. Gjurgjevića imenice grašicu rajnsku i burgundac, zatim kadarku i kod g. Brennera liepi nasad kadarke i grašice rajnske; i g. Trsić imade liepi nasad kadarke i kraljevine.

Stariji i lanjski prirod vina ondješnje okolice dobra je, ma i preveć jaka kapljica, s toga bi trebalo paziti da se što više pretače te od jedne, dvijuh ili najviše trijuh vrsti loza producira da mu bude karakter stalan, prosudjenju shodan, te da i na dobar glas izvan podravine doći može.

Osobita vina imadu g. Gjorgjević i Brenner u Pitomaći, koji za podignuće vinogradarstva mnogo žrtva ulažu.

Svršujuć ovaj kratak opis sastanka gospodara u Gjurgjevcu izvjestitelj ne može prepustiti, da ne napomene jošte interes ondješnjega žiteljstva za gospodarstvo koje se od svijuh stranah na taj dan u Gjurgjevcu sakupilo.

Veselje ga je zanjelo motreći sve striše, što su bili zastupani na tom liepom sastanku naročito rodoljubivo svećenstvo i revno činovničtvo kr. podžupanije, koje se može dičiti svojim predstojnikom, jer je presvietli gosp. veliki župan zbilja u zadnje doba pokazao koliko može koristiti zemlji činovnik, koj shvaća potrebe puka te komu leži na srcu razvitak gospodarstveni i blagostanje našega naroda.

Željeti bi bilo da vidimo u buduće kod takvih sgoda jošte više seljaka, za koje se naročito te ruke sastanci priredjuju.

Izvjestitelj svršuje svoje redke uz želju, da bi ovaj prvi pokus predavanja pod vedrim nebom urodio obilatim plodom te doprineo što više k razvitku vinogradarstva; jer se neda tajiti da će ova grana imati u Hrvatskoj svoju budućnost te će postati s vremenom vrlo važnim faktorom našega domaćega gospodarstva.

Gust. Vlast. Vichodil.

Soličasto vapno proti mišem.

Davna već služe se gospodari soličastim vapnom (chlorkalk) hoteć si bolestno blago očuvati, da mu ne dosadjuju razne muhe. Pod se u staji posipa stučenim soličastim vapnom, a za čas ne staje odanle muhâ, jer jim je ne podnosljiv onaj silan vonj, što ga to vapno prostire. Nu prije nekoliko godina uvjerio se neki njemački gospodar, da od soličasta vapna isto tako bježe i miševi. On je bio, napuniv sve štaglje dovezenom s polja strni, spremio nekoliko vozova zobi u praznu pivnicu, gdje su se rado držali miši. Znajući kako su miši lakomi na zob, domisli se te položi na pod pivnice nekoliko lončića soličasta vapna. Nemogav strni tako brzo izmlatiti, dodje red na tu zob istom nakon tri mjeseca. Gospodar je mislio, da će biti uza sve chlorovo vapno množina zobi izjedjena, al kad tamo ona ni nedirnuta. Poslje meće u svaki štagalj soličasta vapna pa to s najboljim uspjehom.

Naši kukuružnjaci mnogo trpe od toga gada, pa će zato gospodari dobro učiniti, da pomeću kamo se samo dade, lončiće sa soličastim vapnom; isto tako probitačno je pometati ga u hambare i žitnice u malenih zdjelicah, koje se mogu criepom ili kakovom pločicom nadkriti, da se žitkom ne zasiplju. Kad se soličasto vapno osuši, valja ga pokvasati octom ili vodom.

Soličasto vapno jeste napokon najboljim sredstvom protjerati s mlada presada buhače (Erdflöhe) šoštare i sličnu gamad. U tu svrhu valja potrusiti gredom (lejom) u prah smrvljena soličasta vapna.

Zapisnik

sjednice gospodarske podružnice podravačke držane 30. travnja t. g. u Koprivnici pod predsjedničtvom velečastnoga gospodina Josipa Šavora. Sjednici prisustvovahu sliedeća gospoda članovi: Josip Fučec, Franjo Müller, Konrad Filip, Solar Josip, Horvat Josip, Legin Dragutin, Banješ Josip, Šubert i Vimpošek.

Velečastni gospodin predsjednik pozdravi prisutne srdačno, spomenuv, da su podružnice sredstvo, koje vodi do blagostanja, a toga neimade, gdje je gospodarstvo zanemareno; jer se ovo upravo ničim nadomjestiti neda. Svigdje drugdje da se opaža liepi napredak: u književnosti, u trgovini i. t. d., samo u gospodarstvu kao da nemožemo napred. Visoka vlada da napreza sve sile k promaknuću, pružajuć pomoć uzdržavanjem ratarnice u Križevcih i ustrojenjem sličnih zavoda u Osieku i Požegi, pa u tom treba, da joj i mi idemo na ruku složnim radom na tom polju.

Prvo pitanje: koja pasmina svinja jest najbolja?

Na ovo pitanje svi prisutni označiše, da je u području podružnice pretežna pasmina bagunska, a da je imade od Kuzminca pa do Virja upravo najbolja i najlepša vrstina na broju od prilike do preko 12.000. Ona prama Sokolovcu i Ludbregu, da je loša. Baguni mogu se uzpitati do težine od četiri centa, a i do pet, samo riedko. Do ove posliednje težine dotjeraju, kako izkusi župnik Legin i mlinar Horvat, samo od riedkorudaste

dlake s kratkim gnbcem. Pripovieda na dalje, da uzgajanje najbolje uspieva, ako se ljeti hrane vani s početka dračem, poslie malim obrokom od čiste kukuruze, budi vodom zamućenom kuruznim brašnom, a da se osobito pomažu, ako imadu vode za plivanje, pak da je i česanje osobito probitačno.

Gosp. Filip priobćuje mnienje nekoga štajerskoga gospodara, koj se osobito bavio odgajanjem i hranjenjem sufolka, pasmine englezke. Taj je izkusio, da nevalja svinje pârit u najbližoj krvi, osobito preporuča suhu staju, često pranje ljeti i u obće čistoću. Po pripoviedanju presv. baru naOžegovića gušćerovačkoga misli, da za nas nisu sufolki. On preporuča sriemsku pasminu kao najbolju. Sufolki bo daju više mesa a manje masti.

I tim je odgovoreno na dopis slavnoga hrvatsko-slavonskoga upravljajućega odbora gospodarskoga družtva od 7. veljače 1877. br. 120.

II. Kako da se unapriedi u podružnici vrrtljarstvo?

Veleč. gosp. predsjednik veli, da seljak kod nas gotovo niti nepozna vrta. Osim luka, krumpira i nešto ugoraka druge povrtelji skoro da niti nepoznaje; s toga se jedino žitkom bavi, zato stavlja pitanje gori navedeno.

Neki vele, da bi dobro bilo dieliti sjemenje bezplatno, a da bi mnogo na unapredjenje dopriniele i podružničke izložbe, na kojih bi se nagradjivale i pohvaljivale one gospodarice, koje bi bud najviše vrsti različitoga povrtelja izložile, budi pako od pojedine vrsti najljepše. Predsjednik misli, da bi shodno bilo puk već od malena putem učiona podučavati u vrtljarstvu, i svakom sgodom seljakom preporučivati, da si vrtove razprostrane, i valjanije obdjelavaju.

III. Što s novci od glavnoga družtva na razpolaganje poslanimi?

Najprije se mislilo ovo pitanje odgoditi do buduće sjednice, na koju bi se više članova sastalo.

Gosp. Filip veli, da je glavni uvjet kod gospodarstva stočarstvo, pa ako imadeš stoke, treba da ju i hraniš, a hranu da daje samo livada. A kakove su nam livade? Zanemarene skroz. On smatra livadarstvo alfom kod uredjenja gospodarstva i prvim korakom k napredku. S toga predlaže, da ovimi novci pod jesen pozovemo čovjeka livadarstvu vješta, taj da ostane u svakoj obćini po koj dan podučavajuć i upućujuć na licu mjesta, kako bi se livade imale poboljšati. Neka ljudem kaže: koje gnojivo da je najshodnije, kada i kako se imadu livade natapati itd. Zato da se ovlasti g. predsjednik, neka bi se on pobrinuo za takova strukovnjaka, te ga u tu svrhu a na račun podružnice ovamo pozvao.

Jedan od članova mislio upotriebiti novce za izložbe i nagrade vrstnih i vriednih vrtljarica, jer da je jedno od prvih a svagdanjih pitanja u svakoj kući: što ćeš metnuti u lonac? Ali je predlog g. Filipa prihvaćen.

Tečajem sjednice priobćeno je više dopisa od slavnoga upravljajućega odbora gospodarskoga družtva.

Na onaj od 20. prosinca 1876. br. 101 u kojem se priobćuju resolucije glede paše, pašnjaka i pastira, misli gosp. predsjednik, da su prema broju marhe neki pašnjaci preveliki, pak da bi dobro bilo dotične obćine skloniti, da jih dielomice podiele, te jih na druge kulturne svrhe obrate, kao što su to učinile jalžabetska i velikobukovačka; oni pako ostali neka bi se od šikara skrčili i očistili, a mjesto ovoga nekoristnoga zasadili koristnim većim drvećem. Slavna podžupanija je usvojila već prije dvie godine ovaj predlog i preporučila ga, ali se novim uredjivanjem obćina nije uspjelo u tom. Predlog će se veleslavnoj podžupaniji i opet s preporukom priobćiti osobito, da se za kmad posebna pašišta izluče.

G. Fučec se neslaže s tim mnienjem. jer da su pašnjaci oko Ivanca močvarni, da je ondješnja gospoština pokušala krčiti ovakove pašnjake, ali da su već tako neplodni, da ih mora opet u pašnjake obratiti.

Gosp. predsjednik veli, da ne treba takovih obraćati upravo u oranice, nego ih prema položaju i naravi tla ili pretvarati u livade, ocjedjujuć prokopi suvišnu vodu, ili nasadjivati šumami, koje i onako danomice sve riedje postaju tako, da već sada mnogi uvidjavniji puno su zabrinuti, odkale će si nabavljati gorivo; pošto šuma sve više nestaje, a novih nitko ne nasadjiva. Ima pako u nekih obćinah prostranih pašnjaka, koji obćinarom ni toliko koristi ne donašaju, da bi na nje razporezani porez plaćati mogli.

Tim se i gospodin Fučec slaže, jer dopušća, da bi tamo šuma zbilja rasla. Mnienje bude gospodina predsjednika prihvaćeno uz želju, da se obćinam preporuči nastojati o tom, da bude što manje pastira.

Na dopis od 15. veljače 1877. br. 103 upravljajućega odbora u Zagrebu glede osjeguravanja kod družtva „Slavije“ u Pragu, kojemu je povjerenikom pogl. g. A. Čop u Zagrebu, bude usvojeno: ovo družtvo svakom zgodnom prilikom svakomu što toplije preporučiti, osobito pako tim većma, što ovo obećaje neke probitke i samim podružnicam.

Gospodin Filip razlaže, kako različita osjeguravajuća družtva izmamljuju mnogo novaca izvan domovine, koja i onako ne obiluje velikimi glavnicami, pa se upravo i zato nedadu slična poduzeća kod kuće ustrojiti. Kad je već tako, a mi dajmo svoj novac družtvu „Slaviji“ koje je kao slavjansko i naše, to tim većma, što će tim novac ostati u nas kod kuće; jer od uplaćenoga kapitala mogu osjeguranici sami upravljati svotom uplaćenom. Svaki k tomu koj sama sebe osigura, taj podupire podružnicu jer ona od svakoga forinta pet novčića dobiva. Taj probitak dašto poklanja pogl. g. Čop, koj sebi namienjene postotke kao zastupniku ustupljuje u interesu domaćega gospodarstva gospod. podružnicam.

Svaki dakle, koj se želi kod spomenute banke osigurati u području podružnice, neka se obrati na gosp. predsjednika, a ovaj će se staviti u sporazumljenje sa dotičnim povjerenikom.

Dopis od 4. travnja 1877. br. 300 glede supodružnica prisvojiše svi članovi i vrlo ga hvališe. Nu uspjeh ovih ovisit će oe nastojanja pojedinaca, koji se nebi smjeli ustrašiti, ako im prvi pokus neuspije.

Napokon uplatiše neka gospoda članovi svoj prinos stranom za godinu 1876. stranom i za godinu tekuću u svoti od 26 st. a. vr., koji su odmah uloženi u štedionu dok se prinos od svih sakupi.

Kao novi članovi pristupiše: Veleč. g. Josip Banješ, župnik miholjanski, Andro Vončarić i Pavao Peica oba iz Sigeca.

Tim bi sjednica svršena.

U Drnju, 4. svibnja 1877.

J. Šavar, predsj. podružnice. *Ignjat Vimpošek*, bilježnik i blagajnik podr.

GLASONOŠA.

„Primjetbe g. Ubla na ocjenu Činžekove podkove".

Čudno mi se vidi, da g. podžup. živinar F. Blažeković ocjenjujuć — u br. 11. „G. lista" — Činžekovu podkovu i na mene navaljuje, pa se s koječim, što ja nigdje ni tvrdio nisam, neslaže.

Veoma je liepo od g. podžup. živinara Blažekovića, da i on prati svaki napredak u našem gospodarstvu, ali mu nemogu premučati, da mu ne preporučim, da drugi put pazi, kada se u kakovu ocjenu upuštao budo, da neširi neistine i zastarjele stvari, koje su ljudi tvrdili, dokle još sitnozora poznavali nisu.

G. Blažeković piše umah na početku svojega članka: „te dosada se još nitko u potanju razpravu o istoj podkovi upustio nije . . ." a koncem istoga članka opažuje, „da nemože mnienju g. prof. Ubla pristupiti". — Na jednom dakle mjestu priznaje, da se u potanju ocjenu nisam još niti upustio, a na drugom ne može da na moje mnienje pristaje. Svatko tko je otaj članak čitao mogo je opaziti ovu nedosljednost.

Je ii se može opisujuć koju tudju stvar i svoje mnienje imati? Ili možda nije u redu svietu kazati, da i u nas ima naprednijih radinih kovača? Ili pako nije smjeti bodriti radina našega čovjeka na još bolji rad? Istina je, kako g. Blažeković veli, da se nije dosele još nitko upustio u potanju razpravu ote podkove. Zar ne napominjem izrično u 17. br. pučkih novina, da stojim porad ove podkove u dopisivanju sa strukovnjaci itd.

Pravu ocjenu naumih podati tek onda, dok se dogovori svrše, te dok istu podkovu skroz i skroz praktično neprokušam.

Nu med ostalim svakomu je slobodno svoje mnienje o — bilo kojem — izumu na vidik iznieti, ali nije slobodno nikomu nijedne stvari izkrivljivati, pače nevaljale dokaze navadjati.

Priznajem hvalevriedno nastojanje g. Blažekovića oko te struke, ali nipošto tvrdnju: „da se naime tkanina rožnih kopitnih stiena sastoji od popriečnih i uzdužnih žica, niti na mikroskopične male četverokutne lukujice, štono nastanu tobože iz tako izpletenih žica;" već tvrdim i uvjeke ću tvrditi, da se rožne stiene sastoje od 2 naslage (vrsti) i to: od vanjske ili glazure, — od srednje ili vlaknato-cjevaste (längliche Hornröhrchen) — i od nutarnje ili listnate; potonja je naslaga u najužem savezu sa mesnimi lističami.

Što se pako vlaknatih, rožnih cjevica (srednje vrsti) napose tiče, to su one cjevčice samo uzdužne a nipošto sa popriečnimi preplotene, te nam sitnozor usljed toga ne može nikakovih četverokutnih luknjica ni da pokazuje, o čem sam se više puta osvjedočio.

Nadalje napomenuo sam u mojem predbježnom opisu da se struganje glazure kod pričvršćivanja šarafićâ prištedi, ali nipošto struganje glasure na podplatnom rogu, što se upravo ne obrezavati nego strugati mora; struganjem se samo neravna na podplatu mjesta moradu izravnati. G. podžup. živinaru Blažekoviću moralo bi biti poznato, gdje se rožna glazura nalazi i što se pod njom razumjeva, onda bi znao, što ja u mojem opisu pod struganjem glazure razumjevam; morao bi znati, da kopitni rožni podplat glazure niti ne može da ima.

Zatim, da se prerasli — „mrtvi" — rog podplata od vremena obrezavati mora, to znade svaki kovač; suvišna je dakle ova opkaza.

Nu nisam ni to mimoišô, da je u obće podkivanje nenaravna stvar, (vidi moj članak pod naslovom: Nješto o podkivanju u 17. broju „Pučkih novina"); dakle pošto se već podkivati mora, to se način podkivanja mora ravnati i to: prema godišnjoj dobi, — prema službi, koju obavlja konj, — prema predjelu i okolnostim dotična predjela u kojem konj čovjeku robuje, — prema možda pogriešnom, nepravilnom stanju kopita — pa i same noge.

Zato upravo ima raznih podkovah i to: bez švarakâ (Stollen) i hvatаćâ (Griff), sa švarcima, — ili sa švarcima i hvatаći, — zatim sa dugimi švarci, sa noktovim kljunom itd. kako to može pokazati podosta velika zbirka podkovâ, što no posjeduje gosp.-šum. učilište, te koja sbirka bje god. 1873. na bečkoj svetskoj izložbi odlikovana.

Što se u ostalom tiče tvrdnje g. Blažekovića u njegovoj ocjeni, to bi se usudio još jedanput opomenuti ga, da se drugi put drži same stvari, a da ne podmiče drugomu neistinâ i da se drži novih strukovnih djela. *Jos. Ubl.*

Razne viesti.

Bugarski vrtlari uzeše u zakup i ove godine od nadbiskupske gospoštije u Maksimiru 9 jutara zemlje, da goje razno povrtlje za trg zagrebački. Ti marljivi ljudi plaćaju ogromnu zakupninu (40 for. od jutra) pa jim se ipak, kako je vidjeti, djelo izplaća, jer su tuj evo već treće godine. Tko je motrio njihov rad, biti će se uvjerio, da tu ne ima nikakva teoretična znanja ili izvanredne vještine, već se ima sav uspjeh pripisati jedino njihovoj izrednoj marljivosti. Ja sam jih ovih dana motrio, kako traže po zelju jajašca, što su jih na dolnjoj strani lišća ostavili mnogobrojni kupusari, te jih odstranjuju. Naš narod voli čekati dok se iz jaja izlegu gusjenice, a tada ih gdje koj kupi, a drugi čeka ne će li ta božja kaštiga sama oditi. Ugledajmo se u radine Bugare!

Gradnju gospodarskoga muzeja preuzeo je g. gragitelj Jambrišak, koj nam obećaje, da će u njem gospodarsko družtvo, ako ne bude ne predvidjenih zaprieka, moći već buduće zime držati svoju glavnu skupštinu.

Tuča. Dne 13. o. m. oko 2 sata po podne pala je nad Markuševcem prema Granešini uz kišu dosta krupna tuča, kojoj se gdje što vidi trag na vrtovih i vinogradih. „Kasni mrazovi rana tuča" veli naš narod, a ljetos kao da kani tako biti; uz to ne ima racionalnu gospodaru u Zagrebu agenta ma kojega družtva, koje bi primalo osjeguranje od leda, ili ako ima, mi zanj ne znamo, jer ne čitasmo te ruke oglasa.

Ušenac. Prije duhova o. g. prispjela je ugarskomu saboru molba grada Vršca, da naloži nastaviti izkrčivanje dolnjozemskih ušencem okuženih vinograda; a grad Pančevo podastrlo je vladi molbenicu protivna smjera. Nije čudo, ta i u Francezkoj žacaju se od dalnjega krčenja. Sada javljaju novine, da je francezki konzul u Cantonu preporučio svojim zemljakom kitajsko drvo: Elaercocea vernicea, kojeg sok da ubija biele mravce i slični gmiz.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.

Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva Vlastimil Vichodil.

Gospodarski list.
Organ hrv.-slav. gospodarskoga družtva.

Broj 13. U Zagrebu 1. srpnja 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 nově. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Nješto o upoznavanju domaće životinje.

Hoćemo li gojiti blago, treba prije svega, da ga poznamo.

Upoznati pako možemo domaću životinju po poreklu (u koliko se dade ovo iztražiti), jer je u životinje i takovih vlastitosti, kojih na njenoj vanjštini (exterieur) nije možno razpoznati. Takove vlastitosti mogu biti n. pr. sklonost na gdjekoje bolesti, ili nestalnost ili mane ili pako onakova ćud (narav), uslied koje životinja gubi više manje vriednosti.

Valja dakle svakako dobro paziti na poreklo životinje, tim većma, štono se gdjekada čovjek i na plemenitu životinju može namjeriti, koja ipak nije za onu svrhu, za koju bi po naravi imala biti, — a na vanjštini neima nikakova znaka, po čem bi se moglo razabrati ili opaziti, jer takove vlastitosti potiču ponajviše s nutarnjega ustroja.

Naravno, da životinja liepe i dobre vanjštine tim više vriedi ako su joj i roditelji dobri.

Hoće li dakle tko, da kupi koju životinju, svakako je probitačno, da gleda doznati za njene roditelje — po mogućnosti i za praroditelje.

Iz rečenoga jasno se vidi, da je tim laglje životinju valjano prosuditi, ako se vlastitosti, kojih okom nije zamjetiti, na roditeljih i praroditeljih dokazati dadu.

Nu kako bi se nasuprot lasno živinogojitelj prevario. kad bi i ob onom po poreklu suditi hotio, što se na samoj vanjštini životinje razpoznati može?

Ono bo, što vanjština kaže, stoji pred nami, te je svakako izvjestnije od onoga, što treba tek iz porekla slutiti i zaključivati.

Dobro je n. pr. ako se živinogojitelj boji kupiti, ili uzgajati životinju, za koju znade, da su joj imali roditelji ili praroditelji kakovu manu. Ali od tuda još nesliedi, da bi i dotična životinja upravo morala priklanjati na onu istu manu, ili ju pače imati!

Koliko se puta opet dogadja, da gdjekoja životinja ne valja za razplod, premda su joj roditelji i praroditelji valjani bili.

Svakako se dakle mnogo sigurnije prosuditi može valjanost životinje po vanjštini, nego li zaključujuć po njenih roditeljih, samo dakako ako živinogojitelj vanjštinu životinje dobro poznade.

Kolike je vriednosti gospodaru odnosno živinogojitelju koj životinju po vanjštini dobro prosuditi, razpoznati i procieniti znade! — A koliko puta opet mora onaj štetovati, koj o tom malo ili ništa nezna.

Živinogojitelj morao bi dakle dobro znati, po kojih se svojstvih ova ili ona sposobnost životinje razpoznaje, da se uzmogne prema tomu u svakom obziru ravnati, morao bi uvjek na umu imati rieči glasovita Settegasta: „koju god svrhu hoće živinogojitelj da postigne, nikad neka ne zaboravi, da je zdravo tielo prvi i glavni uvjet za namjeravanu svrhu.“

Kako su sjajni uspjesi postignuti, gdje je za razplod (usavršivanje) odabrana samo zdrava i jaka životinja?

Od tuda sliedi, da uspjeh razploda i uzgoja najviše od sama živinogojitelja zavisi. Tomu je dokaz Robert Backvell glasoviti živinogojitelj u Dachly-u u grofoviji Leicersterskoj (u drugoj polovini prošastoga vieka), koj je uzgajajuć blago, postigo izvanredne uspjehe, jer je bio izvrstan poznavaoc životinje.

Čim bi tko htio, da više dobrih vlastitosti u jednoj životinji spoji, tim bi mu uspjeh bio neznatniji.

Kada pako tko želi, da si uzgoji životinju za stanovitu neku svrhu, valja mu prije svega paziti, da izabere životinju one pasmine, koja je za istu svrhu najprikladnija. Tako n. pr. životinja one pasmine, koja je za poljodjelstvo posve prikladna, manje valja za drugu koju svrhu.

Ove pako dobre vlastitosti, koje pojedine pasmine već od naravi imadu, mogu se do velike savršenosti tim

laglje dotjerati čim se za otu svrhu izabere životinja koliko moguće pravilnijega tiela. *Josip Ubl.*

O popravku livadah.

(Nastavak).

X. Sadjenje drveća na livadah.

106. Suhe livade već same po sebi davaju malo krme, a one na visočinah, izložene vjetrovom i sunčanu žaru, uvenu i propadnu podpuno. Od tuda tada nastaju goleti i pustoš te propada gospodarstvo cielih priedjela pa jim zato valja stajati na put kako se samo može. Glavni način, da se ublaži suhota priedjela ili pojedine livade, jeste sadjenje drveća i grmlja.

O njem se vjetar sustavlja, lomi i umiruje; ono privlači, čim je gušće tim više, na se pare, što se u zraku kupe, te se po tom čisti zrak a zemlja postaje vuhka i vlažna, pomažu se vrela a bilje jača dakle se i livade tim ljepše zelene. Svatko zna, da drveće svojim gustim granjem štiti zemlju od sunčanih trakovah te tim vlagu u zemlji zadržava, da zemlju kiti i krasi, te da gospodaru napokon podaje gorivo, kojega ima u gdje kojih mjestih veoma malo.

107. Drveće i grmlje, što valja da se sadi po livadah, jeste sliedeće: glog, dud, kanadski topol, nerod (akacija) a napose razne vrsti vrbe. Od gloga i duda mogu se praviti liepe živice oko livadah, da stoka s paše ne zalazi u kvar. Dobro uredjen glogov plot traje preko sto godinah, a lišće dudovo podaje hranu sviocem' koji bi svakako našoj zemlji nosili puno koristi, da se pobudi obćenita ljubav za taj ogranak gospodarskoga obrta. Ostalo drveće sadi se prema potrebi i okolnostim amo tamo po livadah te ne škodi ništa dok je razmaknuto jedno od drugoga 10, 15 do 20 hvatih. U Českoj ima množina livadah, kojim drveće medjom služi te ga zato ima toliko, da svomu gospodaru livada podaje goriva koliko mu za kuću treba. Osobito se preporučuju dobre vrbe: žuta i crvena, jer njezino šiblje puno valja za koše i košare, kojih se godimice puno podere, a za nje ide silni novac u tudjinu. Dobro vrbovo prutje i šiblje uviek se traži te mu je prodja sjegurnija nego li kuruzi ili vinu.

108. Svaki ratar ima biti prijatelj i zaštitnik drveću a osobito onaj, koj žive u prostranih i suhih ravninah. Kako grozno gospodare onuda bure i vjetrovi, a od nikuda jim odpora! Kako se tužno suše tud vrela, kako vene ciela okolica! A čovjek niti živinče ne nalazi nigdje hlada ni počinka niti od sunčane vedrine niti od kiše, sniega i pljuska. Danas većina pokrajinah strada s prevelike suhote te biva sve to više goletih, a biva to žalibože osobito u našoj domovini te bi joj se samo tim pomoglo, da se stanemo svi uploške brinuti, da zasadimo i odgojimo što više drveća na svakom komadiću zemlje, koj je zato sposoban. Ta ni čovjek nije pravo bistar i vedar u pokrajini, gdje je sve pusto i suho, gdje se ne zelene šume i gajevi.

XI. Težatba livadah.

109. Krunom svemu radu i nastojanju oko livadah jeste valjana težatba livade. Nije dosta, da gospodar učini sve, čega mu treba za popravak livade i što smo mi u cielom nizu svojih razpravicah razjasnili, ako se ne prekinuto ne stara za svoj sjenik t. j. ako ne prigleda bez prestanka, nije li mu gdje posao zapeo. Bez ovakova nastojanje badava mu svi troškovi na izsušivanje, natapanje, gnojitbu, obnovu i ostali popravak livadah. Nagovarajuć na valjanu težatbu, pred očima mi je puno slučajevah, gdje su s puke nemarnosti propali najljepši podhvati, gdje su se izjalovili svi trudovi i sva muka. Vidio šam, kako su preliepo uredjene i za natop udešene livade, zarasle mahovinom, kako su po njih izvedene brazde i grabe puste i zarušene, a livada na jednoj je strani močvara a na drugoj izgorjela pustoš.

110. Težatbom razumievam sve poslove oko uzdržavanja, popravljanja i usavršivanja pojedinih radnjah, što jih ište koj sustav za popravak livadah. Podcjevljene livade dobro je iza svake kiše obaći, cjevi pregledati, gdje se je što zatrpalo, probušiti, zarušene jame nzcieliti, prebujno razraslo grmlje prisjeći, vodi odtok olahkotiti i cjevišta čistiti te a redu držati. Gdje se je pokazalo, da su cjevi odveć razmaknute, valja posried njih položiti novu pobočnu ciev.

Ukaže li se vremenom, da su se cjevi oštetile, valja zlu odmah doskočiti, da se ničim ne krnji ogromna korist podcjevljivanja.

111. Još više prigledanja treba livadam udešenim za natapanje, a pri tom valja se držati ovih, izkustvom prokušanih pravilah:

a) Najvažnija je i najzgodnija doba za natapanje livade kasna jesen ili podzim, a ondje, gdje se voda odmah ne smrzava, i zima. Zimske kiše splavljuju ceste i polja, gumna i dvorišta te sve nose u potoke i dalje na livade ako se za to postaramo. Podzimne vode su najgnojnije, one pokrivaju površinu livadah muljem, od plodovitih rudnih česticah te puno više vriede od ma kojega inoga natapanja, što se može vidjeti odmah s ranoga proljeća, jer je livada iza zimskoga natopa mnogo bujnija od svake druge. Veli se, da onaj, koj livadu zimi natapa, korist odmah dobiva, a onaj, koj to čini s proljeća, da ju istom traži.

b) Proljetno i ljetno natapanje, istina koristi u suhih priedjelih, nu u vlažnih livadah ono ne vriedi; jer se natapanjem ne želi toliko livadu nakvasiti koliko zagnojiti. U ostalom, gdje je dosta vode, a livade ne stradaju s močvarah, može se livada umjereno natapati i s proljeća i ljeti, nu voda ne smije na njoj nikada dugo ležati, već valja nastojati, da ju livada što brže upije i sunčani zraci da ju ugriju. Četrnaest dana prije košnje valja obustaviti vodu, da ne teče na livadu, a iza košnje smije se ona napuštati tek iza 8 do 14 danah.

c) Za kiše valja livadu obilatije napajati nego li za suha vremena. Ovo će se gdje komu čudnovato činiti te će mi se možda i smijati, nu ne ima pravo; jor kiša pere dvorišta i ulice (pače i gnojštinu) a taj nanos ide u potok, koji livadi bome više vriedi od same potočne vode, kakova je u suši dok potok teče svojim običnim koritom.

d) Zamuljene pritoke odmah čisti a zarasle travom i busenom bez oklievanja prorezavaj krojilom. Ova je opomena veoma važna, jer se o nakupljen mulj i o izbujali busen u pritokah i brazdah sustavlja sav deblji nanos a na livadu dopire sama čista voda, koja puno ne vriedi.

Nu ne valja pritokah i brazdah odveć strugati, da ne budu preduboke; jer bi se u njih voda slegla i bližnju okolicu pretvarala u močvaru.

112. Pravilna, stalna težatba livade može se podieliti na ove poslove i to za svaki mjesec ovako:

U mjesecu siečnju navaža se dobra zemlja i mulj iz ribnjaka, gnojština, smjes i ostalo gnojivo; krči se trnje i ostalo suvišno grmlje.

U veljači dovaža se vapno, sadra, pepel, čadje i ostalo rudno gnojivo na livadu ako se nije bojati poplave, koja bi odnesla s nje sve to; nadalje nastavlja se polievanje livade gnojštinom i počimlju se pregledati pritoke.

U ožujku čisti se ciela livada t. j. kupovi i krtinci se zaravnavaju; pritoke i žliebovi čiste se od mulja i okrajci im se krojilom prirezavaju; s podrljane livade odvaža se slama i lišće; jalova mjesta zasijavaju se dobrim sjemenom, koje se pokriva sipkom zemljom zdravicom; livade, na kojih se paslo, zagradjuju se, suhe i neplodne uzóru se ako to nije učinjeno već zimi, što je svakako bolje, jer zima i smrzao raztvara debelu brazdu najbolje i najbrže.

U travnju nastavlja se pomenuti posao te se počimlje na livade napuštati voda, ako je prošli mjesec bio suh; na pašu mogu se pustiti jedino ovce i to za sasvim suha vremena.

U svibnju. Mjestimice se kosi jur zelena krma, osobito na napustnih livadah, koje s proljeća uviek brže i bujnije oživljuju od ostalih. Natapanje prestaje.

U lipnju kosi se, a pokošene livade napuštaju se vodom prema potrebi; pritoke i žliebovi opet se čiste. Sa zrelih, dobrih travah rukom se smiče sjeme i meće u torbe i vrieće.

U srpnju kose se livade napustne i gnojene po drugi put, dočim se hladne i gorske livade kose prvi i zadnji put; trava za sjeme oprezno se kosi i mlati.

U kolovozu sprema se otava i počima jesenska paša na livadah, ako se ne napuštaju vodom, jer na mokre livade nije moći pustiti blaga na pašu. Meću se u močvarne livade cjevi ili se kopaju pritoke i vodovodi dok su dani duži i vrieme toplije.

U rujnu kosi marljiv livadar livadu po treći put, te nakošenu travu ili zelenu pohrani ili posuši te spremi u sjenik; mahovina dere se drljanjem branami, raztrgačem i razkrajačem, na dobrih se livadah obćenito pase.

U listopadu nastavlja se natapanje i zaplava livadah, nevaljale livade oru se, na boljih nastavlja se paša, gnoj se počima navažati, drveće, grmlje i živica počima se saditi i ostali posao, što je zaostao od prošloga mjeseca nastavlja se.

U studenom prestaje pomalo paša; gnoj se izvaža, imenito pepel, vapno, mokrača itd. Gnoj se trusi po livadi. Dok se ne smrzava, napušta se sveudilj voda. Mahovina, branami raztrgana i izčupana sabire se i odvaža u dvor na gnojište.

U prosincu prestaje napuštanje vode izim gdje voda veoma brzo teče pa s toga ne smrzava; ovakova može ciele zime livadom teći pa će nositi sila mulja i nanosa. Gnoj se vozi na livadu.

(Nastavit će se.)

Ubija li zima vilinu kosu (predence, mačka, grintu)?

Mnogo puta se zgadja, da učena djela o životu bilja tvrde načela, kojih ne može praktičan gospodar dovesti u sklad s opažaji, što mu ih dnevice priroda stavlja pred oči. Tako se zgodilo i dru. A. Sempolovskomu, mužu teoretično i praktično obrazovanu, da je morao u svom članku o vilinoj kosi u austrijskom gospodarskom tjedniku početi riečmi: „U mnogih se knjigah i gospodarstvenih časopisih tvrdi, da je vilina kosa jednogodišnja biljka. Pa je ipak jur god. 1868. jedan od najznamenitijih poznavalaca biljnoga života prof. Julij Kühn oslanjajuć se na svoje opažaje napomenuo, da vilina kosa uztrajava te prezimljuje na jesenskih izbojih biljke.“ Evo trebalo je ugleda Kühnova, da se pobije tvrdnja, uz koju i onako nije mogao pristajati nitko, tko je ma i površno motrio život viline kose. Iza zadnje košnje ostaje ta nametnica na mladih izbojih biljke, na koju se je uhvatila, nu ne uvježbano oko težko će ju tu naći. G. dr. S. pripovieda: „Ja sam u to ime mjeseca rujna i prosinca g. 1876. pozorno pretražio na ovdješnjem polju deteljinu i lucernku, nu bez uspjeha. Po nagovoru prof. Kühna gregledao sam isto polje proljetos u ožujku te sam zbilja na mladoj djeteljini i lucernki našao množinu vrieža viline kose. Tlo toga deteljišta jeste težka, sabita glina.

Našao sam ju obično 1 do 1·5 centimetara pod površinom tla na glavicah korienja deteljina i lucernina umotanu i pokritu usahlimi dielovi korienja i stabalja. Na deteljini bila se vilina kosa mnogo jače razvriežila nego li na lucerni, gdje je kad kada bilo vidjeti jedva po koju malenu resu.

Rese ili vrieže, koje su prezimile, razviju se tada veoma brzo; na jednom struku crvene deteljine, na kojem kad ga izvadismo iz zemlje, nadjosmo 1 centimetar duge vlasuljine rese, porastoše one u staklenki, u kojoj ga metnusmo u tamnu, toplu sobu, iza 14 dana u dužinu od 11 centimetara te potisnuše na sve strane množinu postranih vrieža.

Najviše viline kose bijaše skoro redovito u najbližoj blizini onih rumenih, izgorjelih, iz daleka vidivih miesta, gdje bje vlasulja prošle godina svu vegetaciju uništila. S toga je jasno, da uništujuć ju prošle godine, nismo pošli tako daleko kako je trebalo. Tamaneć ju valja paziti, da ju uništimo $^1/_2$ pače i cieli metar daleko oko onih miesta, gdje se je ona ugnjezdila, jer će njezine fine, daleko sižuće, skoro ne vidive rese inače prezimiti, a s proljeća postati maticom novomu leglu nametničinu.

Vilinkosa ne propada dok nije zima ubila biljke, na kojoj ona sjedi i iz koje se hrani. Sasvim je vjerovno, da vlasulja, što niče iste godine kad se deteljina sije, biva buduće godine po prirod deteljine ubitačna onimi svojimi resami ili vriežami, koje prezimljuju na deteljini. Nu ne samo vrieže već i sjemenje vilinkose prezimljuje, čini se pače da klicavost njezina sjemena ne škodi ni nagla promjena vremena ni smrzina.

Ja sam koncem travnja o. g. na jednom deteljištu nabrao množinu vilina sjemena, što je dakako cielu zimu na polju bilo; zrnje bijaše sčvrknuto, izsušeno, crno; raztvoriv zrno bila mu ljuska iz nutra izpucana te sam bio živo uvjeren, da ne će ni jedno niknuti. Al kada tamo moj pokus dokaza ne slućeni rezultat. Od 200 zrna, što sam jih dne 10. svibnja u prokapljenoj vodi namočio, a 11. svibnja metnuo u Nobbeovo klicalo, proklija u toplini od 18—20° C.

14. svibnja	:	31 zrno
15. „	:	125 zrna
16. „	:	14 zrna
17. „	:	2 zrna
18. „	:	1 zrno
Ukupno	:	173 zrna, što je = 86%.

Da se bolje uvjerim, pokušah isti pokus jošte sa 200 zrna te postigoh isti uspjeh t. j. da je proklijalo 86%. Ovo je doista ogroman broj i očit dokaz, koliko je žilava sjemenka te pogubne nametnice.“

Prema toj činjenici, što vlasulja godimice sve to više mah preotimlje, te su se zbog nje neki najbolji gospodari malo ne okanili sijanja deteljine i lucerne, jer jim ju ona skoro polovinom tamani, valja da se svi bolji ratari slože, ne bi li kako vilinoj kosi put zakrčili. To bi se pako dalo postići:

I. Da siju sjeme, u kojem ne ima viline kose;

II. Da vilinu kosu što marljivije tamane.

Nu kako to oboje postići?

U nas, gdje se slabo koje sjeme kod kuće proizvodi, već ga kupujemo od sjemenara, imali bi trgovci naručivati sjeme izravno od samih proizvoditelja u inozemstvu i to uz jamstvo, da je sjeme prosto sjemena nametničina. Razumije se, da isto jamstvo ima dati i naš sjemenar svomu kupcu.

Jošte bi bolje bilo, da stanemo proizvoditi sjeme, a to bi nam bila i dužnost, da ne šaljemo novca u strani sviet za ono, što možemo kod kuće sami proizvoditi. U tom mogla bi prednjačiti naša vlastela, kojim nije toliko do toga stalo, kose li jutro deteljine manje ili više pa i laglje pregore malen riziko u interesu obćenitoga boljka od malenoga gospodara, komu svaki slog zemljice puno vriedi.

Što se drugoga zahtieva, da tamanimo što marljivije nametnicu na deteljištih, tiče, do sada je bez dvojbe ovo dvoje sredstvo najsjegurnije. 1. Prosijmo prije sjetve sjeme kroz gusto sito. Sitno sjeme vlasuljino izaći će iz sita, a deteljina ostati. Ovako, ako ne ćemo odstraniti svega sjemena nametničina, odstraniti ćemo ga dobar diel, pa će laglje biti na polju tamaniti gdje koju mrlju vlasulje nego li kad se je razprela preko polovice zemljišta. 2. Razvrieženu jur vlasulju utamaniti ćemo najsjegurnije i najuspješnije načinom g. Jul. Kühna. Požanjimo svu deteljinu na zapredenih mjestih te ju na sámom mjestu spalimo; iza toga potrusimo na garišta po 2—3 decimetra visoko petroleumom nakvašene sječke te ju užgimo na jedan mah sa četiri strane. Pa da nam ne izmakne ni jedna sjemenka, ni jedna vriežica, valje garište duboko prekopati, a tako izpražnjena mjesta imadu se zasijati novim sjemenom. Biti će truda i troška, nu o muci grozdovi vise!

Piljevina za stelju.

Već više godina plaćamo mi u Zagrebu i oko Zagreba slamu malo ne isto tako skupo kao i sieno, što je sasvim naravno ako se pomisli, u koliko svrha slame treba. Njom puni velik diel pučanstva svoje slamnjače, vojnikom je u taboru i na vježbalištih počivalištem, od nje prave krovove, režu ju u sječku i rabi u stajah za stelju. Ne ima dvojbe, da će slami ciena sve to više rasti, pa će se napokon svačim više sterati stoci i konjem nego li slamom. Drugdje po svietu vriedi slama i više, pak je zato stalo iskati drugu stelju cjeniju od slame. Čitamo da u Berlinu „vozarsko družtvo“ već dvie godine stere pod svoje konje piljevinu, te se je živinar istoga družtva izjavio, da je ta stelja isto toliko koristna koliko prilična i lahke ciene. 10 centi piljevine stoji ondje 3 forinta te ovako prištedi družtvo na samoj stelji kod svakoga konja na mjesec 1 for. 50 novč. uzimljuć dnevice pod svakoga konja $2^1/_2$ kila. Kako je piljevina mekana i na kupu pruživa, godi osobito bolestnoj životinji, a bolestnu kopitu mnogo više prija od slame, jer upijajuć uviek mokrinu, sva je poprieko umjereno vlažna. Isto tako upijá piljevina bolje od ikoje druge stelje amonijakovu izparu, koja inače silno škodi očima i plućima. Piljevina upija i sve ostale hlapive otrovne čestice. Godine 1875. zavlada u nekoj susjednoj staji influenca; nu osta u njoj, ne okuživ ni prve staje uza se.

Od kako steru tom steljom, ne pojavi se u stajah ni jedna bolest kopita, što potiče s prevelika osušenja istoga, a svaka ina rana na kopitu laglje se i brže lieči nego li ikada. Nikada za toga vremena nije trebalo ni jedonm konju oblagati kopita ilovačom ili inim hladećim oblogom. — Zagrebačka tvornica parketa proizvodi sila piljevine, a mi smo vidjeli prije dvie godine, kako ju je netko dao onako surovu voziti na svoje polje. Mi smo već onda opomenuli, da to ne valja; jer surova piljevina upravo ubija vegetaciju zadušujuć zemlju, a dok strune treba joj puno vremena. Drugo je kad se njom prije stere, te se tim napuni sastojina, koje joj podaju gnojivu snagu a nju polagano raztvaraju. Ne bi li se zagrebaćki gospodari dosjetili svojoj koristi i počeli sterati piljevinom?

Konačna promišljanja o krasu.

(Konac).

Pošto zaplodjivanje kraških goleti vrlo mnogo vriedi ne samo mjestnomu, već i obćemu napredku ciele države, te pošto tomu treba mnogo radine snage i muke i redovito se malomu možeš nadati dobitku, to se od države i zemlje može zahtievati najmanje to: da se od takovih marom vlastnikovim zaplodjenih goleti za vrieme srednjega ljudskoga vieka (oblim brojem 30 godina) neplaćanikakov porez, kako će krašanin pretvorivši upravo svojim znojem i svojimi žuljevi goli kamen u plodnu težatnicu bar za svoga vieka uživati ne okrnjene plodove svoga po svu zemlju koristnoga napora.

U istinu ne s toga, što sam rad koriti ili što se veselim našim domaćim slaboćam, već samo u životnu korist stvari, kojoj po želji visoke vlade imam pronaći liek, držim se dužna progovoriti koju o položaju austrijskoga šumarsko-redarstvenog i kulturnog osoblja.

Uzmemo li na um toli obsežan, koli delikatan zadatak naših zemaljskih šumskih nadzornika, to moramo priznati, da su samo tehnični i upravni odličnici vrstni obaviti taj posao uz ožidani uspjeh, Trebaju nam vještaci, pregaoci i neumitni poštenjaci na takovih mjestih državnoga brigovanja, jer tuj valja onomu, što je pravo, utrti put preko brda predsude, zazora, neprijateljskoga strančarstva i potežkoća svake ruke, trebaju nam za cielo sposobni muževi, jer ako niesu sposobni, bolje bi bilo, da im se i ne povjerava toliko rogobatan posao — a takvi ljudi zaslužuju i trebaju veću plaću, veće dostojanstvo i veću samostalnost područja, nego što su ih dosle imali.

Ne ću da govorim o već prevaljenu zametku zavoda zemaljskih šumskih nadzornika, već ću govoriti ob onom što sbilja jest, a tuj po mom sudu spomenutim zahtjevom nije valjano zadovoljeno.

Premda bi svaki valjan član zemaljskoga šumskoga nadzorničtva bez prigovora mogao prestupiti k upravi državnih šuma a na opako nipošto ne bi valjalo, to je ipak činovničtvo nadzorničtva plaćom i čašću prema činovničtvu šumske uprave u nazadku*). Tomu je posljedicom, ne samo da baš valjaniji činovnici nadzorničtaa prelaze k upravi, gdje ih toliko i ne treba. već da se i u šumskoj redarstvenoj službi činovnici svejednako mienjaju a to jako podkapa valjanost zavoda. Jer tuj treba više, nego li na sto drugih miesta, mnogi desetak godina na istom mjestu služiti dok činovnik u hatar svoje vrednoće ne uspije poznavati zemlju i dok se ne uzme narod unj uzdavati, jer dokopavši se tieh prednosti, može istom latit se svoga posla.

Isto tako ne zadovoljava, kako članovi zemaljskoga šumskoga nadzorničtva stoje prema političkim oblastim. Već ono čini mi se nedovoljno, što tiem pravcem propisuje službovnik, a službovnom praksom uzeše toj gospodi jedan dio onoga, što bi ih po službovniku išlo**). Jednom riečju: ti su činovnici sbilja suviše podredjeni i predani samovolji političnih oblasti, nego da bi se od toliko ne samostalnih organa izgledati mogao srećan obavak herkulske radnje zaplodjivanje krasa.

Koliko se ja razumievam za taj posao, valjalo bi poredati zemaljska šumska nadzorničtva u jedan red sa političnimi oblastmi, dakle ne podrediti ih ovim već neposredice ministeriju za poljodjelstvo. Jer ako je istina, da za to područje treba posebne sposobnosti, koje nema u političnih činovnika, to je onda za cielo neshodno udesiti, da snaga te specijalne sposobnosti onnemogne podredjajem pod nesposobnike. Za cielo ne će nesposoban zemaljski šumski nadzornik uza svu svoju samostalnost ništa obaviti; ali nesposobnika ne treba postaviti ni zemaljskim šumskim nadzornikom kao što ga ne treba postaviti niti okružnim kapetanom niti namjestničkim savjetnikom.

Prosudimo li ono, što se je sve do danas u prilog i neprilog zaplodjivanju krasa činilo, to ćemo u svaku ruku naići na krive i nedostatne udešaje.

Još svejednako niesu dospjeli, da ljudski prerade naš nedostatni šumski zakon; mjesto toga izpraviše za nevolju neke glavne nedostatke provedbenim propisom od g. 1873. — I sâm zavod šumskoga redarstva, kako već rekoh, nije onakov, kakov bi morao biti. Ni o sredstvih, kako da se rieše kraške nemani, niesu još na čistom; dokaz je tomu, da primjerice u Dalmaciji smatraju pravim liekom predaju obćinskih zemalja u posebničke ruke, dočim od toga u austrijskom primorju zaziru; dokaz su tomu najnoviji dalmatinski zakonski predlozi, iz kojih se ne razabire, da svojski shvaćaju nevolju i da joj znadu za pravi liek. — U svaku ruku pokazuje se, da zamašitomu kraškomu pitanju još niesmo dorasli.

Po toj nedoraslosti nagadja se dakako, da je i vlada nedostatna. Meni se pako čini, da toj nedostatnosti ne će biti kriva sama vlada već jednostranost naše domaće inteligencije, koja doduše Austriju zove svejednako ratarskom državom i prirodnim joj se blagom ponosi te s toga grieši —, ali od ratarstva toliko zazire, da ne mari proučit mu bitnost a kamo li oko toga nastojati, ne bi li se ratarsko znanje, te ratarska snaga i vriednoća uzporedo uz druge struke koristne radinosti unapredjivala, dočim se ipak usudjuje izricati sud o najvažnijih ratarskih interesih ni ne pitajući za kakvo mnienje pravih vještaka.

Kud samo pogledamo, eto svuda, pa i ondje, gdje prvaci naroda govore, eto, rekoh, opasne jednostranosti to u novinah, to u saborih. Kad bi trebalo kakova svjedočanstva, kako isti zastupnici carevine, ne brinući se za pravo razumievanje zaziru od ratarstva i o njem muče, ne bi s gorega bilo napomenuti, kako se je razpravljalo o dalmatinskom zakonu ob obćinskih pašnicih.

Tiem se zakonom odlučuje o više nego li dvijuh trećinah zaplodljiva tla, dakle o napredku ili nazadku cieloga naroda, o kulturi ciele kraljevine; pa ipak prognalo te zakone za nekoliko dana bez ikakve razprave, dapače bez ikakva izvještaja kroz obje kuće državnoga sabora; dapače nije im se činilo vriedno truda, da pitaju za savjet u stručne inteligencije carevine, bilo da bi za-

*) A tomu se moramo tiem više čuditi, što jedni i drugi spadaju u područje istoga ministerija.

**) Dopusti mi čitateljstvo, da ne nabrajam dokaza, kojih bi za cielo ovdje nanizati mogao.

konske osnove predhodice sa obćili bili gospodarskim družtvom ili novinam, da bi sazvali bili enquetno povjerenstvo, ne bi li razbistrilo, što je pravo, što li je krivo.

Prema takovu postupku naših vrstnika, koje smo sami izabrali, izilazi ma i nedostatno ratarsko nastojanje i nenastojanje vlade još napredno; jer je ta vlada, i u koliko se tiče krasa, mnogu koristnu i poučnu stvar zapodjenula.

Ta zlosreća, što se je zanemarilo ratarstvo, obustavila je silno razvoj toli važnoga, specifično austrijskoga stručnoga znanja i specijalnu uvještbu sljedbenika te struke. Da smo se jednim i drugim dovili do prave visine; to bi morao o krasu i kraškom gospodarstvu govoriti glavni koji dio naše domaće ratarske knjige, morala bi ponajpače o njem sa učiteljskih stolica gospodarstva i šumarstva razliegati se živa nauka i uputa, ali toga još nema.

Za čudo! U Českoj, u toj uzor-zemlji šumarstva sduvala je domaća stručna inteligencija neke osnovane napredne želje i neke prevelike bojazni u austrijsku šumarsku pomaganju, koja je već i veliko občinstvo uzbunila i opasnimi stranputicami trnapila*); a na krasu eno stoput gore nevolje od vajkada i gotovo cielomu svietu na vidiku, pa nitko neudara u pomaganju a ona ista inteligencija čini se gotovo i nevješta!

Možda će ova knjiga povodom biti, te će ta stvar na bolje okrenuti. To bi sjajem obasjalo večer pregalačkoga vieka, štono sam ga posvetio borbi za ono, što je bolje i za koga sam ostao stalan vjerom svomu zvanju a tezetina mojih misli i obavaka čini se mojim zemljakom jedva težčićem, srebro, što sam ga naronio i na bieli dan iznio, čini im se kositrom, čini im se tako, jer misle, da je ruda takova. — Uza sve okolnosti svjedoči ova knjiga bar to, da se veliko kraško pitanje počima uvažavati u vladinih i takovih krugovih, od kojih se sviet tomu ne bi nadao; a to je znak, koga ne bismo mogli precieniti.

Žalibože, što se grdni jadi jednostranosti našega demaćeg obrazovanja ne dadu jednim mahom ukloniti kao ni kraška gola i suha bieda.

S toga bi dužna bila naša narodna zastupstva a i vlada o svih važnijih brigah domaćega ratarstva pitati za savjet one organe, koji u ovaj par zastupaju opravdano, to jest vještačko javno mnienje, dakle na glasu stručnike, slobodna gospodarska družtva i naše ratarske dnevnike ili tjednike. Jerbo pako stručnici, i družtva i stručne novine uz nepovoljne današnje okolnosti vrlo težko rade, trebalo bi im pomoć namaknuti, ali ne uz taj uvjet, da budu onda neslobodne podle sluge vladine; jer samo ako občuvaju svoju slobodu, vriedit će im i svjetovi.

Usudih se u korist otačbine iztaknuti nemar za gospodarstvo i jednostranost našega naprednoga rada a nije mi bilo toliko na umu navaljivati na kakvu specifično austrijsko-ugarsku slaboću, koliko da korim nevrlinu naše današnje evropske civilizacije uploške. Svuda je manje više ušlo u običaj necieniti različite struke koristne radinosti po nutrnjoj im vriednoći, već po krivom shvaćanju prvoga maha a prečesto i po tom, koliko ima, što je koja struka prešla na umno polje. I pošto se znanost bavi ratarstvom istom od prekojuče, to baš inteligentniji sljedbenici drugih kulturnih struka starijega postanka zaziru od naše struke kao od kakve odskorice*). — Taj pako europejski značaj tieh nevrlinâ nije zaprekom Austro-Ugarskoj, da prednjačeć uzme prtiti put pravim nazorom; budući ratarskom državom bila bi naša otačbina osobito pozvana, da se podhvati toga plemenita zadatka; o izvanrednoj koristi toga zadatka neka svjedoče činjenice, navedene u ovom spisu.

*) To silom pokrenuto šumsko pitanje dotjeraše dnevnici dotle, da su opravdanu sječnju sjekiri dorasle gore proglasili opustošivanjem a austrijsko-ugarski izvoz gore, koji hvali Bogu u državu donosi svake godine 50 milijuna stotinjaka mjesto srećom, krstio opasnom nevoljom.

*) To zaziranje od tudje vrednoće otelo je mah i u ratara, ne izuzam ni nekih ratarskih vještaka na glasu: ima bo tomu svjedočanstva, da specifični ratari svoje drugove šumare gotovo ni ne gledaju.

Breskva.

Breskva je bez dvojbe jedna od najplemenitijih i najajenijih voćaka, ali je isto toliko nježna i slabašna te brzo zahiri i propadne, a u nas obično žive jedva kakovih 6—6 godina. Sadeć ju, valja paziti, da dodje u lahku zemlju, a na mjesto zaštićeno od ljutih vjetrova, nu izloženo suncu. Uz veliku brigu uspieva ona svagdje, gdje i šljiva bistrica. Po tom imala bi ona biti u našoj domovini silno razprostranjena. Ali mi vidimo protivno, te ćeš naći na trgu u svakom južnom njemačkom gradu više ljepših bresaka nego li u nas. Što je tomu krivo? Ono što rekosmo gore: breskva je nježna voćkica te ište njegu i brigu poput slabe ženčice, a mi smo za to prekomotni. Njemački vrtlar Schvab preporuča u nekom njemačkom strukovnom listu ova dva pravila oko breskve. Prvo. S proljeća ima se natrti stablo i jače granje breskve mazilom od obične gline, tople kravske balege (lajna, blata,) čemu se dolieva samo toliko vode, da bude mazilo tako gusto, kako se može kakovom starom četkom ličiti. Uslied te masti bude kora drvetu mekana te ne puca pa se ne može na njem zametnuti nikakva bolest ni rana. Drugo. Pošto se je plod zametnuo, da ne spadne s drveta, valja za suha vremena dnevice u jutro prije nego li suncè izadje poštrkati krošnju voćke hladnom vodom, što se može učiniti običnom kantom, kakovom se vrt zalieva. Schwab se hvali, da njegove breskve obilato rode, a živu kakovih 16 godina. Ne možemo tom sgodom da ne napomenemo, kako je naše družtveno pokušalište narnčnikom proljetos razpošiljalo krasne breskvo u neznatnu cienu od 50 novč. po komad. Mi smo imali priliku vidjeti više takovih voćkica, te možemo reći, da jih ljepših ni u tako nizku cienu ne daje nijedan inozemski te ruke zavod. S toga mirnom dušom svraćamo na to već sada za buduću jesen pozornost naših gospodara.

Ugljeni prah u vrtu.

Njemački vrtlar, A. Rueff preporuča po vlastitom svom vrtlarskom izkustvu, da se pomnjivo čuva i sakuplja prah od drvena ugljena navlaš od čestinasta drveća jer primiešan zemlji da silno pomaže rast i skori razvitak svih plodina, a osobito i očevidno raznoga cvieća. Lišće na takovoj zemlji biva veće, bujnije i crnije zeleno, cvieće bude jače, bujnije i trajnije, a biljka da duže žive nego li inače.

Boležljive i požutjele biljčice da se na ovakovoj zemlji brzo oporavljuju i oživu novim životom. Ako samo površinu gotove jur i zasijane grede (leje) posipamo sitnim pepelom od mekana drveta, opaziti ćemo već za koj dan izvrstan učinak tako ne znatna posla. Isto to valja o cvieću, što se goji u kućah na prozorih. Kušajte gospodje!

Kratak pregled iz službenih izvještaja o stanju ljetine.

Sve oblasti odazvaše se hvale vriednom točnosti pozivu vis. vlade, da ju izvieste o stanju ljetine. Ne da nam prostor našega lista, da diljem štampamo sve izvještaje, ali mislimo, da će sliedeći pregled, što ga po njih sastavljamo, biti prilično točan i pouzdan. Ozimina, koja upravo dozrieva, dati će i kakvoćom i množinom dobru žetvu. Najbolje stoji pšenica, za njom je raž a tada istom ječam, kojemu je zima (mislimo prevelika vlaga) nešto nahudila. Jarina malo vriedi; jer je poprieko kasno sijana, a poslje ju je sustavila u rastu prenagla vrućina. Repica, gdje ju siju, da je dobra. O kukuruzu ne može se još ništa reći, van da je, gdje je god prerano sijan, riedko niknuo. Siena ima svagdje puno i, gdje narod ne odgadja košnjom preko reda dugo, mogao ju je spremiti bez kiše i štete. Iz istih izvještaja uvidjesmo, da se deteljine u nas sije veoma malo, što je očit znak, da se u naprednom gospodarstvu jošte nismo mnogo napred potisnuli. Koliko se tiče ovogodišnjega te ruke priroda, imali su mu puno nahuditi kasni mrazovi, nu druga košnja da je mnogo bolja od prve. Koruna nešto da je manje posadjeno nego obično, jer ga je ne stalo bilo, budući da ga je prošle zime mnogo sagnjilo. To smo vidjeli i u Zagrebu, gdje se nije mogao dobiti bolji korun za sjeme ni za veliki novac. Rani korun kano da će biti dosta dobar, nu tko je kasnoga sadio tek pred samu sušu, što je nastala koncem svibnja, tomu da je slabo i niknuo. Voća poprieko da će biti malo, a šljive bistrice toga našega najvažnijega voća skoro ništa.

Vinogradom služilo je vrieme za cvatnje da ne može ljepše. Za sada obećaju veoma dobru berbu, nu gdje je jošte sveti Mihalj!

Izvadak

iz zapisnika sjednice gospod. podružnice Jastrebarske od 5. ožujka 1877.

Točka 5. Subvenciju za promak gospodarstva 120 for. odlučeno na predlog g. Nik Vežića upotriebiti dielom za nabavu sjemena kukuruza „Kralj Filip“ a dielom za nabavu koruna „ruževca“. Jedno i drugo ima predsjednik podieliti naprednijim seljakom.

Točka 8. G. Juraj Kamenar predlaže, da se skupština sastane redovito 4 puta na godinu, te da se tom prigodom svaki put malena izložba priredi i da se opet više puta kod sastanka pojedinih članova takodjer mala izložba iztakne. Na ovaj predlog skupština zaključi, da se imadu svake godine tri redovite sjednice obdržavati i to mjeca veljače, kolovoza i studenoga u trgovištu jastrebarskom, te tom zgodom da imade svaki član sjemenje i prirode izložiti. Izvanredni pako sastanci drže se po želji pojedinih članova.

Točka 10. G. Gjuro Burgstaller predlaže neka današnja skupština zaključi zamoliti vis. kr. zem. vladu da izašalje putujuće učitelje vješte u vinogradarstvu i inih gospodarstvenih strukah, koji bi na svom putu narod u tom pogledu podučavali, prima se.

Točka 12. G. Burgstaller iztaknu, neka se kr. podžupanija zamoli naredbu izdati, da se obćinski ciepilnjaci većom pomnjom njeguju. Prima se.

Točka 15. G. Kovačić predlaže, da se slavna skupština obrati na kr. podžupaniju s molbom, neka bi nastojati izvoljela, da svaka politička obćina valjanoga bika nabavi.

Skupština prima tim, da se način uvedjenja toga predloga dogovorno sa obćinskim zastupstvom ustanovi, ali svakako da o tom kr. podžupanija nastoji, da se pripust privatnih bikova bezuvjetno zabrani, koji nisu povjerenstveno pregledani.

Točka 13. Gosp. Vežić predlaže, da se prigodom skupštine gospodarstvena predavanja uvedu.

Skupština pzihvaća predlog dotičnoga člana s tom primjetbom, da ima svaki družtveni član predmet, koj predavati želi, mjesec dana prije skupštine predsjedniku predložiti.

16. G. predsjednik predlaže, da se od godišnjih prinosa nagrade podiele onim marljivim gospodarom, koji budu najbolje vrsti šljivah uzgojili.

G. Polić na ovo predlaže, da se nagrada seljakom i to onîm podieli, koji bi posve novi nasad šljiva izkazati mogli, s toga skupština zaključi po predlogu g. predsjednika: Svaki seljak, koj nasadi 50 kom. šljiva, dobije 5 for. nagrade, a onaj koj vrhu 100 kom. nasadi dobije 10 forintih.

Točka 17. G. Kamenar predlaže, da se skupština obrati na visoku kr. zem. vladu molbom, da se zakon o lovu, toli poguban u svakom smislu za gospodara, što skorije redovitim putem obustavi. Na što g. Polić odgovara da se podružnica obrati na centralni odbor gospodarstveni u Zagrebu, koj neka svoje učiniti nastoji.

U Petrovini 5. ožujka 1877.

Dragutin Jaugcer, predsjednik. *Stjepan Valenteković*, tajnik.

GLASONOŠA.

Razne viesti.

Zagreb, 1. srpnja 1877.

Gospodarskj muzej počelo jur graditi te uz ovo ugodno vrieme posao liepo napreduje.

Tuča. Čujemo, da je na samo Ivanje palo u Zagorju mnogo tuče; u javnih listovih ne čitasmo te tužne viesti te se nadamo, da se ne će obistiniti. Nu isti dan bilo je na svih stranah silno grmljavine i pucnjave, koja je zrak liepo pročistila i osnažila. Uz to pala je liepa kiša te se seljak radostno laća motike, videć kako se lahko radi i kako mu se reć bi odmah iza motike, pridiže žegom i sušom u zemlju zakovana biljka, s koje se nada buduće jeseni liepu, žutu, njemu toli omiljelu zrnu. Na više miesta upalio je grom, nu ne znamo je li mu udar bio toli silan, da sjeti gospodara, koliko bi vriedilo osjegurati kuću!

Liek od kužna legla ili gnjiloće pčelinjega legla pošlo je za rukom naći našemu zemljaku g. dr. Čehu u Berlinu. U svojoj knjižici „Phenol, Thymol und Salicylsäure als Heilmittel der Brutpest der Bienen“ Heidelberg, C Winter 1877. opisuje on vas postupak točno i razgovjetno. Pokusi, učinjeni po njegovu naputku, da su izašli sretno preko svake nade. Isti je preporučio c. kr. ministarsvu za poljodjelstvo u Beču neka bi po njegovu naputku dalo salicylnom kiselinom liečiti i bolesti svilačke te se je ministarstvo odazvalo želji i naložilo c. kr. svilari u Gorici neka čini pokuse. I zbilja pokusi traju jur od listopada g. 1876. a uspjeh će se priobćiti dok se dodje do pozitivnih, izvjestnih rezultata.

Predstavka kr. minisiarstvu za utvrdu savskih obala. Zastupstvo obćine topolovačke upravilo je ministarstvu energičnu, obrazloženu predstavku, da ono izvoli dati „najnuždnija utvrdjenja savskih obala što prije udjelotvoriti a na svršetku izriče nadu „da će visoko ministarstvo u interesu države i njenog blagostanja to učiniti.“

Briga za voćke kraj javnih cesta. Čitasmo ovih dana u nekih českih novinah, kako c. k. okružna oblast kolinska opominje zastupstvo neke obćine, da popuni što prije praznine pokraj svojih cesta, što su nastale tim, što je usahlo 7% voćaka ondje posadjenih. Oblast pripominje „da valjda ne treba slavnom zastupstvu istom razlagati, koliko vriede voćke kraj cesta osobito putnikom za zimskih bura i nepogoda i koliko nose koristi samoj obćini“. Kad ćemo mi doživiti ovakove pripise na obćinska zastupstva?

Nagrade u korist konjarstvu. Da bi se pojedini ljudi, koji se u malom bave uzgojivanjem konja, pobudjivali, da brižljivo nastoje oko konja, n navlastijo u nakani, da bude svagda dobrih kobila, kao najprikladnijega sredstva, kojim se promiče i poboljšava konjarstvo u zemlji, opredieljeno je na nagrade zu kraljevine Hrvatsku i Slavoniju 102 komada c. kr. cekina u zlatu i 40 kolajna, nosećih na licu poprsje Njeg. Veličanstva i na hrbtu „za dobro uzgojivanje i njegu konja“ i koje će dobiti vlastnici kako nagradjenih, tako i onih kobila, koje su se poradi nedostatka nagrada samo pohvaliti mogle.

Dielenje pomenutih nagrada preduzeti će se tekuće godine 1877. dne 2. srpnja u Varaždinu, dne 4. srpnja u Križevcih, 6. srpnja u Sisku, 16. srpnja u Virovitici, 18. srpnja u Osieku, 20. srpnja u Rumi. Na svakom tjecalištu dopitat će se: A) Kobilam sa sisajućim ždriebetom: 1 po 4, 3 po 2 ces. kr. cekina u zlatu. B). Trogodišnjim ždriebicam na natjecalištu u Virovitici i Sisku: 1 po 4, 3 po 2 ces. kr. cekina u zlatu. U Varaždinu, Križevcih i Osieku: 3 po 2. U Virovitici, Sisku, Rumi i Križevcih: 1 po 1 ces. kr. cekin u zlatu. Za podielenje nagrada konjarstvenih iz zemaljske blagajne mogu se natjecati: a) kobile od 4 do 7 godine dobe svoje sa čilim sisajućim ždriebetom (puiićem), koje su dobro timarene, zdrave i kriepke, te su sposobne kao dobre kobile za razplod; b) trogodišnje ždriebice, od kojih se očekiva osobita sposobnost za plodjenje i koje kod upotrebljivanja za vožnju vidljivo pokvarene nisu. Vlastnici kobila, koji će se natjecati za ovakove nagrade, imadu svjedočanstvom seoskoga sudca dokazati, da je dovedena kobila ujedno sa sisajućim ždriebetom još prije, nego što je pulića oždriebila ili njihova bila, ili da je dovedenu trogodišnju ždriebicu oždriebila kobila, koja je u vrieme ždriebljenja bila njihova, i da su trogodišnju tu ždriebicu sami odgojili. Kobila, koja je već jedanput dobila ovakovu nagradu, može do 7. godine dobe svoje i opet natjecati se za nagradu, ako na prvo nagradjenje sliedeće koje godine opet dovedena bude sa čilim sisajućim ždriebetom; — bit će izključene od trećega natjecanja. Tako isto trogodišnja ždriebica, ako je kao takova dobila nagradu, može još dva puta biti nagradjena kao kobila.

Razpis natječaja.

Na kr. gospodarsko-šumarskom učilištu u Križevcih ima se popuniti mjesto ravnatelja zavodskoga, s VIII. nadnevnim razredom, s kojim je mjestom skopčana sistemizirana plaća od 900 for. na godinu, 300 for. ravnateljskoga doplatka i 250 for. razredne stanarine, zatim pravo na petgodišnje doplatke po 200 for. i pravo na mirovinu po obstojećih normalijah.

Natjecatelji za ovo mjesto, treba da u smislu zakona od 21. siečnja 1877. o preustrojenju kr. gospodarsko-šumarskoga učilišta u Križevcih (sbornik zakona i naredaba, valjanih za Hrvatsku i Slavoniju br. 9. str. 200) vjerodostojno dokažu:

1) Krstnim listom svoju dobu.

2) Da su gospodarske nauke svršili na kojem sveučilištu, strukovnoj akademiji ili politehnici i da su dobili absolutorij, a izim toga da imadu najmanje dvie godine prakse probavljene u poljskom gospodarstvu.

3) Da su vješti hrvatskomu jeziku, kao nastavnomu, napokon

4) imaju dokazati svjedočbami dosanje svoje zanimanje, budi u javnoj, bndi privatnoj službi.

Osim ovoga mjesta ima se na istom zavodu popuniti još mjesto učitelja za vinogradarstvo, pivničarstvo i voćarstvo, s IX. nadnevnim razredom, s kojim je mjestom skopčana sistemizirana plaća od godišnjih 900 for. a. vr. 200 for. razredne stanarine, zatim pravo na petgodišnje doplatke po 200 for. i pravo na mirovinu po obstojećih normalijah.

Natjecatelji za ovo mjesto treba da vjerodostojno dokažu:

1) Krstnim listom svoju dobu.

2) Izučnom svjedočbom, stečenom na višoj vinogradarskoj školi, svoje osposobljenje za predavanje gore navedenih triuh struka.

3) Znanje hrvatskoga jezika u govoru i pismu.

4) Dosadanje svoje zanimanje budi u javnoj, budi u privatnoj službi.

Obložene molbenice natjecatelja za ova dva mjesta imadu se do 31. srpnja t. g. podnieti kr. hrv.-slav. dalmatinskoj zemaljskoj vladi, odjela za poslove unutarnje.

U Zagrebu dne 14. lipnja 1877.

Kr. hrv.-slav. dalm. zem. vlada odjel za unutarnje poslove.

Dopisnica uredničtva.

G. Fr. Bl. Vaš odgovor ne mogosmo priudesiti za ovaj broj. Uvidjeti ćete i sámi, da se sav ne može štampati, a mi vas poznamo te znamo, da Vam nije toliko do oblika koliko do stvari.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva Vlastimil Vichodil.

GOSPODARSKI LIST.
Organ hrv.-slav. gospodarskoga družtva.
Broj 14. U Zagrebu 15. srpnja 1877. God. XXV.
Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

O proizvodnji djetelina sjemena.

Na članak: O vilinoj kosi.

U članku sadržanom u 13. br. „Gospod. lista" t. g. na trećem po redu mjestu, kojemu je napis: „Ubija li zima vilinu kosu (predence, mačka, grintu)?" veli ne imenovani pisac, da se u nas slabo proizvadja sjemena, pak da bi dobro bilo da trgovci, od kojih gospodar kupuje sjemenja, naručuju neposredno od samih proizvadjaoca u inozemstvu, a još bolje da bi bilo, da sami stanemo proizvadjati sjemenje.

Tvrdnja ta nije, upravo što se tiče sjemena od djeteline (ne „deteljine"; vidi Vukov i Šulekov riečnik), temeljita, i zato će biti prosto izpraviti ju, mislim ne samo u interesu domaćih gospodarskih producentah i konsumentah, nego i u interesu domaće trgovine. Dozvolite mi dakle, molim liepo, gospodine uredniče, da iznesem na vidjelo pred obćinstvo, da česki naseljenici u daruvarskom kotaru (imade ih već više hiljada duša u dva skoro sasvim čista česka sela, zatim raztrešenih po mnogobrojnih inih selih) zaista već od davna siju djeteljinu upravo sjemena radi. Produkt svoj, iznašajući obično više stotina centi na godinu, prodaju ljudi daruvarskoj tvrdki sinova Bresslauerovih za sasvim priličnu cienu, i utrže za njega 10—20 i više hiljada forinti, kakova je već godina. Sinovi Bresslauerovi odpremaju robu u Beč, jer za nju, žalibože, ne ima kod nas još većega, trgovačkomu svietu poznatoga tržišta, koje bi i strani kupci posjećivali; iz Beča pak prolazi daruvarska djetelina, pod imenom valjda štajerska, ili švajcarske ili pače i same francezke, u ruke preprodavaoca i napokon konsumenta.

Kako je pak svakomu trgovcu dobro došao kupac, bio čovjek domaći ili inostranac, ne može biti dvojbe, da gore naznačena tvrdka daruvarska ne će tražiti za ovu robu svoju kupaca u tudjem svietu, ako ih se nadje dovoljno domaćih. Neposrednim savezom s rečenom tvrdkom morala bi mislim, nastati korist obim strankam, posao sklapajućim. Domaćemu sjemenaru bila bi sigurno roba jeftinija, koliko iznašaju više troškovi transporta do Beča i gradjanski dobitak veletržca bečkoga, a tvrdka sinova Bresslauerovih zadovoljila bi se dobitkom, koji joj pruža prodaja robe u ruke veletržaca bečkih.

Neka dakle gospoda sjemenari domaći u Zagrebu, Osieku, Varaždinu itd., kao i konsumenti učine pokus s daruvarskim sjemenom djeteline. Nepišem ovo nego ciglo stvari samoj za volju, a nipošto na ponukanje možda braće Bresslauera. Ne znam zato, da li je tvrdka ista voljna prodavati robu svoju takodjer i na malo. Medjutim konsumenti domaći neka se ugledaju u drugove si po austrijskih pokrajinah, gdje je običaj, da sitni ljudi putem zadružnim kupuju što jim je potrebito sjemenja, pak načinom tim postignu cienu, koju ima roba u trgovini u veliko. U rečenih pokrajinah običaju posredovati u poslovih ove vrsti takodjer i gospodarska družtva i podružnice, pak ne može biti nikakova razloga, da se ne bi tako i u nas činilo.

U ostalom neka mi bude dozvoljeno gospodinu ne imenovanomu piscu članka u 13. br. „Gosp. lista" staviti još pitanje: šta znači rieč „vlasulja", koju upotrebljuje nekoliko puta u članku svojem? Rieč „vlasulja" znači po Šulekovu riečniku „Perücke", što sigurno gospodin pisac nije bio nauman kazati, ali slutim da to ima biti synonymum viline kose. No ako je gospodin pisac čuo gdje rieč „vlasulja" rabiti za „vilina kosa", zašto nije, kada je već stavio u napisu synonyma „predence", „mačak", „grinta", dodao još i tu vlasulju, da nebi moglo biti dvojbe, šta misli i o čem govori. Današnji dan već hvala Bogu, dolikuje, da pisac, govoreći o predmetih botaničkih, zaviri barem nomenclature radi u ono nekoliko botaničkih djela, što jih imamo (Vukasović, Šulek itd.), da čitatelj, imajući dvojba, može iz ovih djela crpiti obaviest i da ne bude ne smisla, kao što je u prevodu

Andersenove priče „Palčica", gdje se veli, da nutri u samoj sredini cvieta (tulipana), „na samu zelenu kljunčiću" sjedi malašna djevojčica. Šta da li je taj zeleni kljunčić", koji li je dio tulipana ili cvieta u obće, Bog si ga znao sam, a botanike naše i leksikografe pita čovjek zaludo, nedaju odgovora; a Andersen sigurno nije rekao „Schnäbelchen", nego se je služio korektnim nazivom botaničkim.

Pripomenak uredničtva. Svojim cienjenim dopisom pokrepljujete tvrdnju našega prijatelja, priznavajuć i sami, da tvrdka Bresslauerova nije prodavala djetelina sjemena domaćim trgovcem ako ne možda preko Beča itd. A to upravo jest ono, što naš prijatelj želi te s toga nagovara posjednike da sami proizvode a trgovce da taj proizvod u domaćih proizvoditelja traže. Liepa Vam hvala, što upoznajete naš sviet s proizvoditelji i trgovačkom kućom, preko koje ćemo moći doći do sjegurna ne kvarena sjemena; ali bi i dotični proizvoditelji sjemena imali nastojati, da iznesu svoju robu na javnost, da ju sviet upozna te za njom posegne.

O popravku livadah.

(Konac).

Prirod.

113. Razabravši sve načine popravka i uredjivanja livadah, u redu je, da sada razmotrimo korist s rada i gnojenja i s ostalih potrošakah na livadi. Lahko je dokučiti, da je prirod s livadah veoma različit budući sáme livade prerazličite i položajem i tlom i podnebljem. Pa ta razlika ne tiče se samo množine priroda već i njegove vrstnoće. Povrh ovih razlika djeluje jošte na prirod način težatbe, gnojenja i pažnje. Livada jednokosna u hladnih, visokih gorskih priedjelih, pa još možda okrenuta prema sjeveru, te na ilovastom vrelištu ili tresetištu, jedva rodi na jutru 10 centi kukavna siena; usuprot livada u toplu podolju, okrenuta prema jugoiztoku, na prhku tlu, ako se jošte k tomu može natapati, može u trojoj košnji podati 100 do 120 centi krme t. j. siena, otave i otavića na jutru.

Medju ova dva broja kreće se različita množina priroda, kako ćemo ju za laglji pregled predoćiti u skrižaljci.

115. Nije lahko točno opredieliti osriednji ili popriečni broj priroda sa svake livade a to radi prevelike razlike njihove valjanosti; nu izkusan će nam gospodar priznati, da nismo daleko od izvjestne istine, ako prema našim livadam t. j. ne obziruć se na one prve vrsti u Italiji, odsiečemo prirod tako, da računamo na jednom jutru:

10 centi najslabijim,
30 centi sriednjim
50 centi dobrim,
120 centi s veoma dobrim, skoro ne čuvenim prirodom.

114. Različit prirod livadah u sienu i otavi, poprieko na godinu.

Tlo, položaj i težatba.		Košnja	Prirod s 1 jutra			
			naj-manji	sried-nji	naj-bolji	
			centi	centi	centi	
A. Na livadah ne napustnih t. j. koje se ne mogu natapati.	1. zla	jedna	10	15	20	
	2. sried.	jedna	15	20	25	
	3. dobra	jedna	20	25	30	
	1. zla	dvie	15	20	25	
	2, sried.	dvie	20	25	30	
	3. dobra	dvie	30	40	50	
	4. izvrstna	dvie	40	50	60	
B. Na livadah napustnih ili gnojenih	1. zla	jedna	15	20	25	
	2. sriednja	jedna	20	25	30	
	3. dobra	jedna	25	30	35	
	1. zla	dvie	20	25	30	
	2. sriednja	dvie	25	30	35	
	3. dobra	dvie	30	40	50	
	4. izvrstna	dvie	40	60	80	
	1. zla	tri	30	35	40	
	2. sriednja	tri	40	50	60	
	3. dobra	tri	60	80	100	
	4. izvrstna	tri	80	100	120	
	1. dobra	četiri	50	75	100	U gornjoj Italiji.
	2 izvrstna	ili	100	130	160	
	3. izvanr.	pet puta	160	180	200	

Tko u nas poprieko nakosi s jutra godimice po 30 centi siena, taj je prilično zadovoljan te veoma dvojimo, bi li se moglo uzeti, da u cieloj našoj carevini nosi poprieko jutro toliko krme t. j. zajedno siena s otavom. Da mi u Hrvatskoj uzmemo mjerilom posavske livade, ne znam bi li smjeli uzeti na jutro više od 12 centi. Neka nitko ne vjeruje, da to ne bi drugčije ni moglo biti; moglo bi i moralo bi biti da se livadam posveti ma samo nešto više pažnje, u čem bi bar vlastela i drugi inteligentniji posjednici imali prednjačiti. Gdje nije prejalovo i prehladno tlo, u ravninah kao što je s ove i s one strane Save, greši proti svojoj domovini i proti svomu dobru svatko, tko si livade tako ne priudesi, da ju može kositi bar dva puta. Vidjeli smo na drugom mjestu, koliku množinu krme nakose Talijani na jednoj rali, nu ne mislimo tim reći, da ćemo i mi ma uz kakovu težatbu postići isti uspjeh, jer je ondje i više topline i blaže je podneblje od našega, a i ostale su okolnosti takove kojih ne možemo silom k sebi pritegnuti. Ondje počima košnja jur u veljači, drugi se put kosi u travnju, treći put u lipnju četvrti put u kolovozu a peti put u kasnu jesen. I to valja pripomenuti, da prirod 200 centi na jutro i Talijani smatraju najsjajnijim. Nu ako bi se Talijanom itko u našoj carevini približiti mogao, mogla bi se Slavonija i Hrvatska, da je više pažnje na poljodjelstvo odozgo i više mara u sámom narodu.

115. Jošte jednu o dobroti siena i otave. Kolika je razlika u vriednosti krme, to zna svaki gospodar iz izkustva pa zato luči sieno ovčije od slabijega kravljega a ovo opet od kiseloga konjskoga. Čim je u sienu više

otrovna, škodljiva, ne valjala bilja, čim je više drvena bez soka stabalja tim je sieno hranivije i pićnije. Točni i marljivi gospodari proračunali su jur davna koliko koje sieno vriedi za odrasle preživače te je dokazano, da 450 funti zločesta siena vriedi toliko, koliko 300 funti sriednjega a 280 funti dobroga, a isto toliko da vriedi 100 funti žitka, nu i njemu nije vriednost jednaka, već se mienja prema vrsti žitka i dobroti zrna.

Putujući učitelji gospodarstva.

Naša je domovina svojski uprla u napredak i rodoljub gleda s iskrenim veseljem, kako se i kod nas sve to više uvode razne uredbe i institucije namienjene duševnomu i materijalnomu razvitku našega naroda. Koliko mi toga već imademo, što se je našim otcem suvišno činilo, ili zato baš ni znali nisu! Koliko je tu družtvah, zavodah, učionah smjerajućih boljku zapuštene domovine!

Nu jedno se vrlo često zaboravlja kod ovih narodnih podhvatah: da nije dosta odabrati dobar cilj, već da se tomu hoće i shodnih sredstva, bez kojih se i najbolja namjera izjalovi, kao što se i kod nas dogadja.

Razmotrimo samo dva takva naša zavoda, da se o toj istini uvjerimo. — Naše su tamnice bile od prije zbilja vrlo žalostne, nisu to bile kaznionice nego kvarionice. Da se i u tom pogledu sporedimo s kulturnimi državami, uredjena je u Lepoglavi novovjeka kazniona o golemu troškn zemlje; a da poslovi idu kako valja, putovao je koji savjetnik vlade svake godine po dva puta u Lepoglavu, te boravio na putu po mjesec dana, da potanko sve razgleda. Ovako je bivalo svojih 15 godinah. Izviešća pregledača glasila su u obće povoljno po zavod, i čovjek bi bio s razlogom mislio, da je sve u redu. Al kad tamo zlo i naopako! Ljetos razgleda Lepoglavu odjelni predstojnik i povrati se s puta sa strašnom novinom, da u Lepoglavi sve skupa ništa nevalja i da treba u nju uložiti jedno 400.000 for., ako želimo dobiti vrstnu kaznionu.

Prije 15 godina otvoreno je u Križevcu gospodarsko učilište i opet o velikom trošku, a pod neposrednim nadzorom zemaljske vlade. Novine su donosile entusiastičke članke o njegovom izvrstnom ustrojstvu, prema kojemu se je čovjek nadati mogao, da će nas taj zavod za koju godinu obasuti vještimi gospodari. Hvala bogu, pomislismo i trebamo ih. — Al neprodje desetak godina, kad uzeše posve drugu pjesmu pjevati. Zavod taj da ne odgovara svojoj svrsi. Izprva bile su tomu uzrokom svakojake okolsti što su se u zadnje doba uklonile. — Dakle sad će sve na bolje okrenuti. Al da, hoćeš; stvari okrenuše na gorje i vlada i sabor pronadju, da treba taj zavod sasvim preustrojiti. Nu kao da se neuzdaju nit u to preustrojstvo, jer šnjim vrlo zatežu; a koji se razumiju u stvar, proriču, da se zemlja ni tom reorganizacijom neće pomoći, samo će si veći trošak naprtiti.

Još bih toga puno mogao nabrojiti, što je bilo liepo zamišljeno, al naopako izvedeno; mogao bih nanizati cielu povorku ovakvih veleitetah: mogao bih poviedati o slabom uspjehu nagrada za podizanje konjarstva, govedarstva, vinogradarstva, voćarstva pčelarstva svilarstva itd.; al ne dospio do predmeta, o kojem sam uzeo govoriti. A ovo malo morao sam navesti, da se ogradim proti prigovoru, kao da bez svakoga razloga sumnjičim liepe namjere vlade. Nu ja i opet kažem, da nam liepimi namjerami nije pomoženo, nam treba vrstnih čina.

Doista je i nakana zemaljske vlade, pošiljati po zemlji učitelje, koji bi puk poučavali, vrlo plemenita; al bi se i ovdje moglo opet dogoditi, da ne uspie, ako neudari pravom stazom. Zato mi se učini u horu, progovoriti koju o tom znamenitom podhvatu, kako bi ga trebalo po mojemu mnienju udesiti, da urodi željenim rodom.

I po drugih zemljah šalju, koje gospodarska družtva, koje vlada, pojedine učitelje, prema potrebi sad ovamo sad onamo, da poučavaju puk o predmetih, kojih mu najviše znati treba. I ugarska vlada šalje u pojedine kotare, gdje mnogo lana siju, učitelje, da upute narod u umno postupanje s lanom. Sve ovo biva s najboljim uspjehom; jer živa rieč, ako je kako valja, djeluje svagdje kod nauka najkoristnije. Nam bi pako takva nauka trebalo jošte više nego drugdje, n. pr. u Njemačkoj; jer ondje znaju seljaci čitati, pa si mogu potrebita nauka iz knjigah pribaviti, kod nas pako je seljak sam sebi ostavljen, nit se tko brine za njegovu pouku osim štete, prema poslovici „šteta i ludoga pameti nauči". Al je takav nauk vrlo skup.

Upravo zato smo s velikim veseljem razabrali, da je visoka vlada nakanila s te strane narodu priskočiti u pomoć, i naša je vruća želja, da joj to podje za rukom. Al da tu bude uspjeha, treba više nego igdje paziti, da se za tu svrhu poslužimo pravim sredstvom, inače i opet zaludu sav trošak. — I kod nas se kojegdje misli, da je za pouku prostoga naroda svatko dobar. Al to je huda obmana.

Upravo učitelju puka hoće se stanovitih svojstvah, bez kojih ne može uspjeti; a kamo li da se takva zadaća povjeri čovjeku kojemu, jer za drugo nije. Prigovorit će tko: „samo neka tko svoj posao dobro razumije, onda može i drugoga učiti." Varaš se, brate; naš krajišnik umie hrvatski govoriti bolje od mnogoga našega pisca: misliš li pako, da bi on valjao za profesora hrvatskoga jezika? Doista ćeš i sam priznati, da tu nedotiče praktično znanje jezika, nego da se mora poznavati teorija jezika, inače ne umieš stvar razlagati, a to je glavno kad koga učiš. Al niti oboje ovo, teorija i praksa, nedotiče, da tko bude vrstan učitelj. Dosta ima velikih naučnjakah, koji ne valjaju za učitelje, jer ne imaju zato zvanje potrebitih pedagogičkih svojstvah. Čovjek može kakvu stvar temeljito poznavati, od tuda još nesliedi, da on umie i drugoga o njoj poučiti. Tà čemu nam onda učiteljište? Tko stupa u preparandiju, mora znati čitati, pisati i računati; pa opet mora ostati u tom zavodu dvie tri godine, dok se tako uvježba, da može s uspiehom djecu poučavati u čitanju, pisanju i računstvu. Nu za učitelja puka nit ovo još nije dosta, tu se hoće jošte više: on se mora za svako predavanje napose pripraviti kao župnik za propovied. Nije to ni malo pretjeran zahtiev; obična djeca

hode u školu cielu godinu, pa jim se stvar po više putah razlaže, kad je nisu razumjeli, ili kad su ju zaboravili; putujući pako učitelj nit opetuje sutradan, nit se vraća onamo, gdje je već učio: on dakle mora osobitom pomjom stvar razložiti, da ju njegovi slušaoci kako valja shvate i utuve. Zato preuzimlju drugdje samo najvrstniji učitelji zadaću putujućih učiteljah gospodarstva, koji hodeć od obćine do obćine poučavaju sakupljene seljake o stanovitih predmetih. Da to jednim primjerom razjasnim, ovako je radio glasoviti česki gospodar pokojni Horsky, te je svoja predavanja u posebnoj knjizi pod naslovom „Feldpredigten“ izdao.

Na ovo razlaganje me je potaklo, jer sam čitao, da je visoka vlada naputila gospodina Štrigu u belovarsku županiju, da poučava puk u vinogradarstvu. Ako ima, gore navedena svojstva i njegova obuka urodi željenim rodom nikomu milije nego meni! — bog mu dao, da naputi sav naš vinogradarski puk na pravi put. Ako se pako protivno dogodi, neka se potanko iztraži, što je uzrok tomu neuspjehu, da se nebi poradi toga zapustila i sama blagodatna uredba putujućih učitelja kao neshodna; ili pako svalila sva krivnja na indolenciju puka, koji tobože nemari za nikakov nauk. Oboje bilo bi po naš narod jednako štetonosno.

Kod Drave početkom srpnja *G. M.*

O kemijskoj industriji u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji.

Od C. O. Čecha.

Kemijska industrija trojedne kraljevine — Hrvatske, Slavonije i Dalmacije — sa 2,400.000 stanovnika može se sastaviti u sliedeći pregled. Do sada proizvodi se godimice (po službenih izkazih od g. 1872.) tek oko 20.000 centi pravih kemikalija i to solne i solitarne kiseline, glauberove soli, amonjaka, zelene i crvene galice, te se iznosi u trgovinu 350 centi sumpora, 2800 centi pepeljike, 9000 centi birse, 2000 centi ognjila (Zündrequisiten) 5500 centi željeza, 2600 centi bakra, 8200 centi zinka.

Premda se je iza g. 1867. proizvodnja surova željeza i smedjega ugljena početverostručila, a bakra iznielo pet puta toliko, ipak nije sva privrieda s rudarstva i izkopana uglena nadmašila 280.000 for. a. vr.

Od tuda se vidi, da je najveća čest u zemlji sakrivena prirodnoga bogatstva ne taknuta i ostavljena budućim naraštajem, da ju podignu te se njom posluže u korist mnogim novim obrtom.

Budući statistika najpouzdanijim mjerilom prosudjujuć narodno gospodarstvene odnošaje, zato ćemo i mi najjasnije doznati, kojim bi ogrankom industrije trebalo najveć pomoći, ako sravnimo robu što se izvozi s onom što se uvozi.

U Hrvatskoj vidimo glede nekih stvari, koje se ne će u njoj zbog raznih zaprieka nikada dovoljno proizvoditi, sasvim normalan uvoz, tako primjerice glede sladora, raznih predmeta za luksus, svile, tkanina i pletiva; uza to ima ipak i te ruke robe, koja nam jamči, da bi i hrvatski proizvodi za izvoz sposobni bili. Iz Hrvatske izvozi se: predivo, južno voće, drvo za ogriev i gradju, tvari za ljekove i boje, trieslo, nu ovoga premalo; kovi i ščetina, slama i papir, staklo, glina, tvorine od kože i kova, sitna roba pače i ratila i strojevi. — Izvoz kemikalija prema uvozu kaže višak u vriednosti od 70.000 forinti dočim izvoz različitih odpadaka u domaćem i poljskom gospodarstvu iznosi oko 86.000 for.

Uzporediv vriednost izvezene robe prema uvezenoj, vidimo, da u šest poglavitih hrpa najvažnije trgovačke robe vriednost uvezene robe nadkriljuje vriednost izvezene.

Čudnovato je u tom najviše to, što Hrvatska, zemlja ratarska dobiva iz inozemstva i susjednih pokrajina povrtlje i poljske plodine, marvu, živinske proizvode, pače i piće i hranu pa to u tolikoj mjeri da uvoz te ruke robe puno i opasno nadkriljuje izvoz.

Jer dočim naš uvoz godimice iznosi 11 milijuna forinti prema izvozu u vriednosti od 4 milijuna for. vriedi uvezeno povrće i žitak, marva i životinjski proizvodi piće i hrana 8,300.000 prema 1,500.000 što vriedi te ruke izvezena roba.

Ujedno nas ti statistički podatci upućuju i o toj žalostnoj istini, da od svega novca, što ide iz Hrvatske za raznu robu u inozemstvo t. j. od 11 milijuna forinti odpada 8 milijuna za obične potrebe svakdanjega života dočim se u sve više svrhe kao: umjetnost, obrt i zanat izdaju tek 3 milijuna for.

Statistički nam podatci dokazuju i to, da od sve robe, što se iz austro-ugarske monarkije izvozi u inozemstvo odpadaju na Hrvatsku, Slavoniju i Dalmaciju samo $^4/_{10}\%$. Ovaj žalostan pojav nuka nas da uvidimo, da bi kemijska industrija imala oplemenjivati prirodne proizvode naše zemlje te jim dizati vriednost pa bismo jih imali i intenzivnije proizvoditi te ovako pomagati zemlji do onoga stepena kulture, što joj ga je priroda opredielila.

Hrvatska je iza god. 1864., kada je izložila u svojoj prvoj izložbi u Zagrebu sbirku svojih prirodnih proizvoda i kemijske industrije, znamenito napredovala.

Bečka izložba g. 1873. podala je hrvatskoj zemaljskoj komisiji zgodu, da pokaže, kako ta zemlja ima nuždnih faktora, da se u njoj podigne bujna industrija. Hrvatska je zemlja poljodjelstvena ili agrikulturna te je po tom prisiljena, ne samo da višak svojih plodina kao surovinu izvozi, već da je kod kuće obrtom preradjuje i tim jim kod kuće cienu diže. Priprava surovina poljodjeljskih i rudnih za dalju trgovinu potiče razvitak raznolike kemijske industrije a po tom posredno podiže i obćenito narodno blagostanje. Po tom prije svega zaslužuju poljodjelstveni odnošaji zemlje, da jih pobliže razmotrimo.

Tlo hrvatsko popricko prija poljodjelstvu; Slavonija ima izvrstno žitorodno polje a Sriem navlaš smije se ubrojiti u najplodovitije pokrajine Europe; nu manjka tuj kemijsko pokušalište u agrikulturne svrhe, da razloži i protumači gospodaru sastojine njegova zemljišta pa da mu kao u ogledalu predoči strahovitu grozotu onoga go-

spodarstva, koje samo troši, a potroška zemlji nenadomiešta. Da se ta institucija uredi, poćeo bi se umjetni gnoj i uvažavati i proizvoditi te bi kosti, što se sada kao surovina iz zemlje iznose, mogle ostajati kod kuće te se tu fabrikacijom pretvarati u gnojivo i tako poslužiti surovinom novu unosnu obrtu. Kao što je prije 30 godina opominjao Liebig Niemce, da ne izvoze onu množinu kosti iz Njemačke, tako bi imao drugdje i danas vapiti ratar, neka mu ne izvoze iz zemlje vapnena phosphorana, toga toli koristna gnojiva. Izim kosti mogu se upotriebiti za tvorenje umjetna gnojiva jošte granit, phosphoriti, vapno, sadra, haluga (Seetang), ribe (u Dalmaciji) te izmetine.

Nu zemljište dade se, kako treba, gnojiti samo onda, ako se poznadu njegove sastojine; a samo na racionalno gnojenu zemljištu dade se proizvesti onakova vrst plodine, u kakovoj ima svih najboljih svojstva, koja se na trgu najviše ištu i najbolje plaćaju.

Do sada ne ima u zemlji ni jednoga kemijskoga laboratorija koj bi bio ma bar koliko poslužio poljodjelstvenoj nauci ili vinarstvu. A koliko bi ga trebalo, do kazuje izvještaj kem. laboratorija u Oravici u Banatu, koj je za 5 godina svoga obstanka (1871—1875.) u svrhe obrtne, trgovačke i gospodarstvene podao 19.882 kemička izvidjaja.

Uz racionalno gnojenje moći će se medju ostalimi plodinami izvoditi takav ječam, kojim će se moći valjano poslužiti za fabrikaciju slada (Malz) te ne će trebati slada iz vana uvoziti. Da ni ne spominjemo, koliko bi se u toj zemlji zadaće našlo za kemiju vrienja, što bi napose silno poslužilo oplemenitbi vina, koliko bi ogranaka industrije nastalo uz fabrikaciju konjaka, likera i vinskoga octa, valja nam osobito iztaknuti, da bi se uz potrošak piva, koje se nikako ne da sustaviti u svojoj navali sa sjevera prema jugu, podigla fabrikacija slada, škrobovna sladora, kvasca, a usavršile bi se jur postojeće tvornice piva, žganice i octa.

Od tuda što bi bez dvojbe procvala te ruke fabrikacija, sliedi sliedeće narodno gospodarstveno pravilo:

Hrvatska valja da izvozi plemenita vina i svake ruke žestoka pića, a ne smije s razloga narodno-gospodarstvenih trošiti van domaće pivo, ako ne će da zaigra cieli niz raznih ogranaka obrta.

Dakako, da će se hrvatsko vino, oko kojega se danas veoma nemarno nastoji, oplemeniti jedino u sveudiljno djelovanje önoložkoga zavoda.

Razumije se, da će se uz bolje i savršenije poljodjelstvo, i slama bolje nego li do sada upotriebiti. Ta surovina, koja se jošte prije nekoliko godina veoma malo cienila, dobiti će cienu kao priredjeno gradivo za fabrikaciju papira i to tako ražena i pšenična slama kako i kuruzovina; ovo bo je danas za fabrikaciju papira neuklonivo nuždan surogat. Povrh toga pokazati će se, da valja i korunu posvetiti više pažnje osobito za slučaj ako nadodje nerodica u žitku, a uz veću proizvodnju koruna razvila bi se nedvojbeno fabrikacija škroba, žeste, syrupa, dekstrina i gumia.

U tako povoljnu podneblju uspievale bi i biljke za boje, imenito: sač (Waid, Isatis tinctoria) rujevina (Gelbholz) i broćina (Krapp), a od maka, koj jur sada prekrasno uspieva, mogo bi se dobivati najdragocieniji alkaloid za opium i morphium.

Glede voćarstva, svrnuti mi je pozor na veliku cienu voćna soka i konzervâ, koje vriede da se izvoze, jer hrvatsko podneblje puno godi voću te je ono pozvano, da kiti stolove sjevernjaka najodabranijimi konzervami.

Od šumskih proizvoda nije do sada pravilo destilata ili drvovine gotovo ništa a trieslovine razmjerno veoma malo.

Nu obrtni odnošaji zemlje najvise bi procvali i najviše bi se uzdigli, da se znanstveno ocieni i mudro izcrpi ono silno blago što ga krije rudarstvo, u kojem bi dakako valjalo umno raditi te ga u velike osnovati.

Pomenute zemlje imadu zlata i srebra, željeza i bakra, zinka i olova, sumpora, treseta, kamena i smedja ugljena — dakle cieli niz rudâ, za koje se danas s neznanstva i s neuvažavanja odnošaja ništa ne mari.

Geologija i kemija imadu prije ili poslje otvoriti put napredku koristna i blagonosna rudarstva. A tko će se bojati za izvoz rudarskih proizvoda u zemlji, što leži medju morem i brodivimi riekami a može se izprekrižati željeznicami?

Kako veći diel pomenutih surovina tako se tada ne će ni željeznjak, što se kopa u Modrušpotoku i Delnicah, izvoziti u Kranjski Gradac, da se ondje tali, već će se u zemlji čistiti i uraditi, te će prestati onaj narodno-gospodarstveni grieh, da se izvozi iz zemlje surova ruda. Trgovo i Oriovac imadu željeznike željezom veoma bogate, pa su do sada ipak zemlji veoma malo koristili.

Nu jer se željezna industrija ne da ni pomisliti a da se ne pravi koak od domaćega ugljena, to će se, pošto se jednoć osnuju radionice za koak, i željeznare silno uzmahnuti.

I Ivanečkoj rudi zinka predstoji liepa budućnost jer zinku dnevice ciena raste, nu valjati će tu zametnutl fabrikaciju cinačkoga bjelila pa će se ta roba moći unovčiti kod kuće, gdje je puno treba, a preostati će je i za unosan izvoz.

Radobojski sumpor podaje dragocienu surovinu za mnogi ogranak kemijske proizvodnje; soda, sumporovina i množina kemikalija, što smo jih do sada iz vana dobivali, moći će se bez veće težkoće vaditi iz domaćih surovina.

Budući Moslavina (Paklenica kod Volodera i Mikloška) svojom geoložkom tvorbom kao što i u Požežkoj županiji Baćin dol kod Crnika istovjetan s Galičkimi naphtom bogatimi priedjeli kod Dukle, Krosna i Borislava, može se za izvjestno reći da će se, neka se dosta duboko vrta, i u tih južnih krajevih naći obilata vrela naphte, po čem bi se vremenom mogla bar dielomice iztisnuti roba što dolazi iz Pennsylvanije. Izvan toga krije sva Savska nizina, i obje obale Drave te Sriem kamena ugljena u tolikoj vriednosti, da se sada ne da ni proračunati, jer će se istom onda, kad se dogotovi željeznička mreža, moći ugljevje u velike vaditi.

Pepeljika (Pottasche) i bjelutak poslužiti će potrebi staklanâ, a ne ima bojazni, da se ne bi mogao i cemenat kod kuće raditi, budući da ima zanj kod kuće dosta te izvrstna materijala.

Gospodin Čeh zaključuje ovu razpravu, što ju je dao napose otisnuti iz „2 Heft des Technolog, Jahrgang 1877.“ a mi ju držasmo vriednom da ju za naše štov. čitatelje prevedemo, riečmi: „Ovom sam crticom mislio poslužiti onim, koji na kocku meću svoj podhvatan duh i glavnicu u tudjih stranah svieta, a ne znadu, da ima na jugu austrijske carevine medju Adrijom, Savom i Dunavom velikih prirodninami bogatih zemalja, gdje bi se mogla podići obilata i unosna industrija.“

Pokušaji gosp. B. Hoffa da se vino sačuva. očisti i suvišne kiseline oprosti.

Pokušaji, kojih je rezultate ovih dana gosp. Hoff u „Weinlaubi“ priobćio, učinjeni su raznom kemički očišćenom ili u to ime priredjenom zemljom. Kakovu je zemlju gosp. Hoff uzimao, pokazati će nam potanji opis pokušaja. Na 15. prosinca 1876. uzeo sam, veli g. Bogdan Hoff, za pokus 12 boca sa 300 C. = C. mutna vina od god. 1875„ u kojem bje analyza pokazala 10·2% alkohola i 4·5% kiseline i natočio sam u toplini od 22° C. u svaku bocu toliko, da je trećina boce ostala prazna, te je ostavih ne začepljene.

Bocu br. 1. ostavih bez ikakve primjese za kontrolu. U bocu br. 2. metnuh 1% španjolske zemlje smedje od J. Kattusa)*

U bocu br. 3. metnuh 1% španjolske zemlje biele od J. Würtha u Beču).

U bocu br. 4. metnuh 1% glinophosphana (phosphorsaure Thonerde).

U bocu br. 5 1% kaolina.

U bocu br. 6 1% biele, pečene gline iz Mierova kod Krakova.

U bocu br. 7 metnuh 3% morunja mjehura. (Hausenblase).

U bocu br. 8 metnuh 1½% kaolina i toliko glinophosphana.

U boci br. 9 pasteurovao sam vino do 70° C.

U boci br. 10 pasteurovao sam vino i metnuo unj ½% glinophosphana.

U bocu br. 11 metnuh ½% glinophosphana.

U bocu br. 12 metnuh vino što sam ga iza 14 sata stočio s taloga, što se bje u njem na dno spustio s primjese od ½% glinophosphana.

1. Čišćenje u raznih bocah bivalo ovako: Najbrže sleglo se čistilo kod španjolske zemlje br. 2. zatim iza 24 sata kod glinophosphana br. 4, 10, 11 i 12. i to tako podpuno, da nisu u židčini plivale nikakve mutne čestice. Pokusi br. 1, 3, 5, 6 i 8 bili su bieli kao mlieko počimljuć se odozgo na nekoliko milimetara bistriti, a br. 7 promienilo se malko. Medju španjolskom zemljom i glinophosphanom opazismo tu razliku, da je talog u prve bio riedak te je zauzeo u boci malo ne polovicu prostora odozdo t. j. od 9 centim. 4 decem. dočim ga je u glinophosphana bilo 1·8 centim. nu u jednoj i drugoj boci slegao se talog jedino na dnu, a ne i po stienah kao u kaolina. U pivničarstvu mnogo je stalo do gustoće taloga i načina kako se u posudi kupi. Glinophosphan sakuplja se u vinu u mnogo veće krpe nego li španjolska zemlja. Ostalim je pokusom trebalo 1—2 tjedna dok su se očistili.

2. Ukus ili žmah vina pošto se očistilo, prosudiše vještaci ovako: Br. 2 i 3 bili su čudnovata (fremd) ukusa, br. 9 i 10 bilo je praznije, br. 4, 8, 11 i 12 bijaše ljubčijega i čišćega ukusa, a br. 5 i 7 blaže nego li prije. Na 14. travnja dakle 6 mieseci iza kako udesismo pokuse, ostadoše vina s glinophosphanom ili praničninom ne promienjena. A ukus jim je kao u 6 godina stara vina dočim se je vino u svih ostalih bocah pokvarilo.

3. Nestajanje kiseline.

Na sam božić 1876., dakle 10 dana iza uredjenja pokusâ upravo kada se je one boce, koju opredielih za kontrolu, počela hvatati pliesan, nakackao sam u svaku bocu natronove lužine te eto u sliedećoj tabeli pregleda, u kolikoj je mjeri ne stajalo kiseline.

Kod pokusa br. 1. množina se kiseline za 2·2% pomnožala.

Kod pokusa br. 2 množina se kiseline za 5·3% umanjila.

Kod pokusa br. 3 množina se kiseline za 2% umanjila.

Kod pokusa br. 4 množina se kiseline za 42·4% umanjila.

Kod pokusa br. 5 množina se kiseline za 2·3% umanjila.

Kod pokusa br. 6 množina se kiseline za 5·0% umanjila.

Kod pokusa br. 7 množina se kiseline 2·2% pomnožala.

Kod pokusa br. 8 množina se kiseline za 14·4% umanjila.

Kod pokusa br. 9 množina se kiseline za 0·9% umanjila.

Kod pokusa br. 10 množina se kiseline za 39·2% umanjila.

Kod pokusa br. 11 množina se kiseline za 39·3% umanjila.

Kod pokusa br. 12 množina se kiseline za 14·8% umanjila.

U pokuse što su ostali do 31. prosinca 1876. te 7. i 12. siečnja ne promienjeni, nakackao sam u te dane po drugi put iste tvari, ali nisam ni sada postigao, da se je kiselina ma išto umanjila.

Na 11. travnja bilo je u br. 4, 8, 10, 11 i 12 jošte uviek kao 25. prosinca 1876. jednako toliko kiseline, što se može smatrati znakom, da se vino, u kojem ima glinophosphana ili praničine u toplini od 20—25° C. u otvorenoj boci ne pretvara u ocatnu kiselinu.

Za odstranu dakle kiseline više valja glinasta praničina od ma kojega drugoga sredstva već s toga, što ne

*) Španjolska zemlja ima organičkih sastojina, koje se u reakciji mnogo slažu s humusom.

prodire iz vina njezin ukus ili žmah, dočim se usuprot u svakom vinu odmah poznaje mramor, neutralna draslova trieslovina itd.

Buduć da prema gornjem izkazu 1% glinasta phosphorana spaja 42·4% kiseline, i buduć da samo $^{1}/_{2}$% glinophosphana veže 39·23% kiseline, nije nestajanje kiseline u nikakvu razmjeru prema množini uporabjena glinophosphana. Kaolin mnogo umaljuje kiselinu spajajuće svojstvo glinophosphana, tako da $^{1}/_{2}$% kaolina umaljuje ovo svojstvo za 24·5% kako je pokazao pokus br. 8 i 12. Za samo čišćenje dovoljno je $^{1}/_{10}$% glinophosphana, a tó se smije učlniti i po više puta sa vazda jednakim uspiehom.

4. Odboj vanjskih, štetnih upliva. Evo vremena, u koje se je počeo razpoznavati u vinu prvi početak štetne promjene i to u pomenutoj toplini, u otvorenih bocah, a u sobi, što se je svaki dan pometala.

Br. 1.	uhvatila	se	pliesan	i	ocatna	kiselina	iza	4 dana.
Br. 7.	„	„	„	„	„	„	„	8 „
Br. 2.	„	„	„	„	„	„	„	19 „
Br. 3.	„	„	„	„	„	„	„	19 „
Br. 5.	„	„	„	„	„	„	„	21 „
Br. 6.	„	„	„	„	„	„	„	21 „
Br. 9.	„	„	„	„	„	„	„	45 „

Ostali su pokusi do danas (21. travnja) podpuno bistri a površina jim jo čista, lice od sjajno žuta postalo smedje žuto, ukus stara vina, a inače bez ikakve štetne promjene. Kiseline kao 25. prosinca 1876. Ne da se proreći dokle će vino ostati u ovakovu stanju, što odbija stvaranje ocatne kiseline a toliko diže dobar ukus, jer do danas nismo postigli konačna rezultata u pokusu vinom začinjenim glinophosphanom. Niti pasteurovanje ili ugrijavanje a niti začin salycilnom kiselinom (u tolikoj množini, da ne kvari žmaha) nije moglo u otvorenoj posudi uz toplinu od 20—30° C. sačuvati vina 6 mjeseci da se ne pokvari a kamo li da se tim popravi. Glinasti phosphan slučuje se sa birsovinom vinskom u glinophosphanovu birsovinu, koja se u žideinah gdje ima alkohola veoma težko raztvara. U isti momenat, kada se ovaj slučak stvara i odmah iza toga obara, bude vino čisto i ne staje iz njega kiseline. Malen višak toga slučka ostaje u vino raztvoren te ovaj ostatak prieči u vinu vrienje. Da se uvjerim, da se taj slučak u vinu stvara te ovako djeluje kako rekoh, ja sam ga iz vina izvadio, i opet običnim načinom ugotovio te tim pokus učinio, pa sam postignuo to, da je analogno djelovao u drugom vinu, samo da mu je djelovanje jače od samoga glinophosphana. Dovoljna je minimalna množina od $^{1}/_{100}$% da se izkažu isti pojavi. Tekom ne ćete toga slučka razaznati od birse a niste vinu tim podali nikakovih sastojina, kojih mu nije podala i sáma priroda.

Vina, u kojih ima dosta sladora ako se začine jakom droždinom ne vriju ako jim se uspe glino-phosphanove birsovine ($^{1}/_{10}$%) phosphorweinsteinsäure Thonerde.

Ovi pokušaji jasno pokazuju, da vino čisti atmosferski zrak. On polagano i težko dopire preko lagva u vino te tada tečajem cielih godina pomaže uz našu pomnju i brigu, dozrievati vinu.

Zrak ne smije dopirati do vina koliko i kako bi sám hotio, jer je u vinu puno razne razpuštene kvasine, koja, sdruživ se sa zrakom, uzavre. Zato je enologija jur odavna radila, kako će te vinske čestice sačuvati ili odkloniti, da ne uzavru. U to se ime uzimao sumpor, u to se ime alkoholovalo, pasteurovalo, miešala se salycilna kiselina itd. ali se uza sve to nije vino popravljalo, dočim glino-phosphan osim što vino čisti i uzimlje mu kiselinu, čini da bude ono sve to izvrstnije premda zrak donj slobodno dopire.

Već davna znalo se, da s raznih proteininâ nastaju u vinu razne bolesti pa se je ipak vino začinjalo timi tvarmi, primjerice: bjelancem, krvlju, morinjim mjehurom samo da bude tobože vine trajnije i čisto. Nadalje i to je poznata istina, da zrak vino popravlja pa se je ipak vino zraku zatvaralo i sakrivalo. Ovo su sáma protuslovja, kojim je kriv nedostatak valjana sredstva u pivničarstvu kojim bi se na put stajalo razvijanju raznih atmosferskih raztvarajućih dakle ubitačnih čestica. Ako nam podje za rukom naći takovo sredstvo, tada ćemo moći pripuštati do vina zrak, koj će pomagati njegovo dezrievanje a po tom ga usavršivati te ćemo ovako brzo postići svrhu, za koju se sada mučimo i staramo više godina. Po tom bi nam imao u pivničarstvu pred očima lebditi sliedeći smjer: Da uzmemo proteininam njihovu pogubnu moć i da vino privedemo zraka. Nadamo se to postići glinophosphanom. Dovle g. Hoff, koj obećaje da će ovdje natuknuta načela dalje razpredati te jih svietu priobćivati, a mi ćemo g. Hoffa i dalje pratiti i ovo, što je on pokušao, sámi kušati, te rezultat u ovom listu priobćiti, ne bi li jednoć došli do solidna i valjana sredstva da u malenu cienu postignemo u vinarstvu rezultate, koji nas inače stoje puno muke i vremena. *—ć.*

Još neke primjetbe na ocjenu Činžekove podkove.

Gosp. prof. Ubl srdi se, što sam ocjenjujuć Činžekovu podkovu „nanj navalio“ te mi svjetuje, da u buduće „ne širim ne istine i zastarjele stvari.“ Na ovo mi je odgovoriti, da nisam nikada ni pomislio na gosp. profesora navaliti, već sam u svoj čednosti stavio nekoliko primjetaba na ocjenu, što ju je „Gospod. list“ u 8. broju donio bio, i koju sam ja možda krivo držao sastavkom g. Ubla. Što je g. Ubl pisao o toj podkovi u „Pučke novine“ toga ne znam, jer tih novina nisam čitao; svakako pako pišuć o podkovi, bez dvojbe je o njoj gosp. Ubl izrazio svoje mnienje, jer bez mnienja o stvari o istoj stvari nije ni moći pisati. Zato se čudim logici g. profesora, koj nalazi neku nedosljednost u tom, što se „ja s njegovim mnienjem složiti ne mogu“ premda se on „u potanju ocjenu nije upustio“.

O tkanini i naravi kopitna oklopa nije ovdje mjesta, da se s g. profesorom prepirem, nu natuknuti mu moram, da tko se drži auktoriteta kakav je Legh, taj ne širi zastarjelih stvari, a njega sam se držao i ja kao što je i g. prof. Ubl pobijajuć moje mnienje vadio podatke iz

Leghove anatomije na 73 strani — samo je njegova tvrdnja u toliko jednaka s mojom, što su obje oskudne. (Kako to? Ur.) Napokon hvala g. Ublu za savjet, da si nabavim novih djela. Preda mnom je upravo „Deutsche Zeitung für Thiermedicin und vergl. Pathologie“ i „Archiv für wissenschaftliche Thierheilkunde“ a mislim, da neće gosp. Ubl pobiti znanstvene vriednosti „Recueil de Medicine veterinaire“. Uljudne naputke uviek rad primam a ne uljudni ne dolikuju nikomu a najmanje profesoru.

Fr. Blažeković.

GLASONOŠA.

Razne viesti.

Zagreb, 15. srpnja 1877.

Margetinjski sajam u Zagrebu. Kako već nekoliko godina redom, tako je ovaj sajam bio dosta neznatan. Činilo nam se, da je na živinskom trgu bilo jošte najviše trgovine konji, koji su bili veoma skupi. Rogata stoka bila je u veoma lahku cienu. Nije čudo — ta ova strahovita suša malo da nije spalila svaki korienčić trave i bilja te tko ne sije zelene krme već pašom blago uzdržaje, prisiljen je prodati sve bez čega ikako može biti, jer će inače do zime biti gotov naspremljenim sienom, a otave ne će biti skoro ništa. U cielom sajmu opažala se i opet grozna oskudica novca te nitko ne kupuje bez velike nužde.

Dvoje smo opazili na sajmu, što nas boli te premda zaludu svratismo na to jur prošle godine pozor redarstva, svraćamo ga i sada, ne bi li napokon naš vapaj tko uvažio. Prvo je, da se stoka tjera na trg tako zamazana, blatna, smradna, da smo se, gledajuć ju upravo sramili pred tudjinci, koji naše sajme posjećuju. Čuli smo upravo na lanjskom kraljevskom sajmu Talijanca, koj je svomu drugu rekao, da tako zamazana (reko je izraz kakav se ne smije štampati) blaga jošte nije vidio. Tomu bi se moglo pomoći, da podžupanije izdadu naredbu, da se nesmije dadi putnica za blažče, dok nije valjano očišćeno.

Drugo jeste, da naš narod strahovito muči živinu na oči samih organa policije, a nitko se ni ne miče kao da je ta nečovječnost u podpunom redu. Konji se lupaju bičali, voli i krave, ako ne idu drago volje za novim gospodarom toljagami se ne milo batinaju itd. Mi ne imamo doista jošte pisana zakona ili naredbe proti mučenju životinja, ne imamo ni družtva „za obranu životinji“ nu redarstvo može i bez toga na put stati gluposti i divljačtvu, koje se gadi izbraženu čovjeku.

Pirinač na zagrebačkom polju. Dobro uredjivane zagrebačke „Pučke novine“ razveseliše naš sviet viešću, da je g. Dematej pirinčem ili rižom učinio na svom polju kod Zagreba sretan pokus te da ima po tom nade, da će se pirinač i u Hrvatskoj moći proizvoditi. I mi bismo se radovali, da se to zgodi, nu poznavajuć narav i život pirinča, možemo positivno tvrditi, da od toga brašna ne će biti hljeba. Pirinač ište, da negovorimo o vodi, i to o vodi ne kakovoj god, promjerom toplinu od 23° C. a za sav svoj razvitak treba 4500° C. temperature. Kukuruzu treba sve temperature za podpun razvitak samo 2500° C. pa ipak ima godina, da nam ni on ne dozrije. Istina je, da su takove godine nedostatkom topline abnormalne, nu ni one godine, što su abnormalne suviškom topline ne imaju u nas topline više od kakovih 3500° C. Dakle ako se u naših klimatičkih odnošajih ne zgodi sitna promjena, a priroda čudesa ne pravi, ne će se pirinač kod nas aklimatizovati. S. Dematej moći će pridjelati u gdje kojoj godini nešto pirinča, nu dobre, vrstne robe za trgovinu zagrebačko polje raditi ne će. Pokusi u Banatu učinjeni razbijaju nam unapried svaku nadu.

Kolorado tamanitelj koruna u Americi, koj se je jur i u Njemačkoj pojavio te i toliko straha zadaje, da su te ruke razprava puni stupci ne samo gospodarskih već i političkih novinah, nas hvala Bogu ne plaši ni malo. Kod nas, gdje nije godinu na godinu korun na istom zemljištu, već je uvršten u obhodnju, da se i pojavi kolorado, stalo bi mu se na put bez ikakove osobite muke. Komu se medjutim hoće o tom kukcu više čitati, upućujemo ga u predlanjski tečaj „Gospod. lista“, gdje je o njem priobćena obširnija razprava odmah čim se je u Americi pojavio.

Središnji odbor u Hrvatskoj za svjetsku izložbu u Parizu opominje hrvatske gospodare, da se požure prijavami, jer se minuv opredieljeni rok ne će moći na nje obzir uzeti. Bilo bi žalostno, da se na prvoj budućoj svjetskoj izložbi ništa ne vidi iz Hrvatske; navlaš naše vino i neki važniji proizvodi moraju tuj biti zastupani. Mi se nadamo, da će dve kolekcije iz Hrvatske biti uredjene, te sada samo treba, da se izložitelji prijave te se neka ne boje, da će možda nositi u to ime kakove ogromne troškove. Prijave, kako je poznato, prima centralni odbor u Zagrebu, a članovi gospodarskog družtva mogu se prijaviti i družtvenom tajniku.

Nove knjige. Mladi naš obrtnik Dragutin Albrecht u Varaždinu izdao je ne davno: „Hrvatsku kuharicu“ i „Nove mjere in vage.“ U naših djevojačkih učevnih zavodih ima se učiti i kućanstvo, a ovomu je mislim jedna od prvih zadaća, priprava dobre, tečne i zdrave hrane. Nu ni to nije stvar, koja se može znati bez nauke i upute, a takove će upute mlada hrvatica do volje naći u „Hrvatskoj kuharici. Knjiga se dobiva kod nakladnika u Varaždinu i u svih valjanih knjižarah.

Nova mjera i vaga jošte je danas mnogomu ne dokučiva, pa će mu oglašena knjižica dobro doći.

Koliko Dalmacija rodi vina? „U Statistische Monatschrift“ čitamo, da je godine 1875 u svoj Cislajtanskoj urodilo 6,426.249 hektolitara vina i to na 163.999 hektara vinograda. Najveću površinu zauzimlju vinogradi u Dalmaciji t. j. 44.774 hektara, a urodilo je u njih 1,212.524 hektolitara vina.

Dopisnica uredničtva.

G. C. B—hи u. BP. Neće biti inata; hvala na prijateljskoj opomeni.

G. Er. B. Vtše nemogosno priobćiti. Razprava izpuštena može se, ako dozvolite, u zgodno vrieme samostalno upotriebiti

G. G. M. u M. V, Vaš je zapisnik toliko zanimiv, da ga nismo htjeli priobćiti u izvadku, a sav nije našao prostora. Zato uztrpite se još koj dan.

Opomena!

Onu gospodu, koja nam duguju predplatninu, molimo, da se sjete svoje dužnosti kao ljudi i domoljubi. Mi ne vičemo, dok nas na to ne prisili skrajni nemar, dakle molimo, da nam se odazovu kojih se tiče.

K ovomu je broju priložen cienik firme Clayton i Shuttleworth, što ima svoje skladište kod g. Sigmunda Ilanora u Zagrebu.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva **Vlastimil Vichodil.**

Gospodarski list.

Organ hrv.-slav. gospodarskoga družtva.

Broj 15. U Zagrebu 1. kolovoza 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Poziv

hrvatsko-slav. gospodarskoga družtva svim podružnicam u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji, da nastoje družtvu steći čim veći broj članova utemeljitelja.

Trideset i šest godina minulo je od kada su se naši prvaci sastali u stališkoj dvorani u Zagrebu, da pod zaštitom velikoga rodoljuba i kardinala Gjure Haulika zasnuju naše hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo.

Od ono davno doba do danas prošla su skoro četiri decenija njegova djelovanja, u kojem je ono raznimi podhvati dizalo i pomagalo svaku struku domaćega našega gospodarstva.

Gospodarsko družtvo, preuzevši na se zadaću promicati gospodarstvo u našoj domovini, vršilo ju je poput brižljive majke, kojoj je na srdcu, da ma uz skromna i malena sredstva u svojem domu red drži pa mirno snuje i radi oko uzgoja mladoga si naraštaja, pojavljujuć se samo kadkada u javnost, da pokaže plod neumornoga mara i ustrajnoga svoga djelovanja.

Prispodobimo li gospodarstvo prošlih vremena sa sadašnjim napredkom u svih njegovih granah priznati nam je, da je gospodarsko družtvo od početka svoga obstanka do danas vršilo svjestno svoje dužnosti te i dovoljno postiglo svrhu svoje uzvišene misije naime: da budi narod hrvatski na što revniji rad u našem domaćem gospodarstvu, da ga upozna sa racionalnom težatbom zemljišta te ga postupice privede do duševnoga i materijalnoga blagostanja.

Nu uz taj povoljni uspjeh nemože gospodarsko družtvo sada sustati u svom djelovanju, niti zaostati za drugimi te ruke savršenimi i uzornimi zavodi što ih vidimo u susjednih nam pokrajinah.

I njemu je nadošla hora, da svoje poslovanje jošte više razširi i njemu je treba, da svoju radinost na razgranjenom polju domaće kulture intenzivnije razvije i to s razloga, što je zavod naš jedini i prvi zavod zemaljski, koj imade rukovoditi i zastupati gospodarstvene interese naše zemlje; pa i napredni duh današnjega vieka opominje naše gospodarsko družtvo, da i hrvatski narod čezne za gospodarstvenom prosvjetom s toga da bi nuždno bilo, da ono svoj djelokrug još više razkrili, da s nova zažeže luč gospodarske prosvjeta, koja ima sipati trakove gospodarskoga napredka u sve slojeve hrvatskoga naroda.

Medju raznimi poticali na polju zemaljske kulture, što no jih je u zadnje doba poprimilo gospodarsko družtvo, da svoju svrhu postigne, jeste podignuće gospodarskoga muzeja u glavnom gradu Zagrebu.

Ideji ovoj o podignuću javne sgrade, u kojoj bi se imala urediti permanentna izložba gospodarskih plodina, u kojoj bi se imao zrcaliti gospodarski napredak ciele zemlje, odazvaše se radostno svi članovi našega instituta i svi prijatelji gospodarskoga napredka, naročito visoka zemaljska vlada uzela je ovaj plemeniti podhvat gospodarskoga družtva pod svoje okrilje, pruživ mu blagonaklono jedan dio potrebite glavnice, da ovo obće koristno djelo što sigurnije izvesti može.

Prvenstvo pako u svih zaslugah, stojećih u savezu sa izvedenjem ove pomisli gospodarskoga družtva, ide bez dvojbe slavno zastupstvo grada Zagreba, što je položilo prvu žrtvu na oltar gospodarske prosvjete, poklonivši u to ime vrlo prikladno i prostrano gradilište, koj plemeniti čin i primjer rodoljubive darežljivosti zaslužuje sveobću hvalu i priznanje.

Budući dakle gospodarskomu družtvu zajamčena glavna materijalna sredstva u tom s početka težkom podhvatu, moglo je sada bez brige prionuti uz gradnju, te položiti temeljni kamen djelu, što jur liepo napreduje te će naskoro pod krov doći sgrada, koja će biti na ures gradu Zagrebu i na korist cieloj zemlji.

Ali unatoč hvale vriednoj darovnici slavnoga zastupstva grada Zagreba i pripomoći Visoke kr. zemaljske

vlade, pače i uz svoj vlastiti imetak nebi moglo gospodarsko družtvo dostojno svršiti tako važnoga djela, ako mu jošte nepriteku u pomoć rodoljubive obćine i drugi podupiratelji narodnih, obćekoristnih svrha, da što dostojnije ovaj podhvat u interesu domaćega gospodarstva izvede.

Da si gospodarsko družtvo podpuno osigura uvjete izvedenja toga djela, treba mu prije svega, da si pribavi što više utemeljiteljnih članova, koji bi ovaj započeti rad materialnom pripomoćju poduprieti imali, s toga časti se ono ovim obratiti na sva predsjedničtva podružnica, molbom, da po mogućnosti nastoje sklonuti domaću vlastelu, rodoljubivo svećenstvo i sve prijatelje gospodarstva, da pristupe u red utemeliteljnih članova gospod. družtva, da naročito naše obćine pripomognu podići dom, koj će moći čuvati pod svojim krovom tolike plodine hrvatskoga tla i radnje marljivih ruka te opominjati i budući naš rod na revni rad na izdašnom polju domaćega gospodarstva.

Uvjeren o više puta izkazanoj naklonosti našega obćinstva, nada se upravljajući odbor gospodarskoga družtva čvrsto, da se ovoj njegovoj molbi ne će oglušiti rodoljubi, kojim do toga stoji, da se diže napredak i kultura u svih slojevih našega pučanstva, pa s toga drži, da će se što više utemeljitelja upisati u zlatnu knjigu spomenicu našega zavoda, koja će i u budućih vjekovih našim unukom pokazivati imena naših dobrotvora, što su bili pripravni podupirati podhvat, služeći na čast našemu zavodu a na korist i diku cieloj zemlji.

Dano u Zagrebu dne 1. kolovoza 1877.

Za upravljajući odbor hrv.-slav. gospodarskoga družtva.

Predsjednik:

Grof Gjuro Jelačić, m. p.

Vrba.

Austrijsko ministarstvo za poljodjelstvo razposlalo je ovih danah gospodarskim družtvom okružnicu, kojom je potiče, da se postaraju, kako bi se u njihovih područjih počela što više saditi i gojiti vrba za košare te ujedno javlja, da će poslati vješta šumara u inozemstvo u mjesta, gdje se u velike sade i njeguju te ruke vrbe, da može vrativ se kući u tom poslu biti na ruku družtvom, pa da se može na kojem shodnom zavodu namjestiti kao učitelj te struke.

Ta okružnica počimlje ovako: „U mnogih nizinah ima zemljišta, često veoma prostranih, vlažna i hladna tla, što se ne dadu ratili težati a nisu ni za livade te s toga nose veoma slabu korist. A mogla bi ju nositi, ako jim je tlo nešto dublje, da se zasade vrbovinom. Šiblje vrbovo za košare toliko se traži, da ne ima dvojbe, da bi se lahko kod kuće i preko granica dobro prodalo. Vrba, koje ima puno vrsti, ne goji se težko; jedino valja nešto više troška uložiti dok se posade; uzdržavanje nasada ne zadaje drugoga posla van da se nasad čisti i natapa. Ovakav jedan nasad nosi korist kakovih 12 godina. Iza treće godine odplaća takav vrbik glavnicu i nosi 20 do 30 postotaka kamata, što je svakako dobitak puno veći nego li u mnoge obične težatbe. Ujedno pako udara se time temelj domaćoj industriji, kojom se mogu baviti i slabiji ljudi, a djelu svom naći će uviek kupaca, jer je to stvar što se svuda i dnevice troši.“

Ovaj su poziv pozdravila družtva i strukovni časopisi veoma radostno te ga hvale i nadaju se, ako se uvaži, velikom materijalnom napredku mnogih priedjela te naročito spominju, kako u Melniku u Českoj narod zaslužuje samimi košarami godimice do 70.000 for. Danas, gdje se ja vas sviet željeznicom sbližio, otvorila se je trgovina mnogom robom, ó kojoj ne bi bio nikada nitko toga pomislio. Ta koliko se samo voća ne izvozi iz Europe u Ameriku? A koliko groždja putuje iz vinorodnih u ne vinorodne krajeve svieta? Bilje i cvieće s korienom — osobito conifere — razašilju se u daleke zemlje — a za taj transport ne ima zgodnije posude od košarice ili koša, jer je najlaglja i najcjenija. Sama Ugarska pošilja preko granica godimice do 100.000 centi frižka grožđja a sve to u košarah. Do sada, jer nije bilo dovoljne zalihe kod kuće, dobavljahu trgovci koše i košare iz inozemstva, razmjerno najviše iz Bavarske te je stotina obično stajalo 35—40 for. nu prošle godine poskočila je ta ciena i na 80 for.

Ovako od prilike prati „Weinlaube“ okružnicu austrijskoga ministarstva, a mi bismo i bez ministarske ponuke imali toj stvari svakako posvetiti nešto više pažnje. Naš narod po selih ne kupuje ni danas koševa i košara, već je sam gotovi što od rakitovine, što od vrbovine. I bez posebne upute te su košarice prilično spretne i liepe, a da je više upute, bile bi i puno ljepše.

Zemljišta, kakovo spominje austrijsko ministarstvo, ima kod nas svuda veoma mnogo te bi gospodarske podružnice, kojim ima specijalno svojstvo njihovih područja biti bolje poznati nego li vladi ili nam, dobro učinile, da ovoj stvari prikažu što više pažnje. Kako se i kod nas, hvala Bogu, godimice sadi sve to više plemenita voća, a grožđje nam je bez prigovora poprieko bar toliko sladko i mirisno koliko ugarsko te će se i zanj sve to više pitati, valjalo bi se već sada brinuti, da ne moramo ovako primitivnu robu za koju nam je Bog dao i zemljišta i ruke, dobavljati iz tudjinstva.

Koliko staraca, koliko slabih, kržljavih ljudi moglo bi na ovakav način zaslužiti bar krušac i posvjet!

Vječita kruška.

Zgadja se više puta, da za dužega ljeta t. j. za tople povoljne godine gdje koja voćka po drugi put uzcvate; nu to je iznimka iz običnoga reda. Inače je to s novom u Belgiji odgojenom kruškom, što ju nazvaše beurré perpetuelle zato, jer rodi godimice dva puta. Druga njezina cvatnja počimlje o Ivanju kad prvi plod počme dozrievati, Drugi plod dozrieva u prvoj polovini rujna te je nešto sitniji od prvoga, ali jednako tečan i slastan. Plod je te kruške podugoljat, sriednje veličine, meso žutkasto i sočno kao u maslovke ali ne gnjilasto kao u tepke. Sva je prilika, da ćemo je naći na skoro u cjenicih pa će je za koju godinu, ako Bog da, i Hrvatska imati.

Suncokret.

Ovo je jedna od najkoristnijih biljka. U nas se sije tek po neko zrno radi ukrasa, al u Rusiji, pa osobito u onoj, po ekonomiji najnaprednijoj zemlji, u Kitajskoj, suncokret je jedna od prvih trgovačkih biljka; tamo se svake godine hiljadami hiljada cenata sjemena od cuncokreta posadi, i milijuni forinta zgrću.

Od suncokreta je sve koristno.

List je vrlo dobra hrana za stoku osobito za ovce i kravu muzaru. On se dade i osušiti pa i preko zime se stoka njim hrani.

Isto tako je i stabljika sirova i suva vrlo dobra hrana za stoku, koja ju zimi kao kukuruzovinu rado jede, osobito kad se izsieče i vrelom vodom popari i ostavi da po jedan dan u njoj poleži, a vrele vode zimi gdje se peći griju i vatra gori može imati svaki koliko treba.

U stablici od suncokreta ima liepa i svietla žica kao svila, što ju vještaci predu i u svilu tkaju. Suva stabljika daje i vatru žešću i od nekog drveta, i ostaje gomila pepela, od kojeg se najljući lug pravi, jer je pun lugovine, zbog koje se u Rusiji suncokret najviše i sadi.

Na cviet od suncokreta ide pčela vrlo rado i nakupi na njem meda i voska više nego na ma kojem drugom.

Sjeme od suncokreta puno je najizvrstnijeg ulja. Od 100 litara sjemena dobije se 25 litara ulja. Ulje od suncokreta po ukusu nadmašuje sva poznata ulja, što se danas troše za jelo, bolje je nego i maslinovo.

Ulje je ovo od prastarih vremena uzimano za liek, od ujeda skorpije, od krasta i rana, osobito od živine, i bog zna kako hvaljeno i slavljeno, pripisivana mu je nadprirodna snaga, tako, da je srednjeg vieka držano, da se njim vile čine nevidljive. Danas se još uzimlje to ulje kao najizvrstnije za slikarske boje, i uzimlje se za osvetljenje, za gorenje u uljenicah gdje je bolje nego ma koje drugo. Od ovog ulja pravi se danas i najbolji, najskupocieniji sapun, koji se vrlo hvali za umivanje radi ljepote i mekoće kože.

A brašno, što ostaje iza ociedjena ulja, ne samo da je neizplativo za gojenje živine i svinjčeta, nego se od njega pravi brašno pomiešano, te daje hljebu više kusa i snage.

Sjeme je još i najbolji začin u hranu za živinu da se brzo ugoji i da dobije najsjajnije perje, a daje se svaki dan samo po nekoliko zrna. Suncokret dakle vrlo je koristna biljka, što se još bolje vidi iz ovog računa: na 1 danu oranja 40.000 stopa ili 200 stopa u dužinu i 200 u širinu) rodi na punu snagu 16.000 strukova suncokreta. Svaki struk računa se težine u srednju ruku $5^1/_4$ klgr., i to je: $^1/_4$ kgr. sjeme, $2^1/_2$ stabljika i $2^1/_2$ list, cviet i korien; po tome rodi stablike 40.000 kgr. ili 800 cenata, i lista 40.000 kgr. ili 800 cenata, a sjemena 4000 kgr. ili 80 cenata. Od sjemena 40 do 60% jezgre i 40 do 60% ljuske, a u jezgri je 16 do 28% ulja dakle s 1 dana oranja 80 centi sjemena ili 14 do 17 centi čista ulja i do 65 centi droždine.

Još u pepelu od strukova ima puno vrlo koristnih materijala, ima 62% kalija, 7% klorkalija, 3% natra, $1^1/_2$% klornatra, i 14% fosforkreča, dakle sve najkoristnijih stvarih, s jednog dana oranja ili od 16.000 strukova dobije se spaljenjem $30^1/_2$ centi pepela, u tome 23 centa same potaše što silno novaca vriedi. Iz toga se najbolje vidi, koliko je suncokret koristna biljka.

Osim toga suncokret je po ljude u onoj okolici u kojoj raste vrlo ljekovito bilje. Suncokret na svoj list silnu vodu odparuje tako da močvarne priedjele izsuši i tim barske priedjele izlieči od groznice, ubije onu maju od groznice, što se novijeg doba baš na najnezdravijih mjestih osvjedočilo; te tako se danas suncokret kao i ono iz Australije prenešeno drvo Eucalyptus, svuda onuda sadi, gdje jako groznica vlada, i nemože se dovoljno za takve priedjele i mjesta preporučiti, svi gradski i varoški šancevi danas se samo suncokretom i Eucalyptusom zasadjuju, i za mnoga mjesta našeg podravja i posavja ovo dvoje bi najvredniji nasadi bili.

Vriedno je dakle, da svaki tko mjesta ima posije suncokreta osobito kako on ne traži nikoje osobite njege, uspieva u svakoj zemlji ako je samo vlage i sunca, a ukrasi svako mjesto gdjegod nikne. Dobre gazde sade ga po vinogradih, na livadah i u vrtovih izmedju krtole.

Tko ga hoće sijati u veliko, mora kao i za kukuruz zemlju preorati, sije se na $1^1/_2$ palca u razmak i 2 široko, i to rukom ili sijalicom, u svaku jamu stave se po 2 zrna. Za 10 dana izadju strukovi, koji se, ako bi gusto stojali moraju razriediti presadeći one suvišne na mjesto prazno.

Sve njegovanje sastoji se: kad izadje cviet, pregleda se, da na jednoj stablici ne bude više od 3, zato se ono, što je više poodkida. Okopava se kao i kukuruz. Kad dozre mora se braniti od ptica. U rujnu kad glave dozriju posieku se i na suncu osuše pa onda mlate da zrno izpadne, a samo ono zrno što je za sjeme, ostavi se u glavicah, pa prije nego što će se sijati još za neki dan na suncu progrije da tim prije i ljepše iztjera.

(List za narod.)

Zapisnik

od 9. travnja 1877. sastavljen u Sisku u podžupanijskoj dvorani prigodom I. ovogodišnje sjednice gospodarske podružnice sisačke.

Prisutni:

Velem. g. Josip Muzler kao predsjednik i g. Gjuro Pajanović kao podpredsjednik, zatim sliedeća gospoda članovi: Hinko Escher, vlastelin topolovački, Fran Lovrić, načelnik grada Siska, Ferdo Seljan, posjednik, Gjuro Štengl, podarcidjakon i župnik farkaševački, Fr. Požeg, župnik žažinski, Mirko Vrbec, župnik kratečki, Josip Jilk upravitelj dobra preč. kaptola, Dragutin Jagić, podžup. perovodja, Stjepan Metikoš, posjednik, Josip Besvoda, šumar, Ivo Cisel, blagajnik, Martin Prukner, posjednik, Janko Engel, posjednik, Ivan Kovačić, učitelj martinskoveški i Grga Miković, posjednik, zatim preč. g. Eduardo pl. Taljan, kanonik zagrebački, koj je danas pristupio podružnici; osim toga g. Makso pl. Vernić kao gost i napokon Gjuro Matosović, kao podružnički tajnik.

I.

U $1/_2 4$ sata poslie podne otvori gosp. predsjednik sjednicu kratkim jezgrovitim govorom, u kom osim ostalog navede, da pošto je on svojim zvaničnim poslom tako otegoćen, da mu jedva preostaje vremena, da se svom silom predsjedničkom radu ove podružnice posveti, to da je on prisiljen dnevni red preinačiti te najprije predložiti na pretresivanje 7. točku t. j. „izbor podružničke uprave."

Na što skupština — uvažavajuć doduše istinitost navoda njegovih, nu i poznavajuć njegovu neumornu radinost g. predsjednika umoli jednoglasno, da pošto je on ove podružnice rek bi otac i uzkrisitelj, da bude tako dobar, da ju na putu napredka svojim predsjedničtvom i nadalje rukovoditi izvoli. A pošto se je g. predsjednik sklonno i nadalje čast otu poprimiti, bude najsrdačnijim „živio!" pozdravljen.

A pošto se je dosadanji tajnik g. Stjepan Metikoš na tajničtvu zahvalio, to bude za tajnika izabran Gjuro Matosović, župnik martinskoveški komu je i blagajničtvo izručeno. Ostali odbor bude i nadalje potvrdjen.

II.

Gosp. predsjednik prijavljuje, da je ova podružnica, prem i sama mlada jur u prvoj godini svoga obstanka izgubila jednog vrstnog člana svoga, Jakova Fulu, kojeg nam nemila smrt ugrabi. A. g. Jagić sa žalošću velom pridodaje, da je 6. o. m. u Bychovu kod Kolina umro Franjo vitez Horsky, koj bje jur puno godina počastni član našeg gospodarskog družtva, vrlo racionalan i napredan gospodar te si je upravo kao takav stekao svjetski glas. Jednomu i drugomu uzkliknu skupština: „Pokoj jim i slavni spomen medju narodom slovinskim."

III.

Po tom se je prešlo na dnevni red, te bi najprvo pretresivana točka I. „Koja će sredstva gospodarska podružnica poprimiti, da u svom području stočarstvo podigne."

Pošto je predmet taj jur jur sam po sebi važan, a stočarstvo u obsegu ove podružnice na dosta nizkom stepenu stoji, to se je predmet taj sa svih strana razbistrivao, a napokon se uvidjelo, da želimo li stočarstvo podignuti, to da je od najpreče potrebe:

1) s razloga, što se u podružnici ovoj nalazi dostatno zemljišta, koje bi se krčenjem i kanaliziranjem u plodonosne livade preobratiti moglo, dočim polag takova, kakovo je sada (jer na njem šikara buja, ili je pak do Ivanja vodom pokrito a bude li sušno ljeto tad na njem šaš raste) naš posjednik za skup novac sieno i pašu kupovati mora te upravo s toga stoku svoju slabo a zimi rek bi nikako hrani, a ona u mjesto da napreduje nazadovati mora, jer naš seljak od svojih muzara jedva u mjesecu svibnju i lipnju mlieka dobiva, a poslie presuše. — na temelju, velju — ovih podataka uvidjelo se, da je prešna potreba, da se ova podvodna zemljišta odvode kanaliziranjem, a šikare da se izkrče, da se tako veći prostor produktivna zemljišta postigne.

2) da se broj stoke (osobito muzara) koj je za naše odnošaje u pojedinih posjednika i onako odviše velik snizi i umanji, za da se tad manji broj stoke čim bolje i čim većim uspjehom krmiti može.

3) da se u pojedinih mjestih postave i uvedu bikovi izkušanih pasmina, da se njimi stoka oplemeni.

4) da se usljed obstojeće naredbe nevaljani i maleni seoski bikovi, koje naše seljačtvo posjeduje, te koji se sa ostalim blagom na pašnjacih pasu, uškope ili odstrane.

Na temelju otih obnašašća zaključeno bje:

a) putem upravljajućeg odbora hrvatsko-slavonskoga gospodarskoga družtva vis. kr. zem. vladu umoliti, da u koliko bi se zapreke od pojedinih posjednika i porodile, prisilnimi sredstvi iste — osobito u obćini topolovačkoj, pritjera, da svoja zemljišta o svom trošku kanaliziraju, da se onaj neizmjerni i suvišni kvantum vode, koja im zemljišta u bare pretvara, otimi jarci odtočiti uzmogne. Osim toga, da se skroz i skroz suvišne šikare toli na livadah kao i na oranicah — jer naš seljak štetu iz njih proiztičuću sám neuvidja, takodjer o vlastitu trošku i prisilnimi sredstvi izkrče.

Rad bi otaj — osobito on prije iztaknuti — bio doduše velik i ogroman; uu neizmjerna bi korist s njega potokla, tako da bi ova potonja onaj prvi daleko nadmašivala. Kad i kako bi se ovaj posao izvesti imao, pokazuje representaciji priklopljena a po seljacih i žiteljih obćine topolovačke projektirana osnova, koju je g. Ferdo Seljan podružničkom tajniku uručio.

b) Pošto bi pako sav taj rad samo od kratkotrajne i prividne koristi bio, ako li uza to nasipi savski sistematično uredjeni nebudu, — jer bi napor onaj i rad u slučaju prve prodore sav opet u savsku vodu pao — to bje na predlog g. Eschera zaključeno putem gospodarskoga družtva vis. kr. zem. vladu što toplije umoliti, da ona mogućim pospješenjem sredstva namakne, da se osjeguranje od savskih poplava ozbiljno izvadjati odpočme, jer je inače u tutanj naš rad a s dobrih željica narod naš lje obogatiti neće.

c) Osim toga bi zaključeno istim putem zamoliti visoku kr. zem. vladu, da ili ona sama iz državne blagajne u čim kraćem roku za područje ove podružnice barma tri bika dobre pasmine ili pako da ovoj podružnici čim većom novčanom svotom priskoči u pomoć — kao što no je to i u ostalih podružnicah učinila — da si ona tad iz tog novca, kako li joj sredstva doticala budu, nabavi čim više dobrih bikova, a kamo, komu i uz koje uvjete će se ovi bikovi porazdieliti, ustanovit će ova podružnica naknadno.

d) Potom bi zaključeno, da se vis. kr. zem. vlada — čim će se ovi bikovi u dostatnom broju namaknuti, umoli, da izda s novice naredbu, ili da staru poštri. da se sadanji nevaljani seoski bičići postupice ustroje ili odstrane.

Napokon u predmetu tome bi zaključeno:

e) da se puk naš na naprednije gospodarstvo potakne, a naročito da od držanja suvišnog broja stoke odustane i na sijanje djetele i ine zelene krme prione u pojedinih mjestih kad će se pučanstvo u većem

broju sastojati, držati mu pučka predavanja o gospodarstvu te se u tu svrhu prijaviše:

α) za okolicu farkašićku g. Gjuro Stengel

β) za okelicu topolovačku i prelošku gg. Gj. Pajanović i Ferdo Seljan

γ) za okolicu kratečku g. Mirko Vrbec

δ) za okolicu selsku g. Stj. Metikoš

ε) za okolicu martinskovešku podružnički tajnik; dočim g. predsjednik obreče, da mu lje nijedna prigoda izmaknuti neće — kao što mu i dosele izmaći običavala nije, a da našeg seljaka o boljem gospodarstvu nepoduči.

IV.

Po tom se je prošlo na predmet drugi dnevnog reda t. j. pitanje: „Što je uzrok da školski vrtovi sve više propadaju, po što bi valjalo učiniti, da se isti urede.“

Prije nego li stalo o tom predmetu viećati, izjavi g. predsjednik, da to nije pravi smisao njegova predloga, već da je on mislio staviti predlog: „Kako bi školski vrtovi svojoj svrsi bolje odgovarati mogli“ te je u tom smjeru i odpočela debata.

Gledeć na troškove, štono ih pojedine obćine toli u pogledu nabave školskih vrtova, kao i uzdržavanja njihova nositi imadu, u napred se je nadati bilo, da će predmet taj poveću važnost probuditi, što se je umah i opažalo.

U razpravi, u kojoj su skoro sva gg. članovi svoje misli na javnost izneli, iztaknuto bje naročito, da jur sam novi školski zakon sa svojom naukovnom osnovom dobru uspjehu školskih vrtova na putu stoji, jer uzmemo li u obzir sve one predmete, koji se danas na obćih pučkih školah predavaju i kojih znanje se od učenikah zahtjeva, morala je ova skupština do onog zaključka doći, i da tko odviše dokazuje, ništ nedokaže i „tko odviše prosi malo nosi“; ima bo u naukovnoj osnovi predmeta, koji bi se od učenika II. ili III. tečaja gimnazije ili III. ili IV. tečaja realke njekim pravom zahtievati mogli, a koji su u osnovi za pučke škole skroz i skroz suvišni, jer ne samo što bi naš seljak bez znanja njihova mogao veoma dobar i marljiv i napredan gospodar biti, već bi se u ono doba, kad one nauke uči, praktičnom podukom budi u ciepilnjaku, budi u školskoj bašći ili u ručnom djelu, ili učenjem u kuhanju puno veći i potrebitiji uspjeh za praktičan njegov život postignuti ne samo mogao, već i morao. O tom pr i godom iztaknuo je njeki od gg. skupštinara, da je njekom prilikom upravo o novom školskom zakonu s njekim doglavnikom naše zem. vlade razgovor zametnuo, te ga ozbiljno zapitao: „da li je zem. vlada nakana točno i obširno znanje u naukovnu osnovu uvrštenih predmeta zahtjevati.“ Na što mu doglavnik odgovori, da se oti predmeti imadu onako mimogredce uz tumačenje štiva predavati, jer da to neće škoditi. Na što mu naš skupštinar odgovori, da je u istinu grieh 4, 5 sati na nedjelju upravo u tutanj baciti na predavanje predmeta rek bi skoro suvišnih jer bi mladež školska u ono doba mnogo toga, što će joj u praktičnu životu skoro sasma nuždno biti, naučiti mogla. Ta k čemu riedko bilje od nas puno naprednijih naroda u jošte nikako obradjeno i na ugaru ležeće zemljište presadjivati, dočim ćemo uza to najnuždniji svakdanji krušac oskudjevati. Sve u svoje doba.

Pala je u toj debati i po gdjekoja oštrija nu pala je obrazložena gotovimi činjenicami, koje zdrava logika pobiti kadra nije.

Na temelju o tom zaključeno bje putem upravljajućeg odbora gospod. družtva:

1) predstavkom se na vis. kr. zem. vladu obratiti, da ona iz naukovne osnove za obće pučke škole suvišne predmete kao što su: geometričko oblikoslovje, fizika i tjelovježba a stranom i risanje izpusti, a za oto da se naše učiteljstvo prinuka, da mladež toli u školskom vrtu i ciepilnjaku, kao što i u kuhinji, osobito ženska mladež — praktično poučavati nepropusti, pa će ponestati kradje voćaka i znat će gospodarica pripraviti barma poštenu i tečnu juhu.

2) Pošto se opazilo, da imade škola, koje ili neimaju školskih vrtova ili su pako, ako ih imadu — na veoma neprikladnu i po školsku mladež odviše udaljenu mjestu; dočim opet neki ni valjano ogradjeni nisu, te ako li se što divljaka oplemeni, to se sve i uništi blagom, koje po takvu vrtu pasti običaje; zaključeno bi sl. kr. podžup. osvrćuć se na ote mane i nedostatke umoliti, da ona izvješća o stanju školskih vrtova ovoj gospodarskoj podružnici podnese.

3) Zaključeno bi vis. kralj. zem. vladu umoliti, da ona učiteljem administrativnim putem naloži, da mladež školsku toli u ciepljenju i oplemenjivanju voćaka, kao što i u sadjenju i okapanju za kuhinju potrebna povrtelja, podučavaju. Sav otaj posao, da u prisustvu učitelja obavlja školska mladež, da se tako ne samo teoretično već i praktično pouči. Da se učitelji ban badava mučili nebudu, može plod voćaka i povrtelja njim pripasti; nu s toga su dužni na red i čistoću u školskom vrtu paziti.

Osim toga bi zaključeno:

4) gnoj za školski vrt potrebni uljudnim i molbenim načinom od pojedinih obćinara pribaviti, a s toga da se može onim, koji ga poklone ili dovezu, veći broj oplemenjenih voćaka iz školskog vrta kao za njeku naknadu dati.

5) Jer je ova podružnica sa žalošću opazila, da se naše seljakinje u kuhanje i pripravu dobrih zdravih i tečnih jela veoma slabo razumiju, dok se inače neustanovi, gg. učiteljem upravo svojski na srce staviti, da njihove supruge osobito žensku školsku mladež u vlastitoj kuhinji čim većma u kuhanju podučavaju, jer će si tako najviše zadušbine steći toli po narod iz koga su nikli, koli po domovinu, koje su članovi.

V.

Iza toga bi stavljena na dnevni red:

„Razprava o dopisu hrv.-slav. gospodarskog družtva od 7. veljače 1877 br. 120 o svinjogojstvu.“

Na pitanje prvo: „Kakova vrst svinja nalazi se u području ove gospod. podružnice i u kakovoj množini?“ Zaključeno bi odgovoriti: da u području podružnice ove, jer se je domaća pasmina sasma izrodila, imade svakakve vrsti svinja, nu osim turopoljske pasmine, da nijedna nezaslužuje, da se iztakne. Uslied statističkog popisa od god. 1870 iznosi ukupni broj svinja okolo 5200 komada.

Na pitanje drugo odgovaramo, da se naša domaća pasmina, tako zvani baguni, za tovljenje baš nepreporučuje, jer jedva do 150 kilograma uspije.

Na pitanje treće odgovaramo, da se kod nas jedini način gojenja, a taj jest dobrom i zdravom kukuruzom preporučuje.

Iza toga sliedila je:

VI.

„Razprava o dopisu gospod. družtva od 20. prosinca 1876 br. 798 glede resolucija, štono ih je glavna skupština od 30. studena 1876 prihvatila.“

Resolucija 1. se u svoj cielosti prihvaća.

K resoluciji drugoj, koja se u obće prihvaća pošto u ovoj podružnici pašnjaci podieljeni jošte nisu, zaključeno bje predstavkom se na vis. vladu obratiti, da ona upravo absolutno zabrani, da svaki svoje blago sam pase već da si pojedina mjesta upravnim putem i pod moraš seoske zajedničke pastire stave.

Resolucija 3. prihvaća se u toliko, da se ova podružnica obraća na upravljajući odbor, da on kod zem. vlade izposlovati uznastoji naredbu, kojom bi se pasenje peradi a osobito gusaka, s ostalim blagom strogo zabranilo. Pašnjaci se obćinski radi njihovog velikog kompleksa ograditi nemogu.

Resolucija 4. se tako modificira, da je pojedinim strankam slobodno potražiti dielenje pašnjaka, nu obćinari i posjednici se u obće zakonom siliti na oto nemogu.

Istom prigodom iztaknut bi postulat same naravi pašnjaka, koji do sada spadaju pod kompetentnost urbarskog suda, a svrsi bi shodno bilo, da se segregirani pašnjaci podvrgnu pod djelokrug uprave pojedinih podžupanija, jer će biti dioba brža i točnija a i jednostavnija te cjenija.

Predlog u resoluciji naznačen prihvaća se nu svakako u toliko, da troškovi bivaju na račun zemlje.

Pošto se rezolucija 5. u području podružnice ove i onako jur izvadja, prihvaća se sasma. Po tom je sliedio predlog.

VII.

Kako bi imao kulturni mjernik gospodarskoga družtva uplivati na razvitak i napredak gospodarstva u pojedinih podružnicah?

Uzimajuć u obzir naputak za kulturnog mjernika, opazila je ova podružnica, da jedincata sila cieloj zemlji doskočiti u istinu neće moći, dočim u potrebah lokalnih i onako mjernici podžupanijski bi otu dužnost vršiti imali; misli ova podružnica, da bi takav mjernik samo sa najobćenitijimi savjeti jedva dotjecati mogao te bi baš stranom s toga, a stranom, što neživjemo baš u tako izvrstnih novčanih odnošajih, zem. vlada s naimenovanjem njegovim još koju godinicu u istinu počekati mogla; nu kad bi se već svakako taj novi institut uvesti imao, puno bi bolje bilo staviti ga o bok zemaljskomu gospodarskomu vieću.

VIII.

U predmetu osjeguravanja kod družtva „Slavije“, koje upravljajući odbor dopisom svojim od 15. veljače 1877. br. 103 toliko preporučuje, zaključeno bi, da se od osjeguravanja poljah i livada a osobito vinograda, jer su premije prevelike, a naknada šteta premalena — sasma odustaje i to tim više, jer nam je puk presiromašan. Nu kad bi na švindl, koj se upravo u osjegurajućih družtvih javno i pod pokroviteljstvom zakona tjera, i htjeli jedno oko sasma zatvoriti, to se ova podružnica do naslova „Agenta“ nesnizuje; pa kad se je već unatoč §. 19. provedbene naredbe diobah zadruga sasma nekoretno postupalo — jer su kuće jedna do druge tikom sagradjene — kao liesovi u grobnici rek bi natrpane — to bi se jedino osjeguranje zgrada preporučiti moglo.

U tu svrhu zaključi podružnica ova, na gosp. Čopa kao zastupnika družtva „Slavije“ obratiti se, da on njojzi jedan otisak pravilah družtvenih pripošalje, pa ako li se praktičnom pokazala bude, da se posjednikom istom tad osjeguranje barma kuća i zgrada preporuči. Iza izcrpljenog dnevnog reda prošlo se na pojedine predloge gg. članova.

IX.

G. predsjednik predloži, da se jednom za uvjek zaključi, a zaključak taj da vis. kr. zem. vlada potvrdi, da oni koji žele saditi šljivik, da ga sade u redove tako, oa bude jedno stabla od drugoga 6 metara udaljeno, a ako li bi tko protiv ove ustanove sagriešio, da obćinsko poglavarstvo o trošku dotičnika šljivik urediti dade. Predlog se prihvaća jednoglasno.

Tajnik družtveni umoljava, da mu se dozvoli dati načiniti družtveni pečat. Prima se.

Pošto inih predloga nebijaše prošlo se na sabiranje prinesaka za godinu 1877. te su uplatila sliedeća gg.

G. predsjednik 2 for., Janko Engl, 2 for. 50 nvč., Bezvoda 2 for. 50 n., Hinko Escher 2 for., Gjuro Matasović 2 for. Ivo Kovačić 2 for. 50 n. Edo Taljan 2 for. Grga Miković 2 for. 50 novč., Dragutin Jagić 2 for., Stjepan Metikoš 2 for., Ivan Cizel 2 for., Gjuro Stengel 2 for., Ferdo Seljan 2 for., Franjo Požeg 2 for., Mirko Vrbec 2 for., Gjuro Pajanović 2 for., Josip Jilk 2 for. Franjo Lovrić 2 for., Martin Prukner 2 for. te bi iza toga u $^1/_2$7 satih sjednica zaključena.

J. Muzler, predsjednik. *Gjuro Matosović*, tajnik.

Zapisnik

od dne 14. lipnja 1877, vodjen u sjednici gospodarske podružnice Jastrebarske pod predsjedničtvom gospodina predsjednika prečastnoga župnika Dragutina Jaugcera i nadziranjem političnoga povjerenika poglavitog gospodina Luje Polića, tajnika kr. podžupanije Jastrebarske.

Prisutni:

Članovi podružnice, koji se sakupiše u povećem broju usljed poziva g. predsjednika javnim pozivom u novinah.

Predmet:

§. 1. g. predsjednik otvara sjednicu i predlaže, dočim gospodina tajnika Valentekovića prisutna nema, da se gosp. Kamenar privremenim tajnikom za ovu sjednicu imenuje. Skupština prihvaća taj predlog, a gosp. Kamenar prihvati se tajničkoga poslovanja.

§. 2. g. predsjednik uručuje posledňje sjednice zapisnik za pročitanje. Pročitan zapisnik posledňje sjednice biti će naknadno odobren.

§. 3. g. predsjednik predlaže od g. Valentekovića ostavku, kojom se kao izabrani ove podružnice tajnik i blagajnik zahvaljuje, iz razloga što nemože te časti obnašati. Skupština prihvaća sa žalosću tu ostavku i izrazuje g. Valentekoviću priznanje na pripravnosti, kojom je dosele obnašao ovaj tegotni posao.

§. 4. g. predsjednik predlaže skupštini, da izbor tajnika i blagajnika preduzme te predlaže, da se g. Juraj Kamenar kao tajnik i blagajnik izabere. Skupština prihvaća g. predsjednika predlog jednoglasno.

§. 5 g. Valenteković predaje skupštini sve spise i račune sa gotovim novcem od 49 fr. 83 novč. slovom četerdeset i devet forint 83 novč. a. v. Skupština prima spise i gotove novce od g. Valentekovića i predaje odmah tako spise kao i gotove novce u svoti od 49 fr. 83 novč. g. Kamenaru kao tajniku i blagajniku u ruke.

§. 6. g. predsjednik predlaže dopis središnjeg gospodarskoga upravljajućega odbora u Zagrebu od 4. travnja 1877 broj 300, kojim se sliedeća pitanja na pretres ove podružnice stavljaju:

1. Kako da se kod nas vinogradarstvo uredi, da polučimo po primjeru Franceske jednoličnost proizvoda?

2. Kako da se kod nas gojenje šljiva najvise razprostrani i u kojih priedjelih?

3. Kako bi se moglo proizvadjati med, sir, maslac, meso i vuna za izvoz?

Skupština prima ovaj dopis do znanja, uzima stavljena pitanja u pretres, te zaključi sliedeće:

I.

Na prvu točku odgovara:

U području podžupanije Jastrebarske jeste vinogradarstvo najvažniji predmet, iz kojega ovdašnji narod skoro jedini dohodak crpi. Po tom je i najvažnija grana gospodarstva ove podžupanije ili podružnice.

Vinogradarstvu posvećuje ovdašnji narod najvećma svoju pazku i rado goji vinovu lozu ne samo zato, da se uzraslom kapljicom sam okriepi, već ponajviše zato, da si pribavi novac, kojim sve svoje potrebe namiruje; riedkom iznikom živi i uzdržaje se ovdašnji narod jedino iz vinogradarstva, pa da plodne godine i dobre ciene postoje, mogao bi se ovdašnji narod sretnim nazvati, nu od kako su nastale elementarne nesreće i vinograde tuča i oluja oštetila — kroz više godina, pao je narod u vrlo opasno oskudno stanje, iz kojega položaja mogu narod samo dobro plodne godine i opet pridići.

Što više izkusio je svaki posjednik vinograda, da od godine 1864. našemu vinu sve to više ciena pada, pa da smo imali godina koje su u tako nepovoljni položaj vinogradare stavile, da jim se ni troškovi naplatili nisu.

(Konac sliedi.)

Izvadak

iz zapisnika odborske sjednice od 10. srpnja t. g. držane pod predsjedničtvom preuz. gosp. grofa Gjure Jelačića u prisutnosti družtvenoga podpredsjednika Andrije Jakčina i odbornika gg.: dre. Lorkovića, Ig. Egersdorfera, Hinka Janušića, Josipa Torbara, Fr. Ćordašića i Franje Barača.

Predmeti.

1. Čitan bje zapisnik zadnje odborske sjednice od 5. lipnja t. g. Odbor prima zapisnik do znanja te ga cjelovito ovjerovljuje.

2. Tajnik pročita visoku odluku od 16. lipnja t. g. broj 9755 kojom kr. vladni odjel za unutarnje poslove upravljajućemu odboru do znanja stavlja, da je pronašao uslied podnešene molbenice od 11. travnja 1877. br. 7455. i na temelju predbježne dozvole od 25. travnja t. g. br. 8243 hrv.-slav. gospodarskomu družtvu u Zagrebu za gradnju izložbene sgrade dozvoliti uz uvjete tičuće se odplaćivanja, uknjižbe i izplaćivanja, novčani zajam u iznosu od 30.000 for. iz rezervne zemaljske zaklade uz 6% kamata i 1% odplatka to jest nz amortizaciju tečajem 32 godina.

Podjedno dostavlja vis. kr. zem. vlada obrazac zadužnice za podpis podpredsjedniku ili u zapriečenju istog po predsjedniku zatim po dvojici odborskih članova uz dva svjedoka s tim dodatkom, da se ovi podpisi sudovno uvjeroviti ter da se zapisnik glavne skupštine od 19. kolovoza god. 1875. zatim zapisnik odborske sjednice od 3. travnja g. 1877. konačno zapisnik obdržavati se imajuće sjednice u svrhu imenovanja rečenih družtvenih vlašćenika zadužnici priložiti ter nit zavodskim pečatom pripečatiti imade.

Odbor prima odluku vis. kr. zem. vlade glede novčanoga zajma u iznosu od 30.000 for. sa svimi uvjeti do znanja, te izabere za podpis zadužnice i primanje zajma g. Ig. Egersdorfera, i g. Eduarda Suhina, koji bi osim družtvenoga predsjednika preuzv. g. grofa Gjure Jelačića i tajnika Vl. Vichodila kao ovlašćenici upravljajućega odbora gore navedenom zahtjevu vis. kr. zem. vlade zadovoljiti imali.

Podjedno odluči odbor da se svi podpisi zadužnice sudovno ovjeroviti zatim da se zapisnik glavne skupštine od 19. kolovoza g. 1875. zapisnik odborske sjednice od 3. travnja g. 1877. napokon onaj zapisnik od 10. srpnja g. 1877. zadužnici priložiti, valjano prišiti, ter nit zavodskim pečatom pripečatiti imade.

Napokon pristaje odbor na sve ostale u rečenoj odluci od 16. lipnja t. g. br. 9755. navedene uvjete tičuće se uknjižbe pozajmljene glavnice, osiguranja svojih nepokretnina od požara, načina izplaćivanja i odplaćivanja glavnice sa kamati te zaključi da se radi dopunke dozvoljenoge zajma rečena zadužnica sa potrebitimi prilozi čim brže vis. kr. zem. vladi predložiti imade.

3. Visoka kr. zem. vlada dostavlja natrag gradjevnu osnovu za izložbenu kuću, predloženu podneskom od 4. travnja t. g. broj 286 na tekničko izpitivanje, uz nekoje važnije primjetbe tičuće se razdielbe prostorija, ukinuća traversa; ujedno naznačuje ona upravljajućemu odboru

glavne uvjete jeftinbenoga operata uz preporuku, da se nadzor gradnje vještaku mjerniku povjeri a time svakomu svojevoljnom izvedenju i zaračunjanju izvedenih radnjah od strane poduzetničtva put zakrči.

Odbor prihvativ sve od strane gradjevnoga odsjeka učinjene primjetbe na gradjevnu osnovu, odstupa izvedenje ovih preinaka na izložbenoj kući gradjevnomu povjerenstvu, kojemu se ova odluka ravnanja radi na znanje staviti imade.

4. Visoka kr. zem. vlada dostavlja izjavu zemaljskog školskog vieća o ustrojstvu uzornih gospodarstva kod pučkih učiona zatim predlog g. Šugha i knjižicu o školskih vrtovih dra. Schwaba na očitovanje.

Riešenje toga predmeta po tajniku prima odbor uz odobrenje na znanje.

5. Dr. Čech, docent na politehnici u Berlinu šalje odboru svoju brošuru o kemičkoj industriji u Hrvatskoj i Slavoniji ujedno upozoruje na svoje djelce Phenol, Thymol kiselina salicylna proti pomoru pčelinog legla zatim na eksport divljega hmelja iz Hrvatske i Slavonije.

Odbor prima rečeni Essay o kemičkoj industriji te odredi da se važnije partije njegova sadržaja u koliko bi iste domaće gospodarstvo tangirale u gospodarskom listu obnarodovati imadu.

6. Predsjednik gospodarske podružnice Kazimir Jelačić odgovara na nekoja pitanja stavljena po upravljajućem odboru glede vinogradarstva i stočarstva ujedno šalje u ime podružnice izvješće o stanju zimskih usjeva u okolici zlatarskoj.

Odbor prima strukovno mienje gosp. predsjednika uz zahvalnost na znanje te odstupi izvještaj o stanju zimskih usjevah uredničtvu „Gosp. lista" da se njim posluži.

7. Visoka kr. zem. vlada dostavlja po zastupniku Ladislavu Korizmiću sastavljenu brošuru: Razmatranje o uvoznom i izvoznom prometu austro-ugarske monarkije na shodnu uporabu.

Odbor zahvaljuje na priposlanom spisu odstupiv ga uredničtvu gosp. lista na shodnu uporabu.

GLASONOŠA.

Razne viesti.

Zagreb, 1. kolovoza 1877.

Vrieme i ljetina. Ovogodišnje ljeto ostati će, kako je vidjeti, do svršetka suho; pa to valja ne samo o Hrvatskoj i Slavoniji već i unatoč nekim momentanim olujam i povodnjam skoro o svoj našoj carevini. Jedino iz Moravske čitasmo viesti, da se je strn težko spremala zbog prevelike kiše. Žetva je u Hrvatskoj gotova te smo njom zadovoljni. Ozimina poniela se obćenito mnogo bolje od jarine, nu i ova, gdje je bila dosta rano sijana, urodila je poprieko dosta dobro. Nu kukuruz i korun svuda je postradao i još uviek strada s prevelike vrućine i nedostatka vlage. Samo gdje što u Podravini, čujemo, da je rani kukuruz dosta dobar te bi mu izdašna kiša mogla jošte puno pomoći. Vinogradi u zapadnoj strani naše zemlje, koliko razabiremo iz izvještaja i privatnih viesti, bolji su nego li na iztočnoj te ovaj pojav odgovara sasvim onomu, koj se opaža u cieloj austro-ugarskoj carevini: i tuj se u Ugarskoj i Sedmogradskoj u vinogradih veoma malo grožđja zametnulo dočim je obilati rod pokazalo trsje u Štajerskoj, Austriji, Moravskoj, južnom Tirolu, Primorju i Hrvatskoj.

Silna žega nahudila je ponešto i trsju, jer se je grožđje osipalo, samo graševina ne gubi bi reć ni jedne jagodice. Tuča potukla je ljetos okolicu varaždinsku, priedjel od Okića prema iztoku do blizu Ivanića, Kutinu s okolicom. U Ugarskoj smlatila je tuča Banat, priedjele uz štajersku granicu i nešto uz austrijsku. u Českoj više političkih kotara, u Štajeru okolicu od Gradca zapadno prema Koruškoj i južnu Štajersku u najvinorodnijih priedjelih.

Sada bi se imala najbolje kositi otava, nu ne ima je ni za liek te će valjati čuvati sieno i štedljivo polagati, da ne bude u proljeće jauka i leleka!

La courousa. Dobismo od prijateljske ruke francuzki trgovački oglas štampan u Toursu, kojim se trgovcem preporuča nov fabrikat poput pruskoga erbsenwursta a ime mu je kuruza. Kako iz opisa te suhe kobasice vidimo, biti će ona prilično slična onim, što je naši seljaci u Posavini prave: ima u njoj kukuruzna brašna (naši uzimlju kukuruznu kašu što ju zovu jaglje) sočiva i mesa. Francuzki tvorničar veli, da su te kobasice za vojsku svih naroda mnogo prikladnije od njemačkoga erbsenwursta, budući jim tek više francezki dakle svjetski a ne njemački. Prijatelj nas uvjerava, da je tvorničar posegnuo navlaš za hrvatskom riečju kuruza te njom okrstio svoju tvorinu. Kako mu drago.

☛ Hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo preuzelo si je zadaću da nastoji oko toga, da podigne naše domaće poljodjelstvo te prokrči put gospodarstvenomu napredku u sve slojeve hrvatskoga naroda.

Nu kao što nijedan zavod, osnivajući se na dobrotvornih uslovih svoga obstanka, nemože obstojati a kamo li shodno djelovati i uspievati bez dovoljnih novčanih sredstva tako i naše gospodarsko družtvo ne može napred stupati na stazi napredka, ako mu uztegnu svoju pripomoć njegovi članovi koji su obvezani po družtvenih pravilih točno svoje prineske namirivati.

Novčana pripomoć jeste tim potrebitija u ovo doba gdje je gospodarsko družtvo naumilo graditi kuću, te mu u to ime treba nabaviti potrebitu glavnicu da ovaj obće koristni podhvat čim brže na kraj dovesti može.

S razloga dakle, što mnogo članova gospodarskoga družtva jošte nije zadovoljilo svojoj dužnosti naime: da namire svoj prinos članstva ili pošalju predbrojke za družtvene časopise ili pako u blagajnu uplate dug za proizvode iz gospodarskoga pokušališta, s toga časti se ovim upravljajući odbor pozvati sve članove na uplatu rečenih zaostataka u družtvenu blagajnu te se nada čvrsto, da će se svi, kojim je stalo do obstanka i napredka našega gospodarskoga družtva ovoj prijaznoj opomeni odazvati ter svojoj dužnosti zadovoljiti, da si upravljajući odbor u svrhu utjeranja prinesaka sve neugodne mjere prištediti uzmogne.

U Zagrebu 1. kolovoza 1877.

Za upravljajući odbor hrv.-slav. gospodarskoga družtva

Gjuro grof Jelačić, predsjednik. *Vl. Vichodil*, tajnik.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.

Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva **Vlastimil Vichodil**.

Broj 16. U Zagrebu 15. kolovoza 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 8 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Vrcalo meda.

Vrcalo meda, izumljeno po glasovitom pčelaru g. Hruški godine 1865., a kasnije usavršeno, je stroj, koji centrifugalnom (zamašnom) silom baca med iz stanica saća o stienu kace, odakle se čist sakuplja na dnu ove i dalje odtiče na pipnjak van u podstavljene posude, za čuvanje meda opredieljene, dočim saće preostaje neozledjeno i za dalnju porabu spretno. Ovo se sbiva spravom poput snovače ili motovila uredjenom, u kaci osovljenom; u strane iste sprave smiešta se saće, te se sve to skupa kreće u kaci vrtenom, dok se sav med izvrca i saće izprazni.

Vrcalo množi pčelarom dobitak znamenito, jer se izpražnjeno saće pčelam podmeće, te ga one opet medom pune, a netrebaju tek graditi iznova. Osobito je to u doba obilne paše od velika probitka.

Pčele trebaju oko 10 do 14 gr. meda da proizvedu 1 gr. voska. Uzmimo da stoji 1 kgr. voska 1 for. 80 n. a samo 10 klgr. meda po 45 nvč. — 4 for. 50 nvč., kolika to razlika! Znade se takodjer, da pčele za obilne jim paše najmanje 8 krat toliko prazna saća medom pune, nego li nova saća pograditi uzmognu. Prema tomu shvatiti će se znamenita korist vrcala, koje u nijednoga pčelara manjkati smjelo nebi.

I čistoća te dobrota meda što ga spravljamo, zavisi o tom, kako ga iz stanica dobivamo, jer je u crnih, starih stanicah med iste inače vrsti posve jednak onomu u stanicah novih, svjetlih. Toplinom ili gnječenjem odlučuje se s medom skupa od stara saća više ili manje i ono nečista, što ga sadržaju košuljice, ostavljene u stanicah od izasavšega iz njih legla pčelinjega. Vrcalom dobivamo čist med, kako se on sam u sebi čist u stanicah nalazi, dobivamo ga pače najbržim i najlasnijim načinom.

Ja rabim takovo vrcalo preporučeno od uprave bečkoga pčelarskoga družtva, te ga osvjedočen osobno o valjanosti njegovoj — preporučam nadalje hrvatskim pčelarom sa primjetbom, da sam pripravan nabaviti ga svakomu koji ga uzhtije, po cieni tvorničkoj. Dva takova stroja stavljena su mi dapače na razpoloženje, te jih mogu odpremiti odmah po želji, uz obširan opis porabe.

Isto tako pripravan sam na svaki upit glede vrcala odgovoriti obširno i razjasniti sve, što se gdjekomu nerazumljivo ili dvojbeno čini.

U Orehovici, pošta Mihovljan.

M. Bertić,

Chaverondierova pravila za berbu.*)

Berba zaključuje cjelogodišnju radnju u vinogradu te započimlje posao oko proizvodnje vina.

Prije nego li se k njoj pristupi, valja popraviti badnjeve i lagve, namočiti nje i čabre te preše, da ne propuštaju pa je veoma pozorno izprati.

Brati valja, čim je grožđje podpunoma sazrelo. To se poznaje po sliedećih znacih: Petljika na grozdu počima žutjeti; grozd se objesi; jagoda nije više tvrda; kožica joj je mekana i prozirna; grozd i jagoda lahko se odkida, grozdov je sok sladak i ljepčiv.

Koristno je u obće, da se kasno bere; ali ima iznimaka i od toga pravila. Tako primjerice na sjeveru zgadja se često, da grožđje ne može podpuno dozreti te

*) Chaverondier jeste jedan od prvih praktičnih vinogradara u Francezkoj, koj je svoje naputke za vinare izdao u knjizi: „La vigne et le vin“. A Paris, Libraire agricole 1876. 26 Rue Jacob. Poznati uglednik Guyot primio je radostno posvetbu njegova djela, jer u piscu pozna „un de viticulteurs le plus ingenieux et le plus serieusement persévérant en France.“ Hrvatski čitatelj opaziti će u prvi mah razliku izmedju obično bombastički učenjačkoga tona njemačkih te ruke pisaca i jednostavnoga razlaganja francezkoga kojemu nije toliko stalo, da kaže nešto nova, koliko da stare običaje izpravi i s postulati znanosti u sklad dovede. Ur.

ga valja i prije ubrati ako ne ćemo da nam na trsu sagnije. I u sriednjih krajevih nužda je kadkada prije brati zbog sveudiljne kiše, s koje počima grožđje gnjiti. Isto to valja za onaj slučaj, premda to riedko biva, kad nadodju rani mrazovi prije nego li je grožđje dozrelo; tada se dozrievanje obustavlja i grožđje se naglo razstavlja te je sila, da se bezodvlačno pobere.

Nu ako je dobro ne brati prije nego li je grožđje podpuno dozrelo, bilo bi štetno odgodjati i nadalje berbu, jer bismo tada dobili vino mekše, sa više sirupa, ali manje stalno.

Kasna berba neka se ostavlja bielu grožđju, što ide odmah u prešu te je odlučeno za žestoka vina (vins de liqueur). Za crvena vina ima se brati grožđje čim je dotle doprlo, da na čokotu više ništa ne dobiva.

U vinogradih boljega glasa dobro je pričekati berbom dok nastane redom više liepih dana pa i tada ne valja brati za rose, dok je nije sunce osušilo, da bude grozdni sok više stisnut to jest dok se digne njegov razmjer sladora. Na liepu vremenu znamenito izhlapljuje iz grožđja voda te se po malu i težko nadomiešta; u takovih odnošajih ubrano grožđje daje sladju širu i dosljedno bolje vino s više alkohola.

U dobrih vinogradih ima se držati dvoja berba: u prvoj se bere samo podpuno zrelo grožđje, a u drugoj, nekoliko dana kasnije, sve što je ostalo iza prve berbe.

Birača ili trgača ima se uzeti toliko, koliko jih treba, da se nabere pun badanj. Ovo je važan naputak osobito kad je za berbe vlažno i hladno vrieme; jer beruć dva dana u jedan badanj, ono što se bere sutradan te se meće na jučer ubrano grožđje, razhladjuje ovo, što se je jur ugrijavati začelo te po tom sustavlja vrienje.

Neshodnost naredbe, da se sva berba drži u isto vrieme.

Nekada oglašivali su u Francezkoj župnici sa propovjedaonice rok za berbu, što su ga sámi ustanovili u sporazumku sa poglavarstvom i vještaci te je zabranjeno bilo brati prije toga roka.

Danas je dokinut u nekih mjestih običaj, da se ustanovljuje rok; nu ima ipak i danas mnogo obćina, gdje obćinska oblast odredjuje početak berbe.

Bilo bi koristno za vinogradare, da se svuda dokine taj zastarjeli bezrazložni običaj.

Nekoć, do gdje kojih iznimaka, nije se u jednoj okolici gojilo van dvie vrsti trsja, koje su dozrievale malo ne u isto vrieme. Nu već puno godina poznavaju naši vinogradari razne vrsti grožđja sa svih krajeva zemlje te je i goje, hvala brigi naših učenih ampelografa.

Vinogradari poprimiše trsje sriednje vrstnoće i fino te počimlju, premda žalibože samo iznimice, proizvoditi izvrstnije vino. Osobito se počelo gojiti one vrsti, što obilato rode pa i one, s kojih bude jače, intenzivnije izraženo vinsko lice. Sve te vrsti ne dozrievaju u isto vrieme te ranije dozrievaju često po osam po četrnaest dana prije od poznijih. Od tuda svatko vidi, kako je ne shodno ustanovljivati jedan te isti rok za berbu svih vrsti, od kojih je jedna do toga roka prezrela, a nisi je smio brati pod prietnjom globe, dočim drugoj treba još nekoliko dana ili čak nedjelja da dozre.

Zato se rokom za berbu susteže sloboda svačija a bez ičije koristi.

Ima nade, da će usljed mnogobrojnih prosvjeda sa strane vinogradara prestati običaj odredjivati berbu.

Opazka prevoditeljeva. I mi smo toga mnienja. Evo razloga. Ima u vinogradih naprednijih gospodara vrsti grožđja što dozrievaju dok su naše obične vrsti jošte tvrde poput graška. Ako si ovakav napredni gospodar izhodi dozvolu oblasti, da bere prije ustanovljena roka, viknuti će za svoje i obćenito dobro nemaran seljak, da je zabrana ili poprieko dokinuta ili da je drugi zakon za gospodina a drugi za mužeka. Silom valja neuku masu voditi napredku samo ondje, gdje sva druga sredstva ne koriste; dobar primjer i umjestan naputak djeluje sjegurnije makar i laganije.

Ruljenje ili čupanje grožđja.

Ruljenjem odkida se jagodje s petljike. Vještaci nisu ni danas posve složni u sudu, da li ruljenje koristi ili škodi; nu u glavnih načelih ne ima medju njimi razlike, a po tih načelih ne će vinogradar pogrešiti ako bude u posebnih slučajevih grožđje ruljio. Nitko nepreporuča u obće da se rulji, a neki drže u više slučajeva ruljenje upravo štetnim.

Gdje je trsje, što rodi vinom tvrdim, rezkim, prejakim nu stalnim, tuj se može najveći diel grožđja ruljiti, jer u petljici ima puno rezke sućine a povrh toga mnogo tanina, koje bi oboje pomnožavalo prirodjenu trpkoću takova vina.

Usuprot ne valja grožđja ruljiti gdje rodi lahko vino, koje se rado mienja; isto valja pamtiti ako je grožđje prezrelo te veoma puno sladora; petljika je takovu grožđju potrebita da pospješi vrienje te pronikne širu dušičnom tvari, na kojoj bi inače oskudievala. Poglavita je mana petljike, da podaje vinu ukus oštar i gorak; nu toga ukusa na skoro ne staje od velike česti ako ne sasvim, a vino dobiva više vinskoga duha, snage i jakosti, čega mu za stalnost veoma treba.

M. Tauré opazio je, da vino gnječeno s petljikom ima više alkohola od onoga što je gnječeno iz oruljenih jagoda. Ovo se razjašnjuje onim svojstvom petljike, da pospješuje vrienje svojim mekaničkim djelovanjem i kiselinami, što jih sadržava, a budući savršenije vrienje, pretvorila se je tim veća čest sladora u alkohol ili vinovicu.

Tko dakle ne zna, bi li ruljio ili ne, neka se ravna po širi i po vrsti vina, što hoće da napravi.

U svakom slučaju, ako ima šira vrieti u otvorenu badnju, biti će ruljenje skoro uviek štetno, jer će se tako trajanje vrienja odveć produžiti.

Ako se kani metati kljuk u zatvoren badanj, može ga se jedna čest oruljiti, pazeć ipak na sve ostale okolnosti, koje neka odluče, koliko se ima oruljiti a koliko ostaviti na petljici.

Rulji se na više načina. Najobičnije biva, da se nad badanj vodoravno postavi okvir s rešetom budi drvenim budi željeznim. — U to se rešeto sasiplje grožđje, što ga radnik grebljicom tako dugo amo tamo tjera, dok

ostane petljika gola Petljice se bace u prešu, da se izvadi s njih ako bi što god ostalo na njih soka, a tada se stisnu u hrpu i dobro pokriju te pričuvaju, da se s droždjem skuvaju u rakiju komovicu.

Valja li ubrano groždje odmah gnječiti?

Gnječeć groždje hoćemo da prikratimo trajanje vrienja, koje u sgnječenu groždju počima mnogo brže nego li da smo cielo sbacali u badanj.

Gnječiti se groždja mora, ako hoćemo da vre u zatvorenu badnju ili u onakvu, gdje se kljuk pritište posebnim izprebušenim pokrovom. Budući tuj vrienje mnogo polaganije nego li u otvorenu badnju, dobro je da se prikrati kolike se može.

Nu za otvorene badnjeve ne treba groždja prije prvoga vrienja gnječiti; ili mu to barem ništa ne pomaže. Čini se doisto, da je dobro potrgano groždje sgnječiti prije nego li se meće u badanj, da tim brže nastupi vrienje; nu u nekih slučajevih bolje je da se cielo groždje metne u badanj i tako ostavi nekoliko dana.

Kad primjerice groždje nije posve dozrelo, valja da se koliko je moguće ne ozledjeno uspe u badanj; tu će ono na neki način iz nutra uzavreti te ovakovo vrienje zovu Francezi ne bez razloga: „fermentation saccharine. To je isto ono, što rade u krajevih. gdje prave jabukovaču (cider). Jabuke se metnu u hrpu te se ostave ovako dugo vremena prije nego li se kane gnječiti. One u toj hrpi skoro uviek mienjaju svoja svojstva a to usljed toga što duže stoje te malko uzavru. Tko jih je prije okusio pa je sada kuša, uvjeriti će se, da su manje kisele: pa to isto biva i kod groždja.

Početkom ovoga vieka upozorio je M. de Sampayo, kemik i oenolog portugižki na valjanost ovakva postupka. On preporuča, da se čeka dva, tri ma i četiri dana prije nego li ćemo groždje gnječiti, a to prema tomu kako je više ili manje groždje zrelo te tvrdi da se za tih nekoliko dana razvija u groždju slador prije nego li počme vreti. Omeknuti će i kožica te će se groždje laglje i savršenije sgnječiti; vrienje biti će brže, vino biti će jasnijega lica, jače i stalnije; jer će, sakupiv se u njem više sladora, imati i više alkohola.

Da postignemo sasvim uspjeh opažaja Sampayova, ne smiemo ubrana groždja odmah u brentah gmeždíti (greštati) niti ga preko gnječila u badanj spuštati, već polagano i oprezno metati u badanj, da ne ozledimo kožica.

Gnječitba biva na više načina. Nu gnječilo se kako komu drago, uviek valja paziti, da se ne satru koštice, jer ima u njih neko ulje, koje bi, da se s vinom smieša, nahudilo dobroti vina.

Bez prigovora najshodnije je sgmeždíti groždje gazeć ga nogama, jer težina tiela toliko pritište jagodu da mora puknuti, a to ima biti ako hoćemo, da svaka kap šire odavre, elastičnost nogu neda da se satru koštice, koje bi tada potakle drugo vrienje pa bi pokvarile i ukus vina. Tople noge i listovi gazioca dižu toplinu kljuka te pospješuju vrienje.

Danas se obćenito gnječi gnječili s dva narezana valjka, učvršćena izpod otvorena trupa, u koj se usipava groždje. Vrteć se valjci jedan prema drugomu, hvataju svojimi nabori groždje te ga gmežde i ujedno izgmeždjen sok i trop bacaju u podloženi badanj.

U ovih strojevih to ne valja, što ili propuštaju ciele jagode ili gmežde koštice i petljike, kojih oštar sok uviek hudi širi. S toga bi valjci imali biti obučeni debelimi nu koliko mekčimi oblozi od kaučuka.

Bitno je tuj, da bude gnječitba podpuna t. j. da se otvori svaka jagoda. Razumije se, da sok u ne stisnutoj jagodi ne bi mogao uzkipiti te bi s njega izašla šira a ne vino.

Poglavita načela konjarstva.

1. Je li u obće po maloga gospodara probitačno, da se bavi konjarstvom?

Konja treba sveudilj kod gospodarstva, trgovine, za vojsku i za zabavu i kod nas i u inozemstvu, te zato može upravo malomu gospodaru nositi puno koristi ako se pri tom drži valjanih načela.

2. Koja su poglavita načela konjarstva?

Dobar izbor živine za pleme i za plemenitbu sposobne, oprezan postupak njom navlaš oprezan postupak mladimi ždrebicami opredieljenimi za pleme ćak do njihove četvrte godine te pažnja na kobile plemenke ma to i stajalo troška, držeći se pri tom načela, da su one temeljnom glavnicom za uspješno konjarstvo.

3. Kakova ima biti kobila, odlučena za pleme?

Kobila ima najprije biti prosta mana, što se prenose od koljena na koljeno: Ne smije biti pokvarenih očiju (primjerice mutna oka, crne mrene, mjesečne sljepoće) težka disanja (nedušljiva ili hripava); ne smije imati pogreške u kostih napokon ima biti zdravih kopita (niti puno niti plohoroga). Premda se ne zameću kostne bolesti jur u materi, ipak krutost (nepružnost) kosti nasljedjuje mlado po materi te je uviek sklono na takove bolesti.

Kobila ima biti kratkih nogu, širokih prsi, obilata zadnjega kraja i jaka hrbta, okrugla trbuha i široke stražnjice. Ima biti velika i lahka koraka, krotka i vesela te u primjerenoj dobi.

4. U kojoj dobi ima biti kobila za oplod?

Ždrebice, koje su dobro hranjene od kako su na sviet dospjele, ne smiju se pripuštati pod pastuha, dok jim nisu $3^1/_2$ godine, jer dotle nisu gotove u svom tjelesnom razvitku.

One pako ždrebice, koje su za mlada slabo dvorene, mogu se upotriebiti za pleme istom u $4^1/_2$ godini.

Gledeć na starost, do koje se može kobila za pleme upotriebiti, valja uvažiti, je li kobila težko radila a uz to se mnogo puta ždrebila, u kojem slučaju nije ona nakon 16. godine sposobna za pleme.

Dobro dvorena kobila sposobna je za pleme do 20. godine te može sve do te godine podavati jaku ždrebad.

5. Kakov ima biti ždrebac za pleme?

Kako ždrebica tako i ždrebac ima biti prost svih

tjelesnih mâna; glavno je, da bude ždrebac dobar i vesel, tiela sumjerna i čvrsta u svih udih, koraka izdašna i pravilna. Ždrebac plemenjak ima valjana svojstva pretakati u svoje potomstvo te s toga ima i sam biti dobre i plodne krvi, ima biti koliko je moguće obične veličine kako su kobile ili barem ne mnogo manji a nikada preko reda veći:

6. U kojoj dobi ima biti ždrebac plemenjak?

Ždrebac je najplodniji od četvrte do izpunjene 16. godine.

7. Koja svojstva nasljedjuje obično ždrebe po otcu i koja po materi?

Po mnogom izkustvu opazilo se, da pastuh ucjepljuje ždrebetu ćud i tjelesnu savršenost, kobila silu i kostur. Ždrebčići uvrgavaju se obično u otca a ždrebice u mater.

8. U koje doba godišta ima se u nas pripuštati kobila pod pastuha?

Od početka veljače do konca lipnja, a u krajevih hladnijih i visokih do 15. srpnja.

9. Zašto ima to bivati u ovo doba?

U to doba pojavlja se u kobilâ gôn te se zato lahko oplodjuju; a ždrebad dolazi u zgodno vrieme na sviet, jer se to zgadja u ono doba godine, što tjelesnom razvoju najbolje prija.

10. S kojega se razloga ždrebe, što je dospjelo na sviet od veljače do lipnja, najpovoljnije razvija?

Jer u to doba ima dosta paše i krme, mlieko materinje sadržaje u to vrieme najviše hranivih, mastnih i prijatnih tvari, što sve ždrebetu ide u prilog.

U to doba ne samo da je ždrebetu materinje mlieko bolje i izdašnije već si može i samo naći tečna i njemu koristna bilja i trave. Ovako se može ždrebe odbiti od matere prije nego li nastupi hladno vrieme, a do zime bude već toliko jako i razvito, da može laglje odoljeti uplivu gorega vremena.

11. Po čem se poznaje, da se kobila goni?

Prvi gon pojavlja se obično s proljeća osobito za mirna, vlažna vremena a poznaje se po tom, što je ždrebica nemirna, sili k ostalim konjem, te hrže, ako joj se drugi konji primiču; spol nabrekne a unutarnji otvor porumeni, iz njega se ciedi biel sok, otvara se sve više i kobila češće nagiblje kao da će vodu pušćati, nu pri tom izilazi iz nje malo mokrače nu tim više ljepiva, žućkasta dljena.

Nu mnoge ždrebice ne kažu gona tako jasna pa se zato i usljed manje očitih znakova vode k pastuhu, da se vidi hoće li ga pustiti k sebi ili ne.

Gon traje obično 24 do 36 satih, te nije li mu zadovoljeno prviput, pojavlja se opet iza 9 dana.

12. Kako se ima kobila za opas prirediti?

Najprije imadu joj se skinuti zadnje podkove ili se omotati cunjami, da neudari pastuha. Rep ili se neka splete ili sveže, da nijedna žinja ne strči na stranu, jer bi se mogao pastuh ozlediti.

Ako je kobila od pastuha niža, ima se nešto više postaviti, ako li je viša ima se niže postaviti.

13. Kako se obavlja sam pripust?

Ako se kanimo pastuhom za pokus (Probirhengst) uvjeriti, goni li se zbilja kobila, tada imamo kobilu dovesti donj do ograde oko 4 stope visoke, koja dieli jedno od drugoga.

Vidimo li tuj, da kobila za pastuha mari, tada ćemo dovesti pastuha, kojim želimo da nam bude kobila opasana.

Čin pripusta ima se obaviti na mjestu tihu, osamljenu bez ikakove sile, koja obično zaplod prieči; razumije se, da se pri tom poslu ne ima desiti nitko van onih, koji imadu kakav posao.

Kobilu drži na ularu jedan ili dva čovjeka tako da vidi pastuha, kako joj se primiče. Pastuha vode dva čovjeka, vodeć ga jedan na ularu a drugi držeć za grivu, da prevelikom naglošću neozledi kobile.

Sve što smije čovjek za samoga skoka činiti jeste, da pastuhu dva ćovjeka podrže noge, kako se nebi s kobile skliznuo.

14. Kako se poznaje skok da je valjano obavljen?

1. Pastuhu klone glava i vrat na kobilu te češće i duboko dahne;
2. na korjenu repa vidi se pritisak, i
3. strane zadka grčevito se stežu.

Ako ne vidimo nijednoga od ovih pojava, znak je, da se pastuh nije sjemena oprostio, te valja dati skok ponoviti, pri čem se nije bojati, da bi to moglo pastuhu išto nahuditi.

15. Što se ima zatim činiti?

Spremajuć se pastuh s kobile, valja ju okrenuti lievo ili desno, jer tada obično udara pa bi mogla silazećega pastuha udariti.

16. Kada se ima kobila opetovano pripustiti?

To biva osmi ili deveti dan po prvom skoku i ako se opet goni, pripušta se opet.

Ako želimo uvjeriti se, jeli kobila oplodjena, možemo ju jošte dva mjeseca voditi k pastuhu i to svaki mjesec po jedan put, jer ima mnogo kobila, koje se iza prvoga pripusta ne gone, dok ne nastane toplije vrieme, nu tada idu k pastuhu.

17. Koji su prvi znaci obploda?

Oplodjena kobila dobiva ljepšu dlaku, uz običui obrok bolje uspieva, tečnije jede, gibljuć se oprezna je i u obće polaganija.

Izvadak

iz zapisnika odborske sjednice od 10. srpnja t. g. držane pod predsjedničtvom preuz. gosp. grofa Gjure Jelačića u prisutnosti družtvenoga podpredsjednika Andrije Jakčina i odbornika gg.: dre. Lorkovića, Ig. Egersdorfera, Hinka Janušića, Josipa Torbara, Fr. Ćordašića i Franje Barača.

(Svršetak).

8. Podružnica sisačka podastire zapisnik svoje skupštine od 9. travnja na ovjerovljenje.

Odbor primiv na znanje sve u zapisniku navedene zaključke podružnice te ovjeroviv iste, odluči, da se svi predlozi podružnice izuzamši ovih glede poprave savskih nasipa budući se ovo pitanje kod vis. kr. zem. vlade u tečaju razpravah nalazi, zatim glede vještaka za razvid

podvodnoga terena u obćini Lukavec što opet u djelokrug dotične obćine spada, vis. kr. zemaljskoj vladi na blagonaklono uvaženje što toplije preporučiti imadu.

9. Podvrtlar gospod. Stjepan Cvilinder podastire molbenicu glede odpusta duga od 4 for. 67 novč. za kupljeno vino iz gospod. pokušališta.

Odbor odluči da se molitelju rečeni dug obzirom na njegovo revno službovanje uz malenu plaću odpustiti imade.

10. Visoka kr. zem. vlada dostavlja krajobraz prestavljajući ustrojstvo živino-zdravstveno podučavanje u gospodarstvu u Ugarskoj.

Prima se uz zahvalnost na znanje.

11. Gospodarska družtva u Krakovu, Lincu i Osieku pozivlju na svoje glavne skupštine što će se držati dne 22., 28. svibnja i 14. lipnja.

Delegiranje tamošnjih družtvenih tajnikah da naše družtvo kod urečenih skupština zastupaju, prima odbor do znanja.

12. Statistički bureau kraljevine Česke šalje svoj godišnjak za godinu 1876.

Primljeno na znanje.

13. Gen. sekretar C. Folz podastire kao delegat našega gospodarskoga družtva svoj izvješćaj o glavnoj skupštini c. kr. gospodarskoga družtva u Lincu koja bje držana dne 28. svibnja. Prima se na znanje.

14. Tvornica parketa u Zagrebu podastire svoju ponudu glede izvedenja poda od 232·8 □m. površine u izložbenoj kući.

Obzirom na visoku cienu od 4 for. 20 novčića po četvorni metar nije mogao odbor rečenu ponudu uvažiti.

15. Gospodarske podružnice veliko-gorička, sisačka, sv.-ivanska, belovarsko, dolnjo-miholjačka i zlatarska, podastiru svoje proračune potrebštinah za gospodarstvene svrhe u g. 1877.

Odbor zaključi, da se proračuni gospodarskih podružnica vis. kr. zem vladi podastru uz molbu da za godinu 1877. gospodarskomu družtvu u narodno-gospodarstvene svrhe iznos od 6000 for. dopitati izvoli čim bi se željam podružnicah zadovoljiti moglo.

16. Gospodarsko družtvo u Roveretu šalje pokusa i aklimatizacije radi, nekoliko vrsti kuruza.

Prima se uz zahvalnost na znanje.

17. Franjo Celinić. župnik erpenjski moli za podporu u svrhu promicanja pčelarstva u svojoj okolici.

Odlučeno da se želja molitelja naime da se mu nekoje košnice sa rojevi poklone vis. kr. zem. vladi preporučiti imade.

18. Gospodarska podružnica u Belovaru podastire molbu radi namještenja kulturnogu mjernika i delegiranja istoga u područje kr. podžupanije belovarske.

Riešenje toga predmeta naime urgiranje već podastrtoga natječaja kr. vis. zemaljske vlade prima odbor na znanje.

19. Visoka kr. zem. vlada dostavlja riešitbu na predstavku odbora radi delegiranja mjernika Bartušeka za nadzor gradnje izložbene kuće gospod. družtva. Povoljno riešenje toga predmeta uzimlje odbor na znanje.

20. Na svršetku referira tajnik o stanju gospodarstva na ložnjaku, zatim izvješćuje slavni odbor o uvodu i uspjesih potujućega učitelja A. Štrige za vinogradarstvo u kr. podžupaniji belovarskoj napokon predlaže nadzornik Barač izvješćaj o stanju pokušališta u mjesecu lipnju.

Izvješća ova prima odbor uz zadovoljnost do znanja te odredi da se ista obzirom na važnost sadržine obnarodovati imadu.

Tim bje sjednica zaključena.

U Zagrebu 10. srpnja 1877.

Grof Gjuro Jelačić, predsjednik

Vl. Vichodil, tajnik.

Zapisnik

od dne 14. lipnja 1877, vodjen u sjednici gospodarske podružnice Jastrebarske pod predsjedničtvom gospodina predsjednika prečastnoga župnika Dragutina Jaugcera i nadziranjem političnoga povjerenika poglavitog gospodina Luje Polića, tajnika kr. podžupanije Jastrebarske.

(Konac.)

Opazilo se je i to, da mi naša vina ne možemo u inozemstvo prodavati, ne možda poradi toga — što bi u cieni po vedru preskupo bilo, a u drugih zemljah mnogo manje ciene imalo, dapače, naše vino imade tako nizku cienu prama francezkim vinom, da se ni sravnati nemogu jer predstavljaju 1 prama 10*) — Uzrok jeste tako nizke ciene našemu vinu sam proizvod, dočim se francezka vina izvažati mogu u najodaljenije krajeve svieta, sa najboljim uspjehom. nemogu naša vina kupaca dobiti niti za bližnje zemlje.

Pa ako se kod nas jedan hektolitar prodaje u velikom najviše za 30—40 for., to se postizava povoljna i dobra prodaja, dočim obične ciene našemu domaćemu vinu za 1 hektolitar 12 do 20 for. stoje. U Francezkoj pako su obične ciene jednome hektolitru 100 i više forinti za sriednja vina, dočim se bolje vrsti mnogo skuplje prodavaju, i to bez napora.

Nema dakle ni najmanje dvojbe. da mi na vrlo nizkom stepenu sa našim vinogradarstvom stojimo, kojim se mora posve drugim načinom poput francezkoga postupati, ako želimo ne samo dohodak imati, već i sam obstanak obezbiediti (spasiti) boljim racionalnim gospodarstvom; dočim se sada badava trudimo i radimo. možemo imati znatnih dohodaka iz naših krasnih bregova za vinovu lozu sposobnih, ako se kod nas poprimu one mjere u vinogradarstvu, kao što su se u francezkoj rodile i usavršile.

Da se pako kod nas vinogradarstvo na onaj stepen podići uzmogne, kako je to u francezkoj jur postignuto, pa da naša vina imati mogu tu vriednost i sposobnost, da se u inozemstvo izvažati mogu, — kao što francezka — treba najprije potanka i strogoga proučavanja i to:

*) Istina je ako govorite o desertnu vinu, nu inače je s običnim, stolnim vinom. Mi vas uvjeravamo, da je ondje normalna ciena običnu vinu računajuć po našem vedru 6 for. te vam možemo poslužiti cienici. Ur.

Da se pojedini priedjeli (bregovi) za vinovu lozu uzgajati sposobni — potanko iztraže, koju vrstnoću i kakove sposobnosti imadu. Nadalje samu vinovu lozu iztražiti treba i vrst takovu za pojedini brieg uzeti, koja bi odgovarati i uspjevati u dotičnomu priedjelu te dobar i izdašan plod donašati mogla.

Ova iztraživanja tim su potrebitija i to neobhodno je nuždno da se prije preduzmu. nego li se posjednici vinograda na uzgajanje takove vinove loze sile ili upućuju, što bi se sgoditi moglo da gospodar promjenom vinove loze nemože dobiti više dohodka s nove loze nego li je prije imao, bilo to kolikoćom ili vrstnoćom vina, te se tada nebi postigla ona vruća želja i potreba, koja se svakako čim prije polučiti ima.

Za polučenje toga velevažnoga dohodka, ima se radikalno postupati, a da se taj postupak neizvrgne na krivi temelj i štetu vinogradarstva u obće, potrebno jeste, da naša vis. kr. zem. vlada tomu plemenitomu djelovanju na čelo stupi, i cieli ovaj postupak u cieloj zemlji samo kroz svoje organe rukovodi.

Zato ova podružnica sa svom dušom svaki napredak u vinogradarstvu podupirati obećaje.

U okružju ove podružnice ili podžupanije jastrebarske leže najvažniji priedjeli ili bregovi naime glasoviti: Okić, Plešivica, Sv. Jana, Slavetić, Pribić, Krašić, Vrhovac. Loić, Prekrižje i Vivodina, svaki ovaj priedjel ima silu drugih znamenitih, krasnih briegova, gdje vinova loza dobro uspieva i vrlo dobro vino daje. te godišnja priroda na 100.000 hektolitara proizvadja.

Za polučenje valjanoga i probitku odgovarajućega vinogradarstva, potrebna su sliedeća sredstva:

1. Da se pojedini priedjeli i briegovi potanko iztraže i prouče. — Ova proučavanja imadu se čim prije preduzeti ako se želi u obće vinogradarstvo a napose u ove podžupanije podići i tim narodu pomoći.

Ova proučavanja bi se imala preduzeti sliedećim redom:

a) Da se pojedini briegovi izluče koji su jednake vrsti tu se sve okolnosti u obzir uzeti imadu, da se izbjegne protivnosti.

b) Na svaki pojedini izlučeni brieg ima se uzeti 4 jutra zemlje i tu na tom zemljištu ustrojiti pokušalište.

c) Na tako ustrojenom pokušalištu imadu se one vrsti vinove loze zasaditi, koje sposobno vino za izvoz produciraju.

d) Pokušališta imadu stajati pod nadzorom visoke kr. zem. vlade t. j. njezinih organa.

2. Da se za gojitbu takva vinova loza uzme, koja može odgovarati probitku i narodu korist donositi te za izvoz sposobna vina radjati.

Vrst vinove loze imala bi se potanko iztražiti i stalno za pojedini brieg ili priedjel opredieliti.

Iztraživanje vinove loze može se za pojedini priediel jedino na pokušalištu pojedinoga briega polučiti i stalno te koristonosno opredieliti. Za pokušanje budućega nasada, imale bi se samo takove vrsti uzimati koje su sposobne da za (eksport) izvoz vine rode.

3. Za proučenje pojedinoga priedjela ili briega, ima se uzeti jedan djelak od 4 jutra zemlje kojega bi pojedini posjednici ili obćina podavati imali —, uz nagradu koja se opriedieliti imade vlastniku zemlje.

Ovo zemljište ima služiti kao pokušalište dotičnome priedjelu, iz kojega će crpiti ne samo vinovu lozu, već se ima odmah priučavati na obradjivanje one vrsti koja se pokaže najsposobnija.

4. Ova proučavanja mogu samo onda zadobiti svoju znamenitost, ako se sistematično poduzmu i ako cielo poduzeće sama visoka kr. zem. vlada kroz svoje vješte organe u cieloj zemlji rukovodi.

5. Sva ostala poduzeća su bezuspješna u svakom pogledu, jer što pojedini vinogradari poduzimaju brzo se izjalovi i nemože imati stalne vriednosti za sav ukupni narod t. j. vinogradarstvo, jer se temelji obično na slabom i nepodpunom radu, koje mnogi vinogradari svaki polag svoje volje poduzimaju, a nijedan podpunoga proučavanja neopažava. A za podići uzmoći ovako važnu granu u narodnoga gospodarstva, kao što je vinogradarstvo, treba da se potanko vješto i svestrano ciela zemlja iztraži i prouči kroz stalne vješte i marne ljude.

6. Ova podružnica najsrdačnije preporuča ova proučavanja da se čim prije preduzmu, ako se želi u našoj domovini vinogradarstvo radikalno izliečiti i na onaj stepen podići, kao što je u Francezkoj. *)

II.

Na drugu točku odgovara. Gojenje šljivah je isto tako važna grana u narodnom gospodarstvu kao što je i vinogradarstvo u našoj domovini, napose pako u ovoj podružnici ili podžupaniji.

Gojenje šliva u području ove podružnice moglo bi se nazvat mnogo sretnije od vinogradarstva, jer šljiva, koja se ovdje goji, odgovara podpunoma zadaći i probitku, dočim se to o vinogradih ne može reći.

Glede vrsti šljive nebi dakle trebalo mnogo promieniti. Naša domaća obična šljiva bistrica jeste liepo, veliko, drveće, raste i uspjeva svagdje na suhu mjestu, a u briegovih dostiže najljepši razvoj.

Što se imade učiniti glede šljiva jeste to: da se više štede, jer do sada je narod malo obzira uzimao na šljivu.

Istina u dolnjih priedjelih ove podružnice goji narod malo šljiva i u obće voćarstvo, nu u briegovitih priedjelih goje se šljive i u obće voćarstvo mnogo u većem stepenu, pa se je nadati da će narod prionuti uz taj važan proizvod, koj najmanje truda i muke zadaje.

Ova podružnica je u svojoj sjednici zaključila dati nagrade onim, koji se izkažu valjanim i brojnim gojenjem šljiva, pa će i više toga poduzeti. Oglasila je naime: da će svaki onaj, koj uredno i valjano zasadi 50 komada

*) Priobćujemo te zaključke poštovane podružnice, o kojoj smo uvjereni, da će pretresti po više puta svoje predloge, i sama uvidjeti da su preradikalni pa s toga neizvedljivi. Pa se jošte k tomu ovakove osnove naprećuju na ledja vis. vladi! Te kamo bi ona dospjela, da se zbilja svega lati, što joj se danas iz raznih skupština, odbora i u javnih organih preporučuje. Ne vjerujemo, da bi bio slavni Washington, dižuć svoju sjevernu Ameriku, ikada dospio da uvaži toliko predloga, koliko jih danas naša vlada dobiva. Ur.

šljiva i izkaže da su se primile, dobiti 5 for., a onaj koj izkaže 100 komada, dobiti će 10 for. nagrade.

Nu ovim samim sredstvom neće se postići žudjena svrha; najuspješnije može se djelovati na narod, ako se kod svake očione (gdje takova postoji) odmah cjepilnjaci urede, u tih cjepilnjacih imale bi se šljive odgajati iz temelja — naime: iz koštica te dalje presadjivati i u narodu razprostranjivati.

Učitelji bi imali narod podučavati, kako se šljive saditi i dalje gojiti imade.

Da se ovakovi cjepilnjaci i šljivici ustroje, treba da nastoje političue oblasti, jer većim dielom kod učionah nikakovoga nema, i ako jeste, nalazi se u veoma žalostnom stanju.

Drugo sredstvo za crpiti moći od šljive koristi, jeste valjana — sušiona, jer ono malo šljiva što se svuda posuši nevriedi mnogo, dočim se suši po starom običaju — na dimu i plamu, što je boljega to izcuri, a što ostane (— kako se kaže — kost i koža sama —) i to je osakaćeno i ogavno, pa se za vrlo malu cienu prodaje.

Šušione bi dakle valjalo ustrojiti u svakom pojedinom mjestu, da narod vidjeti uzmogne razliku i probitak što bi ga mogao imati da postupa šljivom na bolji način. Zaključak bi glede šliva bio ovaj:

1. Da se kod svake učione ustroje cjepilnjaci i šljivici i tu narod priuča na racionalno postupanje voćkom u obće a šljivom napose.

2. Da se podignu najbolje vrsti šušionice u svakome mjestu za sušenje voćaka osobito šljiva.

3. Da se nagrade i drugdje razpisuju poput ove podružnice za gojenje šljiva.

III.

Na treću točku se odgovara.

Ova točka je tako zamašna pitanja, na koju je vrlo težko odgovoriti, ili odgovorom tamo koristiti da bi već sada moguće bilo kakav radikalan predlog učiniti.

Med, sir, maslac, meso i vuna, mogu se samo ondje proizvadjati gdje je kultura valjana, žalibože kod nas toga jošte nema, kod nas obstoje tekućine (korita) vodah onako kako su si same od vjekova put označile, tisuću jutara šumah, livadah i oranicah leži bez kulture pod vodama — ili bolje rečeno — ovima na milost prepuštena. — A bez valjane livade, oranice i paše, nemože biti govora o medu, siru, maslu, mesu i vune.

Ovo malo što se dobiva — proizvadja — to se većim djelom za domaću uporabu potroši, na prodaju nedolazi mnogo.

Da bi se pako uzmoglo proizvadjati u veliko, meda, sira, masla, mesa i vune, nema dvojbe, ova podružnica ili područje podžupanije imadé vrlo mnogo livadah, šumah, vinogradah i oranicah, koje kad bi se kulturi podvrglo (toliko množtvo tisuća i tisuća jutara tih zemalja) zadobilo bi se više i valjanijega sjena, a na valjanom sjenu imade više valjana cvietja za pćelice, i hrane za stoku, koja bi davala ostalo (poslovica naša dobro navadja — da kravica na gubec doji).

Zaključak bi dakle bio sliedeće:

1. Da se čim prije preduzme regulacija potokah, kod toga na sva moguća sredstva — kulture — pomisli, glede naplava i odplava, kao natapanja i odtapanja i t. d.

2. Da se uzdrže naredbe kr. podžupanije jastrebarske glede paše u obće.

3. Da se bolje vrsti stoka uvede, i na zaključke kr. kulturnoga vieća u tom pitanju, — osobito glede valjanih bikova, obzir uzima.

§. 8. G. predsjednik stavlja sliedeće pitanje skupštini na riešenje, koje se pasmine rogate stoke u obsegu ove podružnice nalaze.

Stoka u ovoj podžupaniji od vjekova je srednje vrsti (svicarske) koja je tečajem vremena okržljavila, radi neurednoga postupanja kod odgojenja.

§. 9. G. predsjednik stavlja pitanje koji je uzrok da govedarstvo u ovoj podružnici nenapreduje.

Uzrok što do sada govedarstvo napredovalo nije, jeste, što se od nijedne strani nepodupira i što se je u obće u našoj domovini do sada vrlo malo obzir na govedarstvo uzimao.

Da se pako poluči napredak u govedarstvu, ima se na sliedeća sredstva obzir uzimati:

1. Da se kod ovrha (dolazile ove od koje mu drago strane) volovi, krave i bikovi, kao pokretna imovina uzimati nemaju, već da se uvjeke kao nepokretnim imutkom postupati imade.

2. Da se čim prije nabave za svaku obćinu ili župu vrstni i liepi bikovi, kako je to u posliednoj sjednici ove podružnice zaključeno, pa ako pojedine obćine takove bikove nabaviti neće, da se od strani kr. podžupanije nastoji, takove obćine na uzdržavanje takovih bikova prisiliti.

§. 10. G. predsjednik predlaže pitanje, koji su razlozi, da su šume naše u toli žalostnom stanju.

Uzrok zlomu stanju naših šumah jeste loš nadzor dosadanjih organah i komplicirana administracija. — Šume su sa vinogradarstvom u ovomu području najvažnija grana narodnoga gospodarstva, koja bi narodu velike koristi i probitak donositi mogla, nu mora se većom požrtvovnošću ne samo naredbe visoke kr. zem. vlade već i same potrebe naroda kroz postavljene i plaćene šumare i lugare izvadjati.

Za postignuti bolje stanje našiuh šuma potrebno je sliedeće da se u obzir uzmu.

1. Posebne šume vlasteoske pojedinih vlastelinah su bez nadzora državnoga, dakle samovolji pojedinih posjednika prepušćene, pa će tako dugo ovakove šume ostati u neredu dokle se u obće državni nadzor nad svimi šumami neuvede.

2. Obćinske šume su sada u bolje stanje privedene od kako su se obćinski i kotarski šumari uveli, nu opažava se da kultiviranje nije započeto jer materijalna sredstva nedopuštaju takova poduzeća.

3. Zadružne šume mogu samo onda uspjevati, ako se pod državni nadzor stave, kao sve i u obće šume, — te ako se zaključak kr. kulturnoga vieća ove kr. podžupanije u podpunom smislu u krieposti kroz kr. podžupaniju uzdrži.

4. U podžupaniji jastrebarskoj imade što vlasteoskih, obćinskih i zadružnih šuma ukupno do 70.000 jutara, od

oviuh leži pod vodom (u maćvari), do 20.000 jutara, koje sve to više propadaju, te je u istih vrlo težko kakovo racionalno gospodarstvo uvadjati ili gojitbu preduzimati, dokle se kanalizacija nepoduzme, koja bi se imala čim to prije preduzeti, ako se želi i narodu pomoći i šumarstvo podići.

§. 11. Ovogodišnje izvješće o stanju usjeva, vinograda šuma i t. d. imalo bi se odnieti. — Na ovu točku moguće bude obširnije i valjano u budućoj sjednici odgovoriti.

§. 12. G. Juraj Demetrović. kotarski šumar Jastrebarski predlaže da se započeta segregacija u ovoj podžupaniji koncu privede, iz razloga što odvlaćenjem segregacija na narodno gospodarstvo ubitačnim načinom djeluje i veliki gubitak prouzrokuje.

Ovaj predlog prihvaća skupština jednoglasno te ga hrv.-slav. gospodarskomu družtvu upravljajućemu odboru preporučuje, da ga pred vis. kr. zem. vladom što toplije zagovara.

§. 13. G. predsjednik predlaže da se usljed zaključka ove skupštine od posljedne sjednice, prva buduća sjednica u mjesecu kolovozu o. g. drži.

Skupština prima ovaj predlog jednoglasno do znanja.

§. 14. G. predlaže da se pojedini članovi ove podružnice kroz g. tajnika i blagajnika pozovu da svoje prineske čim prije uplate. Prima se.

§. 15. G. tajnik Juraj Kamenar priobćuje radostnu viest, da je g. Antun Ausch, vlastelin iz Zagreba danas kao član gospod. podružnice t. j. gospodarskomu družtvu pristupio i u to ime 5 for. položio.

§. 16. G. predsjednik predlaže dopis gospodarskoga družtva u Zagrebu od 2. lipnja 1877. br. 413, kojim se ova podružnica pozivlje na sudjelovanje kod parižke izložbe god. 1878.

Skupština prima ovaj poziv i preporuča pojedinim članovom da čim usrdnije sudjeluju kod ovoga poduzeća koje će toli liepu i koristonosnu probit našoj domovini za buduća vremena prouzrokovati.

Ovaj zapisnik bude svestrano pročitan i odobren.

Dragutin Jaugcer, predsjednik podružnice. — *Juraj Kamenar*, tajnik podr.

GLASONOŠA.

Razne viesti.

Zagreb, 19. kolovoza 1877.

Vrieme i ljetina. I ovaj put ponoviti nam je našu tugu i žalost: polje suho i izgorjelo, livade žute i puste, divlja mrkva slavi svoje slavlje, s njezina bo cvieta sve je polje zabielilo; grožđje u vinogradih oborilo jagodje, mnogo se osulo i još se sveudilj osipava te imamo izgled na berbu množinom svakako iza lanjske. Narod u okolici zagrebačkoj, kojemu je kukuruz sva hrana, očajava misleći, kako će se živjeti buduće zime i proljeća.

Parižka svjetska izložba. Sva je prilika, da Hrvatska ne će na svjetskoj izložbi u Parizu nikako biti zastupana. Centralni ugarski odbor dopitao je od onih tisuća, što mu jih je zajednički sabor za cielu ugarsku krunu dozvolio, hrvatskomu odboru ciele 200 for. Svatko zna, što se danas dade tom svoticom učiniti te mi zato sasvim odobravamo odluku našega centralnoga odbora, da se radje ništa neizloži, nego li da se kukavnom izložbom izvrgnemo smiehu i porugi.

Priesad vrtnih jagoda. Sjemenari šalju svoje cjenike obično u proljeće pa s njimi dobivamo u to doba u ruke i izkaze raznih plemenitih jagoda. Nu valja znati, da jagode ne valja naručivati i presadjivati s proljeća, već je tomu najzgodnije doba upravo druga polovica kolovoza. Tko dakle kani s nabavljenih jagoda već budućega proljeća i ljeta uživati sladka ploda, neka jih sada što brže naruči i presadi. Imaju jih i naši zagrebački umjetni vrtlari Kalina i Peklar. Za sadanje strašne žege i suše valjati će je dakako pomno i opriezno zalievati.

Gospodarski pabirci iz Italije. Od dosta mnogobrojnoga družtva Hrvata, što je prigodom jubileja nj. svetosti Rim posjetilo, jedini je g. Petar Bučar, župnik i poznati naš pučki pisac, u javnom glasilu i to u „Pučkih novinah“ priobćio svoje putne opažaje. Bučarovi pabirci pisani su veoma ugodno i zanimljivo, a bilježeni su s gledišta narodno-gospodarstvenoga te bi dobro bilo, da se i napose štampaju.

Brašno ma najbolje i skroz suho ne može se obično držeti duže o 6—7 mjeseci. Nije dakle nikakovo gospodarstvo, ako manja kuća nabavi na jednoć više nego li joj ga dostaje za toliko vrieme. Od nova žitka nije brašno nikada tako dobro kao od stara te, ako se mora slati nov žitak u mlin. Valja da se prije mljetve i on valjano osuši i gotovo brašno, da se u zračnu i svjetlu prostoru prosuši a tada spravi ili u vrieće ili u suhe slažine.

Knjižtvo.

G. Velimir Gaj pozivlje na predplatu knjige „Balkan“ u kojoj će on nanizati „misli i prouke o zemlji i o našem narodu hrvatskom i srbskom, naročito u Bosni i Hercegovini.“ Knjizi je ciena 1 for., koja se neka šalje g. piscu u Zagreb.

Poziv

Dne 3. rujna u 9 satih držat će se u navadnih prostorijah u Sv. Ivanu-Zelini sjednica gospodarske podružnice sv.-ivanske, u koju se p. n. članovi ovim uljudno pozivlju.

Predmet viećanja:

1. Kojim bi se načinom dalo unaprediti vinogradarstvo i vinarstvo, da se poluči veća i bolja prodaja našemu vinu.
2. Kojim bi se načinom dalo unaprediti gojenje šljiva?
3) Upravni tekući poslovi gosp. podružnice: izvješće o nabavi bika, posavjetovanje kako da se najsgodnije još 3 bika nabave i koje pasmine?
4. Razgovor o nastajućoj berbi.
5. Izvješće o stanju ljetine.
6. Posebni predlozi.
7. Sakupljanje godišnjih prinosa.

Na dolnjoj Zelini dne 11. kolovoza 1877.

Dragutin Stražimir,
predsjednik gosp. podružnice.

OGLASI.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva **Vlastimil Vichodil.**

Broj 17. U Zagrebu 1. rujna 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Nastojanje visoke vlade za napredak voćarstva.

Obično se zgadja, da čovjek koj ima puno duga a malo imetka, koj se dnevice bori sa svimi neprilikami, što jih ubožtvo zadaje, traži pomoć na putu ne naravnu, problematičnu, a ne laća se sebi najbliže, naravne zadaće, koja ne vodi doista do velika i izvanredna ali zato do sjegurna i izvjestna probitka. Ovaj pojav, što nam ga život ljudski kod pojedinaca skoro dnevice pokazuje, opažamo veoma često i kod cielih naroda. Ne da se tajiti, da je i naš narod dosta siromašan te domoljubi dan i noć misle i razmišljaju, kako bi mu se materijalno pomoći dalo; nu do sada zgodilo se ne jedanput, da su mu u to ime i u javnih glasilih i u družtvih pokazivali puteve dosta ne naravne, a spuštali su s vida prokušana i blizka sredstva, jer ne obećavaju tako sjajnih i velikih koristi. Nu ona stara poslovica: „tko polahko ide, dalje zajde“ bila je uviek istinita i ostati će. Hrvatske neće materijalno podići nijedna grana gospodarstvena toliko koliko vinogradarstvo, livadarstvo i voćarstvo, a za ovo posljednje tlo nam je i podnebje takovo, da mu prijatnijega i povoljnijega ne znamo. Zato se radujemo, što je vis. vlada i opetovano preporučila podžupanijskim oblastim, da se živo zauzmu za voćarstvo te ujedno zaiskala od njih izvještaj, kakovim je rodom urodio njezin naputak od 4. kolovoza 1874. br. 10801, kojim se oblastim na srce stavlja, da sklone obćine, ne bi li si uredile obćinske voćnjake te nabavile umno udešene sušionice za voće?

Zanimivo je čitati i učiti odgovore, što stigoše vis. vladi od dotičnih oblasti sa svih strana domovine. U jednom priznaje se hvale vriednom iskrenošću: da su se takove službene okružnice smatrale samo službenimi to jest takovimi, za koje je imalo samo činovničtvo dotičnih ureda znati. Samo riedko slučilo se, da je osim tih i još tko drugi saznao za takovu okružnicu. Vidi se od tuda, da oblasti nisu bile priučene dobivati naputke, koji zasižu preko bureaua u život naroda, pa ako je koj te ruke naputak do njih i zabludio, držali su, da su zadovoljili dužnosti, ako su ga s poštovanjem stavili ad acta. Istom sada, gdje iz opetovanih upita vlade, je li što učinjeno uslied njezina naputka, uvidjaju niže oblasti, da ovakove naredbe nisu poslane tek od šale ili duga vremena, ima nade, da će političke obblasti biti s vremenom narodu ono, što se je prigodom posljednje reorganizacije uviek naglašivalo i obećavalo.

Iz drugih se izvještaja vidi, da se gdje što i nastojalo zadovoljiti želji visoke vlade te gledalo naputiti obćine, da zasade obćinske voćnjake a naročito šljivike, nu svaki je skoro pokušaj ostao bez uspjeha; jer u našem narodu ne ima sviesti za udruživanje ma u koju materijalno koristnu svrhu, dakle ni za obćinsko gospodarstvo. Do sada nisu uspjele naše podružnice, da si nabavi više gospodara ili sva podružnica zajedno koje veće ratilo ili stroj, nijedna obćina ne podiže do sada obćinskoga pčelinjaka, nijedna ne uredi obćinskoga šljivika, a kamo li da nabavi umno uredjenu sušionicu. Navlaš za ove posljednje izvještaji iz krajeva šljivom najbogatijih kažu, da se sušionica nebi izplatila, jer naša suha šljiva da se ne da uzporediti s bosanskom te je zato bolje kuhati od šljiva rakiju a komom hraniti svinje. Tuj se dakle priznaje, da šljive na dimu sušene nisu jednake bosanskim, ali se ne izvodi od tuda logičan zaključak: „zato ćemo nabaviti bosanske ili ine valjane sušionice“, već se izvodi ono, što ne stoji „da se bolje izplaća paliti rakiju“ premda je sto puta dokazano, da se dobro sušena šljiva bolje plaća od ma kakove šljivovice, ne obzirući se pri tom na moralnu štetu, što ju narod trpi proizvodeć i trošeć rakiju.

Ne moguć oblasti skloniti obćine, da se one kao moralna tjelesa i nekimi povlastmi nadarene javne zadruge late posla te uzmu gojiti voćarstvo, predlažu malo

ne sve podžupanije, da se svom pomnjom paze i njeguju školski vrtovi, voćnjaci i cjepilnjaci. Vlada je oblasti u tom jur pretekla, naloživ svim svojim organom, koji imadu išta posla školom, da na ovaj ogranak školske zadaće sdušno i revno paze. Sada je red na školske odbore i na učitelje, da pokažu narodu, koliko vriede te da se svojski primu dužnosti, koju jim vlada i vas narod broji medju prve i najvažnije.

Nu većina podžupanijskih oblasti ide i dalje te predlaže vladi, da školsku i iz škole izašlu mladež shodnimi naredbami upravo prisili, da pod moraš svatko nešto učini za podignuće voćarstva.

„Ova podžupanija mnije, glasi dotični jedan predlog, da ne bi dovoljno bilo, da se seljačtvo samo dobrim upućivanjem i primjerom željenoj svrsi vodi, već upravo pozitivnimi propisi, jer je poznato, da se za sada kod našega pučanstva bez toga veoma malo što izvesti dade. Uslied toga nastaje obćenita pomisao, da bi se gledom na prenavedene okolnosti uzgojivanje i oplemenjivanje voćarstva u našoj zemlji barma za njeko vrieme dalo uvjetovati sa ženitbom mladića, to jest da bi svaki mladić, koj bi se hotio ženiti, imao prije toga izkazati stanoviti broj zasadjenih plemenitih voćaka.

Ovaj način prividno prisilnoga poticanja na unapredjenje voćarstva dakako nije nikakva novost, dapače priznati se mora, da u onih priedjelih gdje je taj način postojao i gdje se je sdušno i strogo vršio, utemeljio je povoljan uspjeh.

Istina je da bi se ovo uvjetovanje moglo s nekih gledišta neprikladnim i kao ne odgovarajuće duhu vremena tumačiti; ali ako se prenavedeni razlozi kao i sliedeća okolnost u obzir uzme, da i vojni obranbeni zakon ženitbu svakoga mladića do stanovitoga izmaka vojnih stavnih razreda ženitbanom dozvolom uvjetuje, to bi možda ova obćenita pomisao mogla u ovom razlogu naći svoje opravdanje. U slučaju dakle, kada bi se uzgojivanje voćarstva u naprvo navedenom smislu ženitbom mladića uvjetovalo, uza to školski cjepilnjaci svrsi odgovarajućim načinom valjano uredili, a pučki učitelji većom brižljivošću oko uzgoja mladih voćah u što većem broju nastojali i svoju školsku djecu u tom pravcu temeljito podučavali te kada bi se svakom učeniku prigodom izstupa njegova iz škole stanoviti broj oplemenjenih mladih voćaka za presad dao i on bio obvezan takove na svojem posjedu zasaditi, napokon kada bi se najvrstnijim gojiteljem voćarstva, bar nekojim, svake godine nagrade dielile, tada bi po mnienju ove kr. podžupanije i bez podizanja obćinskih voćnjaka i sušionica naše domaće voćarstvo zamašni napredak učinilo, osobito onda ako bi dotični gospodarski zavodi i pokušališta siromašnomu pučanstvu oplemenjene presadnice bezplatno davali."

U drugom čitamo ovako sastavljene predloge:

„1) neka se zavede prisilni način oplemenjivanja dotično sadjenja voćaka na primjer neka se mladoženji nedozvoli vienčanje, dok se neizkaže, da je stanoviti broj voćaka uciepio i usadio kako je to bivalo za tlake i do najnovijega vremena u vojnoj Krajini.

2) Neka se nalog izdade, da svaka obćina uzduž cesta i puteva svoga područja nasadi voćke, koje će postati vlastničtvom obćine te na koje će obćinska sigurnostna straža uz drugo uredovanje paziti. U tu svrhu dužna bi bila svaka kuća dati pet šljiva ili inih ciepova, te bi morala tih pet komada voćaka na odkazanom joj mjestu po naputku zasaditi uz kolac učvrstiti te trnom ograditi."

Napokon izvještaj kr. popžupanije riečke zaključuje ovimi riečmi:

„U tako primitivnih odnošajih, u kojih se naša zemlja nalazi treba izvanrednih sredstva kao što je zapovjed, a novčana nagrada za one koji se u unapredjivanju voćarstva izkažu, i o takovih nagrada sbori gori navedeno izvješće vel. župana.

Županija riečka zaključila je po primjeru drugih županija u svojoj maloj skupštini od 26. travnja 1862. čl. 196 da se oživotvori stari običaj, po kojem se nebi smieli mladenci prije vjenčati, dokle se neizkažu, da je svaki barem 10 voćaka s uspiehom uciepio.

Nu ovaj zaključak nebijaše odobren po obstojalom c. kr. namjestn. vieću jer se tobož protivi duhu vremena.

Nu, kad se ta naredba uvesti nemože, neka se barem uvede ona, koja se školskomu zakonu neprotivi, da svaki mladić koji polazi opetovnicu, nedobije prije svjedočbu o dovršenoj opetovnici, dokle se neizkaže da je bilo na zemljištu svojih roditelja, bilo u obćinskom ili u školskom vrtu barem 10 voćaka s uspjehom uciepio.

Rečeno izvješće županije riečke naglašuje takodjer ono, što je veliki župan u svom izvješću dokazivao, da je pitanje o voćarstvu takodjer uzko spojeno sa pitanjem o ošumljenju krša, jer jedino kroz ošumljenje moći će se izpraviti nepriajazno po voćarstvo ovdašnje podnebje."

Visoka kr. vlada, kako prije svakoga važnijega koraka, što ga čini u poslovih tičućih se zemaljske kulture, tako i tuj želi o tih predlozih čuti mnienje upravljajućega odbora hrv.-slav. gospodarskoga družtva. On će bez dvojbe zrelo stvar razpraviti te poslužiti vladi odgovorom, kojega će blage plodove ciela zemlja za koju godinu ugodno osjetiti.

Chaverondierova pravila za berbu.

(Nastavak).

O vinskom vrienju.

Pojavi kod vinskoga vrienja zastrti su jošte tajnom unatoč neumornom iztraživanju slavnih učenjaka. Kemici ne slažu se o naravi kvasa; jedni tvrde, da je on neko organično živo biće, životinjica; drugi vele, da nije van rastlina.

Način, kako djeluje kvas na grozdni sok, tumače u raznu ruku; nu mnogobrojne teorije što jih ustanovljuju najglasovitiji kemici, ne osnivaju se van na hypothesah te jedna druga obara. Znanost dakle nije jošte uspjela dići koprenu s pojava u vinskom vrienju te ono ostaje tajnom i za budućnost.

Da podpuno poznamo te pojave, učinili bismo silan korak napred u oenologiji; nu čekajuć dok se i to odkrije, dobro je da bar proučimo razne phase vinskoga

vrienja, da možemo njim prema potrebi upravljati. Ako se grozdni sok, u kojem ima svih elemenatâ potrebitih za vrienje t. j. vode, sladora i kvasa, izloži na primjerenu toplinu, vide se sliedeći obćeniti pojavi:

1. Toplina židčine diže se. — U istinu, čim počme vino vreti, odmah se opaža znamenit razvitak topline; toplina mošta postigava malo po malo 35 stup. ma vanjska temperatura u okolo ne bila viša od 15—20 stupnjeva. Ovaj se povišaj topline ima pripisati tomu, što se u širi stvara ugljičina, koja se, kako je poznato, sastoji u svojoj težini od 0,73 kisika i 0,27 razplinjena ugljena; ove se dvie stvari ne mogu slučiti a da se ne razvije velika množina topline.

2. Židčina se uzmuti. Po M. Thenardu kvasina se razstavlja u dva diela: jedan, koje ga ne staje te pomaže stvarati nove tvari; drugi u kom ne ima snage da potakne vrienje, obara se i ostaje ne razstavljen. To je onaj diel, što zbog tananosti svojih mjekušaca ostaje viseć te uslied sile, kojom razvijuća se ugljičina masu židčine sveudilj u vis tjera, muti istu židčinu čim je u njoj vrienje nastupilo.

3. Obseg židčine širi se. Obseg židčine bude veći s dva uzroka: židčina se razteže uslied jače topline i s onih ne brojenih mjehurića ugljičnine, koji se bez prestanka dižu te jih jedna čest ostaje uz ostala plivajuća tjelesa a drugi, nemoguć svladati odpor što nastaje s ljepčivosti židčine, sustavljaju se dok jih novi mjehurići, što su se medjutim izpod njih razvili, u vis potisnu.

4. Židčina se prevraća odozdo gore i to onom neizmjernom množinom mjehurića što se dižu na površinu i tu razplinjuju. Ove mjehuriće pravi ugljičnina, koja se počela odlučivati čim se je počelo osjećati djelovanje kvasine na slador. Ovo stvaranje mjehurića, dižućih se sve to naglije sa dna posude u vis, jeste gotovo ono isto, što vidimo u posudi vode, koja počima vreti.

5. Židčina pokriva se pjenom a tjelesa, što su u njoj plivala dižu se i sustavljaju se na površini. Ovaj sloj pjene, što se stvara na površini sastavljen je od ugljičnih mjehurića što se sveudilj u vis dižu te povlače sa sobom tjelešca, s kojimi se na putu sastaju. Najmanji mjehurići, koji ne mogu svladati odpora što jim smeta na putu prema površini prijanjaju uz polukruglaste stiene od lagva; a najveći izilaze iznad površine, gdje se razplinjuju. Ostali mjehurići dižu se uzastopce te se smieštaju izpod prvih, koje dižu: kasnije dižu ove novi koji nadolaze te se tako stvara sloj tim gušći čim je jače vrienje i čim ima u širi više sladorovih čestica. Kožice, koštice (pećke) i petljike dolaze u vis, jer su jih potegli sa sobom mjehurići, što su se s njimi sastali. Sila ugljičnine, što se bez prestanka razvija i diže, povlači sa sobom sastojine od kojih se djelomice sastavlja onaj klobuk na širi (Niemci ga zovu Hut, a Franzezi chapeau), a dielomice provaljuju preko površine te kroz otvor sile napolje.

6. Množina se ugljičnine razvija. Ugljičnina, što se razvija, postaje od sladorovine, koje ima u širi, pošto se je ona razlučila te pod uplivom kvasine promienila. Kako to biva, dosada je jošte tajnom; nu kemici su dokazali, da se za vrienja sladar pretvara u alkohol i ugljičninu u sliedećem razmjerju:

48,8 ugljičnine, }
51,2 alkohola } od sto dielova sladora.

7. Čuje se šum vrienja. Ovaj šum nastaje stvarajuć se ugljičnina kiselina, dočim njezina počela prelaze iz kruta stanja u plinasto. Ovo je isti onaj pojav, koj vidimo u ključajuće vode, kad počme vreti, pri čem se zrak, koj je do sada bio u vodi, dieli te iz židka stanja prelazi u svoj plinasti oblik.

8. Razvija se vinski miris te bude sve to jači. Vinski miris što se razvija postaje od alkohola, koj u širi zauzimlje mjesto sladora, a taj miris umnaža se toliko koliko je veća toplina šire i koliko se je više s nje razvilo ugljičnine; razplinuv njezini mjehurići na površini, padaju s njih u širu kapljice, u kojih ima alkohola. To biva upravo tako kao kad se u posudi stopi nešto vina; dok nije vino što to toplo, ne daje skoro nikakva mirisa, nu čim se vino stopi biti će mu miris prema visini topline sve to jači i penetrantniji.

9. Toplina je klobuka veća od one u židčine i ako bude duže vremena u doticaju sa zrakom, ona se mienja. Toplina klobuka veća je od one u židčini s toga, što je u onom njegovom dielu, koj nije potopljen u širu, nastupilo kiselo i gnjilo vrienje ako je nešto duže bio izložen zraku. Ima i drugi razlog toj većoj toplini u klobuku, a to je množina kvasa, što ga ondje ima. U istinu, kvas što ga je vječito komešanje ugljičnine odozdol gore potisnulo, prodire u šupljinu klobuka te potiče u njem, budući tuj svi povoljni uvjeti, alkoholno vrienje. Potopljen dakle diel klobuka jeste sjedište veoma živahna vrienja, iz kojega se razvija množina topline, te razdieljujuć se ta toplina iz dola gore, nastaje u klobuku više topline nego li je ima u židčini.

10. Razni ovi pojavi postupice rastu; tada, doprv do svoga vrška, izčezavaju polagano do svršetka vrienja. Dok se nije veća čest sladora razstavila, stvara se velika množina ugljičnine; koja diže toplinu šire i čini da se razvijaju i rastu pojavi vinskoga vrienja i to biva dotle dok uzme jenjati stvaranje ugljičnine pošto se naime razstavila najveća čest sladora, što ga je u širi bilo. Tada prestaje burno vrienje i bude sve to slabije dok se malo ne sav sladar ne razstavi; tada je doba, da se vino prvi put pretoči.

Tvorba vina jeste umjetnost, za koju se poprieko premalo mari. Većina vinara ni ne zna koliko skrbi i pomnje ište vinsko vrienje i misli, da je dosta ona obična vinarska vještina, da jim vrienje ne izadje naopako.

Istina je, da ima vinara, koji pomnjivo paze kako jim vino vre te i kušaju koje što, da postignu bolji uspjeh. Strukovnjaci mnogo su toga prokušali pa su i uveli u enologiju mnogo velikih popravaka. Uveli su po novom sustavu badnjeve i lagve, da bude vrienje jače, brže i savršenije. Nu ti novi izumi ne mogu se uvesti u svake okolnosti i u svaki priedjel vinski. Sustav kod vrienja ima se obazirati na podneblje, vrsti groždja, na stepen zrelosti i narav vina, koje hoćemo proizvesti.

Poglavita načela konjarstva.

(Nastavak).

18. Kako imamo sada kobilom postupati?

Imamo ju držati bredjom. Može nam umjereno voziti i raditi da ju uz to nehranimo van obično, nu ne smijemo je upotrebljivati za teži posao, koj napreže svu konjsku snagu a još manje za trk.

Imamo ju čuvati od nahlade i da ju koj konj ne ozledi.

Često se vidi, da se konj bije, to ne valja i ružno je, a jošte manje smije se to činiti bredjoj kobili. Valja i na to paziti, da se idué kobila kroz vrata ne rukne o trbuh.

19. Kada možemo za izvjestno znati, da je kobila bredja?

To možemo znati tek u sedmom mjesecu, jer u to vrieme osjeća se jur, položiv ruku na trbuh iznad vimena, kako se ždrebe miče.

To se opaža osobito iza napajanja, tada se giblje drebe kano da udara redom nekoliko puta. Čim je kobila dulje bredja tim su ti udarci jači i češći.

20. Kako imamo postupati kobilom, pošto smo se jur uvjerili, da je bredjom?

Imamo ju ostaviti od svakoga težega posla, čuvati ju od nahlade te joj dati što laglje raditi najviše dva sata na dan. Nu kretnje joj svakako treba. Ako bude za hranom lakomija, valja joj uztegnuti zobanje a povećati obični obrok siena. Pravilom nam budi za nju, da ju sriednje hranimo.

Izmučena, zlo hranjena kobila oždrebiti će kržljavo ne razvito ždrebe kao i ona, što se odviše hrani; prva bo ne ima za ždrebe dovoljno hrane, a druga troši ju sama te po izkustvu ždrebi slabu, ne jaku ždrebad.

21. Kakova krma najviše prija bredjim kobilam?

Najbolje jim prija sieno s livade pomiešano ječmovom, zobnom i pšeničnom slamom. Škodi jim djetelina, navlaš štajerska isto tako i smjes, pokošena s gnojna polja, jer jih nadima te bi s toga mogle i povrći ždrebe.

22. Kako imamo nadalje postupati kobilom dok se ne oždrebi?

Čim bliže oždrebljenju, tim više imamo štediti kobilu, čuvati ju od nahlade i svake vanjske ozlede, nu dnevice ju mirno provoditi.

23. Kada se obično kobila oždrebljuje?

Dobu oždrebljenja valja računati po posljednjem pripustu. Doba ta traje obično 11 mjeseci. Ako dodje ždrebe prije roka 14 dana na sviet, tada je obično slabo te će imati gospodar puno brige, da ga odgoji.

Mnoga kobila nosi 20 dana da i cieli mjesec preko roka, što riedko kada uzrokuje nesretno oždrebljenje, te izkustvo uči, da ždrebca kobila duže nosi nego li ždrebicu.

24. Koji znaci pokazuju, da će se kobila skoro oždrebiti?

Vime se nadme, na sise curi mliečna židčina, udo kobile razširi se i nabrekne, taština se objesi, kosti se na stegnu uzdignu a ono meso medju njima upadne. Čim se bliže primiče oždrebljenje tim je kobila ne mirnija, traži si mjesto, sad legne sad ustane a jede uz to kao obično.

24. Što imamo činiti opaziv znakove, da će se kobila oždrebiti?

Dobro je postaviti kobilu u vlastiti odiel, ne vezati je tuj, dobro joj nastrti te na nju paziti osobito noću, jer se obično noću kobila oždrebljuje.

25. Koj je najsjegurniji znak, da se počima oždrebljivati?

Prije toga kobila legne, a iz nje proteče mnogo vode, u kojoj je ždrebe u utrobi plivalo.

Na to nastupe trudovi a iza toga, ako ima biti porod naravan, pokažu se najprije prednje nožice te glava. Čim se je glava pojavila, dobro je mjehur (posteljicu) skinuti, da može ždrebe odahnuti. Sada obično jenjavaju trudovi, na što opet za čas nastupljuju te uzrokuju pritisak, usljed kojega izadje ždrebe napolje ćak do stegna, napokon sliedi jošte jedan pritisak i čin oždrebljenja jeste svršen.

26. Što valja iza toga činiti?

Ima se pupkov trak (Nabelschnur) koj mater sa ždrebetom veže, od prilike tri palca daleko od trbuha ždrebetu odrezati ili odtrći. Sada se ždrebe položi pred kobilu, koja jošte sveudilj leži, da ga onjuši i obliže, po čem se oboje upozna.

26. Što se ima činiti ako ždrebljenje ovako ne biva?

Čim bismo opazili, da ždrebljenje ovako ne biva kako gore rekosmo, imamo odmah pozvati živinara, jer nam prieti opasnost, da ćemo izgubiti kobilu i ždrebe. Kod ne pravilna položaja to jest, ako leži ždrebe u utrobi poprieko ili sa stražnjicom naprvo ili odozdo, valja se bezizimno uteći pomoći živinara.

28. Kako imamo dvoriti kobilu pošto se je oždrebila?

Najprije valja gledati je li se kobila očistila t. j. odlazi li potliedak (posteljica, mjehur, nachgeburt). Toga ne smijemo nikada silom iz kobile vaditi. Jedino što smijemo činiti jest, da iz nje viseći potdliedak svežemo u uzao, da tako sam po sebi nešto otežča, i laglje se odkine. Ovakim uzlom zapriečiti ćemo i to, da kobila na potliedak ne stupi te ga tako silovito iztrgne.

29. Valja li kobilu, prije nego li joj se ždrebe sisam privede, podojiti ili izmuzti?

To je svakako škodljivo, jer mljezivo, koje se ovako izmuze, ima upravo to svojstvo da ždrebetu očisti crieva od tako zvane ždrebadje smole.

Ta ždrebadja smola nije drugo van onaj kal, što leži u crievih ždrebeta dok je ono u materinjoj utrobi. Njega se puno nakupi te zadaje ždrebetu griz u trbuhu.

30. Kako se ima hraniti kobila pošto se je oždrebila?

Nesmije joj se dati ništa zobati, već joj se ima položiti lahko probavljiva krma, ne takova, što djeluje na pomnožanje mastnoga mlieka; svakako joj je najbolja travna krma.

Ako bi kobila odmah čim se je oždrebila pokazivala znakove griza, ne moguć se smiriti, ne treba se toga bojati; jer to nastaje s čistila, što je jošte u njoj.

31. Kako pomagati ždrebetu?

Čim smo ždrebe pod mater položili, kuša ono da

ustane. Ako u tom odmah i ne uspije, nevalja mu zato odmah priskočiti već jedino prigledati, je li mu dovoljno nastrto i obće nema li što blizu, o što bi se moglo ozlediti; inače se ne treba onj starati.

32. Treba li pomoći ždrebetu, da dosegne do vimena?

Ždrebe valja samu njemu ostaviti, ono će napokon i samo naći vime te sisnuti. Dakako ako ždrebe nemože nikako naći vimena, valja mu pri tom pomoći; nu to nije nikada dobar znak po ždrebe, jer ta nespretnost ždrebeta mnogo puta pokazuje, da ima vodu u glavi.

33. Kako imamo postupati kobilom i ždrebetom prvih četiri pet dana iza oždrebljenja?

Podaje se jošte uviek krma umjereno te se kobila i ždrebe drže u mirnoj štali, umjereno toploj nu gdje ne ima propuha. Ako izilazi iz ždrebeta smola s mukom možda uz znakove griza, možemo mu pomoći tim, da mu u ulju namočeni prst oprezno utaknemo straga u debelo crievo. Ako ždrebe mater podpuno izsisava, znak je to, da je zdravo i za život sposobno te će dobro uspievati, jačiti se, a na skoro i za materom trčati.

34. Kada smijemo izvesti na zrak kobilu sa ždrebetom?

Za mirna vremena može se kobila peti ili šesti dan o podne na suncu jedno pol ure provoditi. Ždrebe će se na zraku okriepiti, naučiti će se za materom trčati, skakati i uzritavati. Po liepu vremenu smije se to uviek činiti.

35. Što treba činiti ako ždrebe dobije lijavicu (laksir)?

Ako se pojavi lijavica za prvih deset dana po porodu te je izmetina riedka, žutkasta al ne smrdi, tada se ne treba bojati, jer lijavica takova nije škodljiva te nastaje valjda od materinjeg mlieka, što je premastno i što ga je odviše. Zato dobro je, da se takova kobila izmedju kônja odstrani te slamom hrani i dnevice nekoliko puta pomuze ili podoji, čim će za ždrebe ostati manje mlieka. I to je dovoljno učiniti u takovu slučaju osobito ako je jezik teletu samo malko dljenav.

36. Što valja činiti, ako se lijavica u ždrebeta pojavi kasnije ili ako ždrebe ima tu bolest jur duže vremena?

Ako traje lijavica duže ili ako počima izilaziti iz njega smrad gušći, ljepčiv, bielozelen te smrdi a uz to ždrebe propada ili loša, tada je očito, da je bolest opasnija, koja nastaje s neuredna probavljanja te valja dozvati živinara.

Poremećeno probavljanje ne da, da vapnene čestice mlieka prolaze u krv ždrebeta te s toga zapinje rast i razvitak ždrebeta.

Bolest ovu zovemo tada *padanjem*, jer zbilja kano da s teleta meso pada, a ono napokon pogine.

36. Kakove jošte bolesti pojavljuju se obično u ždrebadi?

Tako zvana „englezka bolest koja se kad što i u djece pojavlja. Poznaje se po tom, što zglobovi na nogama nabreknu te ždrebe ohromi. Tu treba zvati živinara i to što prije; jer ako bolest mah preotme, biti će i liečnička pomoć prekasna.

Hrvatski divlji hmelj.

G. dr. Dragutin Čech docent u Berlinu javlja nam, da je u družtvu s poznatim njemačkim kemikom i ravnateljem k. bavarke pivarske akademije podvrgao kemičkoj analizi hrvatski divlji hmelj iz okolice križevačke, koj se već duže vremena u znamenitoj množini šalje na sjever, da tuj posluži surogatom plemenitomu sazovskomu hmelju. Analyza pokaza, da ima u tom divljem hmelju, premda u manjoj množini svih sastojina plemenita hmelja, ima on veoma ugodne premda slabe arome, ako nije toliko gorak, koliko plemeniti hmelj, ipak nije ni trpak a uz to ni malo ne ugodna teka. Od tuda se vidi, da hrvatski divlji hmelj ima svojstva dobra, uporabljiva hmelja. Oba ova gospodina nastaviti će svoje pokuse, a navlaš će upotriebiti ovogodišnji hmelj. Povrh toga dokazao je dr. Čech da je hrvatski hmelj podpuno izstovjetan s kavkazkim, od kojega jur počeše u Tiflisu pivo variti.

G. dr. Čeh, kojemu zahvaljujemo jur više crtica u našem listu priobćenih, obećaje nam, da će nam o tom napisati obširniju razpravu.

U savezu s ovom crticom priobćujemo sliedeću okružnicu upravljenu na gospodarske podružnice u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji, kojom upravljajući odbor traži potrebite podatke glede produkcije i prometa sa divljim hrvatskim hmeljom, napokon upozoruje iste na kulturu sladkoga sirka (Sorgum saccharatum).

Uslied dan na dan rastuće produkcije pive u Austro-Ugarskoj, a prama tomu uzmanjkanje dovoljne množine hmelja, bijaše u zadnje doba mnogi pivar prisiljen, ma i na uštrb konsumentah, upotrebljivati na mjesto pravoga pitomnoga hmelja drugih pridataka k pivi, medju kojima naročito tifliski kao što i naš domaći hrvatski divlji hmelj važno mjesto zauzimlje.

S razloga što kod nas simo tamo prilična množina divljega hmelja raste, te se plod ove biljke izvan zemlje izvaža pronašao je upravljajući odbor, na temelju kemičkoga iztraživanja što su ga preuzeli dr. Leitner u Weihenštefanu i dr. Čech u Berlinu sa divljim hmeljom, upozoriti gospodarske podružnice na ovo ma i nuzgredno vrelo dohodakah našega žiteljstva, što se sa sakupljanjem hmeljnih štitaca bavi, te pozivlje slavnoiste, da u svrhu dalnjega iztraživanja u svoje vrieme, dakle koncem rujna t. g. 2—3 klg. podpuno zreloga, frižkoga divljega hmelja u svom području sakupiti, te ga ovamo priposlati izvole.

Nadalje časti se upravljajući odbor upozoriti slavne podružnice na kulturu i njegovanje sladkoga sirka (Sorgum sacharatum), koja se rastlina razlikuje botanički od običnoga sierka (Sorgum vulgare), te se kod nas još vrlo slabo goji premda obzirom na svoju hranjivu vriednost osobitu pazku u racionalnom gospodarstvu zaslužuje. — Naročito valja iztaknuti vriednost sladkoga sierka na prama običnomu sierku glede njegove izdašnosti, kao zelena krma; nu i zrnje dade dobru hranu ako se pridodaje k brašnu za pravljenje kruha, a krupnom mukom

može se i blago toviti, te napokon slama za pravljenje metalah upotriebiti, što bi mnogo pripomoglo k savršenosti našega gospodarstva, te bila rečena rastlina od neocienjive blagodati po naše gospodare.

Upravljajući odbor imajući pred očima važnost gore navedenoga gospodarskoga bilja, časti se ovim slavne podružnice moliti, da u interesu našega domaćega gospodarstva ovo na znanje uzeti, te poslje savršenih razpravah ob upitnom predmetu potrebite podatke o kulturi, dotično aklimatizaciji, množini, rodovitosti rečenih biljka u svom području, ovamo priposlatt izvole, da se o probitku istih narod naš što više uputiti može.

Zapisnik

prve sjednice gospodarske podružnice podžupanije križke od 9. kolovoza 1877. držane u Križu.

Privremeni predsjednik kr. podžupan gosp. Andrija Marković pozdraviv članove, koji se u liepom broju sakupiše, izvješćuje o dosadanjem djelovanju koli kr. podžupanije toli privremenog odbora za ustrojenje podružnice, naime, da je obstojavše „gospodarsko družtvo u Čazmi“ i „gospodarska podružnica kutinsko-moslavačka“ na pristup k novo ustrojenoj podružnici pozvana, zatim da su razaslane pozivnice na sve župne urede i na sva občinska poglavarstva uz poziv da pristupe kao članovi, te da ujedno u svom području sakupljaju članove, da je bivši predsjednik „gospodarske podružnice moslavačko-kutinske“ veleč. g. Mijo Novosel svojim dopisom od 30. svibnja t. g. br. 30 odvratio, da mu imena članova poznata nisu, jer da se podružnica razpala, nemogući raditi uspiešno radi raznih političkih razloga, a glavnica da je u družtvenog blagajnika g. J. Pintarića u Moslavini, koj je umoljen izvjestio da je glavnica iznašala do 6. veljače 1872. 41 for. 43 novč., te da je novac deponiran u štedioni sisačkoj i da sa kamati iznaša ukupno po prilici 60 for. Predsjednik bivšeg gospodarskog družtva u Čazmi g. Bosanac izvješćuje osobno, da je družtvo čazmansko takodjer prestalo djelovati, i da glavnica toga družtva 181 for. 80 novč. iznaša.

Uspjeh razaslanih pozivnica da je do sada vrlo povoljan, jer je do danas družtvu pristupio 101 član. Zatim bi pročitan zapisnik konferencije od 14. svibnja t. g. u kojoj bje ustrojenje gospodarske podružnice ustanovljeno; čitanje dopisa gospode predsjednika bivšeg gospodarskog družtva u Čazmi“ i „gospodarske podružnice kutinsko-moslavačke“, i dopisa blagajnika g. J. Pintarića. Iza toga predloži g. privremeni predsjednik da se pristupi k izboru definitivnog odbora; nu na predlog g. Bosanca budu prije sakupljenim članovom pročitana pravila podružnice, osnovana po hrv.-slav. gospodarskom družtvu u Zagrebu. Iza pročitanih pravila predloži g. župnik Bosanac, da se prije nego li se pristupi k izboru odborà kr. podžupanu gosp. A. Markoviću, kao privremenom predsjedniku, koji se je i zbilja najviše trudio i nastojao da se je gospodarska podružnica ustrojila, i do sada već ovako liepo uspjela izrazi u zapisnik hvala, našto bi taj predlog jednodušnim burnim „živio“ primljen. Gosp. privremeni predsjednik srdačno se zahvali na stavljenom u njeg povjerenju, te obećaje da će i nadalje to svoje gojenče njegovati i paziti, i oko njega raditi, koliko će samo sile dopustiti. — Zatim prosbori g. Milan Thanhoffer liepih rieči o koristi gospodarstva, razglabajuć pojedine grane istoga, govoraše o udruživanju, te dokazivaše koliko se može zajedničkimi silami, podbode prisutne članove na uztrpljivo djelovanje, te se i nada tim načinom liepom procvatu podružnice.

Zatim se pristupi k izboru. Prem da §. 35. podružničkih pravila propisuje da se izbor imade pismeno obaviti, ipak predlaže g. Bosanac, da se dosadanji privremeni predsjednik g. podžupan Andrija Marković izabere definitivnim, koj predlog bude oduševljenim „živio“ primljen i popraćen, na što se gosp. podžupan izvinjujuć se da je službenimi poslovi preobtrećen i da mu uz najbolju volju nije moguće još i toga posla latiti zahvali na podieljenom povjerenju. — Uslied toga predlaže gosp. Bosanac, da se barem predlog izbora u zapisnik stavi, a g. M. Tanhoffer u poduljem govoru umoli g. podžupana, da ipak predsjedničtvo primiti izvoli, jer da je to želja svih članova, to pa i usilna molba i gromki „živio“ članova sklonuše ipak gospodina podžupana da je primio predsjedničtvo. Iza toga bude na predlog g. Bosanca g. M. Tanhoffer za podpredsjednika jednoglasno izabran, na što će g. Tanhoffer, zahvaliv se na u njeg stavljenom povjerenju predlaže, da se na uspomenu bivšeg „gospodarskog družtva u Čazmi“ izabere još jedan podpredsjednik, te kao takovog predlaže g. župnika Bosanca, bivšeg predsjednika gore pomenutog družtva. I taj predlog bude jednoglasno primljen. Iza toga predlaže gosp. predsjednik za tajnika Wilima Dojkovića šumara, jer da je isti u Križu, te tako predsjedniku vazda kod ruke, i da će se tako svi poslovi laglje i prije obavljati. Predlog bude jednoglasno primljen, a izabrani tajnik se zahvali na izkazanoj časti. Za blagajnika družtvenoga bude na predlog gosp. predsjednika izabran gosp. križki župnik Crkvenac s razloga što je od potrebe da bude radi računa i ostalih poslova takodjer u središtu podružnice, što bude jsdnoglasno primljeno. Iza toga bude na predlog g. župnika Bosanca imenik pristupivših članova pročitan.

Nakon toga budu po g. predsjedniku predloženi za odbornike:

za Klošter Ivanić: prečastni g. Ivan Samuel, kanonik;

za Brege: Z. Zlateny, upravitelj vlastel. Prečec;

za Križ: E. Tučković, umirovljeni satnik;

za Čazmu: veleč. g. I. Vran, župnik;

za Kutinu: Niko Walek, državni nadcestar.

za Popovaču: veleč. g. Stjepan Bulić, parok.

za Dubravu: veleč, g. Lisac, župnik;

za Ivanić grad: veleč. g. Stepić, župnik;

koj predlog bude jednoglasno primljen i time izbor dovršen. Na poziv predsjednika da gg. članovi na viećanje shodne predloge staviti izvole, potaknu g. župnik Bosanac iznova pitanje glede obstojalog „gospodarskog družtva u Čazmi“ i „gospodarske podružnice moslavačko-kutinske“, da se o njihovom združenju konačno rieši. Ujedno iz-

vješćuje, da je obstojalo družtvo zaključilo, da se ova skupština umoli, da se gdje koja sjednica i u Čazmi drži na uspomenu imena nekada obstojalog ondje „gospodarskog družtva“, te moli da se o tom vieća i da predlog dodje u zapisnik. Na to primieti g. predsjednik, da bi se uspomena ta tim uzdržati mogla, kad bi kao utemeljitelj hrv.-slav. gospod. družtva u Zagrebu položilo svotu od 100 for.; nu g. župnik Bosanac očitova, da taj predlog prihvatiti ne može, iz uzroka što no je §. 30. družtvenih pravila s novci inako razpoložio, te obeća, da će još jednom članove sazvati i umoliti, da o razpoloženju glavnice konačno odluče. Ujedno bude zaključeno da se predsjedničtvo obstojale „gospod. podružnice kutinsko-moslavačke“ pozove, da člane sakupi, te konačno odluči, što da s njihovim imetkom bude. Nakon toga predloži g. Bosanac da neka odmah prisutna gg. članovi prinos uplate, na što od prisutnih članova ukupno 100 for. unidje, koje g. blagajnik preuze, dočim će se ostala gg. članovi pozvati da prinose čim prije uplate. Na pitanje g. Bosanca kako da se razumieva godina članovanja i prama tomu plaćanje, bude zaključeno, da se ista broji od 9. kolovoza 1877. do 9. kolovoza 1878., a ne do 31. prosinca 1877., i ujedno usvojen predlog da se nabavi potrebiti broj pravila. — Još bude pretresano o diplomi, ali većinom glasova odlučeno, da si ju polag volje svaki član nabaviti može. G. predsjednik predlaže na temelju §. 31. točke 5. pravila, da se odmah izaslanici za glavnu skupštinu hrv.-slav. gospodarskog družtva u Zagrebu“ izaberu, te predloži gg. M. Tanhoffera i Zlateny-a, predlog bude usvojen jednoglasno. Napokon podpisaše prisutna gospoda članovi pristupnice da se unesu u maticu, a time bi sjednica zaključena.

Andrija Marković, predsjednik. — *V. Dojković*, tajnik.

Zapisnik

sjednice gospodarske podružnice veliko-goričke držane dne 24. svibnja 1877. u Vel. Gorici, kojoj prisustvovahu p. n. gospoda Ferić, predsjednik, Heffner, Kaan, Šajer providnici prejasne knjeginje Thurn i Taxis. Seitz liekarnik, Debić, Kocijan, Haraminčić seljaci a bilježio tajnik Batić.

1. Pošto bi g. predsjednik prisutne pozdravio bude pročitan i odobren zapisnik posliednje sjednice.

2. Glede ustrojstva gospodarskih supodružnicah u svakoj župi, preporuči skupština članovom da neka uznastoje po mogućnosti iste odmah ustrojavati pa o uspjehu ovu podružnicu u budućih sjednicah izvjestiti.

3. Kako da se u nas vinogradarstvo uredi da polučimo po primjeru Francezke jednoličnost proizvoda? U obsegu ove podružnice malo se vina proizvadja izuzamši diel kravarske okolice u kojoj i posavci vinograde posjeduju, nu u malom tako, da dobivaju većinom vina samo za svoju kućnu porabu. Nu ipak i s onim malim mogla bi se polučiti bolja kakvoća vina, ako bi se pojedine vrsti groždja napose odabirale i prešale. K tomu je pako potrebito da se za ove vinograde izpita koje trsje bi najviše i najbolje vino rodilo, pa da se onda takovo trsje u što većem broju uzgaja i u što jeftiniju cienu seljakom prodaje. A nuz to željeti bi bilo da se i mali kvantum od iste vrsti možda lahko i skuplje nego pomiešan gdjegod kod kojeg vinskog trgovca ili družtva prodati može.

4. Kako da se u nas razprostrani gojenje šljive i u kojih priedjelih? Posavina jest vrlo prikladna za gojenje šljiva jer ondje uspievaju tako kao malo gdje u našoj domovini. Da se pako ovdje čim više šljiva sadi, predlaže podružnica: 1. Da se nagrade oni seljaci gospodari koji znatno veći novi šljivik zasade. 2. Da se od poreza oprosti bar za neko vrieme novo zasadjeni šljivik. 3. Da se olahkoti financijalno uplaćivanje od palenja šljiva. 4. Da se gospodarom u istinu a ne samo zakonom na papiru dozvoli dva vedra za kućnu porabu šljivovice žgati. 5. Da se čim više šljiva na gospodarskom pokušalištu goji i seljakom što jeftinije prodaje. 6, Da se pučkim učiteljem naloži da u školskih vrtovih čim više šljiva sade, medju seljake diele, a najmarljiviji u tom da se za revnost nagradi.

5. Gdje bi se mogao proizvadjati med, sir, maslac, meso i vuna za izvoz. Na ovo pitanje odvraća podružnica da se u Posavini malo meda dobiva, jedno radi povodnja drugo radi toga što se ovdje nesije hajda i što su livade stranomice šašnate. Protivno pako na uzvišenijih mjestih u Pešćenici i Kravarskom najme ondje bi se uz dobru i njegu pčelarstvo dalo podići u tolike da bi se moglo meda i više nego dosad štogod izvesti. Sir, maslac itd. sav se kod kuće potroši jer se ga malo producira, s razloga što se narod malo za krave brine već više za volove i konje. Imade dakako u gdjekojih mjestih iznimaka pa je ondje i blago ljepše, nu ni uz svu tu iznimku ni ovi za izvoz sira itd. dovoljno nedobivaju izuzamši gospoštijskih švajcarija i većih posjednika. Da se do toga dodje mniju neki gg. članovi da se svakako sa dobrimi biki početi mora, jer valjanih i dobrih bikova u našeg seljaka neima.

6. Na okružnicu slav. upravljajućega odbora br. 313 glede stanja zimskih usjeva, vinograda, livada, voćnjaka izvješćuje podružnica: 1. zimski usjevi ovdje stoje i kažu se prekrasno a repica koju gospoštija Thurn i Taxis sije tako je liepa, da si je ljepše ni željeti nije moći. Jedina raž reć bi da je malo nazebla i riedka je, nu tvrde da će i one biti izdašna. Ljetni usjevi ječam i zob počeo se sijati početkom ožujka; kukuruza se sije još i sada te se je sije tri četvrtine više od ostalih usjeva. 2. Livade do sada stoje srednje; s razloga što su trave po zimi pozeble. Detelje stoje dobro. Ovu su seljaci mjestimice istom sada počeli sijati, nu nadati se je da će ju s vremenom obljubiti. 3. Vinogradi pofureni su al samo neznatno i to u najvećih nizinah; drugčije kažu dostidobro. Voćnjaci postradali su od zime te će malo gdje voća biti. Šljive pozeble su sasvim te jih u području podružnice neće ni za liek biti. (Žao nam je, što ovaj izvještaj istom sada priobćujemo, nu tiesan nam je prostor, a gradiva puno. Ur.)

7. Kao novi člani k gospodarskomu družtvu i k podružnici pristupiše p. n. gg. Gjuro Magjar, župnik oborovski, August Ohlmüller gosponarstveni pristav gospoštije Thurn i Taxis, i Lovro Munić, seljak iz Novaka.

8. Uplatiše godišnje prinoske i za g. 1876: gosp. Heffner, providnik Želinski 2 for., g. Kaan providnik veleševački 2 for., g. Buić, učitelj kravarski 2 for., za godinu 1875: g. Buić 2 for., ukupno 8 for.

Te se od ovih polovina prema §. 34 pravila gosp. družtva pošilja slavn. upravlj. odboru a 4 for. ostaju u blagajni podružničkoj.

U Vel. Gorici, 24. svibnja 1877.

Fr. pl. Ferić, predsjednik podružnice. *Fr. Batić,* tajnik podružnice.

GLASONOŠA.

Razne viesti.

Zagreb, 1. rujna 1877.

Vrieme i ljetina. Bili smo žaliboże dobri proroci navjestiv ono prije mjesec dana, da će nam godina po svoj prilici ostati suha. Zbilja je suha, kakove ne pamte ni starci. Glasovita godina 1834. bila je suha, nu imala je svaki čas po malo kiše, a žega da nije ni u srpnju bila kakovu mi eto podnosimo ovih dana. Suha godina, vele starci, riedko nosi glad, nu ova donieti će ga i premnogo. Sitni žitak biti će potrošen najkasnije do božića, a kukuruze neće biti skoro ništa; isto tako propade pasulj, razne ruke sočivo i korun. Ni vinogradi ne mogu uspievati dok jih pali prava sunčana vatra; što je ranije to kako tako, nu kasnije vrsti mori pliesan i gnjiloća te možemo reći, da od kasnih vrsti nećemo ubrati baš ništa. Uz tu nesreću još nam je gore, što se ne ćemo, kako je vidjeti, moći za dobe postarati za buduću godinu; jer se zemlja neda orati. Nu tko bi se i usudio, za te strahovite žege upreći u plug marvu, a sebe iza pluga k otki? Nu što koristi tužba i lelek? Mi ne pišemo toga s drugoga razloga, van da za dobe opomenemo oblasti, da se postaraju, kako će pomoći do kruha gladnu, golu i bosu narodu! Prije svega valja se točno izvjestiti, je li svuda tako crno, kako se nam čini. Mi se bojimo, da jest!

Za područje kr. podžupanije požežke ustrojena je gospodarska podružnica našega hrv.-slav. gospodarskoga družtva, te je za predsjednika podružnice izabran presv. gosp. veliki župan Vardian, a za odbornike gg. Špun, Kušević Svetozar, Thaller, Thüringer, Cerman i Milosavljević.

Naučno putovanje. Tajnik gospodarskoga družtva, odgovorni urednik ovoga lista V. Vichodil zaputio se jučer dne 31. p. m. u Prag na regionalnu izložbu, a vraćajuć se svratiti će se na pčelarski kongres i izložbu u Linac i na izložbu plemenite stoke u Cjelovac.

Dobar domaći sapun. Evo po primorskom gospodarskom listu propisa za domaći sapun: Uzmi na 46 litara kišnice ili potočnice 6 kila sode. Kilo sode stoji oko 40 do 50 novč., tomu pridaj 5—6 kila svinjske masti ili mozga, izvadjena i izkuhana iz kosti. Tomu pridaj $4^1/_2$ kila govedjega loja. Sve to vrgni u zdravoj posudi na oganj i sveudilj miešaj dok zakipi. Kad se to zgodi, odstrani svu smjesu s ognja i ostavi preko noći pokritu.

Drugi dan kuvaj opet sve to, nu na slabijem ognju, 2 sata i medjutim ulij unutar 1—$1^1/_2$ litra vode. Na to izvadi čašu te židčine, da vidiš jeli gotova ili ne. Ako okruti, sapun je dobar; ako bi pako ostala židkom, tada dodaj smjesi jošte $^1/_2$—1 kila loja sa 7—14 litara vode i 28 dekagr. obične soli. Ako biš vidio, da je smjesa premastna, dodaj jošte nešto sode. Može se taj sapun načiniti i od samoga loja; ali se tada na 46 litara vode uzme 6 kila sode i $9^1/_2$ kila loja. Prva i druga smjesa daje obično $16^1/_2$ do 18 kila sapuna.

Obća skupština austrijskih i njemačkih pčelara u Lincu biti će od 17. do 20. rujna o. g. Ovom prigodom urediti će se pčelarska izložba, koja će bez dvojbe za svakoga pčelara biti veoma poučna. Učestnikom udesiti će ondješnje pčelarsko družtvo raznih zabava i izleta od kojih bi mogao biti onaj u blizki Gmunden veoma ugodan. Učestvovati može svatko, tko se prijavi g. Karolu Tolcu u Lincu sa 2 for. da mu pošalje legitimaciju, kojom se može na željeznici voziti za trećinu jeftinije nego li inače.

Poziv.

Dne 11. rujna t. g. držat će gospodarska podružnica veliko-gorička u navadnih prostorija u Vel. Gorici sjednicu u koju sva p. n. gg. članovi uljudno pozivlju, predmeti viećanja biti će:

1. U koje gospodarstvene svrhe da se upotriebi subvencija dopitana ovoj podružnici za g. 1877. od 300 for.
2. Predlozi gg. članova.
3. Sabiranje prinosa.

U Novom Čiću 23. kolovoza 1877.

Fr. pl. Ferić, predsjednik. *Fr. Batić,* tajnik.

Poziv.

Dne 13. rujna u 9 satih prije podne držat će se u prostorijah kr. podžupanije u Sisku sjednica gospodarske podružnice sisačke u koju se p. n. članovi ovim uljudno pozivlju.

Predmeti viećanja:

1. Kako da se u nas vinogradarstvo uredi, da polučimo po primjeru Francezke jednoličnost proizvoda, a kroza to i povišenje ciene.
2. Kako da se kod nas najviše razprostani gojenje šljive i u kojih priedjelih?
3. Gdje bi se kod nas mogao proizvadjati med, sir, maslac, meso i vuna za izvoz?
4. Da li bi se kod nas s dobrim uspjehom uvesti mogle župne gospodarske podružnice i u kojih mjestih.
5. Upravni tekući poslovi gospodarske podružnice, kao što su: čitanje i pretresivanje dopisa gospodarskog družtva, nabavljenje bikova, ratila i sjemenja.
6. Izvješće tajnikovo glede osjeguravajućeg družtva „Slavija".
7. Ustanovljenje roka za berbu.
8. Izvješće o stanju ljetine.
9. Posebni predlozi gg. skupštinara.
10. Sakupljanje godišnjih prinosaka.

U Sisku dne 24. kolovoza 1877.

J. Muzler, predsjednik podružn. *Gjuragj Matosović,* tajnik i blagajnik podr.

OGLASI.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva Vlastimil Vichodil.

Broj 19. U Zagrebu 1. listopada 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Izviešće

o poučnom putovanju na imanja njegove carske visosti nadvojvode Albrechta u Bellye (Laket,) u Ugarskoj od 19. do 26. lipnja 1877.

Odpisom visoke kr. zem. vlade od 29. svibnja 1877. br. 10.402 pridieljen je bio pokorno podpisani poučnomu putovanju, preduzetom sa slušatelji svih trijuh tečajah višega odiela kr. gospodarsko-šumarskog učilišta križevačkoga na imanja njegove carske visosti nadvojvode Albrechta u Bellye-Lak — u tu svrhu, da o istom poučnom putovanju s gospodarstvenoga gledišta vis. kr. zemaljskoj vladi izviešće podnese, što ovime pokorno izvršiti se usudjuje.

Poučno ovo putovanje vodio je uslied odredbe visoke kr. zem. vlade namj. ravnatelj ovoga zavoda g. dr. Vj. Köröskenyi.

Sa večernim vlakom krenuli smo u utorak dne 19. lipnja t. g. iz Križevca u Žakanje gdje smo prenoćiti morali. Sutradan dne 20. lipnja vozili smo se željeznicom kroz glavnije postaje: Pečuh, Villany do Monostora. Putem ponajviše ravninom izmienice sa brežuljci vidili smo marljive gospodare sušiti i spravljati sieno, okapati kukuruz i orbu ovršavati na širokih veoma probitačnih slogovih. Kraj Pečuha jesu liepe brdine stranom vinogradi posadjene, stranom šumami zarašćene. Dalje prama Villanyu goje neki gospodari svoje vinograde na poljih bez kolja, te imadu bar tamo i značajne pivnice, zidane jedna do druge, izgledajuće kao selišta.

Prispjev ob 12 satih na postaju Monostor, očekivale su nas tamo već prilike, na kojih smo se odvezli kroz Baranyvár u Lak; bila 1 ura poslje podne.

Sada sliedilo je točno izvadjanje programa za čitavu ekskurziju. Program taj je bio ovako sastavljen:

20. lipnja. Poldan 1 sat Lak. Poslje podne. Pregledanje imanja Lak. Odlazak u 3 sata.

21. lipnja. Prije podne. Razvidjenje imanja Sátoristye. Odlazak u 6 sati jutrom. Poldan 1 sat Lak. Poslje podne. Razgledanje šume Buziglitze. Odlazak u 4 sata.

22. lipnja. Prije podne. Pregledanje imanja Lipovice. Odlazak u 6 sati jutrom. Podne 1 sat. Lak. Poslje podne. Razvidjenje šume Maysch.

23. lipnja. Prije podne. Razgledanje imanja Braidafeld. Odlazak u 7 sati jutrom. Podne u Hály. Poslje podne. Pregledanje šume Hály.

24. lipnja. Prije podne. Pregledanje vinograda i pivnice u Villányu. Odlazak u 8 satih jutrom. Podne. Villány. Odlazak iz Villányu poslje podne u 5 satih.

NB. Dne 24. lipnja bio je ovaj program samo u toliko ponješto promienjen, što smo odlazili iz Laka u pol 6 sati jutrom, a iz Villány-a s poldašnjim vlakom; u ostalom je bio isti program posve točno izpunjen.

Gospodin inspektor Keblowszky predvodio je gospodarsku ekskurziju, te je uviek na licu mjesta sa osobitom pripravnošću razlagao i tumačio sve, što se je na dotični predmet protezalo.

Poslje podne 20. lipnja. Pregledanje centralnoga distrikta „Lak.“

Sva zemljišta distrikta Lak leže u ravnici, te su razdieljena ovako:

oranice	3143	jutra (à 1600□°)
livade	477	„
vrtovi	11	„
pašnici	75	„
neplodno	289	„

Na oranicah rabe u Laku dve obhodnje i to:

I.	II.
1. ugar (upotrebljen),	1. ugar (upotrebljen),
2. pšenica,	2. pšenica,
3. okopavine (gnojene).	3. okopavine (gnojene),
	4. jarina.

Pošto imadu prama oranicam porazmjerno malo livadah, koje su još podosta močvarne, s toga moraju mnogo krme na poljih proizvadjati, te upotrebljavaju u tu svrhu ponajviše ugar, i to za smies (zob sa grahoricom), mohar, bob, deteljinu itd. Poslje pšenice goje okopavine, naime kukuruz, repu (burak) i korun. — U drugoj obhodnji dolazi još poslje okopavinah jarina, naime zob.

Tlo je ovdje naplavljeno, rodno, sadržavajuć znatnu kolikoću crnice; zovu ga tamo: „duboka crnično-vapnenito-pjeskovita ilovača.“

Sva zemljišta razdieljena su u velike pravilne priediele, medju kojimi su široke ceste providjene s obijuh stranah krasnimi drvoredi (alejami) budi od orahah, budi od bagrena (akacije) ili kojeg drugog koristnog drveća.

Orba se tamo obavlja parnim plugom na dubljinu od 12 palacah, a podrivačem ća na 16 palacan, i to posve ploho ili ravno, to jest bez slogovah. Parni plug uveden je ovamo g. 1870. Ovako savršena orba imade veoma važne prednosti, od kojih najglavnija je ta, što je donos od takovih zemljištah mnogo veći i bolji obzirom naime na kolikoću i kakvoću. Toga dokazom su svi tamošnji usievi. Kamo goder čovjek pogledao, sve je veoma liepo stajalo, pšenica, kukuruz, repa, bob itd. Čitava kultura gospodarskoga bilja nalazi se tamo na visokom stupnju savršenosti, te je baš uzorna, sve se goji u redovih i to sasma pravilno, n. pr. kod kukuruze na sve strane se mogu redovi vidjeti, kao da bi bili polag ravnala pravljeni. Kukuruzu tamo goje ljetos na površini od 585 jutarah. Na jutro rabe četvrt vagana sjemena, koje težaci u jednako rabljene i motikom napravljene izdubke (rupe) sade, u svaku rupu po 3—4 zrna. Kad ponešto uzraste, ogrće se ogrtalom, obično dvaput, zatim se proriedjuje, te ako bi bilo što zemljom prignrnuto, popravlja se i ostavlja samo najbolja, najrazvitija biljka. Drugom ogrtanju na jednom polju baš smo bili prisutni. Sve je od drača ili korova tako čisto, da niti jedno trave nebi tamo čovjek našo. Dobitak kukuruze u zrnju iznaša po jutru 50—54 vagana.

Pšenica banatska veoma liepa, svigdje jednaka, bujna, sa velikimi klasovi daje po jutru 22. vagana zrnja prosiekom.

Raži i koruna goje porazmjerno veoma malo, i to samo za deputate.

Burak, koji tamo izključivo za krmu rabe, siju Garettovim sijalom, red od reda na 12 palacah, i rabe na jutro 20 funtih sjemena. Sjeme od buraka proizvadjaju si tamo sami te uzimaju za sjetvu ono, koje je najtežje, najjedrenije i najbolje.

Po jutru dobivaju tamo buraka (gomoljah) do 400 centih. Znamenitu razliku u donosku opazili su pri uzgoju buraka na zemljištih običnim plugom pomoćju tegleće marve plitko uzoranih, i na poljih paroplugom duboko obradjenih; na ovih dobili su za 50—90 centih buraka više po rali nego na prvih. To isto valja porazmierno i za druge vrsti gospodarskoga bilja, štono tamo uzgajaju. Od kukuruze dobili su po rali za 10 vagana više na duboko obradjenih zemljištih nego na plitkih.

Bob, koji takodjer tamo prekrasno uspieva, siju Garettovim sijalom, rabeć na 1 ral 3 vagana sjemena. Siju ga u dvostrukih redovih naime tako, da dva reda su na 2 palca, a druga dva reda na 16 palaca jedan od drugoga razdaljeni. To biva poradi toga, da se može bob kašnije ogrtalom obradjivati. Kad dozrije, kose ga kosilom. Slamu od njega rabe kao izvrstnu krmu za ovce, sjeme pako užrvnaju skupa sa kukuruzom i zoblju, i rabe ga kao jedrenu hranu za govedju marvu. Po jutru dobivaju oko 27 vagana zrnja. Sjeme od boba za sjetvu opredieljeno vrše, ostalo mlate mlatilom; jer se ovim mnogo zrnja zdrobi. Vagan boba važe tamo prosiekom 90 funti. Prama zobi imade bob dvostruku vriednotu, to jest, dva vagana zobi vriede kao hrana toliko, koliko 1 vagan boba.

Svi su usjevi tako liepo izjednačeni, da je milota jih pogledati, jedna biljka kano druga, sve jednako razvite i bujne.

Radnje davaju tamo obično u akord ili pogodbu, n. pr. košnju žitka (pšenice, hrži, zobi), vezanje i postavljanje u krstove od rali 5 for., bez košnje samo 3 for. Ovim načinom si odgajaju marljive i valjane radnike, koji si time i više zasluže. Težaci (djeca) dobivaju dnevice 30 novčića, žene i muži 40 do 60 novč., a za vrieme žetve 1 for. i 1 for. 20 novč.

Na razprostranjenih imanjih Bellye-Lak nalazi veoma mnogo radnika dovoljne zaslužbe i materijalne obskrbe, nego visoki dobrotvorac nadvojvoda Albrecht brini se takodjer velikodušno za duševnu hranu djece od dotičnih radnikah, uzdržavajuć posebne škole i učitelje na tamošujih svojih imanjih.

Na svakoga ekskursanta je za sigurno najugodniji i nezaboravljiv utisak učinio jedan od najvažnijih predmetah, naime hmeljnik, koji tik Laka pri glavnoj cesti s obijuh stranah ležeć, prekrasno se dolazećim putnikom presentira. Na čitavom imanju goje sada hmelja na 68 jutara (u Laku 26 jutara), a oko 12 jutara kane još što prije nasaditi. Lani su dobili 10 centih hmelja (suhih glavica) po jutru, te su ga prodali po 250 for. cent u vriednoti kao glasoviti žatački. Sigurno izvanredno liepi čisti dobitak — više od 2000 for. — po jutru od hmeljnika! — Radnje jih stoje po jutru 180 for. — Dve vrsti hmelja tamo goje: rani i pozni (zelenjak i červenjak); prvi dozrieva u kolovozu, drugi u rujnu. U hmeljnicih rabe tamo visoke redom stojeće stupove od bagrena (akacije) debelom žicom medju sobom spojene i učvršćene. K svakomu stupu privezani su naokolo debeli konopci (10 jih), oko kojih se navijaju dugačko rastuće rozge od pojedinih hmeljnih biljkah. Gosp. inspektor Keblowszky tumačio je potanko sve radnje dolazeće pri uzgajanju hmelja: počam od nasadjivanja, obradjivanja, rezanja i vezanja hmeljnika sve do žetve, sušenja i punjenja hmelja u velike vreće posebnim željeznim tiskom.

Što se stočarstva tiče, to imade u Laku:

65	glavah	konja,
2	„	pastuha
258	„	kravah muzara,
6	„	bikova,
208	„	junadi,

100 glavah volova za teglenje,
1259 „ ovaca,
215 „ krmadi.

Njegova carska visost nadvojvoda Albrecht dao je importirati na ova imanja od g. 1871. do sada 800 krava (à 240 for.) čistokrvne ili originalne holandezke pasmine, koja se tamo sada oplemenjuje križanjem sa čistokrvnimi ili originalnimi shorthornskimi bikovi. Dočim se odlikuje holandezka pasmina osobitom mliekovitošću (daje mnogo mlieka, al je ovo riedko, vodeno) a shorthornska opet izvrstnom gojatnošću, to dobivaju križanjem obijuh novu svoju pasminu na $^1/_4$, $^1/_2$ $^3/_4$ već oplemenjenu, koja se odlikuje obojimi izvrstnimi svojstvi: to jest mliekovitoću i gojatnošću. — Milota je pogledati one liepe križanjem oplemenjene krave sa malom glavom, kratkimi rogovi, dugim tielom, ravnim hrbtom, velikim vimenom, širokimi grudmi i širokim stražnjim dielom tiela. — Bikovi n. pr. Klaudius, Merkur, Viktor, Romulus na polu do $^3/_4$ križanjem oplemenjeni veoma su liepi. Postupak i usavršivanje oplemenjenja posebnim se načinom tamo biljeţi stranom na uhu, stranom na rogovih. — Bikovi rabe se tamo za razplod svršetkom druge godine. Junice se pripuštaju već u $1^1/_2$—2 godine; koje do $2^1/_2$ godine neprimaju, pitaju se i prodaju mesaru. — Junci dvogodišnji se takodjer pitaju i prodavaju; imadu u ovoj dobi oko 10 centih životne težine i dadu se izvrstno utoviti.

Volove za teglenje rabe tamo od podolske pasmine, koja se odlikuje osobitom teglećom snagom i uztrajnošću.

Mlieka dobivaju na godinu prosiekom od jedne krave 1800 litarah. Koja krava daje prosiekom dnevice manje od 5 litara mlieka, nedrži se, već ju utove i prodaju mesaru. (Najbolja krava u Laku daje dnevice 22·7 litara mlieka).

Mlieka jedan dio prodaju u obližnje gradove: Osiek, Pečuh, Mohač i drugamo; drugi dio upotrebe za deputate i za pravljenje sira. Prodajom unovčila jim se god. 1876. litra mlieka na 5·7 novčića, proizvadjanjem sira na 5·5 novčića. — Sir prave limburžki i grojerski, kilo po 80—90 novč. Godine 1875. proizveli su tamo 1168 centih sira.

U stajah vlada čistoća i red. Iz centralnoga krmovnika, gdje se hrana pripravlja, razvaža se ova po željeznici na posebnih kolcih u sve staje. Ovo uredjenje je veoma praktično. Jasle su cementom providjene, da vodu nepropuštaju. I voda se takodjer razvadja iz centralnoga zdenca po cievih u sve staje.

Hrana za stoku je jedrena i obilata. Krave n. pr. dobivaju dnevice:

4 funta užrvnanoga boba,
4 funta užrvnane kukuruze,
4 funta mekinjah.

K tomu lieti zelenu krmu (smies: zob sa grahoricom, mohar, deteljinu itd.); zimi blitvu, siećku, sieno.

Metalo za junad:

2 kila bungura (t. j. užrvnanoga boba i kukuruze),
2 kila siečke,
5 kila siena sa livadah,
20 kila zelene krme (ljeti).

Metala su označena na posebnih tablicah za krave, za junad itd.

Konje za teg upotrebljavaju tamo od domaće pasmine, križanjem proizvedene, i to od kobilah podravinskih (iz Medjumurja) i pastuhah englezkih (Clysthäler). Križana ota pasmina ima široke grudi, je jaka, liepa i uztrajna.

Ovacah goje porazmierno veoma malo, te će i ove sasma pustiti, jer im tamošnji močvarni pašnici neprijaju; lahko obole i poginu.

Od krmadi imadu križanu pasminu, postavšu od yorkshirskog (englezkog) nerasta sa prostimi ugarskimi krmačami. Mladu krmad od 6—9 miesecih prodavaju po 20—24 for.

Za stelju rabe izključivo slamu, te steru veoma obilato.

Stajskoga gnoja t. j. izmetinah od domaće živine pomiešanih sa steljom, dobivaju mnogo, al znatna količa hranivih za gospodarsko bilje sastojinah iz njega čezne; jer nerabe tamo nikakova sredstva, kojimi bi se mogli dotični koristni plinovi u gnoju uzdržati.

Što se gnojitbe same tiče, rabe tamo izključivo domaći stajski gnoj 300 centih na ral; umjetna ili pomoćna gnojiva neupotrebljavaju tamo nikakva.

(Konac sliedi).

Gnojenje voćaka.

(Nastavak).

Da je taj čovjek za dobe izkopao jamu, da ju je neko vrieme ostavio otvorenu kako bi proniknuo zrak sve njezine dielove, da je pribrao iz okolice sagnjila lišća, busena itd. ili da je nastrugao s koje jame uz put mulja, voćka bi mu drugčije stajala ma je on prvih godina posebice ni ne gnojio. Nu da je i to učinio, iza nekoliko godina, pošto bi se bio onaj u prvi mah položeni gnoj potrošio a korienje drveta u širi krug prodrlo, valjalo bi mu, razborito gnojeć, gornju i nutarnju zemlju, pomoći.

Rekosmo razborito gnojeć, jer ne prija svakom drvetu jednaki i jednako uporabljen gnoj. U ovakom slučaju, kakav gore primjerice spomenusmo, gdje se sadi voćka iza voćke, potrošila je zemlja tvari, kojih treba drvetu da živi i da stvara svoje različite česti, a to je pepeo, draslo ili kali, vapno, natron itd. Nu možda ni nije iz zemlje tih tvari posve nestalo već su one tuj sakrite u takovu obliku, u kakovu jih korienje ne može srkati. Do nas je da pomognemo razstavku tih tvari u njihove čestice, a tomu treba zraka, topline i vode, što se sve dade postići napuštanjem zraka u zemlju. O tom govoriti ćemo kasnije. Ali nam treba, da sve te hranive čestice što brže dopru u drvo, a to ćemo postići ako jim podamo neposredno korienju hrane u židku obliku t. j. u razstopljenu gnojivu.

Nu gdje su vrieže ili rese korienu, da pogodimo, kamo valja usipati gnoj? To nam pokazuje krošnja, koje je svagdje u svom obliku prema korienu. Gdje je visoka,

piramidalna krošnja tu je dubok korien, gdje je razpružena krošnja, tu je i korienje široko razgranjeno. Idući za tragom korienu i njegovim vriežam, valja paziti i na svojstvo i sastojine tla.

Proračunav dokle od prilike dopire korien u širinu i u dubljinu, valja izdubsti u okolo tako duboke jame te u nje položiti ciev, u koje se kadšto ulije razmućeno gnojivo.

U pomenutom jur slučaju mnogo valja smjesa od dvie česti smrvljene ruševine, jedne česti provaže (cloake) i prilično mnogo vode.

Mnogi preporučuju za sve jezgrovače beziznimice židko gnojivo, koje navlastito gnoji dušikom i draslom, a to je gnojština, a za pećkovače vapno sa salitrom. Nu to nije uviek dobro; jer gnojeć ovakim jakim, naglo djelujućim gnojivom slabo, zakržljalo drveće, ne mogu njegove slabe vrieže tolike sile hraniva u jedan mah probavljati te zapinje redovit život drveta, hranivo se u njem nagomilava ondje, gdje ga ne treba, te ono obolieva. Na jezgrovačah pojavlja se uslied toga rak, a na pećkovaćah ciedi se iz râna smola.

Gnojeć pako u tu svrhu, da dobru, zdravu voćku poćeramo u obilatiji cviet, ako to činimo u nevrieme t. j. prekasno, učiniti ćemo, da grančice u dužinu naglo porastu. Ta hranivo, što smo ga gnojštinom drvu podali, mora svakako najprije u lišće, od kuda će se istom tada stvarati pupovi, mladice s lišćem rasti će tada i preko roka, u koj se rast za onu godinu zaključuje, te ne će moći dozrieti i poginuti će već buduće zime ako bude ista jača.

Sasvim drugčije djelovati će ovakovo gnojenje pri starijem, punom ploda drvetu ako ga pognojimo u vrieme; tuj nam se ne treba ničega bojati. Na takovu veliku drveću ima puno lišća, koje će podanu hranu probaviti i plodu podati, s čega će on oljepšati, povećati, usavršiti se i osladiti, što tuj ostane, proći će i mlade pupove i tako će cielo drvo osjetiti okrepu s podane hrane.

Kod mlada dakle i slaba drveća valja biti na oprezu, da se ne gnoji prejakimi dušičnimi gnojivi te je uviek dobro prije gnojenja shodnim obrezavanjem podražiti voćku na jači rast.

(Nastavit će se.)

Umnažanje vina po sustavu Petiotovu.

(Konac.)

A da imamo pravo ne preporučujuć petiotovanja u velike i za trgovinu, dokazuje izkustvo ljudi, koji su se za Petiotom poveli, ali nisu zadovoljni ni malo. G. Chaverondier piše ovako: „Da budem na čistu o vriednosti vina grozdo sladorova (vins raisin — sucreux) načinio sam ga nekoliko hektolitara g. 1873. radeć skrupulozno po propisih g. M. Petiota. Uspjeh, što ga postigoh daleko je da bude tako znamenit kako g. M. Petiot o tom tvrdi. Ja pače istini za volju izpoviedam da ovo vino ne ima tri četvrtine vriednosti prvoga vina*), dobljena iz grožđja bez zasladjene vode. Pa ipak nisam ja izvadio iz istoga koma redom četvero već tek jedno vino.

Godine 1854. načinio je M. Petiot 285 hektolitara vina iz grožđja, koje običnim načinom ne bi bilo dalo van 60 hektol. Već ova množina čini se izrednom; nu kako se ono veli, da têk za jela raste, buduće godine nije mu bilo dosta 285 hektol. već je načinio 3000 dakle petdeset puta toliko koliko se obično dobiva!

U ostalom, pitam ja a sa mnom i svi vinogradari, što li je negdje ona židčina, što je redom osam do devet put oprala jedan te isti kom! Tu se čovjek i nehotice sjeća one latinske: Omne nimium vertitur in vitium!

Da stvar na kraj izvedemo, dužni smo spomennti jošte jedan način, kojim mnogi izpravljaju Petiota. Mjesto sladora uzimlju oni gotov alkohol ili čisti vinski špirit ili vinovicu. Na vedro s koma sciedjene vode uzimlju oko 2 funta sladora, da ta židčina tim brže može vreti; nu buduć da dva funta sladora iza vrenja čine istom 1% alkohola, dolievaju prema tomu kako jaku robu žele postići, 4—8 funti čista alkohola ili špirita.

Za običan težački trošak dovoljno je, da bude u vinu bar 4% alkohola, bilo bi dakle dosta uzeti na vedro 2 funta sladora i 3 funta alkohola. Dva funta sladora stoje 60 noč. a tri funta alkohola oko 2 for. te bi nas po tom vedro takova vina stajalo oko 3 for. Nu kako riedko tko od nas može znati iz kakova vrela nabavlja vinovicu, a obični trgovci pod imenom vinovice ili „Weingeista“ nude koje kakove nevaljale a skupe tvorine, čistoga pako alkohola isto je tako uz garanciju čistoće težko dobiti, bit će bolje okaniti se te ruke umnažanja vina.

Mjesto biela sladora, koj je prilično skup, uzimlju ne izkusniji vinari grozdni slador (traubenzucker) nu obično mjesto njega dobivaju korunov slador, koj po Chaverondieru nije drugo van sirup od izžmetaka koruna, a pravi se pomoćju sumporne kiseline, koja djelomice ostaje u sladoru te prostire veoma ne ugodan i ne zdrav vonj. Težka duha ne gubi se iz takova vina nikada te ga ne će nitko piti van pomiešano s boljim vinom. Pravo veli isti pisac, da je to ne valjala i opaka navada služiti se tom gadnom smjesom mjesto sladora. Opaziti nam je i to, da i taj slador nije nikad cjeniji izpod 36 novč. po 1 kilo, što je za takovu robu mnogo i premnogo.

Isto tako osudjuje taj tako zvani „grozdni slador“ i glasoviti njemački oenolog Bersch, koj o tom ovako govori: „Tvorina, što se u trgovini pod ovim imenom nudi, ne valja, jer je to veoma ne čist slador te obično ne ima u njem više od 60% sladora. Samo tih 60% može odavreti te se pretvoriti alkoholom, onih ostalih 40% sastoji se od raznih tjelesa, medju kojimi ima najviše neke sastojine nalik na gumi. Buduć da ova tjelesa ne mogu vreti, ne ima razloga, da se meću u vino, mi bo ne sladimo vina za ništa drugo, već da proizvedemo alkohol.

I ovako tko sladi grozdnim sladorom, taj mieša u vino tvari, kojih u naravskom vinu ne ima — pa s toga premda strogo petiotovanje grozdnim sladorom jest patvorenje. Ovakova vina rado se kvare te su riedko kada čista. Na Rajni ima množina tvornica grozdna sladora, što rade izključivo za vinare, što je dokaz da ondje od

*) Prvim vinom zovu vinari običnim načinom (t. j. ociedjujuć i prešajuć) izvadjeno vino, dočim ovo vino zovu vin inférieur ili vin second. Op. ur.

takova sladora prave vino; pa što nuka te ljude, da se služe tom tvorinom? Ništa van prividno prema bielomu sladoru nizka ciena. Nu tu se sviet vara ako misli, da je grozdni slador cjeniji od bieloga, što će pokazati sliedeći račun:

„Centa grozdna sladora stoji oko 19 for. a biela 28 for. Ako uzmemo, koliko skoro ni ne smijemo, da ima u grozdnu sladoru 75% sladora, a ostalih 25% da su one ine tvari o kojih smo govorili, tada se vidi, da slador u grozdnu sladoru svakako stoji 23 for. 75 novč. Nu bieli slador jeste zato čist i to kemički čist. Pa budući da 5 čestí (po težini) biela sladora daje toliko sladora koliko 6 čestí grozdna sladora, s toga grozdni slador stoji opet za cielu $^1/_6$ više od one prividne ciene t. j. centa 27 for. 71 novč. dakle sasvim ne znatno manje od biela sladora. Nu uvažimo li jošte i to, kako se težko grozdni slador raztapa, kako mu je vonj ne ugodan i kako se po njem vino težko čisti — tada ne ćemo nikada metati u vino nečistoga grozdna sladora.“

To što govore oba ova vinarska uglednika, možemo potvrditi vlastitim izkustvom. Pisac ovih redaka uzeo je na vedro 14 funti grozdna sladora, nu dobio je vino kano da je uzeo biela sladora 9 funti, vino bilo je mutno i gusto — a miris tako težak, da se je takovo vino moglo upotrebiti za težake pomiešano isto tolikom množinom dobra vina pa i to istom onda, kada je već po seljačkih kljetih vina ponestalo t. j. kad sviet nije bio više toliko gizdav kao s proljeća.

Buduć da smo u ovom članku nekoliko puta spomenuli širomjer, ne možemo zaključiti, da bar za novake u vinarstvu ne reknemo koju o širomjeru.

Još prije nekoliko godina iztraživahu množtvo sladora u širi vagami, što ne pokazivahu množinu sladora već gustoću šire a kasnije istom morala se prema gustoći izračunati množina sladora. Takove vage bijahu na Rajni Oechslova, a u Austriji Wagnerova. Sada je većinom sve te vage iztisla Babova, koja bi se skoro bolje nazvalo sladomjer nego li širomjer, jer je na njoj neposredno izračunana i naznačena množina sladora u širi. Nu da bude mjera točna, valja širu prociediti kroz platnenu krpu ili gusto sito, kako joj ne će ništa smetati. Toplina, u kojoj Babov sladomjer sjegurno kaže, jeste 14° R. s toga, ako je šira hladnija ima se prije nego li se sladomjerom mjeri, stopiti do 14° R. Toga radi najbolji su oni Babovi sladomjeri (mostwage, saccharometer) gdje je uz njih ujedno i toplomjer. Ne stoje mnogo, a nabaviti će vam jih svaki optik, a komu je to iz ruke, može pisati po nje upravce u Klosterneuburg samomu bar. Babo-u.

Pišući ove redke o umnažanju vina po sustavu Petiotovu, mnogo mi se puta ruka sustavila, a u duši pomolila nakana, da sve to uništim radje nego li se izvrgnuti prikoru, da učim naš narod izopačivati taj dragi dar božji, što nas krepi i veseli t. j. krivotvoriti vino.

Nu pročitav jošte jednoć, što veli čuveni Bersch: „Prigovori, što se čuju često proti petiotovanu vinu, kao ovaj: da je zdravlju štetno, potiču ili iz neznanja ili iz zlobe; u petiotovanu vinu ima upravo onih čestí, što su u naravskom riečju da je ovo vino pravo pravcato vino, o kojem ne će nijedan kemik moći za izvjestno reći, da nije naravsko“ — odlučih ostaviti je, ne bi li pomogao gospodaru, da može svomu težaku podati jednu čašu vina zdrava vina više nego obično, a ujedno ne bi li ponukao koga, da se okani štetna i nerazborita umnažanja vina.

—ć.

Zapisnik

glavne skupštine gospodarske podružnice belovarske držane dne 22. kolovoza 1877. u podžupanijskoj dvorani.

Predsjednik veliki župan Ljudevit pl. Raizner pozdravi srdačno skupštinare, izjaviv radost nad toli mnogobrojnim učestvovanjem. Iza toga bje zapisnik posliednje 6. lipnja u Gjurgjevcu držane skupštine pročitan, bez primjetbe odobren i supodpisom izabranih na to skupštinara Jovana Stekovića ovomjestnoga paroha i konsistorijalnoga savjetnika i Josipa Horvata knjigovodje ovomjestne štedionice ovjerovljen.

Uzev zatim skupština u pretres predmete dnevnoga reda, zaključi poslje poduljih živahnih debata sliedeće:

I.

Da se na temelju §. 33. družtvenih pravila, uzev u obzir ovdje neobhodno obstojeću potrebu poboljšanja vinogradarstva, u Belovaru ustroji pokušalište za gojenje trsova i voća, u koju svrhu da se upotrebi onih 400 for. koje je visoka vlada glasom dopisa središnjega upravljajućega odbora od 15. o. m. broj 571. podružnici dozvolila.

II.

Da se po predlogu odbora za pokušalište od obćine trojstvanske nabave zemljištne čestice blizu Novoseljanah ležeće, te upisane pod top. brojem 562 od 1 rali 316□°, top. br. 611 od 2 rali 1539□° izprva za zakupninu godišnjih 20 for. koja će se tako dugo plaćati, dok družtvo neuzmogne ugovorit se imajuće glavnice položiti. K tomu da se nabavi uz čestice ležeća ograda posjednika gospodina Hanze. — Za provedenje toga pravničkoga posla izabra skupština kr. javnoga bilježnika dra. Ružića te upunovlasti njega i svoga predsjednika da odnosne kupoprodajne ugovore u ime podružnice podpišu.

Nadalje zaključi skupština umoliti imovne obćine križevačku i gjurgjevačku za bezplatnu doznaku gradje potrebne za uredjenje plota i kućice za vrtlarića, a domorodni grad Belovar za pripomoć, pošto ovaj nije mogao družtvu odstupiti plantažne bašte, koja je već prije bila svojinom ondašnjega gospodarskoga družtva, te je sada medju ondješnje učitelje podieljena.

Za rukovodenje rada u pokušalištu izabere zatim kao vještake, koje u tom predmetu dodade upravljajućem svom odboru i to: gospodina umirovljenoga pukovnika Sabolića, gg. satnika Rajkija, Vukailovića i posjednika g. Polaka.

III.

Na poziv središnjega upravljajućega odbora zaključi skupština po predlogu odbora:

Supodružnice ovdje sada nije moguće uvesti, jer da

je to za naš narod prerana težnja. Hoteć to u život uvesti, učinili bi nenaravan skok, koje bi ovoj, jedva se ustrojivšoj, i tako rekuć za sada samo vegetirajućoj još gospodarskoj podružnici više škodile nego li koristile.

IV.

Pretresav predlog odbora, da podružnica nastoji interese uzajamno osjegurajuće banke „Slavije" razprostirati i primiti njezinu agenciju zaključi skupština, umoliti vis. kr. zem. vladu preko središnjega upravljajućega odbora, da blagoizvoli o tome nastojati, da se ustroji uzajamni osjegurateljni prisilni zavod za sve u Hrvatskoj i Slavoniji požarom, tučom i poplavom nastale nesreće, do toga pako da se svaki osjegura kod kojega družtva ga volja.

Predložen po g. dru. Ružiću predlog za ustrojenje takovoga zemaljskoga zavoda dostavljen je odboru tim pozivom, da ga izpita i dojdućoj skupštini predloži.

V.

Na pitanje stavljeno po središnjem odboru dopisom od 15. travnja 1877. broj 312 zaključi skupština po predlogu odbora:

a) Žiteljstvo koje je nakano nove vinogradske nasade praviti, imalo bi se uputiti, da cielokupno tlo, što će sa lozom nasaditi na 60 cm. dubljine prekopa, čim bi se postigla rahlost (rigolum).

Da se sada samo u nas dobro uspievajuće i dobro vino radjajuće loze, kao što je to „moslavac, talijanska graševina i kadarka" sadi.

Da se takovi trsi i u starih nasadih pobilježe, za daljni plod ostave, a ostale loze iskrče i sa prije pomenutima zamjene, da se pako tom prilikom nasad u redove uvede.

Ovo izvesti morala bi najprije inteligencija a navlastito članovi gospodarske podružnice, pa kad bi se ostalo žiteljstvo o koristi i probitku obsvjedočilo, povelo bi se za stalno i ono tim primjerom.

Od neobhodne potrebe pako nalazi, da bi se u nas tlo najprije vještački pregledati dalo, koje vrsti loze bi na kojem tlu bolje uspjevale da se nasadi tek prema tomu udesiti mogu.

b) Prva briga imala bi biti svakomu, da šljivik dobro ogradi, i da ga od napadanja marve obćuva, koja voćkam obgrizuje koru i mladice za popunjenje šljiva uništuje. Kod zasadjivanja takovih mladica imale bi se više široke nego duboke jame izkapati, jer sljiva nevoli korien svoj duboko izkopan imati.

Korenje mladicah ima se što moguće pomno i bez ozliede iznieti. Jama se imade najprije učiniti vlažnom. Presadjivanjem obsipava se korenje sa šumskom crnicom, te se mladica prigodom obsipavanja neprestance trese, samo da crnica oko korienja dobro prilegne, budući mu šupljina škodi.

Šljive imale bi se tako u redove saditi, da jedna drugu štiti od škodljivih vjetrovah.

Za nasad šljivah bi se imalo bregovito i od iztoka prema zapadu ležeće tlo birati, jer je jug i sjever šljivi jako škodan.

Dobro je da se medju šljivami sadi krumpir ili grahorica jer tako zemlja od cime ponješto djubra dobiva, a i samim prekapanjem zemlje, postaje takova rahlijom.

c) Za proizvadjanje meda jest ondješnje žiteljstvo diobami veoma osiromašilo, nu nade ima, da će se vremenom i taj proizvod dići. Do toga pako će gospodarska ova podružnica ustrojiti vlastiti pčelinjak i tako žiteljstvu dobrim primjerom prednjačiti.

Proizvod maslaca i sira ne može se za sada dići jer bi tuj trebalo najprije plemenite stoke, za nabavu koje ondješnje žiteljstvo potrebitih sredstvah ne ima.

VI.

Na predlog predsjednika prihvati skupština sliedeći „Poslovnik" za gospod. podružnicu belovarsku:

§. 1.

Glavno sjedilište gospod. podružnice jest ono mjesto gdje predsjednik i tajnik stanuju.

§. 2.

Upravljajući odbor drži u sjedištu podružnice svoje redovite sjednice svakoga mjeseca barem jedanput, skupštine pako mogu se držati ili na redovitom sjedištu ili u kojem drugom mjestu u području podružnice i to svake četvrt godine.

§. 3.

Predsjednik, u njegovu zaprečenju njegov zamjenik sazivlje odborske sjednice i skupštine posebnom pozivnicom naznačiv u njoj dan uru i mjesto, gdje će se držati sjednica ili skupština, kao i glavne predmete razprave. Dnevni red za skupštine ima se u gospodarskom listu obnarodovati.

§. 4.

Osim redovitih skupštinah može držati podružnica izvanredne skupštine, koje sazivlje predsjednik na zahtiev šestorice članova podružnice uslied pismene predstavke.

§. 5.

Zapisnik odborskih sjednica i skupštinah sastavlja redovito tajnik ili u njegovom zaprečenju izabrani mu zamjenik.

§. 6.

U svakoj skupštini treba prije svega pročitati pa ovjeriti zapisnik zadnje skupštine. Predsjednik pozvati će skupštinare da se o zaključcih navedenih u zapisniku izjave, te ako ne ima prigovora potvrdjuje predsjednik i tajnik dotično poslovodja, te dva izabrani skupštinari zapisnik vlastoručnim podpisom. Zapisnici skupštine podnašaju se upravljajućemu odboru u Zagrebu na znanje i obnarodovanje.

§. 7.

Dopisi koji podružnici stižu prima predsjednik, te ih dostavlja tajniku na uvrštenje u uručbeni zapisnik. Dopise redovite riešava tajnik, a ovjerovljuje predsjednik. Sve spise koje podružnica izdaje podpisuje predsjednik i tajnik podružnice.

§. 8.

Dopise središnjega upravljajućega odbora u Zagrebu, ako nisu važnoga sadržaja, riešava predsjednik u sporazumku sa tajnikom. Važnije predmete razpravlja odborska sjednica, koja ih skupštini na obširno razpravljanje i konačno riešenje predlaže.

§. 9.

Blagajnik polaže svršetkom svake godine račun o dohodcih i razhodih podružničke blagajne. Odbor izpitav taj račun predbježno, predlaže ga prvoj skupštini na previdjenje i konačno obredjenje. Obredjen po skupštini godišnji račun šalje se u prepisu bez prilogah središnjemu upravljajućemu odboru u Zagreb, na uvidjenje.

§. 10.

Prinesci članova godišnjih 2 for. i pristojbe za gospodarski list — tko hoće da ga drži — od 3 for. plaćaju se svaku godinu unapried, te nje pobira blagajnik redovito u skupštinah i unaša u blagajnički dnevnik. Polovica prinesaka ostaje u blagajni podružnice a druga polovica šalje se u polugodišnjih obrocih upravljajućemu odboru u Zagrebu.

§. 11.

Članovi podružnice koji ne bi do mjeseca prosinca svoje prineske položili imadu se opomenuti pismeno po blagajniku, a kad nebi zadovoljili mjesec dana na opomeni toj svojoj dužnosti, imadu se smatrati kao da su iz podružnice izstupili, o čemu se bližnja glavna skupština kao što i upravljajući odbor u Zagrebu ubaviestiti imade.

§. 12.

Na koliko bi se ukazala potreba, moći će skupština, za stanovite važne struke domaćega gospodarstva, izabrati posebne pododbore, koji će o svom djelovanju skupštinu posebice izvieščivati.

§. 13.

Podružnica obstoji pod naslovom „Gospodarska podružnica belovarska Hrv.-slav. gospodarskoga družtva“ te imade prema naslovu udešen podružnički pečat.

VII.

Po predlogu odbora zaključi skupština središnjemu odboru izraziti svoju zahvalnost, što je isti izposlovao od visoke vlade, da je izaslala Alberta Štrigu za praktično podučavanje naroda u vinogradarstvu kao i njemu samomu, što se je tolikom revnosti i pripravnosti toga posla latio, ter ga i liepo izveo, te umoliti visoku vladu preko središnjega odbora da g. Štrigu opet ove jeseni prigodom berbe, i dojduće godine prigodom rezitbe na nastavljanje svoga podučavanja ovamo izašalje, a radi stečenih zasluga za promicanje vinogradarstva izabra Alberta Štrigu začastnim svojim članom. (?) *)

VIII.

Pošto podružnički tajnik i blagajnik gosp. Škender Blažković radi svojega odlazka iz Belovara ne može svoju službu više obnašati, zaključi skupština njemu za dosadanji revni rad i promicanje družtvenih interesa u zapisnik staviti zahvalnicu i priznanje družtva, a nakon toga izabere tajnikom i blagajnikom gospodina Škendera Winklera podžupanijskoga perovodju.

Ljudevit pl. Rajzner, predsjednik.

Škender Winkler, tajnik.

Uspjeh o iztraživanju grozdja na gospodarskom pokušalištu u Zagrebu i zavodskom vinogradu u Križevcih.

U koliko smo u lanjskoj godini imali kod dozrievanja grožđja prikladno i toplo vrieme u toliko moramo se ljetos potužiti na hladnu razvitku vinskoga ploda preteću jesen, koja vinogradaru zadnje nade na obilatu i dobru berbu uzimlje.

Sudeć po razvitku vinske loze s pramaljeća osobito po liepo cvatućih mladih grožđjića u mjesecu lipnju, mogli smo se nadati da ćemo imati dobru i povoljnu godinu; nu kasnije bijahu naše nade uništene uslied dugotrajne suše bez oplodjujuće kišice, pa nije ni čudo da je takvo vrieme nahudilo vinskomu plodu, da se nije moglo grožđje normalno razvijati.

Na nekojih mjestih počelo se grožđje i osipavati na veliku štetu vinogradara, koji ljetos mnogo truda i muke u svoje vinograde uložiše.

Najviše pako prouzročila je neuspjeh u ljetošnjoj berbi nestalna, svaki čas mienjajuća se temperatura, kao što i nekoje lokalne i elementarne nestašice imenice žega i tuča, kojom prvom od prilike polovica množine od ljetošnjega priroda, uslied slabe vegetacije vinske loze, do svoga normalnoga razvitka dospjeti nije mogla.

Obzirom na pojedine vrsti moramo glede razvitka i množine ploda napomenuti, da je grozdje u obće dobro uspjelo, pače su u okolici zagrebačkoj nekoje vrsti, imenice grašica ranjska, kadarka, frankovka, žerjavina rumena i slankamenka obilatim plodom urodile, manje graševina taljanska i portugizac crni, koj je mnogo patio od Oidium tukeri česa radi na svojoj kakvoći ova inače jako rodna loza mnogo izgubila, pa se što brže pobrati morala.

Nu unatoč tomu u zadnje doba nepovoljnomu vremenu možemo smjelo uztvrditi da je ljetošnja godina glede kakvoće i kolikoće šire, mnogo bolja od prošle, te uztraje li jošte vrieme nekoliko dana, možemo očekivati srednju dakle povoljnu berbu.

Glede množine sladora i kiseline valja nama navesti, da imadu ljetos moslavac, žerjavina, portugtzac, klevanjka graševina talijanska najviše sladora naime od 19—21% i najmanje kiseline 6·8—10‰; nu prirast prvoga pa umanjivanje zadnje, nije se tečajem jednoga tjedna kako se u sliedećoj šemi vidi, mnogo promienio, što je vjerojatnim dokazom da sadašnje vrieme nije baš prikladno dozrievanju grozdja jer se isto vrlo slabo razvija, s toga bi željeti bilo, da nam sunce jošte barem 14 danah naše vinograde ogrije, da si oni što nisu jošte pobrali dobru kapljicu vina kući spremiti mogu.

*) Op. ur. Glasom družtvenih pravilah ne imadu odbori gospodarskih podružnica pravo birati začastne članove to spada na generalnu skupštinu.

Iztraživanje šire na gospodarskom pokušalištu po g. Vichodilu pokazuje u ovoj godini sliedeće resultate:

Vrst	23. rujna 1876.		2. listopada 1876.		22. rujna 1877.		28. rujna 1877.	
	sladora %	kiseline ‰	sladora %	kiseline ‰	sladora %	kiseline ‰	sladora ‰	kiseline ‰
Frankovka mod.	17·0	11·6	17·5	8·8	14·5	7·6	18·0	9·91
Grašica dišuća	17·0	16·8	18·0	17·3	16·5	9·1	18·0	9·64
Grašica tal.	13·5	10·8	16·5	12·6	19·0	8·9	19·0	8·45
Imbrina modra	18·0	9·4	19·0	11·1	20·0	7·3	—	—
Klevanjka mod.	18·0	9·5	19·5	14·7	20·0	7·7	—	—
„ siva	18·0	10·5	19·5	13·1	20·5	7·5	23·0	5·82
Kraljevina rum.	15·5	10·8	15·5	13·7	16·5	6·8	18·0	5·00
Slankamenka	—	—	18·5	11·5	16·0	7·2	16·5	6·37
Skadarka	—	—	18·5	17·4	17·0	9·2	17·0	8·19
Moslavac	15·5	13·0	16·0	10·8	21·0	10·2	21·5	9·73
Traminac rum.	18·0	10·2	19·0	12·6	17·5	7·5	18·0	7·00
Zelenika	—	—	16·0	30·9	14·5	17·2	14·5	18·65
Žerjavina rum.	19·0	17·6	18·5	15·8	19·5	6·8	19·0	6·82
Po prieko	16·9	12·0	17·7	14·7	17·9	8·7	17·9	8·7

Na kr. gosp. šumarskom učilištu pokazuju po gosp. A. Trummeru izvedene analise šire sliedeće resultate:

U križevačkoj okolici kažu vinogradi pogledom na množinu grožđja u obće dobro, mjestimice pače vrlo dobro, izuzam nekojih bielih vrstih.

Za da se uzmogne kakvoća grožđja od god. 1877. prosuditi, izkazuje sliedeća skrižaljka razmjer sladora kiseline prama godini 1875. sa činjenimi u tu svrhu pokusi kod istih vrstih i u isto vrieme.

Godinu 1876. nebi bilo vriedno prispodobiti sa godinom 1877. jer je bila u obće kvalitativno jako slaba.

Odatle se vidi, da akoprem je kroz mjesece lipanj, srpanj i kolovoz jako vruće bilo, to je ipak bio razvitak sladora slab, jer nije bilo kiše. Sada pako od 17. o. m. nastalo je hladno vrieme, kako je to iz pojedinih pokusa vidjeti, pa se kroz 14 dana naime od 13. do 27. o. m.

Vrsti	4. rujna 1875.		5. rujna 1877.		14. rujna 1875.		13. rujna 1877.		22. rujna 1875.		20. rujna 1877.		28. rujna 1875.		27. rujna 1877.	
	sladora %	kiseline ‰	sladora %	kiseline ‰	sladora %	kiseline ‰	sladora %	kiseline ‰	sladora ‰	kiseline ‰	sladora %	kiseline ‰	sladora %	kiseline ‰	sladora ‰	kiseline ‰
Kadarka modra	13·	9·	14·	12·4	15·	10·2	16·	12·1	17·	6·4	15·	10·5	16·	8·	15·	8·
Frankovka modra	16·	7·	18·6	11·	17·8	10·6	19·4	11·2	17·	6·2	18·5	8·5	19·	6·	18·5	7·
Moslavac bieli	14·	10·	16·2	15·	15·5	12 2	15·8	14·1	17·	11·	17·5	11·	19·	11·	18·	9·
Žerjavina crljena	17·	6·1	16·	12·4	18·	8.2	17·	15·9	21·	6·	20·	10·	20·5	6·	19·	8·
Kraljevina crljena	16·5	7·3	15·	14·1	19·2	8·6	16·8	11·5	18·	6·3	16·	15·	19·5	7·	17·	7·2
„ modra rana	14·	5·4	20·2	9·2	19·	6·6	20·7	7·9	17·2	4·	19·	7·	18·5	4·4	19·5	6·
Graševina taljanska	13·	11·	14·2	13·4	16·5	8·8	17·7	11·3	17·8	8·	16·	7·	19.	7·2	17·	7·
„ biela	16·	9·2	15·6	13·7	18·5	9·6	18·6	12·5	18·	7·3	18·	12·	19	8·4	18·5	8·5
Traminka crljena	16·5	7·4	18·	11·8	22·5	7·5	—	—	22·	5·4	19·	8·2	21·	6·2	19·	6·5
Dišuća ranina	12.5	9·4	15·1	11·5	16·2	6·8	16·3	15·3	15·5	7·2	16·5	10·	16·5	7·	16·5	9·
Rujevina (Rothgypfler weiss)	17·	9·	16·7	14·2	19·2	8·6	16·1	12·8	22·	8.	17·	9·	17·	7·6	17·	8·8
Plemena biela	13·	5·1	—	—	14·5	6·1	—	—	15·	5·	16·	5·2	16·	6·	16·	4·8
Po prieko	15·	8·3	16·3	12·7	17·4	9·	17·4	12·5	18·1	6·7	17·4	9·5	18·5	7·1	17·6	7·5

slador tako rekuć nimalo pomnožio nije, a kiselina se jedva kroz to vrieme za 5‰ umanjila.

Uzporedi li se kakvoća šire od godine 1875. sa lietošnjom do danas, (27. rujna) to su ove sasvim jednake, dakle se i dobre vinske kapljice nadati možemo.

GLASONOŠA.

Razne viesti.

U Zagrebu 1. listopada 1877.

Berba. „Za toga pak dojde sveti Mihal; grožđje dozori budem ga bral." Nisu ovako badava pjevali stari horvati: oko Miholja bere naš narod grožđje ma bilo zrelo ili ne zrelo. Ove godine pohrliše neki zagrebački vinogradari i prije Miholja u vinograde, da poberu sve grožđje bez razlike; da su to učinili ranijimi vrstmi, ne bi jim bilo zamjere, nu da su pobrali sve poprieko pače i zelenu zeleniku, toga jim čovjek naprednjak ne može oprostiti.

Mi spomenusmo u predjašnjem broju ovoga lista, da će berba izaći, ako potraje liepo vrieme, kakvoćom izvrstna. Od onoga dana, kada te rieči napisasmo pa sve do jučer imasmo vrieme svakakvo, samo ne kakvo prija grožđju. Bilo je oblačna neba bez kiše, bilo je mrzle kiše, bilo je vjetrova, bilo je vedrine s ljutim sjevernim vjetrom i tako osta grožđje množinom sladora i kiseline malo ne ondje gdje je bilo prije 14 dana. Koliko daleko siže naša meteorološka vještina, mi se nadamo ovih skorih dana liepom, razmjerno toplom vremenu, pa ako bude tako, dobro tada po one, koji se berbom nisu požurili, jer bi 10—14 liepih toplih dana znamenito moglo popraviti ovogodišnje vino. Inače brati ćemo poprieko dosta kiselo, prazan mošt, od kojega ne će biti nikada dobra vina. Kako kod nas, tako je malo ne na cielom europejskom kopnu: svuda je hladan rujan silno pomutio izglede na dobru berbu te glasoviti Babo veli, da nije druge van latiti se sladora ili jošte bolje čista alkohola te dodati vinu, što mu je jalna priroda uzkratila.

Ali i sám Babo dvoji, bi li se alkohol i slador izplatio, jer veliki podrumi da su jošte puni dobre, stare robe — a ova nova, da će težko ma i u kakovu stanju dočekati bolju prodju.

Blago onim, kojih je g. 1877. bar kruhom obilato nadarila, ali težko nam, kojim će manjkati i kruha i dobra vina!

Pirinač na zagrebačkom polju. Pučke novine donose točan izvještaj ob uspjehu pokusa, što ga je gosp. Dematej na svom polju učinio pirinčem te kano da će taj uspjeh razpršiti našu bojazan, što ju izjavismo prije dva mjeseca na prvi glas o tom pokusu.

G. Dematej dobio je na 672□⁰ zemljišta do 60 vagana pirinča, a sav trošak računajuć i zakupninu zemljišta, da mu je iznosio 100 for. i 30 novč. — Brojevi govore najjasnije i dokazuju najjače te bi bilo vriedno, ako su istinite! da se pokus buduće godine na jošte kojem mjestu nastavi. Ne bi li tomu bilo zgode u podružnici sisačkoj? Revnim odbornikom iste podružnice preporučamo, da jošte jesenas viećaju ob ovom predmetu, ne bi li jim poslužila sreća, da pokažu našem narodu put do nove hrane, zdrave i tečne, a u lahku cienu!

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva **Vlastimil Vichodil.**

GOSPODARSKI LIST.
Organ hrv.-slav. gospodarskoga družtva.

Broj 18. U Zagrebu 15. rujna 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Proti lihvi.

Moderni zakonari, držeći se logičnih zahtieva pravne znanosti, razkinuše svaku stegu u prometu novca te po tom moradoše dakako izgubiti valjanost zakoni napereni proti lihvarstvu. Nu ne prodje desetak godina, a od svih strana diže se jauk i lelek, da posjednici glavnice uništiše ostali sviet, oguliv ga strahovitimi postotci na uzajmljeni novac. U austrijskoj monarkiji pojavi se najviše tužba na tu neograničenu slobodu u novčanu prometu iz Galicije te Ugarske.

Za Galiciju prizna i carevinsko vieće, da ondješnjem, u židovskim rukama stenjućem pučanstvu ta prevelika sloboda ne prija te stegnu slobodu hihve u neke granice, a u Ugarskoj čine se sve potrebite priprave, kako bi novi te ruke zakon izašao što boljim, praktičnijim i pravednijim. Naša pako vlada podastrla je promjenu postojaloga zakona već sadanjoj saborskoj sjeditbi. U obrazložbi svoje zakonske osnove nada se vlada, da će se ovim zakonom priskočiti bar najsilnijim potrebam, a lihvarstvu da će se bar što to put zakrčiti; jer ne će smjeti lihvar na to računati, da ga javne oblasti moraju u njegovu ne valjalu poslu pomagati.

Mi ne rado zasižemo u polje narodno-gospodarstveno, imajući uviek na umu, da je ovaj list organ gospodarskoga, a ne narodno-gospodarskoga družtva, nu pitanje o lihvi toliko zasieca u sam život poljskoga gospodarstva, da nam se ne će zamjeriti, što smo mimo svoga običaja ovaj put dirnuli u taj thema. Istina je, da je u našem narodu lihvarstvo ona ljuta pijavica, što izpija krv siromašnoga gospodara: nu ono je mnogo puta sakrito u razne poštene forme tako, da ga ne će zatrti ni najstroži zakoni. U obrazložbi svojoj dokazuje vlada, da joj ni ta okolnost nije ne poznata, nu samim zakonom ne da se nigdje svim potrebam doskočiti pa se ne će ni u nas. Da govorimo primjerice. Naš siromašni Zagorac ne izilazi nikada iz lihvarskih ruku: riedko on ima kruha duže od korizme, a tada kamo će nego k židovu, koj u jeseni dolazi po mošt. Tim moštom plaća se kukuruz u trojnu cienu.

Unatoč svim zakonom, kojim se je jur do sada imao podpuno urediti naš zadružni život, imamo svuda množinu tajnih dioba, pače u zagrebačkoj su podžupaniji zakonite diobe ili prave, faktične zadruge prava riedkost. Obitelji živućoj na dielu takove tajno podieljene zadruge treba 100—200 for. Pozajmiti će je koj bogatiji seljak ili trgovac, mesar itd. nu ište obveznicu na novac s običnimi kamati a povrh toga u ime nuzgrednih kamata užitak koje livade ili oranice ili vinograda, koj je prije čitavu tu obitelj hranio i uzdržavao. Za koju godinu propala je ovako zadužena obitelj. Ovakovim slučajevom ne će stati na put zakoni stvoreni u stegu lihvi, već bi tomu valjalo drugdje potražiti lieka. Po našem sudu prvi je uvjet popravku tih groznih odnošaja, da se tajne diobe prema ustanovam postojećega zakona zbilja pozakone te u gruntovnici kao posebno vlastničtvo faktičnih vlastnika ubilježe. Nakon toga, da se podignu novčani zavodi, gdje bi gospodar čovjek u nuždi mogao dobiti jeftina novca. Bez onoga prvoga uvjeta ne dokinusmo lihvarstva, jer dok pozajmitelj glavnice ne može pozajmljene glavnice dati uknjižiti, dotle hoće, da si inim kojim načinom zajamči korist od svoje glavnice. A tko će molim vas privoljeti cielu kuću, da dozvoli uknjižbu duga kojega svoga člana, ma se i reklo, da se dug uknjižuje na virtualni diel X ili Y? Bez drugoga uvjeta t. j. bez posebnih te ruke novčanih zavoda ne može lihva prestati, jer oni pojedinci, što pozajmljuju narodu novac, uzimlju ga većinom za dosta visoke kamate iz većih novčanih zavoda te naravski da njihovi dužnici plaćaju i ove kamate i druge, kojimi se te ruke špekulanti obogaćuju. Ova su načela priznale jur neke podružnice gospodarskoga družtva i neke obćine te smo u programih njihova rada čitali već nekoliko puta: „Osnova za podignuće podružničke ili obćinske

predujmione ili pomoćnice itd.“ nu nigdje nečitasmo, da je zbilja koj te ruke zavod oživio. Dá i o brdovačkoj predujmioni ne znamo ništa, da li joj se djelovanje razgranjuje ili je možda propala kao mnogi liep podhvat, kojemu nije bilo od nikuda pomoći. Da se ovako dobra i toliko nuždna stvar tako sporo radja, pripisujemo mi najviše neznanstvu. Čestiti naši seoski domoljubi ne znadu s koje bi strane stvar poprimili te ne imaju jasnoga pojma o tom, što bi rado izveli. S toga bi bilo za dušu našim te ruke strukovnjakom, primjerice tajnikom trgovačkih komora, izpitanim narodnim oekonomom, da izrade svakomu inteligentnu čovjeku shvatljiv i jasan naputak o sustavu pučkih banka, predujmiona i inih malenih novčanih zavoda, kakovih ima u Njemačkoj, Belgiji, pače i u našoj carevini u Austriji i Štajerskoj. Na rad dakle prijatelji naroda, da se pomogne i s te strane intencijam za dobro naroda zabrinute vlade. —*ć.*

Gnojenje voćaka.

U ovom je listu priobćen prije pet godina cieli niz članaka o voćarstvu, medju kojimi ima i veoma liep naputak za gnojenje voćaka. Od tada izteče pet godina. Mnogi od današnjih čitatelja onoga tečaja ne ima, a povrh toga tečajem pet godina stekoše umni voćari mnogo nova izkustva i priobćiše svietu puno zanimivih opažaja, s toga ne će biti ne umjestno da se na ovaj predmet i opet povratimo. U našoj domovini ima namještenih množina vrtlara i nadvrtlara, koji imadu po svom zvanju biti ujedno i voćari pa jih ima medju njimi i vještih i sretnih, nu ruka jim se težko pisanju podaje ili ako i napiše koj što, to piše obično njemački i šalje u njemačke listove. Zato ne će valjda piscu ovih redaka nitko zamjeriti, ako bude u ovom naputku za gnojenje voćaka priobćio više tudjih savjeta nego li svoga izkustva, a tomu se tim sjegurnije nada, što će se držati samo poznatih uglednika, od kojih je jedan našemu obćinstvu jur poznat, a to je Moravac g. Fr. Bilek.

Obično se čuje kod nas tužba, da ni voće više ne rodi onako obilato kako je nekoć rodilo. Liepi naši šljivici da su se izjalovili te ne pružaju više koristi kako nekoć. Tužeć se ovako nitko ne pomišlja, da smo tomu najveć sami krivi. Ako svaka stvar troši hranu u onoj zemlji, u kojoj se hrani, kako ne će voćka? A jesmo li ikad na to pomislili, da povratimo voćnjaku bar dielomice ono, što smo iz njega uzeli? Jesmo li mislili na gnojitbu? Neki se tješe tim, da u voćnjaku ostaje lišće, koje zimi gnjije te tim gnoji tlo. Nu tim smo povratili tlu samo najmanju čest, što ju je potrošilo drvo i lišće, a gdje je plod a navlaš koštica, koja troši najveć hrane?

Tko voćku gnoji, opaziti će bolje nego li igdje uspjeh svoga truda i troška. Pisac ovih redaka ima u svom voćnjaku jabuka, koje su do g. 1875. — a bile su jur onda stare 12—18 godina — rodile samo svake druge godine. Seljaci su tvrdili da je to takova vrst jabuka i da je neće nitko na to netjerati, da rode godimice. Pa ipak, pošto su pognojene, rode svake godine i to obilato dà i ljetos, gdje nije bilo u svoj okolici jabuka ni za liek bilo jih je na tih stablih bar nešto. Isto takav uspjoh postignut je na kajsijah i renklodkah gnojenih po propisu Lucasovu.

Jesen je za gnojitbu najzgodnija te Bog dao potakli opažaji g. Bilka, što jih idemo bilježit, sve naše voćare da si pomognu oslabjelim voćnjakom.

Ja sam, veli g. B., tečajem više godina pravio pokuse te evo jim u kratko uspjeha.

Prije nego opišem uspjeh moga gnojenja, budi mi dozvoljeno napisati nekoliko rieči o gnojitbi u obće.

Zašto gnojimo voćkam i u koje doba koristi najviše gnojitba?

Ovo pitanje stavljam prije svega zato, da na osnovu odgovora prosudim prave momente gnojenja voćaka.

Svaki gospodar zna, koliko je važna vriednost gnoja za gospodarstveni prihod pa stoga nastoji, da shodnom gnojitbom, valjanom težatbom i razboritom upravom svoje dohodke ne samo podržava na istoj visini već da jih pojačivši silu svoga zemljišta, podigne.

Pitajmo se sada, opaža li se i kod naših voćara to nastojanje, da si osjeguraju stalan prihod iz svojih voćnjaka uzdržavajuć jim i nadomieštajuć snagu zemljišta, na kojem stoje? Pa ipak nam je priznati, da je to neuklonivo nuždno, ako nam je do toga, da nam s voćarstva procvate blagostanje naroda.

Ratar spremajuć se na sjetvu, priredjuje si tlo i gnoji ga prema naravi plodine, koju kani posijati *ili* posaditi. Spremajuć se voćar, da sadi voćku, ne čini nikakve druge priprave, van da izkopa jamu mnogo puta manju nego li je vas korien voćkice te misli: da je svoju dužnost podpuno učinio.

Neka čovjek ovakova mudra saditelja opomene, da to ne valja, ili mu ne će odgovoriti ili će reći, da u šumi drveću takodjer nije nitko kopao ne znam kolike jame pa eto ga koliko je naraslo.

Badava mi njemu dokazujemo, da se u šumskom tlu zgadja posve druga stvar, da je ono uviek vlažno i rahlo pod onom blazinom mahovine i lišća, što ga pokriva, da ga prorahluje ono bezbrojno korienje, što znatno duboko u zemlju prodire, da se izumiruć pojedini komadi korienja, stvaraju cieli kanali, kroz koje u dubljinu zemlje probija zrak i vlaga te i one slojeve nutarnje zemlje oplodjuje, da u šumi godimice gnjije ogromna množina lišća, četinja, kore, granja, ne pokošena i ne ubrana bilja i trave, što se sve pretvara jakim i izdašnim gnojem, badava njemu sve to, on će sgnjesti korien mlade voćke u jamu, koju je možda izdubo upravo na istom mjestu, gdje bje do sada stajalo slabo, do svoje smrti uviek kržljavo drvo.

Povratimo li se za koju godinu k istom drvetu, vidjet ćemo, da je veoma malo ovo nekoliko godina napredovalo.

(Nastavit će se).

Poglavita načela konjarstva.

(Nastavak).

37. Kada se smije i mati i ždrebe, ako je oboje zdravo, puštati na zrak da se do volje kreće?

Čim je ždrebetu 8 do 10 dana, počima ono s materom krmu prebirati i gdje što žderati te se tada smije dnevice i po cieli sat vani kretati. Kobila ima se, pošto se je podpuno očistila, osmi ili deveti dan k pastuhu pripustiti.

38. Zašto je to važno, da se kobila osmi ili deveti dan opet k pastuhu vodi?

Jer svakim danom jače ždrebe kobilu sve više slabi te se tako u njoj dnevice požuda za gonom umaljuje.

39. Kada se ima početi i kobila i ždrebe drugčije krmiti?

Čim su ždrebetu tri nedjelje a nije ništa bolovalo, možemo podati kobili pićnije i više krme a ždrebetu jur i malo zobi, u to bo doba može ždrebe zob jur mrviti te je dobro, da se sa zoblju upoznaje. Jačajuć se ždrebe, podaje mu se sve to više zobi, da se može tim laglje od matere odbiti.

40. Kako se ima ždrebe odgajati i priučati prema svojoj kasnijoj svrsi?

Čim je ždrebe tri mjeseca staro, možemo ga uz mater na malenu, primjernu ularu (oglavniku) privezati, da se tim mirnije priuči tom neugodnom položaju. Pri tom ima mu se kad što dići koja noga te pripaziti, da li mu kopitašca pravilno rastu, da mu se odveć ne dulje ili ne skreću na krivo. Ovako se ždrebe priučuje i na kasnije podkivanje.

41. Kako se ima pripravljati ždrebe, da se može tim laglje odbiti od matere?

Čim se više primiče vrieme, kada kanimo ždrebe od matere odbiti, tim mu se ima više nadomieštati materinje mlieko a to podavajuć mu obilatiji obrok zobi i ostaloga probavljivoga krmiva. Ovakav obilatiji obrok podaje mu se dakako samo onda, ako se u staji hrani; ide li ždrebe na pašu potražiti će si samo hrane koliko mu treba.

42. Kada se obično ždrebad odbija?

Obično se odbija ždrebad u petom mjesecu. Točnije opredieljuje se vrieme ovako:

Pošto je spala sa ždrebeta vuna, što ju je na sebi na sviet donielo te ga počima sve to jače pobijati dlaka, to je vanjski očiti znak, da je ždrebe sposobno da se odbije od matere.

Ako kobila puno radi te ima malo mlieka, može se ždrebe odbiti i prije; nu drugčije jeste ako je ždrebe slabo, jer se tada ima ostaviti duže kod mlieka.

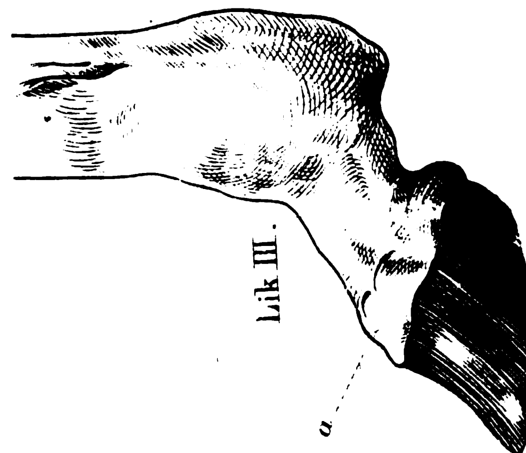
43. Kako odbijamo ždrebe?

Ždrebe se odieli od matere tako, da jedno drugoga ne može ni vidjeti ni čuti.

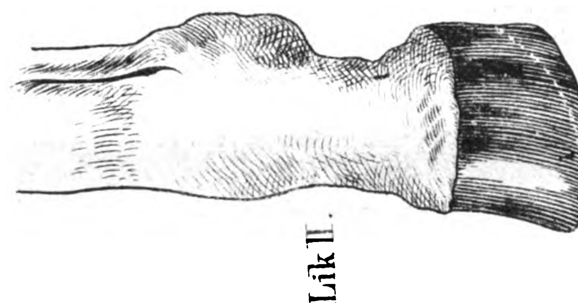
Ždrebe se postavi u takovu ogradu, u kojoj se ne može raniti ili ozlediti, ali iz koje ne može ni izaći. Pri tom valja da nam je na umu, da ždrebe u svojoj čežnji za materom svlada mnogo puta toliko zaprieku, o kojoj nismo toga ni pomislili. Kod napajanja imamo paziti, da ne pojimo ždrebeta odmah čim smo k njemu došli, jer je obično usopljeno i umoreno od vjekovita potrkivanja, skakanja i kretanja, da dodje do matere. Za to valja s napajanjem pričekati, dok se ždrebe ohladi.

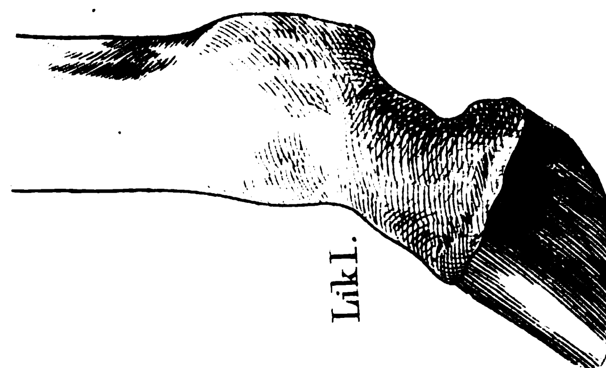
44. Kako se smije vani kretati ždrebe pošto smo ga odbili?

Tko ima ravno, zatvoreno dvorište, neka odstrani s njega svaku gospodarsku i inu spravu, da se ne može ždrebe udariti te ozlediti te ga neka tuj ostavi da trči

Lik III.

Lik II.

Lik I.

do svoje volje. Isto se može učiniti u ravnu, zatvorenu vrtu ili ogradjenoj livadici.

Gdje ne ima takova prostora, tu ne ostaje drugo van ždrebe na ularu voditi amo tamo da se prošeće i to bar po jedan sat na dan.

Tri nedjelje pošto je ždrebe odbito, nu nikada prije, može se ždrebe pustiti k materi te ostaviti uz nju i onda, kad upregnuta radi ili kad prosta hodi; nu na dalji put ili trk ne ima se ždrebe s materom puštati

45. Što s materom, pošto smo ždrebe odbili?

Buduć, da u vime sveudilj mlieko udara te ono sad nabrekne sad oplane, što kobilu dakako boli, treba da se

dnevice nekoliko puta izmuze ili podoji pa da se dnevice šeće. Mogu joj se podati i ljekovi, što čiste, nu to veoma oprezno. Ako joj se uz to obrok nešto stegne, gubi ona za četrnaest dana mlieko posvema.

46. Na što imamo paziti u prvoj godini života ždrebeta ako hoćemo odgojiti od njega konja jaka, uztrajna, zdrava i za rad sposobna?

Prije svega imamo ždrebe u prvoj godini života obilato i krepko hraniti, podavajuć mu dnevice nekoliko puta pomanji obročić zobi i piće krme. To, što podamo ždrebetu u prvoj godini, pomaže njegovu razvitku, uzrastu i snagi toliko, da mu toga ne možemo nikada kasnije nagraditi. Ovo je glavnica za oplemenitbu konja najsjegurnije i najizdašnije uložena.

Nu zob sama nije dovoljna te je neobhodno treba jošte piće krme.

Najprikladnije hrani se ovako: Dnevice četiri do šest funti ($2^1/_2$—3 kila) zobi i siena koliko hoće žderati. Krma djeluje na razvitak tiela: širi se s nje želudac i crieva te bude s toga konj jačega i širega tiela. Ima li gospodar deblju krmu, primjerice suhu djetelinu ili smies tada je najbolje dati ju rezati u sječku te nju podavati, jer ju ždrebe rado i obilato ždere. Da laglje probavlja ima mu se dati svake nedjelje po koj put oko lota soli. Nu koje se ždrebe ovako hrani, treba mu, da se dnevice dosta kreće u zdravu zraku. Može se ili s kobilom puštati ili s ostalom ždrebadi ostaviti u ogradi ili na salašu. Hliev za ždrebad može biti hladniji od drugoga, da se u ždrebetu podržava jača pohlepa za jelom, nu na propuhu ne smije ono biti.

Ždrebad odgojena u toplih, zadušenih stajah, uviek će ostati kržljava, te od takova ždrebeta nikada ne će biti krepka, jaka, uztrajna konja.

47. Kakva je ono bolest, što ju ima svako ždrebe preboljeti i kako imamo ždrebetom za te bolesti postupati?

Svako ždrebe ima prije ili poslje preboljeti hripavicu. Tečaj te bolesti uviek djeluje na razvitak ždrebeta. Snadje li bolest ždrebe jošte za sisanja, tada ne treba obično nikakve živinarske pomoći, jer je bolesti materinje mlieko najbolji liek. Samo ako je ne prijazno vrieme, ne smije se za ždrebadje bolesti puštati kobila van, da se ždrebe ne nahladi.

48. Što valja činiti kad spopadne hripavica ždrebe pošto je jur odbito?

U takovu slučaju, koj nastupa obično u podzim ili za dobe vlažne i zimske, gledajmo da bude ždrebe na toplu, podavajmo mu lahko probavljive hrane primjerice: posija, mekana siena, cokuša t. j. u vodi raztopljena brašna. — Zobi obično za te bolesti ni samo ždrebe ne će.

49. Koji su znaci, da nastupa hripavica?

Jesu ovi: ždrebe počima biti nujnije, iz nozdrvi mu se ciedi, žliezde na podbradku, žliezde ušne i ostale žliezde nabreknu. Sada valja vrat ždrebeta držati u toplini. Načinimo vankuš od cunja te obvežimo njim vrat. Treba li otečene žliezde i kada je treba prorezati, to nam neka kaže živinar.

50. Kako i kada imamo držati ždrebe u hlievu?

Ždrebetu puno hasni, ako u staji ne bude privezano. Zato valja, da se stavi u prostor od ostalih konja odieljen, gdje se može slobodno kretati. Samo onda, dok zoblje, priveže se na ular (oglavnik) da mu se priuči. Kako dugo i kada ima ostati u hlievu, to odlučuje kakovo je vrieme i kako je ždrebe zdravo.

Ako je ždrebe zdravo, neka bude na zraku koliko više može; to će silno pomagati njegovu razvijanju. Hliev ima biti prostran i suh, pod da nije nikada vlažan ili trul.

51. Kako imamo paziti, osobito u prvoj godini, na kopita; koliko imamo uvažiti potrebu kretanja pogledom na njegovu važnost za razvitak i oblik kopita?

Kopita imamo češće, oprezno obrezavati te pri tom osobito paziti da bude hrbat na obojem kopitu jednak. Od pravilnoga obrezavanja kopita mnogo zavisi budući uzrast konja. Ako se odreže odveć roga, hramljati će ždrebe osobito na tvrdu putu; odreže li se odveć iznutra, razkraćivati će se noge jedna od druge napolje, odreže li se mnogo izvana, savijati će se noge jedna prema drugoj te će se konj kresati. Režuć rog s hrbta kopita, priučamo ih za rana na buduće kovanje.

Napose valja spomenuti, da se ne podkovano ždrebe, krećuć se, uviek popikava (posrće) te se rog spreda mnogo više troši nego li straga, kako to lik pokazuje. Od tuda biva, da postaju sglobovi okomiji te je zato neuklonivo nuždno, da se čas po čas rog straga prireže. Nu to se neka čini uviek oprezno i neka se ne reže mnogo na jednoć, da taban rožni ne oslabi.

Lik 1. pokazuje oblik kopita i gležnja, kako ima biti; lik II. kako izgleda kopito dok se jednako troši i kako uslied toga dolaze sglobovi u okom položaj. Punktovana crta pokazuje, kako i koliko se ima roga odrezati. Ovdje budi jošte dodirnuto, koliko su važni zdravi, čvrsti gležnjevi i koliko je do njihova pravilna položaja ako hoćemo, da konj valja; osobito prednji gležnji imadu držati prednje tielo, a kod trka navaljuje na nje sva težina cieloga tiela. Da mogu gležnjevi taj terat uzdržati, valja gledati da sglobne žile već za mlada ožilave te da budu sglobovi uslied dobroga položaja dosta pruživi, da mogu toj svojoj svrsi dobro služiti. Lik I. pokazuje takav pravilan položaj gležnja. S nedostatka kretnje kvari se najbolja ždrebad, gležnjevi se nakrive ili izpruže te porastu na njih kvrge. Lik III. pokazuje nepravilan gležanj, slovo *a* kvrgu.

52. Kada se imade ždrebad škopiti?

Kad je ždrebe staro godinu ili više, što obično biva u travnju ili svibnju, doba je da se ždrebac uškopi ako nije inače možda zakržljao ili je bolestan. Mjesec travanj i svibanj prikladan je i inače tomu poslu jer bi ne škopljen ždrebac, dolazeć s kobilami na pašu, na nje bez potrebe skakao, što bi mnogo škodilo njegovu kasnijemu razvitku, pa i zato, što u to doba ne ima jošte vrućine, koja raztvara ranu ne ima buba, muha i inoga gada, koj bi moga o ždrebetu dosadjivati na ranjenu mjestu; napokon što se ovako uškopljen ždrebac na bujnoj paši veoma brzo oporavlja.

53. Kako valja postupati ždrebetom, koje ima ostati pastuhom?

Njega ne smijemo nikada zajedno s drugom ždrebadi na pašu puštati, već mu valja uz konjušnicu urediti posebnu spretnu ogradu, koja ima biti duga 30, široka 20 koraka te u koju može ždrebac, kada mu se samo pohtije, dan i noć. Neka se hrani djetelinom ma koje vrsti i, dok nje dobiva, neka mu se daje oko tri litra zobi. Djetelina jeste za ždrebca nenaknadivo nuždna krma te će od nje na očigled liepo uspievati i napredovati.

54. Što sa ždrebcem do njegove četvrte godine?

Ostavimo ga u štali s onom ogradom do konca treće godine te ga hranimo ljeti više djetelinom a zimi zoblju. Počima li debljati t. j. ujedri mu vrat, a hrbat i pleći postanu mesnate, valja prestati podavati mu zobi te ga početi polagano pripravljati za teg.

55. Kako imamo ždrebicami i uškopljenimi ždrebci postupati do konca treće godine?

Njim ne treba do konca treće godine nikakve posebne pažnje već valja kako obično prigledati, da jim što god ne pofali pa da se ne rane ili ne ozlede, da imadu dosta krme i da se dovoljno u slobodi kreću. Postarajmo jim se za dobru pašu, da je ne moramo nadomieštati krmom i zoblju.

55. Kako imamo postupati ždrebicami i uškopljenimi ždrebci u drugoj i trećoj godini, kako ćemo jim priskrbiti dosta slobodne kretnje i kako urediti salaše?

Ovakova ždrebad ne treba u toj dobi, ako imamo dosta paše, nikakve osobite pažnje; ako je paša loša, valja jim pomoći sienom i zoblju.

Premda je neoboriva istina, da nad pašu i slobodnu na njoj kretnju ne ima za odgoj ždrebadi ništa boljega i zdravijega, ipak u naše doba, gjde se je zemljište počelo visoko cieniti te je zato skupo, nije možno držati na ugaru toliko zemlje, da bude ždrebadi uviek dosta paše. Zato valja se postarati, da si priredimo za ždrebad takav nadomještaj pašnjaka, da jim nikada ne uzmanjka prostora za kretnju u zdravu zraku. U to ime poslužiti će nam občinski salaši ili torovi, razdieljeni na dva diela, od kojih ima biti jedan zatvoren dok je u drugom ždrebad, da se za toga vremena što to ucjelini, kako ne će u njem ždrebad skaćuć dizati prašine. Svaka i najsiromašnija obćina, gdje u obće ima konja i gdje se narod što to konjarstvom bavi, smoći će koje jutro zemlje, da na njem uredi takav salaš, a gubitak zemljišta za poljske plodine nadomjestiti će joj obilato veća vriednost ždrebadi i konja.

Ako je salaš bar nešto u zaklonu, možemo unj puštati ždrebad na koj sat i zimi, da se proskače. Ako je vrieme nepovoljno, gospodar konjar ima u svom dvorištu nastrti slame ili lišća i izagnati van ždrebad. Razumije se, da, gdje ne ima paše, imamo i dvo- i trogodišnju ždrebad u staji hraniti.*)

*) Ovaj naputak izdalo je moravsko družtvo pro „zvelebovaní chovu koní“ te će dobro doći i našim konjarom. Ur.

Rudna gnojiva.*)

Rudne sastavine tla odlučno uplivaju na razvitak bilinâ. Ako uzmanjka samo jedna od potrebitih tvari, ne može bilina valjano uspjeti. O rudnih sastojinah tla zavise takodjer njegova fizikalna svojstva, kao što i lučbeno djelovanje na veću ili manju raztopivost biljevne hrane. Svako tlo nije onako sastavljeno, kako to narav bilja zahtieva. U jednom će pomanjkati jedna ili druga tvar, a u drugom bit će možda i škodljivih sastavina; zato valja umjetnim načinom manjkajuća nadomjestiti a škodljiva odstraniti. Rudne tvari, koje se u praktičnom gospodarstvu najviše u tu svrhu upotrebljavaju, jesu sliedeće:

1. Pepeo upotrebljava se vrlo različitim uspjehom, nije bo svaki pepeo jednake vriednosti. Njegova valjanost visi o tvari, od koje se sastoji. Ove tvari pako su vrlo različite prama tomu, od čega je pepeo postao.

Najmanje vriedi pepeo od kamenitog ugljevja, osobito pako od crnoga. U ovom je vrlo malo hranivih tvari, ali se ipak zato dobrim uspjehom na ilovastih zemljištih upotriebiti može, jer rahleć ih poboljšava im fizikalna svojstva. Na rahlu pako zemljištu bio bi ovakov pepeo dapače i škodljiv.

Pepeo od smedjeg ugljevja bolji je, nego od crnoga. Ovaj sadržaje nešto pepeljike i fosforne kiseline, uajviše pako vapna, sadre i kadkada zelene galice.

Pepeo od treseta je još bolji, jer sadržaje više pepeljike i fosforne kiseline. Najbolji je pepeo od drva ili u obće od bilinâ. Pepeo od drva sadržaje sve rudne tvari, koje biline trebaju; od kojih su opet svakako one najvažnije, kojih imade u zemlji malo, to su: fosforna kiselina i pepeljika. Razumjeva se, da imade ovih tvari sad više, sad manje u pepelu. Fosforne kiseline imade n, pr. u hrastovom drvu 4—5%, u jelovom i borovom 9—15%, u topolovom 16%, a u bukovom 20%. Pepeo od bukova drva biti će u tom obziru najbolji. To isto se može i o pepeljiki kazati. Pepeljike imade u nekom pepelu (od drva) do 20%, u drugom opet mnogo manje, tako n. pr. u borovom samo 5%, u kojem je zato opet više vapna.

Dočim se pepeo od drva za različite svrhe upotrebljuje, kao što n. pr. za pravljenje pepeljike, za proizvadjanje sapuna, luga itd. to ga riedko kada možemo dobiti toliko, da bi njime gnojiti mogli. Laglje se dobiva izluženi pepeo, to jest takov, koj je već bio upotriebljen za lug. U izluženu pepelu ostalo je još mnogo pepeljike, skoro sva fosforna kiselina, vapno i gorčika, dakle tvari bilinam vrlo koristne.

Pepeo djeluje osobito na biline pepeličarke, kao što su n. pr. korun, blitva, loza itd. Na livadah, osobito kiselih i mahovinom zaraslih pepeo je vrlo koristan, on odstranjuje kiselinu, a mahovina od njega izčezava.

2. Stassfurtska sol naziva se od grada Stassfurta blizu Magdeburga u Njemačkoj, gdje se kopa. Tražeć kuhinjsku sol nadošli su tamo na ogromni sloj soli, ali mu se s početka nisu osobito veselili. U nadjenoj soli bijaše naime mnogo pepeljike i gorčike, nije dakle bila

*) Na ogled iz netom izašle Šughove knjižice: „O gojitbi tla.“

za kuhinju prikladna. Obližji gospodari pokušali su ovom solju svoja polja gnojiti; nu ni taj pokus nije pošao za rukom, ova bo sol pokazala se više škodljivom nego li koristnom. Iztražujući uzrok ove škodljivosti pronašli su, da je tomu kriv gorčik, spojen sa solikom i da pepelik spojen sa solikom doduše bilinam neškodi, ali im takodjer ni nekoristi. Radilo se je dakle prije svega o tom, da se nadjena sol pretvori u slučeninu, u kojoj bi bilo što više pepelika bez solika, a to je učinjeno. U stassfurtskih tvornicah proizvadja se sada više vrsti gnojevne soli od različite ciene i praktičke vriednosti.

Osobito se razlikuju dvie vrsti, i to:

a) čišćena sumporno-kisela pepeljika $K_2\ SO_4$;

b) sumporno-kisela pepeljika sa sumporo-kiselim gorčikovim kisom $K_2\ SO_4 + Mg\ SO_4$.

Komu je stalo do toga, da svoje polje duboko pognoji, kako to zahtievaju biline sa dubokim korenjem, kao n. pr. blitva, repica, djetelina, lan ili voćke, taj će izabrati drugu vrst naime sumporno-kiselu pepeljiku sa sumporno kiselim gorčikovim kisom; ova bo sol imade svojstvo, da vlagom raztopljena, pronicajuć u dubljinu sa sobom uzima fosfornu kiselinu i amonijak, što ih u zemlji nadje. Ovom solju možemo dakle pomoći takovim zemljištom, na kojih već neće bilje sa dubokim korienjem da uspjeva valjda zato, jer su čestim sadjenjem navedenih bilina izcrpljena i oslabljena.

Razumieva se, da onaj koj se za dubinu brini, ne smije ni na površinu zaboraviti, mora se dakle osobito brinuti, da tude neuzmanjka fosforne kiseline i dušičnatih tvari.

Stassfurtska sol djeluje ne samo svojom pepeljikom, već i gorčikom. Gorčik je naime kao što i fosforna kiselina potrebit osobito za razvitak sjemena.

Stassfurtska sol djeluje na djetelinu još bolje od sadre; ona je vrlo koristna na livadah, po njoj izčezava mahovina i niče bujna djetelina. Takodjer je vrlo koristna sočivnicam, lanu i konoplji. Korun njome zagnojen odlikuje se množinom škroba, a burak množinom sladora. Na hektar polja treba 200 do 280 kilograma ove soli.

3. Vapno. Vapno spada medju najobičnija rudna gnojiva; ono se može najlaglje i najjeftinije dobiti; djelovanje u tlu mu je pako vrstno i to:

a) Vapno služi bilinam za hranu. Njekoje ga trebaju vrlo mnogo, kao što n. pr. djetelina i sočivnice, kojih pepeo sastoji se od polovice vapna;

b) pospješuje gnjilobu ustrojnih tvari i tvorenje salitre u tlu;

c) oduzima kiselu zemljištu kiselinu, spajajuć se s njom u neškodljive soli;

d) djeluje na raztopivost njekojih u tlu se nalazećih težko razstavljivih tvari, naročito kremično-kisele pepeljike, zato je tako koristno ne glinastih tlih;

e) popravlja fizikalna svojstva tla, čineć ga lagljim i toplijim.

Mnogi praktični gospodari žacaju se upotrebljivanja vapna za polja, tvrdeć, da poslie njega ostaju oranice odviše mršave i oslabljene. Oni imadu ponješto i pravo. Od vapna se hitro raztvara biljevna hrana, time doduše biline bolje uspievaju, ali se zato zemljište i prije iztroši. Tko dakle vapnom pospješuje raztvorbu biljevne hrane, mora i obilnije gnojiti.

Za oranice upotrebljava se većinom živo vapno. U tu svrhu ostavlja se u kupovih, koji se pokriju zemljom, dok se vapno u prah razpadne. Poslie se razbaca po polju i odmah zadrlja.

Uz put vapna djeluje ruševina od zida, pepeo iz vapnenicâ, lapor itd.

Potrebita množina vapna za hektar je vrlo različna; ona se mienja po tom, zašto se vapnom gnoji izmedju 10—60 hektolitara po hektaru.

4. Sadra. Sadra djeluje u tlu dvojim načinom i to: služi bilinam za hranu, i opet veže amonijak, štono se u zraku nalazi, privadja dakle bilinam dragocieni dušik. Sadra upotrebljava se osobito uspješno kod djeteline i sočivnicah.

Što se sadrenja tiče, učinjena su sliedeća izkustva:

a) Sadra djeluje samo u takovu tlu, u kojem ne ima od naravi vapna.

b) Sadra se vrlo težko u vodi raztapa, i zato je kod velike suše od slabe koristi.

c) Djeteljinu treba sadriti po vlažnom vremenu, kad se je već prilično olistala.

d) Žežena sadra je bolja od nežežene.

e) Od njekojih tala može se sadrenjem 3 do 4 puta više djeteline dobiti.

f) Što je više od 230 kilograma sadre po hektaru, ostane bez uspjeha.

5. Fosforit, apatit, koprolit zovu se kamine, u kojih ima fosforno kisela vapna. Prije nego što se mogu kao gnojivo upotriebiti, valja je smrviti i sumpornom kiselinom u raztaljive slučenine raztvoriti, kako smo to kod pravljenja superfosfata naveli.

6. Voda kao gnojivo. Vodu možemo nekim načinom takodjer gnojivom nazvati; svaka bo sadržaje u sebi više ili manje biljevne hrane. Ista kišnica sadržaje nešto amonijaka, što ga iz zraka u se prima, i kadšto nešto dušične kiseline, što je postala kod olujah od munjine u zraku.

Gnojenje vodom može biti slučajno ili pak umjetno. Slučajno dobivaju zemljišta vodu kišom, ili pako poplavom, umjetno pako zalievanjem ili navodnjivanjem.

Svaka voda nije jednako dobra za navodnjivanje zemlje. Nekoja sadržaje više, a druga manje koristnih tvari, nekoja pako i škodljivih.

Osim navedenih rudnih gnojiva pokušalo se je i različitimi solmi i kiselinami gnojiti, nu ovi pokusi bili su više znanstvenim svrham namienjeni, pa ih možemo ovdje mimoići.

Umnažanje vina po sustavu Petiotovu.

Bilo je o chaptalovanju, gallizovanju i petiotovanju vina razgovora u ovom listu već prije puno godina te su neki naši gospodari po onih naputcih zbilja kušali izvoditi vino; nu jer nisu ili stvari razumjeli ili su išli dalje nego li

jih je naputak napućivao, dobroj su stvari više škodili nego koristili.

Što je dakle to chaptalovanje? Chaptal bio je francezki ministar, koj je g. 1800 preporučio da se popravlja vino sladorom. Toga nam jamačno ove godine ne će trebati, dakle za ovaj put ne budi o tom tuj ni govora. Gallizovanje potiče od Galla, koj je pošao za korak dalje od Chaptala. Gall uzeo je u zlih godina popravljati vino ne samo dodavajuć mu sladora već i umaljujuć mu kiselinu. A to je činio dodavajuć mu vode, da se je suvišna kiselina razriedila te i vodi priobćila, ali je zato prema tomu dodavao i sladora, da nadomjesti onaj nedostatak što se je porodio podieliv se u vinu nalazeći se slador na vino i na dolijanu vodu. I toga jamačno ove godine ne trebamo te podjimo dalje da vidimo, bi li nam išlo u prilog petiotovanje?

Petiot nije ništa drugo preporučao, van u velike ono, što mnogi naši vinari znadu i čine, ali ne će da kažu; on je počeo izvoditi u velike ono, što naši zagorci zovu: čigir, a drugi ga krste talijanskim imenom pikula. Da vidimo iz bliza, što je u stvari.

Petiot nije ništa nova izumio, već je staru poznatu praksu samo izpravio. Dr. Bersch pripovieda o tom u svojoj knjizi da je to ovako nastalo. U Burgundiji bio je u vinogradara davna običaj, da su izprešani kom poklanjali služinčadi i težakom. Oni bi to polijali vodom te ostavili ovako nekoliko vremena. Poslje bi židčinu stočili s koma u posudu ili lagav, gdje je odavrela te od nje postalo dobro ali slabo vino. Toga običaja ima i drugdje te se würtemberžki težak ni najmanje ne tuži, što pije mjesto vina Leiru, a austrijski ako ima dosta „Hansela“.

I na imanju Petiotovu u Francezkoj radilo se ovako, nu nekomu bilo je to vino preslabo te on pokuša, ne bi li se dalo sladorom popraviti. Dakako da je posao uspio te ga je Petiot ponavljao svake godine. Što je dakle to petiotovanje? Ništa drugo van umnažanje vina vodom i sladorom. A je li to što zla? Čigir praviti od same vode tomu ne prigovara nitko bar od gospode ne, jer ga pije težak a ne gospodin; nu čigir popraviti to je zlo, to je miešanje, patvaranje, varanje itd. E dakako, da bi varanje bilo prodavati popravljeni čigir pod čisto, naravsko vino, nu u lahku cienu pribaviti si težaku za ljeto okrepna i zdrava pića ne može biti ništa zla i ne poštena.

Petiot je izkusio, da je u zlih godinah vodovrelina dala bolje vino od pravoga vina: nije bilo toliko kiselo te je brže dozrievalo. To je i sasvim dokučivo, jer u zlih godinah ima u vinu puno kiseline a malo sladora; ona množina kiseline sustavlja vrienje, koje uslied toga biva veoma polagano, te suzdržaje dozrievanje vina; a vodovrelina, jer se je ona kiselina podielila na veći volumen židčine, vrije brzo te dozrieva podpuno.

Poznato je, da se u grozdu upravo kožice drži najveća čest ekstraktivnih i mirisnih sastojina, a prešanjem iztište se iz jagode toga samo nešto malo, a sve drugo ostaje u komu. Ako se pako izprešani kom metne u vodu i tu neko vrieme ostavi, razstavljaju se te čestice. Petiot tvrdi, što se nam čini puno pretjerano, da je on našao, da je prešanjem izašla iz grožđja samo šestina tih tvari a sve drugo, da bje ostalo u grožđju. Jasno je samo po sebi da petiotovano vino ne može zdravlju huditi, jer u njem ne ima ništa čega nije u vinu. Petiotovanjem ne čini se drugo, van da se uzme iz grozda sve, što je unj manjka priroda u korist čovjeku sakupila.

Nu da vidimo sam način, kako se pomnaža vino po sustavu Petiotovu.

Kod biela vina postupa se ovako: Izmjeri se šira, što smo ju izciedili i izprešali te se širomjerom izvidi, koliko ima sladora. Izprešan kom izvadi se iz preše te se bez oklevanja odmah metne u badanj sa dva dna, od kojih je gornje izprebušeno. Izmedju oba dna nastavljena je pipa za izpuštanje židčine. Mjesto dva dna može se uzeti i običan badanj s pipom, koju valja iz nutra rešetkom ograditi, da odtičućoj židčini masa stapčica, petljika itd. ne smeta. Na taj kom nalije se toliko vode, koliko je iz njega izvadjeno šire te se kroz 24 sata više puta dobro izpremieša a tada odtoči u lagav, gdje ima sa sladorom odavreti. Koliko sladora treba? Petiot propisuje, ako hoćeš imati dobro vino, da metneš na 1 hektolitar 31·9 funti običnoga bieloga sladora ili na jedno austrijsko vedro 18·1 funti. Slador ima se prije raztopiti, i raztopljen ulijati u lagav. Za taj posao ima posebnih sprava, nu jednako može nam poslužiti koj god čisti badnjić. Voda što ju nalievamo na kom ne smije biti prehladna, valja da bude topla bar 12—15° R. jer će ovako laglje razstaviti ekstraktivne tvari iz kožica i masa će prije uzavreti.

Petiot i drugi vinari, koji preporučuju tvorbu ovakova vina ćak za trgovinu, propisuju da se zanj upotriebi samo ruljeno grožđje, jer u stapčicah ili petljikah da ima odveć tresla s kojega će biti vino odveć trpko i tamna lica. Nu tomu se dade pomoći stranom tim, da se ne ruljeno grožđje u preši do kraja ne iztisne, a stranom da se gotovo jur vino, ako bude u njem zbilja odveć tresla, gelatinom, čim odavre, očisti.

U kvalitativno dobrih godinah, kao što se nadamo da će biti ova, moglo bi se zgoditi, da bude ovakvo vino premalo kiselo a znamo da vino mora imati oko 3—5‰ kiseline. Ako je toliko ne ima (a to će od prilike i jezik pokazati) valja nabaviti čiste vinove kiseline te je vinom razmućene metnuti u vino jednu tisućninu prema težini vina.

Evo dakle u kratku pravila za pomnažanje vina po sustavu Petiotovu.

1. Valja izmjeriti ociedjenu i izprešanu širu t. j. lit i preševinu i iztražiti postotke njezina sladora.

2. Kom na koj se voda nalieva ima biti frižak, nipošto posušen ili već zapaljen, što se pozna po mirisu i boji.

3. Vode smije se uzeti samo toliko koliko je izvadjeno šire.

4. Slador ne meće se u badanj, već u židčinu s koma ociedjenu u lagav.

5. Množinu sladora odlučuje, kakovo vino želimo postići. Na slabo izprešan kom ima se uzeti sladora minimum na vedro 10 funti.

Komu je do crvena petiotovana vina, ima drugčije raditi, nu, kako mi ovoga naputka ne pišemo, da učimo

praviti vino fino i za trgovinu, već okrepno piće za težake, da si pomognemo u nestašici vina, mislimo, da nam se ne će zamjeriti, što o njem napose ne govorimo.

(Konac sliedi).

GLASONOŠA.

Razne viesti.

Zagreb, 15. rujna 1877.

Vrieme i ljetina. Iza posljednje kiše oporavila se ponešto priroda, nu za kukuruz, otave i hajde dodje ona prekasno. Vinogradom pomože kiša jošte najviše, jer su iza nje i kasnije vrsti prilično omekšale. Koliko doznajemo iz vinorodnih krajeva naše zemlje, biti će množinom poprieko sriednje ruke berba, nu vrstnoćom mogla bi biti, ako potraje liepo vrieme, upravo izvrstna. Neki zagrebački vinogradari, koji imadu ranijih vrsti, osobita portugizca i klevanjku moraju ovih dana pobrati, ako ne će, da jim polovica propadne. Iz gospodarskoga pokašališta donieti ćemo analyzu o količini sladora i kiseline budući put.

Jesenska sjetva slabo i počimlje; čekaju gospodari izdašniju kišu, jer je uslied posljednje kiše namoklo tlo istom po jednu šaku. Nu ako ikada, ove bi se jeseni morao žuriti sviet sjetvom, da se, koliko može, osjegura za što raniju žetvu buduće godine, koja će inače, bar u većem dielu Hrvatske, biti tužna i žalostna.

Dupuyova (Dipijova) lužina za močenje i čišćenje sjemena od hrdje i snieti. Vriedni hrvatski književnik i posjednik u Varaždinu g. Francelj napisao je u posljednjem broju varaždinskoga „P. Prijatelja“ crticu u preporuku Dupujova luga, koj izpire i ništi sa sjemena svaki prašak, svaku klicu i sjemenku raznih nametnika i bolesti, te iz ovako namočena i očišćena sjemena niče sama čista, zdrava strn. G. Francelj potvrdio je izumitelju i tvorničaru valjanost njegova izuma posebnim pismom, koje ovaj sa ostalimi preporukami priobćuje uza svoj oglas u bečkih gospodarskih novinah redom već nekoliko puta te nudi 1 svežčić toga praška, koj je dovoljan za 3 vagana sjemena, po 28 kr. a svežčić za 1 vagan po 12 kr. Njemački zove svoju robu: N. Dupuy's Samen-Reinigungs-Beize a adresa mu je: Koss et Dupuy, Wien, VI, Windmühlgasse 35. Kako je g. Francelj ovu tvorinu preveo hrvatski: lužilom i čistilom, pomisliše neki, da je to takav stroj te dodjoše u našu poslovnicu, da ga vide. Ako bi još tko bio, koj je stvar ovako krivo razumio, budi mu ovo nekoliko redaka na uputu.

G. Albert Štriga priobćio je u „Obzoru“ obširan i zanimiv izvještaj o tom, što je vidio i doživio na svom putovanju kao putujući učitelj po belovarskoj županiji. Mi se nadamo, da će g. Štriga sadržinu svojih predavanja, čim uhvati vremena, za naš list izraditi a mi ćemo njegove praktične i sa svih strana hvaljene nazore s veseljem priobćiti, jer smo uvjereni, da će inteligentni naši gospodari njegova predavanja tako rado čitati kako su jih u belovarskoj županiji rado slušali.

Knjižtvo.

„Nauka o tlu i gnojitbi.“ Napisao Žiga Šugh. U Zagrebu. Tipografički i litografički zavod G. Albrechta 1877.

Već prije nekoliko nedjelja izadje ovo djelce, što je u prvom redu doista namienjeno križevačkomu gospod. zavodu ali će dobro doći svakomu naprednemu gospodaru. Kako naslov kaže, knjiga je podieljena u dva diela; u prvom uči pisac poznavati tlo te ga upitomljivati krčenjem, izsušivanjem i naplavom, a u drugom govori o hrani bilja i o gnojitbi. Opisav u nekoliko odsjeka drugoga diela život bilja, govori napose o gnojivu: zračnom, životinjskom, biljevnom, životinjsko-biljevnom, mineralnom i miešanom. Ne upuštnjuć se u potanju kritiku, možemo ipak reći, da je djelce pisano tako lahko, i shvatljivo, da će ga čovjek, kojega zanima život prirode i napredak gospodarstva na dušak pročitati i opet se prvom prilikom k njemu povratiti. Jedno je ipak čega ne dokučujemo, a to jest: kako se može ovakova knjiga izdati bez kazala? Knjiga bez kazala jeste grad, u kojem ne ima nijedna ulica napisana imena ni kuća kućnoga broja. Na ogled uzesmo si slobodu preštampati iz njega razpravicu o rudnu gnojivu.

Poziv.

Gospodarska podružnica podravačka držat će dne 19. rujna t. g. u Koprivnici u prostorijah podžupanijskih svoju sjednicu na koju se ovim sva p. n. gospoda članovi uljudno pozivlju.

Pretresat će se pako sliedeća pitanja: Kakove bikove valjalo bi za oplemenjenje nabaviti i uz kakove uvjete medju seljake porazdieliti? Kako bi valjalo uredit gnojišta i kako k tomu seljake prinukati?

Napokon pobirat će se godišnji prinesci.

U Drnju 3. rujna 1877.

J. Šavor, predsjednik podružnice. — *Ignjat Vimpošek*, tajnik podružnice.

Oglas natječaja.

Ima se popuniti jedno mjesto štipendiste, koji treba, da se u šumarskoj struci naobrazi za učitelja višega odjela na kr. gospodarsko-šumarskom učilištu u Križevcih.

Godišnja podpora sastoji se u šest sto forintih na godinu, koju štipendista pod uvjetom dobra napredka u naucih i valjana ponašanja uživa čitavo propisano naukovno vrieme.

Natjecatelji za ovaj zemaljski štipendij trebaju vjerodostojno da izkažu:

a) Krstnim listom svoju dobu.
b) liečničkom svjedočbom, da su zdrava tjelesnoga sustava.
c) Školskom svjedočbom, da su položili dobrim uspjehom izpit zrelosti na kojoj kr. velikoj gimnaziji ili velikoj realci.
d) Svjedočbom nadležne oblasti svoje siromaštvo. Napokon:
e) Imadu predložiti ovamo revers supodpisan roditelji ili zakonitim štitničtvom, da će svršivši svoje nauke o zemaljskom trošku, sprovesti bar 10 godina na kr. gospodarsko-šumarskom učilištu u Križevcih, u svojstvu učitelja, ili eventualno u javnoj šumarskoj službi u Hrvatskoj i Slavoniji.

Molbenice imadu se najduže do 25. rujna t. g. ovamo podnieti.

Kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove.

U Zagrebu dne 9. rujna 1877.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva **Vlastimil Vichodil.**

Broj 20. **U Zagrebu 15. listopada 1877.** **God. XXV.**

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Izviešće

o poučnom putovanju na imanja njegove carske visosti nadvojvode Albrechta u Bellye (Laket,) u Ugarskoj od 19. do 26. lipnja 1877.

(Konac.)

21. lipnja. Razvidjenje distrikta „Sátoristye."

Zemljišta ima Sátoristye ukupno 4646 jutara, i to:

oranicah	2530	jutara
pašnikah	70	„
vrta	6	„
šikarja	17	„
hmeljnika	31	„
močvarah	385	„

Obhodnja na oranicah je sliedeća:

1. ugar (upotrebljen),
2. pšenica,
3. okopavine (zagnojene),
4. bob,
5. pšenica,
6. kukuruz.

Od g. 1872. uveden je na ovo imanje parni plug.

Stoke u Sátoristyu imade:

31	par konja
44	para volova,
284	glave krava,
7	glava bikova,
260	„ junadi,
700	„ ovaca.

Središnji krmovnik u Sátoristyu providjen je parostrojem za 10 konjskih sila, koji tjera:

a) mlin za žrvnanje žitka (boba, kukuruze itd.)
b) siečkaru za rezanje siečke od slame, siena itd.
c) stroj za rezanje repe (buraka).
d) stroj za mrvljenje (drobljenje) uljenjaka.

Osim toga ima u Sátoristyu dva parna mlatila za 8 i 10 konjskih sila.

Što se govedje stoke tiče, ta je i na ovom imanju od iste vrline i pasmine kao u Laku. Porazdieljena je u više stajah tako, da su u njekih namieštene samo krave, u drugih samo telad, u inih samo bredje junice, a opet u inih samo mladi biki, koji se ovdje za sve ostale distrikte odgajaju. Mladi biki sišu kroz 13 tjedana, junice se puste samo 8 tjedana sisati. Uzrasliji bikovi su veoma liepi, budući se samo najizvrstniji komadi sa najboljimi svojstvi ostavljaju za razplod.

Staje su liepe, visoke, sa čistim zrakom i zdrave, što je neobhodno potrebito za uspješno odgajanje marve.

Za svaku kravu visi na stieni posebna tablica, na kojoj je označeno:

a) pasma i stupanj oplemenjenja,
b) od kojega bika i od koje krave polazi,
c) dan, mjesec i godina rodjenja i pripuštanja,
d) kolikoća mlieka, što ga prosiekom daje na dan.

Krave tamo veoma dobro doje, najbolja daje dnevice prosiekom 27·4 litre mlieka; to je u obće najbolja muzara na čitavom imanju, zovu ju Pandora.

Mlieka jedan dio upotrebe za pravljenje sira (limburžkoga i groyerskoga), kojega u tamošnjoj sisarni naprave godišnje oko 240 m. centih. Sisarna je praktično sagradjena. Kotao 5 vedara velik; ploče u tiscih su od mramora veoma čiste.

Razvidiv još veoma liepe usjeve na poljih: kukuruzu, pšenicu, bob, burak itd. vratili smo se opet u centralno mjesto Lak, gdje smo još pregledali strojevnu tvornicu, u kojoj djeluje parni stroj za 30 konjskih sila. Razdieljna je na posebne djelaonice i to: stolarsku, bravarsku sedlarsku i kolarsku, zatim za rezanje dasakah od stabalah, za rezanje drva itd.

Na svršetku razvidjesmo još razne gospodarske strojeve, ratila: plugove, brane, valjuge, kultivatore; kosila,

22. lipnja. Pregledanje distrikta Lipovice.

Zemljištah imade pri ovom imanju 2113 jutara i to:

oranicah	1968	jutara,
livada	80	„
pašnika	28	„
vrta	1	„
neplodno	106	„

Od stoke ima tamo:

konja	22	para
volova	34	para
krava	150	glava
bikova	4	„
junadi	105	„
ovaca	900	„

Obhodnje za oranice:

I.	II.
3. okopavine (gnojene).	3. okopavine (gnojene),
1. ugar (upotrebljen),	4. jarina.
3. ozimina (pšenica),	1. ugar (upotrebljen),
	4. ozimina.

Od g. 1874. počela je na ovom imanju kultura paroplugom. Baš danas smo imali liepu priliku motriti veoma zanimivo oranje ovim parnim strojem. Dvie lokomobile, svaka za 20 konjskih sila, namieštene na protivnih stranah opredieljenog za oranje zemljišta vukle su izmjenice Fowlerov dvoplug četverobrazdašnjak, Table za orbu paroplužnu razdieljene su jednako na 25 jutara (a 1600□° veličine, sve u ravnici; širina njihova iznaša 200 hvatih poradi toga, jer žičeno čvrsto uže, koje se pri orbi odvija i navija, imade duljinu do 225 hvatih. Takovo uže stoji 800 for. i traje za duboku orbu 4 mjeseca, za plitku nešto dulje. Za namatanje ovoga užeta ima poseban patentiran pristroj na svakoj dotičnoj lokomobili. Jednim hodom oru se 4 brazde na jedan put na dubljinu od 12 palaca i širinu 4 stope, jer je svaki lemeš 1 stopu širok. Gore pomenuti razmak od 200 hvatih za 4 minute se prevali. — Gdje je potrebna plitka orba n. pr. pri zaoravanju strništah, djeteliništah itd. ore se samo na 6 palaca dubljine. — Plitko se može parnim plugom obraditi dnevice u prosieku 14 ralih, a duboko 8 ralih. — Troškovi iznašaju kod duboke orbe na ral 12 for., kod plitke 8 for. — Parnim podrivačem uzrahliti se može dnevice 24 jutra na dubljinu 14 do 16 palaca. a troškovi iznašaju po rali 3 for. Kod orbe parnim plugom potrebno je 6 osoba.

Može se i 10—12 rali dnevice parnim plugom na 12 palaca duboko uzorati, a plitko do 16 ralih, nu kad marljiv orač više od 8 ralih dnevice uzore, dobiva od svakoga višega jutra 4 novč. nagrade.

Prednosti dubokog obradjivanja zemljišta i dobre gnojitbe su izvanredno važne. Obširno o njih govori pokorno podpisani uviek u predavanjih o „obradjivanju tla“ i nauci o „gnojitbi“. Prigodom ove liepe poučne ekskursije opet su se slušatelji o tom sjajno i svestrano osvjedočili. To je baš najvažniji temelj materijalnomu blagostanju naroda: „Duboko obradjivanje tla i dobra gnojitba.“ Sve ostalo razvija se iz toga i dolazi tako rekuć samo po sebi. Gospodar imade u svojih zemljištih mnogo, veoma mnogo blaga zakopanoga, koje treba da vadi. Nu vaditi se može dubokom orbom i dobrom gnojitbom. Svaki gospodar treba da tako radi, onda će biti čitava zemlja i cieli narod imućan, bogat.

U ostalom ne treba misliti, da je moguće samo parnim plugom tlo duboko obradjivati. Imade plugova običnih (n. pr. ruhadlo), kojimi je moći takodjer duboku orbu na 12 dapače 14 palaca izvesti, te ako ze još pri tom podrivač upotrebi, može se mekota ća na 16—18 palaca uzrahliti. To može i manji gospodar postići i svoju 4 palca plitku oranicu na 12 i više palacah produbiti; — te ako bude uz to još obilato i dobro gnojio: imat će donosak velik i siguran. — To dakako samo po sebi nedodje; raditi se mora, raditi čvrsto i uztrajno, dobre iz toga posliedice biti će posve sigurne. Tako rade svi napredni marljivi gospodari.

U najužem savezu sa dubokom gnojnom oranicom je uspiešno uzgajanje domaće stoke. i zatim veoma probitačno gospodarsko obrtničtvo, čime se imućtvo gospodarevo izvanredno povećava. „Iz duboke, gnojne oranice dižu se gospodarske tvornice.“

S toga je neobhodno potrebito, da se napredku gospodarskomu te iz toga proizlazećemu materijalnomu blagostanju naroda polaže dobar temelj u školah osobito gospodarskih.

Poslie oranja paroplugum razvidjeli smo u Lipovici sve staje, gdje ima ista liepa pasmina od govedje marve, kao što u Laku i Sátoristyu. Četiri krasna bika, *od kojih* „Richard“ $2^1/_2$ godine star, imade vriednotu od 4000 for.

Krave i telad sa gustom dugom dlakom strižu ili šišaju tamo posebnimi za oto širokimi škarami; čine to poradi veće čistoće i boljega zdravlja marvinčeta. Jedna služkinja ošišati može na dan 10 krava.

Razvidiv u Lipovici još sirarnu, ratila, kukuruznjak, zatim liepe bujne usieve na poljih, vratili smo se opet u sriedišnje mjesto Lak.

Dne 23. lipnja u subotu odvezli smo se ranim jutrom na imanje „Braidafeld“.

Ovo dobro utemeljeno je stoprv g. 1866. Razdielenje svih gospodarskih sgrada je tuj liepo i praktično, svaka sgrada za se, medju njimi i ne okolo perivoj

Zemljištah imade u Braidafeldu 1640 jutara ovako razdieljenih:

1200	jutara	oranica,
293	„	livada,
2	„	vrta,
29	„	šume,
122	„	neplodno.

Od stoke ima tamo:

konja	23	para,
volova	60	„
krava	120	glava,
junadi	130	„
bika	3	„

Obhodnja za oranice:

1. ugar (upotrebljen).
2. pšenica,

3. okopavine (zagnojene).
4. zob.

Paroplug na ovom imanju jošte uveden nije, nego će ove jeseni i tamo doći. Zemljišta nisu ovdje još tako dobro duboko obradjena. kao što na prijašnjih imanjih, a razlika se na ovdašnjih imanjih veoma dobro opaža. Usievi su pri Braidafeldu puno slabiji i podosta korovom zarašćeni.

Govedja marva je već i tamo na polovicu i više oplemenjena i to križanjem čistokrvnih holandezkih krava sa originalnimi shorthornskimi bikovi, kao što i na ostalih imanjih. Svaki komad od tamošnje govedje marve prikladan je tako rekuć za izložbu. Nego se i tamo stoka izvrstno njeguje i obilatom jedrenom krmom hrani. Zato i naraste za godinu dana telad na 4 do 6 dapače i 7 centih životne težine.

Staje su visoke, oduškami providjene poradi čistoće zraka; centralni krmovnik providjen je parnim strojem za pripravljanje krmivah i željeznicom se razvažaju ista po svih stajah.

Pregledav još liepu sirarnu, zatim ratila za obradjivanje tla i usieva na poljih odvezli smo se u šumu Hály i odtuda večerom opet u Lak.

Dne 24. lipnja. Ranim jutrom odvezli smo se u Villány, da razvidimo još tamošnji vinograd i pivnicu, spadajuće takodjer njegovoj carskoj visosti nadvojvodi Albrechtu.

Vinograd 42 jutra velik, imade veoma liepi položaj prama jugu. Samo tri važne vrsti trsja goje u njem, i to:
1. modru kadarku na površini od 23 jutra,
2. taljansku grašicu „ „ „ 13 „
3. modru kraljevinu „ „ „ 6 „

Rezitba se obavlja kod modre kadarke na glavu bez lucnjah, kod talijanske grašice na lucnje sa 6—7 oka, i kod modre kraljevine na reznike sa 2—3 oka.

Što se kadarke napose još tiče, tu tamo goje samo nizko bez kolja i uspieva veoma dobro; poslje cvatnje običavaju joj mladice odrezati. Zanimiv jedan pojav kod kadarke vidili smo, gdje je grozd iztjerao neposredno iz glave.

Tlo je u istom vinogradu vapnenato-pieskovita ilovača, veoma dobro obradjena i posve čista od korova. Na godinu trebaju prosiekom za svako jutro vinograda 90 težaka.

Gnoj miešanac, tako zvani kompost, pripravljaju si u vinogradu samom iz svakojakih odpadaka, odrezaka, korova itd., pokrivaju ga zemljom i čuvaju, da iz njega ništa ne izhlapi, čime dobiju mnogo i dobroga gnoja. Ako se još takav kompot češće puta gnojnicom ili osokom polieva i čas od časa prekopa, onda se može veoma uspiešno rabiti za gnojenje vinograda.

Berbu obavljaju tamo stoprv koncem listopada, svaku vrst za se tišću, rabeć u tu svrhu samo najzrelije i najbolje grozdje, te zato proizvadjaju veoma dobra, izvrstna vina, koja smo takodjer u tamošnjoj pivnici kušali.

Talijanska grašica od g. 1876. veoma dobra jošte oslastna, proizvedena iz šire, koja je imala 26% sladora. Modra kadarka je imala lani 23 % sladora, liepo, crno vino od nje je jošte sladko. Isto tako je i šira od modre kraljevine imala 1876. godine 23% sladora, a vino od nje nije još takodjer sasma prevrelo. Vina od prijašnjih godina n. pr. 1871. i 1873. itd. od ovih vrstih su veoma bistra, jaka i miomirisna, u svakom obziru plemenita.

Pivnica je veoma liepa, prostrana i čista, nalazi se u njoj oko 8000 vedara vina iz dotičnoga vinograda od različitih godina.

Zahvaliv se što najsrdačnije prisutnoj gospodi činovnikom njegove carsko visosti nadvojvode Albrechta na prijaznom i sjajnom dočeku za boravljenja našega na uzornom imanju Bellye-Lak, odputovali smo poldašnjim vlakom istoga još dana na kratak izlet u glavni grad Slavonije — Osiek. gdje nas je kr. slavonsko gospodarsko družtvo veoma prijateljski dočekalo. Boravili smo u Osieku samo njekoliko satih, pregledav pri tom sbirke kr. gospodarskoga družtva slavonskoga i gradski liepi vrt, od kojega u njekoj odaljenosti nalazi se ono zemljište od 120 jutara, štono je opredieljeno za buduću slavonsku ratarnicu.

Nu iste jošte noći nastupili smo željeznicom put prama Pečuhu, kamo dne 25. lipnja jutrom smo prispjeli.

Grad Pečuh odlikuje se liepimi vinogradi i nekimi tvornicami. Mi smo upotrebili priliku pohoditi parnu škrobaru g. Ilicera, da razvidimo potanko ovu važnu granu gospodarskog obrtničtva. U ovoj tvornici prave škrob od kukuruze, što je sa mnogimi potežkoćami spojeno, jer se dušične ili bielančevite tvari daju težje od kukuruznoga škroba odieliti U drugih tvornica proizvadjaju škrob ponajviše od pšenice i koruna; nego u kukuruzi imade porazmierno najviše škroba. Gospodin Ilicer rabi godišnje 36.000 m. centih kukuruze za pravljenje škroba, te znade posebno sredstvo, (tajna njegova), kojim je moguće dušične tvari od kukuruze lahko odieliti, te tako mnogo i čistoga škroba dobiti. — G. Ilicer tumačio nam je dragovoljno cieli postupak pravljenja škroba u njegovoj tvornici, naime: močenje ili maceraciju kukuruze patentiranim njegovim lugom, izpiranje, tišćenje i sušenje škroba. Metrički cent čistoga kukuruznoga škroba prodaje po 28 do 29 for.

Odpadke, koji pri tom zaostanu i mnogo dušičnih veoma hranivih sastojina u sebi sadržaju, rabi kao veoma jedrenu hranu za pitanje krmadi. Za 4 mieseca su svinje utovljeno i njihov priraštaj u životnoj težini iznaša prosiekom na dan 1 funtu. Tako se promiene svi kukuruzni odpadci u plemenitiju tvar, naime u meso, a gospodar time sve sastojine od kukuruze veoma dobro unovči.

Zahvaliv se g. Iliceru, i pregledav ponešto grad Pečuh, krenuli smo poslie podne istoga dana po željeznici dalje u Žakanje, gdje smo opet prenoćiti morali. Sutradan sa jutarnjim vlakom prispjeli smo opet natrag u Križevac, utorkom dne 26. lipnja 1877.

Time smo zaključili ovo naše u svakom obziru veoma poučno putovanje na uzorna imanja Bellye-Lak.

Svaka gospodarska grana nalazi se tamo na takovom stepenu savršenosti, da bi se o njoj — ako bi vrieme dopuštalo — mnogo poučnoga moglo napisati. — Nu za svakoga ekskursanta ostat će ovo „poučno putovanje“ od neopisive koristi. Slušatelji su se osvjedočili na licu

mjesta praktički o svem, što jim se u školi teoretički predavalo; — a pokorno podpisani kao učitelj sakupio si je opet liepoga i obilatoga materijala za dalnju uspiešniju obuku povierene si mladeži.

Osobitu pako zahvalnost usudjuje se pokorno podpisani izraziti visokoj kr. zem. vladi, koja je blagoizvoljela ovo u pravom smislu rieči „poučno putovanje“ slušateljem kr. gospodarsko-šumarskog učilišta križevačkoga u ljetošnjoj školskoj godini dozvoliti.

U Križevcu, dne 14. kolovoza 1877.

Vojtjeh Vávra,
učitelj gospodarstva.

Gnojenje voćaka.

(Nastavak).

Iz svega ovoga, što rekosme, možemo si stvoriti zaključak, koj će nam odgovoriti na ona dva u početku stavljena pitanja: zašto da se voćnjak gnoji i koja je doba tomu najzgodnija?

1. Kad smo se uputili, da nam voćke hire ili propadaju a s nijednoga drugoga razloga, već što jim je tlo premršavo, u kojem se nalaze dosta hraniva;

2. ako hoćemo da pupove za mladice pretvorimo u cvjetne pupove, i

3. ako nam je do toga stalo, da nam bude voće što ljepše i bolje.

Izim toga može nastati i takav slučaj, da ima u tlu odviše amonijaka i drugih dušičnih tvari a premalo rudnih česti kao: kalia, vapna, natrona itd. to tada valja podavajuć mu tvari, kakovih mu manjka, vratiti tlu pravi potrebiti razmjer.

Ovo posljednje može se zgoditi voćkam, koje rastu blizu gnojišta ili u vrtovih ili na polju dobro i često gnojenu.

U prvom slučaju možemo gnojiti onim propisanim gnojivom ne primješav mu gnojštine, i to valja činiti mjeseca kolovoza. Uzmu se naime dva diela dobro smrvljene ruševine, jedan diel pepela od drva te se prilije toliko vode, da se sve to pretvori u židku kašu, te se tim napune one izdubine oko voćke ili cievi, ako je voćka podcievljena. Poslje valja više puta ulijati u nje jošte vode, ako ne bi usljed česte kiše možda i to suvišno bilo.

U mjesecu kolovozu do rujna stvaraju se pupoljci na voćkah te, gnojeć mi u to vrieme, pomažemo, da se oni bolje i ljepše razvijaju pa budući da ovako pupoljci postaju jači i čvršći, biti će i ono, u što se imadu razviti, ljepše i snažnije.

Koncem listopada, pošto je lišće požutjelo, mogu se podrezavati vršci voćaka, što jošte više koristi, osobito starijoj voćki.

Odrezav vršak voćke, uzbudjuje se sav gornji diel voćke na pomladjivanje pa budući vršak upravo u najjačem savezu s korienom, pomladiti će se i korien.

Mjeseca travnja može se ista voćka gnojiti po drugi put.

Ovaj put može se onomu gore preporučenomu gnojivu primiešati i nešto gnojštine; jer je voćka usljed jesenske gnojitbe snažnija te će poćerati i bujniji list, koj će već moći probaviti i veću množinu sokova; pa i to valja znati da se s proljeća pomladjuju sve česti drva, kojim dakako treba veće množine hraniva.

Pošto je prva mezga podpuno svršena t. j. oko polovine lipnja, tada valja sasvim prestati gnojiti, da se drugoj mezgi ne poda odveć sokova, koji bi rast mladica odveć produžili te bi one mogle na zimu ostati zelene, što voćki ne prudi osobito ako nastane ljuta cića, jer će ona ubiti sve mladice, koje nisu valjano dozrele.

Tko bude na sve ovo pazio, moći će mnogu kržljavu voćku uzbuditi na nov život.

Nu ima i drugih načina, kako ćemo postići, da nam u tlu našega voćnjaka nikada ne će uzmanjkati potrebita voćkam hraniva.

Dakako da se u ovako kratkoj razpravi ne dadu izcrpsti svi ti načini, ali možemo i tuj spomenuti bar nekoje najvažnije i najsjegurnije.

Gdje su u staru voćnjaku nastale praznine, koje valja izpuniti mladimi voćkami, ali se je bojati, da je iz tla ona propala stara voćka svu hranu izvadila, tada valja:

1. Voćnjak drugčije urediti i to prema tomu, da će redovi mladih voćaka teći upravo sredinom medju starimi redovi.

Čim je stara voćka usahla, ima se mjesto nje ali ne na istome mjestu, već prema novoj razdielbi posaditi mladi ciep.

Ovako nastati će za koju godinu na istomu zemljištu gotovo nov voćnjak, ali će voćke stajati ondje, gdje nije do sada tla nikakva voćka trošila.

Ovako valja postupati izpunjujuć stare drvorede.

2. Pomladjujuć voćnjak ima se i na to paziti, da se mrtvica, u kojoj će se imati vremenom razvriežívati korien, tako priredi, da mu bude to što laglje.

Pazeći na ova pravila i držeći se načina, da izaberemo shodnu vrst voćke prema položaju i svojstvu tla, da ciepu priredimo, kako valja, jamu, u koju ćemo ga posaditi, pak pazeć na mladi ciep i prigledajuć brižno oko njega, ne će nas stići potreba, da gnojimo voćku s onoga prvoga razloga t. j. jer je zakržljala i zahirila.

Gnojiti u drugu svrhu t. j. da pomognemo pupoljkom za mladice pretvoriti se u cvjetne t. j. plodne valja u doba, kad se oni stvaraju. Najviše puta stvaraju se cvjetni pupovi u kolovozu te za to i treba, gnoji li se u tu svrhu, gnojiti mjeseca kolovoza.

Ako se gnoji ranije, poduprti će se tim drvo a nipošto cviet i plod, pače ovomu će se naškoditi, a vegetacija će se preko reda raztegnuti t. j. preko obična roka produžiti.

Navlaš u tom slučaju t. j. ako nam je ova svrha pred očima, imamo se čuvati u gnojenju odviše dušičnih tvari. Čim se više ovakovim gnojenjem potiče razvitak mladica, tim će drvo nositi manje ploda. Ovo valja osobito o jabukah.

Skoro ne bi trebalo ni spomenuti, da ovo pravilo valja samo za voćke visoka rasta, koje se ne prirezavaju.

Želimo li postići onu treću svrhu: da bude plod što zdraviji i ljepši, tada imamo gnojiti, osobito ako je voćka stara, istom onda pošto se je plod jur zametnuo.

Počeli možemo skoro iza cvatnje te posao sveudilj pomalo nastavljati sve dotle dok nije plod podpuno razvit. Tvari, od kojih se ima sastojati te ruke gnojivo, jesu: koštana muka (Knochenmehl), ruševina s puno vapna, pepel i gnojština.

Tomu ne treba nikakve druge priprave van razmutiti te tvari u gnojštini te je ulijati u izdubljene jur jame ili cievi. Inače valja postupati samo kod onih voćaka, što su uciepljene na patuljke te jim se korien širi samo u gornjih slojevih zemlje pa i tu samo u malenu krugu. Ovakove voćke mogu se gnojiti i to veoma uspješno stajskim gnojem ma i ne zrelim, samo valja paziti, da ga se ne meće odviše; jer se i stajskim gnojem razvijaju rudna gnojiva u tlu la stranom jih i sam sadržaje. Po tom ne će se ni pomutiti valjan razmjer gnojnih česti u zemlji. Povrh toga ima vrtlar takovu voćku bi reć uviek u rukama te može režuć i prirezivajuć vabiti sokove kako vidi da je potrebito ili shodno.

(Nastavit će se.)

Lauzanski kongres zbog phylloxere.

Ovomu se je listu gdje koj put prigovorilo, da se premalo bavi stvarmi po materijalno stanje cielih zemalja važnimi, o kojih veliki njemački i inojezični gospodarski listovi donose ogromne razprave s mnogimi ilustracijami, navlaš reklo se, da premalo piše o phylloxeri i koloradu. Vrieme je postupak ovoga lista najbolje opravdalo, jer se pokazalo, da sve te ogromne novinske razprave nisu imale nikakvih praktičnih rezultata te da više vriedi tiho ne umorno motrenje života phylloxerina od sve te halabuke, koja nije stvari ništa razjasnila niti joj uztuk našla. Nu kako je pravo da se naš list ne povodi za tudjom vrtoglavicom, tako bi krivo bilo, da muči ob uspjehu viećanja i pregovora, što su jih o phylloxeri imali u Lauzani muževi vješti i praktični mjeseca kolovoza ove godine.

Razpravljalo se na tom kongresu o svem kolikom životu philloxere u svakom njezinom stadiju, iztraživali se opažaji od prvoga njezinoga pojava u Americi i Europi, pretresali se svi do sada preporučani uztuci a napokon moralo se priznati: da su se u svakom pogledu postigli mnogi veliki rezultati; ali u pitanju, kako bi se pogubnu ušencu mogao uspješno put zakrčiti, da se znade istom nešto te da nastaje i praktičnim vinogradarom i gospodarstvenim kemikom tim silnija dužnost, da svom pomnjom nastave početa studija, ne bi li polučili sjegurnijih rezultata od onih što su do sada poznati.

Ne moguć ovdje izcrpsti cieloga programa kongreskih viećanja, osvrnuti ćemo se na razprave od 10. kolovoza, u kojih se govorilo o uztucih phylloxeri.

Medju preporučane uztuke broji se: trovanje, zaplava, sadjenje phylloxeri ne povoljna bilja medju trsje, pomaganje njezinih neprijatelja od prirode i gnojenje. Obćeniti sud kongresa ob ovih sredstvih glasi: Gdje je izvedivo, tuj najviše vriedi jesenska zaplava okužena vinograda, koristi saditi medju trsje ne povoljno phylloxeri bilje, nu zabacuje se skroz teorija o pomaganju i razplodjivanju phylloxerinih od prirode neprijatelja i zatornika. Pokušaji dokazaše, da poginuv phylloxera, izginuše i njezini zatornici pa je i sasvim jasno, da će sve te bube samo ondje živjeti gdje i dokle ima phylloxere, budući jim ona hranom, a uništiv jim hranu, propasti će i one.

Gnojenje jeste uviek dobra stvar pa i ušencem okuženu trsu pomaže, nu samo toliko, koliku čovjeku sušičavu liek: produžuje mu život, uzdržaje mu nešto malo životne snage, ali ne vraća mu zdravlja, jer crva, što mu korien životu podjeda, ne ubija te s toga on, premda nešto kasnije, ipak mora poginuti.

Trovanje phylloxere jeste stvar relativne vriednosti. Svakako se kod ovakva postupka ima paziti na sve obstojnosti i odnošaje podneblja, tla i samoga trsa t. j. kakova je on koriena, da li dubljega ili možda u širinu razgranjena. Isto tako nije sve jedno, u koje se doba godišta otrov polaže phylloxeri niti valja, da bude množina otrova uviek jednaka.

Gdje se želi zatrti budući rod krilata ušenca, tuj valja uvažiti, da su kukuljice tik izpod površine zemlje te treba uzeti sredstvo, što djeluje naglo i silno, a ne ono, što se polagano širi.

Kani li se pako ubiti gamad, što gmiže po vriežah koriena, tomu treba otrova, kojega je sila jaka te uz to dugotrajna.

Struganje kore s čokota te mazanje otrovom, da se zataru bube, što se drže u pukotinah trsa, zabacuje kongres, ne videći od tuda nikakve koristi. Ovo je i pravo, jer se do sada pokazalo kod svakoga kuživa bilo ono životinja ili bilina, da se ubija jedino onda kada ga razkuživo ne posredno dirne. A tko će čokot tako omazati, da mu dospije otrovana židčina u svaku pukotinu? Ako se pako tako obilato namaže, da to zbilja bude, tada će s otrova bez dvojbe i trs propasti te će se zgoditi ono, što se je Dumasovu izumu prigovorilo, da s ušencem ubija i sám čokot.

Obilato zalievanje trsa otrovnimi židčinami jeste tegotno pa se i zato ne da obćenito preporučiti, što toliko stoji, da se ne izplaća. Ono bi se moglo preporučiti jedino u onom slučaju, da se u zdravoj okolici pojavi phylloxera te bi se o tom radilo, da joj se razplod ma u koju cienu što brže i sjegurnije zaprieči.

Što se tiče napose toliko izvikana Kalium — sulfocarbonata, mnije kongres, da mu valjanost jošte nije podpuno dokazana a povrh toga je ovo sredstvo veoma skupo.

Govoreć o mekaničnom napuštanju sumporna ugljika u raznih oblicih u tlo za ljeta, prizna kongres da je taj posao do sada pokazao svuda veoma dobar rezultat te se ono preporuča, premda je dosta tegotno te ide polagano od ruke.

Kao obćenito pravilo kod uporabe trovila preporuča kongres opreznost, da se bez velike sile ne uzimlju sredstva prejaka, a gdje se ima zbog silna razploda sámo

trsje izkrčiti, tuj neka se najprije jakim sredstvom utamani ušenac a tada istom neka se krči okuženo trsje.

Sjednica kongresa na 11. kolovoza bila je opredieljena za razpravu pitanja: „Koja su najbolja sredstva da se ubije buba i utamane jaja izvan zemlje?“ Povjerenstvo, što bje preuzelo zadaću, da na ovo pitanje odgovori, prizna, da nije druge, već ovo pitanje proglasiti i nadalje otvorenim kako se to običnim službenim štilom govori o stvari, o kojoj nije jošte rečena odlučna rieč. Ima dakako puno sredstva, kojim će buba bez dvojbe podleći, nu nijedno nije bez one kardinalne jur gore pomenute mane, da ubijajuć ušenca, ubija i trs.

Ne mogući povoljno riešiti ove zadaće, predloži povjerenstvo više indirektnih načina, da se zlu haka dodje, koji će po našem sudu sjegurnije pomoći od direktnih sredstva, a prednost jim je, što ne ištu ogromna troška a mogu se, ako svi i svuda prionemo, izvesti.

Prije svega preporučeno je, da se budnim okom pazi na sve trsnjake, u kojih se goji mlado trsje za razprodaju. Trsnjaci bijahu pravo prvo leglo pogubna ušenca; oni su u tom poslu i danas veoma važni, jer oni najdalje kugu razašilju.

Zatim se potuži kongres na ne spretan dosadanji postupak, gdje se od zla svaki pojedinac sám na svoju ruku brani, a trebalo bi, da se postupa ujedinjenimi silami: u isto doba, svuda, na isti način.

Krčenje vinograda bez razkužbe jeste postupak polovičan te valja, čim je prije krčenja ušenac ubijen a zatim trs iztrgnut, jošte i zemlju, u kojoj je rasao, razkužiti. Oko izkrčena vinograda ima se označiti širok krug te u njem sve trsje pomno iztražiti ma se i zdravo činilo.

U raznih okolicah ima se točno iztražiti doba kukuljica i rojenja. Bilo bi najzgodnije i najrazumnije, da se opažaji i uporaba uztuka počmu na točkah, gdje se je netom phylloxera najjače pojavila pa da se oko takove točke dosta širok krug podvrgne pazki i postupku. Kolik ima taj krug biti, to neka odluče mjestne obstojnosti. Postupak imao bi se više puta ponoviti i to možda dva tri puta u vrieme rojenja u istoj godini i na svih mjestih, i to čim se opazi zapletaj i zametak kukuljice.

Svakako valja 1. uztuk uporavljati opetovano na svih mjestih te točno paziti i bilježiti rezultate, da se jasno sazna na bubi i na trsu uspjeh postupka; 2. paziti koliko vegetacija na okuženu mjestu zapinje i 3. u zatvorenu krugu oko okužena trsja motriti često trsove, da se, kada se i oni okuže, može uvidjeti u kojem se razmjeru pojavljaju vanjski znaci okužbe na napadnutu trsju. Ovako moglo bi se postići, da se opaze i oni znaci, kojih do sada ne opažamo.

Napokon preporuči kongres, da bi se u svih vinorodnih krajevih imale imenovati vještačke komisije, da paze na širenje philloxere i da se ne prestano bave učenjem toga predmeta za obćenito dobro.

Mi opet velimo ono što rekosmo više puta. Za Hrvatsku i Slavoniju najsjegurniji je način sačuvati se ušenca: ne nabavljati iz sumnjivih pokrajina ni trsića ni reznika!

Šparga (esparoga, špargelj.)*

Ovo je jedna od onih bilina, što bogato naplaćaju trud vrtlaru. Šparga je jošte sveudilj premalo razširena premda obilato rodi te daje zdravo varivo, koje osobito bolestnikom puno prija. Istina je, da prva uredba grede za špargu zadaje priličan trošak; nu šparga povraća ga tečajem mnogih lieta, jer ona na istoj gredici traje i po 30 godina. Ima je rumene i zelene, a poznamo više njezinih vrsti, primjerice „erfurtsku“ orijašku špargu, „ulmsku“ s debelimi, modrimi oči i „darmstadsku“. Špargi godi više pjeskovito, rahlo tlo, a na sunčanu položaju. Čim rahlija i dublja zemlja, tim je špargi prijatnija; mrzle ilovače ne trpi, a najugodnija joj je čista pjeskulja, samo ako je dobro pognojena. Glavna briga ima biti vrtlaru, da dobro pripravi gredicu, u koju će zasaditi špargine sadjenice.

Greda ili leja prekopa se 6 stopa široko a dvie stope duboko, a duga može biti prema potrebi. Na izkopano dno nameće se po stopu visoko dobre kompostne zemlje, što smo ju načinili od strulih drvenih i drugih ostataka ter se pokrije izkopanom ili kojom drugom dobrom, vrtnom zemljom. Ako je zemlja ilovasta, valja joj primiešati pieska. Isto tako svjetujemo, ako je zemlja težka ili više mokra, osobito ako ne rado vodu propušta, da na izkopano dno pomećemo na pol stope visoko kamenja, koje će znamenito pomoći, da odtiče voda, koja bi, da zimi unutri leži, nahudila bilju, jer špargine će glavice u prevelikoj vlagi poginuti.

Po tom se potegne sredinom grede konopčić te se uzanj u razmaku od dvie stope utaknu kolčići za znamenje, kamo imamo usaditi špargu. Tada se povuče jošte konopčić sa svake strane ovoga srednjega reda tako da budu ovi redovi od sriednjega udaljeni za dvie stope pa se i tuj zatiču kolčići kao kod sriednjega reda. Kod svakoga kolčića ili klina načini se od izmetane prsti (crnice) kupčić, blizu pol stope visok te se unj usade špargine sadjenice i to tako, da sadjenica sjedne na kupčić, a vrieže joj budu visile na sve strane kupčića te se tada zemljom pokriju i rukom živo pritisnu.

Sadjenice imadu biti dobro ovriežene (ubokorene), a goje se iz sjemena, koje se sije u jaku, dobro prorahljenu vrtnu zemlju, gdje ostaju dvie godine. Nje valja dobro paziti i okapati; dvogodišnje su sadjenice za priesad najprikladnije. Na zasadjene mlade biljčice potrusi se po skoro palac visoko dobre miešanice t. j. stara dobro strula gnoja pomiešana prstju (crnicom) što možemo postrugati s površine dobro pognojenih gredica u vrtu. Tada se ciela gredica prstju dobro zagrne, nu tako oprezno, da se nijedna sadjenica sa svoga mjesta ne pomakne i da glavice sadjenica ne dospiju pod zemlju dublje od tri palca. Mlade biljke valja, osobito u proljeću, brižno zalievati i okapati.

*) Netom ugleda u Celovcu nakladom družtva sv. Mohora treći posljednji svezak Povšetovoga djela „Umni kmetovalec“ iz kojega vadimo u hrvatskom prievodu ovaj članak. Cielo djelo pisano je na liepoj slovenštini, koju će svaki Hrvat s malo truda i razmišljanja razumjeti. Ur.

Jeseni porežu se stabalca i to bar pol stope visoko nad zemljom ter se zemlja dobro prekopa, pri čem valja oprezno paziti, da se glavica ne rani pa upravo zato i svjetujemo, da se tako visoko stabalca režu, da tim sjegurnije vidimo, gdje je biljka pod zemljom. S proljeća nasipa se opet po svoj gredici po dva palca zemlje, a take i treće godine, da dospije svaka sadjenica oko 8 palaca duboko pod zemlju. Ako hoćemo, da nam šparga što brže raste, imamo ju marljivo okapati te ju godimice bar jedan put dobro pognojiti.

S jeseni pred samu zimu natrusi se po leji nešto dobra gnoja (golubji i kurji, a valja i konjski); u obće neka je gnoj vruć. S proljeća se gnoj nešto plitče podkopa; pri tom valja paziti, da ne ranimo špargi glavica, zato se preporuča, da taj posao mjesto lopatom obavimo gnojnimi vilami, kakove obično rabe vrtlarom za špargu. Mnogo će pospješiti rast šparge ako ju polievamo slanom vodom, ili vodom, u kojoj smo razmutili nešto guana; nu tom vodom polieva se šparžište pošto smo već prestali špargu rezati, dakle mjeseca lipnja. Usljed ovakova gnojenja biti će nam šparga mnogo veća i tečnija, jer će na glavici niknuti mnogo bujnih pupova, iz kojih će buduće godine probiti šparga. Ovim gnojivom smijemo polievati leje samo za kiševita i vlažna vremena.

Neki mjesto da sade, siju na gotove leje sjeme, nu to ne valja, jer ćemo se s njih kasno dočekati šparge. Šparga ima se svakako jur treće godine iza presadbe rezati oštrim, u to ime prilagodjenim nožem te valja i pri tom poslu paziti, da ne ranimo glavica. Doba za rezanje najprikladnija jeste jutro. Prije trećega ljeta ne valja rezati šparge, jer bi ju to u razvitku znatno obustavljalo.

Šparga može se i zimi imati, nu valja ju gojiti u klilih (mistbeet) ali nije nikada tako tečna kao ona, što je vani rasla. U južnih krajevih mogla bi se gojiti zimska šparga i bez klila i to ovako: Oko šparžišta ima se izkopati jarak, dvie stope dubok i toliko širok; izbacana zemlja neka se postavi na stran.

Leja se na okolo ogradi drvenom ogradom, kakva se obično pravi oko klila, jarak se napuni vrućim konjskim gnojem, koj se čvrsto nabije te tako visoko složi da siže iznad ograde. Iz nutra ograde natrusi se po leji suha lahka gnoja te se sva leja pokrije prozori ili makar daskami upravo tako kako se radi kod klila; noćju, ako se je bojati mraza, pokriju se prozori ili daske slamnjačami ili hasurami. Danju, osobito ako sunce sja, imadu se prozori ili daske više manje dići, da se leja provjetra. Za tri tjedna potjerati će šparga, koju imamo dnevice rezati. Ako je onaj lahki, slamnati gnoj, kojim smo leju pokrili, spljesnio ili inače skroz oslabio, imamo ga drugim zamieniti, isto tako ako je onaj gnoj u jarku ohladio, ima se izmieniti vrućim ne zrelim konjskim gnojem.

Za ovakovu ranu špargu udešavaju se obično stare leje, koje su počele jur pješati.

Šparga ima svoga ljutoga neprijatelja t. j. špargovca, što ga Niemci zovu „Spargelkäfer“ koje kao crv osobito na stablo navaljuje. Od toga napastnika najbolji je liek, da za rose po šparžištu potrusimo pepela ili živa vapna. Često se opaža, da mlada šparga sahne i gine, a ne vidi se tomu uzrok. To biva s toga što je sadjenica posadjena na ne zrelu gnoju pa smo s toga savjetovali, da se u kupčiće, na koje se polažu sadjenice, meće samo zrel gnoj. Šparga može nositi na jednom jutru 1000 for. dobitka.

Ovogodišnja berba.

Može se reći, da je berba u Hrvatskoj i Slavoniji svršena. Što imamo o njoj viesti, sve se u tom slažu, da nas je liepa nada, kojom smo se tješili s proljeća i jošte početkom ljeta, ljuto prevarila. Poprieko smijemo ovogodišnju berbu uvrstiti medju sriednje. Od svih izvještaja jošte je najpovoljniji onaj, što ga u „Pest. Lloydu“ čitamo iz Varaždina, da je berba izašla množinom i vrstnoćom „befriedigend.“ Dakako, da je ta klasifikacija veoma relativne vriednosti, jer će nekoga zadovoljiti manje a drugi ište više, nu i to je dobro, budući da su inače skoro svuda vinogradari i množinom i vrstnoćom ne zadovoljni. Sve do svršetka rujna očekivasmo i mi i naši ugarski i austrijski drugovi, da će nastati dani ugodni konačnu dozrievanju groždja, nu minu rujan a prodje i polovica listopada, a mi mjesto da se dočekamo, što smo željeli, zapasmo u pravu pravcatu zimu, koja bezuvjetno nalaže pobrati što imamo te bježati pod krov.

Austrijski, ugarski i njemački strukovni listovi svjetuju vinarom popravljati ovogodišnji prirod sladorom ili alkoholom, a glasoviti Babo daje ovomu posljednjemu, držeći se mnogih pokušaja, odlučnu prednost. Napredni mu vinogradari toga ne zamieraju; nu pijući a ne proizvodeći sviet viče nanj, što može, jer se boji, da će mjesto vina piti koje kakve mješavine. Što se posebice tiče hrvatskoga ovogodišnjega vina, sudeći po analyzi, može se ono množinom sladora uvrstiti u bolje sriednje godine, nu kiseline ima poprieko za 6—10‰ više od normalne. U ovakvu slučaju više vriedi „galovanje“ t. j. razriedjivanje kiseline vodom i sladorom od „petiotovanja“. Ciena je, koliko doznajemo, po 5 for. za staro vedro, koje se jošte nikako ne da iz obične trgovine iztisnuti hektolitrom. Kupcem čini se ta ciena prema vrstnoći robe dosta visokom, nu proizvodnici tuže se, da jih samih stoji vedro bar 8 for.

U Slavoniji i Sriemu, čitamo, da je mošt i jeftiniji, premda je urodila mnogo bolja kapljica od naše.

Ne pristrano govoreć, naš obični mošt, ni ne vriedi više od 5—7 for. a normalna ciena nije mu u nijednoj zemlji evropskoga kopna viša; ali je i to istina, da težaci nisu nigdje skuplji od naših.

Dobra i razumna manipulacija moći će od ovogodišnje šire stvoriti dosta pitko vino, nu tomu se hoće dobrih podruma i valjana posudja, čega obojega hrvatski seljak obično ne ima. Naše klieti bez podruma prava su nesreća i najteža zaprieka svakom napredku u razumnu vinarstvu, i dokle se to ne promieni, badava sve tudje, k nam presadjivane teorije. Tko se potrudi, da samo zaviri u okolicu zagrebačku, vidjeti će da istom ubrani mošt mukom muči u posudi, jer ima u klieti topline

jedva kakovih + 6° R. te će, ako ne nastanu skoro topliji dani, sve vino, čim nastane u proljeće toplina, uzkipiti.

Naprednijim gospodarom preporučamo, da zatvore sa sjevera okna u podrumih, a s juga da otvaraju čim se pomoli koj sunčani tračak. Na ostale poslove oko mlada vina biti će sgode opomenuti u svoje vrieme.

GLASONOŠA.

Razne viesti.

U Zagrebu 15. listopada 1877.

Iz pokušališta gospodarskoga družtva. Upitaše nas neki prijatelji, kako nam se drži i uspieva li prošle godine uredjen pčelinjak na družtvenom pokušalištu? Možemo odgovoriti, da se možemo, gledeć na ovogodišnju, pčelam toliku ne pogodnu godinu, gdje je s proleća mraz i zima obustavljala svaku vegetaciju, gdje je kasnije strahovita žega bilje do koriena sažegla, prilično pohvaliti; jer dobismo sedam liepih rojeva a hrane imamo toliko, da ne ćemo morati posizati za nikakvom umjetnom hranom. Ako dade Bog, da nam buduća godina bude ugodnija, mogli bismo već tada izpuniti svoje obećanje i nadariti kojega revnijega pčelara.

Govoreć o pokušalištu, spomenuti nam je i novu, veliku sušionicu, što je tuj ljetos sagradjena. Udešena je prema svim propisom za gradnju shodne sušionice, imade valjanu ventilaciju te drži u svih svojih dielovih jednaku toplinu a uz to je postignuto i to, da ne treba odveć goriva. Žalibože što nam ove jeseni ne može mnogo privriediti, jer ne imamo što sušiti!

Glavna skupština hrv.-slav. šumarskoga družtva. Dne 10. i sliedećih dana držalo je hrvatsko-slavonsko šumarsko družtvo svoju glavnu skupštinu u Sisku, kamo se je unatoč veoma nepovoljnu, hladnu vremenu sakupio liep broj članova iz svih krajeva Hrvatske i Slavonije. Mi ćemo o toj skupštini u budućem broju potanje izviestiti.

Glavna skupština „slavonskoga gospodarskoga družtva biti će 4. studenoga u Osieku. Tu će g. Friderik Röhr razpravljati o klimatičkih odnošajih Slavonije, i o stanju njezina gospodarstva, a g. Josip Seissel priobćiti će svoje opažaje u goju kunića navlaš o nekih pokušajih križanja raznih vrsti. O slavonskom stočarstvu govoriti će družtveni tajnik g. H. V. Burian.

Zemaljsko kulturno vieće, javljaju „Nar. Novine“, da će se sazvati u zadnjoj četvrti ove godine „da vieća o raznih važnih pitanjih gospodarstva, koje će mu vlada na razpravu predložiti.“ Dopisnik mnije, da bi i nuždno i koristno bilo tom prilikom povesti razpravu o načinu, kojim bi se najshodnije dali zastupati gospodarski interesi zemlje. Bude li se u tom pogledu došlo do valjana suda i zaključka, da će takav zaključak imati silan upliv u djelovanje naših gospodarskih udružbah, a po ovih i u razvitak samoga gospodarstva.“

G. Alberta Štrigu poslao je upravljajući odbor ovih dana u Primorje, da ondje po želji podružnice gospodarskoga družtva prouči vinograde te razloži svoje nazore, kako bi se ondješnji vinogradi imali što shodnije gojiti i kako ondješnjim vinom postupati.

G. Š. već se je i vratio sa svoga puta te je po svjedočanstvu obćina, koje je posjetio, svoju zadaću obavio na obćenito zadovoljstvo. G. vel. župan izrazio je gosp. Štrigi svoju i svoje podružnice zahvalnost sliedećim srdačnim pismom:

Dostavljajuć Vama pet svjedočbah po poglavarstvih upravnih obćina Novi, Bribir, Crkvenica, Kraljevica i Hreljin izdanih, naknadno k onima, koje ste od obćinah Grobnik i Trsat, zatim grada Bakra jur sobom ponieli — očitovati mi je želju primorskoga pučanstva, da bi od najveće koristi bilo, kad bi Vi Vaš umni postupak kod obradjivanja vinograda navlastito reza, zatim Vaša izkustva stečena kod manipulacije mošta i mladoga vina sa potrebitimi slikami u jednoj knjižici opisali, jer će se tim načinom Vaš nauk najuspiešnije širiti.

Tom prilikom čast mi je izraziti i od strane podžupanijske oblasti zahvalnost, što ste se pozivu primorske podružnice odazvali, i Vaša predavanja uuatoč nepovoljnom burnom vremenu, i nemareć na bol u nogama, sa vrlim uspiehom izveli, na koliko naime kratkoća vremena to dopusti — što Vam i primorsko pučanstvo kroz svoja poglavarstva vrlo pohvalno posvjedoči. *Fodrocy* s. r.

Moslavačke pustoseline g. grofa L. Erdödya. Gosp. Jan Hladik, upravitelj gospoštije gosp. grofa Erdödy-a u Moslavini upozoruje u „Pokroku“ svoje česke zemljake, koji kane seliti iz domovine, na Hrvatsku te jim navlaš javlja, da se nude na prodaju u Moslavini pod veoma povoljnimi uvjeti i u laku cienu čitava gospodarstva i pojedini komadi veoma dobra i plodovita zemljišta. Ondje da ima već do 80 českih obitelji na tako zvanih pustoselinah. G. grof Erdödy nudi upravo sada oko 1200 jutara takova zemljišta razdieljena na dielove od 5, 10—20 jutara te ište za jutro od 1600□° 10, 15 a za najbolju vrst po 20 for. — Isti vlastelin nudi dvorac Šartovec sa 282 jutra zemljišta u cienu od 9000 for., a veliki dvor Ludina zvani, sa 360 jutara zemljišta i svimi gospodarstvenimi zgradami nudja za 20.000 for.

I mi bismo se kao Hrvati i gospodari radovali, da se ovi liepi krajevi napuče marljivimi i poštenimi ratari bratimskoga nam naroda!

Poziv.

Gospodarska podružnica jastrebarska držat će dana 15. studenoga 1877. prije podne u školskoj sgradi jastrebarskoj svoju sjednicu, u koju se sva p. n. gg. članovi ovim uljudno pozivlju.

Predmeti viećanja:

1. Upravni tekući poslovi gospodarske podružnice.
2. Čitanje i pretresivanje prispjelih dopisah gospodarskoga družtva u Zagrebu.
3. Viećanje o nabavi bikova.
4. Izviešća o postignutom uspjehu kralj Filip kukuruze.
5. Izvješća o stanju ljetine.
6. Pregledavanje i ocjenjivanje priroda — kojega će primjerke članovi sobom donieti.
7. Predavanje o valjanosti gnoja — koje će osobno g. predsjednik držati.
8. Pobiranje prinesaka od članova.
9. Dieljenje nagrada za gojenje voćaka osobito šljiva.
10. Posebni predlozi članova.

U Vrhovcu, dne 10. listopada 1877.

Dragutin Jaugcer, predsjednik. *Juraj Kamenar*, tajnik.

Ovomu broju priložen je cienik proizvoda voćaka i trsova iz pokušališta hrv.-slav. gospodarskoga družtva.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva **Vlastimil Vichodil.**

Broj 21. U Zagrebu 1. studenoga 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Napredku voćarstva treba složna rada.

Ako je uvidjaj i priznanje pogreške prvi korak napredku i popravku, onda smijemo tvrditi, da je u nas prvi korak k napredku voćarstva jur učinjen; jer svi priznajemo, da smo ovaj gospodarstveni ogranak, koj bi nam mogao godimice nositi tisuće i tisuće forinti, do sada puno zanemarivali.

Tko je samo zavirio na koj gradski trg u susjednoj Štajerskoj ili Austriji, da ne govorimo o daljoj Českoj i Moravskoj, biti će se uzdivio onomu krasnomu voću, što se ondje prodaje, premda je naše podneblje od njihovoga blaže i toplije. Istina je, da i kod nas gdje koj vlastelin ili drugi inteligentan gospodar kiti svoj stol odabranim voćem, nu to je pojav osamljen, koj se može smatrati ugodnom iznimkom, a ne pravilom. Materijalnomu boljku ciele zemlje ili naroda ovakovi osamljeni pojavi slabo privriedjuju; jer danas u trgovačkom svietu samo onaj nešto vriedi, koj ima robe na izbor i množinom i vrstnoćom. Da je tomu tako, spominjemo samo primjerice, kako je naše gospodarsko družtvo g. 1873. kupilo nekoliko butelja desertna vina od gosp. Š. te ga izložilo u svjetskoj izložbi. Vino se zbilja sljubilo nekomu većemu trgovcu te on zaželi znati, koliko bi mu se takova vina moglo u Beč staviti? Ala da ste ga vidjeli, kako se je grohotno nasmijao, kada mu se odgovorilo, da bi ga se za sada moglo dobiti kakovih 60 boca!

Tako je i voćem. Istom onda nagrnuti će k nam trgovci i prometnici, kada će moći kod nas naći toliku množinu voća, da mogu te ruke trgovinu smatrati svojim posebnim, unosnim poslom. Do sada uzimala je to važno mjesto jedina šljiva, premda bi isto tako u nas uspievala i jabuka i kruška i trešnja i višnja i breskva i orah i liešnjak. Da se digne voćarstvo u Hrvatskoj i Slavoniji o tom je nastojao do sada puno ovaj list sa svojimi drugovi opomenami i poukom, nastojala je i vlada; nu najmanje nastojahu obćine. Znamo za izvjestno, da ima u naših obćinskih zastupstvih muževa umnih i patriotičnih koji se s nami sasvim slažu, da je skrajnje vrieme, da se u tom pogledu nešto učini, nu ne znadu, s koje bi se strane stvari primakli i kako bi ju počeli. U drugih zemljah, gdje je voćarstvo daleko naprednije nego li u nas, živahni i umni gospodari jošte se uviek dogovaraju i posavjetuju kako bi ga i ljepše uzdigli i razvili te će njihovi predlozi možda i nam, prilagodimo li je našim okolnostim, dobro doći.

Ovih dana objavi neka gospodarska udružba u Českoj liep naputak svoga jednoga člana, kako bi valjalo priklanjati obćine na pažnju oko voćarstva te ga evo i na hrvatskom prievodu.

„Ima podhvata, u kojih ne će pojedinac uz dobru volju i puno truda nikako uspjeti, već jim treba, da se podhvate u veliko i da jim se posvete mnogi.

Koliko se je jur o voćarstvu pisalo i govorilo; koliko naprednih i radinih gospodara, uvjerenih o koristih i izdašnosti voćarstva, koliko gradjana, ljubitelja prirode i voća, koliko veleposjednika, koji imadu do volje prostrana zemljišta a nije jim do troška, počelo je baviti se voćarenjem, ali jim je na skoro ne stalo svih njihovih nasada! I ja sam se posla latio te hotio druge nadkriliti i uztrajnim radom svladati sve napastnike voćaka, ali sam se napokon uvjerio, da pojedinac pače i tisuće osamljenih voćara ne će uspjeti pa sam za to odlučio, obratiti se na sve svoje zemljake i predložiti jim, da podhvatimo stvar složnimi silami, po dogovoru, u cielih obćinah u široku obsegu.

Mislim, da bi u tom valjalo ovako postupati.

U svakoj obćini, dakako u okolicah, gdje voće uspieva, a to je u nas malo ne svagdje, imao bi koje nedjelje sazvati ili obćinski načelnik ili koj odbornik ili ini ljubitelj voćarstva oko sebe pametnije gospodare na razgovor o stanju voćarstva u obćini.

Razgovor mogao bi se početi ovakovim od prilike govorom:

Prijatelji! Motreći prirodu uvjerio sam se, da ima družtvene živine, primjerice pčela i ovaca pa i družtvena bilja, koje pojedince i na samu ne uspieva. Pojedina pčela ili nekoliko njih, što jih je preostalo, pošto je zima ubila ogromnu većinu roja, brzo će propasti. Sámo janje, što ga je gospodar doveo u svoj dvor djeci te ga hrani i dvori, bleje, jer čezne za stadom; ono je samo u stadu veselo, samo u njem godi mu paša. Usuprot ima i živine ne družtvene kao što je mačak, sova, orao. Ova ni svoje djece ne trpi u blizini te je izgoni iz brloga ili gnjezda čim su godna.

I u bilju ima ovakovih samaca kao što je hrast, koj se najdalje razgranjuje gdje je na samu, a ima družvena drveća, kao što je jela ili bor, kojemu godi družtvo i hrpa, u kojoj jedno drvo štiti drugo od vjetra i bure.

Ovo se jošte jasnije opaža kod trava, koje se toliko jedna uz drugu pritištu, da ćak svoj plodni prašak izmienjuju te svojom gustoćom u klici svaki korov tamane. Neko bilje pače kao i mahovina raste uviek u hrpi. K družtvenu drveću spada i naše plemenito voće.

Ono uspieva samo u našoj blizini, pod našim okom, njemu treba radi njegove osobite nježnosti isto kao i oplemenjenoj našoj domaćoj živine naše zaštite i sveudiljne pažnje.

Mi imamo svakoj voćki kao kakovoj snaši prirediti kuću: duboku, dobru zemlju, u kojoj će vriežiti svoj korien; mi ju imamo napajati, ako žedja, imamo ju hraniti, i to ne samo jedan put već svake godine. Mi joj imamo privoditi zrak i sunce te ju braniti od njezinih mnogobrojnih neprijatelja.

Voćka ima više neprijatelja od siromašna janjeta. Najveći dušmani janjetu, vuci, prilično su iztriebljeni; a voćku ubiti će i sitni zubić zečji ili oštri ovčji.

Crvi, koji zadavaju ovci vrtoglavicu, pojavljuju se pojedince, dočim gusjenice' s kojih voćke propadaju, gmižu, kad se pojave u bezbrojnoj množini.

I ljudi škode voćkam, guleć jim mlado stabalce i trgajuć kol, o koj se podupiru kao nemoćnik o svoj štap, kidajuć jim granje budi od objesti ili zlobe ili tatske privike. Blažče, što ga tat krade, opire se, janje bleje, kad ga nosi; a voćka, s koje tat skida s voćem ciele mladice, ne ima oružja da se brani i ne može dozvati u pomoć iz daleka svoga čuvara, koj upravo zato ima biti sveudilj u njezinoj blizini.

Živinu spremi čovjek u večer pod krov te zatvori vrata. Konj, vol i tele tada je zaklonjeno, a gospodar mirno spava.

Nije tako voćaru; on bi imao ako hoće, da bude tako miran, svoj voćnjak jakim plotom ili čvrstim zidom ograditi te ga zatvoriti. Ali bi to puno stojalo, da hoće u svoj obćini svaki gospodar obzidati svoj voćnjak toliko visokim zidom, kako se ne bi preko njega mogao tat ljestvom uzpeti, pa bi toliki zid i voćnjaku hudio, jer bi mu otimao zrak i sunce; voćka ne uspieva u zatvoru, već u slobodi u svježu zraku na blagom suncu.

Budući tomu tako, što je činiti?

Valja da slobodno, spremno, jednoglasno zaključimo svi, ciela obćina, da ćemo od sada gojiti voćke po shodnu dogovoru.

Razmislimo sada, kako se treba latiti toga bez dvojbe krasnoga posla i što u to ime treba učiniti?

Voćke nisu po svojoj naravi pitome i plemenite; protivno, one su po naravi divlje kao sve drveće i kao stoka i konj i kao sám čovjek, koj bez nauka i odgojivanja moža ostati tako divljim, da čovjeka jede kao što doista u svietu ima i danas ljudoždera.

Divlja voćka, jabuka i kruška ne vriedi puno, plod joj je sitan, kisel, trpak pa ga ni djeca, koja idu inače za voćem kao pčele za medom, ne ljube. Ako hoćemo da jabuka, kruška, trešnja itd. rodi dobrim, sladkim, debelim rodom, imamo ju odgojiti kao što se diete odgaja u školi.

Prvo, čega treba obćini, gdje se sviet bavi voćarstvom jeste, da ima cjepilnjak.

U cjepilnjaku moglo bi se uz voćke gojiti i drugo drveće, osobito ono, što služi za nakit javnih miesta ili što se dobro široko razgranjuje te razastire puno hlada.

Da pako može biti cjepilnjak u redu, treba da bude uredjen na dobru zemljištu i da ima svoga vrtlara ili ako hoćete voćara.

I tako doprsmo u prvom početku svoga dogovora do dviju stvari, o kojih valja zrelo razpravljati, da budemo na čistu, možemo li je i kako ćemo je udesiti? Ta koliko se puta ne zgadja, da čovjek stvar točno proračuna a kad tamo, ona ga stoji ipak više nego li je izračunao; a tko se laća podhvata bez proračuna, zapliće se u sto neprilika, iz kojih tada ne može ni kud ni kamo.

Razgledjimo najprije sredstva svoje obćine. Ima li naša obćina gdje kakav komad zemljišta ma i malen, na kojem bi se dao nasaditi cjepilnjak? Svatko neka svoju reče, da vidimo.

Čini nam se, da ne ima zgodna zemljišta; nu hoćemo li zato odstupiti od svoje nakane? Tomu se da pomoći; možemo uzeti komad takova polja u zakup. U našu svrhu treba nam vrta 10 hvati duga i toliko široka, dakle 100 četvornih hvati. Kod nas se recimo primjerice dobiva hvat po 1 for., dakle 100 hvati valje 100 for. Mi smo gotovi platiti u ime zakupnine 10 po sto, dakle godimice 10 for. a. vr. Valjda će se koj taj vlastnik sklonuti, da nam pod taj uvjet toliku plohu zemlje odstupi.

Uz to pada mi na um jošte nešto, što odmah hoću da kažem, ne bi li uz moju drugi nadovezali svoju. Naša obćina ne ima jošte svoga školskoga vrta; ja po tom razumijem vrtić, koj bi bio uz školu za porabu učitelju i učenikom.

U takovu vrtu poučava učitelj djake nekoliko sati u tjednu. On jim tu kaže, kakova je biljka i njezini dielovi: stablo, kora, lišće, cviet, plod, jer će diete u prirodi, gledeć biljku kako žive i raste, upoznati ju bolje nego iz najboljega i najjasnijega lika. Jošte jim kaže, kako se biljka razvija iza kako je usadjena pa sve dok sazre, tumači jim, kako se ona sadi, goji, teža i plemeni i sve drugo, što učitelj sám o kojoj biljki znade. Ovo je mudra

i valjana uredba, iz koje će djeca naučiti više prirodopisa nego da su o njem pročitala cielu hrpu knjiga.

U ovakav školski vrt spada cjepilnjak ili sadište; pa što je još pri tom dobra jeste, da je ovakav učitelj onda ujedno vrtlar u takovu vrtu i cjepilnjaku. Djeca mogla bi u ovakovu vrtu koliko mogu raditi, te mi ne bi morali, kad hoćemo da gdje god usadimo plemenitu voćku, naručivati ju od drugoda, već bi ju mogli kupiti kod svoga domaćega učitelja. Ovako bi od tuda i njega zapala nagrada za trud, što mu ga zadaje njegov rád i učenje mladeži,

Nu to budi spomenuto samo uzput, da i o tom mislimo. Na svjetskoj izložbi u Beču g. 1873. bje izložena jedna takova uzor škola s vrtom i cjepilnjakom pa već danas ima u istinu više takovih škola.

Da ova skupština privoli momu predlogu, mogli bismo izabrati odbor od 4—5 lica, da tu stvar pretrese, promozga i budućoj skupštini predloži gotov predlog, tim bi se mnogo pomoglo dobroj stvari. Cjepilnjak i školski vrt jesu stvari u svakoj obćini puno znamenite i ne bi se smjelo na nje nikada zaboraviti.

Ja mislim, da se ne imam bojati s nijedne strane prigovora ako uztvrdim načelo: koja obćina hoće, da se u njoj podigne voćarstvo, dužnost joj je najprije urediti obćinski cjepilnjak, iz kojega dobivaju obćinari u lahku cienu dovoljno mnogo cjepova.

Neka nitko ne prigovori, da bi trebalo cjepilnjakom pričekati, dok se uredi sjemenište za proizvodnju divljaka iz sjemena i dok ti divljaci porastu, da budu sposobni za ciepljenje. Ovako izgubili bismo 5, 6, a možda i više godina pa bi se i to zgoditi moglo, da bi se i opet zaboravilo na vas taj podhvat.

Pače ako kanimo urediti obćinski voćnjak, ne treba nam ni tako dugo čekati, dokle ćemo moći dobiti ciepova za priesad iz svoga cjepilnjaka, jer nam se iz domaćih većih cjepilnjaka imenito iz pokušališta gospodarskoga družtva, iz zavodskoga vrta u Križevcih itd. nudi u lahku cienu na prodaju ogromna množina oplemenjena svake ruke voća. (Nastavit će se.)

Prinos hrvatskoj ampelografiji.*)

Od Antuna Trumera.

Imenik vrsti trsja u hrvatskih vinogradih.

Šperlina, Alsolditraube.

Ranina, šipuljak, rana ranina, plavec, biela ranina, šipelj ranina, Augster weisser.

Peles, modrina, kasna crnina, volovčak, crljenjak, Blank blauer.

Peteljika modra, mangura, Blaustiel blauer.

Peteljika biela, biela krhopetlina Blaustiel weisser.

Žirnjača, bieli kozjak, Eicheltraube weisse.

Žirnjača modra, modri kozjak, Eicheltraube blaue.

Žlahet, Fischtraube weisse.

Kozjak bieli, Geisdutte weisse.

Dinka, Gewürztraube.

Hajnovina crna, Haimer blauer.

Zelenika, Haimer grüner.

Zelenika biela, Haimer weisser.

Debela crnina, omuhač, crna lipovčina, Heunisch schwarzer.

Bielina, prava bielina, žuta bielina, Heunisch weisser.

Medenac bieli, debela lipovčina, Honigler weisser.

Javor bieli, debela bielina, deklino grozdje, Javor weisser.

Crna braničevka, skadarka, kadarka crna, Kadarka blaue.

Braničevka biela, bielak, Kadarka weisse.

Masnec, ovnek zeleni, zelenina, kleščec bieli, Kanigl grüner.

Kavka, drobna crnina, Kauka blaue.

Sladka crnina, Kleinungar schwarzer.

Kapčina, velika crnina, Kölner blauer.

Žuta praskavina, pucavina žuta, Kracher gelber.

Praskavina biela, pucavina biela, Kracher weisser.

Duga ranina, biela ranina, plavec, driščec, Šipuljak, topolovina, Mehlweiss weisser.

Crljenjak, Pušćak modri, Milcher blauer.

Pušćak bieli, javorika, blatna bielina, smud, Milcher weisser.

Šipelj, (krkopetec), starina, krkopetec, svetlika, moslavac, Mosler weisser.

Muškat žuti, Muskateler gelber.

Muškat bieli, Muskat weisser.

Krhka crnina, prava crnina, Oberfolder blauer.

Volovina modra, volovsko oko, Ochsenaug blaues.

Kleščec bieli, drobna bielina, Ortlieber weisser.

Jankovčica, Pineau violeter.

Plavec žuti, javornik, Plavetz gelber.

Kraljevina, Imbrina, Portugieser rother.

Šiprina biela, šipelj debela, pitovna šipelj bieli peles Schopatna weisse.

Pitoma crnina, (tantovina) stara debela crnina. Tantovina blaue.

Javnik bieli, Tantovina Eichenblättrige.

Tokajka biela, žuti krhkopetec, javornik, Tokajer weisser.

Stara debela crnina (urbanka modra), divlja crnina, Urbanitraube blaue.

Dišuća ranina, Murščina, Urbanitraube weisse musk.

Tičarka biela, Ptičnjak, Šarec, Vogeltraube weisse.

Debela lipovina, lipovčina, Wippacher Achornblätt.

Lipovina, puzlika, šperlin, prislavac, Wippacher hainblattriger.

Lipovina drobna, puzlika, Wippacher weisser.

Kosovina crna, drobna crnina, plavčak (mala crnina, kapčina crna), Zimttraube blaue.

Krščina, Zimttraube weisse.

Zdenčajka modra, kleščec crni, Zdenčajtraube blaue.

U hrvatskih trsovih mogu se danas domaćimi smatrati sliedeće vrsti:

*) G. Trumer predao je uz imenik trsja u križevačkom zavodu i ovaj imenik internacionalnoj ampelografskoj komisiji, a mi, priobćnjuć ga, molimo domaće vinogradare, da ga jošte popune. Ur.

A. Za biela vina.

1. Šipelj, Mosler weisser.
2. Drobna lipovina, Wippacher weisser.
3. Zelenika, Haimer grüner.
4. Bielina, Heunisch weisser.
5. Debela lipovina, Wippacher achornblättriger.
6. Duga ranina, Mehlweiss weisser.
7. Kraljevina, Portugieser rother.
8. Šiprina biela, Schopatna weisser.
9. Bielak (braničevka biela) Kadarka weisse.
10. Ranina, Augster weisser.
11. Zelenika biela, Haimer weisser.
12. Dišuća ranina, Urbanitraube muskirte weisse.
13. Masnec, Kanigel grüner.
14. Kršćina, Zimttraube weisse.
15. Drišlovac, Wippacher hainblättriger.
16. Dinka, Gewürztraube rothe.
17. Javor bieli krupni, Javor weisser.

B. Za crvena vina.

1. Braničevka crna, Kadarka blaue.
2. Peles, Blank blaue.
3. Kapčina, Kölner blauer.
4. Kosovina, Zimttraube blaue.
5. Stara debela crnina, Urbanitraube blaue.
6. Pitoma crnina, Tantoviner blauer.

Red, kako su ovdje pobilježene vrsti nanizane, može se smatrati mjerilom, u kojem je koja vrst više od sliedeće raširena u Hrvatskoj.

U Hrvatsku novo uvedene vrsti trsa:

A. Za biela vina.

Biela talijanska graševina, koja rezana na reznike u cieloj Hrvatskoj na svakom tlu obilato rodi te se u naše doba najviše sadi.

Biela rujevina (weisser Rothgypfler) što ju neki u strogom prievodu nazvaše: bielom crvenovrškom, unešena je iz gornje Austrije ne davna, rodi obilato, daje fino, nešto mirisno vino. Zaslužuje preporuku.

Žerjavina (Zierfahnler rother) za položaje, gdje mraz ne hudi, veoma dobra vrst.

Plemenka biela, praskava (weisser Krachgutedel) veoma plodna vrst, nu samo na dobro gnojenu tlu.

Graševina biela dišuća (weisser Riesling) kao mirisno vino, prilično jur raširena.

Slankamenka, vrst razprostranjena iz Sriema. Rodi veoma obilato te daje lahko, tečno stolno vino. Zaslužuje da se što više razprostrani.*)

Veltelinka crvena (rother Velteliner) počela se za pokus saditi, te se pokazala izdašnom a daje tečno, fino vino.

B. Za crvena vina.

Frankovka crna (schwarze Fränkische) dobro uspieva, daje vino jedno od najcrnijih, dobro da se mieša s kadarkom modrom; dobro bi bilo, da se više sadi.

Modri rani portugizac ili modra kraljevina nije tako rodovita kao frankovka, nu dozrieva i u hladnih godinah, obično dospieva ranije 14 dana od svih u nas poznatih vrsti, ali zato i valja da se sadi na sámu u mjestih, kamo ne navaljaju toliko ptice i drugi napastnici.

Druge nove vrsti naročito: zeleni veltelinac slabo rode u Hrvatskoj; a sve vrsti klevanke slabo se preporučuju te se, gdje ima tih nasada, mnogi jur krče i izmjenjuju graševinom, rujevinom i frankovkom.

*) Ovu vrst i Štriga bezkrajno preporuča te veli, da će se Hrvatska istom onda moći pohvaliti obilatom množinom stolna vina, kad se bude „Slankamenka“ obćenito sadila Ur.

Gnojenje voćaka.

(Nastavak).

G. Bilek, da se uvjeri, koliko koj gnoj raznom drveću prudi, učinio je više pokušaja.

U zemlju, što ju je izkopao iz 1·12 dubljine te je sastojala ponajviše od cretasta pjeska, željeznjaka i željeznate gline a bilo je u njoj i tragova kaliu i vapnu, posadio je 6 jabuka, 6 krušaka, 6 trešanja i 6 šljiva. Sav nasad razdielio je u šest hrpa tako, da je u svakoj hrpi stajao od svih 4 vrsti ciepova po jedan. Svi cjepovi bijahu jednako snažni i zdravi, a bile su jabuke „zlatna zimska parmenka“, kruške „njemačka National-Bergamotte“, trešnje „svibanjska srcolika (Maiherzkirsche)“ a šljive: „žuta jajolika (gelbe Eierpflaume).“

Sve je te cjepove posadio u proljeće 1873., buduće jih je godine obrezao i iste godine, dakle druge godine iza sadnje, pognojio i to:

Hrpu I. Uzeo je dva diela pepela od drveta, tri diela miešanca, koj se je poglavito sastojao od vapnena salitra i k tomu za $^1/_5$ te smjese provaže (Cloake). U svibnju, pošto je drveće potjeralo, razmuti ovo gnojivo u vodi, dade zemlju s korienja odstrugati i zalija sve cjepove, na što opet korjen zemljom pokri.

Drveće prirezano i dobro pognojeno silno poraste i potjera bujne mladice s mastnim, crnozelenim lišćem, što je znak zdravlja; rasti presta drveće u redovito doba a bijaše sve tako liepo, da nije mogao razaznati, koj se je ciep ove godine ljepše pomogao.

Je li tomu pomoglo sámo gnojenje?

On misli, da jest, a ne vara se jamačno jer ostali ciepovi, sadjeni u istih obstojnostih a u bolju zemlju, premda jih je za žege i zalievao, ne bješe tako krasno uspjeli.

Druge godine iza gnojenja ne pokaza se ništa osobita ni ne obična, voćkice rašćahu normalno.

Treće godine t. j. 1876. ovi su ciepovi u rastu nešto zapeli, osobito šljiva i trešnja, čemu je bila bez dvojbe kriva velika suša.

Iza prve izdašne kiše oporaviše se voćkice te ukazaše proljetos 1877. dosta puplja i drvena i cvjetna.

Ovo je uspjeh pokušaja na hrpi I.

II. hrpu pognojio je u isto vrieme razriedjenom gnojštinom te opazi sliedeći uspjeh.

Jabuka počela je treći mjesec iza gnojenja silno

rasti u vis, nu koljenca bijahu na mladicah a isto tako i lišće razmjerno riedko, razmaknuto, a lišće nije bilo onako mastno crno kao na ciepn u prvoj hrpi.

U kasnoj jeseni nije htjela voćkica prestati rasti te joj se moralo poskidati lišće.

Drvo bje osim srednjih mladica na vrhuncu podpuno dozrelo, nu u proljeću 1875., dakle druge godine iza gnojenja, pojaviše se na stabalcu ozebljine koje morade dati izrezati i rane omotati.

Za prvoga mezganja raslo je drvo dosta dobro, nu oko polovine srpnja zape te poče na novo rasti istom u rujnu i bilo bi zimu s jakim lišćem dočekalo da mu ga nije sčupao te mu tim rast ugušio.

Buduće g. 1876. nadje ciep preko polovine stabla ozeblim i tim bje pokušaj dovršen.

Kruška poraste prve godine iza gnojenja liepo nu u jeseni ne htjede joj list žutjeti. I tu morade lišće sasmicati nu osam dana iza toga razviše se iznad njih veoma čudnovato drugi maleni listići.

Budućega proljeća ne pokaza se na kruški ništa ne obična, istom u lipnju postade lišće svjetlo i žuto zeleno, a iz njega prodiraše neka židčina poput medljike, te se nanj ugnjezdi najprije listni ušenac, a kolovoza mjeseca crvac (schildlaus).

Mladice prestadoše rasti jur u drugoj polovici kolovoza, veliki diel postrana puplja premetnu se listnim pupljem, a na vršcih drvo oko gornjega pupa spljoštilo se kao u jasena.

Dakako da je usljed rana zaključka rastenja moglo drvo valjano dozreti te nije buduće zime ništa postradalo.

S proljeća god. 1876. probilo je iznad koriena i iz stabla nekoliko divljih mlazova (wassertrieb), što je uviek znak, da se je poremetilo kolanje soka. Mlazove odmah odrezaše. Svega budućega ljeta slabo je to drvce raslo, glavne mladice jošte kako tako, nu najveća čest pupova sa strane osta spavajuć, a što se razvilo, to ne poraste veće od sasvim malenih šibica.

Što je bilo prolistala puplja, to ogolje jur koncem srpnja a one kratke šibice, kad jih prorezaše, bijahu u sriedini kao izgorjele. Koža se nabrala te izpucala te će drvo buduće godine jamačno usahnuti.

Trešnja življaše samo do konca srpnja. Do tada rasla je i prejako, nu koncem srpnja zarubio bje svaki list crn rub te se malo po malo sve osušilo.

Šljiva uze iza prvoga mezganja bujno rasti, imaše liepo, tamno-zeleno lišće, nu koncem srpnja pojavi se na njoj bolest, što ju Niemci zovu Kräuselkrankheit t. j. kovrčilo se, s čega rastuć znatno zape. Stablo izpuca, a pukotine zalija smola. Iznad njih izbiše u rujnu mlazovi. koji medjutim odmah stadoše s vrha venuti te ostadoše jošte 14 dana sagnuti a lišće bijaše kao da ga je mraz opurio.

Budućega proljeća stade ciep kasno tjerati i tada rastijaše veoma slabo, dok u polovici lipnja sasvim usahnu.

Hrpu III. pognoji g. B. frižkim stajskim gnojem, kojega medjutim ne dade metati ne posredno na korien već oko 10 centimetara iznad njega, te ga pokri običnom zemljom. Ova hrpa ne bijaše ove godine ništa drugačija nego li je obično. Buduće godine porastoše jabuka, kruška i trešnja ne obično liepo i bujno, osobito trešnja. U kolovozu zape rast, a krušku osipaše gljivice te osta tako ne zdrava.

Jabuka i trešnja počeše u rujnu na novo rasti te morade g. B. u jeseni dati poskidati s njih lišće.

Budućega proljeća porastoše opet sva tri ciepa bujno, samo se na trešnji pojavi smola, koja joj medjutim do sada ne nahudi ništa.

Sve tri voćke rastu i danas, ali su ipak dosta slabo napredovale.

Drugčije je bilo sa šljivom. Ona se za prvoga mezganja ponese sasvim normalno, iza drugoga oko polovice lipnja poče jako rasti te poćeraše i oni pupovi, koji prije ostaše ne razviti.

Mladice s razmaknutimi koljenci osipaše polovicom srpnja uši te jim se skvrčiše vršci i lišće. Oko koriena izkipiše brkovi, te se i njihovo lišće skvrčilo. Buduće godine ciep više ne potjera. (Nastavit će se.)

O mladom vinu.

Ono čega se toliko bojasmo, da će naime potrajati ona zima, što bje zavladala u prvoj polovici upravo minuloga mjeseca, nije hvala Bogu nastupilo; druga polovica listopada imala je upravo krasnih dana, a ni noći nisu bile razmjerno prehladne. Može se reći da nam je tih ugodnih 14 dana spasilo mnogo vina, od kojega bismo inače budućega proljeća imali dosta uzavrelice. Mi ne velimo tim, da je vrieme posve izpravilo naše siromaštvo i naš nemar te da će nam biti vino kakovo bi bilo u racionalno uredjenih pivnicah za mošt; jer vinskom vrienju treba jednake topline sveudilj dok traje burno vrienje — a toga bome u naših seljačkih klietih ne ima.

Prestav burno vrienje, sada je najzgodnije doba, da se na posudu nastave vreljače bilo staklene, bilo od lima, bilo od zemlje. Nastavljati vreljače na posudu dok mošt burno vre opasno je i suvišno. Da je opasno, o tom su se na svoju nesreću uvjerili, koliko sámo mi znamo, mnogi vinari, kojim su popucali lagvi, a mošt se razlijao po podrumu. Uz najveću pažnju može se zataknuti i zabrtviti škuljica u vreljači te eto ti gotove nesreće. Ali su za burna vrienja vreljače i suvišne; tada bo se iz mošta razvija ogromna množina ugljične kiseline, koja, budući od zraka mnogo teža, legne poput pokrova na mlado vino te ga štiti od opasna, kisajućega upliva zraka. Po tom i branitelji zatvorena vrienja mogu biti i bez vreljače mirni, jer običan lagav s malenim otvorom odozgo, može se smatrati zatvorenom posudom te je dovoljno nastaviti na vranj mjesto pilke ili čepa laganu dašćicu ili vrećicu suha pieska ili što slična.

Dá, neki francezki uglednici kao što je Odart i Jules Guyot odlučno osudjuju zatvoreno vrienje mošta te preporučuju, da odavre u badnju, pokritu debelim platnom ili pokrovom od tankih dasaka.

Čim je prvo, burno vrienje svršeno te se ugljične

kiseline prestaje u onako ogromnoj mjeri razvijati, valja nastaviti vreljače, koje sud hermetički zatvaraju ali ipak propuštaju ono malo ugljične kiseline, što se jošte i sad razvija sve dotle, dok se nije malo ne sav slador premetnuo vinovicom.

Tko želi imati dobra vina, a nabrao je mošt sa jedva 12% sladora, taj neka odmah iza burna vrienja doda mladu vinu čista alkohola ili vinovice. G. vitez Fr. Pokorny u Zagrebu ima prave vinovice sa 84% alkohola, te ju prodaje litar po 80 novčića. Mi smo tu vino vicu i sámi kušali te ju možemo svakomu naprednomu vinaru za popravak slaba vina toplo preporučiti. Tečajem tiha vrenja razdieliti će se alkohol u sve vino, a voda će sjesti na dno te će se s droždjem odtočiti. Ne ima strukovne knjige ni časopisa, koji ne bi taj način popravku preporučao, ali tomu je doba dok mlado vino nije posve odavrelo, jer u gotovu vinu proces assimilacije nije nikada tako podpun kao u mladu ne dovrelu. Ovo bar nije nikakovo krivotvorenje ni miškulancija, jer taj posao nije ništa drugo nego li kad slabo mastnoj pečenki dodaš, kad ju u peć mećeš, masti, dočim ti toga ne treba činiti, ako je sama po sebi dosta mastna.

Očistiv se vino, nastupiti će doba pretakanju. Prvo pretakanje neka biva uviek otvoreno t. j. vedricami ili škafi, da se vino, pretačuć ga, napije zraka, da može dozrievati. S toga i oni vinari, kojih bi pretakanje bez cievi odveć stojalo, neka sišu najprije iz lagva vino u otvorenu posudu, a od tuda opet drugim šmrkom u onaj lagav, gdje ima vino ostati.

Jedino slaba i kisela vina mogu se pretakati šmrkom iz lagva u lagav, a da ne dodju sa zrakom u doticaj. — Gdje posuda nije bila puna te se je na površini stvorila sjedina (kahm, fleurs) valja paziti, da ju ne pretočimo s vinom u drugu posudu, već valja njom posuto vino ili baciti u droždje, da se s njim spali ili sjedinu s vina jur prije odstraniti.

Ako je vino, kad se pretače, podpuno čisto, dobro je da se zasumpori. Nu zasumporiti ne valja, kako je poprieko običajno, upaliti u posudi komad sumpora i začepiti ju iza toga na neko vrieme. Vinarski kongres u Mariboru g. 1876. pristao je uz g. A. Schultza, profesora u Gatinari u Talijanskoj, da je najzdravije sumporiti vino sumporitom kiselinom (schwefelige Säure) i to u raztopljenu ili alkoholnu stanju. Sumporita kiselina jeste 10 puta jači autisepticum ili razkuživo od toliko hvaljene salicilne kiseline. Pokušaji dokazaše, da su 3/4 do 1 litra vodom raztopljene sumporite kiseline (ili 700 do 1000 Cc.) dovoljne, da jedan hektolitar vina za duže vremena sačuvaju od pavrenja i kvarenja.

II. glavna skupština hrvatsko-slavonskoga šumarskoga družtva u Sisku.

Pokojni nadšumar županije zagrebačke V. Köröskenyi stekao si je spomenik „aere perneenius“ namučiv se, da osnuje hrvatsko šumarsko družtvo. U tom razredu nisi prije kakovih desetak godina našao hrvatske, ili bar hrvatskim duhom odišuće duše, a eto sada hrvatski šumari, ma bilo medju njimi prilično mnogo i tudjinaca, hrvatski sbore i hrvatski viećaju, kako će iz te ogromne glavnice posestrimih kraljevina vaditi što veću korist jednomu narodu hrvatskomu. Slava s toga Köröskenyi-u i blaga mu spomen!

Već prva skupština šumarskoga družtva pobudila je u nas liepu nadu, a ovogodišnja sisačka dne 10. i 11. listopada može se nazvati zorom rodećega se novoga dana u racionalnoj gojitbi naših šuma. Ne spada u ovaj list, da pretresemo ili ma samo nanižemo ovdje sve točke skupštinskoga programa, nu ne možemo, da potanje ne ocienimo onih dvajuh momenata. s kojih se toj skupštini najveć radujemo.

Prvi jeste: obnova družtvene uprave. Uz veselu privolju skupštine izabran je predsjednikom g. šumarski nadzornik kod krajiške vlade Vrbanić. Ovaj je gospodin i do sada bio dušom družtvu, a navlaš je velikim trudom uredjivao družtveni organ; tražite li sposobnosti i ljubavi za svoje zvanje, jedno ćete i drugo svojstvo naći u gosp. Vrbanića; tražite li ljubezno susretanje i mudru umjerenost, oboje se sdružilo u osobi g. Vrbanića, a njegov čisti hrvatski patriotizam zadahnjuje mu sve djelovanje i upravlja ga u korist hrvatskomu narodu. Pod ovakovim predsjednikom biti će hrvatsko šumarsko družtvo zbilja **hrvatsko** i **šumarsko**.

Drugi je momenat predavanje g. viteza Vesely-a, vrhovnoga nadzornika gospoštija i ravnatelja šumarske akademije u Beču.

Veoma je liepo, što se je g. Vesely sklonuo, da je, prem boležljiv, glavom prisustvovao svim razpravam našega šumarskoga družtva. I družtvo počasti ga odlikovanjem, od kojega ono u svojoj vlasti ne ima većega, imenovav ga svojim začastnim članom, što g. viteza očito obradova. Vidjelo se iz svega njegova postupka i rada da ne kani družtvu dugovati svoje zahvalnosti, već mu odmah u toj skupštini kao njegov član dušom i tielom razloži mnogo liepih osnova i predloga u korist hrvatskomu šumarstvu. Imenito njegov savjet, čim da se uzme baviti buduća glavna skupština u Kraljevici i kako da udesi svoje poslovanje, dobro će poslužiti plemenitoj stvari te preporučamo upravi družtva, da u tom pogledu nastoji ostati s g. Vesely-om u živu kontaktu.

Nu glavnu bi korist hrvatskomu šumarstvu mogla donieti Veselova razprava o gojitbi šuma radi kore za strojbariju. Razprava g. Vesely-a toliko je važna, da bi ju imao pomno pročitati svaki hrvatski vlastnik hrastove šume. Osobito oni posjednici, koji imadu mlade hrastike u položaju, gdje je težko izvoziti drvo za gradju, imali bi u g. Vesely-a upitati savjet, kako da gospodare svojimi šumami, da jim budu na korist, a da se ne moraju u isti čas pustošiti.

Razumije se, da je uz triezne razprave u Sisku, medju drugovi po zvanju pala i mnogo ugodna i šaljiva, da su ako ne sama hrvatska ipak većinom slavenska srca uzkipila vatrom za sreću svega slavenstva, da je vatrena hrvatska kaplja nagnala na jezik mnogu plemenitu želju i sanju, koja je jur dugo počivala na dnu domoljubna srca, da se je ovim sastankom učvrstila sveza, koja spaja

muževe raspršene po svih krajevih naše domovine, kojim je u rukama najsjegurnija glavnica ove zemlje: šuma, drvo!

Neprijatelji pšeničnoga zrna dok je na polju ili hambaru.

Pšenično zrno ima u košu, hambaru i tavanu mnogo neprijatelja, a najglavniji su: crni žižak, pšenični moljac, miš i mravi.

1. Crni žižak.

Njega naročito mami užeženo zrno. Od proljeća do jeseni naleže ženka 150 do 200 jaja u onu brazdicu na zrnu. i svako jaje posebice blizu klice, jer je tu kožica najtanja. Od prilike poslje osam dana izleže se crvić. On raste i razvija se u zrnu, iz kog poslje 40 dana bubica — žižak izadje.

Bube se poslje toga pare; mužjak umre odmah onoga dana kad se pario, a ženka poslje, kad već nanese izvestan broj jajaca. Ova je bubica veliki neprijatelj zrnu pšeničnom, jer ga do 20% uništiti može.

Sredstva protiv njega ima vrlo mnogo, od kojih su ova za našeg seljaka najbolja: češće pretvaranje pšenice u košu, hambaru ili tavanu, i zabadanje i utrpavanje pelina (grančica) u pšenicu.

2. Pšenični moljac.

Ovo je noćnjak i leže najviše jaja oko Ilijina dana. Poslje 10—12 dana izleže se crvić, koji se u zrno ugrize, te ga sasvim pokvari. Izleće samo noćju oko koševa i hambarova, gdje pšenice ima. Ženka leže dva puta na godinu po 60 jaja. Crvić je žut, i vrlo proždrljiv.

Sredstva ima vrlo mnogo, ali je najbolje ovo: prije nego što ćeš zrno u koš smjestiti, izčisti sve pukotine po košu i hambaru, i namaži je katranom.

3. Miš.

On može veliku štetu načiniti. Njega truju raznim otrovima; ali to tebi brate ne mogu nikako preporučiti, jer niti možeš takova otrova u svako doba dobiti, niti bi ga tebi smio u ruke dati; a da vidiš to su sredstva i skupa. Ja ću ti dva sredstva da navedem, koja u svako doba imati možeš, a ta su: mišolovke i dobre mačke; dobre mačke su njegovi najžešći otrovi.

4. Mravi.

Steta, koju mravi u košu čine ta je, što silno zrno u svoje mravinjake razvuku. Ja sam se jednom osvjedočio, da su iz jednoga hambara. gdje su mnogi mravi ugnjezdeni bili, 35 oka pšenice za nekoliko dana tako razvukli, da ni zrna ostalo nije na ovome mjestu.

Sredstvo: Namaži pukotine sa katranom; uspi katrana u njihova gnjezda; nabacaj skorašnje grane od crvena patlicana na pšenicu.

To su prosta i pouzdana sredstva. A dobro je usuti u rupe i ključale vode.

Važnost živinske vage.

Odhranjujuć telad, živinska je vaga najboljim kazalom, da li se potrošena krma po vriednosti uporavlja i da li tele nabire u težini prema vriednosti krme. Nijedno išto veće selo ne bi smjelo biti bez živinske vage. — S olovkom u ruci kod vage i kod jasala imao bi gospodar bilježiti pojedina razdobja hranitbe, jer jedino račun i vaga podaje jasan pregled u načinu odgoja te kaže dobitak ili gubitak. Jošte se jedna stvar odgojujuć živinu veoma često s vida spušta, a to je vrieme. Prištednja vremena a s njim i krme te pospjeh onoga časa, kada će nam se roba novcem premetnuti, jeste veoma važan činbenik u stočarstvu. Jedan gospodar vodi k biku junicu s poldrugom godinom, a drugi istom pošto je navršila drugu godinu ili možda ćak koncem treće. Na prvi mah čini se možda, da si prvi gospodar čini štetu, nu ako sračunamo krmu, što ju je potrošio drugi ili treći, da postigne svojom junicom istu svrhu. tada nam se jasno pokuzuje, da je prvi na dobitku, jer mu skorija korist s junice ujedno brže povraća uloženu krmu, koja je isto što i novac. Tko si mlado živinče prije odhrani, da mu koristi, ne samo da je manje prvotne glavnice (t. j. dvorbe i hrane) unj uložio, već mu i ova manja uložena glavnica prije kamate nosi nego li onomu drugomu ili trećemu, koj misli, da je dosta rano, ako mu je junica biku pripuštena jednu ili dvie godine kasnije.

Nauk o krmi, što ju treba govedče da živi i o onoj što ju treba, da korist nosi, do sada slabo se je gdje kosnuo naroda, s toga i stočarstvo ne nosi koristi koliko bi moglo.

Većinom se hrani stoka samo toliko da žive, nu to nije nikakvo gospodarstvo kao što je i ono naopako gospodarstvo, kad se hrani bez reda preko potrebe i računa. Ako tele polagano raste, treba mu svakako mnogo više krme da doraste, a isto tako i dvorbe te i njegovo cielo tielo i sve drugo, primjerice gnoj, mnogo više stoji nego u dobro hranjenoga i brzo uspievajućega govedčeta, a ipak manje vriedi. S toga puno valja načelo: „Krmi mladu stoku obilato te se uviek drži vage!“ I u stočarstvu vriedi ona englezka poslovica: „Vrieme je novac.“ A Englezi su u stočarstvu majstori. od kojih bismo se mi mogli puno naučiti. Našemu seljaku treba, da si za mesara valjanoga vola uzgoji, 4 godine; Englez to dokučuje već u trećoj ako ne u drugoj godini. Koliko godina treba naš seljak, da si od teleta odhrani kravu za pripust sposobnu junicu uzhrani si on jedva u 2—3 godine, a dobru od nje kravu dočekati će istom za nove 2—3 godine. Jer poznato je, da je u naših kravica prvenčad takova, da nije za hranu, a i kravica iza prvoga teleta ne zaslužuje ime muzare. Drugčije radi Englez! Njegova junica ima druge godine tele, a u trećoj i četvrtoj godini jeste najboljom kravom t. j. najboljom muzarom, iza toga ju pita ili tovi te utovljenu mesaru u liepu cienu proda. A u nas se prodajom čeka dok ostari krava te se posuši kao guba. U nas se gospodar trudi cielu godinu, da si krmče odhrani da bude što to mastno kada će pod nož.

Englezu treba u tu svrhu polovica toga vremena a trećinom manje krme. Mastne za mesare sposobne ovce kod nas jedva da se uzhrane u 2—2½ godina. Englez pribrani za 9—12 mieseci isto toliko a boljega mesa. I tako Englez svoju glavnicu promatne dva puta s dobitkom dok ju naš čovjek prometne jedan put i tada s gubitkom.

Isto je tako s kopuni, zecevi itd. Hitra priskrba u stočarstvu uviek je znak i dokaz napredna i koristna stočarstva.

Kad bi naši češće računali i vagali, bilo bi stočarstvo i kod nas na boljem glasu i više bi koristi nosilo. Dakako da takovu razumnu stočarenju treba više soli u glavi i više skrbi i staranja — a za kazalo, koliko živinče napreduje vage. Nu kada će takove potrebe vidjeti naš seljak! On se tješi tim, da su i njegovi „starci tako delali pak su svega dosti imali!“

Po goričkom „Gospod. listu“.

GLASONOŠA.

Razne viesti.

U Zagrebu 1. studenoga 1877.

Vrieme, poljski rad i trgovina. Druga polovina listopada prijala je sjetvi ozimine, da ne može bolje. Oko Zagreba posijalo se ozimine, koliko je ne pamtimo jur kakovih 10 godina. Ljude je nagnala na ne običnu marljivost oskudica kukuruza. Kako si je danas sav sviet dosta blizak, ima nade, da će nam pomoći do jeftina hljeba Amerika, od kuda javljaju, da je ljetos urodila pšenicom koliko još nikada.

Vrieme liepo godi i radu u vinogradu t. j. gnojenju i privažanju zemlje. Miešanac sada valja početi praviti. Vidjeli smo u nekih uzornih vinogradih kod Zagreba, da i naši gospodari počimlju u samom vinogradu uredjivati gnojišta za miešanac gnoj. Tako valja.

Trgovina spava; staro vino valja u Zagrebu po starom vedru 10, 12 16 for. i dalje, mošt od 8—10 s uvozninom, pšenica, raž, zob kao na svih većih tržištih u susjednih nam zemljah i u našoj. Pasulj dostigao je na zagrebačkom trgu ogromnu cienu 8 i više for. po vagan. Sieno nije skupo, bar sada dok se porez utjeruje; nu neka nastane oštra i išto duža zima, biti će zanj u proljeće stiske i jagne.

Šimunski sajam bio popreko ne znatan. Liepe stoke bilo malo, nu dosta skupo, konja jošte manje. Nešto malo bilo žitka i zelja te je sve na brzu ruku prodano.

Karlovačka podružnica hrv.-slav. gospodarskoga družtva stupila je dne 25. listopada u život. Predsjednikom izabran je jednoglasno gosp. podžupan Vladko Mažuranić, podpredsjednikom g. podarcidjakon i župnik Ivan Mašek, tajnikom i blagajnikom g. župnik Pavao Krempler' odbornici gg. Izidor Leitner, posjednik u Fugu, Gustav Janski, providnik na Riečici, Josip Šoštarić, župnik u Velemeriću, Ivan Ivančić gradjanin karlovački, Josip Fink i Janko Spoja, obćinski načelnici. Članova upisalo se oko 60. Karlovačka podružnica mogla bi i imala bi biti najsnažnije i najodličnije udo gospodarskomu družtvu, jer se u njoj stiče najznamenitija množina duševna i materijalna kapitala, što ga treba napredku i uspiehu te ruke družtva.

Dopisnica uredničtva.

Gospodu pogružničke tajnike molimo, da nas izvinu, što smo zakasnili priobćiti njihove izvještaje o podružničkih sjednicah; nije bilo prostora, no u budućem broju štampati ćemo naknadno sve, ne držeći se strogo pravila, da se imadu izvještaji uvrštivati u prilog. Ta današnji zapisnici nisu više onako suhoparni kao nekoć te zaslužuju mjesto i u glavnom listu.

Osnova

za 33. glavnu skupštinu hrvatsko-slavonskoga gospodarskoga družtva sazvanu u Zagreb na dan 29—30. studenoga 1877.

Na dnevni red je stavljeno:

1. Izvješće o radu družtva od zadnje glavne skupštine.
2. Polaganje računa o prihodu i razhodu družtvenoga imetka u g. 1876.
3. Razpravljanje i odobrenje proročuna za g. 1878.
4. Izvješće o djelovanju na družtvenom gospodarskom' pokušalištu i loznjaku.
5. Izbor dvojice članova upravljajućega odbora, zatim počastnih i dopisujućih članova.
6. Strukovne razprave:
   a) Od koje koristi bila bi po naše domaće gospodare organizacija agrarnoga kredita u obće a uvedenje zakona o prisilnom osiguranju zdanjah proti požaru napose. Izvjestitelj dr. Blaž Lorković.
   b) Koja sredstva trebalo bi poprimiti, da dodje hrvatsko vino na glas u svjetskoj trgovini? Izvjestitelj Drag. Stražimir.
   c) Mnienje o zakonskoj osnovi o komasacijah zemljišta, segregacija šuma i pašnjaka. Izvjestitelj Gust. Vl. Vichodil.
7. Predlozi pojedinih članova.

Upravljajući odbor hrv.-slav. gospodarskoga družtva.

Grof Gjuro Jelačić v. r., predsjednik. **Gust. Vl. Vichodil** v. r., tajnik.

Poziv.

Dne 8. studenoga držati će gospodarska podružnica veliko-gorička u 10 sati prije podne svoju glavnu skupštinu u koju se pozivlju svi p. n. gg, članovi

Predmeti viećanja biti će:

1. Izvješća o ljetošnjem prirodu iz pojedinih gospodarskih struka za koja se gg. izvjestitelji umoljavaju da jih sobom donesu.
2. Izbor zastupnika za glavnu skupštinu gospodarskoga družtva sazvanu za dne 29—30. studenoga.
3. Polaganje godišnjeg računa.
4. Uplata prinosah.
5. Predlozi gg. članova.

U Novom Čiću 27. listopada 1877.

Fr. pl. Ferić, predsjednik. *Fr. Batić*, tajnik.

Opomena.

Onu gospodu, koja duguju predplatninu, molimo da se sjete svoje dužnosti, te nam što brže pošalju novac, jer nam ga treba na svršetku godine kao svakdanjega kruha, inače smo prisiljeni njima list obustaviti.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva **Vlastimil Vichodil.**

Broj 22. U Zagrebu 15. studenoga 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Izvješće

o poučnom putovanju ratarah trećega tečaja koncem školske godine 1877.

Usljed dozvolje visoke kr. zemaljske vlade od 10. rujna br. 13563 preduzeo sam poučno putovanje sa dvanaestoricom ratara trećega tečaja u Osiek i okolicu. Ekskurziji pridružiše se i gospoda profesori Ubl i Potočnjak.

Dne 31. srpnja krenusmo popoldašnjim vlakom iz Križevaca, pa smo istoga dana prispjeli poslje 10 satih u Zakanj, gdje smo prenoćili, čekajući jutrašnji vlak koji će nas do Osieka voziti.

Dne 1. rujna svanu nam krasni dan i mi pohrlismo u jedan vagon Zakanj-Barcske pruge, da svoje putovanje nastavimo. Vozeć se dravskom ravnicom motrismo okolicu; na licu naših pitomaca odsievaše se osobita znatiželjnost, većina bo od njih kretaše se sada prvi put izvan medje svoje domovine. Svaki i najneznatniji predmet, što su ga iz prozora vagona opazili, probudi njihovu pozornost i dade im povoda, da o njem razgovaraju, da svoje opazke stave i da ga prispodabljaju onomu što su kod kuće vidili i čuli. Svoja opažanja bilježili su osobitom marljivošću. Pitanju ne bijaše konca tako, da je nas trojica učitelja jedva stizala odgovarati.

Prem da smo jurili brzinom od 4 milje u jednom satu to smo ipak mogli opaziti, da imade okolica, kojom se vozismo, motreć ju s gospodarskoga gledišta, drugi karakter nego li je obično kod nas. Zemljišta ima više obradjena i bolje kultivirana nego li kod nas. Ova opažanja dala su opet povoda poučnom razgovoru s našimi učenici a i u nas probudiše mnoge ozbiljne misli. Tako smo prispjeli oko dva sata poslie podne u Osiek, gdje nas liepo pričekaše u ime slavonskoga gospodarskoga družtva gospoda: tajnik Burijan, mjernik Seusel, ravnatelj patriarhovih dobara Muačević i upravitelj Röhr. — Okriepivši se objedom, koji nam dade gospodarsko družtvo prirediti, odputismo se, praćeni gospodinom Burianom odmah željeznicom u Erdud na dobro gospodina vlastelina pl. Cseha.

Poglaviti g. Cshech pozdravi nas već u Osieku telegrafičkim putem, a u postaji „Erdud" pričeka nas svojimi prilikami, da nas odmah odveze u liepe vinograde, koji su dielomice vlastničtvom njegovim a dielomice g. Adamovića Čepinskoga.

Ovi vinogradi leže tik na dunavskoj obali, koja je ovdje dosta visoka. Položaj i tlo su ovdje kao stvoreni za vinograd; lozu režu ovdje kao što svuda po Slavoniji na glavu a i način obradjivanja se od našega znatno razlikuje. Gosp. vlastelin Csech i upravitelj Adamovićevog dobra g. Mihaljević tumačiše nam neumorno kako s vinogradi postupaju, što su u njih popravili i što su za budućnost zasnovali, uz to ne propustiše, da nas i na divote prekrasne okolice ne upozore.

Pregledav spomenute vinograde, odvedoše nas u svoje podrume, da se osvjedočimo, kakova kapljica iz ove krasne gorice izvire. Najprije se uputismo u podrum g. pl. Adamovića čepinskoga; ovdje kušasmo razna stara i nova vina, biela, crna i rusa (šiler). Kušajuć ova vrstna vina mogli smo se osvjedočiti, da su jača i vatrenija a uz to puno ljubkija od naših. Ove prednosti pripisivasmo ponajviše tamošnjemu izvrstnomu tlu, položaju i istomu načinu obradjivanja; time što se naime ovdje trs nizko drži i što se čestim okapanjem sva trava uništuje, može se i grošdje ljepše razviti, bolje dozori i uzdrži se zdravije. Zatim nas odvede g. Csech u svoj vlastiti novosagradjeni podrum. Nad vratima toga podruma uzidana je mramorna ploča, na kojoj su zlatimi slovi uklesane sliedeće rieči:

Čistu savjest, čisto vino,
Ne želimo si braćo ino;
Jer u sreći i u biedi
Ovo dvoje mnogo vriedi!

Ove baš hrvatske rieči probudiše u nas osobite simpatije ne samo za našega čestitoga domaćinu već i za njegovu čistu, neoskvrnjenu kapljicu. Unišav u podrum imadosmo šta i gledati. Dva reda stotinjaka sagradjena od svietu znanoga slavonskoga dubja stoje tude u liepoj slozi na masivnih podlozih; svježi zrak je vazda okružuje, jer ga izvrstno uredjena ventilacijr neprestano u podrum dovadja. O pliesni ili pliesnivoj duhi tu ne ima ni traga, kako to često u inih podrumih biva. Čisti i liepo sporedani lagvi kano da nas vabe da pokušamo, što se u njihovoj utrobi skriva; na poziv g. Csecha učinismo taj pokus, pa smo se i ovdje uvjerili, da Erdudski brieg plemenitom kapljicom rodi i da se njome i u podrumu brižno i racionalno postupa.

Uz podrum pregledasmo ovdje i vrionicu za širu (mošt) i aparate za pečenje rakije iz vinskih odpadaka naime iz koma i droždja.

Sutradan (2. kolovoza) nastavismo u pratnji gosp. Csecha pregledavanje njegovih liepih u redove sadjenih vinograda i loznjaka. Od ovuda odveze nas štovani naš domaćina na svoju pustu „Prkos“ gdje smo motrili spremanje i vršenje razna žita. U Prkosu dočeka nas gosp. Muačević bivši pitomac našega višjega gospodarsko-šumarskoga zavoda a sada ravnatelj patriarhovih dobara u Dalju. On nas odvede u vinograd „Almaš“ gdje smo mogli takodjer opaziti kako se ovdje racionalno lozom postupa. Ovdje smo vidjeli četiri prediela nasadjena samom „ružicom“, koja je tudjer osobito obljubljena. Razvidiv vinograd i okolicu uputismo se pod vodstvom gosp. Muačevića preko Dalja u „Lovas.“ Lovas je velika pusta pravoslavnoga patriarhe. Ovom pustom upravlja kao ravnatelj g. Muačević; on nam je prolazeć bujnimi njivami tumačio tamošnje gospodarstvene odnošaje, red sjetve, način obradjivanja itd. Kod središta puste, gdje se nalaze gospodarske sgrade. priredio je g. Muačević vrlo instruktivnu izložbu svojih ratila i strojeva počamši od pluga sve do parnoga mlatila. U dvorištu motrismo gospodarske sgrade, uz koje se nalazi i liepo uredjeno gnojište. Ovdje smo vidili i osobito liepe svinje budjanovačke pasmine i ovce, medju kojimi bješe zavladale boginje. Kao što kod svake druge prilike tumačio nam je i ovdje g. Muačević najvećom pripravnošću narav i liečenje ove bolesti i pokazao kako se boginje umjetno ovcam ciepe.

Pregledav i proučiv sve, što smo mogli u Lovasu viditi, vratili smo se u Dalj, gdje smo pregledali žitnjak i zalihe žita kao što i podrum pod gradom, gdje smo pokusili i obće hvaljenu „ružicu.“ Naobjedovav se kod gostoljubivog gospodina Muačevića odputismo se njegovimi prilikami preko Tenje i Bezenice u pustu „Orlovnjak“ spadajuću k spailuku čepinskomu.

U Orlovnjaku biasmo liepo primiti po išpanu gosp. Kurzweilu, pa smo kod njega i prenoćili.

Dne 3. kolovoza poslao nas je g. Kurzweil vlastelinskimi prilikami u Čepin (spailuk g. Ladislava pl. Adamovića čepinskoga). Ovdje nas prijazno dočeka gospodin upravitelj Noschke; on nas je vodio po čitavom spailuku, razlažuć nam sve predmete, što smo ih vidili. Najprije razvidili smo malo uzorno gospodarstvo, što ga je pokojni K. Adamović u tu svrhu uredio, da manje posjednike na što racionalnije gospodarenje potakne. Ovo uzorno gospodarstvo imade 20 jutara zemlje, te je providjeno sgradami, kakove si može gospodar posjedujući gospodarstvo napomenutoga obsega sagraditi. Okolo jednostavno ali primjereno uredjenoga dvorišta je vrtić za povrtelje i voće a na ovaj nižu se oranice razdieljene u dvie rudine. Prva rudina imade tri priedjela i obradjuje se po tako zvanoj trodielnoj žitničkoj obhodnji. Druga rudina pako razdieljena je na šest priediela pa se teža po mjenbenom sustavu.

Pokraj uzornoga gospodarstva nalazi se dosta velik murvinjak a u središtu mu sgrade, gdje su se gojili svioci; ove sgrade zatvaraju četverokutni prostor za tovljenje svinja u zimi. Kako nam je g. Noschke pripoviedao imao je ova zemljišta i sgrade prije nekoliko godina neki Talijan u najmu, ali nije mogao radi pojavivše se bolesti svilaca, uspjeti. Sada je svilarstvo ovdje, kao što i u većem dielu naše domovine posve prestalo.

Pregledav glavno dvorište s velikim žitnjakom (bivšom sladoranom) posjetili smo još nekoliko pusta, gdje smo vidili razne strojeve a osobito parna mlatila, odvezli smo se u tvornicu konoplje, gdje preuze zadaću tumačitelja prefekt tvornice g. Bormes; iz njegovoga razlaganja razabrasmo, da je ova tvornica utemeljena godine 1868. i da je nakon više nesretnih pokusa u toliko uspjela, da se može svojimi proizvodi s drugimi sličnimi zavodi natjecati.

Tomu je dakako najbolji dokaz što se konopljeno vlakno i kudelja od ovuda prodaje po najviše u Englezku i Njemačku. I na svjetskoj izložbi u Beču bijahu proizvodi čepinske tvornice odlikovani velikom kolajnom.

Ova tvornica stajala je uračunav i pokuse, koji nisu za rukom pošli, do 120 hiljada forinti i može izraditi na godinu do jedan milijun snopića surove konoplje a može zabavljati dnevice 90—100 radnika uračunav i češljaše. Konoplje se ovdje izradjuju ne močene. Kada se naime konoplje izčupaju prostru se na polje dok se posuše i požute, zato je valja više putih obraćati, onda se vežu u snopiće i spremaju se u suše. Pokisnu li konoplje na polju, to im vlakno posivi pa je onda od manje vriednosti. U tvornici se najprije odreže svakomu snopiću korenje posebnim strojem sastojećem od dva oštra koluta koji se proti sebi okreću. Sada dolaze pojedini snopići u stroj sastojeći od šestdeset parah željeznih valjaka. Prolazeć konoplje medju ovimi valjci taru se te izlaze iz stroja po prilici onakve kako je naše žene na stupi satru. Tako satrte konoplje dolaze opet medju par valja, da se što više oslobode trica (pozderja). Sada dobiju vlakno češljaši u ruke, oni ga češu (grebu) na grebenu i vežu čisto vlakno u povesma, dočim izčešljanu kudelju za dalnje izradjivanje prikupe. Kudelja dolazi pod četrdeset centih težki konički valj, koji se u okrugu vrti i po kudelji valja, tim postaje kudelja mekša a trice se još bolje satru. Sada dolazi kudelja na stroj, koji ju nateplje, da se sve trice od nje odluče. Napokon se meće kudelja u stroj, koji ju željeznimi keficami češlje i čisti dok iz njega izadje čista i gotova roba popat vune.

Sve strojeve kreće parostroj od 30 konjskih sila. Pod stroj se loži odpadci od konoplje naime korenjem i tricami.

Uz tvornicu za priredjivanje konoplja nalazi se djelaonica, gdje se strojevi popravljaju kadšto pako i novi prave; tu smo vidili kako se željezo toči, gladi, vrta itd. strojevi za ove poslove tjeraju se dakako parom.

Gospodin prefekt Bormes bio je tako dobar pa oam je dao primjerke konoplje kako izgleda poslie svakoga postupka dok se napokon u gotovu robu ne pretvori; ovi primjerci riesiti će zaisto naš tehnologički kabinet u Križevcih.

Gojenje konoplje moglo bi se i u našoj Posavini i Podravini izplatiti. Uredjenje tvornice, kakova je u Čepinu, zahtieva doduše veliku glavnicu, ali bi se ova vrlo smanjiti mogla, kad bi se konoplje samo u toliko satrle, da se oslobode tricah; tako bi dobili doduše nedogotovljenu robu ali ipak takovu, da bi se laglje izvažati mogla budi u veću tvornicu, gdje bi se do kraja izradila ili bi se mogla kao surovina u inozemstvo izvažati. Konoplje se vrlo mnogo troše ne samo za obične tkanine, nego i za tkanje jedrila, za pletenje užeta za ladje itd.

Oprostiv se s gospodinom prefektom Bormesom i zahvalivši se na njegovom trudu i dobroti, kojom nam je sve pokazivao i tumačio, vratismo se s gospodinom Noschkeom opet u Čepin. Na putu pregledali smo jošte dvie puste, na kojih smo vidjeli parna mlatila, liepe budjanovačke svinje, ovce itd.

U Čepinu bili smo u ime vlastelina g. pl. Adamovića liepo primiti i podvoreni po g. upravitelju Noschkeu te smo se nakon ugodne zabave povratili na vlastelinskih prilikah opet u Osiek, gdje smo dobrotom ravnatelja realke g. Vitanovića smjestili naše pitomce u realci. Nas učitelje primi osiečki gradjanin gosp. Petrović baš prijateljski a i naše ratare podvori riedkim gostoljubjem.

Dne 4. kolovoza sproveli smo u Osieku i pregledali si grad. Praćeni tajnikom gospodarskoga družtva gosp. Burianom posjetili smo gosp. mjernika Seusela, da vidimo njegove brižno gojene kuniće. G. Seusel pokazivao nam je više pasmina svojih gojenaca i tumačio nam je kako njimi postupa.

Na želju ratara da vide „kako se tiskaju knjige“ odvedosmo je u Šandorovu tiskaru, gdje su nam gospoda praktično tumačila postupak kod tiskanja počamši od slaganja do tiskarskoga stroja. U našoj nazočnosti bijaše na ukusnih listićih natiskana uspomenica na posjet Šandorove tiskare dne 4. kolovoza 1877.

Dne 5. kolovoza u 3 sata u jutro sjedosmo u vagon, da se vratimo u Križevac, kamo smo na večer istoga dana sretno stigli.

Na svršetku svojega izvješća o našemu putovanju dužnost mi je napomenuti, da su se naši ratari svuda vrlo pohvalno vladali i da su svojim mirnim i čednim ponašanjem svakoga, tko god je š njima obćio, predobili.

Takodjer mi je napomenuti, da smo svuda bili srdačno i prijazno primiti, pa ćemo se vazda zahvalno sjećati svih onih, koji su nam ovu liepu ekskurziju toli ugodnom učinili. Osobito pako hvalimo slavonskomu gospodarskomu družtvu, njegovomu predsjedniku i veleposjedniku poglavitomu gospodinu Ladislavu pl. Adamoviću čepinskomu, članovom gospodarskoga družtva gg. mjerniku Seuselu, upravitelju Röhru i tajniku Burianu; poglavitomu g. Csechu vlastelinu u Erdudu, g. Muačeviću ravnatelju u Dalju, gosp. išpanu Kurzweilu u Orlovnjaku, gg. upravitelju Noschkeu i prefektu Bormesu u Čepinu; Šandorovoj tiskari u Osieku; gg. ravnatelju realke Vitanoviću i Petroviću gradjaninu u Osieku.

Napokon usudjujem se pripomenuti visokoj vladi veliku važnost putovanja učiteljah gospodarskoga zavoda osobito pako onih, koji strukovne discipline predavaju. Učitelj, kojemu su gospodarski odnošaji ciele domovine iz očevida poznati, moći će mnogo uspješnije i življe predavati nego li u obratnom slučaju, pa će moći i slušateljem imponirati kad bude mogao svakomu pojedinomu kazati kako se u njegovoj okolici gospodari, što tamo valja a što ne valja.

Bilo bi zaisto od neizmjerne koristi za zavod i za cielu domovinu kad bi visoka vlada svakih praznika dvojicu ili trojicu strukovnih učitelja poslala putovat, da točno prouče naše gospodarske odnošaje.

U Križevcih dne 16. rujna 1877.

Žiga Šugh,
urednik ratarnice.

Gnojenje voćaka.

(Konac.)

Hrpu IV. zagnojio je pepelom od drva i starom ruševinom, u bitnosti isto tako kao hrpu I., samo s tom razlikom, što je uzeo mjesto komposta (vapnena salitra) ruševinu te što je ostavio provažu, iz koje se razvija pranična kiselina.

U ovoj hrpi nije se u prve dvie godino pogledom na rast opažala nikakva razlika. Sve bijaše kao u hrpi I.

Koljenca bijahu normalna, mladice jednake a poprieko poraslo je drvo prve godine dosta malo. Nu u toj hrpi prestala je vegetacija dosta rano, tako da je drvo moglo podpuno dozreti. Puplje na mladicah bilo je puno i čvrsto. Druge godine razviše se grančice kao na hrpi I. sasvim normalno, nu rasti prestade drveće ranije te s toga nije ni trebalo skidati lišća.

Hrpa V. Ove hrpe ne pognoji g. B. židkim gnojem kao kod ostalih pokusa (izim III.) već miešancem. Kompost priredi on običnim načinom smiešav unj: treseti, Stassfurtske pepelinaste soli, spodija, koštane muke, osoke, provaže i taloga iz kotlova. Taj kompost bude položen na samo korienje, a uspjeh pokaza se sliedeći:

Nekako dva tjedna iza gnojenja porastoše mladice ne obično silno, nu skoro zatim, od prilike koncem srpnja, presta rast sasvim, tako da su se na vršcih slabijih grančica razvili skrajnji pupovi. Samo na trešnji i šljivi nije toga bilo. List zarubi se smedjim rubom a za kratko vrieme usuši se sva listna ploha.

Listne petlje ostadoše zdrave sve donle gdje počima list.

Na jabuci i kruški izbiše, pošto je lišće usahlo, novi listići i to tako silno, da su gdje koji dostigli veličinom sriednje pravo lišće.

Na trešnji i šljivi poniknuše na samom početku svake mladice nove mladice, koje do konca listopada prilično ojačaše i dozreše, a kasnije rašćahu sasvim normalno.

Na jabuki i kruški porastoše iza ove stanke mladice u dužinu, no ovaj prirast ne dozre do jeseni te se s toga moradoše u listopadu prirezati.

Iza budućega proljeća porastoše cjepovi veoma malo, a mladice jim bijahu kratke ali jake s kratkimi koljenci. Ovdje kod komposta bile su valjda soli krive, što je ciep onako rastuć zapeo pa je i s njih valjda uvenulo lišće. Pa i tomu je uzrokom valjda ona prevelika suša te su soli svu vlagu izpile iz zemlje i koriena; u tom mnienju pokrepi g. Bilka jošte i taj opažaj, što su iza prve kiše cjepovi na jedan put oživjeli. Drugo bilje, osobito listno, aralia papyrifera, solanum robustum itd. u takovom je kompostu i u vlažnijem mjestu uvenulo dočim je isto ovo bilje, al u hladu, tek iza nekoliko dana lišće izgubilo, nu nekoliko dana kasnije ozeleni se iznovice. Gdje je bilo manje vlage, tu usahnu takodjer sve bilje, nu ne tako naglo već sve polagano. Korien usahla drveća bijaše malo ne šupalj te skroz ugužvan.

Hrpa VI. Ova hrpa bijaše najzanimivijom; mjesto gnojenja ova bje hrpa podcievljena i to ovako:

Jama bude za ciep izkopana 1 metar duboka i 1 do 7 metara široka. U nju nametaše oko 25 centimetara visoko kamenja, a na taj sloj kamena položiše tri cjevi tako da je svaka od njih ležala koso s ruba jame prema središtu onoga sloja kamenja, gdje se sve tri sastaše. Tada zametaše jamu izkopanom zemljom, u kojoj, kako bje jur napomenuto, nije bilo nikakvih organičnih čestica te u nju usadiše ciep. Uspjeh bio je ovakav:

Sva četiri ciepa ne porastoše u prvo vrieme skoro ništa. Gornje puplje poćera kratke mladice, blizki postrani pupovi razviše se u listno puplje a niži pupovi ostadoše jalovi. Na trešnji i na šljivi bijahu postrani pupovi jači, tako da jalov ne osta nijedan. Bez zapinjanja i prekinuća rašćahu cjepovi ovako sve do polovice rujna, a tada požuti lišće brzo i spade. U svem je drvo slabo poraslo, ali osta zdravo. Budućega proljeća uze drvo rasti u horu i to tako bujno, da je bila radost pogledati ga.

Ljetos ovi su cjepovi takovi, da jih svatko drži nekoliko godina starijimi od svih ostalih, stablo jim je udebljalo, grane su jake s kratkimi koljenci i jakim pupljem te dozreše i u veoma nepovoljnoj godini 1875. podpuno tako da zimi g. 1875.—1876. ni vršci ne postradaše.

U ovih bilježkah nisu navedeni jošte neki pobliži opažaji, jer nisu potrebiti.

Dobro je, da se na svršetku obazremo na sve opisane opažaje pa da iz njih stvorimo neka pravila, koja nam mogu služiti kažiprstom kod ovoga u svem voćarstvu najvažnijega posla.

Hrpa I. pognojena kaliom, vapnom i praničnom kiselinom uspievala je dobro, samo što nije u doba zaključila vegetacije.

Hrpa II. gdje je drveće bilo pognojeno od največe česti gnojivom dušičnim i kaliom, pokazaše s prva mnogo bujna života, koj ne potraja dugo, jer drveće nije moglo probaviti podane mu hrane te s toga uze pobolievati te napokon i propade.

U III. hrpi, gdje je uporavljen obćeniti gnoj u pravom razmjeru, kako ga treba svemu bilju poprieko, nu u kojem su ipak dušične čestice najpretežnije bile, pokazao se za voćnjak neprikladnim, što se i teoretijom dade vrlo lahko protumačiti.

U hrpi IV. gdje se je podalo drveću najveć kalia i vapna, pokazao se rast nešto slabijim nego li u I. hrpi nu inače uspievaše drveće normalno.

U hrpi V. koja bje pognojena kompostom, premda je i u ovom gnojivu hranivo veoma nagomilano, ne opaziše se ipak tako zli posljedci kao u gnojštine, jer je manjkalo vode te se gnojivo nije moglo toliko silno raztvarati i tako naglo djelovati.

Hrpa VI. osta bez gnojiva ali joj se zato podavala uviek potrebita množina zraka, koj je gnojive čestice zemlje raztvarao te ovako zemlju oplodjivao. Izim zraka djelovala je tuj veoma povoljno i toplina, koja je probijala kroz cieve u korien i nutarnje slojeve zemlje. Ovako ostade sav korien sa svojimi vriežami u zrakom i toplinom napojenoj zemlji, u koju i vlaga dopiraše ne samo odozgor već i kroz cievi pod sam korien. Samo ovako može se protumačiti pojav, da je drvo u zemlji negnojenoj, pustoj bolje uspievalo od onoga, što bje raznim što jačim što slabijim gnojem pognojena. Voda i vječit propuh zraka donosio je u zemlju organičnih čestica i pomagao je rudnim česticam zemlje do raztvorbe i pristupa u sokove drveta.

Budué dakle toliko potrebito, da bude tlo, u kojem drvo raste dovoljno vlažno, s toga je jasno da je po život biljke toliko važno, da mu se podaje i uzdržava vode koliko je važno, da mu se podmiću ostala hraniva.

Ovo se je kod pomenutih pokušaja pokazalo na gnojitbi kompostom i stajskim gnojem.

Premda stajski gnoj tlo topi i rahli, dakle ima i pomaže upijati zrak i vlagu a povrh toga raztvara njegove mineralne čestice, ipak nije s njega opaziti na drvo valjana uspjeha a to zato, jer se ne može a ni ne smije podmetnuti pod sám korien drvetu, a s površine ili s gornjih slojeva ne može djelovati onamo, gdje ga najveć treba.

Isto je tako jasno, da prevelika množina dušična gnojiva ne prija voću.

Napuštanje zraka kroz cjevi pod ciep ili ma odraslo drvo, koristi mladu ciepu i najstarijemu drvetu, jer uzdržaje i zrakom i vodom nadomiešta iztrošenu mu snagu. Ovakova njega voćke osobito puno vriedi, kada je drvo prepuno voća, jer će mu se tim pomoći da se plod razvije i dozre.

Još nam je opaziti, da tlo, u kojem se duže vremena goje na patuljcih oplemenjeni cjepovi, tečajem godina oslabi na mineralnih česticah. To je sasvim naravno, jer korien takova drveća ne dopire u visinu te svu hranu vuče samo iz najgornjih slojeva zemlje, a povrh toga oko njega obično stoji jošte mnogo inoga bilja, bilo to povrće,

bilo cvieće itd. Buduć da se ove ruke bilju gnoji najveć stajskim gnojem, s toga da bude u zemlji ravnovjesje, valja dodavati mineralna gnojiva osobito kalia i podobnih tvari.

Koliko se puta zgadja, da ne uman voćar odustaje od svakoga rada u svom voćaru; jer nije odmah vidio koristi svoga truda. Najpače ako je voćnjak kopao i gnojio, a on mu ipak ne rodi, tuži se, da sav uspjeh u voćnjaku zavisi jedino od slučaja, jer je njega izkustvo tobože naučilo, da ni gnojenje uviek ne pomaže. Nije ni svako gnojenje jednako, a tko želi s uspjehom gnojiti neka se drži u ovom članku razloženih i izkustvom umna muža dokazanih načela.

Nešto vinarom*).

U 20. broju „Gospod. lista" čitao sam o berbi u Hrvatskoj, u kojem dopisu g. urednik opazuje, da je zlo izpala, pa jošte k tomu nadostavlja, da su tamo slabe pivnice (klieti), u kojih se što je dobra vina pokvari. Pa ima i pravo, ako veli, da jedino razumna manipulacija i dobri podrumi hoće popraviti, što je skrivila slaba ljetina.

I ja sam na toj, ter hoću nekoliko progovoriti, u koliko su mi znane hrvatske pivnice, od kojih nekoje nevriede upravo ništa, kao što su i kod slovenskih osobito pa i primorskih vinara. Više putah se čuje, kako se susjed susjedu tuži, da mu se je pokvarilo vino, pak si misli i mudruje, šta da je tomu bilo uzrok — uzrok tomu je on isti.

Mlado vino ili šira je jednaka malenom djetetu, jer diete, kako je odgojeno, tako i ostaje, a tako isto je i s mladim vinom. Umni i pametni vinar zna i iz slaba vina štogod iztuckati, a obratno je pako pri slabu vinaru.

Umna vinara poznati ćeš po pivnici, a iz toga se zaključiti može, dobrota i stanovitost vina, jer žalibože ima pivnicah, u koje kada čovjek stupi, hoće da se zaduši od nečista i pokvarena zraka. Po stienah curi crna i smrdljiva voda, tla su razrovana i mokra, miši i druga gamad gospoduju u takvih pivnicah. Podi su paučinom pokriti, bačve i druge posude su mokre, na po gnjile i pljesnive. U jednom kutu se nalazi kljetarsko orudje, kojega se čovjek dotaknuti nesmije, jer se boji, da si neomasti, neocrni i neosmradi ruke. U drugom kutu je bačva puna kisela zelja, ili repe, iz koje se radjaju i po pivnici razprostiraju ocatne gljivice. U takovih pivnicah po zimi vlada mraz, a ljeti silna vrućina i zadušica. Sve to što sam napomenuo je najškodljivije vinu; jer to su najveći neprijatelji vinu, koji iz sladka i prijatna pokvare i usmrade vino. Čistina u pivnicah jeste prvi uvjet za zdravo i dobro vino.

Radi toga hoću nekoliko progovoriti, kako je slaba pivnica pogibeljna vinu, kolikim bolestim je podvrženo, kako nastaju vinske bolesti, i kako jih možemo odstraniti. Svatko znade, da zrak nije čist, nego se u njem nalazi množtvo tako malenih tvarina, koje mi prostim okom opaziti ne možemo, već nam je zato potrebit mikroskop ili sitnozor. Izmedju tih tvarina nalaze se malene biljke koje imenujemo gljivice, ter koje tako dugo tumaraju po zraku, doklem nenadju kakovu tvar, koja jim služi za hranu i za razplod. Tako n. pr. su gljivice, koje, ako padnu na kruh, naprave pliesnobu, jer u kruhu nadju hrane i tako ga uništuju. Druge gljivice, koje se nalaze u zraku padaju na krumpir, komu prouzroče bolest, pak unište pridjel.

Jošter se nalazi gljivica imenovana „Oidium tucarri", koja uništuje trsje i grozdje, i koja je nazad nekoliko godina mnogo škode naniela Italiji i Primorju, ter tako mnogo vinara spravila na prosjački štap. Kako što kruh krumpir i trsi imaju u zraku svoga uništitelja i neprijatelja, tako isto ima i vino, jerbo te gljivice dodju li u doticaj sa vinom i nadju li u njem potrebitih tvari za življenje, unište ga, i pokvare brzo. Neima zraka, u kojem ne bi imalo vino svoga neprijatelja i uništitelja. Svaka tvarina iz koje sastoji vino, može se uslied gljivicah sasvim promieniti i pokvariti, jer one učine, da vino izgubi ukus i boju.

Tvari iz kojih je vino sastavljeno jesu sliedeće: voda, slador (u još nepovretom vinu nalazi se ga više), bielanac, vinska i jabučna kiselina, česlovina, boja, izvadine (Ekstraktivstoffe) soli, alkohol (koji je postao od sladora šire) i mirisine (kod nekojih vinah).

Skoro sve ove tvarine mogu uslied gljivicah spromieniti svoje prvotno svojstvo, i pokvariti vinski ukus, ter tada nastanu vinske bolesti, kao: budja, (Weinkahn) cik (Essigstich), nategljivost (Zähe) prevratak (Umschlag) pokuha (Versieden), gorčina (Butterwerden) i ukus po dimu (Rauchgeschmack).

Sve ove bolesti u vinu radjaju se iz gljivicah, koje se nalaze u zraku. Premda se ove gljivice u zraku nalaze ipak tada one mogu vinu štetne biti, ako nadju u vinu sve ono što jim je za življenje potrebito, a to jest: 1. zrak, 2. hrana, 3. primjerna temperatura (toplota). Ako pako te gljivice ne nadju svega onoga, što jim je potrebito, ne mogu se razvijati niti rasti, već moraju poginuti, ter vino ostane zdravo.

Žalibože ima mnogo vinarah, koji ne znaju ni kamo jim je glava, a nećeš da znadu, da jim zrak vina kvari niti se staraju jesu li bačvu punu napunili, jer sve to su njim trice. Više putah nalazi se u bačvi mnogo praznoga prostora, a u tomu prostoru što može drugo biti nego zrak. Dakako, da se onda razvijaju gljivice i to osobito gljivica budja (Mycoderma vini) i ocatna gljivica (Mycoderma aceti), koje se uviek počmu na površaju vina razvijati.

Kao što zrak, dobivaju gljivice jošter i potrebito jim hranu, koja sastoji iz bielanca, a taj se nalazi u vinu. Bielanac se najviše nalazi u vinskom droždu, (do 20%), a upravo droždje je najbolja hrana gljivicam. Je li dakle pametno mnienje onih vinara, koji drže, da jim vino ima mnogo i mnogo vremena ležati na droždju? Takvi vinari

*) Dobrodošlicom pozdravljamo ovaj članak i štampamo ga kako ga napisa slovenski pisac i vještak, ne bojeći se nimalo, da će nam tko prigovoriti; jer se na jeziku jedva i opaža, da ga ne piše Hrvat. Ur.

sami goje i njeguju u njedrima zmiju, koja jim kasnije po ljeti pokvari i uništi njihovo zlatno vino, koje jim je možda bilo svagdanji kruh.

Da uzmognu te gljivice živiti dovoljna jim je toplota od 2°—4° R., a najugodnija jim je pako temperatura od 10—20° R., a u proljeću uprav ova temperatura se nalazi u pivnicah naših seljakah. Iz toga se vidi zašto da vino po zimi valjda, ne uviek, ostaje zdravo, a po ljeti pako, kada se pivnica ugrije se pokvari.

Znajuć, kako lahko mogu gljivice prići u vino, kamo dobiju hranu, osebito, ako vinar ne ima pozornosti za oskrbovati ga, treba nam je jošter znati, kakove promjene se vrše u vinu kada pride unj jedna ili druga gljivica. S tim ćemo upoznati bolesti vina, koje svaki vinar može i mora zapriečiti, ako želi da mu vino dobro bude, i da ne bude više putah kaznovan poradi svoje malomarnosti i ne znanja.Bolesti kojim je vino podvrženo jesu:

I. Budja (Weinkahn).

Ovu bolest prouzročuje tako malena gljivica, koja, kako tvrdi Pasteur, nije veća od 6 mikromilim. = 0·006. milim. Ona je podugasto okrugla, i nalazi se uviek na površju vina. Kao što sve ostale gljivice kada dodju na površaj vina, počmu se brzo množiti, i razvijati, tako i ona, jer u dva ili tri dana pokrije sav površaj vina bielom mriežicom, koja kasnije postane palac debela. Ova gljivica može vino sasvim uništiti. Vino pako neizgubi svoga ukusa, kao što pri drugih gljivicah da li samo oslabi i vodeno postane. Alkohol naime, koji se u vinu nalazi, promieni se usljed te gljivice u vodu i ugljenčevu kiselinu. Voda ostane u vinu, a ugljenčeva kiselina izhlapi, ter tada vino postane malo bolj kiselo i sasvim vodeno. Vina, koja imaju malo alkohola u sebi, bržje se razbole od jakih in žestokih vina, jer ono vino, koje ima u sebi od 15—20% alkohola može sasvim zapriečiti razvitak gljivicah ter jih jošter i uništiti? Vina koja još nisu povrela, imaju mnogo sladora i bielanca u sebi, ali manje alkohola, ter u takovom vinu gljivice neimaju šta, da jim razvijanje zaprieči, jerbo slador i bielanac su njihova glavna hrana. Više putak se dogodi, da se u staklenicah staro vino pokvari, ali i tomu je bila uzrok ta gljivica, koja je kroz suho platno sa zrakom u staklenicu uljezla, jer tada se je alkohol promienio u vodu i ugljenčevu kiselinu, i tako je vino postalo vodeno i slabo.

Treba je dakle, da su bačve uviek napunjene, staklenice pa se polažu na bòk, jer tada je plutno uviek mokro, koje zapriečuje ulaz zraku u staklenicu. U Italiji imadu običaj, da uliju nekoliko ulja u staklenicu, koje se uzdigne na površaj, ter tako zrak ne može prići u doticaj sa vinom.

(Konac sliedi.)

Zapisnik

ob ustrojenju podružnice požežke od 30. srpnja 1877.

U podžupanijskoj skupštini obdržavanoj dne 16. travnja t. g. bje jednoglasno zaključeno, da se za područje kr. podžupanije požežke oživotvori podružnica hrv.-slav. gospodarskoga družtva zagrebačkoga sa sjedištem u Požegi.

Usljed toga zaključka pozvala je kr. podžupanijska oblast požežka okružnicom od 10. lipnja t. g. br. 3485 sve župnike, učitelje, vlasteline, obćinske činovnike i druge kao gospodarstvu vješte poznate osobe, da kao redoviti članovi pristupe k ustrojiti se imajućoj podružnici, odnosno gospodarskomu družtvu zagrebačkomu.

Pošto se je dovoljan broj starijih članova gospodarskoga družtva prijavio' a i dovoljan broj novih članova svoj pristup osjegurao, sazvana je okružnicom od 24. srpnja t. g. br. 3693 u svrhu konstituiranja gospodarske podružnice na današnji dan skupština, kojoj su sliedeća p. n. gg. prisustvovala: Ivan Vardian, veliki župan, M. Špun-Strižić umir. vel. župan, Svetozar Kušević, umir. veliki župan, Ivan Thaler, opat i župnik požežki, Josip Kallany, upravitelj vlastelinstva Kutjevo, Vatroslav Cerman, nadšumar i kr. kulturni viećnik, Ljudevit Thüringer, vlast. providnik, Gustav Ringl, vlast. šumar i Fr. Ciraki podžup. perovodja, Filip Roth, obć. načelnik.

Pošto se je tim načinom dovoljan broj članova sabrao, konstituirala se je podružnica hrv.-slav. gospod. družtva za područje podžupanije požežke, te je u smislu §. 25. družtvenih pravila preduzet izbor predsjednika i odbora.

Predsjednikom izabran je jednoglasno presvietli g. veliki župan Ivan Vardian.

Odbornici izabrana su p. n. gg. Kušević Svetozar, Ivan Thaller, Vatroslav Cermsn, Vatroslav Thüringer, Ante Mojsimović i Tošo Milosavljević.

Pošto se iz sredine odbora podpredsjednik izabrati ima, izabran je takovim preč. g. opat Ivan Thaler.

Tajnički poslovi podružnice povjereni su podjedno podžup. perovodji g. Fr. Ciraki-u.

Dočim je dužnost odbora prirediti predmete, koji se podružničkoj skupštini na viećanje predlažu, to je medjutim sjednica zaključena.

Podpisano i zaključeno.

Ivan Vardian, predsjednik. *Franjo Ciraki,* tajnik.

Izvadak

iz zapisnika sjednice podružnice sveto-ivanske od dne 3. rujna 1877.

I.

Pozdraviv g. predsjednik prisutne shodnim govorom, dade tajniku prispjele dopise upravljajućeg odbora hrv.-slav. gospodarskoga družtva, da je čita, i da se na temelju tih dopisa povede shodna razprava; tako dodje na dnevni red:

1. dopis od 20. ožujka t. g. br. 203, kojim se od govara na zapisnik posliednje sjednice od 8. veljače t. g.

Uzima se na znanje i ravnanje.

2. dopisom od 4. travnja t. g. br. 300 stavlja se ovoj podružnici na znanje zaključak gospodarske podruž-

nice riečke, da se nastoji osnovati i u život uvesti župne gospodarske podružnice.

Razumije se, da je i ova podružnica zaključak svoje posestrime riečke u tom pogledu svesrdno pozdravila; ali pošto bi život tih podružnicah li o djelovanju župnikah i učiteljah ovisio, a baš ova dvojica su po nedjeljah i blagdanih, kada bi se sastanci u župnih podružnicah imali držati, crkvenom službom na toliko zapriečeni, to jim nebi bilo nikako moguće uz taj njihov posao, jošte i u sličnih sastancih uspješno djelovati. Kada jednom naše seljačtvo kroz pučke škole na toliko se naobrazi, da ono sámo izmedju sebe častničtvo — predsjednika i tajnika — za takove podružnice birati bude moglo te onda će naravski župnik i učitelj gledati, da pokraj svega svoga ogromnoga posla službenoga kadkada priskoče u takove sjednice, te u razpravah poukom i svojim izkustvom seljakom u pomoć budu.

I sada bi se već dale župne gospodarske podružnice zavesti u povećih mjestih, gdje imade inteligentnih trgovaca i obrtnikah, koji su ujedno i gospodari. Kada bi u ovakovih mjestih već sada bile zavedene župne gospodarske podružnice, onda bi se blagotvorno djelovanje njihovo razprostrlo i na obližnje seoske župe, i na taj način — za kakovih 10—20 godina razprostranilo osnivanje župnih gospodarskih podružnicah po svoj našoj hrvatskoj domovini.

3. Upravljajući odbor hrv.-slav. gospod. družtva pod 15. travnjem t. g. br. 312 priobćuje, da želi svršetkom svake godine izdavati godišnje razprave, što zasiecaju u najvažnije grane našega domaćega gospodarstva, pa bi mu k tomu došli odgovori gospodarskih podružnicah na sliedeća pitanja:

A. Kako da se u nas vinogradarstvo uredi, da polučimo poput Francezke jednoličnost proizvodah?

Slično pitanje stavi i trgovačko-obrtnička komora našemu g. predsjedniku, kao svojemu članu, te je on na nje prema svojim nazorom crpljenim iz izkustva i odgovorio; nu pošto iz toga odgovora, što ga g. predsjednik i u ovoj sjednici izvoli pročitati — proizlazi: da bi se u pojedinih vinorodnih priedjelih imalo ustrojiti vinarsko družtvo, koje bi od okolišnih vinogradara grozdje kupovalo, pak počam od preše vinom racionalno postupalo, nu k oživotvorenju takova družtva hoće se znamenita kapitala, kojega žali bože u današnjih okolnostih posvuda manjka, to je ova podružnica za sada odlučila prihvatiti razpravu svojega člana g. Obada, kojom se upućuje vinogradar kako bez svake novčane žrtve može kakvoću svojega vina u pivnici pospješiti, a tim će naravski i veću cienu polučiti za svoj vinski prirod.

Gospodin Obad reče:

„Glasoviti strukovnjak u pivničarstvu Hellenthal — kazao je: „Der Keller macht den Wein, und der Wein wächst im Keller“. (Pivnica čino vino, a vino raste u pivnici). Prije svega glavna je dakle stvar za proizvadjanje i čuvanje dobra vina — dobra pivnica.

Nu žali bože to kod našeg naroda najviše manjka, jer su vina izložena svomu najžešćemu neprijatelju — nagloj promjeni temperature.

Izkustvo pokazalo nam je do danas, da bi u pivnici morala vazda vladati konstantna temperatura od 8° R. Kod seljačkog našeg naroda naravski da je to u obće neizvedivo; jer se vino čuva po klietih, gdje tomu zlu posve izvrženo; nu ima i u našem staležu gospodarah, koji se na ovu bitnost nit najmanje neosvrću. Dok vrije mošt potrebita je što viša temperatura, što ju je treba umjetno povisiti, pa takovu na istom stupnju i uzdržavati, dok se ne osvjedočimo, da je proces vrienja svršen. Dogodi nam se mnogu godinu, kao prošle godine, što u ostalom i ove godine očekivamo, da će rana zima nastati: valja nam dakle osobito na ovu okolnost paziti; jer nije li mošt svoj proces vrienja poradi snižene ili sasma nizke temperature svršio, mora da svoje vrienje mjeseca svibnja ili lipnja, čim nastane toplina, t. j. čim narav temperaturu povisi, nastavi. I to su uzroci na koje se je ove godine ponajviše tužilo, da je vino svoju naravsku boju izgubilo, te se izčistiti ne može bez umjetnih sredstvah. Svaki gospodar može malim trudom i troškom ovu nepogodu sasvim odstraniti, postaviv jeseni u pivnicu malu limenu peć te, držeć se Reaumura, nastoji jednaku temperaturu uzdržati ili barem naglu promjenu tako zapriečiti.

Nadalje, neobziremo se jošte na jednu glavnu manu pri našem pivničarstvu: na nečistoću pivnice i vinskog posudja.

Ja sam vidio u našoj okolici dosta pivnicah, koje su na visokom položaju, pa ipak je u njih tolika vlaga, pače imade u njih i vode, da se moraju po pivnici daske pometati, da se može njom ići,

Već sam uvodno važnost temperature u pivnici naglasio, nu evo joj još jednog glavnog neprijatelja, a to je mokrina.

Opaziti ćete, da je u takovoj pivnici težka athmosphera, da isto dihanje čovjeku prieči; da su posude skroz pljesnive; da su obruči, kao i sve u pivnici nahodeće se željezo hrdji podvrženo; da se po stienah liepi neka žuta masa, po kojoj vise vodene kapljice, koje naravski iz izparivanja nastaju, te kemički razstavljaju zidine, što za sobom posljedice rušenje zida vuče. Da u ovakovih pivnicah ne može ni u posudah vino zdravo ostati, to je izkustvo jur dokazalo.

Kanalizirati dakle pivnicu, stvoriti ju zračnom, osobito na visočinah, nije velikim troškom skopčano, s toga to našim gospodarom što topljije preporučam.

Za čistoćom pivnice sliedi čistoća vinskih posudah, što je kod naših vinogradara za sada još neka riedkost. Osobito kod seljačkog stališa opaža se zla navada, da se posuda tekar onda čisti, kada do porabe dodje, to iz toga sliedi, da se dobra vinska kapljica kroza to izkvari.

Imade gospodarah, koji si podnipošto u glavu utuviti ne dadu, da se posuda odmah, čim se izprazni, dobro očistiti, gdje moguće iz nutra suhom krpom otrti, raztvoriti, te kiselik iz nje užganjem žeste oliti žveplja iztjerati mora.

Radi se tuj različito: jedni ostave u posudi ponješto vina, drugi opet ponješto droždja, što je oboje upravo škodljivo; svatko bo toliko pojmiti mora, da najgorje sa-

stavine u vinu ipak konačno na tlo padaju, s toga i ne imamo nikad vina u posudi do zadnje kaplje čista.

Ostaju li dakle ove česti u posudi, ne mogu takovu zdravu uzdržati, a još manje popraviti.

Da se dakle u našoj okolici barem ovim zlom, što jih ovdje navedoh, u nječem doskoči, izvolite, gospodo, da sada o tom viećamo.“ (Konac sliedi.)

GLASONOŠA.

Razne viesti.

U Zagrebu 15. studenoga 1877.

Podružnica gospodarskoga družtva u Zagrebu. Već davna izjavljala se medju inteligentnijimi gospodari u okolici zagrebačkoj želja, da stvore podružnicu gospodarskoga družtvu, nu kako su naši ljudi nekako polagani i bojazljivi, kad se radi ob ustroju kakova nova ma i još toliko koristna podhvata, nitko se ne nadje, da se bar za vrieme na čelo stavi i jednomišljenike u kolo sazove. Preč. gosp. kanonika i opata Franju Gašparića koj je član utemeljitelj gospodarskoga družtva, ide hvala, što se je odazvao želji za stvar zauzete gospode te se odvažio pozvati u tu svrhu na dogovor sve inteligentne gospodare iz okolice zagrebačke. Taj prvi dogovor biti će u oči glavne skupštine u prostorijah gospodarskoga družtva u Zagrebu te se nadamo da će se tuj naći naši domoljubi iz zagrebačke okolice u punom broju i da će odmah ustrojiti novu podružnicu, koja će moći dostojno podupirati srce svega družtva t. j. upravljajući odbor, pa i po cielu okolicu roditi blagoslovom materijalna napredka. Za sada kani se sakupiti u podružnicu zagrebačku prve tri obćine podžupanije zagrebačke t. j. sesvetsku, šestinsku i brdovačku, a točniji obseg i zadaća podružnice ima se opredieliti u prvom sastanku.

Prečastni g. kanonik zagrebački Nikola Horvat upisao se utemeljiteljem gospodarskoga družtva položiv u družtvenu blagajnu 100 for. Slava mu! Našao puno nasljednika!

Članovi gospodarskoga družtva upisaše se u Zagrebu gg. Stjepan Hervoić, odsječni savjetnik vis. zem. vlade, Radoslav Krištof, zem. veterinar i Makso Šojat, c. kr. umir. kotarski predstojnik.

Zemaljsko kulturno vieće. Odbor kulturnoga vieća za podžupaniju zagrebačku držao je 10. o. m. sjednicu, kojoj pribivahu malo ne svi kulturni viećnici te je razpravio zakonske osnove o komasaciji i segregaciji pa je u bitnosti prihvatio onaj sustav, što ga je u svom mnienju o toj stvari izjavio visokoj vladi upravljajući odbor gospod. družtva, napokon pretrese nekoje predmete zasjecajuće u stočarstvo.

Poziv.

Prijatejem gospodarstva u Zagrebu i okolici.

Gospodarsko družtvo hrvatsko-slavonsko jeste jedna od naših najstarijih i najvažnijih patriotičnih udružbah: njemu je zadaća podići i pospješiti napredak našega zanemarenoga gospodarstva. Ono je u svih razdobjih svoga života puno radilo, da postigne ovu liepu svrhu; a u najnovije doba steklo je svojim sustavnim, odmjerenim i ozbiljnim radom priznanje vlade i simpatije naroda.

Zagreb sa svojom okolicom imao bi prema svom položaju i množini svojih izobraženih stanovnikah biti najjačom podporom tomu družtvu, a isto tako imao bi se najuspješnije u svoju korist služiti njegovim blagoslovljenim djelovanjem; nu toga do sada nije bilo, jer nije ovdje bilo onoga družtvenoga organa, preko kojega družtvo izlieva u narod plod svoga truda i nastojanja: nije bilo u Zagrebu i okolici podružnice gospodarskoga družtva.

Da doskočim koliko mogu toj potrebi, odazivljem se pozivu mnogih domoljubnih, inteligentnih gospodara te sazivljem u to ime na 28. o. m. u 10 satih sastanak u prostorijah gospod. družtva u Zagrebu.

Svaki gospodar i prijatelj gospodarstva u Zagrebu i okolici dobro nam je došao, da se dogovorimo, koj ima podružnici biti obseg i koja zadaća.

Ne dvojim ni malo, da će se mom pozivu odazvati mnogo patriotičnih muževah, jer je danas obćenito priznano ono načelo, da ne ima narodu duševna napredka bez materijalna blagostanja, kojemu kanimo novom podružnicom krčiti put.

U Zagrebu dne 15. studenoga 1877.

U ime više gospodarah:

Fr. Gašparić,
kanonik zagrebački.

Osnova

za 33. glavnu skupštinu hrvatsko-slavonskoga gospodarskoga družtva sazvanu u Zagreb u malu podžupanijsku dvoranu na dan 29—30. stude noga 1877.

Na dnevni red je stavljeno:

1. Izvješće o radu družtva od zadnje glavne skupštine.
2. Polaganje računa o prihodu i razhodu družtvenoga imetka u g. 1876.
3. Razpravljanje i odobrenje proročuna za g. 1878.
4. Izvješće o djelovanju na družtvenom gospodarskom pokušalištu i loznjaku.
5. Izbor dvojice članova upravljajućega odbora, zatim počastnih i dopisujućih članova.
6. Strukovne razprave:
   a) Od koje koristi bila bi po naše domaće gospodare organizacija agrarnoga kredita u obće a uvedenje zakona o prisilnom osiguranju zdanjah proti požaru napose. Izvjestitelj dr. Blaž Lorković.
   b) Koja sredstva trebalo bi poprimiti, da dodje hrvatsko vino na glas u svjetskoj trgovini? Izvjestitelj Drag. Stražimir.
   c) Mnienje o zakonskoj osnovi o komasacijah zemljišta, segregacija šuma i pašnjaka. Izvjestitelj Gust. Vl. Vichodil.
7. Predlozi pojedinih članova.

Upravljajući odbor hrv.-slav. gospodarskoga družtva.

Grof Gjuro Jelačić v. r., predsjednik. **Gust. Vl. Vichodil** v. r., tajnik.

Nikola Horotić, izučeni ratar na kr. gospodarskom učilištu u Križevcih, želi dobiti mjesto pomoćnika kod koje domaće gospoštije. Točniju ubaviest daje tajničtvo gospodarskoga družtva u Zagrebu.

Opomena.

Onu gospodu, koja duguju predplatninu, molimo da se sjete svoje dužnosti, te nam što brže pošalju novac, jer nam ga treba na svršetku godine kao svakdanjega kruha, inače smo prisiljeni njima list obustaviti.

Ovomu broju priložen je cienik voćaka i trsića korjenjaka iz gospod.-šum. učilišta u Križevcih i izvještaj upravljajućega odbora hrv.-slav. gospodarskoga družtva u g. 1876/77.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva **Vlastimil Vichodil.**

Broj 23. U Zagrebu 1. prosinca 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Zagrebačka podružnica gospodarskoga družtva.

Dvadeset i osmi dan mjeseca studenoga 1877. biti će u ljetopisih hrvatsko-slavonskoga gospodarskoga družtva zabilježen kao ugodan i radostan: taj dan oživi podružnica, koja će jamačno samo družtvo najjače podupirati a liepomu našemu Zagrebu i okolici preporoditi zemaljsku kulturu i u brdu i u polju. Sada, pošto je pošto je podružnica ustrojena, pitaju se mnogi: kako je moguće, da smo i tako dugo bez nje bili? Nu bolje i sada nego nikada, a podružnica može prilježnim radom i čvrstom voljom svoje uprave i članova mnogo toga nadoknaditi, što se je do sada zanemarilo. Ona počima svoj život ma i u težkih vremenih, ipak s najboljimi izgledi, jer joj vlada i političke oblasti obriču svaku njegu i zaštitu, a izobraženi gospodari zagrebački i njezine okolice obradovaše joj se kao sretnu podhvatu, koj već davna izgledahu. Službene hrvatske novine doniešе u oči sastanka za ustrojenje podružnice liep članak, kojim se razlaže potreba te inštitucije za naš glavni grad i okolicu te se dosta crno ali sasvim istinito slika, koliko je upravo zagrebačka okolica u naprednoj zemaljskoj kulturi zaostala i kolikoga će trebati mara i napora, da se spor i ne dotupan narod te okolice potisne napred u korist glavnomu gradu a najviše sebi i svome materijalnomu blagostanju.

Ovako je shvatio zadaću nove podružnice i g. kan. Gašparić, koj je u to ime sastanak sazvao, ovako shvaćaju tu zadaću i oni, koji s njim stvar zamisliše i na noge podigoše. Upravo zato dužnost je svemu izobraženom gradjanstvu zagrebačkomu, da prione uz tu novu inštituciju i da poda ruku onim muževom, koji, živuć medju narodom u okolici, najbolje poznaju njegove mane i potrebe te mogu najuspješnije nanj djelovati. Zato veoma žalimo, što je u prvom sastanku grad Zagreb mnogo slabije bio zastupan od okolice te se nadamo, da će ona gospoda, koja se nadjoše u sastanku, tim revnije raditi, da se upiše u podružnicu što više članova.

U prvi sastanak potrudiše se od članova gospodarskoga družtva sliedeća gg.: kanonik Gašparić, umirovljeni veliki župan Vukotinović, savjetnik Baltić, odvj. Jakčin, kan. Horvat, predst. Šojat, providnik Holjac, dr. Krištof, skolski nadzornik Suhin, odvj. Šviglin Stjepan, tajnik Vichodil i župnik Jagić. Uz nje dodjoše novi članovi gg. kan. Hoepperger, dr. Amruš, dr. Malec, Lopašić Rade, učitelj Tomšić Ljudevit, učitelj Varjačić, župnik Turković, prefekt Stipić, sudac Folnegović Ignjat, učitelji Cunić, Fijan i Denk, gradjani: Rihtarić Pavao, Kralj Josip, Milan Ivan i Jagić Florijan, župnik Kuček, mlinar Lukač, seljaci Tometić, Šušković i Vuk, posjednik Lazić i nar. zastupnik Fran Folnegović.

Sastanak otvori g. kanonik sljedećim govorom:

Ugledna gospodo!

Kako Vam je poznato iz poziva, sastasmo se tom namjerom, da u osriednjem kotaru, u najbližjoj okolici grada Zagreba ustrojimo gospodarsku podružnicu, koja bi imala biti s jedne strane sredstvom udruženja za umne gospodare u napredak vlastitoga svoga gospodarstva — a s druge strane posredujućim organom izmedju zemaljskoga gospodarskoga družtva i našega seljačtva; kojoj bi dakle bila zadaća u obće, da vodi i potiče narod na što umnije i naprednije gospodarstvo.

Ne ima dvojbe, da, ako igdje u našoj domovini, a ono sjegurno u sriedišnjem ovom kotaru seljačtvo imade sto i sto prigodah sve svoje proizvode, u svako vrieme, uz prilično dobru cienu razprodati. Broj konsumentah u glavnom našem gradu umnožio se je u posljednje doba na toliko, da naše seljačtvo, uz dosadanji način gospodarenja, gotovo ne može zadovoljiti njihovim potrebam. S toga biva, da svakim danom više te više dolazi inostranih seljanah, iz susjednih pokrajinah, i tja iz daleke Bugarske, nudjajući po naših trgovih i ulicah svakovrstne

svoje proizvode, — a odnašuć od nas novac, koj bi uz pomnju i razumnije gospodarstvo naših seljakah mogao ostati kod kuće.

Nisam neprijatelj konkurenciji, — jer znam da je ona dušom svakomu prometu i industriji. Niti nemislim posve iztisnuti konkurenciju inostranacah, — jer to nije moguće. Nego iztaknuo sam tu okolnost zato, jer držim, da je svakoga nas patriotična dužnost nastojati, da se bar u buduće neodnaša od nas novac za onakove produkte, kojimi bi mogli obilovati, kad bi naši seljaci htjeli i znali bolje gospodariti.

Kad dakle nebi bilo drugih razlogah, već ta jedina okolnost, mislim, dovoljno dokazuje potrebu takovoga organa u ovom kotaru. Pak s toga molim Vas uljudno ugledna gospodo! da se izvolite izraziti, jeste li voljna prihvatiti tu ideju? Pak ako, kako nedvojim, na to pristanete, da se izvolite posavjetovati ob ustrojstvu podružnice, kao i o načinu i obsegu što uspješnija njezina djelovanja.

U ostalom zahvaljujem se svoj gospodi, koja su se odazvala mojemu prijateljskomu pozivu, moleći ih, da mi nezamjere, što sam se baš ja usudio stavit se na čelo onoj gospodi rodoljubom, koja su to zamislila, i mene poticala na taj korak."

Iza toga prihvati rieč g. podžupanijski tajnik Radoslav Lopašić, da u ime g. vel. župana izjavi, koliko mu je milo, što se u srcu njegove podžupanije ustrojava nastojanjem pojedinih domoljuba podhvat, kojemu je drugdje trebalo poticanja i djelovanja političkih oblasti. To da mu je jamstvom, da će ova podružnica valjano živiti i raditi, čemu će medjutim i politička oblast sa svoje strane, koliko bude mogla, pomagati.

Na poziv predsjednika, da se izvoli skupština izjaviti, koj ima biti podružnici obseg, bude odlučeno, da k njoj pripadaju obćine Bistranska, Brdovačka, Stenjevačka i Sesvetska. Da su gg. vlastelin Biderman i župnik Pinterović iz Brezovice prije dospjeli, bio bi se bez dvojbe ustanovio princip, da će se u obseg podružnice pritegnuti i iz inih susjednih obćina oni krajevi, od kuda je zgodnije dolaziti u Zagreb nego li u Goricu ili Jasku; nu to se dade, ako više gospode tu želju izjavi, izpraviti u kojoj od podružničkih većih skupština.

Prešav na sam ustroj podružnice, bude g. Gašparić, koj se je medjutim izpričavao silnimi inimi poslovi, ipak jednoglasno izabran predsjednikom, budući sva skupština uvjerena o njegovom patriotičnom požrtvovanju, mnogostranom izkustvu i neumornoj radinosti. Ne bje drugo, van izbor prihvatiti, na što mu skupština zaori gromki „živio."

U upravni odbor budu većinom glasova izabrani gg. Fidelis Höpperger, superior u samostanu milosrdnica, poznat revan i napredan gospodar. Dr. Amruš, liečnik i posjednik, Ivan Kuček, župnik, Fr. Folnegović, narodni zastupnik, K. Holjac, providnik i Iv. Jagić župnik.

Podpredsjegnikom izabra odbor g. dr. M. Amruša, blagajnikom H. Holjca, a tajnikom Fr. Folnegovića.

Kako je vidjeti iz imenika uprave podružničke, u njoj ima polovica osoba stanujućih u Zagrebu a polovica jih je na selu. Tako je i pravo, da ne bude djelovanje odbora jednostrano, već da uviek ima jednako pred očima potrebe i odnošaja i grada i ladanja. Ne ćemo da se odboru namećemo svojim savjetom, nu ne možemo ipak da ga na samom početku njegova djelovanja ne sjetimo, da će imati pune ruke posla, ako bude hotio postići bar jednu čest one krasne zadaće, što ju družtvena pravila podružnicam namienjavaju. Tako već prvi paragraf liepo veli: „Dočim je djelovanje glavnoga družtva u promicanju gospodarstvenih svrha sveobće zemaljsko, djelovanje je podružnica više mjestno i na obseg svojih članova stegnuta." Po toj upravo svrsi čine nam se podružnice mnogo važnijimi od samoga družtva. Djelovanje ovoga po svojoj naravi jeste i biti će uviek više birokratično, dočim podružnice zasiecaju u sám život svojih članova.

Nu ako podružnica kani postići svoju veliku i važnu svrhu, dužnost joj je ne pustiti s vida sredstva, što mu jih preporučuju pravila veleć: podružnice viećaju o medjusobnoj uzajamnosti kod promicanja gospodarstvenoga boljka o naprednijem načinu gospodarenja, o popravljanju marvinske pasmine, o širenju voćarstva i pčelarstva, o udružnoj nabavi valjanih ratila i gospodarskih strojeva itd.

Predsjednik nove podružnice muž je toliko savjestan i revan u vršenju svojih mnogobrojnih častnih dužnosti, da ne ima ni najmanje dvojbe, da će sastanke točno sazivati, nu tim se više bojimo, hoće li mu se članovi toliko savjestno odazivati? Predsjednik jedne Zagrebu jako blizke podružnice tužio nam se ovih dana, da mnogo puta ne može ni držati urečene sjednice, jer mu ne dodje na nju ni pet članova. Gdje vlada tolik nemar za zajedničku stvar, tu nije čudo, ako najbolja inštitucija ne nosi nikakva ploda. Da bude u novoj podružnici bolje, o tom valja najviše nastojati odboru, koj se ima starati, da podružničkim sastankom uz predsjednika pripravlja za viećanje dosta važna i zanimiva gradiva. A gradiva ne će mu manjkati, osobito oko Zagreba ne, gdje je, kako već gore spomenusmo, zemaljska kultura jedva jednim korakom koračila iz stanja najprimitivnijega.

Dakako, da novčana sredstva podružnice ne će biti prema njezinim potrebam; nu štednja u upravi, patriotično požrtvovanje članova i subvencija, što će ju bez dvojbe visoki sabor dopitati za napredak zemaljske kulture, staviti će podružnicu u položaj, da će se već iza kratkoga vremena moći vidjeti tragovi njezina blagoslovljenoga djelovanja.

Naš seljak žalibože ne pojmi jošte dužnosti, koje nalaže sámo domoljublje; on za svoja 2 for. u godini želi dobiti kakvu to posebnu korist; zato će imati odbor nastojati, da seljakom članovom podružničkim podaje i materijalne koristi i odlikovanje pred ostalim narodom. Napokon da bude sveza medju članovi podružnice medjusobno i s gospodarskim družtvom što jača pa da sav gospodarski rad naš zadahne napredniji i racionalniji duh, imali bi imućniji muževi predbrojbom, a inteligentniji perom podupirati ovaj list, koj ne ima druge svrhe, već preko materijalnoga napredka promicati duševnu vriednost, korist i slavu našega naroda!

Nešto vinarom.

(Konac.)

II. Cik. (Essigkahn).

Kao što prva, tako i ova gljivica nalazi se na površju vina, jerbo ova bez zraka živjeti nemože. Podugasta je, ili se njih kao brojanice po 10 do 12 skupa naniže. Njezina velikost je 0·003 mikromilim. Ova bolest je najviše udomaćena pri vinarih. Ona, kada dodje u doticaj sa vinom, ne pravi tako debele mreže na površju vina, kao što napravi prva, nego jako finu kožicu, kojom je pokrit vas površaj. Brzo se razvija i razplodjuje, a najugodnija temperatura joj je od 14°—20° R. Kao što se gljivica nalazi na površju, tako isto i bolest počme se sa površaja razširivati, te dublje i dublje uništuje vino, doklem sve ne okiseli. I ta gljivica napada alkohol. Ona mienja alkohol u ocatnu kiselinu i ugljenčevu kiselinu. Ugljenčeva kiselina izpuhti (izhlapi), a ocatna kiselina ostane mjesto alkohola, ter se tako vino uocti t. j. postane ocat. Vina koja imaju mnogo bielanca i sladora u sebi, ta su najviše podržena ovoj bolesti, i tim više, čim ugodnija je temperatura, u kojoj se gljivica razvijati može. Da se ova bolest najviše razširuje, kriva je tomu nečistoća i prevelika temperatura u klieti. Rekao sam i prije, da se u nekojih pivnicah pokraj vina nalaze bačve napunjene kiselim zeljem ili repom. A upravo u onoj bačvi se nalaze, radjaju i razprostiru ocatne gljivice, kojih je pun i tamošnji zrak, ter tako brzo gljivice pridju u vino i pokvare ga. Više putah se te gljivice nalaze i u neopranom posudju, u koje stave mošt ili širu. Ili možda je ta posuda po octu zaudarala, pak ju je seljak samo studenom vodom polio i u nju mošt ili vino spravio. A neznadu li, kada dodje vrućina, da će jim se sve vino uoctiti? Nu, takovi vinari čude se i govore: „bačvu sam izprao, pak mi se je sve vino izkvarilo.“ Ali on je izprao samo one gljivice, koje su samo u posudi na površju bile. Treba je dakle tu posudu toplom vodom prati, ter para, koja se tada razvija, može uništiti i one gljivice, koje se nalaze u šupljinicah (porih) posude.

Nekoji vinari pako su takova mnienja, da cikasto vino pomiešaju sa zdravim, te takova manipulacija pokvari sve; jer gljivice sa garavim vinom dobiju i novu hranu i tako se sve to više množe i razplodjuju. Više puta stari čepovi pokvare cielu bačvu vina, jer neizpran čep bijaše pun gljivica i tako je pokvario sve vino.

Vidi se, od kolike je važnosti čistoća u pivnicah, jer ona je sama i najbolji liek proti pokvarenju vina. Ocetna bolest jeste neizlječiva, jerbo imamo nekoja sredstva kojimi možemo samo za nekoliko vremena bolest umanjiti; ali nikada odstraniti. Ako se bolest za vrieme opazi, mogu se gljivice uništiti, da se vino u sasvim čistu posudu, dobro zasumporenu pretoči. Gljivice se uslied toga unište i bolest nemože da napreduje, ali treba je i unapred dobro paziti, da bolest iz novice opeta nepočme.

Težko je tu bolest iz početka opaziti, jer praktično se to može znati, ako se u ustih ćuti ocatna kiselina ili njezin jaki duh. Nu tada bolest nije u početku, nego već je jako razvita. Mikroskopično se može ta bolest opaziti, ako nadjemo u vinu više od 0·7—1·6‰ ocatne kiseline. To su samo sredstva, kojimi možemo upoznati, da je vino cikasto, i da su gljivice začele razkrojivati alkohol. Sredstvo kojimi cikastomu vinu nekoliko kiseline za vrieme oduzeti možemo, je kararski marmor (ugljenčevo kiselo vapno). Kao što rekoh, ovo je samo sredstvo, kojim za kratko vrieme vinu nekoliko ocatne kiseline oduzeti možemo, a bolest ipak napreduje. Najbolje je ocatno vino spraviti gdje je toplota 18°—20° R. jer od njega barem dobar ocat dobiti možemo, a manipulacijom može se toliko štete učiniti, da niti vina niti octa nemamo.

Još je jedno sredstvo, kojim se bolest samo ustaviti, ali sasvim odstraniti nemože, i to je stroj, kojim se vino ugrijava. Vino namreč se ugrije od 50—60° R., usljed česa se sve gljivice unište. Dakako, da su ovi stroji tako napravljeni, da alkohol izhlapljivati nemože, koji bi u otvorenih posudah kod takove temperature sasvim izhlapio. Ovaj stroj izumio je slavni učenjak Pasteur, nu za naše vinare nije za porabu, jerbo je jako skup.

III. Nategljivost.

Gljivice, koje prouzročuju ovu bolest jesu sasvim malene i okruglaste, a više putah i kao lanac skupa spojene. Vina, koja nisu sasvim povrela najviše su podvržena toj bolesti, a to tim laglje, čim manje črеslovine (tanina) imaju u sebi. Vino, koje je bolestno na ovoj gljivici, teče kao ulje, pak napokon postane gusto, kao jajčin bieljak. Uvleče se kao nit, i većkrat postana magleno. Ukus takova vina je neprijatan i sljezast (blutav). Najlaglje nastane ova bolest s proljeća pako i u zimi, a tomu je uzrok promiena temperature, jer tada zaprečuje vrenje šire. Gljivice, koje dodju u širu, promiene slador u bielkasti sliez, pak usljed toga vino postane uljasto i gusto. Najveći uzrok toj bolesti je, ako se u vrieme vrienja temperatura u pivnici sniža, ter tako se zaustavi vrenje, a to se zgadja koliko puta se i temperatura umanjuje. Da se vino učuva ove bolesti, potrebno je, da je u pivnici u vrieme vrenja primjerna temperatura (8—14° R.), da se sav slador razkroji u alkohol, i da kasnije gljivica nedobije hrane. Vina, koja imaju zadosti črеslovine (tanina)* nemogu tako brzo dobiti ovu bolest, obratno pako je s onim vinom, koja imaju malo črеslovine. Ako vino dobije ovu bolest, možemo ju lahko odstraniti, ter netom opazimo, da je ta gljivica u vino prišla, umah imamo pretočiti vino u drugu čistu posudu i procieditі ga kroz gusto sito (koje nesmije biti željezno) i tako se gljivice koje su kao nit skupa spojene raztrgaju i veći dio i uništi.

Tako pretočenomu vinu dolije se nekoliko raztopljene črеslovine (Na jedno vedro zadostaje od 3—6 gramah.) Vino se po malo počme čistiti i postane dobro. Kada je vino postalo čisto i zdravo, ima se opeta pretočiti u drugu čistu posudu, i tako se odluči od drožda i gljivicah, koje se u droždu nalaze. Ako je vino usljed dodate mu

* Črеslovina (tanin) je ona trpka tvarina, koja se nalazi u košticah i stablu grozda. Dobije se u liekarni, kao žuti prah, pak i sam vinar si ga može načiniti iz košticah grozda. On neka koštice posuši, smele kao prah i kada se rabi, raztopi ovaj prah u vodi ili alkoholu.

česlovine postalo odviše trpko, neka se očisti jajevim bjelankom, koje vinu česlovinu nekoliko oduzme.

IV. Prevrat (Umschlag).

Takodjer i ovu bolest prouzročuju male gljivice, koje poznamo da su u vinu, ako bielo vino izgubi svoju žutu boju, ter postane žuto-rujavo. Ova promiena boje nastane uslied toga, da ove gljivice razkroje vinovu kiselinu u ugljenčevu kiselinu i vodu. Izvadine (Extraktivstoffe) i bieljakovine usljed ovoga razkrojenja se oksidiraju, t. j. one se spoje sa kiselinom i tako postaju žuto-rujave. Čim više vino ima izvadinah i bieljakovinah u sebi, tim više promieni boju svoju. Dakako, da vino iz početka neizgubi svojega ukusa, dali samu boju, i radi toga se može ova bolest na vrieme takodjer odstraniti. Ako se je bolest već jako razširila, što se dogadja uslied doticanja zraka sa vinom i usljed velike temperature, tada se ove gljivice pridruže ocatnim i nastane cik. Još se nezna, je li ova gljivica s ocatnom u kakovoj spolnoj svezi, nu toliko se znade, da ova gljivica uviek se nalazi u družtvu sa ocatnimi, a ocatne gljivice sa ovimi. Najprvo ova bolest napade ona vina, koja dugo vremena leže na droždju, jerbo droždje je ovim gljivicam najmilija hrana.

Više puta kod ove bolesti dobije vino i slab ukus, pak napokon postane i smrdljivo. Ako se ova bolest iz početka opazi, odmah kada je vino nekoliko boju promienilo, neka se pretoči u drugu čistu posudu i ako ima još u sebi dosti bieljakovine, neka se prociedi i očisti.

V. Zavrelica (Versieden).

Ovoj bolesti su podvržena ona vina, koja nisu za vrieme povrela ter se nalaze u pivnicah, koje su po zimi mrzle a ljeti odviše tople, osobito ako su vina slaba, t. j. da je šira imala malo sladora a mnogo kiseline. Droždje se počme uzdigati, vino postane mutno, izgubi svu jakost i počme smrditi. Takovo vino nije više za nikakovu rabu, jer više puta se tako usmrdi, da usljed takova smrada se i bačva usmrdi i pokvari. Najprvo u takvu se vinu sgadja, da se razkrojuje vinova kiselina, pak zatim droždje i biljakovina sagnjije, i tako se napravi gore pomenuti smrad. Ove vinske promiene propisuju se onoj istoj gljivici, kao što i kod prvo opisane bolesti t. j. prevrata. Ovoj bolesti je krivo neumno oskrbovanje vina u pivnicah, a to je, da se vino predugo vremena pusti na droždju ležati i da se u nevrieme pretače.

Ove gljivice se onda razvijaju, kada imaju dovoljne hrane, a ta hrana se nalazi u droždju, pak vino, koje dugo vremena leži na droždju, mora da se pokvari. Da se ova bolest istom ljeti pokaže, uzrok je tomu, što je istom ljeti tolika temperatura, u kojoj se gljivice razvijati mogu. Radi navedenih uzroka, koji prouzročuju ovu bolest, brinuti se je svakom vinaru, da što prije odstrani droždje, i da vino u pravo vrieme pretoči; tako će moći razvijanje bolesti zapriečiti. Ako je pako već bolest zavladala, neka se što brže vino u drugi čisti i sumporom zakadjeni sud pretoči, jer tako se pokončaju gljivice, pak ako nije još vino sasvim čisto, neka se čisti za to potrebitim čistilom.

VI. Gorčina (Bitterwerden).

Ova bolest najviše uništuje crna vina. U Primorju, gdje je mnogo crnog vina, može se više putah ova bolest opažavati. Vino iz početka izgubi nekoliko kiseline, postane meko, kasnije nekoliko gorko, ter napokon kao pelin, da se ga više piti nemože. Osobito ovoj bolesti je podvržen burgundac. Kao što sve ostale, tako i ovu bolest prouzročuje mala gljivica, koja razkrojuje vinsku kiselinu, česlovinu i nekoliko izvadinah, a ovih tvarinah se mnogo nalazi u crnih vinih. Vino, koje još nije sasvim gorko, ter se može još piti, lako se obrani tim, da se bolest zaustavi. To se vrši ovako: ako se vino pretoči u sud zakadjeni sumporom; nu dokazano je, da crna vina po sumporu izgube nekoliko boje, pak bolje je da se takovo vino u zatvorenoj posudi razgrije od 50—60° R. da ta toplota uništi gljivice. Ako je pako vino već tako gorko, da nije za porabu, može se žgati iz njega rakija (koja pak nije jako dobra), jerbo ova gljivica alkohola ništa ne razkrojuje.

VII. Dušac po dimu (Rauchgeschmack).

Njekoja biela vina dobiju za nekoliko vremena neki osobiti dušac po dimu. Boje vino neizgubi, dali nekoliko potamni, a ukus se promieni. Ukus postane hrapav, kisast ter vonja po dimu, da ga čovjek nemože uživati. Ovu bolest prouzročuje neka gljivica, koja je sasma jajasta oblika, te koji put zelene boje.

Vinova kiselina, slador i izvadine promiene se uslied ove gljivice. O ovoj bolesti malo se još znade; ipak alkohol u maloj množini može uništiti ovu gljivicu.

Pošto su nam poznate bolesti, koje se kod naših vinah često pojavljaju, a prouzročuju jih gljivice, s toga lako uviditi možemo, koliku zadaću ima vinar, da svoje vino zdravo ohrani. Bolestna vina ozdraviti nije napredak vinarstva, dali vino dobro i zdravo ohraniti jest ona velika zadaća svakoga vinara, ako želi i hoće da bude mogao svoje vino u kupčiju spraviti i za dobre ga novce prodati.

Lako nam je dobro vino ohraniti, ako znamo uzroke, koji škode i kvare vino. Dokazali smo, da gljivice ove bolesti prouzročuju, i da istom onda vinu naškoditi mogu, ako u vinu nadju sve ono, što jim je potrebito za življenje i razvitak, a to je: zrak, hrana i primjerna toplota.

Kako je dakle potrebno, da su sudi vazda napunjeni, da na površaj vina nemože ući u zrak, kojem se nalaze gljivice, ter koji bi jim služio za živež? Koliko puta negledamo na sud, koji je više od pedlja prazan, a u tome se prostoru nalazi zrak, u kojem se mogu gljivice razvijati i kvariti vino. Dakako, da u vrieme vrenja to nije pogibeljno, dokle se nad vinom nalazi ugljenčeva kiselina, koja je težja od zraka, i koja zaprečuje i uništuje gljivice. Kada pako vrenje prestane, ugljenčeva kiselina izpuhti i ako se sudi ne napune, na njezino mjesto stupi zrak. Treba je dakle odmah po dovršenu vrenju zapuniti sude, i neka su uviek napunjeni, jer tako će vino zdravo i nepokvareno ostati.

Pa i hrana potrebuju gljivice. Najpoglavitija njihova

hrana je bielanac, koj se najviše u droždju nalazi. Bielanac je vinu od velike važnosti, jer bez njega vino nebi moglo vreti, budué da je on hrana vrelnim gljivicam (kvasovac, Saccharomyces); ali po dovršenju vrenja ne služi van za hranu onim gljivicam, koje prouzročuju bolesti. Neka se odstrani sve ono, što vino poslie vrenja na dno suda iz sebe izbaci, jerbo to su one tvari, koje je vino već probavilo te one vinu više ne koriste, da li ga kvari. Ta nečist vina neka se odstrani onoliko putah koliko se nadje na dnu suda, ter ako bude vinar to činio, imati će dobro i zdravo vino, pak i gljivice, neimajuć hrane — morat će poginuti.

Premda svaka gljivica za svoj razvitak takodjer i primjerne toplote treba, žalibože kod naših vinara imade baš takovih pivnica, da jim ugadjaju; nu ipak u vrieme vrenja potrebito je, da je pivnica topla. jerbo gljivica i kvasovac tu toplotu rabi, da vrenje sasvim dovrši. Čim je vrenje dovršeno, dovršio je i kvasac svoje djelo- te nam toplote nije više ni treba. Svaka toplota nad 8° R. poslje vrenja više škodi nego koristi, jer ona nam služi za razvijanje gljivicah. Budué da se vrenje šire vrši u jeseni ili početkom zime. tada potrebno je u pivnici toplote od 10—15° R. a po ljeti zadostaje samo 8° R. i manje, ako je to moguće imati. Kod primjerne toplote može krasno svoje djelo dovršiti, a to je, da slador spromeni u alkohol, pak vino, koje ima zadosti alkohola u sebi, je bolje stavno od bolesti; jer gljivica u takvom vinu ne može da se razvija kao u slabom i nepovrelom vinu. Premda se može vino u bolesti ohraniti, to je, da se gljivice u njem zataru, ipak mora vinar na to najprije paziti, da bolestne gljivice u vino ne unidju. To je pako tado moguće, kada je pivnica čista i suha. Nečiste pivnice u kojih se nalazi gnjio krumpir, kiselo zelje itd., jesu izvorom i hranom bolestnim gljivicam, jer u takovih pivnicah, koje su pune gljivicah nemože se vino ni najvećom pozornošću zdravo ohraniti. Još jedan put ponavljam, da čistoća i red u pivnicah jesu prvi pogoji zdravu vinu. Pravo imadu francuzki vinari, koji kažu: „dobra kliet napravi i dobro vino“! Pak i naši vinari će istom onda moći svoja vina u svjetsku trgovinu odpravljati, kada jim budu zdrava i dobra. Dakle vinari, čistoća u pivnici i razumna manipulacija vinom, uzmoći će vaše vino u trgovinu spraviti, pak i vaše blagostanje poboljšati.

U Primorskoj Gorici 1877. *Fran Kuralt.*

Izvadak

iz zapisnika sjednice podružnice sveto-ivanske od dne 3. rujna 1877.

(Konac.)

b) Kako da se kod nas razprostrani najviše gojenje šljive, i u kojih priedjelih?

Već je u ovoj podružnici, kadno bijaše govor o gojenju voća, rečeno u obće: da dokle god budu obstojale medju našim narodom potajne diobe, da dotle niti se je nadati: da će on imati liepo i ukusno uredjena svoja dvorišta i kućice, a jošte će manje gojiti voće budi ma koje vrsti; jer dok neće svaka stranka znati, gdje će joj biti dvorište i vrt, dotlie niti se je nadati, da će se razprostraniti kod nas gojenje šljive. Istina je doduše, da naš narod niti dan danas mnogo nemari za gojenje plemenitoga voća: krušakah, jabukah iid., ali da je za šljivu mario, pa i od nje liepu korist znao crpiti, pokazuju nam jošte preostala stara stabla od njekadanjih šljivikah, kojih bijaše — može se reći — uz svaku seljačku kuću. dok su zadruge obstojale.

Uzam dakle samo materijalno dobro našega puka u obzir, moralo bi se svojski nastojati, da se jednom diobe našega naroda, obstojalih zadrugah gruntovnički provedu, svakomu dioniku njegov fundus (kućište) odkaže, pa ćemo vidjeti, kako će se za kratko vrieme iza toga pomaljati kod nas mladi voćnjaci — naročito šljivici — oko seljačkih kuća. Tuj pako niti netreba spominjati. da pri osnivanju takovih šljivika imade na ruku seljaku ići njegova pučka škola. Samo treba skrbiti za dobro uredjene školske vrtove (ciepilnjake).

c) Gdje bi se moglo proizvadjati: med, sir, maslac, meso i vunu na izvoz?

U ovom predjelu vrlo se malo proizvadja meda; sira i maslaca proizvadjaju za prodaju ponješto poveće gospoštije. Blaga za posjek prilično se goji. Vune za prodaju proizvadja samo gospoštija paukovačka i to malo

Dakle od svega toga može se vrlo malo proizvadjati u ovom predielu za izvoz, budué da je glavni proizvod, koji se na veliko izvaža.

4. Brojem 313 od 20. travnja t. g. dostavlja upravljajući odbor okružnicu vis. kr. zem. vlade ovoj podružnici tim pozivom na znanje: da glede stanja zimskih usievah, vinogradah, livadah i voćnjakah podnese svoj izvještaj:

Tako ćemo kukuruza nabrati jedva $^1/_5$ od lani, pasulja sriednje; heljde ništa, prosa ništa; korunu se jedva sjeme plaća, i to što ga je, počeo je gnjiti; voća, osim nešto malo krušakah, ne ima posve nikakova, te ovoj okolici prieti veliki glad i nevolja, iznevjeri li nas grozdje o branju. A berbi se tek sriednjoj nadamo; jer je radi izvanredne suše grozdje zaostalo u razvitku, te će s toga po svoj prilici i kiselo biti. (Srećom nepogodiste! Ur.)

5. Upravljajući odbor svojim dopisom od 15. lipnja t. g. br. 453. poziva ovu podružnicu, da sastavi prroračun o svojih potrebah za ovu godinu, i da joj ga priposalje.

Na taj poziv požurio se je g. predsjednik. te sastaviv proračun, priposla ga rečenomu upravlj. odboru. Povodom čega javlja isti slavni upravlj. odbor svojim dopisom od 15. rujna t. g. br. 571, da je za ovu podružnicu od subvencije, što ju dopita vis. kr. zemaljska vlada u svrhu promicanja domaćega gospodarstva. ovoj podružnici doznačena svota od 300 for.

Odlučeno je dakle, da se za oti novac, na temelju zaključka ovopodružničke sjednice od 8. veljače t. g. kupe jošte tri bika pincgavske pasmine. pošto je već jednoga takove pasmine g. predsjednik sa pridjeljenim mu odborom za svotu od 90 for. nabavio, tu mu tako od dopitanih prošle godine za gori rečenu svrhu 120 for. preostade 30 for., što će se pridati k onim ljetos dopitanim

300 for., i upotriebiti, ko što bi rečeno, za kupovanje triuh bikova.

Jur kupljena bika hrani gospoštija paukovačka na svojem majuru u Belovaru moravečkom. te će se početi rabiti novom godinom 1878.

Ostala tri bika, što će se jošte nabaviti razdieliti će se:

a) za okolicu bedeničku g. Drenovačkom,

b) za okolicu sv.-ivansku g. župniku Maletiću,

c) za okolicu moravče-kašinsku g. župniku Leušteku eventualno g, Barabašu.

Ova tri bika će kupovati gg. Stražimir, Kramarić i Mikšić.

Preostane li od ovih 330 for. što jih sada imademo na razpolaganje, to će se preostatak upotriebiti za nabavu kojega bicka (nerasta) i po koje prasice turopoljske pasmine.

6. Svojim dopisom od 25. travnja t. g. br. 332. stavlja upravlj. odbor ovoj podružnici na pretres osnovu o segregaciji i komasaciji zemaljah i šumah.

Za taj posao izabrana su gg. Kramarić, Mařan i Bingula u odbor, da tu osnovu temeljito prouče, te svoje možebitne primjetbe o njoj g. predsjedniku za 14 dana dalnje odpreme radi podnesu.

7. Upravljajući odbor pod 1. kolovozom t. g. br. 557 pozivlje okolišne mogućnike, da stupe kao utemeljiteljni članovi u kolo hrv.-slav. gospodarskoga družtva. Sbog sveobćeg pomanjkanja na novštini, ostade ovaj poziv — žalibože — glas vapijućega u pustinji!

8. Isto tako učini upravlj. odbor svojim dopisom od 25. kolovoza t. g. br. 597 članove ove podružnice pozornimi na korist, što se može postići kupljenjem divljega hmelja, kao i na gojenje sladkoga sierka, čim može gospodar u svojem gospodarstvu takodjer liepu privriedu postići.

G. Miroslav Kramarić obreče 2 Kgr. divljega hmelja nakupiti i predati ga g. predsjedniku; dočim se o sierku izjaviše gospodari, da u ovoj okolici postane snetljivim, ta se radi toga odustalo od sijanja takova sierka.

II.

G. Kramarić preporuča sijanje poljskoga graška, što ga župnik bisažki, g. Vojska, kao i gospoštija bisažka vrlo povoljnim uspjehom proizvadja.

O sijanju takova graška napisao je g. predsjednik veoma poučnu razpravicu u ovogodišnjem „Seoskom gospodaru“ br. 8, te se želeći ga sijati upućuje na čitanje ote razpravice.

III.

Pošto je sve do sada g. presjednik uz ogromni posao svoj i posao podr. blagajnika obavljao, to zamoli prisutnu gg. članove, da izaberu koga izmedju sebe za podružničkoga blagajnika, da njemu kolik tolik posao olahkoćen bude. Našto bi izabran za takova g. Janko Obad sa gromovitim „živio!“ a ujedno bi i izrečena hvala velika gosp. predsjedniku za njegov dojakošnji blagajnički pasao.

V.

Napokon se predje na kupljenje prinosah, te uplatiše gg. Maletić za g. 1877. 5 for., Čikolin za g. 1875., 1876. i 1877, 15 for., Mařan za g. 1877. 5 for., Brezovečki svoj prinos kao član bez lista za god. 1876. i 1877. 4 for.

Time bi zapisnik zaključen i podpisan.

M. Bertak.
tajnik.

Zapisnik

sjednice gospodarske podružnice sisačke, držane na 13. rujna 1877. u prostorijah kr. podžupanije u Sisku.

Prisutni:

Gg. Josip Muzler, predsjednik., Gjuro Pajanović, podpredsjednik, Štengel Gjuro, podjašpršt i župnik u Farkašiću., Ferdo Seljan, posjednik., Mirko Vrbec, župnik iz Kratečkog., Dragutin Jagić, podžup. perovodja., Josip Bezvoda, kot. šumar., Mirko Šantić, učitelj preložki, i gg. gostovi: Fr. pl. Ferić, Makso pl. Vernić, Antun Čop i Franjo Fuger, izpričaše se Janko Engl, Ivan Kovačić, Gregorij Miković a bilježio Gjuro Matosović tajnik.

I.

U ½11 sati prije podne otvori gosp. predsjednik sjednicu, te se iza pročitana i odobrena zapisnika stražnje sjednice prošlo na dnevni red, a stavljeno bi ponajprije pitanje: „Kako da se u nas vinogradarstvo uredi, da polučimo po primjeru Francezke jednoličnost proizvoda“ te budu iza poduljeg pretresivanja istog predmeta stvoreni sliedeći zaključci: — Želimo li u smislu stavljenog pitanja bolji rezultat polučiti, to treba:

a) da se u novih i istom saditi se imajućih vinogradih bolja, plemenitija i izkušana vrst čokota napose u tablah sadi i bere; a u sad jur obstojećih vinogradih da se barma crno grozdje od bielog odabire, zlo i po gospodarih nevaljanim pronadjeno čokoće postupice izkorienjuje te boljim zamieni, a novi vinogradi, da se u redove sade, a i stari u redove sprave.*) Prigodom istom bje opaženo, da toli naše pokušalište, kao i gospodarska škola križevačka bi veći broj plemenitih korjenjaka proizvadjati i u što nižu cienu medju vinogradare razpačivati nastojati imala. Osim toga uvjeriše se njeki gospodari, da su iz naših zavodah naručili vrsti plemenitih korjenjaka te dobili druge pod njihovim imenom, da im, se slalo razna i nenaručena čokota, a dok tako bivalo bude, o pravoj kulturi vinograda da razgovora ne ima.**)

Pošto je pako podružnica ova uvjerena, da naš seljak vinogradar od stare i jur ukorjenjene mane glede obradjivanja trsa tako lahko i vlastitom iniciativom odustati nikad neće, to isto podjedno mnije,

---

*) Ovo je liepo ali puno mučno i, osobito u nas uz tako skupe težake, jedva izvedivo. Ur.

**) Moguće, da se je to zgadjalo prije 10 godina, nu danas biva razpošiljanje pod strogom kontrolom; to možemo tvrditi bar o pokušalištu gospod. družtva. Ur.

da bi svrsi shodno bilo, da vis. kr. zemaljska vlada napose naredbu izdade ob unapredjenju vinogradarstva, nu naredba ota nebi smjela poput inih samo na papiru ostati, već bi i provedena morala biti; a u toj naredbi prva bi točka morala biti, da svaki on, koj želi novi vinograd nasaditi, to ponajprije obć. poglavarstvu prijaviti dužan bude, da tad ono kroz svoje vještake posao otaj nadzirati uzmogne. Dakako da se po sebi razumije, da je u pogledu tome kompetentna ona obćina, u koje teritoriju zemljište leži.

b) Da ista zem. vlada nastoji izdati pučku knjižicu o vinogradarstvu, i to takovu, u kojoj bi naš seljak vinograd po prilici čitav postupak sa čokotom, počam od usadjenja njegova do prodaje vina, jednostavno i prosto opisan našao. Mi doduše imademo izvrstnu i strukovnu takovu knjigu napisanu od vrla i napredna vinogradara Stražimira, nu poradi prevelike obširnosti nemože ona toliko puku, nego samo više naobraženoj klasi vinogradara koristiti. — Podružnica ova uvidja, da je velika razlika, naročito što se vrenja šire tiče, izmedju dobrih pivnicah i sadanji klietih; te s toga se ista nada, da će spomenuta knjižica puk naš glede postupanja s vinom i u klietih podučiti. Osim toga trebalo bi

c) da zem. vlada u sporazumljenju s visokim saborom njeku godišnju novčanu svotu ustanovi, iz koje bi se napredni vinogradari nagradjivati mogli.

d) S razloga, što ma i jeste kemija orijaškim korakom napred koračila, nije ipak u toliko, da bi kadra bila umjetno produciranim vinom pravo i naravsko naknaditi, već će mu uvjek na putu stajati, jer se svaki kupac boji fabrikata; osim toga s razloga, što se je taj postulat novovjekog švindla i u našu domovinu uvukao, podružnica ota zaključila je vis. kr. zem. vladu putem gospod. družtva umoliti, da ona izda naredbu, usljed koje bi svaki patvorničar vina, na svojoj firmi naročito napisano morao imati i naslov voditi: „Tvornica patvorenih vina“, a fabrikat takav da se čim većem porezu podvrgne; poprave li se kod nas jednom i urede vinogradi, te kad ćemo smoći vina za eksport, znati će svaki gospodar bolje vino unovčiti, a iz tropa si za svakdanju porabu tako zvanog čigira načiniti, koj će naravnošću svojom svaki fabrikat nadkriliti, a obligatne glavobolje fabrikata trpjeti morati nećemo; a želimo li kroz to postići, da budu i ciene našeg vina bolje, tad treba, da se argovima očima na fabrikate pazi, i svako mogućstvo natjecanja s naravnim i nepokvarenim vinom odkloni.

II.

Prigodom zametnutog pitanju o gojenju šljive, uvjerila se je ova podružnica, da ne ima ni malo straha, da se u području njezinu šljiva sve većma i većma razprostranjivala nebi; a to tim više, što naš narod osobito ženski, šljivu a naročito šljivovicu i previše ljubi, prem ga taj strašni otrov u neizmjerni nazadak toli u moralnom, kao i u materijalnom pogledu baca.

Uvjerenje ono stigla je podružnica ova naročito sad iza diobah; jer i on, kojeg u diobi šljivik zapao nije, isti marljivo takav sadi i razprostranjuje, samo žalibože, što će možda jedna generacija izumrieti morati, dok se narod toga otrova mani, i dok na temelju obiljnije poduke glede uporabe šljive na bolje skrene; a da se to sbude, od prieke je nužde, da narod naš navikne na sušenje šljive u zatvorenih sušionicah, da tako svoj kapital čim bolje unovči i od pogubne strasti se odstrani.

Kako da se šljivici sade i obradjivaju, zaključila je podružnica ova u stražnjoj sjednici, a pokraj toga mnije, da je od najpraktičnije vriednosti pod mladimi šljivici okopavine saditi, jer se dobro sjeća narodne poslovice: „Tko pod šljivom kosi, taj rakiju prosi.“ Izim toga treba, da se narod naš pouči, da će mu dobro doći osoka (gnojnica) koja se u području ove podružnice osobito od seljaka veoma malo ili bolje rekuć nikako neuvažuje.

III.

Što se pčelarstva tiče, to se ono u obće diže i povećava, jer je malo koja kuća bez pčelinjaka, pa ma se baš i malo racionalno u pčelarenju postupa, ipak se priličan rezultat postizava. Dakako kad su povodne godine, tad je i slabiji dohodak iz košnicah. Nu glavnu manu u pčelarenju nazire podružnica ova u nepraktičnih košnicah i u ubijanju pčela; s toga se zaključilo:

1) Iz subvencije podružnici ovoj podieljene za svaku obćine po 2 komada Dzierzonovih košnicah nabaviti i medju seljake pčelare sa shodnim naputkom glede baratanja š njimi podieliti; osim toga zaključeno bje:

2) kr. podžupaniju umoliti, da ona pojedinim obćinam naložiti, da i ona svaka barma po 2 komada otih košnica iz vlastite blagajne nabavi i medju pučanstvo bezplatno podieli; a osim toga da po mogućnosti 1 ili 2 komada vrcala nabavi, da se tako čim veća korist iz pčelarenja crpiti uzmogne.

Što se sira i maslaca tiče, mnije, da o njemu ni govora biti nemože, i to sve dotle, dok se kod nas stočarstvo i livadarstvo popravi i unapriedi. (Ako stočarstvu ne prija položaj vaše podžupanije — gdje će? Ur.)

IV.

Na pitanje bili se kod nas s dobrim uspjehom župne gospod. podružnice uvesti mogle, mnije podružnica ova, da pošto se ni ona sama jošte dosta i sasma konsolidirala nije, da bi suvišno bilo župne gospod. podružnice uvadjati.

V.

Iza pročitanih dopisah sl. gospod. družtva, prošlo se na pretresivanje, što da učini podružnica ova s onih 200 for. subvencije, što no joj je gospodarsko družtvo doznačilo, te bi, pošto se je propitkivalo, zašto je podružnici ovoj, koja bi, jer je najmladja, najviše podpore trebala — prem je ostalim podružnicam starijim i na novcu bogatijim po 300 for. doznačeno — ovoj samo 200 for. dopitano, sliedeće zaključeno:

1) za svaku obćinu iz tog novca nabaviti po dvie Dzierzonove košnice;

2) pošto je svota subvencie u istinu premalena, to se zaključilo: za ovu godinu nabaviti samo jednog bika i to algavske pasmine, te će se u tu svrhu podružnica ova kroz g. predsjednika Stengla i blagajnika sa gospod. družtvom sporazumjeti, a bik će se ili u Farkašić ili Žažinu ili Letovanić staviti, kako već to taj odbor za shodno pronašao bude. (Konac sliedi.)

GLASONOŠA.

Razne viesti.

U Zagrebu 1. prosinca 1877.

Glavna skupština hrvatsko-slavonskoga gospodarskoga družtva. Zapisnik glavne skupštine donieti ćemo u budućem broju ovoga lista, a ovaj put želimo priobćiti svojim štovanim čitateljem kratak, cjelokupan pregled njezinoga dvodnevnoga djelovanja.

Hrvatski narod pokazao je ovom skupštinom toliko učešća za gospodarsko družtvo, toliko patriotične ljubavi i zanimanja za gospodarski napredak svoje domovine, da nam se je srce od radosti širilo, motreć ovaj mnogobrojni, krasni sbor ozbiljnih i inteligentnih lica te slušajuć triezne i mirne njegove razprave.

Sve podružnice bijahu ovaj put zastupane i to skoro sve svojimi predsjednici i najodličnijimi članovi, velika gospoštija Thurn-Taxiska posla svoje prve i najodličnije činovnike, vlastela nekoja dodjoše sama a neka poslaše svoje zastupnike, manjih posjednika i gospodara dodje priličan broj a domaće svećenstvo bje po običaju mnogobrojno zastupano. Upravljajući odbor pribivao je sjednicam u podpunom broju, a vladu zastupahu velem. g. savjetnik dr. Stojanović i g. tajnik Josip Eug. Tomić.

Predmeti dolažahu u pretres redom, kako jih sastavi i razpravam predloži upravljajući odbor.

Na točku I. Izvještaj upravljajućega odbora bude primljen s jedinim izpravkom g. Čopa na onaj passus izvještaja, gdje se veli: „Na kulturno-tehničkom polju nije se tečajem prošle godine mnogo izvelo, pa ako se i koja koristna osnova u tom pogledu porodila, ostalo je kod osnove ili se nije nad početak izvadjanja koračilo, jer ili nije bilo dovoljnih sredstvah ili je manjkala od strane pozvanih organah dovoljna energija, da se započeto djelo dovrši."

Gosp. Čop dokaza brojevi i podatci u ruci, da je ove godine u našoj zemlji na ovom polju toliko učinjeno, da ne može biti ni govora o kakovu nedostatku energije od strane pozvanih organah, na što skupština prista, da se taj passus izpravi.

Na točku 2. ne bje nikakovih opazaka.

Točka 3. osta bez znatnijih promjena. Izpravljena je u razhodu stavka o plaći pokušalištnomu vrtlaru, kojemu bje mjesto 500 for. dopitano 600 for., zatim stavka za uredničtvo družtvenih listova, od kojih bijaše upravljajući odbor zaključio obustaviti pučki list „Seoski gospodar". Na predlog i toplu preporuku više odličnih članova, a navlaš uslied izjave g. zastupnika vis. vlade, da će se za tako koristan list morati svakako naći potrebit novac, bude zaključeno izdavati oba lista kao i do sada.

Na rubriku V. razhoda, stavku *b.* da se nabavi ključica za 600 for., preporučeno je upravljajućemu odboru, da gleda iz domaćega trsja u pokušalištu dobiti što više ključica, kako bi se za taj predmet što manje novca izdalo. Medjutim odobreno je sasvim nastojanje upravlj. odbora, da gleda imati u zalihi uviek što više trsića svih boljih vrsti.

Točka 4. Izvještaj o djelovanju na družtvenom gospodarskom pokušalištu i loznjaku primljen bi na ugodno znanje. Glede pokušaja za aklimatizaciju izjavljena bi želja, da se sjeme i gomolje plodina, koje se dobrimi ukazaše, razdieli za plaću podružnicam, da se ovako dobre plodine po svoj zemlji što brže razplode.

Ovoj želji obreče odbor, da će savjestno zadovoljiti.

Prema točki V. popunjen je upravljajući odbor mjesto pokojnih vriednih domoljuba Petra Zoričića i grofa Kulmera te odstupivšega odbornika g. Franje Pokornoga gospodom: **Franjom Gašparićem, Antunom Čopom i Franjom Königom.**

Začastnimi članova družtva imenovani su na predlog odbora gg.: A. E. Komers, predsjednik c. k. kulturnoga vieća u Pragu; Rudolf Demel, predsjednik gospodarskoga družtva u Olomucu; vitez Abrahamowicz, predsjednik gospod. družtva u Lavovu; barun Arthur Hohenbruck, c. k. minist. savjetnik u Beču i dr. Bleiweis u Ljubljani.

Dopisujućimi članovi: A. Šokarac, tajnik gosp. družtva u Biogradu; Karl Folz u Lincu, Kosma Schütz u Celovcu, Fr. Müller u Gradcu, G. Grlinski u Lavovu i Ferd. Hiller u Pragu.

Svršiv ovako više nutarnje poslove družtva, uze skupština najprije pomno slušati razprave izvjestitelja o stavljenih u programu važnih narodno-gospodarstvenih pitanjih, a tada predje na debatu, koja bijaše za cieloga svoga trajanja veoma živahna i zanimiva. Mi ćemo prema važnosti toga predmeta o njem napose govoriti, a sada nam je samo jošte spomenuti, da je iza obavljena programa stavljeno nekoliko veoma važnih predloga, od kojih je jednoglasno primljen sliedeći gosp. F. Folnegovića:

„Skupština gospodarskoga družtva zaključuje obratiti se predstavkom na visoku kr. zemaljsku vladu, u kojoj se ima obrazložiti zahtjev, da se kralj. katastralna procjenbena povjerenstva pri odmjerivanju čista prihoda od zemalja naročito vinograda drže cienah, kakove je zakonski članak hrvatskoga sabora od 10. siečnja 1876. za odkup gornice ili desetine te činzenih prihoda opredielio".

Prigodom ove skupštine izašla je od družtvenoga tajnika posebna knjiga poput te ruke običnih ljetopisa; u njoj ima izvan izvještaja o ovogodišnjem radu jošte izkaz o novčanom stanju družtva, račun za g. 1877., proračun za 78. te mnienje upravlj. odbora o nekih zakonskih osnovah.

Utemeljiteljni članovi. Kao utemeljiteljni članovi pristupili su k gospodarskomu družtvu p. n. gg. Mane pl. Vraniczany-Dobrinović, Eduard Suhin, kr. školski nadzornik zagrebački, Vjenceslav Jurković i Franjo Türk.

Natječaj.

Kod uprave gospodarskoga pokušališta hrv.-slav. gospodarskoga družtva u Zagrebu popuniti će se mjesto vrtlara početkom 1. ožujka godine 1878., s kojom su službom skopčana sliedeća beriva: bezplatni stan u sgradi pokušališta sa potrebitimi remisami, uživanje jedne parcele zemljišta za sadjenje povrtelja u svrhu vlastite uporabe, zatim 10 postotakah od čistoga dohodka od svih proizvodah, napokon godišnja plaća od 600 for. a. vr.

Natjecatelji za ovo mjesto, treba da vjerodostojno dokažu:

1. krstnim listom svoju dobu,
2. da su vrtlarske nauke svršili na kojem oenologičko-pomologičkom zavodu ili da imadu višegodišnje prakse u vrtlarstvu, vinogradarstvu i voćarstvu,
3. da su vješti hrvatskomu ili drugomu slovenskomu jeziku,
4. imaju dokazati svjedočbami dosadanje svoje zanimanje budi u javnoj, budi u privatnoj službi.

Ovako podkriepljene molbenice imadu se odpraviti na upravljajući odbor hrv.-slav. gospodarskoga družtva u Zagrebu do zadnjega siečnja godine 1878.

„Upravljajući odbor".

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva **Vlastimil Vichodil.**

Broj 24. U Zagrebu 15. prosinca 1877. God. XXV.

Izlazi svakoga 1. i 15. na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 3 for. Oglasi se primaju, te se izim erarne pristojbe plaća za svaki redak, štampan običnim tiskom 5 novč. Za inače štampane oglase prema veličini prostora.

Poziv na predplatu.

Ovim brojem zaključuje **„Gospodarski list"** četvrtinu stoljeća svoga obstanka te javlja svomu štovanomu obćinstvu, da kani i nadalje hrvatskim gospodarom biti prijateljem i savjetnikom.

Tko pregleda dvadeset i peti tečaj ovoga lista, uvjeriti će se, da je u njem sakupljena tolika množina znanstvena i praktična materijala za uputu u umnom gospodarenju, da hrvatskoj knjizi na čast služi a svrsi za kojom ide, liepo odgovara. Nu pomnjiv pregledač opaziti će i to. da su, izuzam dva tri tečaja, što izadjoše onih godina, kada su nam gospodarske podružnice bile jedinim narodnim nešto slobodnijim sastaništem, za ovaj list premalo radili naši seoski gospodari bilo perom bilo preporukom.

Uredničtvu se koncem prošloga tečaja pričinilo, da se u tom pogledu stvar okreće na bolje te je s čvrstim pouzdanjem obreklo, da će se u upravo iztičućem tečaju moći izkazati plodom pera mnogih naših strukovnjaka. Nada ga žalibože iznevjerila te ono može na prstih jedne ruke izbrojiti malo ne sve ovogodišnje suradnike; ali zato nam se ovi zavjeriše, da će tim pripravnije ovomu listu žrtvovati svoje vrieme i svoj rad.

Jednom se srećom ipak za ovu godinu može uredničtvo liepo pohvaliti, a to je mar i vještina skoro svih podružničkih tajnika, koji sastavljahu i za list udešavahu sjedničke zapisnike tako liepo i vješto, da su dostojno izpunjivali u listu mjesto strukovnih razprava.

Oslanjajuć se na podporu ovih i ostalih svojih prijatelja, obećajemo našim gospodarom, da će u „Gospodarskom listu" nalaziti u svakoj zgodi i nezgodi savjete, pouke i ponuke na što bolje i shodnije gospodarenje.

Nu vrstnoća i shodnost lista puno zavisi od množine i točna plaćanja njegovih predplatnika, naročito illustracije, koje u nas najprije listovom zakreću vratom ako nemaju upravo obilate podpore, donositi ćemo samo onda, ako nam broj ne samo predbrojnika već i predplatnika što to naraste. S toga molimo sve prijatelje umnoga gospodarenja, da nam nastoje steći listu što više predbrojnika.

Oblik, način izdavanja, i svi uvjeti predbrojke ostaju kakovi su bili i prošle godine t. j. „Gospodarski list" stoji u Zagrebu pošiljan u kuću a vani poštom na godinu **3 for.** a predplatu prima upravljajući odbor hrv.-slav. gospodarskoga družtva u kući grofa Jellačića u staroj kazalištnoj ulici u Zagrebu.

Uredničtvo „Gospod. lista."

Koja sredstva trebalo bi poprimiti, da dodje hrvatsko vino na glas u svjetskoj trgovini?

Prodjemo li diljem našu domovinu Hrvatsku motreći sadanji stališ našega vinogradarstva pa ga prispodobimo sa onim prije kakvih 15 godina, to ćemo opaziti i priznati morati: da se u nekih vinorodnih predjelih znatan dapače prema kratku tom vremenu proti očekivanju veliki napredak učinio u vinogradarstvu.

Umniji vinogradari posadili su u mnogih predjelih velike prostorije izabranimi najplemenitijimi vrstmi čokoća, posadiše ga kako valja, i goje ga kako valja umno na uhar godimice većega i plemenitijega priroda.

I puk naš, gdje mu nije nestajalo dobra primjera i pouke, pa osvjedočivši se na vlastite svoje oči o dobroti plemenitijeg nasada, počeo se takodjer povadjati za umnijimi svojimi susjedi, te gorji nasad zamienjivati plemenitijim, i vinograde svoje bolje i marljivije obradjivati.

Što se berbe tiče, spremanja šire i dalnjeg odgojivanja šire i mlada vina, pokazuje se i u tom svestrani napredak. Umniji dakako vinogradari, dopuštaju li im iole sredstva, sve rade da što moguće plemenitiju kapljicu proizvedu. Isto tako počeo je mjestimice i puk odabirati grožđje, drži više do čistoće vinskog posudja, većom brižljivošću nastoji oko vrenja šire — i pretakanja mladog vina za dobe. Imućniji dapače grade si pivnice za očuvanje vina.

Premda se indi priznati mora, da se je učinio veliki napredak toli u vinogradarstvu koli i u proizvadjanju boljeg vina, to se ipak ima još mnogo željeti, mnogo nastojati oko toga, da se u dostatnoj kolikoći toliko izvrstna vina proizvede, da bude ono valjano i prikladno za veću trgovinu — te po tom za izvoz te ujedno nastojati, da se odklone vrlo mnoge zapreke, koje tomu na putu stoje.

Medju takove zapreke spada, osim još dabrano debele neukosti u svakom obziru i zastarjelih predsudah toli što se vinogradarstva, koli i proizvadjanja i manipulacije vina tiče, navlastito jošte i nedostatak potrebnih u tu svrhu sredstva, kao što su: shodne pivnice, zatim u obće vinsko posudje itd. S nedostatka tih sredstva biva, da uz obilje makar najboljeg materijala t. j. grozdja, nije moguće pučanstvu spremiti širu i postupati š njom i mladim vinom, kako bi trebalo da bude.

K pomenutim nedostatkom pridružilo se još izopačivanje vinâ — tako zvano kršćenje, čemu su stavili početak nesolidni trgovci, dapače ga uprav potaknuli!

Prema tako obstojećim okolnostim, hoće li se: da se pridigne vinarstvo i solidna vinska trgovina sa čistom dobrom robom, to bez da potrebu toga iztičem za naše eminentno vinorodne krajeve u Hrvatskoj, bio bih nazora:

Na dva načina dala bi se postignuti svrha ili cilj upitnoga predloga.

I. Nastojati bi se moralo:

a) da se izpitaju naši vinorodni priedjeli, koje vrsti čokoće gdje najbolje uspieva, te koja vrst radja u razmjeru prema kolikoći najpitkijim vinom, a koja najplemenitijim?

b) da se nastoji u tih predjelih u svrhu što točnijega takova izpita osnovati i u život privesti uzorne vinograde. Jer se puk povadja samo za onim, što očigledeć vidi da veću korist nosi, dočim teoriji za pustu nauku nevjeruje.

c) da se prema tomu nastoji odgojivati dovoljan broj korenjaka — koji bi se mogli uz najjeftiniju cienu podavati puku. Te bi se ujedno u uzornih vinogradih imalo pokazivati kako se imadu umno saditi i gojiti korenjaci; i dokazati praktično, koji je najbolji način ogoja čokota i gledeć na njegovu trajnost i rodovitost.

Da se pako nevaljan, inače zdrav i ne odviše star čokot ne mora hametom krčiti, to bi vrlo probitačno bilo da se puk očigledce poučava kako se čokot oplemenjuje ciepljenjem.

d) ustanoviti bi se imale nekakve nagrade, koje bi se podieljivale najmarljivijim vinogradarom, koji bi naime gojili čokot najumnije i to u redovih, da se i tim načinom sklonu vinogradari na umniju ogoju vinove loze, pa da se time neka odšteta dade onim, koji su u svrhu poboljšanja svog vinograda, stari nasad izkrčili.

e) nastojati bi se moralo, da se vinogradari odluče na berbu, kad grožđje podpuno dozori. Zatim da bolje od gorjega odabiru, i svaku vrst na pose spremaju, obdržavajući svagdje što veću čistoću. Sakupit će se tako izvrstan materijal, iz kojega će moći uman vinar proizvesti najplemenitiju kapljicu.

Nu sad sliedi tekar posao, i to posao kojemu će kasno dorasti naši vinogradari zbog vrlo mnogo neodklonivih zapreka. To je posao pivničarstva, kako da se izvrstan materijal porabi, da se iz njega što najplemenitije vino odgoji.

Za taj posao da se cilju privede, treba izučenih vinara. A da se takovi dobiju, trebalo bi vinarske škole, u kojoj bi se mogli naši mladići budući vinogradari i vinari temeljito u vinogradarstvu navlastito vinarstvu poučiti i naobraziti, da budu u tom poslu pravi strukovnjaci teoretički i praktični naobraženi.

Kada budemo imali tako strukovno naobraženih vinara, tada će lahak posao biti, da se u pojedinih vinorodnih predjelih ustroje uzorna pivničarstva pri mogućnijih vinogradarih. Tuj će se dati opet prilika i sgoda svakomu, da na vlastite oči gleda i vidi, kako se ima počam od berbe postupati širom — i mladim vinom, da se odgoji što bolje vino.

Sve bi to dakako unaprediti mogli takodjer tako zvani putujući učitelji svojimi praktično poučnimi predavanji.

Ovo je jedan način, kojim bi se mogla polučiti cilj upitnoga predloga. Ali jedno, ovaj način vodi drugim putem do mete. Drugo, u prilog bi išao tek imućnim gospodarom, dočim bi se njim slabo okoristili manji posjednici, jer premda bi i ovi proizvadjati mogli plemenitije grozdje, t. j. materijal vinski, ali rad siromaštva manjkala bi im dalnja sredstva za proizvedbu valjanog vina. Kako je svim poznato, našim seljakom manjka razno po-

sudje, pivnice itd. A treće napokon, na taj način nebi se dala proizvadjati dostatna količina vina jednog karaktera za vinsku trgovinu, što uprav treba, jer se to traži.

S toga mislim, da bi bio drugi način preči i sjegurniji, da bi se njim prije postigla željena svrha, a taj je način u kratko ovaj:

II. U svih većih i na glasu stojećih vinorodnih predjelih morala bi se ustrojiti vinarska družtva ili od samih okolišnih vinogradara poput one u Nekarsulmu ili družtva na dionice sa dostatnom glavnicom. Ili bi se morao koji uman, solidan bogat trgovac sám takva posla prihvatiti. Na primjer budi navedeno:

U Sv. Ivanu Zelini ustrojilo bi se vinarsko družtvo. Ovo družtvo obuhvaćati bi moglo sav vinorodni priedjel počam od Visokog svu Hrašćinu, Bedeniću, Sv. Ivan, Zelinu, Moravče, Kašinu pa ćak i Vugrovac.

Da bude takvo vinarsko družtvo na dobru temelju osnovano, da izbjegne svakoj prevari, primjesi bud vode ili ričetu vinskom od sto vrstih grozdja proizvedenom, to niti bi smjelo kupovati šire niti vina — osim možebiti od posve umnih uz to pouzdanih vinogradara, već uprav kupovati bi moralo samo sgoljno grozdje. Kako bi zatim račun sobom donosio ili svaku vrst grozdja na pose za plemenita vina, ili više vrsti skupa na vagu po metričkoj centi, ili bi preuzimao takodjer žmetke (kljuk) t. j. sgnječeno grozdje.

Vinar imajući takav čist vinski materijal u svojih rukah, radio bi š njim po propisih ustanovljenih od najumnijih vinara što treba, — dok bi proizveo zdrava i tečna vina stolna ili prema plemenitim vrstim najplemenitija. Tako bi mogao usavršiti vino, da bude prikladno za najdalnju odpremu putem trgovine.

Mislim da mi netreba izticati, koja bi sredstva trebalo družtvu za proizvedbu vinâ, to znade svatko, koji se iole bavio proizvadjanjem vina ma bilo kako na malo.

Nu valja mi iztaknuti po stečenom izkustvu i osvjedočenju, da bi to mogao biti jedini najuspješniji i najpreči način, kojim bi se pridiglo naše vinarstvo, i kojim bi se pomoći moglo našemu osiromašenomu seljaku vinogradaru.

Tim bi se načinom ujedno dao shodno upotrebiti i podpuno izcrpiti sav onaj ogromni vinski materijal, što no ga radjaju naši vinorodni priedjeli, — da donese što veće koristi i pojedincem i ukupnomu narodnomu gospodarstvu.

Da se takav podhvat izvesti dade svjedok nam je vinorodni predjel Nekarsulm u Virtemberžkoj*), gdje su sámi okolišnji vinogradari dionici po njima ustrojenomu takovu družtvu. Svjedoci su nam tomu i neki bečki vinari i trgovci vinski koji su tako radili u Dalmaciji kao na primjer Leidenfrost, koji nakupova tamo grozdje, pa je sám svu dalnju radnju obavio. A bit će po svoj prilici da se tako radi i u Francezkoj.

Neprecienjene koristi bile bi takova podhvata po svekoliko vinogradarstvo i vinarstvo hrvatsko, jer

a) vinar bi mogao proizvadjati iz čista i dobra materijala prema trgovinskoj potrebi bud najizvrstnija fina mirisava vina, bud lakša stolna zdrava vina, koja se traže. On bi mogao kroz sve faze razvijanja pratiti i pod okom držati vinski materijal do podpuna usavršenja vina, te jamčiti za valjanost svog pzoizvoda;

b) sav vinski bolji materijal (grozdje) skupljao bi se u vješte ruke, te nebi s neukosti vinogradara na uštrb i pojedinaca i narodnog gospodarstva propadao;

c) podpuno bi se mogli izcrpiti svi ostanci vinskog materijala, koji naime preostanu nakon dobljena vina, kao što su: komine (trop), droždje i birsa; što sada većinom propada na uštrb gospodarstvu, jer se na malo neizplaća da se rabi u kakve svrhe, — a novija znanost i umienje znade sad iz svega toga najizdašniju korist vaditi;

d) osiromašenomu pučanstvu, neimajućemu često ni jedne valjane i zdrave bačve, te često neimajućemu više do nekoliko hektolitara šire, koju nema kamo spraviti, nit može odmah prodati, te se potepe ili pohabi, — pomoglo bi se na taj način, dočim bi samo obrao grozdje, odvesti ga mogao u družtvenoj presjeki doužtvu, te ga tuj unovčiti. Nebi li se time siroti prištedio zajedno veliki trošak na preše, kleti, badnje itd.?

e) netvrdim smjelo, reknem li, da bi se ovim načinom kakovih sto tisuća forintih pričuvalo narodnomu gospodarstvu, koja propada sa štete koju imadu vinogradari često, što im se vino zbog raznih uzroka pohabi i posve izkvari;

f) silno bi se tim načinom podiglo u obće vinogradarstvo; jer pošto bi se izvrstne vrsti grozdja skuplje plaćale, to bi svatko nastojao rad svoje koristi, da što plemenitije i ljepše grozdje proizvadja, nasadjivao bi s toga vinograde plemenitijom vinskom lozom. Ništa bo čovjeka nepotiče toliko na radinost i na poduzeća kakova, nego očevidna korist, koja mu odatle sigurno poteći mora, napokon

g) pridiglo bi se vinogradarstvo i vinarstvo navlastito i po tom, što bi se tim načinom doznati moglo i konštatirati, koja vrst čokoća prema stvojstvu tla u kojem vinorodnom predjelu najviše radja, koja daje najplemenitije vino, te koja uz priličnu količu radja pitkim stolnim vinom.

Ovo su tolike kor'sti, koje se neće nikad drugim načinom postignuti, te bi to bio podhvat od tolike blagodati po našu domovinu Hrvatsku, da se nemože dovoljno procieniti. Kakvi su naši vinorodni priedjeli sgodno ležeći, to se može smjelo tvrditi, da bi se tako naša vina usavršiti dala, da bi se mogla sa svietskimi vini natjecati.

Priznajem, da takav podhvat nije lahak, da bi se imalo navlastito u početku mnogo potežkoća nadvladati. Treba tuj novca — trebalo bi nadvladati zastarjele obljubljene navade, sviet bi se u početku ustručavao prodavati sgodno grozdje, ali opaziv brzo svoju korist, sklonno bi se na to. Trebalo bi tu dakako kao i pri svakom drugom poduzeću ozbiljne odlučne volje, poduzetna duha, uztrajnosti — i duha zadrugarstva — ali tad bi i bio pospo od neslučene velike koristi.

---

*) Vidi vinogradarstvo od Stražimira str. 210. Op. ur.

Usljed ove razložbe, stavljam sljedeće resolucije:

1. Da se ustroji vinogradarska i vinarska škola poput one u Klosterneuburgu — makar manjim aparatom — na državni trošak.

2. Da se ustrojavaju vinarska družtva kako bi se već gdje dalo, ili od samih okolišnih vinogradara poput one u Nekarsulmu, ili vinarska družtva na dionice, kojim bi solidni vinski trgovci na čelu stajali.

Oživotvore li se ove dvie resolucije, to će sve ostalo sámo po sebi sliediti, te postignuti sve one koristi, koje su iztaknute gore pod stavkom II., pa i navedene one pod I. u život će stupiti.

Zato sl. skupštini hrvatsko-slavonskog gospodarskoga družtva ove dvie resolucije preporučam što toplije da je prihvati i shodno odluči da se izvedu.

Na dolnjoj Zelini dne 28. studenoga 1877.

Dragutin Stražimir,
kr. kult. viećnik i predsjednik gospod. podružnice.

Ovogodišnja pčelarska ljetina.

I. Izvještaj gosp. župnika Milana Kučenjaka.

Možda će biti od koristi, da se u „Gospod. listu" ubilježi, kakova li bijaše za pčelare godina 1877.

Prošlu zimu prezimile su pčele prilično dobro. Dašto, biti će uginuo kojegdje neki te neki pčelac, ali bez toga prodje malo koja zima.

S proljeća, kad je cvietala vrba i mladoliesje, bijaše podosta toplo. Nu druga polovica travnja osvanu snježna i studena, te je pod konac bilo i mraza. Niti svibanj nije bio najpogodniji. Mraza imadosmo i u svibnju. Taj je mraz nahudio voćkam, kao što mjestimice i nesmiljeni jug, koj je osobito razvio krutu svoju energiju, kada su cvale kruške i jabuke.

Lipanj, srpanj i kolovoz gotovo nevidješe kiše. Livade su u pravom znamenu rieči izgorjele.

Najizdašnija jesenska paša za pčele, helda, zacvietala je kukavno u kolovozu, kad je žega bila najveća, (33° R. u hladu). Kasnije helde cvale su mjeseca rujna, a taj bijaše hladan. Ta studen u rujnu kriva je, što nije pravo dozorilo niti grožđje. Da je rujanska kiša pala u kolovozu, a rujan da je bio kakav kolovoz, bilo bi barem od poznijih helda više meda, a u vinogradih bilo bi se nabralo boljega vina.

Druge polovice rujna, dne 19. već je bilo jesenskoga mraza. Peći moradosmo ljetos ložiti već u rujnu. Tek listopad bio se je o Terezinju opoštenio, ali za pčele bilo to već prekasno. Na pčelarsku ljetinu nije mogao više uplivati listopad.

U prkos nesmiljenim ovim obstojnostim nanosile su pčele ljetos ipak više meda od lane, te se poprieko može reći, da je ovogodišnja pčelarska ljetina bila sriednja.

Što se tiče naravnih rojeva, njimi se ova godina ne može pohvaliti. A to nije baš ni čudo. Primjerice da spomenem, ja sam zamietio 1. svibnja ove godine, kako mi neki pčelci izganjaju žive trutove a ieglo trutovsko uništuju. Tomu bijaše kriva studen. Po tom nije bilo druge, nego praviti umjetne rojeve, a ti su se ponesli dobro.

II. Izvještaj g. A. Matoša o pčelinjaku gospodarskoga družtva.

Za pčelinjak, što ga je prošle godine upravljajući odbor dao smjestiti u svom pokušalištu, nabavilo se 7 košnica i to tri pomične i četiri nepomične po sustavu Berlepševu. Da ovim pčelcem nije bilo neprestane, brižne njege, ne bi jim više traga bilo.

Osobito ona 4 u pokretnih ulištih smještena, 14 dana na putu željeznicom iz Tovarnika u Zagreb istom polovicom travnja nadošla pčelca, trpila su transportom neizmjerno, te ne imadjahu sigurno više do 2000 pčela svaki pojedini. I ona tri u prostih košnicah smještena pčelca stojala su dosta lošo, a još k tomu cielim skoro svibnjem trajaše nadošlo zlo vrieme, te smo sretni bili, da ti pčelci ostaše bar živi; o kakovom razplodu nije se dalo ni pomisliti. Ali poleg svih tih nedostataka dadoše 4 iz mobilnih i jedan iz nemobilnih košnica (doduše veoma kasno u lipnju) po jedan roj prvenac, koji su po našem očekivanju skupa sa starimi izrojenimi izgledali dosta lošo i mršavo. Manjak hrane do travnja buduće godine nadomjestio jim se suviškom drugih jačih pčelaca. Radi toga moradoše se skoro svi pčelci, počam od travnja dojdućeg proljeća umjetno prehranjivati sve do prve nadošle paše. Da je u tom pogledu bilo zgodnije prehranjivati je raztopljenim čistim bielim sladorom, nego li preskupim medom, razumieva se samo po sebi. Tako je stojalo naše pčelarenje i pčelarstvo lane. Sada da vidimo kako je s njim ove godine.

Tih 12 pčelaca prezimilo je stranom sretno, stranom pako postradaše s lijavice (srdobolje) ali ipak ne u toliko, da bi možebiti koj pčelac glavom platio. U dobri čas opazismo tu pčelsku zimsku bolest, ugrabismo prikladan sunčan i topao dan u siečnju, te iznesosmo iz njihova zimskoga stana van na svoje mjesto, gdje se očistiše i izliečiše. Od tih dakle 12 stranom dobrih, stranom lošo prezimljelih pčelaca, koji su ponamješteni u ulišta po sustavu Berlepševu, Ročićevu i moravske pčel. zadruge pa u tri proste košnice, polučilo se je ove godine polag svih tih a osobito proljetnih vremenih nepogoda i uz jadnu cvjetanu, koja ne mogaše radi zlih klimatičkih odnošaja napred, ipak toliko, da smo dobili sedam rojeva prvenaca.

Ovi su dakako uslied dugotrajne ljetošnje suše opet dosta loši. Radi toga porazdielio se suvišak jakih pčelaca stranom medju slabe rojeve i izrojivše se slabe pčelce, stranom opet ostavilo se nješto suviška u okviri sagradjenom saću za nepredvidjene slučaje budućega proljeća. Medju timi pčelci ostadoše ljetom dva stara pčelca i jedan pčelac bezmatični, kojim se nikako nije dalo pomoći. Radi toga spojiše se pčele tih bezmatičnjaka medju druge pčelce, stranom opet spravljene za buduću porabu. Sada dakle stoji u pokušalištu 16 valjanih, dostatnom hranom obskrbljenih, svojim načinom za zimu spravljenih dobrih pčelaca kojimi će se moći na godinu racionalno i koristno postupati. Osim trijuh pčelaca mobilizovani su svi ostali, te se je ove godine već osim te velike prednosti dobilo obilnoga praznoga radiličnimi stanicami u okvirih sagradjenoga saća, koje je shodno upotrebljeno velika prednost

i neprocienjeni kapital za svrsi shodno pčelarenje. Tim je dakle učinjen velik korak napred, te ako se pod takovimi traljavimi okolnostmi vremena uza svu muku nije još med prodao, postiglo se ono ipak 13 mobilizovanih valjanih pčelaca, postiglo se obilno radilično saće, koje zlata vriedno moći će se kod budućeg pčelarenja upotrebiti koristonosno. Jer samo jaki, shodnom branom za zimu providjeni pčelci, pa uzato obskrbljeni radiličnim u okvirih sagradjenim saćem, daju sigurnu garanciju našemu očekivanju i svrsi shodnom pčelarenju. Dojduće godine istom, moći će gospodarsko družtvo glavnu skupštinu točnimi brojevi izvjestiti, koliko jaki, po današnjih načelih odgojivani pčelac odbacuje godišnje dobiti.

Nadalje nabavilo se je u apističnih spisih toli hvaljeno umjetno saće za ovogodišnji pokus. Ja se ipak ne bojim spomenuti njegove mane, a te su, da ono pocrni prije od naravnoga, nema one zahtievane finoće i gladkoće, grubo je i nešto debelo, radi čega smeta nekim načinom u takovih stanicah razvijajućega se crvića t. j. pčelca. Ako dakle za novošću i kuriozitetom ne težimo, ako si neželimo prazniti žepa, nenabavljajmo umjetnog skupocienog saća, kojeg ipak pčele moraju preradjivati i pri tom dangubiti.

Budućega ljeta nabaviti će se talijanska pasmina pčela i njom eksprementirati. Biti će nam čast i osobito drago uzbudemo li mogli pri budućoj glavnoj skupštini iznieti na javu naše savjestne i bezpristrane posljedke o toj hvaljenoj i kudjenoj pasmini pčela.

Ujedno se primjećuje, da se u družtvenom pčelinjaku ne namjerava tjerati pčelarstvo u velike tə industrialno.

Na svršetku spomenuti nam je jošte, da je upravljajući odbor nabavio, a stranom dobio sjemena pčelarskoga bilja, koje je posijano oko pčelinjaka, nu silna žega i tuj je sustavljala naše nastojanje, jer nam je spalila bi reći u klici mlado bilje, te nam ne ostaje, van na godinu početi na novo isti posao, dao Bog s više uspjeha!

Neuspješnost gospodarskih družtva bez uzornih gospodarstva.

Kad sam god. 1875. izstupio iz podravačke gospodarske podružnice, naveo sam razlog tomu činu, naime da te podružnice bez uzornih gospodarstva neodgovaraju glavnoj svojoj zadaći. Biti pako članom družtva, koje glavnu svrhu svoju nije kadro polučiti, držao sam od g. 1873. suvišno.

Glavnom pako svrhom smatrao sam, a i sada smatram, neuki puk, koji se sa poljodjelstvom bavi, sklonuti, da prione uz umni gospodarski napredak, i to djelotvorno, naime da budu očevidni uspjesi njegove radnje.

Da pako bez uzorna gospodarstva nije moći ovu svrhu polučiti, obećao sam obširno dokazati, što ponudom vis. kr. zemaljske vlade, da ustrojim maleno uzorno gospodarstvo pobudjen, sada činim.

Prije ipak, nego to dokažem, očitujem, da namjera ovog članka proti nikomu nije naperena, već ide jedino za tim, da održim danu rieč, da pojmove o tom velevažnom gospodarskom pitanju razbistrim.

Da pako dokažem, da mi nije do kakove osobnosti, i da mojim izstupom nesagriešim proti slogi, kojom rodoljubi pregači narodne dobrobiti, obvezani jesmo svako rodoljubno poduzeće, makar glavnu zadaću jošte nije kadro polučiti, podupricti, pristupio sam opet u ponovljenu podravačku podružnicu sve u nadi, da što kroz 40 godina obstanka ove podružnice nije učinjeno, možebit pod svakog priznanja hvalevriednim, požrtvovanim našim predsjednikom, a naročito pod rodoljubnom sadanjom vladom, makar i sa nemalenom mojom žrtvom sada izvedeno bude.

Što pako u sliedećem članku pišem po Horskijevih nazorih, koje čitajuć u prilogu k sedmoj njegovoj propovjedi“ toli silnom, osvjedočujućom moći na me djelova, ut quamquam semper non valet debuerim jurare in verba magistri me to jest, da su se ovi nazori o neuspješnosti gospodarskih družtva bez uzornih gospodarstva pretvorili tako rekuć u put i krv moju. Tvrdim dakle

I.

Gospodarske podružnice bez uzornih gospodarstva ne mogu glavnu svoju svrhu polučiti, dakle potrebna su uzorna gospodarstva.

II.

Ova gospodarstva onda budu od zamašne koristi, kada uz postojeće budu još občinske gospodarske podružnice uvedene.

Kako glede svake grane narodne radnje, da u ničem neima stanke (nepomičnosti) već neprestana naprezanje sve poboljšati, usavršiti, u svem napredovati, i da svaki, koji ništa neradi, ili radi kako su predji radili, već nazaduje, jer ga drugi preteku, te tako mora zaostati. Dakle i u gospodarstvu moramo po duhu vremena napredovati.

Istina, sa zahvalnošću priznati se mora nastojanje gospodarskih družtva gospodarski napredak uspješiti. Po tih družtvih moći je, i imala bi se ova svrha polučiti, ako praktično posluju, prikladna sredstva uporabe i glavnu stvar, sastojeću u tom, da poluče uspjehe svog djelovanja, i da iste od vremena do vremena izkažu — nepuste iz vida. Samo u tom slučaju odgovaraju svojoj zadaći gospodarska družtva.

Ali uzprkos revnog poslovanja tih družtva, žalibože dosele neprimjetismo praktične uspjehe njihovog poslovanja kod posjednika malenih gospodarstva. Rad njihov jošte nebijaše povodom uvadjanja reforme u načinu težatbe naših seljana poljodjelaca, niti bijaše povodom očivestno većeg, a što je glavno, uztrajno većeg priroda.

Ovaj mar za pouku u gospodarstvu kroz stvaranje gospodarskih učiona, zavoda i ratarnica jest dakako najveća zasluga ovih družtva, osobito naše vlade i sabora. Nu ovim načinom skrbi se samo za buduće naobraženje naše mladeži, potomstva našeg.

Ali i sadašnjost svoje potrebuje, i živući imadu svoje potrebe, prava svoja na bitisanje.

Evo radećih poljodjelaca, imajućih zadaću stvoriti hranu za sav narod, rád njihov, duševna i materijalna njihova sila potrebuje pouku, podporu, da budu njihovo

i njihovog potomstva bitisanje osjegurano; — praktički, poslujući gospodari, naročito mali posjednici, bivši kmetovi takodjer potrebuju svoju pouku. i to načinom, da se o neizdašnosti, neshodnosti dojakošnje težatbe podpunoma osvjedoče, i da se sklone prionuti uz umnu — naprednu težatbu.

Za udovoljiti ovomu zahtievu, neodolivoj ovoj potrebi, nedostatna su sredstva dosele po gospodarskih družtvih rabljena — naime pouka putem koledara, novina, i razprave o nekojih nesustavno, već samo slučajno u gospodarstvo zasjecajućih pitanjih, niti izložbe marve, ratarskih strojeva, natjecanja s plugom, i prodaja marve i ratila putem žriebanja.

Neima nikoga, koji bi dosele u stanju bio, niti ga ne bude, u obće upravo je nemoguće putem od gospodarskih družtva dosele prihvaćenim svoj posjed sistemizirati i uztrajno obilniji prirod dobiti.

Domaća i inostrana gospodarska družtva već čestokrat tužahu se, da gospodarske knjige na ratare odveć malo uplivaju, i da ogromne gomile gospodarskih tiskanica nisu kadre muža — poljodjelca — odvratiti od starodavne težatbe, a voditi ga k vlastitomu boljku.

Isto tako sabiranje i obnarodovanje članaka o raznih, u nikakovom savezu nestojećih gospodarskih predmetih, nije kadro ustrojiti nuždnu osnovu (system) gospodarstva, makar da se posjednikom sitnih gospodarstva u mnogih i raznih spisih i gospodarskih knjigah sve novo bolje i napredno sustavno predstavljalo.

Jasno je dakle, da dojakošnjim načinom gospodarske podružnice nisu kadre glavnu svrhu uspješno promaknuti.

Potrebno jest dakle, i obvezan sam drugi način predložiti, kojim se bolje, sjegurnije i brže namienjena svrha poluči.

Izkustvo pako kaže samo jedan jedini put, kojim je moći na ratare kroz pouku uspješno djelovati.

Prije ipak, nego naznačim, odkrijem ovaj način, moram primjetit, da se varaju oni, koji bezuslovno tvrde, da naši poljodjelci sasvim bi bili indolentni ljudi, da tobože ništa nemare za uvadjanje i rukovodjenje neobičajnih (novih) ratarskih strojeva, kao niti za pouku i praktične gospodarske novotarije. Istina oni se drže — kakono se kaže pijan plota — dotle (kao svaki razboriti čovjek) čvrsto onoga, što su dosele vidili, imali i činili, dokle se neosvjedoče, da je novo bolje i koristonosnije.

Ovo pako osvjedočenje mora se našemu seljaku poljodjelcu pružiti na očevidni način, i kroz sve moguće vlastoručne kušnje, sa istovremenom shodnom poukom. Onda istom prihvaća no što je bolje i koristnije, jer i on osjeća, da uslied povišenih troškova težatbe, poreza budi državnih, domaćih, budi obćinskih i vlastitih novih potrebah, po starom načinu obradjivanja dobar svoj račun već neima, naime dovoljni prirod, prihod tim manje, ako ciena prirodnina bude pala, kako zbilja je vrlo promienljiva i čestokrat osjetljivo pada.

Ovakovo pako osvjedočenje i pouku kroz očevid i kušnje može si naš ratar jedino kroz shodno zasnovana (sistemisirana), za orbu (rad), sjetvu i žetvu prikladnimi ratarskimi strojevi obskrbljena uzorna gospodarstva polučiti, jer praktična i uspješna je samo ona pouka, koja davnoj gospodarskoj težatbi priviknuta ratara jednostavno, očevidno lahko prihvatljivo i podpunoma osvjedoči, da se gospodarstvo drugim načinom jošte bolje, unosnije, dakle njemu na izdašniji prilog voditi dade, nego dosele uporabljenim načinom, makar dosele najboljim držanim. Naši ratari nemaju dovoljna vremena k čitanju niti pregledavanju odaljenih gospodarstva, zato potrebno je, da gdje na blizu, mjestnim odnošajem odgovarajuća uzorna mala gospodarstva posjeduju, gdje bi mogli k nedvojbenomu boljku vodeću težatbu svestrano vidjeti, proučiti i spoznati, te zajedno sravnajuć svoje i susjeda gospodarsko stanje sa stanjem uzornog gospodarstva, pribave sebi podpuno osvjedočenje o puno većoj izdašnosti posliednjeg.

Prvi posliedak toga biti će, da po primjeru uzornih gospodarstva i drugi svoj posjed vremenom — makar i vrlo polagano — budu dali sistemizirati, način težatbe promienili, time pako će se opet drugi uspješno probuditi, te tako, što je novo i dobro će bržje napredovati, nego dosele.

Ovakovu pako pouku u istini moći je sebi prisvajati samo prigodom težatbe uzornog gospodarstva.

Ali dosele samo po Horskijevom kalupu, kao uzorna gospodarstva uredjeni mali posjedi pruže mladeži, gospodarskim podvornikom, družini i posjednikom malih gospodarstva najbolju i najizdašniju priliku, kroz osobno pregledanje, kušnje i osobno osvjedočenje ono naučiti, što je tekom vremena za posvemašnji napredak u gospodarstvu znati neobhodno potrebno, jer uz jednaka uslovja i odnošaje naš seljak, ratar, radje i pouzdanije ide k sebi jednakim, nego k gospodarskim činovnikom i družini velikih vlastelinstva; ovakova uzorna gospodarstva zastupaju gospodarske — učione, zavode, ratarnice osobito uharno, gdje ovih zavoda jošte ne ima.

Iz ovih dakle razloga jasno je, da samo uz uzorna gospodarstva moći jest neuki puk uspješno sklonuti na gospodarski napredak.

Nu da gospodarske podružnice uz uvadjanje ovih uzornih gospodarstva zbilja ovu gore spomenutu svrhu polučiti mogu, morale bi barem u svakoj obćini uvadjati ovakova gospodarstva i nove obćinske gospodarske podružnice. Članovi ovih bi bili svi dobri, marljivi gospodari i sva gospoda, koja se budi kojom mu drago granom gospodarstva u obćini bave. Svaka ovakova obćinska gospodarska podružnica bi sačinjavala jednog člana glavnog gospod. družtva — a članovi ove podružnice na godinu samo bi 20 novč. plaćali. Iz ovoga prinosa bi se namirili troškovi za „Gospodarski list“, godišnji prinos člana glavnoga gospodarskoga družtva, Svaka ovakova podružnica bi morala imati u svom obsegu mjestnim okolnostim primjerno odgovarajuće jedno malo uzorno gospodarstvo — te bi vremenom iz spomenutog prinosa pribavila si ratarske strojeve za naprednu umnu težatbu neobhodno potrebne, i zajedno bi nagradila onog, koji bi upravljao ovim gospodarstvom, dakako svojom imovinom.

Uz ove obćinske gospodarske podružnice bi imale obstojati u svakoj podžupaniji jedna kot. gosp. podružnica, koje članovi dakako bi bili zajedno členovi gosp. družtva.

Ovim načinom, po mom mnenju bi sensim et sensim bujniji život nastao u čitavoj Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji naime u gospodarskom napredku i dobroti naroda žrtvujuć praktične rodoljubne gospodare — makar i polagano sav narod manje više s vremenom prionuo uz gospodarski napredak.

Ovo su samo glavni nacrti moje, davno već gojene ideje — oživotvorenjem koje kao s kakovim kvasom rado bi svu vlastelu — velikog i malog posjeda i sve ostale posjednike srednjih i malih gospodarstva uzdrmati na živahno, i što je glavno, uztrajno sudjelovanje kod uzkrsnuća i napredka umnog gospodarstva.

Ja dakle ponavljam, da bez uzornih gospodarstva gospodarska družtva glavnu svoju zadaću ne mogu valjano polučiti, da dakle uvadjanje ovih je jedan od prvih uvjeta umnog gospodarskog napredka za naš puk; — a da on, t. j. naši poljodjelci zbilja imali budu realnu nedvojbenu korist od ovih uzornih gospodarstva i glavnih gospodarskih družtva, da osim kotarskih gospodarskih podružnica jošte potrebne su radi obilja članova svakako važne obćinske gospod. podružnice.

Pišući ovo, ne mogu članak ovaj zaključiti, da ne izrazim veliku moju radost, što je vis. kr. zemaljska naša vlada radi pospješenja materijalne dobrobiti naroda našega sa uvadjanjem uzornih gospodarstva, odlučila davnu želju, vruću težnju najslavnijeg, žaliboże ljetos umrlog gospodara u državi našoj, Franje Horskija, po mogućnosti i u našoj domovini oživotvoriti. Kako zakonom o ukinuću gornice (žaliboże jošte neizvedenim) tako uztrajnim nastojanjem materijalnu dobrobit naroda svakim mogućim načinom pospješiti, naša visoka vlada predobila si srdca svih rodoljuba, kojim u sadanjem moru ljudske nevolje više leži do polučenja materijalnoga dobra naroda, nego do ideja, istina svima nama mladim i starim svetih, nu jošte neizvedivih.

Pripomenak uredničtva. Mi smo po želji g. E. uvrstili ovaj dopis, premda je i u „Obzoru" jur štampan, a to zato, da ne pomisli cienjeni g. E. da smo pristrani ili da se u ničem ne slažemo s njegovimi nazori. Nu da se možda ne misli protivno t. j. da smo s njim skroz jedne misli, moradosmo dopisu dodati svoje opazke, koje medjutim ne nadjoše u ovom zadnjem ovogodišnjem broju prostora. Ovako ne ostaje nam drugo, već da se g. 1878. povratimo istom predmetu, koj ćemo, ako Bog dade života i zdravlja razpraviti u posebnom članku.

Napredku voćarstva treba složna rada.

(Svršetak vidi br. 21.)

Sada bismo dakle bili na čistu o tom 1. da imamo sjemenište i cjepilnjak za svoj zajednički voćnjak izručiti ga učitelju te mu u ime nadzora dati primjernu nagradu i platiti ili podati potrebite težake; 2. da u tu svrhu uzmemo, ako imamo, zgodno obćinsko zemljište ili da ga najmimo uz godišnju najamninu."

Iza ovakva od prilike govora, imala bi se dati prilika sakupljenim obćinarom, da svaki svoju rekne i da se pojmovi o zametnutom predlogu razbistre. Kako ima svaka dobra stvar većinom dosta protivnika pa kako je težka ma i najbolji podhvat početi ako ne ima jur gotova primjera, kako se je ovdje ili ondje uspješno jur ostvario, kako će i u tom našem sastanku biti ljudi, koji će spomenuti „kako se je ovdje ili ondje takov podhvat izjalovio", kako su u obćini V. zecevi sve cjepove uništili te sada ne ima obćina uz sav trošak nikakve koristi" itd. Predsjednik, koj je skupštinu sazvao ima razbiti takove ništetne prigovore ima opovrći do temelja krive nazore, a navlaš, ako je gdje sličan podhvat zapeo, razjasni da je zato zapeo, jer se nije zanj radilo kako treba.

Pošto budu ovako obćinari za predlog pridobljeni, neka predsjednik ne zaključi sjednice, jer neka bude uvjeren, da nije jošte ništa postignuo, ako mu predlog ne ima više protivnika. Njemu treba i oduševljenih, radinih pristaša. Zato neka nastavi svoj poj posao i to pozivom, da se neka obćinari odmah u današnjoj sjednici izjave, koje će zemljište uzeti ili nabaviti pa prema svojstvu tla toga zemljišta neka prosude, kakovo bi tuj voće najbolje uspievalo. Iza toga neka se proračuna, koliko bi tuj voćaka moglo dobro uspievati, a tada neka odluči odkuda će se cjepovi nabaviti. Družtvo neka se ne razidje, da ne načini troškovnika i da ne razporeže trošak za sve čega će trebati osnivajuć to obćinsko nadobudno čedance."

Ovako od prilike naš česki prijatelj. Razumije se, da će u konkurentnom slučaju razborit čovjek znati, koliko se može držati ovoga naputka, a koliko ga ima promieniti, dotično postupati samostalno prema okolnostim svoje okolice i značaju naroda, s kojim ima posla. Nu svakako neka znade svaki prijatelj naroda, da i ovakovoj plemenitoj nakani kao i svakoj drugoj obćekoristnoj stvari treba patriotične požrtvovnosti i bar nekoliko jednomišljenika, da složnim radom razbijaju prigovore, nukaju malodušne te diele posao bez ikakve nagrade van sviesti, da su učinili domoljubnu dužnost. *S. S.*

Zapisnik

sjednice gospodarske podružnice sisačke, držane 13. rujna 1877. u prostorijah kr. podžupanije u Sisku.

(Konac.)

3) Jer je kod nas ratarstvo na veoma hrdjavu temelju, a to jedino radi pomanjkanja valjanih plugova; to bje zaključeno za preostal novac nabaviti dobrih željeznih plugova te ih medju pučanstvo bezplatno podieliti. (Pravo rekoste. Ur.)

4) Bi zaključeno sl. upravlj. odbor gospod. družtva umoliti, da njeki kvantum sladkog sierka pokusa radi pripošalje.

5) Divljeg hmelja obrekoše poslati gg. M. Vrbec Gjuro Štengel, Gjuro Pajanović i F. Seljan.

VI.

Glede osjeguravajućeg družtva „Slavije" nemogaše tajnik podružnički potanje izvješće podnieti, jer ni u pravilih družtvenih, ni u njegovu zaglavnu računu od god.

1876. ne mogaše naći, koliko se po prilici od pojedinih predmeta osjeguravine plaćati mora; nu prisutni g. Čop obreče, da će on u skoro i ob tome ovu podružnicu izvjestiti.

VIII.

Istina je nepobitna, da smo s novom mjerom i novom vagom račun jednostavnijim učinili; nu istina je i to, da budemo istom toli kolicine kupljene stvari kao i glede novca silno varani. Prije smo 1 funtu govedine plaćali po 20 ili 18 ili dapače 16 novč. a za jedan polić smo plaćali 40 novč. dobra vina. Ma i jeste $^1/_2$ kilogr. znatnije manji od 1 stare funte, ma i jeste litra vina puno manja od polića; ipak se naši trgovci toga nesjećaju, oni novu mjeru i vagu pod stari novac trže. Da budu konsumenti kroz to znatno prikračeni, mislim da je svakomu jasno. Na temelju tome predložio je tnjnik podružnički, da se gospod. družtvo umoli, da ono kod vis. kr. zem. vlade potakne, nebi li se kako mogla opet limitacija barma na meso i kruh uvesti, jer to su dva faktora, koja sviet uzdržaju, a s kojimi se najveća prevara tjera. Predlog otaj prihvatila je podružnica ova jednoglasno, sa pripomenkom, da pošto imade mjesta i to na ladanju u kojih je potrošarina znatno manja od gradske, to ili se tad neka potrošarina sjednači toli u gradu, kao i na selu, ili pak neka se prodaoci mesa i vina limitacijom ograniče. (Niste sámi s tom željom, ali badava Vam trud. Ur.)

Iza toga predloži isti tajnik, da je njemu a valjda i cieloj podružnici znano, kako naši mesari po gradu Sisku, a žalibože i ostali obrtnici, jer jim se valjda nečini potrebno raditi, ili pak prevarom život svoj uzdržavaju, ali svakako na račun svojih kupaca ne samo nedjeljom i na blagdane, već i tjednikom vremena imadu toli na biljaru, ili kugljani ili uz okrugli stol s kartami dangubiti, dočim na crnu kafu svaki dan u kavanu ići moraju; pošto takav način života, jer su vremena skupa, a novca malo, veliku sumnju pobudjuje, da naročito mesari grdno varati moraju, predložio je g. tajnik, da se visoka zem. vlada umoli, da ona naredbu izdade, uslied koje budu dužni gradovi po uglovih gradske vage postaviti, da si svaki kupac uzmogne kupljeno meso dati vagnuti, a obćine da u tu svrhu svoje vage u obćinskih uredih drže: pa pronadje li se koj varalica, da se tad strogo kazni. Predlog taj bi u svoj cielosti prihvaćen.

X.

Gosp. Mirko Šantić učitelj iz Prelošćice pristupio je kao novi član, te bude sa srdačnim „živio“ pozdravljen, te odmah položi prinos od 2 for. i 50 novč. za diplomu a g. Putarek učitelj iz Palanjka 2 for. Time bi sjednica zaključena.

U Sisku 13. prosinca 1877.

J. Muzler, predsjednik. — *Gjuro Matosović*, tajnik.

GLASONOŠA.

Razne viesti.

U Zagrebu 15. prosinca 1877.

Vrieme. Ovogodišnji prosinac svuda je u Europi slabo studen a više maglovit, što je svakako manje ugodno šetaocem, putnikom i trgovcem nego li nam gospodarom. Gospodarom onakovo suho vrieme, kakovo bijaše u listopadu i studenom, nije bilo po volji, jer zimski usjevi nisu mogli s mjesta. A već je bilo počelo i vode nestajati.

Dosta jako vrelo u gori zagrebačkoj „Mrzljak“ kraj pješičkoga puta medju dolnjom Stubicom i Zagrebom, bilo je sasvim presušilo, čega ne upamtiše stari ljudi. S prevelike prošlogodišnje suše a kasnije nastale tople jeseni pojavila se u sriednjoj Europi a osobito u susjednoj Štajerskoj i Ugarskoj opet silna množina poljskih miševa, te se gospodari upravo vesele nastalu mokru vremenu, koje jim najbolje pomaže zatirati taj štetni poljski gad.

Krčenje šume Dubrave kod Granešine. Put medju Zagrebom i Sesvetami biti će na skoro mnogo ugodniji. Komad ceste medju Maksimirom i Dubravskim mlinom bio je od vajkada razvikan kao opasan i ne prijazan. S jedne i druge strane bijaše zarasla, ne čišćena, puna jaruga šuma — pravo cigansko gnjezdo. Sada je zagrebački kaptol prodao sve drvo s desne strane ceste nekom tršćanskom trgovcu, koj šumu krči te je ugovorom obvezan svu krčevinu pretvoriti u livade. Ovako će se 80 jutara do sada ne plodna zemljišta, predati najizdašnijoj, a napose okolici zagrebačkoj, najpotrebitijoj kulturi, što će oku izobražena putnika puno goditi, vlastniku pako a po njem ne izravno i okolici puno koristiti.

Ima u okolici zagrebačkoj isto vlastelinstvo slična posjeda, koj bi mogao bar svojinom više koristi nositi nego li ovako.

Ljetošnja žetva u Englezkoj nije bila najpovoljnija po ondješnje gospodare. Na dobrom zemljištu zaostala je pšenica za 15%, na mokru i lahku tlu za 30% za srednjom žetvom. Najbolje jošte prošla su grofstva Kent i Norfolk, najgorje pako Essex, zatim Škotska i sjeverne pokrajine englezke države.

Natječaj.

Kod uprave gospodarskoga pokušališta hrv.-slav. gospodarskoga družtva u Zagrebu popuniti će se mjesto vrtlara početkom 1. ožujka godine 1878., s kojom su službom skopčana sliedeća beriva: bezplatni stan u sgradi pokušališta sa potrebitimi remisami, uživanje jedne parcele zemljišta za sadjenje povrtelja u svrhu vlastite uporabe, zatim 10 postotakah od čistoga dohodka od svih proizvodah, napokon godišnja plaća od 600 for. a. vr.

Natjecatelji za ovo mjesto, treba da vjerodostojno dokažu:

1. krstnim listom svoju dobu,
2. da su vrtlarske nauke svršili na kojem oenologičko-pomologičkom zavodu ili da imadu višegodišnje prakse u vrtlarstvu, vinogradarstvu i voćarstvu,
3. da su vješti hrvatskomu ili drugomu slovenskomu jeziku,
4. imaju dokazati svjedočbami dosadanje svoje zanimanje budi u javnoj, budi u privatnoj službi.

Ovako podkriepljene molbenice imadu se odpraviti na upravljajući odbor hrv.-slav. gospodarskoga družtva u Zagrebu do zadnjega siečnja godine 1878.

„Upravljajući odbor“.

Ovomu broju priložen je zapisnik 33 glavne skupštine hrv.-slav. gospodarskoga družtva u Zagrebu.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska Dragutin Albrecht.
Uredjuje u ime upravlj. odbora gospod. družtva **Vlastimil Vichodil.**

Zapisnik

33. glavne skupštine hrv.-slav. gospodarskog društva držane dne 29. i 30. studena godine 1877. u Zagrebu.

Na dnevni red je stavljeno:

1. Izvješće o radu družtva od zadnje glavne skupštine.

2. Polaganje računa o prihodu i razhodu družtvenoga imetka u godini 1876.

3. Razpravljanje i odobravanje proračuna za godinu 1878.

4. Izvještaj o djelovanju na gospodarskom pokušalištu i loznjaku.

5. Izbor dvojice članova upravljajućega odbora, zatim počastnih i dopisujućih članovah.

6. Strukovne razprave:

a) Od koje koristi bila bi po naše domaće gospodare organizacija agrarnoga kredita u obće a uredjenje o prisilnom osiguranju zdanjah proti požaru napose. Izvjestitelj Dr. Blaž Lorković.

b) Koja sredstva trebalo bi poprimiti da dodje hrvatsko vino na glas u svjetskoj trgovini. Izvjestitelj Drag. Stražimir.

c) Mnienje o zakonskoj osnovi o komasacijah zemljištah segregacijah šumah i pašnjakah. Izvjestitelj Vl. Vihodil.

7. Predlozi pojedinih članovah.

Od visoke kr. zemaljske vlade prisustvovao je velemožni gosp. savjetnik i referent za narodno gospodarstvo Dr. Ante Stojanović i poglaviti gosp. tajnik J. E. Tomić.

Poslje 10 satih otvori skupštinu predsjednik preuzvišeni gospodin grof Juraj Jelačić liepim govorom; pozdraviv prisutne skupštinare, izrazi svoje veselje nad tako mnogobrojnim posjetom glavne skupštine u čem uvidja živahni interes domaćih gospodarah na polju zemaljske kulture podjedno pako i povjerenje na prama gospodarskomu družtvu, kojem je zadaća, da promiče domaće gospodarstvo te širi prosvjetu i gospodarsko znanje u sve slojeve pučanstva.

Napokon izriče predsjednik svoju zahvalnost visokoj kr. zemaljskoj vladi, na blagohotnom podupiranju gospodarskoga družtva u njegovom radu, zatim svim političkim glavarom na njihovom sudjelovanju oko gospodarstvenoga napredka, kaošto svim predstojnikom gospodarskih podružnicah, kojih najviše ide zasluga za razvitak zavoda, kojemu on želi što najbolji uspjeh u promicanju domaćeg gospodarstva.

U nadi, da će predstojeći rád skupštine uz revno viećanje i uztrajnost skupštinarah uroditi dobrim i obilatim plodom, otvori predsjednik skupštinu, pozove tajnika, da prijavi skupštini delegate domaćih i vanjskih gospodarskih družtvah, te izvjesti o djelovanju upravljajućega odbora u prošloj godini.

Na skupštinu prijavila su se sliedeća gospodarska družtva svojimi zastupnici:

Za c. kr. gosp. družtvo u Lavovu i Gorici preuzvišeni grof Gjuro Jelačić, za c. kr. zemaljsko kulturno vieće u Pragu, c. kr. gospodarsko družtvo u Lincu, c. kr. gospodarsko družtvo u Grazu, c. kr. gospodarsko družtvo u Celovcu, c. kr. gospodarsko družtvo u Opavi, c. kr. gospodarsko družtvo u Ljubljani, c. kr. gospodarsko družtvo u Krakovu, c. kr. gosp. družtvo u Solnogradu gosp. tajnik Vichodil, za zemaljsko gospodarsko družtvo u Budapešti Karlo Mihalović i László Adamović, za c. kr. gospodarsko družtvo u Brnu gosp. Keller, za c. kr. gospodarsko družtvo u Insbrucku gosp. ravnatelj J. Torbar.

Domaća gosp. družtva zastupao je naime: slav. gospodarsko družtvo u Osieku gosp. tajnik G. Vichodil, gospodarsku bratovštinu u Virju pogl. gosp. Franjo Lugarić, predsjednik gosp. bratovštine, gospodarsku podružnicu u Karlovcu velem. gosp. V. Mažuranić, kr. podžupan i predsjednik gospodarske podružnice u Karlovcu i preč. gosp. I. Mašek, podpredsjednik i podjašpršt u Dubovcu, gospodarsku podružnicu u Križevcih pogl. gosp. Ž. Šugh i A. Trummer, profesori gospodarstva iz Križevca, gospodarsku podružnicu u Sv. Ivanu veleč. gosp. Drag. Štražimir, gospodarsku podružnicu u Vel. Gorici pogl. gosp. Fr. pl. Ferić, podpredsjednik hrv.-slav. gospodarskoga družva i blag. gosp. A. Scheier, upravitelj gospoštie kneza Turn-Taxis u Zelin-Čičah, gospodarsku podružnicu u Sisku velečastni gosp. Juraj Matosović, tajnik podružnice, gospodarsku podružnicu u Jaski veleč. gosp. Dragutin Jaugcer predsjednik i Juraj Kamenar, saborski zastupnik, tajnik gospodarske podružnice u Jaski, gospodarsku podružnicu Podravačku veleč.

gosp. I. Šavor, kr. zem. kulturni viećnik i predsjednik podružnice, napokon gospodarsku podružnicu Belovarsku zastupao je Dr. Ružić, odvjetnik iz Belovara, Stjepan Gjorgjević veleposjednik i trgovac iz Pitomače, a gospodarsku podružnicu Zagrebačku preč. g. kanonik Fr. Gašparić i njezin tajnik Fr. Folnegović.

Osim ovih službenih zastupnikah došli su na skupštinu nekoji odlični članovi domaćega trgovačkoga stališa, naime trgovačka-obrtnička komora bila je zastupana svojim predsjednikom A. Jakićem i tajnikom M. Krestićem, zatim nekoliko zagrebačkih gradjanah i liepi broj domaćih gospodarah iz svijuh krajeva naše domovine.

I. Iza prijave gosp. zastupnikah izvješćuje tajnik slavnu skupštinu o djelovanju upravljajućega odbora u prošloj godini.

Svrnuv pozornost slavne skupštine na tiskani godišnji izvještaj upravlj. odbora, u rádu gospodarskoga družtva, podao je sa nekoliko riečih kratak pregled o njegovom djelovanju, naročito iztaknuo je nekoje važnije momente družtvenoga ráda na polju agrarnoga zakonodavstva, zatim obzirom na poboljšanje poljodeljstva, stočarstva i podupiranje vinogradarstva, voćarstva kaošto i svih ostalih nuzgrednih granah domaćega gospodarstva. Medju najvažnije podhvate upravlj. odbora, stavlja izvjestitelj izradbu zakonskih operatah za uredjenje stočarstva i vinogragadarstva, uredbu putujućih učitelja za vinogradarstvo, uvedenje institucije erarnih bikovah u svih podružnicah, napokon položenje temeljnoga kamena družtvenoj sgradi, koja će služiti na čast gospodarskomu družtvu, i na veliku korist domaćemu gospodarstvu.

U koliko je družtvo napredovalo, te budilo interes gospodarskoga udruživanja tečajem prošle godine, nastavlja tajnik, moći je razabrati već iz toga, što se je broj dosadanjih gospodarskih podružnicah povećao tako, da imade gospodarsko družtvo 15 podružnicah, koje upravljajućem odboru stajahu uz bok u vršenju njegovih kadkada težkih zadaća.

Broj članovah narasao je od bivših 627 na 1125, od kojih imade 100 utemeljiteljnih, 1025 redovitih, 2 začastna i 4 dopisujuća člana.

Obzirom na težke sadašnje okolnosti, drži izvjestitelj, da je upravljajući odbor uz malena sredstva dovoljno podpomagao razvitku zemaljske kulture, te je nastojao pribaviti gospodarskom družtvu povjerenje u svih slojevih pučanstva. Ako su pako pritužbe odbora na uspjeh u pojedinih granah gospodarstva prestroge, te manje povoljne, imade tomu razloga, što nije našao odbor u izvadjanju svojih ideja dobrovoljnog odziva, s druge strane pako, nije imao ni dovoljnih sredstvah, da uvedenje koristnih institucijah sam pospješi.

Izvestitelj izriče konačno nadu, da će slavna skupština, rád odbora sa zadovoljstvom na znanje primiti, te priznati njegovu poštenu volju, kojom je nadvladao potežkoće u prošloj godini.

Clan gospod. družtva inženir A. Cop primjećuje na izvješće upravljajućega odbora, da je pasus o izvadjanju kulturno tehničkih radnjah prestrog, te ubavješćuje slavnu skupštinu o započetih, kaošto već izvedenih u tom pogledu podhvatah, naime radnji kanalah, što no su u izvedenju u Podravini, zatim uredjenje potoka Lipnice i nasipe na Savi kaošto učvršćenje obalah, napokon uredjenju i gradnji kotarskih i zemaljskih cestah u podžupaniji vukovarskoj rumskoj, djakovačkoj, belovarskoj, križkoj, varaždinskoj, riečkoj i djelničkoj, na koje bje potrošeno do 597.000 for., koj izpravak skupština uz opazku gosp. G. Vichodila i Jagića, da se rečeni pasus u izvješću jedino na popravke privatnoga domaćega posjeda naime livadah i reguliranje Vuke i Lonje proteže, na znanje prima.

II. Blagajnik predlaže slavnoj skupštini proračun, štono ga je sastavio upravljajući odbor za godinu 1878., na odobrenje i specialnu razpravu. Skupština prima pojedine stavke proračuna do znanja, te prihvati sliedeće zaključke:

Kod prihodah u predmetu I. podpore imade se uvrstiti 200 for. u ime kamatah Haraminčićeve zaklade, koja će se u budućoj godini razdieliti, za promicanje poljodeljstva i vinogradarstva. U predmetu II. uprava točke *c*) i *d*), naime: prinesci članovah, odluči skupština, da se imade o zaostalih dugovih od prošastih godinah sastaviti poseban izkaz, koj će tajničtvo dostaviti na reviziju predsjednikom gospodarskih podružnicah, a tada jih podastrti visokoj kr. zemaljskoj vládi, uz smiernu molbu, da u smislu svoje visoke odluke od 27. studenoga t. g. broj 14678 s njima potrebitu razpoložbu učiniti blagoizvoli.

Kod razhodah u predmetu II. „uprava" slovo *b*), plaća činovnikom, zaključi skupština na predlog upravljajućega odbora, da se godišnja plaća assistentu gosp. Nikoli Anastasovu, obzirom na njegovo revno službovanje, početkom godine 1878. na 600 for. povisi, te ovo sistemiziranje njemu dekretom do znanja stavi.

Glede točke *f*) „poštarina", opunovlasti skupština upravljajući odbor, da imade putem visoke kr. zem. vlade podnieti predstavku na kr. financialno ministarstvo u Budapešti, radi oprosta od poštarine u dopisivanju sa kr. političkimi oblastmi i svojimi podružnicami u poslu zemaljske kulture, koje pravo slični zavodi u svih kulturnih državah podpuno uživaju.

U predmetu III. „gospodarski časopisi", nije prihvatila glavna skupština predloga uprav. odbora, naime: da se izdavanje „Seoskoga gospodara" obzirom na veliki deficit obustavi, te na mjesto toga lista na svršetku svake godine „Gospodarski poučnik" u formi pučke knjige izdaje, nego je nakon duge razprave o tom predmetu pristala uz mnienje većine zagovaratelja toga podhvata, da se dosadanji oblik i smjer lista pridrži, te rečeni organi gospodarskoga družtva na dalje izdaju, kao do sada.

X. Iza ove dugotrajne razprave o domaćem vinarstvu, koju su svi članovi skupštine sliedili sa najvećom pozornošću i revnim sučešćom uze tajnik gosp. G. Vichodil rieč, te objavi slavnoj skupštiui svoje mnienje o zakonskih osnovah o komasaciji zemljišta i segregaciji šumah i pašnjakah.

Izvjestitelj razglednuv se po agrarnih okolnostih u svih kulturnih državah naročito pako u susjednih pokrajinah te iztaknuv u kratkom stanje zemljištnoga posjeda u zemlji, zagovarao je kumuliranje rečenih dvajuh posebnih zakonskih operatah navodeć važne razloge, koji bi se obzirom na srodnost, jednakost, svrhu i ekonomiju zakona uvažiti imali.

Izvjestitelj neuvidja praktične koristi od toga ako se operati, kojima jedno te isto povjerenstvo upravlja razdiele, te se drži čvrsto načela: da bi saslušavanje stranakah koje imadu posla komasacijom i segregracijom shodnije bilo obavljati na temelju jednoga zakona, buduć zakonodavstvo u obće u srodnih si po svrsi predmetih jednaki postupak zahtjeva.

Glede podielivanja prava provokacije brani izvjestitelj načelo: da se takvo jednostavnoj većini vlastnikah posjeda, računajuć po katastralnom čistom dohodku, podieli.

Spomenuv uspjehe u državah, koje su rečeno načelo u podieljivanju prava provokacije poprimile, prodje napokon na daljnje ustanove zakonskih ovih operatah, te navodeć glavne primjetbe i nadopunjke k istim, dodje na svršetku svoga razmatranja do toga osvjedočenja i zaključka, da se na ocjenu predložene zakonske osnove naročito osnova o komasaciji po svojih načelih odaljuju od sličnih zakonskih operatah, kakove su u tom pogledu druge kulturne države poprimile, čega radi da nebi bilo moguće na temelju tih osnovah riešiti zemljištni posjed servitutah, niti u red staviti segregacije šumah i pašnjakah zajedno se valjanom komasacijom, a tim manje provesti dielitbu obćinskih zemaljah; s toga on predlaže, da se ovi operati jošte temeljitoj razpravi i reviziji vještakah podvrgnu, te poslie toga visokoj kr. zemaljskoj vladi na dalnje uredovanje predlože.

Pošto su jošte nekoji članovi skupštine imenice Dr. Ružić, J. Šavor, Mažuranić J. Matosović stavili svoje prijemtbe na predležeće pitanje o shodnom komasacionalnom zakonu, zaključi glavna skupština prepustiti meritorno riešenje toga predmeta upravljajućemu odboru, koj imade sazvati enketno povjerenstvo, da ono temeljito i potanko prouči rečene zakonske osnove, te da o njih konačno mnienje Visokoj kr. zemaljskoj vladi podnese.

XI. Velem. g. savjetnik M. Baltić sjeća glavnu skupštinu na §. 18. družtvenih pravilah stavka *d*) gdje njoj pripada i odobrenje godišnjih računah; a buduć je glavna skupština s početka svojih razpravâ prešla preko toga predmeta, s toga bi on želio da i toj dužnosti skupština sada naknadno zadovolji.

Na izjavu prisutnoga revizora g. A. Čopa, naime: da su on i g. Pokorny revidirali račune za godinu 1876., te su sve u redu pronašli, dade glavna skupština blagajniku veleč. gospodinu E. Suhinu svoj absolutorij.

XII. Za revizore računâ za godinu 1877. izabere glavna skupština veleuč. g. dra. Amroša, pogl. g. Franju Folnegovića i dra. Miroslava Krištofa podjedno pako za ovjerovljenje zapisnika glavne skupštine preč. gg. Fr. Gašparića i J. Šavora.

XIII. Od važnijih predlogah pojedinih skupštinarâ bijaše primljeni sliedeći:

Predsjednik gospodarske podružnice svetoivanske veleč. g. Drag. Stražimir spomenuv nepovoljne okolnosti vremena i potežkoće s kojima se imade boriti gospodarsko družtvo da krči put gospodarstvenom napredku u sve slojeve pučanstva izjavljuje veselje i svoje zadovoljstvo nad uspješnim radom upravljajućega odbora u prošloj godini, te naglasiv revno nastojanje tajničtva oko družtvenih posala predlaže, da se družtvenom tajniku g. G. Vihodilu zahvalnica i priznanje za njegov trud oko unapredjenja domaćega gospodarstva votira. Nu obzirom na to što je nadošla i hora, da je treba misliti i na osiguranje budućnosti družtvenoga tajnika scieni govornik, da će biti ne samo u interesu zavoda nego i ciele zemlje, da se njegova plaća uz pridodatak kvinkvenalkah sistemizira dotično tajnik gospodarskoga družtva u status zemaljskih činovnikah od strane zemlje preuzme.

Poslie dulje razprave u kojoj bje iztaknuta važna zadaća tajnika gospodarskoga družtva kao putujućega učitelja po zemlji i savjetujućega organa u svih zemaljskih gospodarstvenih pitanjih, prihvati konačno glavna skupština predlog veleuč. gosp. ravnatelja J. Torbara, te opunovlasti upravljajući odbor, da se obrati predstavkom putem Visoke kr. zemaljske vlade na visoki sabor moleći, da blagoizvoli odobriti zakonsku osnovu, po kojoj bi se tajnik gospodarskoga družtva primio u status zemaljskih činovnikah, jer podpunoma zaslužuje takav činovnik, da mu zemlja obzirom na njegovo djelovanje u interesu zemaljske kulture budućnost osigura.

XIV. Saborski zastupnik pogl. g. Juraj Kamenar i tajnik gosp. podružnice jaskanske obrazloživ u poduljem vrlo zanimivom govoru prisutnim članom skupštine pogibelj, koja prieti gospodarom naročito pako vinogradarom uslied manjkavosti lovnoga zakona, te predočiv živahnimi bojami štete, štono ih moraju podnašati vlastnici vinorodnih priedjela od divlje zvieradi imenice pako kvar počinjen u trsju strieljanjem zecova, izriče konačno želju, da se zakon o lovu u tom štetonosnom pravcu u kom djeluje temeljito, preinači, te ovaj popravak zakona na odlučnih mjestih što brže izposluje.

Skupština prihvati predlog g. Kamenara, te naloži upravlj. odboru, da što brže sazove povjerenstvo, koje bi imalo proučiti lovni zakon, te možebitne preinake i nadopunjke na vidjelo iznači, da se takve

Visokoj kr. zem. vladi na blagohotno uvaženje preporučiti mogu.

XV. Saborski zastupnik g. Franjo Folnegović i tajnik gospospodarske podružnice zagrebačke razlaže glavnoj skupštini postupak katastralnih povjerenika kod procienbe zemljišta u obće te kod odmjerivanja čista prihoda od vinogradah napose. Iztaknuv u glavnom nekoje mane te ruke operatah, te izustiv pogibelj, što no prieti narodu od previsoko procienjenog zemljištnog posjeda, napokon oglasiv neznanstvo, nehajstvo u obće slabi interes pučanstva u reklamiranju svojih pravica predlaže, da bi shodno bilo poprimiti iniciativu te potražiti za vremena lieka proti ovim nevoljam, a to bi se moglo učiniti kada bi gospodarsko družtvo Visoku kr. zem. vladu predstavkom umolilo, da se dotična kat. povjerenstva strogo drže kod odmjerivanja čista prihoda postojećih u tom pogledu propisah, ujedno pako da upravljajući odbor putem okružnice te i u „Gosp. listu“ upozori domaće gospodare na ove nepodobštine i nepravde u procienjivanju zemljištah, da sami utiču u operate katastralnih povjerenikah, te za vremena pritužbom odstrane mane, koje njim mnogo štete nanieti mogu.

Glavna skupština prihvativ predlog taj, zaključuje obratiti se predstavkom na Visoku kr. zemaljsku vladu, u kojoj se imade obrazložiti zahtjev, da se kr. katastralna povjerenstva pri odmjerivanju čistoga prihoda od zemaljah točno drže u tom pogledu postojećih naputakah naročito pako kod vinogradah onih cienah, kakove je zakonski članak hrv. sabora od 10. siečnja god. 1876. za odkup gornice ili desetine te činženih prihodah opredielio.

XVI. Tajnik gospod. podružnice sisačke veleč. g. Gjuro Matosović upozoruje glavnu skupštinu na najnovije viesti o marvinskoj kugi, te naglasujuć pogibelj, koja prieti domaćim gospodarom od ove pošasti, što se razprostire na granici ugarskoj dalje i dalje, scieni, da se Visoka kr. zem. vlada na to upozori, da putem svojih organah zaprieči, da se nebi uvukla ova epidemija i u naše krajeve.

Glavna skupština zaključi, te naloži odboru, da podastre predstavku na Visoku kr. zem. vladu moleći slavno istu, da potrebita sredstva poprimi, kako bi se naša domovina od ove nesreće sačuvala; podjedno odredi na predlog veleč. gosp. Gjure Matosovića obratiti se na Visoku kr. zem. vladu, da blagonaklono izvoli pospješiti provedbu diobah u gruntovnicah, da posjednici čim brže do prava vlastničtva doći mogu.

Pošto se je predsjednik preuzvišeni grof Juraj Jelačić srdačno zahvalio prisutnim članom skupštine na njihovoj uztrajnosti i učešću kod razpravah tako važnih predmetâ votira skupština zahvalnicu predsjedniku na sdušnom ravnanju skupštine, na što predsjednik oko osam satih na večer zaključi dvodnevni rád skupštine u nadi, da će ovaj malen trud skupštinarah uroditi obilatim plodom, te služiti na korist našoj domovini.

U Zagrebu 30. studena 1877.

Za glavnu skupštinu hrv.-slav. gospodarskoga družtva:

Grof Gjuro Jelačić,
predsjednik.

G. V. Vihodil,
tajnik.

Franjo Gašparić.

Josip Šavor.

Tiskom C. Albrechta u Zagrebu.

